Vol. XII.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

BHADANTACHARIYA
BUDDHADATTA MAHA THERA'S

MADHURATTHAVILASINI

OR

THE COMMENTARY TO THE

BUDDHAWANSA

OF THE

KHUDDAKA NIKAYA, SUTTA PITAKA.

මධුරත්ථවිලාසිනී

නාම

බුද්ධව.සට්ඨකථා.

මුද්‍රනය:
එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රින්ටර්ස්
නො. 49, ජයන්තවීරසේකර මාවත,
කොළඹ. 10.

බු.ව 2556
ක්‍රි.ව 2013

මිල රු. 190/-

මධුරත්ථවිලාසිනී

නාම

බුද්ධව.සට්ඨකථා.

Vol. XII.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

BHADANTACHARIYA
BUDDHADATTA MAHA THERA'S

MADHURATTHAVILASINI

OR

THE COMMENTARY TO THE

BUDDHAWANSA

OF THE

KHUDDAKA NIKAYA, SUTTA PITAKA.

EDITED BY

Sri Bharatiswaràchàrya

PANDITA YAGIRALA PAÑÑÀNANDA THERA,

Principal, Sudharmàkara Pirivena,
Gonagala, Induruwa.

FINALLY REVISED BY

Tripitakawàgiswaràchàrya

MAHAGODA SIRI ÑANISSARA THERA,

Pradhàna Nàyaka of Western and Sabaragamuwa Provinces,
Principal, Vidyòdaya Oriental College, Colombo.

PUBLISHED BY THE TRUSTEES:

DR. CHARLES ALWIS HEWAVITARNE,
SRINATH KUMARADAS MOONASINGHE ESQ.

THE TRIPITAKA PUBLICATION PRESS,
SARASWATI HALL, PETTAH,
COLOMBO (CEYLON).

B.E. 2556
C.E. 2013

III මුද්‍රණය - 500 (2013)

මධුරත්ථවිලාසිනී

නාම

බුද්ධව.සට්ඨකථා.

ගෝනගල සුධම්මාකර පරිවෙණාධිපතිනා

සිරිභාරතිසසරණවරියේ

පණ්ඩිත

යගිරල පඤ්ඤානන්දත්ථේරෙන

සංසොධිතා.

විජෝදය පරිවෙණාධිපතිනා සදෙස විදෙස පත්ථට යසොභොගෙන

ලඞ්කායං පච්ඡිම දිසායවෙව සථරගඞ්ගාම දිසායව

පධාන සඞ්ඝනායකෙන ධුරකිරෙන

සිරි සද්ධණිස්සර යතිස්සරෙන

ඔසාන සුද්ධිපත්තමොලොකිතං.

සසිමන් හේවාවිතාරණ මහාසයාණත්තෙන

මාර්ලිස් අල්විස් හෙවාවිතාරණාභිධානෙන

ආඞ්කලවෙජ්ජාචරියෙන වෙව

මුද්‍රනය:

එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රින්ටර්ස්

නො. 49, ජයන්තවීරසේකර මාවත, කොළඹ. 10.

බු.ව 2556

ක්‍රි.ව 2013

PUBLISHERS NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARANE, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17th January 1913 and in accordance with his wishes his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 volumes. After seventy years these books are no longer readily available.

His widow Mrs. SOMAWATI HEWAVITARANE who passed away on 10th January 1982 at the age of 94, had prior to her death, created the SOMAWATI HEWAVITARANE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entire estate to this Trust.

We the Trustees of the Somawati Hewavitarane Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of the Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future generations and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewavitarane and Somawati Hewavitarane Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

Noel Wijenaike
Parinda Ranasinghe
Shakila Wijewardane

25 January 2013.
Somawathie Hewavitarane Trust,
130,
Rev. Hikkaduwe Sri Sumangala Nahime Mawatha,
Colombo 10,
Sri Lanka.,
Tel: 011 2 695012

PREFATORY NOTE.

With this issue of the Madhuràrtha Vilasini or the Buddha Vansa Commentary I have much pleasure in placing before the public the XII th Volume of the Simon Hewavitarne Bequest. This work is edited by Yagirala Paññananda Thero the Principal of Sudharmakara Pirivene of Gonagala, an institution closely associated with the late Ven'ble Hikkaduve Sri Sumangala Thero, by whom was founded the Vidyodaya Pirivena and whose pupil the learned editor was.

The author of this Commentary was Buddhadatta whose native place is described as Uragapura in the Soli Country of South India. The present designation is Nagpur in the Tinnevally district. After studying the vedas, he joined the Mahavihara fraternity at Anuradapura and composed this Commentary. He was the author besides of Abhidharmàvatàra and the Vinaya Viniscaya. This Commentary was composed by him when he was living at a Vihare at Kaviripatnam near the mouth of the river Cauvery. Though this Commentary might well be called Madhuràrtha-prakàsini, the learned editor has adopted the title Madurartha Vilàsini according to the general acceptance of the learned. Existing so long in manuscript, this work is printed for the first time in Sinhalese character. The learned editor deserves the highest thanks for the great trouble he has taken in editing this work.

He specially mentions the two manuscripts placed at his disposal from the Dambavinne Vihare by the Pradhananayake of Uva Sri Sanghapala Mangala Saranankara Thero, and by Karannagoda Gunaratana Thero the Principal of Sri Punyarama Pirivena. He derived great benefit from a part of a Burmese copy compiled by Sumanasara Thero of Hikkaduve. The final proofs were passed by Mahagoda Sri Náneswara Thero the learned Principal of the Vidyodaya Pirivena of which the learned editor is an old pupil.

Buddhadatta Thero lived in the reign of Mahanama and was thus a contemporary of Buddhaghosha. Mahanama reigned in Ceylon between 410 and 432 of the Christian era. Though the date of Buddhadatta is not specifically mentioned in any book, it is generally accepted that he lived in the reign of Mahanama. There is no mention of any other by the name of Buddhadatta in the Sinhalese Chronicles.

I beg to place on record my debt of gratitude to the learned Thero, who is recognised in Ceylon as one of the most able among the younger generation of the Sangha.

C. A. Hewavitarne.

17th January, $\frac{2465}{1922}$

THE LATE

MR. SIMON ALEXANDER HEWAVITARNE.

BORN 20TH MARCH, 1875. DIED 17TH JANUARY, 1913.

සෝමාවතී සේවාවිතාරණ මැතිනිය

THE LATE

VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.

(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)

Director of Tripitaka Muddrana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER, 1864. DIED 29TH APRIL, 1933

වි සුද්ධි නති

PREFACE.

බුද්ධං විසුද්ධිසුඛිණං තඛ්ඛවනං සුඛ්ඛතං සඛිඝං
තං රතනත්තය මනඝං පණමෙ භත්‍යා පපූතොහං.

සුවිසුද්ධිසාරමිතානං සමතිංසපාරමිතානං පරිපූරකෙන ගුණසාර කෙන භගවතා ඛිතිනිවයවිසුද්ධානං චතුවීසතිබුද්ධානං සන්තිකමුපාගම්ම සාමඤ්ඤජනදුල්ලඛ්ධස්ස සංලඛ්ධව්‍යාකරණස්ස විත්ථාරකථාසඳ්දස්ස න මුඛෙන දෙසිතස්ස බුද්ධවංසස්ස අත්ථපරිදීපනත්ථං විරිතා අට්ඨකථා මධුරත්ථවිලාසිනි නාම. විසුද්ධබුද්ධිප්පභාභාවිතධම්මඤ්ඤොසෙ විත්තාමිත කිත්තිඤ්ඤොසෙ ආචරිය බුද්ධඤ්ඤොසෙ ව අට්ඨකථාකාරණෙ දත්තාභි සෙකො පරමඡේකො අට්ඨකථාචරියො ති සූයති පි නායමට්ඨකථා නෙනා චරියවරෙන විඛිතානි වුච්චතෙ.

යථා යථා ඛො පන මුනිවර ධම්මවිනය විත්ථාරකරණවසා අට්ඨ කථාටීකානුටීකානං සම්පාදනෙන බුද්ධඤ්ඤස සාරිපුත්ත ධම්මපාලාදයො ආචරියපුඛ්ඛවා සාසනට්ඨිතිමාකඛ්ඛමානා සාසනසඛ්ඛහමකරුං. තථෙව මිස්සාට්ඨකථාය රචයිතා පරිසුද්ධිඤ්ඤණයුත්තෙනා ආචරිය බුද්ධදත්තොපි තෙසං තෙසං ගන්ථානං සම්පාදනෙන සාසනසඛ්ඛහිකාසිනි විඤ්ඤූයතෙ. සො ඛොපනාය මාචරියාසභො **බුද්ධදත්තතා** දකඛිණජම්බුදීපෙ චොල රට්ඨෙ උරගනගරස්මිං (තිණ්ඩවලලීපදෙසෙ නාගපුරස්මිං) ඛත්තගෙහ නිඛ්ඛන්තිතා යථාඛඛම වුඛ්ඩිමඛ්ඛාය වෙදත්තයපාරගො බුද්ධියාසනමහි පඛ්ඛජිත්වා තත්‍රෙව තෙපිටකං බුද්ධවචනං උග්ගණ්හිය ලඛ්ඛාදීප මුපාගම්ම මහාවිහාරවාසිනං තෙරානභානං සන්තිකාවචරෙ හුත්වා තෙසං වාචනාමඛ්ඛමහිඤ්ඤය සම්බුද්ධධම්මපපවෙසොපායභූතානි ධම්මපකර ණානි විරවයි. ඉච්චමයමාචරියසෙට්ඨා කාලෙනකාලං ජම්බුදීපසම්ඤ්ඤෙච්ච ලඛ්ඛායඤ්ඤ විභාසිති ඤ්ඤූයතෙ. පඤ්චසිමාසු තෙරස්ස ධරමානසමයෙ එව ඔතූහි චාඤ්ඤූහි ධම්මවිනයධරෙහි තෙරෙහිත්තමෙහි ඔහවෙ ධම්ම සඤ්ඨගණා නිපඨාදිතා හොන්ති.

තථෙව තදුය මාචරියොපි බුද්ධවංසට්ඨකථාතො අඤ්ඤඤ අහි ධම්මාවතාර විනයවිනිච්ඡයාදිකෙ ගන්ථෙ රචයිත්වා විවිධ සාසනසඛ්ගහ මකාසි, යථාව විනයවිනිච්ඡය අභිධම්මාවතාරගන්ථා තෙරස්සිමස්ස වින යාභිධම්මෙසු ඒකතං පාකටිකරොන්ති තථෙවායං බුද්ධවංසට්ඨකථාස්ස

සුත්තන්තඛම්මපාටවපරිඤ්ඤත්‍ය ව්‍යත්තභෙතු භවති, **සඞ්ඝතකවිසු කාලි** දෙසෝ විය ව සිහලකවිසු සිරි රාහුලත්‍ථෙරෝ විය ව මාගධිකවිසු අය මාචරියෝ සබ්බසෝ පසංසිතෝ හොති **වණ්ණිතෝ** අලමතිපපඤ්චන, ඉමස්ස පඤ්ඤවෙය්‍යත්තිය පරිඤ්ඤණාය අයමෙව අත්‍ථකථා සබ්බථා පමාණ හොති, ජම්බුදීපෙ කාවීරපට්ටනස්මිං **කණ්හදත්තෙන** කාරාපිතෙ විහාරෙ පාචීනපාසාදස්මිං වසන්තා ආචරියවරෙනානෙනායමත්‍ථකථා රචිතා එත්‍ථෙව පරියොසානගාථාසු දිස්සමානත්තා ජම්බුදීපස්මිං විභිත්තායනි ඛ්‍යාතෙ. පාලිමත්තනිරුත්තිඤ්ඤස්සනමෙවාය මාචරියෙ ආඛ්‍යි, න පන නිරුත්තිමත්තපාලියා පරිසඞ්ගරණං, තස්මායමත්‍ථකථා නිරුත්තිං නයන්ත නාභිලාසිනං සාසනිකානං විසෙසතො පයොජනවතී භවති. **මඤ්ඤන්ති** වෙකෙ ආචරියා ඉමිස්සා නාමං මධුරත්‍ථපකාසිනීති අථ ච පන ඉඝ ච අඤ්ඤස්ස ගන්‍ථස්ස ච අවිරොධතො දිස්සමානත්තා **මධුරත්‍ථවිලාසිනීති** නාමමෙවාමෙඝි සාධුතො පරිගහෙත්වා 'ත්‍ර යොජිතං.

අයමත්‍ථකථා කිර හත්‍ථලිඛිත පොත්‍ථකවසෙන තාසු තාසු ආවරිය පරම්පරාසු පවත්තමානා සමානා නානාලෙඛකදොස විදූසිතා **අවචනත්තකාලු** සියම්‍පගතා වත්තති්ත්‍ථ. තථා සති **සඞ්ඝමන්තී ඤෙවාවිතාරණ** මහාසයස්ස ධනබ්බයා **ශ්‍රී. ජී. ඤෙවාවිතාරණ** මහාසයපමුඛාය තිපිටක මුද්‍රාපනසභාය තිපිටකමුද්‍රාපනස්ස ආරද්ධත්තා අයං වාත්‍ථකථා සංසා ධනීයා අහොසි. ඉමිස්සා සංසොධනෙ නියුත්තොහං කතිපයානි හත්‍ථ ලිඛිතපොත්‍ථකානි සමොලොකිය මහතා පරිස්සමෙන අඤ්ඤඳ ච බුද්ධ චරිතපකාසකෙ ගන්‍ථෙ ආසෙවිය යථාබලං යථාමති සංසොධෙසිං. එත දත්‍ථං මයා පරියෙසිතෙසු පොත්‍ථකෙසු දඹවිනෙහ විහාරාධිපතිනො **සිරි සඞ්ඝපාල මඛගල සරණඞ්කරාධිඛානස්ස** පධානසඞ්ඝනායක ත්‍ථෙරපාදස්ස ච **සිරි රෙවත සුනඤ්ඤාභිඛාන** දුතිය නායකත්‍ථෙරස්ස ච සිරි **පුඤ්ඤසාරාභිපරිවෙණාධිපතිනො** කරුණාගොඩ **ගුණරතනත්‍ථෙ රස්ස** ච සකාසා ලද්ධානි පොත්‍ථකානි අවචනත්තපයොජනානි අහෙසුං මම මිත්තෙන භික්ඛවුවෙ **සුමනසාරත්‍ථෙරෙන** මරම්මපොත්‍ථකෙන සමං පරිකඛිය ලිඛිතාය මධුරත්‍ථවිලාසිනියා මූලභාගං ලද්ධාන තතොපි යථාඨානෙ පයොජනමගණ්හිං.

ඉත්‍ථං මයා යථාමති යථාබලං ඉමිස්සං සංසොධිතායං විජොදය විජාලයාධිපතිනා අසෙසදෙසපත්‍ථිටයසොමලිනා සකසමයසමයඤ්ඤ රෙසු අපපටිහත ඤාණිනා වජිරූපමඤාණිනා **ඤාණිස්සරාභිධ්‍ය ගණි ඝඞ්ඝපතිනා** ඔසානසුද්ධිපත්තමොලොකිතං තං මමාචච්චතපිතියා ච පරිස්සමලාඝවාය ච ගන්‍ථාගරවාය වාහොසි ති සාදරං සගාරවං මනසි ක්‍රියතෙ.

සුගතො සකරොපයාතමොකඛං
පජඝිච්චාඛිල සත්තා සත්තා චිතෙනා
උපාගම යදා මුනින්ද භාවං
පරිදෙසෙසි විසුද්ධ බුද්ධවංසං.

තඞ් මත්‍ථ විභාග දස්සනත්‍ථං
මුනි පුත්තෙනා සුත බුද්ධදත්තෙන නාමො
මධුරත්‍ථවිලාසිනි සමාඛ්‍යං
රචයිත්‍ථාඨ කථං කථානු රූපං.

ලිපිකාර පමාද දෙඞ් දෙසෙ
හ්‍යධික ව්‍යාකුල කාලුසොපගා සා
ඝන සම්පිණ්ඩිතාමඛරෙ සසී ව
නඞ් පිණෙති විදූන මානසානි.

පිටකත්තයමුද්දනොප යුත්ත-
සභයාරාධිතතො ථ සාදරොහං
ජිනසාසන සුද්ධිවුද්ධිමෙසි
අකරිං සුදධිමිහපපතිත විත්තො.

යසරාසියුතො ගුණී ස **විජෙජා-**
දය විජ්ජාලය තලුජාධිසාමි
යති සඞ්ඝපතිපසත්‍ථ යදුණො
චරිමං සුදධිමකා කිරෙ ත්‍ථ ධීමා.

යදි චෙත්‍ථ සියුං ගරිටඨදෙසා
මමවාචනනපමාද ජා'වසිටඨා
තදුලාරමනීසිනො පහාය
භජිතබ්බත්‍ථමතොපසෙවයනතු.

සිරිමා ස **සුමඞ්ගලාඛ්‍යෙ**නා
වචනීසාචරියො තිපෙටකඥි
දයයා විනයී පිතෙව මඤ්ඤු
නමහං වන්‍දෙයතරං සරෙ පසත්‍ථං.

යගිරල පඤ්ඤානන්දතෙරො.

Yagirala Pannananda

2465
——Sudharmakara Piriwena
1922 Gonagala.

සුද්ධිපණ්ණං.

ERRATTA.

පිටුඅඞ්කා.	පන්තිඅඞ්කා.	අසුද්ධි.	සුද්ධි.
2	32	නිබ්බාන	නිබ්බාණ
8	14	වඞ්කමණ	වඞ්කමන
19	13	රමනීම	රමණීය
21	11	පඞ්නි	පඞ්ණි
22	12	කණීඨ	කනිඨ
24	11	වනියා	වතියා
28	27	කසීන	කසිණ
37	8	ගණනාස	ගණනාය
39	12	ජ්ලන්තං	ජ්ලන්තං
46	38	නකඛත්තෙන	නකඛත්තෙනෙව
47	6	සාධ්ධිතාරං	සාධ්ධිකාරං
47	33	වඞ්කපපවන්තනෙ	වඞ්කපපවත්තනෙ
52	14	වාලමිග	වාලමිග
52	36	සිතල	සීතල
58	20	වීජ්ජනෙන	වීජ්ජනෙන
64	5	මඞ්කුන	මඞ්කුණ
64	34	පවන්න	පවත්ත
69	6	ජායනෙන	ජායනෙන
93	16	ව්‍යකතො	ව්‍යාකතො
96	14	පවිසි	පාවිසි
118	10	ලෙකෙනෙව	ලොකෙනෙව
121	36	කිඞ්කිනි	කිඞ්කිණි
164	3	බලං	මාරබලං
167	28	ජ්ලභිඤ්ඤ	ජ්ලභිඤ්ඤ
170	24	අන්තලිකඛ	අන්තලික්ඛ
189	23	දසසසසිමහි	දසසහසසිමහි
193	23	සහස්සානං	සහස්සානං
194	30	හත්ථිඵෙඛධං	හත්ථිඵෙඛධං
197	17	පනතො	පණතො

පිටකඩකා.	පනතිඅඩකා.	අසුද්ධ.	සුද්ධ.
198	24	ආයාගො	ආයොගො
199	4	ඛෙමෙ	ඛෙමෙ
216	1	කොසෙය්‍යං	කොසෙය්‍යං
227	8	චෙතියඝිහනෙ	චෙතියඝිහණෙ
219	3	විකුම්බණං	විකුඛ්ඛණං
220	26	නාම්‍රඨාකො	නාම්‍රුපඨාකො
221	5	භූම්මළිකඛ	භූම්මනාතළිකඛ
222	30	පසේනෙනා	පසේනෙනා
223	10	සෙයච්ඡතත	සෙතවච්ඡතත
227	29	සඝවෙන	සඝවෙන
229	2	ආනාපෙත්‍වා	ආණාපෙත්‍වා
232	31	රාහුලො	රාහු
232	33	හොතීති	හොතූති
233	8	පන්‍හාකාරං	පණ්ණාකාරං
234	32	ගගණතලෙ	ගගනතලෙ
239	20	මජ්ඣිංරෙඵක	මජ්ජාරොපුක
,,	34	සමානතා	සමනතා
,,	35	වයානා	යථාගතා
240	5	දෙවසඛ්ඛා	දෙවසඛ්ඛා
,,	6	මානො	මානා
241	38	නිම්මානරතී	නිම්මාණරතී
247	38	දෙවොරොහන	දෙවොරොහණ
248	18	පාපුනන	පාපුණන

සූචිපත්‍රය.

CONTENTS.

		පිටුව.
	නිදානවණ්ණනා	53
	සුමෙධකථා	96
1	දීපඞ්කරබුද්ධවංසවණ්ණනා	107
2	කොණ්ඩඤ්ඤ ,,	115
3	මඞ්ගල ,,	125
4	සුමන ,,	131
5	රෙවත ,,	136
6	සොභිත ,,	141
7	අනොමදස්සි ,,	146
8	පදුම ,,	150
9	නාරද ,,	157
10	පදුමුත්තර ,,	163
11	සුමෙධ ,,	167
12	සුජාත ,,	172
13	පියදස්සි ,,	178
14	අත්‍ථදස්සි ,,	181
15	ධම්මදස්සි ,,	185
16	සිද්ධත්‍ථ ,,	188
17	තිස්ස ,,	192
18	ඵුස්ස ,,	195
19	විපස්සි ,,	201
20	සිඛී ,,	205
21	වෙස්සභූ ,,	209
22	කකුසන්ධ ,,	213
23	කොණාගමන ,,	217
24	කස්සප ,,	223
25	ගොතම ,,	246

මධුරත්ථ විලාසිනී

නාම

බුද්ධවංසට්ඨකථා.

නමෝ තස්ස භගවතෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස.

අනන්තඤාණං කරුණාලයං ලයං
මලස්ස බුද්ධං සුසමාහිතං හිතං
නමාමි ධම්මං භවසංචරං වරං
ගුණාකරඤ්චේව නිරඞ්ගණං ගණං.

පඤ්ඤාය සෙට්ඨෝ ජිනසාවකානං
යං ධම්මසෙනාපති ධම්මරාජං
අපුච්ඡි සත්ථාරමපාරපාරගුං
නිරඞ්ගණං ඤාතිගණස්ස මජ්ඣේ.

සුබුද්ධවංසෙනිධ බුද්ධවංසෝ
විසුද්ධවංසෙන විනායකෙන
භතාවකාසෙන පකාසිතෝ යෝ
සමාචිතංසෙන තථාගතෙන.

යාවජ්ජකාලා අවිනාසයන්තා
පාලික්කමං වෙව ච පාලිඅත්ථං
කථානුසන්ධිං සුගතස්ස පුත්තා
යථාසුතං[1] යෙව සමාහරිංසු.

තස්සෙව සම්බුද්ධවරස්සියස්ස
සදෘ ජනානං සවණාමනස්ස
පසාදජඤ්ඤජනනස්ස යස්මා
සංවණ්ණනානුකාමතෝ පවත්තා

සක්කච්ච සද්ධම්මරතෙන බුද්ධි
සීහෙන සීලාදිගුණෝදිතෙන
ආයාචිතෝහං සුචිරම්පි කාලං
තස්මාස්ස සංවණ්ණනමාරභිස්සං.

1. සී. I. & II. රූ.

සද්ධ ජනානං කලිනාසනස්ස[1]
විරඹිතත්ථං ජිනසාසනස්ස
මමාපි පුඤ්ඤුදයවුඩ්ඪියත්ථං
පසාදනත්ථඤ්ච මහාජනස්ස

මහාවිහාරාගත පාලිමග්ග
සන්නිස්සිතා සඞ්කරදේස භිනා
සමාසතෝ'යං පන බුද්ධවංස
සංවණ්ණනා හෙස්සති සාරභූතා.

සොතබ්බරූපං පන බුද්ධවංස
කථාය අඤ්ඤං ඉධ නත්ථි යස්මා
පසාදනං බුද්ධගුණේ රතානං
පවාහනං පාපමහාමලස්ස.

තස්මා හි සක්කච්ච සමාධියුත්තා
විහාය වික්ඛේපමනඤ්ඤවිත්තා
සංවණ්ණනං වණ්ණයතෝ සුවණ්ණං
නිධාය කණ්ණං මධුරං සුණාථ.

සබ්බම්පි හිත්වා පන කිච්චමඤ්ඤං
සක්කච්ච මච්චෙනිධ නිච්චකාලං
සොතුං කථෙතුම්පි බුද්ධෙන යුත්තා
කථා පනායං අතිදුල්ලභාති.

තත්ථ "බුද්ධවංසසංවණ්ණනා හෙස්සති සාරභූතා"ති වුත්තත්තා බුද්ධවංසෝ තාව වත්ථුපෙතබ්බෝ, තන්දිං වත්ථානං:-ඉතෝ හෙට්ඨා කප්පසත සහස්සාධිකෙසු චතූසු අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යෙසු උපපත්තානං පඤ්චවිසතියා බුද්ධානං උප්පත්තිකප්පාදිපරිච්ඡේදවසෙන පවෙණිවිත්ථාරකථා බුද්ධවංසෝ නාමාති වෙදිතබ්බෝ.

සචායං කප්පපරිච්ඡේදෙ නාමපරිච්ඡේදෙ ගොත්තපරිච්ඡේදෙ ජාතිපරිච්ඡේදෙ නගරපරිච්ඡේදෙ පිතුපරිච්ඡේදෙ මාතුපරිච්ඡේදෙ බොධිපරිච්ඡේදෙ ධම්මචක්කප්පවත්තනපරිච්ඡේදෙ අභිසමයපරිච්ඡේදෙ සාවකසන්නිපාතපරිච්ඡේදෙ අග්ගසාවකපරිච්ඡේදෙ උපට්ඨාකපරිච්ඡේදෙ අග්ගසාවිකාපරිච්ඡේදෙ පරිවාරභික්ඛුපරිච්ඡේදෙ රංසිපරිච්ඡේදෙ සරීරප්පමාණපරිච්ඡේදෙ බොධිසත්තාධිකාරපරිච්ඡේදෙ ව්‍යාකරණපරිච්ඡේදෙ බොධිසත්තස්ස පධාන පරිච්ඡේදෙ ආයුපරිච්ඡේදෙ පරිනිබ්බානපරිච්ඡේදෙ ඉති ඉමෙහි පාලියා ආගතෙහි බාවීසතියා පරිච්ඡේදෙහි පරිච්ඡින්නෝ වවත්ථිතෝ. පාලිඅනා රුළෙහා පන සම්බහුලවාරොපෙත්ථ ආනෙතබ්බෝ. සෝ අගාරවාස පරිච්ඡේදෙ පාසාදතතයපරිච්ඡේදෙ නාටකිත්ථිපරිච්ඡේදෙ අග්ගමහෙසි

1. සී. I. II. III. & IV. සාසනස්ස.

පරිවෙජේදෙ පුත්තපරිවෙජේදෙ ඝානපරිවෙජේදෙ අභිනික්ඛමණපරිවෙජේදෙ පධානපරිවෙජේදෙ උපඤ්ඤාපරිවෙජේදෙ විහාරපරිවෙජේදෙති දසධා වවත්ථිතො හොති.

තං සම්බහුලවාරං පි යථාඤ්ඤෙ මයං පන
දස්සෙත්වාව ගමිස්සාම[1] තත්ථ තත්ථ සමාසතො.

සො එවං වවත්ථිතො පන:–

කෙනායං දෙසිතො කත්ථ කස්සත්ථාය ච දෙසිතො
කිමත්ථාය කදා කස්ස වචනං කෙන වාභතො.

සබ්බමෙතං විධිං වත්වා පුබ්බමෙව සමාසතො
පච්ඡාහං බුද්ධවංසස්ස කරිස්සාමත්ථ වණ්ණනං.

තත්ථ **කෙනායං දෙසිතොති** අයං බුද්ධවංසො කෙන දෙසිතො? සබ්බ ධම්මෙසු අපපටිහතඤාණචාරෙන දසබලෙන චතුවෙසාරජ්ජවිසාරදෙන ධම්මරාජෙන ධම්මස්සාමිනා තථාගතෙන සබ්බඤ්ඤුනා සම්මාසම්බුද්ධෙන දෙසිතො. **කත්ථ දෙසිතොති** කපිලවත්ථුම්හි නාගරෙ නිග්‍රොධාරාමමහා විහාරෙ පරමරුචිරසඳසෙ දෙවමනුස්සනයනනිපාතභූතෙ රතන චඞ්කමෙ චඞ්කමනෙන දෙසිතො. **කස්සත්ථාය ච දෙසිතොති** වාසිනියා ඤාතිසහස්සානං අනෙකකොටිනංච දෙවමනුස්සානං අත්ථාය දෙසිතො. **කිමත්ථාය දෙසිතොති** චතුරොඝ නිත්තාරණත්ථාය දෙසිතො. **කදා දෙසිතොති** භගවා හි පඨමබොධියං වීසතිවස්සානි අනිබ්බවාසො හුත්වා යත්ථ යත්ථ ඵාසු හොති තත්ථ තත්ථෙව ගන්ත්වා වසි. කථං? පඨමවස්සං **ඉසිපතනෙ** ධම්මචක්කං පවත්තෙත්වා අඨාරස බ්‍රහ්මකොටියො අමතපානං පායෙත්වා බාරාණසිං උපනිස්සාය ඉසිපතනෙ මිගදායෙ වසි. දුතියවස්සං රාජගහං උපනිස්සාය **වෙළුවනෙ මහාවිහාරෙ**. තතිය චතුත්ථානිපි තත්ථෙව; පඤ්චමං වෙසාලිං උපනිස්සාය **මහාවනෙ කූටාගාර සාලායං**. ඡට්ඨං **මඞ්කුලපබ්බතෙ**. සත්තමං තාවතිංසභවනෙ. අට්ඨමං **භග්ගෙසු සුංසුමාර ගිරිං** උපනිස්සාය **භෙසකලාවනෙ**. නවමං **කොසම්බියං**. දසමං පාරිලෙය්‍යකවනසණ්ඩෙ. එකාදසමං **නාලාය බ්‍රාහ්මණගාමෙ**. වාදසමං **වෙරඤ්ජායං**. තෙරසමං **චාලියපබ්බතෙ**. චුද්දසමං **ජෙතවනමහා විහාරෙ**. පඤ්චදසමං **කපිලවත්ථුම්හි නාගගරෙ**. සොළසමං ආලවකං දමෙත්වා චතුරාසීති පාණසහස්සානි අමතපානං පායෙත්වා **ආලවියං**. සත්තරසමං **රාජගහෙ** යෙව. අට්ඨාරසමං **චාලියපබ්බතෙව**. තථා එකූන වීසතිමං. වීසතිමං පන වස්සං **රාජගහෙ** යෙව වසි.

තෙන වුත්තං:–"භගවා හි පඨමබොධියං වීසතිවස්සානි අනිබ්බ වාසො හුත්වා යත්ථ යත්ථ ඵාසුකං හොති තත්ථ තත්ථෙව ගන්ත්වා වසී"ති.a තතො **පඤ්ච** පන සාවත්ථිංයෙව උපනිස්සාය ජෙතවනමහා විහාරෙ ච පුබ්බාරාමෙ ච ධුවපරිභොගවසෙන වසි. යදි පන සත්ථා

---

a මූ. මනොරථපූරණී-3-43 පි.

1. සී. I. & III. කථෙස්සාම.

බුඩෝ හුත්වා **බාරාණසියං** ඉසිපතනෙ මිගදායෙ පඨමච්ඡසං වසිත්වා වුත්ථවස්සො පවාරෙත්වා **උරුවෙලං** ගන්ත්වා තත්ථ තයො මාසෙ වසන්නො තෙභාතිකජටිලෙ දමෙත්වා භික්ඛුසහස්සෙහි කතපරිවාරො ඵුස්සමාස පුණ්ණමායං රාජගහං ගන්ත්වා මෙ මාසෙ තත්ථෙව වසි. තදා බාරාණසිතො නික්ඛන්තස්ස පඤ්චමාසා ජාතා. සකලො හෙමන්තො අතික්කන්තො උදුඝොසෙත්වරස්ස ආගන්දිවසතො සත්තාහදිවසා වීතිවත්තා සො පන **එහගුණමාසියං** විනෙතසි. "අතික්කන්තො හෙමන්තො වසන්තකාලො අනුප්පත්තො සමයො තථාගතස්ස කපිලපුරං ගන්තු"න්ති. සො එවං විනෙත්වනෙතා සඞ්ඝපරිහාරෙ ගාථාහි ගමනවණ්ණං වණ්ණෙසි. අථ සත්ථා තස්ස වචනං සුත්වා ඤාතිසඞ්ඝහනං කාතුකාමො හුත්වා අඞ්ගමගධවාසීනං දසහි සහස්සෙහි කපිලවත්ථුවාසීනං දසහි සහස්සෙහීති සබ්බෙහෙව විසතියා ඛීණාසවසහස්සෙහි පරිවුතො රාජගහතො නික්ඛම්ත්වා දිවසෙ දිවසෙ යොජනං ගච්ඡන්නො රාජගහතො සට්ඨියොජනං කපිලපුරං පිණ්ඩාය පාවිසි. තදා සුද්ධොදනමහාරාජා සත්ථු ආගමනං සුත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා සත්ථාරං පච්චුග්ගන්ත්වා නගරං පවෙසෙත්වා සත්ථු අනුච්ඡවිකං ඨානං අලභන්තො නිග්රොධාරාමං කාරෙසි. සත්ථා තත්ථ ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තෙ වරබුද්ධාසනෙ නිසීදි. අථ ඤාතිසඞ්ඝස්ස මජ්ඣෙ ධම්මදෙසනත්ථාය මාතුයා චිත්තං ඤත්වා **යමකපාටිහාරියං** අකාසි. තදා'යං බුද්ධවංසො දෙසිතො. **කණ්හවචනන්ති** සාවක පච්චෙක බුද්ධානං අසාධාරණං **සම්මාසම්බුද්ධස්සෙව** වචනං. **කෙනවාභතොති** ආචරියපරම්පරාය ආභතො. අයං හි **සාරිපුත්තත්ථෙරො භද්දජී නිග්ගොධකොණ්ඩඤ්ඤත්තෙරා සිඟාලකත්තෙරා මොග්ගල්ලානත්තෙරා සුදත්තත්තෙරා ධම්මිකොපාසකො සොත්තියත්තෙරා රෙවතත්තෙරා**ති එවමාදිකා යාව තතියසඞ්ගීතිකාලා ආභතො තතො උඞ්කම්පි තෙසං යෙව සිස්සානුසිස්සෙහීති එවං තාව ආචරියපරම්පරාය යාවජ්ජකාලා ආභතොති වෙදිතබ්බා. එත්තාවතා:-

කෙනායං දෙසිතො කත්ථ කස්සත්ථාය ච දෙසිතො
කිම්ත්ථාය කදා කස්ස වචනං කෙනවා භතොති.

අයං ගාථා වුත්තත්ථා හොති. එවං ආභතස්ස පනස්ස ඉදානි අත්ථවණ්ණනා හොති සා පනායං අත්ථවණ්ණනා යස්මා දූරෙනිදානං අවිදූරෙ නිදානං සන්තිකෙ නිදානංති ඉමානි තීණි නිදානානි දස්සෙත්වාව වණ්ණිතා සුවණ්ණිතා නාම හොති යෙ ච නං සුණන්ති තෙහි සම්මදෙව පඤ්ඤාය විඤ්ඤාතත්තා සුවිඤ්ඤාතාව හොන්ති තස්මා තානි නිදානානි දස්සෙත්වාව වණ්ණයිස්සාම.

තත්ථ ආදිතො පඤ්ඤාය තාව තෙසං නිදානානං පරිච්ඡෙදං වෙදිතබ්බා තත්ථායං සඞ්ඛෙපතො අත්ථදීපනා:-**දීපඞ්කරදසබලස්ස** පාදමූලෙ කතාභි නීහාරස්ස මහාසත්තස්ස යාව **වෙස්සන්තරත්තභාවා චවිත්වා** තුසිත භවනෙ නිබ්බත්තිං තාව පවත්තා කථා **දූරෙනිදානං** නාම. **තුසිතභවනතො** චවිත්වා යාව **බොධිමණ්ඩෙ** සබ්බඤ්ඤුතපඤ්ඤත්තිං තාව **පවත්තා** කථා අවිදූරෙ නිදානං නාම. එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති **ජෙතවනෙ** අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙති ච, රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙති ච, වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලායන්ති ච එවං මහාබොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤුතඤාණප්පත්තිතො යාව **පරිනිබ්බාණ**

මඤ්ඤා[1] එතසම්ං අන්තරෙ භගවා යඤ්ච යඤ්ච විහාසි තං තං **සන්තිකෙ නිදානං** නාමාති වෙදිතබ්බං. එත්තාවතා සබ්බෙපෙතෙව නිණ්ණං දූරාවිදූරසන්තිකෙ නිදානානං වසෙන **බාහිරනිදානවණ්ණනා** සමත්තා හොති.

ඉදානි ‘‘න:–

ඛ්‍රහ්මා ච ලොකාධිපති සහම්පති
කතඤ්ජලී අනධිවරං අයාචථ
සන්තීධ සත්තා‘පපරජක්ඛජාතිකා
දෙසෙහි ධම්මං අනුකම්පිමං පජං.

ආදිනයපපවත්තස්ස **අබ්භන්තරනිදානස්ස** අත්ථවණ්ණනා හොති.

තත්ථ[2] එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දක නිවාපෙති ආදිසුත්තන්තෙසු විය එකං සමයං භගවා සක්කෙසු විහරති කපිලවත්ථුස්මිං නිග්‍රොධාරාමෙ අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො යෙන භගවා තෙනුපසංකමි උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං බුඩවංසං ආපුච්ඡීති එව මාදිනා නයෙන නිදානං අවත්වා කස්මා ‘‘ඛ්‍රහ්මා ච ලොකාධිපති සහම්පති කතඤ්ජලී අනධිවරං අයාචථා’’ති ආදිනා නයෙන නිදානං වුත්තන්ති? වුච්චතෙ: භගවතො සබ්බඛ්‍රම්මදෙසනාකාරණභූතාය ඛ්‍රහ්මුනො ධම්ම දෙසනායාචනාය සන්දස්සනත්ථං වුත්තන්ති.

කදායං ධම්මදෙසනත්ථං අජ්ඣෙසී ඛ්‍රහ්මුනා ජිනො
කදා කත්ථ ච කෙනායං ගාථා ඛී සමුදීරිතාති.

වුච්චතෙ:–බුඩභූතස්ස පන භගවතො අට්ඨමෙ සත්තාහෙ සත්ථා ධම්ම දෙසනත්ථාය ඛ්‍රහ්මුනා අජ්ඣෙසං ආයාචිතො, තත්‍රායං ආනුපුබ්බිකථා:–මහා පුරිසො කිර කතාභිනීහාරො මහාභිනික්කමණදිවසෙ විවට පාකට ඛිහච්ඡ සයනාසන වෙවිකා නාටකිත්ථියො දිස්වා අතීව සංවිග්ගහදයො පාටෙක්කං දෙසාවවජ්ජනානංඤාණං ආමන්තෙත්වා අරිනරවරමන්ථකං **කන්තකං** නාම තුරඩවරමාහරාති ආහරාපෙත්වා ඡන්නසහායො වරතුරඩමාරුය්හ නගරමාරෙ අධිවත්ථාය දෙවතාය නගරමාරෙ විවටෙ නගරතො නික්ඛම්මිත්වා තීණි රජ්ජානි තෙන රත්තාවසෙසෙන අතික්කම්මිත්වා අනොමසත්තෙ අනොමාය නාම නදියා තීරෙ ඨත්වා ඡන්නමෙවමාහ:–ඡන්න තං මම ඉමානි අඤ්ඤානි අසුභරාණි ආභරණානි කණ්ඨකඤ්ච වරතුරඩමාදාය කපිලපුරං ගච්ඡාහීති, ඡන්නා විස්සජ්ජෙත්වා අසිතොරග[3] නීලුපල සදිසෙනාසිනා සකෙසමකුටං ඡින්දිත්වා ආකාසෙ උක්කිපිත්වා දෙවදත්තියං පත්තචීවරං ගහෙත්වා සයමෙව පබ්බජිත්වා අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානො අනිලබලසමුබ්බුත තරඞ්ගභඞ්ගං අසඞ්ගං ගඞ්ගං නදිං උත්තරිත්වා මණිගණරංසිජාලවිජ්ජොතිතරාජගහං රාජගහං නාම නගරං පවිසිත්වා තත්ථ ඉස්සරියමදමත්තං ජනං පරිහාසයන්තො විය උඤ්ඡ

1. ම. පරිනිබ්බාණමඤ්ඤා. 2. ම. එත්ථ.
3. සී. III. & IV. අසිකොදක.

වෙසස්ස ජනස්ස ලජ්ජාමූපපාදයමානෝ විය ච වයකනන්නීහි නාගර ජනහදයානි අත්තනෝ බන්ධනෙනෝ විය මත්තේංසවරමහාපුරිසලක්ඛණ විරාජිතාය රූපසිරියා සබ්බජනනයනානි විලුම්පනෝ විය ච රූපී පාදසඤ්චරෝ[1] පුඤ්ඤසඤ්ඤයෝ විය පබ්බතෝ විය ච ගගණෙ[2] නිස්සඛෝ සන්තින්ද්‍රියෝ සන්තමානසෝ යුගමත්තං පෙක්ඛමානෝ රාජ ගහං පිණ්ඩාය චරිත්වා යාපනමත්තං භත්තං ගහෙත්වා නගරතෝ නික්ඛ මිත්වා **පණ්ඩවපබ්බත** පස්සෙ ඡායුදකසම්පන්නෙ සුභූමිභාගෙ පරම රමණීයෙ පවිවිත්තෙ ඔකාසෙ නිසීදිත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා මත්තඤ්ඤූතාය මන්දගිරිසාරෙන නරසාරෙන **බිම්බිසාරෙන** මගධමහාරාජෙන මහාපුරිසස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා නාමගොත්තං පුච්ඡිත්වා තෙන පමුදිත හදයෙන මම රජ්ජභාගං ගණ්හාහීති රජ්ජෙන නිමන්තිය මානෝ "අලං මහාරාජ න මය්හං රජ්ජෙන අත්ථෝ අහං රජ්ජං පහාය ලොකහිතත්ථාය පධානමනුයුඤ්ජිත්වා ලොකෙ චිවත්තත්ථදෙ බුද්ධෝ භවිස්සාමීති නික්ඛන්තොතා"ති වත්වා තෙන ච බුද්ධෝ හුත්වා සබ්බපඨමං මය්හං විජිතං ඔසාරෙය්‍යාථාති වුත්තෙතා සාධුති තස්ස පටිඤ්ඤං දත්වා **ආලාරඤ්ච උද්දකඤ්ච** උපසඞ්කමිත්වා තෙසං ධම්මදෙසනාය සාරං අවිඳන්තෙතා තතෝ පක්කමිත්වා උරුවෙලායං ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං කරොන්තෙතාපි අමතං අධිගන්තුං අසක්කොන්තෙතා ඔළාරිකාහාරපටිසෙවනෙන සරීරං සන්තප්පෙසි.

තදා පන උරුවෙලායං සෙනානිනිගමෙ **සෙනානිකුටුම්බිකස්ස ධීතා සුජාතා** නාම දාරිකා වයප්පත්තා එකස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙ පත්ථන මකාසි "සචාහං සමජාතිකං කුලඝරං ගන්ත්වා පඨමගබ්භෙ පුත්තං ලභිස්සාමි බලිකම්මං කරිස්සාමී"ති, තස්සා සා පත්ථනා සම්පජ්ජි. සා වෙසාඛපුණ්ණමදිවසෙ අජ්ජ බලිකම්මං කරිස්සාමීති පාතොව පායාසං අනායාසං පරමමධුරං සම්පපිපාදෙසි. බොධිසත්තොපි තදහෙව කත්ත සරීරපටිජග්ගනෝ භික්ඛාචාරකාලං ආගමයමානෝ පාතොව ගන්ත්වා තස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛමූලෙ නිසීදි. අථ ඛෝ පුණ්ණා නාම දාසි තස්සා ධාතී රුක්ඛමූලසොධනත්ථාය ගතා බොධිසත්තං පාචීනලොකධාතුං ඔලොකය මානං නිසින්නං සඤ්ඣාප්පභානුරඤ්ජිත වර කනක ගිරි සිඛර සදිස සරීර සොභං තිමිර නිකර නිධන කරං කමල වන විකසන කරං ඝනවිවරගත දිවසකරම්ව තරුවරමුපගතං මුනින්දිවසකරං අද්දස. සරීරතෝ චස්ස නික්ඛන්තාහි පභාහි සකලඤ්ච තං රුක්ඛං සුවණ්ණවණ්ණං දිස්වා තස්සා එතදහොසි:-

"අජ්ජ අම්හාකං දෙවතා රුක්ඛතෝ ඔරුය්හ සහත්ථෙනෙව බලිං පටිග්ගහෙතුකාමා හුත්වා නිසින්නා"ති, සා වෙගෙන ගන්ත්වා සුජාතාය එත මත්ථං ආරොචෙසි. තතෝ සුජාතා සඤ්ජාතසඩ්ඪා හුත්වා සබ්බාලඞ්කාරෙන අලඞ්කරිත්වා සතසහස්සගඝනිකං සුවණ්ණපාතිං පරමමධුරස්ස මධුපායා සස්ස පූරෙත්වා අපරාය සුවණ්ණපාතියා පිදහිත්වා සීසෙනාදාය නික්ඛාහි

1. ම. රූපීපාදසඤ්චරා. 2. ගම්භෙතා.

මුඛි අගමාසි. සා ගච්ඡන්තී දුරතොව තං බොධිසත්තං රූකඛදෙවතාම්ව සක්‌කරං තං රූකඛං සරීරපපභාය සුවණ්ණවණ්ණං කත්වා පුඤ්ඤසඤ්චය මිව රූපවන්තං නිසින්නං දිස්වා පීතිසොමනස්සජාතා රූකඛදෙවතාති සඤ්ඤාය දිස්වානතො පභාය ඔනතොනතා ගන්ත්වා සීසතො සුවණ්ණ පාතිං ඔතාරෙත්වා මහාසත්තස්ස හත්ථේ ඨපෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා යථා මම මනොරථෝ නිප්ඵන්නොතා එවං තුම්හාකම්පි නිප්ඵජ්ජතූති වත්වා පක්‌කාමි.

අථ ඛෝ බොධිසත්තොපි සුවණ්ණපාතිං ගහෙත්වා නෙරඤ්ජරාය නදියා තීරං ගන්ත්වා **සුපතිට්ඨිතස්ස** නාම තිත්ථස්ස තිරෙ සුවණ්ණපාතිං ඨපෙත්වා නහාත්වා පච්චුත්තරිත්වා එකූනපඤ්ඤාසපිණ්ඩෙ කරොන්තො තං පායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා "සචාහං අජ්ජ බුද්ධො භවාමි අයං සුවණ්ණපාති පටිසොතං ගච්ඡතූ"ති ඔපි. සා පාති පටිසොතං ගන්ත්වා **කාලස්ස** නාම නාගරාජස්ස භවනං පවිසිත්වා තිණ්ණං බුද්ධානං ථාලකානි උක්‌කිපිත්වා තෙසං හෙට්ඨා අට්ඨාසි.

මහාසත්තොපි තත්ථෙව වනසණ්ඩෙ දිවාවිහාරං විතිනාමෙත්වා සායණ්හ සමයෙ **සොත්ථියෙන** නාම තිණහාරකෙන මහාපුරිසස්සාකාරං ඤත්වා දින්නානි අට්ඨ තිණමුට්ඨියො ගහෙත්වා බොධිමණ්ඩමාරුය්හ දක්‌ඛිණදිසාභාගෙ අට්ඨාසි. සොපි පන පදෙසො පදුමිනිපණ්ණෙන උදකබින්දූ විය අකම්පිත්ථ. බොධිසත්තොපි අයං මම ගුණං ධාරෙතුං අසමත්ථොති පච්ඡිමදිසාභාග මගමාසි සොපි තත්ථෙව කම්පිත්ථ. පුන උත්තරදිසාභාගමගමාසි සොපි තත්ථෙව කම්පිත්ථ. පුන පුරත්ථිම දිසාභාග මගමාසි. තත්ථ පල්ලඞ්කප මාණඤ්ඤානං නිවිට්ඨං අහොසි. මහාපුරිසො "ඉදං ඨානං කිලෙසවිඛංස නඤ්ඤාන"න්ති ඤත්වා තානි තිණානි අග්ගෙ ගහෙත්වා වාලෙසි. තානි තූලිකග්ගෙන පරිච්ඡින්නානි විය අහෙසුං. බොධිසත්තොපි "බොධිං අපත්වාව ඉමං පල්ලඞ්කං න භින්දිස්සාමී"ති චතුරඞ්ගවීරියමධිට්ඨහිත්වා **පල්ලඞ්කං** ආභුජිත්වා බොධිඤ්ඤං පිඨිතො කත්වා පුරත්ථාභිමුඛො නිසීදි.

තඛණඤ්ඤෙවාති සබ්බලොකාභිභාරෙ මාරෙ බාහුසහස්සං මාපෙත්වා දියඩ්ඪයොජනසතිකං හිමගිරිසිඛරසදිසං ගිරිමෙඛලං නාම අරිවාරණං වරවාරණමාරුය්හ නවයොජනිකෙන ධනුරසි එරසු සර සතෙහි සබ්බලෙ නාභිබලෙන සංපරිවුතො සමන්තතො පබ්බතො විය අඤ්ඤාඨි රණෙහි මහාසපතනං විය මහාසත්තං සම්පාගමි. මහාපුරිසො සුරියෙ ඛරමානෙ යෙව අනිත්තුමුලං මාරබලං විධමිත්වා විකසිත ජයසුමන කුසුම සදිසස්ස චීවරස්ස උපරි පතමානෙහි රත්තනපවාලඞ්කුර සදිස රුවිර දස්සනෙහි බොධිරුක්‌ඛඞ්කුරෙහි පීතියා විය පූජියමානො එව පඨමයාමෙ පුබ්බෙ නිවාසානුස්සතිඤාණං මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බචක්‌ඛුඤාණං විසෙධෙත්වා පච්ඡිමයාමෙ පටිච්චසමුප්පාදෙ ඤාණං ඔතාරෙත්වා වට්ටවිවට්ටං සම්ම සන්නො අරුණොදයෙ බුද්ධො හුත්වා:-

"අනෙක ජාති සංසාරං සන්ධාවිස්සං අනිබ්බිසං
ගහකාරකං ගවෙසන්තො දුක්‌ඛා ජාතිපුනප්පුනං.

ගහකාරක දිට්ඨොසි පුන ගෙහං න කාහසි
සබ්බා තෙ ඵාසුකා භග්ගා ගහකූටං විසඞ්ඛිතං
විසඞ්ඛාරගතං චිත්තං තණ්හානං ඛය මජ්ඣගා''ති.a

ඉමං **උදානං** උදනෙනෙතා සත්ථාහං විමුත්තිසුඛපරිසෙවනෙන වීතිනාමෙත්වා අඤ්ඤෙ දිවසෙ සමාපත්තිතො වුට්ඨාය දෙවතානං කඞ්ඛං ඡෙදත්වා තාසං කඞ්ඛාවිධමනත්ථං ආකාසෙ උප්පතිත්වා යමකපාටිහාරියං දස්සෙත්වා තාසං කඞ්ඛං විධමෙත්වා පල්ලඞ්කතො ඊසකං පාචීනනිස්සිතෙ උත්තරදිසාභාගෙ ඨත්වා ඉමසම්පි චත මෙ පල්ලඞ්ක සබ්බඤ්ඤුතඤාණං පටිවිජ්ඣනත්ථි චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පූරිතානං පාරමීනං ඵලාධිගමඤ්ඤාණං පල්ලඞ්කඤ්ඤෙව බොධිරුක්ඛඤ්ච අනිමිසෙහි අක්ඛීහි ඔලොකයමානො සත්තාහං වීතිනාමෙසි. තං ඨානං **අනිමිසචෙතියං** නාම ජාතං. අථ පල්ලඞ්කස්ස ච ඨිතඨානස්ස ච අන්තරා පුරත්ථිම පච්ඡිමතො ආයතෙ රතනවඞ්කමෙ චඞ්කමන්තො සත්තාහං වීතිනාමෙසි. තං ඨානං **රතනවඞ්කමණ්ඩචෙතියං** නාම ජාතං. තතො පච්ඡිම දිසාභාගෙ දෙවතා රතන ඝරං නාම මාපයිංසු, තත්ථ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා අභිධම්මපිටකං විසෙසතො චෙත්ථ අනන්තනයං සමන්තපට්ඨානං විචිනන්තො සත්තාහං වීතිනාමෙසි. තං ඨානං **රතනඝරචෙතියං** නාම ජාතං.

එවං බොධිසම්පෙයෙව චත්තාරි සත්තාහානි වීතිනාමෙත්වා **පඤ්චමෙ** සත්තාහෙ බොධිරුක්ඛමූලා යෙන අජපාලනිග්‍රොධො **තෙනුපසඞ්කමි**. තත්‍රාපි ධම්මං විචිනන්තො යෙව **විමුත්තිසුඛඤ්ච පටිසංවෙදෙන්තො** අජපාලනිග්‍රොධෙ සත්තාහං වීතිනාමෙසි. එවං අපරං සත්තාහං මුචලින්දෙ නිසීදි. තස්ස නිසින්නාමත්තස්සෙව භගවතො සකල **චක්කවාළගබ්භං** පූරෙන්තො මහාඅභාලමෙඝො උදපාදි. තස්මිඤ්ච පන උප්පන්නෙ **මුචලින්දො නාගරාජා** විනෙත්වා **"අයං මහාමෙඝො සත්තරි මඤ්ඤං** භවනං පවිඨමත්තෙ උප්පන්නෙ වාසාගාරමස්ස **ලබ්භං වට්ටනී''ති**. සො සත්තරතනමයං දෙවිමානසදිසං දිබ්බවිමානං **නිම්මිනිත්වා** සමන්තොපි එවං කතෙ **"න මඤ්ඤං මහප්ඵලං භවිස්සති දසබලස්ස කායවෙය්‍යාවච්චං කරිස්සාමි''ති** අනිමන්තනං අත්තභාවං කත්වා සත්තරං සත්තඤ්ඤත්තුං භොගෙහි පරික්ඛිපිත්වා උපරි මහන්තං ඵණං කත්වා අට්ඨාසි. අථ භගවා පරිභෙදපස්ස අන්තො ව මහති ඔකාසෙ සබ්බරතනමයෙ **මණ්ඩපෙ පල්ලඞ්ක** උපරි ච විනිග්ගලන්තවිවිධසුරභිකුසුමවිතානෙ විවිධසුරභි ගන්ධවාසිතෙ ගන්ධකුටියං විහරන්තො විය විභාසි. එවං භගවා තං සත්තාහං තත්ථ වීතිනාමෙත්වා තතො අපරං සත්තාහං රාජායතනෙ නිසීදි. තත්ථාපි විමුත්තිසුඛපරිසංවෙදීයෙව. එත්තාවතා සත්තයත්තාහානි පරිපුණ්ණානි අහෙසුං. එවඤ්ඤතරෙ භගවා ඤාණසුඛෙන ඵලසුඛෙන චෙව වීතිනාමෙසි.

අථස්ස සත්ත සත්තාහානිකකමෙ මුඛං ධොවිස්සාමීති චිත්තං උප්පජ්ජි, සකෙකා දෙවානමින්දෙ **අඤ්ඤදන්තිකං** ආහරිත්වා අදාසි. අථස්ස සකෙකා

a. ධම්මපද-ජරාවග්ග.

නාගලතා දන්තකඨඤ්ච මුඛඩොවන උදකඤ්ච අදාසි. තතො භගවා දන්තකඨං ඛාදිත්වා අනොතත්තදහොදකෙන මුඛං ධොවිත්වා **රාජායතන මූලෙ** නිසීදි. තස්මිං සමයෙ චතූහි ලොකපාලෙහි උපනීතෙ පවත්තෙ සෙලමයෙ පත්තෙ තපස්සු භල්ලිකානං මත්ථඤ්ච මධුපිණ්ඩිකඤ්ච පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා පවාරණාවසානෙ අජපාල නිග්‍රොධමූලෙ නිසීදි. අථස්ස තත්ථ නිසින්නාමත්තස්සෙව අත්තනා අධිගතස්ස ධම්මස්ස ගම්භීර භාවං පච්චවෙක්ඛණතස්ස සබ්බබුද්ධානං ආචිණ්ණං "අධිගතො ඛො ම්‍යායං ධම්මො ගම්භීරෝ දුද්දසො දුරනුබොධො සන්තො පණීතො අතක්කා වචරෝ නිපුණො පණ්ඩිතවෙදනීයොති පරෙසං ධම්මං අදෙසෙතුකාමා කාරපත්තා පරිචිතකෙකා උදපාදි.

අථ බ්‍රහ්මා සහම්පති දසබලස්ස චෙතසා චෙතො පරිවිතක්කමඤ්ඤාය "නස්සති වත භො ලොකො"තිආ වාචං නිච්ඡාරෙන්තො දසසහස්ස චක්ක වාළබ්‍රහ්මගණපරිවුතො සක්ක සුයාම සන්තුසිත පරනිම්මිත වසවත්තිහි අනුගතො ආගන්ත්වා භගවතො පුරතො පාතුරහොසි. සො අත්තනො පතිඨානත්ථාය පඨවිං නිම්මිනිත්වා දක්ඛිණං ජාණුමණ්ඩලං පඨවියං නිහන්ත්වා ජලමානාමලාවිකල කමල*මකුල සදිසං දසනඛ සමොධාන සමුජ්ජලමඤ්ජලිං සිරසම්හි කත්වා "දෙසෙතු භන්තෙ භගවා ධම්මං දෙසෙතු සුගතො ධම්මං සන්ති සත්තා අපපරජක්ඛජාතිකා අස්සවනතා ධම්මස්සපරිහායන්ති භවිස්සන්ති ධම්මස්ස අඤ්ඤාතාරොති. a

"පාතුරහොසි මගධෙසු පුබ්බෙ
ධම්මෝ අසුද්ධො සමලෙහි චින්තිතො
අවාපුරෙතං අමතස්ස වාරං
සුණන්තු ධම්මං විමලෙනානුබුද්ධං.

සෙලෙ යථා පබ්බත මුද්ධනි ඨිතෝ
යථා පි පස්සෙ ජනතං සමන්තතෝ
තථූපමං ධම්මමයං සුමෙධ
පාසාදමාරුය්හ සමන්ත චක්ඛු.

සොකාවකිණ්ණං ජනතමපෙත සොකෝ
අවෙක්ඛස්සු ජාති ජරාභිභූතං.

උට්ඨෙහි වීර විජිතසඞ්ගාම සත්ථවාහ අණණ විචර ලොකෙ
දෙසස්සු භගවා ධම්මං අඤ්ඤාතාරෝ භවිස්සන්තීති. a

නනු තුම්හෙහි 'බුද්ධා බොධෙය්‍යං තිණ්ණං තාරෙය්‍යං මුත්තෙ මොචෙය්‍ය'න්ති

"කිමෙම අසුද්ධතවෙසෙන ධම්මං සච්ඡිකතෙනිධ
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා තාරයිස්සං සදෙවකෙ"ති. b

a. මහාවග්ග-මහාඛන්ධක. b. බුද්ධව.ම-සුමෙධකථා.

* ජලජමලවිකවකමල.

පත්ථනං කරිත්වා සබ්බඤ්ඤුභාවෝ පත්තෝ ති ච තුම්හෙහි ධම්මෝ අදෙසියමානෝ කෝ නාම අඤ්ඤෝ ධම්මං දෙසිස්සති කිමඤ්ඤං ලොකස්ස සරණං තාණං ලෙණං පරායණන්ති ච එවමාදිහි අනෙකෙහි නයෙහි භගවන්තං ධම්මදෙසනත්ථං ආයාචි[1] තෙන වුත්තං:–"බුද්ධභූතස්ස පන භගවතෝ අට්ඨමෙ සත්තාහෙ සත්ථා ධම්මදෙසනත්ථාය බ්‍රහ්මුනා ආයාචිතෝ"ති.

ඉදානි "කදා කත්ථ ච කෙනායං ගාථා ඕ සමුදීරිතා"ති ඉමෙසං පඤ්හානං[2] විස්සජ්ජනාය ඔකාසෝ අනුප්පත්තොතාති. තත්ථ කදා වුත්තාති පඨමමහාසඞ්ගීතිකාලෙ වුත්තා. පඨමමහාසඞ්ගීති නාමෙසා සඞ්ගී තිකඛන්ධකෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. තත්ථ කෙන වුත්තාති භගවති පරිනිබ්බුතෙ රාජගහනගරෙ **වෙභාර පබ්බතපස්සෙ සත්ත පණ්ණී** ගුහාදාරෙ විජිත සබ්බසත්තුනා අජාතසත්තුනා මගධමහා රාජෙන ධම්මසඞ්ගායනත්ථං කාරිතෙ පරිපුණ්ණ චඤ්ඩමණ්ඩල සඞ්කාසෙ දන්තඛචිතාරමණ්ඩ මණ්ඩපෙ ධම්මාසනගතෙනායස්මතා ආනන්දත්ථෙරෙන **බ්‍රහ්මා ව ලොකාධිපතී**ති අයං ගාථා වුත්තාති වෙදිතබ්බා. අයමස්සා ගාථාය සම්බන්ධෝ. එත්තාවතා:–

"කදායං ධම්මදෙසනත්ථං අජ්ඣිට්ඨෝ බ්‍රහ්මුනා ජිනෝ
කදා කත්ථ ච කෙනායං ගාථා ඕ සමුදීරිතා"ති.

අයම්පි ගාථා වුත්තත්ථා හොති. එවං ඉමිනා සම්බන්ධෙන වුත්තාය පනස්සා අනුත්තානපදවණ්ණනං කරිස්සාම්, තත්ථ **බ්‍රහ්මා**ති බ්‍රැහිතෝ තෙහි තෙහි ගුණවිසෙසෙහීති=බ්‍රහ්මා; අයං පන බ්‍රහ්මසද්දෙ, මහාබ්‍රහ්ම බ්‍රාහ්මණ තථාගත මාතාපිතු සේඨාදිසු දිස්සති. තථා හි "සහස්සෙ බ්‍රහ්මා"ති a ආදිසු මහාබ්‍රහ්මා **බ්‍රහ්මා**ති අධිප්පෙතෝ:

"තමෝ නුදෙ බුද්ධෝ සමන්තචක්ඛු
ලොකන්තගූ සබ්බභවාභිවත්තෝ,
අනාසවෝ සබ්බ දුක්ඛප්පහීනෝ
සච්චවහයෝ බ්‍රහ්මෙ උපාසිතෝ මෙ"ති. a

එත්ථ බ්‍රාහ්මණෙ, "බ්‍රහ්මා ඛෝ භික්ඛවෙ තථාගතස්සෙතං අධිවචනං"නාති b. එත්ථ තථාගතෙ, "බ්‍රහ්මා මාතාපිතරෝ පුබ්බාචරියාති වුච්චරෙ"ති b එත්ථ මාතාපිතුසු, "**බ්‍රහ්මවක්කං** පවත්තෙතී"ති a එත්ථ සෙට්ඨෙ අධිප්පෙතෝ. ඉධ පන පඨමජ්ඣානං පණීතං භාවෙත්වා පඨමජ්ඣානභූමියං නිබ්බත්තෙතා කප්පායුකෝ මහාබ්‍රහ්මා අධිප්පෙතෝ, ච සද්දෙ සම්පිණ්ඩනත්ථෝ. බ්‍රහ්මා ව අඤ්ඤඤ්ච දසසු චක්කවාළ සහස්සෙසු බ්‍රහ්මාණෙවාති අත්ථෝ. පදපූරණමත්තෙතා වා. "ලොකාධිපතී"ති එත්ථ

1. ඉහ "ඡ්ඣිමමෙහෙරිණියසුත්ත" ඉවච්චාදිකා ගාථා කෙසුචි පොත්ථකෙසුදිස්සතෙ.
2. ම. සී. II. පදනං.
a. පපඤ්චසූදනී-මූලපරියාය-සුත්තාවණ්ණනා.
b. අඞ්ගුත්තර-නිකාය-පාත.

ලොකොති සඞ්ඛාරලොකො සත්තලොකො ඔකාසලොකොති තයො ලොකා තෙසු ඉධ සත්තලොකො අධිපෙතො තස්ස ඉස්සරෙ අධිපතීති ලොකාධිපති; ලොකෙකදෙසස්සාපි අධිපති ලොකාධිපතීති වුච්චති. දෙවාධිපති නරාධිපති විය. **සහම්පතිති** සො කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ **සහකො** නාම ථෙරො පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානො ජීවිතපරියොසානෙ පඨමජ්ඣානභූමියං කපායුකො මහා බ්‍රහ්මා හුත්වා නිබ්බත්තතා. තත්‍ර පන නං සහම්පති බ්‍රහ්මාති සඤ්ජානන්ති. "සහකම්පති"ති වත්තබ්බෙ අනුසාරාගමං කත්වා රුළ්හිවසෙන සහම්පතීති වදන්ති. **කතඤ්ජලිති** කතඤ්ජලිකො; අඤ්ජලිපුටං සිරසි කත්වාති අත්ථො. **අනධිවරන්ති** අවචනත්ථෙ වරෙ අධිවරො නාස්ස අත්ථීති=අනධිවරො; න තතො අධිකො වරො අත්ථීති වා අනධිවරො; අනුත්තරොති අත්ථො; තං අනධිවරං. **අයාචථාති** ආයාචිත්ථ, අජ්ඣෙසි; **ඉදානි යස්ස්වත්‍යාය** සො භගවන්තං ආයාචි තමත්ථං දස්සෙතුං "සන්නීධ සත්තා"ති ආදි වුත්තං.

තත්ථ **සන්නීති** සංවිජ්ජන්ති උපලබ්භන්ති, බුද්ධඤ්ඤස්ස ආපාථං ආගච්ඡන්තා අත්ථීති අත්ථො. **ඉධාති** අයං දෙසාපදෙසෙ නිපාතො; **සව්‍යං කත්වා** සාසනං උපාදාය වුච්චති. යථාහ: "ඉධෙ ව භික්ඛවෙ සමණො ඉධ දුතියො සමණො ඉධ තතියො සමණො ඉධ චතුත්ථො සමණො සුඤ්ඤා පරප්පවාදා සමණෙභි අඤ්ඤෙහි"ති,a කත්ථචි ඔකාසං යථාහ:–

"ඉධෙව තිට්ඨමානස්ස දෙවභූතස්ස මෙ සතො
පුනරායු ච මෙ ලබ්ධො එවං ජානාහි මාරිසා"ති. b

කත්ථචි පදපූරණමත්තමෙව හොති යථාහ: "ඉධාහං භික්ඛවෙ භුත්තාවී අස්සං පවාරිතො"ති.c කත්ථචි ලොකං උපාදාය–යථාහ: "ඉධ තථාගතො ලොකෙ උප්පජ්ජති බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය"ති d ඉධාපි ලොක මෙව උපාදාය වුත්තොති වෙදිතබ්බා. තස්මා ඉමස්මිං සත්තලොකෙති අත්ථො.

සන්තානි රූපාදිසු ඛන්ධෙසු ඡන්දරාගෙන සත්තා විසත්තා ආසත්තා ලග්ගා ලග්ගිතා පත්තා සම්පත්තාති පාණිනො වුච්චන්ති; රුළ්හිසද්දෙන පන විතරාගෙසුපි අයං වොහාරෙ වත්තති යෙව. **අප්පරජක්ඛජාතිකාති** පඤ්ඤාමයෙ අක්ඛිම්හි අපං පරිත්තං රාග දෙස මොහ රජං එතෙසං එවං සභාවා ච තෙ නි අප්පරජක්ඛ ජාතිකා; අප්පං රාගාදි රජමෙව වා යෙසං තෙ අප්පරජක්ඛා; අප්පරජක්ඛභාවා අප්පරජක්ඛ ජාතිකා; තෙසං අප්පරජක්ඛජාතිකානං; සත්තානන්ති විහතති විපරිනාමං කත්වා **දෙසෙති ධම්මන්ති** ඉමිනා සම්බන්ධං කත්වා අත්ථො දට්ඨබ්බා **දෙසෙතීති**

---

a. මජ්ඣිමනිකාය-චූළසීහනාදසුත්තන්ත.
b. පපඤ්චසූදනි-චූළහත්ථිපදෙපමසුත්තවණ්ණනා.
c. මජ්ඣිමනිකාය-ධම්මදායාදසුත්තන්ත.
d. අඞ්ගුත්තර-එසකනිපාත.

ආයාචන වචනමෙතං දෙසෙහි කථෙහි උපදිසාති අත්ථෝ. **ධම්ම**නති එත්ථ අයං ධම්මසද්දෝ පරියත්ති සමාධි **පඤ්ඤ** පකති සභාව සුඤ්ඤතා **පුඤ්ඤ** ආපත්ති ඤෙය්‍ය චතුසච්චධම්මාදිසු දිස්සති. තථාහි:-

"ඉධ භික්ඛු ධම්මං පරියාපුණාති සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං -පෙ- ඒවදල්ල"න්ති a ආදිසු **පරියත්තිඤ** දිස්සති. "එවං ධම්මා තෙ භග වන්තො අහෙසු"න්ති ආදිසු **සමාධිම්හි**.

"යස්සෙ තෙ චතූරෝ ධම්මා වානරින්ද යථා තව
සච්චං ධම්මෝ ධිතී චාගෝ දිඨං සෝ අතිවත්තති"ති. b

ආදිසු පඤ්ඤය. "ජාතිධම්මා ජරාධම්මා අථෝ මරණ ධම්මිනෝ"තිc ආදිසු පකතිය. "කුසලා ධම්මා අකුසලා ධම්මා අව්‍යකතා ධම්මා"තිd ආදිසු සභාවෙ. "තසම්ං ඛෝ පන සමයෙ ධම්මා හොන්ති ඛන්ධා හොන්ති"තිd ආදිසු සුඤ්ඤතායං. "ධම්මෝ සුවිණෙණා සුධම්මවහාති"තිe ආදිසු පුඤ්ඤ. "වෙ අනියතා ධම්මා"තිf ආදිසු ආපත්තියං. "සබ්බෙ ධම්මා සබ්බාකාරෙන බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණපථෙ ආපාථං ආගච්ඡන්ති"ති ආදිසු ඤෙය්‍යෙ. "දිඨධම්මෝ විදිතධම්මෝ පත්ත ධම්මෝ"තිg ආදිසු චතුසච්චධම්මෙ. ඉධාපි චතුසච්ච ධම්මෝ දඨබ්බෝ. **අනුකම්පා**නි අනුකම්පං අනුද්දයං කරොහි. **ඉමං**ති පජං නිද්දිසනෙතා ආහ. **පජ**නන්ති පජාතත්තා පජා තං පජං; සත්තකායං සංසාර දුක්ඛතො මොචෙහීති අධිප්පායෝ; කෙවි පන

"භගවා නි ලොකාධිපති නරුත්තමෝ
කතඤ්ජලී බ්‍රහ්මගණෙහි යාචිතෝ"ති

පඨන්ති. එත්තාවතා සබ්බසෝ අයං ගාථා වුත්තත්ථා හොති.

අථ භගවතෝ තං බ්‍රහ්මුනෝ සහම්පතිස්ස ආයාචනවචනං සුත්වා අපරිමිත සමය සමුදිත කරුණාබලස්ස දසබලස්ස පරහිතකරණනිපුණ මතිවාරස්ස සත්තෙසු ඔකාසකරණ මත්තෙන මහාකරුණා උදපාදි. තං පන භගවතෝ කරුණුප්පත්තිං දස්සෙන්තෙහි සඞ්ගීති කාලෙ සඞ්ගීති කාරකෙහි:-

"සම්පන්නවිජ්ජාචරණස්ස තාදිනෝ
ජුතිඛ්‍රස්සන්තිම දෙහ ධාරිනෝ
තථාගතස්සප්පටිපුග්ගලස්ස
උප්පජ්ජි කාරුඤ්ඤතා සබ්බසත්තෙ"ති.h

අයං ගාථා ඵලිතා.

තත්ථ **සම්පන්නවිජ්ජාචරණස්සා**ති සම්පන්නං නාම තිවිධං පරිපුණ්ණ සමඛ්‍යි මධුරවසෙන. තත්ථ

---

a. මජ්ඣිමනිකාය-සීලපණ්ණාසක.
b. ජාතකට්ඨකථා-වානරින්දජාතක.
c. අඞ්ගුත්තරනිකාය-තිකනිපාත.
d. ධම්මසඞ්ගණි.
e සුත්තනිපාත-ආලවකසුත්ත.
f. පාතිමොක්ඛ.
g. මහාඛග්ග-මිහාකබ්බක.
h. පොරාණට්ඨකථා.

"සම්පන්නං සාලිකෙදාරං සුවා භුඤ්ජන්ති කොසිය
පටිවෙදෙමි තෙ බ්‍රහ්මෙ න නං වාරෙතු මුස්සගෙ"ති. a

ඉදං පරිපුණ්ණ සම්පන්නං නාම. "ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො සම්පන්නො සමන්නාගතො"ති b ඉදං සමඛ්ති සම්පන්නං නාම. "ඉමිස්සා භූමෙහ මහා පඨවියා හෙට්ඨිමං තලං සම්පන්නං සෙය්‍යථාපි නාම බ්‍රහ්මමඤ්ඩං අනිලකං එවමස්සාදං"ති c ඉදං මඤ්ඩර සම්පන්නං නාම. ඉධ පරිපුණ්ණ සම්පන්නම්පි සමඛ්ති සම්පන්නම්පි යුජ්ජති.

විජ්ජාති පරිපක්ඛඛම්ම විජ්ඣනඤෙන ච වින්දිතබ්බට්ඨෙන ච විජ්ජා; තා පන තිස්සොපි විජ්ජා ඡපි අඤපි විජ්ජාති; සෙසා භයභෙරව සුත්තෙ ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. අඤ අම්බඤසුත්තෙ, තත්‍රහි විපස්සනා ඤාණෙන ච මනොමයිද්ධියා ච සහ ඡ අභිඤාසු පරිහාපෙත්වා අඤ විජ්ජා වුත්තා. **චරණන්ති** සීලසංවරෙ ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා හොජනෙ මත්තඤ්ඤුතා ජාගරියානුයොගො සඩ්ඪා හිරි ඔත්තප්පං බාහුසච්චං ආරඛ විරියතා උපඨිතසතිතා පඤ්ඤාසමපන්නතා චත්තාරි රූපාවචරජ්ඣානා නීති ඉමෙ පන්නරස ධම්මා වෙදිතබ්බා. ඉමෙ යෙවහි පන්නාරසඛම්මා යස්මා එතෙඛි චරති අරියසාවකො ගච්ඡති අමතං දිසං තස්මා චරණන්ති වුත්තා යථාහ:-"ඉධ මහානාම අරියසාවකො සීලවා හොති"ති d සබ්බං මජ්ඣිම පණ්ණාසකෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. විජ්ජාව චරණඤ විජ්ජාචරණානි, සම්පන්නානි පරිපුණ්ණානි විජ්ජාචරණානි යස්ස සොයං සම්පන්නවිජ්ජාචරණෙ; විජ්ජාචරණෙහි සම්පන්නොහා සම්බහි භූතො සමන්නාගතොති වා සම්පන්නවිජ්ජාචරණෙ; උභයථාපි අත්ථො යුජ්ජතෙව, තස්ස සම්පන්නා විජ්ජාචරණස්ස. **තාදිනොති** ඉට්ඨෙපි තාදි අනිට්ඨෙපි තාදීති ආදිනා මහානිද්දෙසෙ ආගත තාදි ලක්ඛණෙන තාදිනො, ඉඤානිඤාදිසු අවිකාරස්ස තාදිසස්සාති අත්ථො. **ජුතිනිඛරස්සාති** ජුතිමතො; යුග නිඛන සමය සමුදිත දිවසකරාතිරෙකතර සරීර ජුති විසරස්සාති අත්ථො; පඤ්ඤුපජ්ජොත ඛරස්සාති පි වත්තුං වට්ටති, වුත්තං හෙතං:-

"වත්තාරෙ ලොකෙ පජ්ජොතා පඤ්චමෙත්ථ න විජ්ජති
දිවා තපති ආදිච්චො රත්තිං ආභාති චන්දිමා.

අථ අග්ගි දිවාරත්තිං තත්ථ තත්ථ පභාසති
සම්බුඩ්ඨො තපතං සෙට්ඨො එසා ආභා අනුත්තරා"ති. e

තස්මා උභයථාපි සරීරපඤ්ඤ ජුතිවිසරඛරස්සාති අත්ථො. **අනන්තිම දෙහධාරිනොති** සඛ්ඛපච්ඡිමසරීරධාරිනො; අපුනබ්භවස්සාති අත්ථො. **තථාගතස්සාති** එත්ථ අඤහි කාරණෙහි භගවා තථාගතොති වුච්චති; කතමෙහි අඤහි? තථා ආගතොති තථාගතො, තථා ගතොති තථාගතො,

---

a. පපඤ්චසූදනි-ආඝාඩ්ඛය්‍ය සුත්තවණ්ණනා. c. පාරාජිකපාළි-සෙඛරණ්ඩඛණ්ඩ.
b. විසුද්ධිමග්ග-සීලනිද්දෙස. d. අඞ්ගුත්තරනිකාය-මහානාම සුත්තං.
e. සංයුත්තනිකාය-දෙවතාසංයුත්ත.

තථලක්ඛණං ආගතොනි තථාගතො, තථධම්මෙ යථාවතො අභිසම්බුඩොනි තථාගතො, තථදස්සිතාය තථාගතො, තථා වාදිතාය තථාගතො, තථා කාරිතාය තථාගතො, අභිභවනට්ඨෙන තථාගතොනි.

කථං භගවා තථා ආගතොනි තථාගතො? යථා යෙන අභිනීහාරෙන දීඝපාරමිං පූරෙත්වා සීල නෙක්ඛම්ම පඤ්ඤා විරිය ඛන්ති සච්ච මධිට්ඨාන මෙත්තුපෙක්ඛා පාරමී පූරෙත්වා ඉමා දස පාරමියො දස උපපාරමියො දස පරමත්ථපාරමියොනි සමතිංස පාරමියො පූරෙත්වා අඞ්ගපරිච්චාගං ජීවිතපරිච්චාගං ධන රජ්ජ පුත්තදාර පරිච්චාගන්ති[1] ඉමෙ පඤ්චමහා පරිච්චාගෙ පරිච්චජිත්වා යථා විපස්සී ආදයො සම්මාසම්බුද්ධා ආගතා තථා අමහාකමපි භගවා ආගතොනි තථාගතො යථාහ:-

"යථෙව ලොකමහි විපස්සි ආදයො
සබ්බඤ්ඤුභාවං මුනයො ඉධා ගතා
තථා අයං සක්‍යමුනීපි ආගතො
තථාගතො වුච්චති තෙන චක්ඛුමා"නි.a

කථං තථා ගතොනි තථාගතො? යථා සමපති ජාතා විපස්සි ආදයො සමෙහි පාදෙහි පඨවියං පතිට්ඨාය උත්තරාභිමුඛා සත්තපදවීනිහාරෙන ගතා තථා අමහාකමපි භගවා ගතොනි තථාගතො යථාහ:-

"මුහුත්තජාතොව ගවම්පතී යථා
සමෙහි පාදෙහි ථුසී වසුන්ධරං
සො වික්කමී සත්තපදානි ගොතමෝ
සෙතඤ්ච ඡත්තං අනුධාරයුං මරූ. a

ගන්ත්වාන සො සත්තපදානි ගොතමෝ
දිසා විලොකෙසි සමා සමන්තතො
අට්ඨඞ්ගුපෙතං ගිරමබ්භුදීරයි
සීහො යථා පබ්බත මුද්ධනි ඨිතෝ"නි. a

කථං තථ ලක්ඛණං ආගතොනි තථාගතො? සබ්බෙසං රූපාරූප ධම්මානං සලක්ඛණං සාමඤ්ඤලක්ඛණඤ්ච තථං අවිතථං ඤාණගතියා ආගතො අවිරජ්ඣිත්වාව ගතො අනුබුඩොනි තථාගතො.

සබ්බෙසං පන ධම්මානං සක සාමඤ්ඤ ලක්ඛණං
තථමෙව ආගතො යසමා තසමා සත්ථා තථාගතො.a

කථං තථ ධම්මෙ යථාවතො අභිසම්බුඩොනි තථාගතො? තථධම්මා නාම චත්තාරි අරියසච්චානි; යථාහ:-"චත්තාරිමානි භික්ඛවෙ තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි, කතමානි චත්තාරි? ඉදං දුක්ඛන්ති භික්ඛවෙ තථ

---

a. පොරාණට්ඨකථා.

1. සී. III. අඞ්ගපරිච්චාගං භයානපරිච්චාගං-ඛනරජ්ජපුත්තදාරපරිච්චාගන්ති.

මෙතං අච්චන්තමෙතං අනඤ්ඤථමෙත"න්ති a විත්ථාරෙ, තානි ච භගවා අභිසම්බුඩ්ධා තස්මා තථා අභිසම්බුඩ්ධත්තා, තථාගතොති වුච්චති. අභි සම්බොධත්ථෙ හි එත්ථ ගතසද්දෙ.

තථ නාමානි සච්චානි අභිසම්බුජ්ඣි නායකො
තස්මා තථානං සච්චානං සම්බුද්ධත්තා තථාගතො. b

කථං තථදස්සිතාය තථාගතො? භගවා හි අපරිමාණාසු ලොකධාතූසු අපරිමාණානං සත්තානං චක්ඛු සොත ඤාණ ජිව්හා කාය මනො වාරෙ ආපාථං ආගච්ඡන්තං රූප සද්ද ගන්ධ රස ඵොට්ඨබ්බ ධම්මාරම්මණං තථා ගතො සබ්බාකාරතො ජානාති පස්සතීති එවං තථදස්සිතාය තථාගතො; අථවා යං ලොකෙ තථං නං ලොකස්ස තථෙව දස්සෙසි තතොපි භගවා තථාගතො, එත්ථ තථදස්සී අත්ථෙ තථාගතොති පදසම්භවො වෙදිතබ්බො.

තථාකාරෙන යො ධම්මෙ ජානාති අනුපස්සති
තථදස්සීති සම්බුඩ්ධො තස්මා වුත්තො තථාගතො. b

කථං තථා වාදිතාය තථාගතො? යඤ්ච අභිසම්බොධියා පරිනිබ්බාණස්ස ච අන්තරෙ පඤ්ච චත්තාරිසවස්ස පරිමාණ කාලෙ සුත්තාදි නවඞ්ග සඞ්ගහීතං භාසිතං ලපිතං තථාගතෙන, සබ්බන්තං එකතුලාය තුලිතං විය තථමෙව අච්චන්තමෙව හොති; තෙනෙවාහ:-"යඤ්ච භික්ඛවෙ රත්තිං තථාගතො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣති යඤ්ච රත්තිං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බායති යඤ්ච තස්මිං අන්තරෙ භාසති ලපති නිද්දිසති සබ්බං තං තථෙව හොති නො අඤ්ඤථා තස්මා තථාගතො"ති a වුච්චති. එත්ථ පන ගදඅත්ථො හි ගතසද්දෙ, එවං තථා වාදිතාය තථාගතො. ආගදනං ආගදෙ; වචනන්ති අත්ථො. තථා අවිපරීතො ආගදෙ අස්සාති තථාගතො; දකාරස්ස තකාරදෙසං කත්වා වුත්තො.

තථා වාදි ජිනො යස්මා තථා ධම්මපකාසකො
තථා මාගදනඤ්චස්ස තස්මා බුඩ්ධො තථාගතොති. b

කථං තථාකාරිතාය තථාගතො? භගවා හි යං වාචං භාසති තමෙව කායෙන කරොති, වාචාය කායො අනුලොමෙති කායස්ස පි වාචා, තෙනෙවාහ:-"යථාවාදි භික්ඛවෙ තථාගතො තථාකාරී යථාකාරී තථාවාදී, ඉති යථාවාදි තථාකාරී යථාකාරී තථාවාදී, තස්මා ත්ථාගතොති වුච්ච ති"න්ති c යථා වාචා ගතා කායොපි තථා ගතො යථා කායො ගතො වාචාපි තථා ගතා, එවං තථා කාරිතාය තථාගතො.

යථා වාචා ගතා තස්ස තථා කායො ගතො යතො
තථා වාදිතාය සම්බුඩ්ධො සත්ථා තස්මා තථාගතොති. b

කථං අභිභවනඤෙන තථාගතො? උපරි භවග්ගං හෙට්ඨා අවීචිං පරි යන්තං කත්වා තිරියං අපමාණාසු ලොකධාතූසු සබ්බසත්තෙ අභිභවති

a. පපඤ්චසූදනී-සීලපරියායසුත්තවණ්ණනා. b. පෙරණට්ඨකථා.
c. අඞ්ගුත්තරනිකාය-චතුක්කනිපාත.

සීලෙනපි සමාධිනාපි පඤ්ඤායපි විමුත්තියාපි විමුත්තිඤාණදස්සනෙනපි, න තස්ස තුලා වා පමාණං වා අත්ථි, අථ ඛො අතුලෝ අප්පමෙය්‍යෝ අනුත්තරෝ. තෙනෙවාහ:-"සදෙවකෙ භික්ඛවෙ ලොකෙ තථාගතො අභිභූ අනභිභූතො අඤ්ඤදත්ථු දසො වසවත්තී තස්මා තථාගතොති වුච්චතී"ති.

තත්‍රෙවං පද සිඞ්ඛි වෙදිතබ්බා: අගදෙ විය අගදෙ; කො පනෙස? දෙසනා විලාසො චෙව පුඤ්ඤවිලාසො ච; තෙන හෙස මහානුභාවෝ භිසක්කා දිබ්බාගදෙන සප්පෙ විය සබ්බපරප්පවාදිනො සදෙවකඤ්ච ලොකං අභිභවති ඉති සබ්බලොකාභිභවනතො දෙසනාවිලාස මයො චෙව පුඤ්ඤමයො ච අගදෙ අස්සාති දකාරස්ස තකාරාදෙසං කත්වා තථාගතොති වෙදිතබ්බා. එවං අභිභවනඅෙන තථාගතො.

තථා අවිපරිතො ච අගදෙ යස්ස සච්චනා
වසවත්තීති සො තෙන හොති සච්චා තථාගතො.

අප්පවිපුඝගලඤ්ඤාති පවිපුඝල විරහිතස්ස; අඤ්ඤං කොචි අහං බ්‍රඞ්ගොති එවං පවිඤ්ඤං දාතුං සමත්ථා නාමස්ස පුඝගලා නත්ථීති අප්පවි පුඝලා; ඤස්ස අප්පවිපුඝලස්ස; **උපජ්ජීති** උපනෙහා; උදපාදි. **කාරුඤ්ඤතා**නි කරුණායභාවා කාරුඤ්ඤානා. **සබ්බසත්තෙති** නිරව සෙස සත්ත පරියාදාන වචනං; සකලෙ සත්තනිකායෙති අත්ථා; **එත්තා** වතා අයමපි ගාථා වුත්තත්ථා හොති.

අථ භගවා බ්‍රහ්මුනා ච ධම්මදෙසනත්ථාය ආයාචිතො **සත්තෙසු** කාරුඤ්ඤං උපාදෙත්වා ධම්මං දෙසෙතුකාමො මහාබ්‍රහ්මානං ගාථාය අජ්ඣභාසි.

"අපාරුතා තෙසං අමතස්ස ද්වාරා
යෙ සොතවන්තො පමුඤ්චන්තු සද්ධං
විහිංස සඤ්ඤී පගුණං න භාසිං
ධම්මං පණීතං මනුජෙසු බ්‍රහ්මෙ"ති. a

අථ ඛො බ්‍රහ්මා සහම්පති කතාවකාසො ඛොමිති භගවතා ධම්මදෙසනා යාති ඤත්වා දසනඛ සමොධාන සමුජ්ජල මඤ්ජලිං සිරසි කත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා බ්‍රහ්මගණ පරිවුතො පක්කාමි. අථ සත්ථා තස්ස බ්‍රහ්මුනො පටිඤ්ඤං දත්වා කස්ස නුඛො අහං පඨමං ධම්මං දෙසෙය්‍යන්ති විනෙනතනෙතා-ආලාරෝ පණ්ඩිතො සො ඉමං ධම්මං ඛිප්පං ආජානිස්සතීති චිත්තං උපාදෙත්වා පුන ඔලොකෙන්තො තස්ස සත්තාහ කාලකතභාවං ඤත්වා දසනස්ස ච අභිඳෙසෙ කාලකතභාවං ඤත්වා පුන කත්තා නුඛො එතරහි පඤ්චවග්ගියා භික්ඛූ විහරන්තීති පඤ්චවග්ගියෙ ආවජ්ජෙත්වා බාරාණසියං මිගදායෙති ඤත්වා ආසළ්හියං පභාතාය රත්තියා කාලසෙව පත්තචීවරමාදාය අඨාරස යොජනිකමග්ගං පටි පන්නො අන්තරාමග්ගෙ උපකං නාම ආජීවකං දිස්වා තස්ස අත්තනො

---

a. මජ්ඣිමනිකාය-අරියපරියෙසනසුත්ත.

බුද්ධභාවමාචික්ඛිවා. තං දිවසමෙව සායණ්හසමයෙ ඉසිපතනමගමාසි. තත්ථපි පඤ්චවග්ගියානං අත්තනෝ බුද්ධභාවං පකාසෙත්වා පඤ්ඤත්තවර බුද්ධාසනගතෝ පඤ්චවග්ගියෙ ආමන්තෙත්වා ධම්මචක්කප්පවත්තන සුත්තන්තං දෙසෙසි.

තෙපු අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරෝ දෙසනානුසාරෙන ඤාණං පෙසෙත්වා සුත්තපරියොසානෙ අඨාරසහි බ්‍රහ්මකොටීහි සද්ධිං සෝතාපත්ති ඵලෙ පතිට්ඨාසි. සත්ථා තත්ථෙව වස්සං උපගන්ත්වා පුන දිවසෙ වප්පත්ථෙරං සෝතාපත්ති ඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි. එතෙනෙව උපායෙන සබ්බ තෙ සෝතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පුන පඤ්චමියං පක්ඛස්ස පඤ්චපි ථෙරෙ සන්නිපාතෙත්වා අනත්තලක්ඛණසුත්තන්තං දෙසෙසි. දෙසනාපරි යොසානෙ පඤ්චපි ථෙරා අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු. අථ සත්ථා තත්ථෙව යසස්ස කුලපුත්තස්ස උපනිස්සයං දිස්වා ගෙහං පහාය නික්ඛන්තං දිස්වා එහි යසාති පක්කොසිත්වා තස්මිංයෙව රත්තිභාගෙ සෝතාපත්තිඵලෙ පුන දිවසෙ අරහත්තෙ ච පතිට්ඨාපෙත්වා අපරෙපි තස්ස සහායෙ චතුපණ්ණාස ජනෙ එහි භික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බාජෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි. එවං ලොකෙ එකසට්ඨියා අරහන්තෙසු ජාතෙසු සත්ථා වුත්ථවස්සෝ පවාරෙත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා එතදවොච.

"පරත්ථං චත්තනෝ අත්ථං කරොන්තා පඨවිං ඉමං
බ්‍යාහරන්තා මනුස්සානං ධම්මං චරථ භික්ඛවො.

විහරථ විවිත්තෙසු පබ්බතෙසු වනෙසු ච
පකාසයන්තා සද්ධම්මං ලොකස්ස සන්තං මම.

කරොන්තා ධම්මදූතෙය්‍යං චික්ඛ්‍යාපයථ භික්ඛවො
සන්නිඅත්ථාය සත්තානං සුබ්බතා වචනං මම.

සබ්බං පිදහථ චාරං අපායාන මනාසවා
සග්ගමොක්ඛස්ස මග්ගස්ස චාරං විවරථාසමා.

දෙසනා පටිපත්තීහි කරුණාදි ගුණාලයා
බුද්ධිං සඞ්ඝඤ්ච ලොකස්ස අභිවඩ්ඪථ සබ්බසො.

ගිහීන මුපකරොන්තානං නිච්ච මාමිසදානතො
කරොථ ධම්මදානෙන තෙසං පච්චුපකාරකං.

සමුස්සයථ සද්ධම්මං දෙසයන්තා ඉසිධ්ජං
කත කත්තබ්බ කම්මන්තා පරත්ථං පරිපජ්ජථා"ති.

එවං පන වත්වා භගවා තෙ භික්ඛූ දිස්වා විස්සජ්ජෙත්වා සයං උරු වෙලං ගච්ඡන්තෙනා අනන්තරාමග්ගෙ කප්පාසිය වනසණ්ඩ නිංස හදවගයිය කුමාරෙ විනෙසි. තෙපු යො සබ්බපච්ඡිමකො සො සොතාපන්නා සබ්බ

සෙඨො අනාගාමී. එකොපි අරහා වා පුථුජ්ජනො වා නාහොසි. තෙපි සබ්බෙ එකී භික්ඛූ පබ්බජ්ජාය පබ්බාජෙත්වා සයං උරුවෙලං ගන්ත්වා අඛ්ඝුඛ්ඝාදනී පාටිහාරියසහස්සානි දස්සෙත්වා උරුවෙලකස්සපාදයො සහස්ස ජටිලපරිවාරෙ නෙහාතික ජටිලෙ දමෙත්වා එකී භික්ඛූහාවෙන පබ්බාජෙත්වා ගයාසීසෙ නිසීදාපෙත්වා ආදිත්ත පරියාය දෙසනාය අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා තෙන අරහත්තසහසෙසන භගවා පරිවුතො බිම්බිසාරස්ස රඤ්ඤො පටිඤ්ඤං මොචෙස්සාමීති රාජගහ නගරූපචාරෙ ලට්ඨිවනුය්‍යානං නාම අගමාසි. තතො උය්‍යානපාලකො රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා සත්ථා ආගතොති සුත්වා මාදිසනහුතෙහි බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙහි පරිවුතො දසබලං ඝනච්චරගතම්ව දිවසකරං වනච්චරගතං මුනිවරදිවසකරං උපසඞ්කමිත්වා චක්කාලඞ්කත තලෙසු ජලජාමල විකව[1] කමලකොමලෙසු දසබලස්ස පාදෙසු මකුටමණි ජුති විසර විජෙත්ථනිනා සිරසා නිපතිත්වා එකමන්තං නිසීදි සඞ්ඝ පරිසාය. අථ ඛො තෙසං බ්‍රාහ්මණගහපතිකානං එතදහොසි කින්නුඛො මහාසමණො උරුවෙලකස්සපෙ බ්‍රහ්මචරියං චරති උදාහු උරුවෙලකස්සපො මහාසමණෙනීති? අථ ඛො භගවා තෙසං චෙතො පරිවිතක්ක මඤ්ඤාය ථෙරං ගාථාය අජ්ඣභාසි.

"කිමෙව දිස්වා උරුවෙලවාසී පහාසි අග්ගිං කිසකො වදනො
පුච්ඡාම් තං කස්සප එතමත්ථං කථං පහීනං තව අග්ගිහුත්තං"නි.a

ථෙරො භගවතො අධිප්පායං විදිත්වා:–

"රූපෙ ච සද්දෙ ච අථො රසෙ ච
කාමිත්ථියො වාපි වදන්ති යඤ්ඤං,
එතං මලන්ති උපධීසු ඤත්වා
තස්මා න යිට්ඨෙ න හුතෙ අරඤ්ඤි"නන්ති.a

ඉමං ගාථං වත්වා අත්තනො සාවකභාවප්පකාසනත්ථං තථාගතස්ස පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා:–"සත්ථා මෙ භන්තෙ භගවා සාවකොහමස්මී"ති වත්වා එකතාල–පේ–සත්තතාලප්පමාණං වෙහාසං සත්තකඛත්තුං අඛ්ඝුඝාතත්වා පාටිහාරියං කත්වා ආකාසතො ඔරුය්හ භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ මහාජනො තස්ස තං පාටිහාරියං දිස්වා "අහො මහානුභාවා බුද්ධා නාම එවං ථාමගතදිට්ඨිකො අත්තානං අරහා අහන්ති මඤ්ඤමානො උරුවෙලකස්සපොපි දිට්ඨිජාලං භින්දිත්වා තථාගතෙන දමිතොා"නි දසබලස්ස ගුණකථං කථෙසි. තං සුත්වා සත්ථා නාහම්දැනි මෙව උරුවෙලකස්සපං දමෙමි අතීතෙපි එස මයා දමිතොා යෙවාති ආහ. අථ ඛො සො මහාජනො උණ්හායනතා භගවන්තං වන්දිත්වා සිරසි අඤ්ජලිමපග්ගහෙත්වා එවමාහ:–"භන්තෙ ඉදානි අම්හෙහි එස දමිතොා දිට්ඨො කථං පනෙසො අතීතෙ භගවතා දමිතොා"නි. තතො සත්ථා තෙන මහාජනෙන යාචිතො භවන්තරෙන පටිච්ඡන්නං මහානාරද කස්සපජාතකං

1. සී. ජලජමාලාමිව. I1I. සී. ජලජමාලාමිව. a. මහාවග්ග. මහාඛන්ධක.

කථෙත්වා චත්තාරි සච්චානි පකාසෙසි. තතෝ සත්තූ ධම්මකථං සුත්වා රාජා බිම්බිසාරෝ එකාදසනහුතෙහි සඞ්ගං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. එකං නහුතං උපාසකත්තං පටිවෙදෙසි. රාජා සරණං ගන්ත්වා සත්තානාය භගවන්තං සඞ්ඝං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච නිමන්තෙත්වා භගවන්තං නික්ඛමිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා වන්දිත්වා පක්කාමි. පුන දිවසෙ භගවා භික්ඛුසහස්ස පරිවුතෝ අමරගණපරිවුතෝ විය දසසහතනයනෝ දෙවරාජා බ්‍රහ්මගණ පරිවුතෝ විය මහාබ්‍රහ්මා රාජගහං පාවිසි. රාජා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛු සඞ්ඝස්ස දානං දත්වා භොජනපරියොසානෙ භගවන්තං එතදවොච. "අහං භන්තෙ තීණි රත්නානි විනා වත්තිතුං න සක්ඛිස්සාමි වෙලාය වා අවෙලාය වා භගවතො සන්තිකං ආගමිස්සාමි ලඤ්ඤං නාමාතිදූරෙ ඉදං පනම්හාකං වෙළුවනං නාම උය්‍යානං පවිවෙකකාමානං නාචවා සන්නං නාතිදූරං ගමනාගමනසම්පන්නං නිජ්ජනසම්බාධං පවිවෙකසුඛං ඡායූදකසම්පන්නං සිනලසිලාතලසම්ලඞ්කතං පරමරමණීයභූමිභාගං සුරභි කුසුම තරුවරනිරන්තරං රමණීය පාසාදකම්මිය විමාන විහාරඩ්ඩයොග මණ්ඩපාදි පතිමණ්ඩිතං ඉදං මෙ භගවා පතිගණ්හාතූති නව තපනීයගාර සඞ්කාසෙන සුවණ්ණභිඞ්කාරෙන සුරභි කුසුම වාසිත මිව මණිවණ්ණමුදකං ගහෙත්වා වෙළුවනාරාමං පරිවජ්ජෙන්තා දසබලස්ස හත්ථෙ උදකං පාතෙසි. තස්මිං ආරාම පටිග්ගහණෙ බුද්ධසාසනස්ස මූලානි ඔතිණ්ණානීති පීතිවසගතා නච්චන්ති විය අයං මහාපඨවි කම්පි. ජම්බුදීපෙ පන ඨපෙත්වා වෙළුවනමහාවිහාරං අඤ්ඤං පඨවිං කම්පෙත්වා ගහිත සෙනාසනං නාම නත්ථි. අථ සත්ථා වෙළුවනාරාමං පටිග්ගහෙත්වා රඤ්ඤෝ විහාරදානානුමොදනමකාසි:

"ආවාසදානස්ස පනානිසංසං
කො නාම වත්තුං පුරිසො සමත්ථො
අඤ්ඤත්‍ර බුද්ධා පන ලොකනාථා
යුත්තෙතා මුඛානං නහුතෙන වාපි.

ආයුඤ්ච වණ්ණඤ්ච සුඛං බලඤ්ච
වරං පසත්ථං පටිභානමෙව
දදාති නාමාති පවුච්චතෙ සෙ
යො දෙති සඞ්ඝස්ස නරෙ විහාරං.

දතා නිවාසස්ස නිවාරණස්ස
සීතාදිනො ජීවිතුපද්දවස්ස
පාලෙති ආයුං පන තස්ස තස්මා
ආයුප්පදෙ හොති නමාහු සන්තො.

අච්චුණ්හ සීතෙ වසතො නිවාසෙ
බලඤ්ච වණ්ණො පටිභා න හොති
තස්මා හි සෙ දෙති විහාරදානා
බලඤ්ච වණ්ණං පටිභානමෙව.

දුක්ඛස්ස සීතුණ්හසිරිංසපා ච
වාතාතපාදිපභවස්ස ලොකෙ
නිවාරණං නෙකවිධස්ස නිච්චං
සුඛප්පදෙ හොති විහාරදානං.

සීතුණ්හ වාතාතප ඩංස වුට්ඨි
සිරිංසපා වාලමිගාදි දුක්ඛං
යසමා නිවාරෙති නිවාසදානා
තසමා සුඛං වින්දති සො පරත්ථ.

පසන්නා චිත්තෙන භවභොග හෙතුං
මනොභිරාමං මුදිතො විහාරං
යො දෙති සීලාදි ගුණොදිතානං
සබ්බං දදෙ නාම පවුච්චතෙ සො.

පහාය මච්ඡෙරමලං සලොභං
ගුණාලයානං නිලයං දදාති
ඛිත්තෙන චා සො තත්ථ පරෙහි සඞ්ඝෙ
යථා හතං ජායති විත්තසොකො.

වරෙ චාරු රූපෙ විහාරෙ උළාරෙ
නරො කාරයෙ වාසයෙ තත්ථ භික්ඛූ
දදෙය්‍යන්නා පානඤ්ච වත්ථඤ්ච නෙසං
පසන්නොහන චිත්තෙන සක්කච්ච නිච්චං.

තසමා මහාරාජ භවෙසු භොගෙ
මනොරමෙ පච්චනුභුය භීයො
විහාරදානස්ස ඵලෙන සන්තං
සුඛං අසොකං අධිගච්ඡ පච්ඡා.”

ඉච්චෙවං මුනිරාජා නරරාජස්ස බිම්බිසාරස්ස විහාරදානානුමොදනා කත්වා උට්ඨායාසනා භික්ඛුසඞ්ඝ පරිවුතො පරමදස්සනීයාය අත්තනො සරීරප්පභාය සුවණ්ණරස සෙක පිඤ්ජරානි විය නගරවන විමානාදීනි කුරුමානො අනොපමාය බුද්ධලීලාහාය අනන්තාය බුද්ධසිරියා වෙළුවන මහාවිහාරමෙව පාවිසීති.

අකිලනෙ වෙළුවනෙ විහාරෙ
තථාගතො තත්ථ මනොභිරාමෙ
නානා විහාරෙන විහාසි ධීරෝ
වෙනෙය්‍යකානං* සමුදිකඛමානො.

අථ එවං භගවති තසමිං විහරන්තෙ **සුඛොදන** මහාරාජා “ප්‍රත්තෙතා මෙ ඡ වස්සානි දුක්කරකාරිකං කත්වා පරමාභිසම්බොධිං පත්වා පවත්ත වරධම්මචක්කා රාජගහං පත්වා වෙළුවන මහාවිහාරෙ විහරති”ති සුත්වා අඤ්ඤතර මහාමච්චං ආමන්තෙසි. එහි භනෙ පුරිසසහස්ස

---

* ඉච්චෙවං සාධුකාරං.

පරිවාරෙ රාජගහං පත්වා මම වචනෙන පිතා වො සුඩොදන මහාරාජා දට්ඨුකාමොති වත්වා පුත්තං මෙ ගණ්හිත්වා එහීති ආහ. සො සාධු දෙවාති රඤ්ඤා පටිසුණිත්වා පුරිසසහස්සපරිවාරෙන සඤ්ඤොජනමග්ගං ගන්ත්වා ධම්මදෙසනාවෙලාය විහාරං පාවිසි. සො තිණ්ණං තාව රඤ්ඤං පඤ්ච සාසනානි පරිසපරියන්තෙ සිතො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා යථාසිතොව සඞ්ඝං පුරිසසහස්සෙන අරහත්තං පත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. භගවා එථ භික්ඛවොති හත්ථමුපාරෙසි. තෙ සබ්බෙ තං ඛණ්ඩෙඤ්ඣුව ඉද්ධිමය පත්තචීවර ධරා වස්සසතිකත්තෙරා විය ආකප්පසම්පන්නා හුත්වා භගවන්තං පරිවාරෙසුං. රාජා "නෙව ගතො ආගච්ඡති න ච සාසනං සුය්‍යතී"ති තතොව නීහාරෙණ නවඛත්තුං අමච්චෙ පෙසෙසි. තෙපු නවසු පුරිස සහස්සෙසු එකොපි රඤ්ඤා නාරොචෙසි න සාසනං වා පහිණි, සබ්බෙ අරහත්තං පත්වා පබ්බජිංසු. අථ රාජා විනෙතුං සක්ඛි නුඛො මම වචනං කරිස්සතීති? සබ්බ රාජබලං ඔලොකෙන්තො උදායිං අද්දස සො කිර රඤ්ඤා සබ්බත්ථ සාධකො අමච්චො අභිඤ්ඤාතරිකො අතිවිස්සාසිකො බොධිසත්තෙන සද්ධිං එකදිවසෙ ජාතො සහපංසුකීළිත්තා සහායො අථ නං රාජා ආමන්තෙසි "ත්වත උදායි අහං මම පුත්තං දට්ඨුකාමො නවපුරිස සහස්සානි පෙසෙසිං එකපුරිසොපි ආගන්ත්වා සාසනා මත්තම්පි ආරොචෙත්වා නත්ථි දුජ්ජානෙ බො පන ජීවිතන්තරායො අහං ජීවමානොව පුත්තං දට්ඨුම්හජ්ජාම් සක්ඛිස්සසි මෙ පුත්තං දස්සෙතු"නති සක්ඛිස්සාම් දෙව "සචෙ පබ්බජිතුං ලභිස්සාමී"ති ආහ. "ත්වත ත්වං පබ්බජිත්වා වා අපබ්බජිත්වා වා මය්හං පුත්තං දස්සෙහී"ති සො සාධු දෙවාති රඤ්ඤා සාසනං ආදාය රාජගහං ගන්ත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සඞ්ඝං පුරිස සහස්සෙන අරහත්තං පත්වා එහිභික්ඛුභාවෙ පතිඨාය එගුන පුණ්ණමාසියං විනෙත්තසි. අතිකකනෙත්තා හෙමනෙත්තා වසන්තසමයෙ අනුප්පත්තෙතා සුප්පපතිතා වනසණ්ඩා පරිජ්ජ්‍යනකඛමෙ මඤ්ඤා කාලෙ දසබලස්ස ඤාතිසඞ්ඝං කාතුංති විනෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා:-

"අඛ්ඛාරිනෙ දුනි දුමං භදනෙත
ඵලෙසිනෙ ඡදනං විපජහාය
තෙ අච්චිමන්තෙත්තා විය භාසයන්ති
සමයෙ මහාවීර භයිරථානං.*

නාතිසීතං නාති උණ්හං නාති දුබ්භික්ඛ ජාතකං
සද්දලා හරිතා භූමි ඵස කාලෙ මහා මුනී"ති.

සඞ්ගීතත්තාගි ගාථාහි භගවතො කුලනගරං ගමනඤ්ඤ ගමන වණ්ණං වණෙණ්සි. අථ නං සත්ථා "කින්නුඛො උදායි ගමනවණ්ණං වණෙණ්සී"ති? ආහ. "භගෙත තුම්හාකං පිතා සුඩොදනමහාරාජා දට්ඨු කාමෝ කරොථ ඤාතකානං සඞ්ඝහ"නති සාධු උදායි කරිස්සාම් ඤාති සඞ්ඝහං තෙනාහි භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ආරොචෙහි ඉමිසවත්තං පූරෙස්සනතීති. සාධු භගෙත නි ථෙරො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ආරොචෙසි.

* ගම්භීරඤාණං.

සත්ථා අඞ්ගමගධවාසිනං කුලපුත්තානං දසන්නං සහස්සානං කපිලවත්ථු වාසිනං දසන්නසහස්සානඤ්ච වීසතියා ඛීණාසව සහස්සානං පරිවුතෝ රාජගහං නික්ඛම්ත්වා දිවසෙ දිවසෙ යොජනං යොජනං ගච්ඡන්තෝ ඒකි මාසෙන් කපිලපුරං සම්පාපුණි. සාකියා අනුපපත්තෙ යෙව භගවති අම්හාකං ඤාතිසෙට්ඨං පසාසිස්සාමාති භගවතෝ වසනට්ඨානං විමංසමානා නිග්‍රොධසක්කස්සාරාමෝ රමණීයෝති සල්ලක්ඛෙත්වා සබ්බං පටිජග්ගනවිධිං කාරෙත්වා ගන්ධ පුප්ඵ හත්ථා පච්චුග්ගමනං කරොන්තා සබ්බාලඞ්කාර සමලඞ්කතගත්තා ගන්ධ පුප්ඵ චුණ්ණාදීහි පූජයමානා භගවන්තං පුරක්ඛත්වා නිග්‍රොධාරාමමෙව අගමංසු. තත්‍ර භගවා වීසතියා ඛීණාසවසහස්සෙහි පරිවුතෝ පඤ්ඤත්තෙ බුද්ධාසනෙ නිසීදි. සාකියා පනමානජාතිකා මානත්ථද්ධා සිඛත්ථකුමාරෝ අම්හෙහි දහරතරෝ අම්හාකං කණිට්ඨෝ භාතා භාගිනෙය්‍යෝ නත්තා පුත්තෙතානි විනෙතබ්බා දහරදහරෙ රාජකුමාරෙ ආහංසු තුම්හෙ වන්දථ මයං තුම්හාකං පිඨිතො පිඨිතෝ නිසීදිස්සාමාති. තෙසෙවං නිසිදන්හාසු තතෝ භගවා තෙසං අජ්ඣාසයං ඔලොකෙත්වා ඉමේ ඤාතකා අත්තනෝ මොඝජීඤ්ඤභාවෙන න මං වන්දන්තී න පනෙතෙ ජානන්ති බුද්ධෝ නාම කීදිසෝ බුද්ධබලං නාම කීදිසන්ති වා බුද්ධෝ නාම එදිසෝ බුද්ධ බලං නාම එදිසන්ති වා හන්දහං අත්තනෝ බුද්ධ බලඤ්ච ඉද්ධිබලඤ්ච දස්සෙන්තෝ පාටිහාරියඤ්ච කරෙය්‍යං ආකාසෙ දසසහස්ස චක්කවාළ විත්ථතං සබ්බඤ්ඤුතඤාණමයං චඞ්කමං මාපෙත්වා තත්ථ චඞ්කමන්තෝ මහාජනස්ස අජ්ඣාසයං ඔලොකෙත්වා ධම්මඤ්ච දෙසෙය්‍යන්ති විනෙතසි. තෙන වුත්තං සඞ්ගීතිකාරකෙහි භගවතෝ පරිවිතක්ක දස්සනත්ථං.

"නහෙතෙ ජානන්ති සදෙව මානුසා
බුද්ධෝ අයං කීදිසකෝ නරුත්තමෝ
ඉද්ධිබල පඤ්ඤුබලඤ්ච කීදිසං
බුද්ධබලං ලොකහිතස්ස කීදිසං.
නහෙතෙ ජානන්ති සදෙව මානුසා
බුද්ධෝ අයං එදිසකෝ නරුත්තමෝ
ඉද්ධිබලං පඤ්ඤුබලඤ්ච එදිසං
බුද්ධබලං ලොකහිතස්ස එදිසං.

හන්දහං දස්සයිස්සාමි බුද්ධබලං අනුත්තරං
චඞ්කමං මාපයිස්සාමි නහෙ රතනමණ්ඩිතං"නි.

තත්ථ **නහෙ නෙ ජානන්තී**ති නහි එතෙ ජානන්ති; නකාරෝ පරිසෙධනත්ථෝ; හිකාරෝ කාරණෙවේ නිපාතෝ; යස්මා පනෙතෙ මම ඤාතිආදයෝ දෙවමනුස්සා මයා ඉද්ධිබලෙ ච බුද්ධබලෙ ච අනාවී කතෙ න ජානන්ති එදිසෝ බුද්ධෝ එදිසං බුද්ධබලන්ති, තස්මාහං මම බුද්ධබලඤ්ච ඉද්ධිබලඤ්ච දස්සෙය්‍යන්ති අත්ථෝ. **සදෙවමානුසා**නි එත්ථ දෙවන්ති උපපත්තිදෙවා අධිප්පෙතා, සහදෙවෙහීති සදෙවා, කෙ තෙ? මානුසා, සදෙවකා මානුසා සදෙවමානුසා, අථ වා දෙවොති සම්මුති දෙවෝ,

සුඩොදනො රාජා අධිපෙතො, සහ දෙවෙන රඤ්ඤා සුඩොදනොතිත් සදෙවා, මානුසාති ඤතිමනුස්සා, සදෙවා සසුඩොදනා මනුස්සා සදෙව මානුසා සරාජානො එතෙ මම ඤතිමානුසා මම බලං න ජානන්තීති අත්ථො. සෙසදෙවාපි සඞ්ගහං ගච්ඡන්ති යෙව සබ්බෙපි දෙවා දෙව නත්‍ථෙන දෙවාති වුච්චන්ති දෙවනං නාම ධාතුඅත්ථො කීළාදි. අථවා දෙවා ච මානුසා ච දෙවමානුසා සහ දෙවමානුසෙහි සදෙවමානුසා, කෙ තෙ? ලොකාති වචනසෙසො දස්සෙබ්බො; බුඩොති චතුසච්චඩමෙ බුඩො අනුබුඩොති බුඩො, යථාහ:-

අභිඤ්ඤෙය්‍යං අභිඤ්ඤාතං භාවෙතබ්බඤ්ච භාවිතං
පහාතබ්බං පහීනං මෙ තස්මා බුඩොස්මි බ්‍රාහ්මණ.a

ඉධ පන කත්තුකාරකෙ බුඩසද්දසිද්ධි දස්සබ්බා, අධිගතවිසෙසෙහි දෙව මනුස්සෙහි සම්මාසම්බුඩො වත සො භගවාති එවං බුඩත්තා ඤාතත්තා බුඩො, ඉධ කම්මකාරකෙ බුඩසද්දසිද්ධි දස්සබ්බා. බුඩමස්ස අත්ථීති වා බුඩො බුඩවන්තොතාති අත්ථො තං සබ්බං සද්දසත්ථානුසාරෙන වෙදිතබ්බං. **කිදිසකොති** කිදිසො කිංසරිකතිකො කිංසදිසො කිංවණ්ණා කිං සණ්ඨානො දීඝො වා රස්සො වාති අත්ථො. **නරුත්තමොති** නරානං නරෙසු වා උත්තමො සෙට්ඨොති නරුත්තමො. **ඉඩිබලෙනති** එත්‍ථ ඉජ්ඣනං ඉඩි නිපජ්ජතීති අත්ථෙන පරිලාහත්ථෙන ච ඉඩි, අථවා ඉජ්ඣනති තාය සත්තා ඉඩා වුඩා උක්කංසගතා හොන්තීති ඉඩි, සා පන දසවිධා හොති යථාහ:-දසඉඩියො කතමාදස? අධිට්ඨානා ඉඩි විඤ්ඤුබ්බණ්ඉඩි මනොමයා ඉඩි ඤණවිපඨාරාඉඩි සමාධිවිපඨාරා ඉඩි අරියාඉඩි කම්මවිපාකජා ඉඩි පුඤ්ඤවතො ඉඩි විජ්ජාමයා ඉඩි තත්‍ථ තත්‍ථ සම්මාපයොගපච්චයා ඉජ්ඣනඤෙන ඉඩි ති, තාසං ඉදං නානත්තං: පකතියා එකො බහුකං ආවජ්ජති සතං වා සහස්සං වා ආවජ්ජිත්වා ඤණෙන අධිට්ඨාති බහුකො හොමීති එවං විභජිත්වා දස්සිතා ඉඩි අධිට්ඨානවසෙන නිප්පඨාහත්තා අධිට්ඨානා ඉඩි නාම. තස්සායමත්ථෝ අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය සවෙ සතං ඉච්ඡති සතං හොමි සතංහොමීති කාමාවචරපරිකම්මචිත්තෙහි පරිකම්මං කත්වා පුන අභිඤ්ඤාපාදකජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය පුන ආවජ්ජිත්වා අධිට්ඨානි අධිට්ඨානචිත්තෙන සහෙව සතං හොති සහස්සාදීසුපි එසෙවනයො. තත්‍ථ පාදකජ්ඣාන චිත්තං නිමිත්තාරම්මණං, පරිකම්මචිත්තානි සභාරම්මණානි වා සහස්සාදිසු අඤ්ඤතරාරම්මණානි වා, තානි ච ඛො වණ්ණවසෙන නො පණ්ණත්තිවසෙන, අධිට්ඨානචිත්තම්පි සභාරම්මණමෙව, නං පන අප්පණ්ණත්තං විය ගොත්‍රභු· අනන්තරමෙකමෙව උප්පජ්ජති රූපාවචර චතුත්ථජ්ඣානිකං, සො පන පකති වණ්ණං විජහිත්වා කුමාරවණ්ණං වා දස්සෙති නාගවණ්ණං වා දස්සෙති සුපණ්ණවණ්ණං වා-පෙ-විවිධම්පි සෙනාබ්‍යූහං දස්සෙති එවං ආගතා ඉඩි පකති වණ්ණ විජහන විකාර වසෙන පවත්තනත්තා විඤ්ඤුබ්බණා ඉඩි නාම. "ඉධ භික්ඛු ඉමම්හා කායා

a. මහාවග්ග. මහක්ඛන්ධක.

අඤ්ඤං කායං අභිනිම්මිනාති රූපි මනොමයං සබ්බඞ්ගපච්චඞ්ගං අහීනින්ද්‍රියන්ති[a] ඉමිනා නයෙන ආගතා ඉඞ්ධි සරීරබන්ධන්තරෙ ව අඤ්ඤස්ස මනොමයස්ස සරීරස්ස නිප්පත්ති වසෙන පවත්තත්තා මනොමයා ඉඞ්ධිනාම. ඤාණුප්පත්තිතො පුබ්බෙවා පච්ඡා වා තඞ්ඛණෙ වා හොති තෙන අත්ත භාවෙන පරිලහිතබ්බ අරහත්ත ඤාණානුභාවෙන නිබ්බත්තනා විසෙසො ඤාණවිප්පයුත්තා ඉඞ්ධි නාම. ආයස්මතො **මහාකුලස්ස** ච **සඞ්ඝිවිහාරස්ස** ච ඤාණවිප්පයුත්තා ඉඞ්ධි, තෙසං වත්ථු වෙත්ථ කථෙතබ්බං. සමාධිතො පුබ්බෙ වා පච්ඡා වා තඞ්ඛණෙ වා සමථානුභාව නිබ්බත්තනා විසෙසො සමාධිවිප්පයුත්තා ඉඞ්ධි නාම. ආයස්මතො **සාරිපුත්තස්ස** සමාධිවිප්පයුත්තා ඉඞ්ධි, ආයස්මතො **සඤ්ජීවස්ස** සමාධිවිප්පයුත්තා ඉඞ්ධි ආයස්මතො **බාහියදාරුචීරියස්ස** සමාධි විප්පයුත්තා ඉඞ්ධි, **සාමාවතියා** උපාසිකාය සමාධි විප්පයුත්තා ඉඞ්ධිති තෙසං වත්ථුතොත් කථෙතබ්බානි. ගන්ථවිත්ථාර භෙදස පරිහාපනත්ථං පන මයා න විත්ථාරිතානි. කතමා අරියා ඉඞ්ධි? "ඉධ භික්ඛු සවෙ ආකඞ්ඛති පටිකූලෙ අප්පටිකූල සඤ්ඤී විහරෙය්‍යන්ති අප්පටිකූලෙ පටිකූලසඤ්ඤී විහරති සවෙ ආකඞ්ඛති අප්පටිකූලෙ පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍යන්ති පටිකූලඤ්ච අප්පටිකූලඤ්ච තදුභය සඤ්ඤී විහරති සවෙ ආකඞ්ඛති සබ්බං ලොකං පටිකූලසඤ්ඤී විහරෙය්‍යන්ති සබ්බං ලොකං අප්පටිකූලසඤ්ඤී විහරති උපෙක්ඛකො තත්ථ විහරති සතො සම්පජානොති"[a] අයං හි වෙතො වසිප්පත්තානං අරියානං එව සම්භවතො අරියා ඉඞ්ධි නාම. කතමා කම්මවිපාකජා ඉඞ්ධි? සබ්බෙසං පක්ඛීනං සබ්බෙසං දෙවානං පඨමකප්පිකානඤ්ච මනුස්සානං එකච්චානඤ්ච විනිපාතිකානං වෙහාසගමනාදිකා කම්මවිපාකජා ඉඞ්ධි නාම. කතමං පුඤ්ඤවතො ඉඞ්ධි? **රාජාමහාමච්චානඤ්** වෙහාසං ගච්ඡති සඞ්ඛ චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය, **ජටිල ගහපතිස්ස** නාම ගහපතිස්ස අසීති හත්ථා සුවණ්ණපබ්බතො නිබ්බත්ති, අයං පුඤ්ඤවතො ඉඞ්ධි. **සොසිනස්ස** ගහපතිනො සත්තපු ඨානෙසු මාරණත්ථාය උපක්කමෙ කතෙපි අරොගභාවො පුඤ්ඤවතො ඉඞ්ධි. **මෙණ්ඩක සෙට්ඨිස්ස** අඤ්ඤකරිසමත්තෙ පදෙසෙ සත්තරතනමයානං මෙණ්ඩකානං පාතුභාවො පුඤ්ඤවතො ඉඞ්ධි. කතමා විජ්ජාමයා ඉඞ්ධි? "විජ්ජාධරා විජ්ජාපරිජප්පිතා වෙහාසං ගච්ඡන්ති ආකාසෙ අන්තලික්ඛෙ හත්ථිම්පි දස්සෙන්ති-පෙ-චිච්ඩම්පි සෙනාබ්‍යූහං දස්සෙන්ති"[a] ආදිනයපවත්තා විජ්ජා මයා ඉඞ්ධි. තං තං කම්මං කත්වා නිබ්බත්ත විසෙසො සම්මාපයොගපච්චයා ඉජ්ඣනඤ්ඤෙන ඉඞ්ධිති අයං සම්මාපයොග පච්චයා ඉජ්ඣනඤ්ඤෙන ඉඞ්ධි නාම. ඉමිස්සා දසවිධාය ඉඞ්ධියා බලං ඉඞ්බලං නාම ඉදං මයඤ්ච ඉඞ්බලං න ජානන්තීති අත්ථො **පඤ්ඤාබලන්ති** සබ්බලොකිය ලොකුත්තර ගුණ විසෙස දායකං අරහත්තමග්ග පඤ්ඤාබලං අධිප්පෙතං තම්පි නජානන්ති, කෙචි ඡන්නං අසාධාරණඤාණානමෙතං අධිවචනං **පඤ්ඤාබලන්ති** වදන්ති. **බුද්ධබලන්ති** එත්ථ බුද්ධබලං නාම බුද්ධානුභාවො දසබල ඤාණානි වා, තත්ථ දසබලඤාණානි නාම ඨානාඨානඤාණං අතීතානාගත පච්චුප්පන්නකම්මවිපාකඤාණානඤාණං සබ්බත්ථගාමිනී පටිපදාඤාණං අනෙකධාතු නානාධාතු ලොක ඤාණානඤාණං නානාධිමුත්තිකතං ඤාණං

---

a. විසුද්ධිමග්ග ඉද්ධිවිධනිද්දෙස.

ආසයානුසයඤාණං ඛීණාසවබලඤාණං සංකිලෙස වොදාන වුට්ඨානෙසු යථා භූතඤාණං පුබ්බෙනිවාසානුස්සති ඤාණං චුතූපපත්තිඤාණං ආසවක්ඛයඤාණන්ති ඉමානි දස. ඉමෙසං දසන්නං ඤාණානමධිවචනං බුද්ධබලන්ති, **එදිසං**ති ඊදිසං, අයමෙව වා පාඨො. **භණ්ඩූ**ති වචස්සාගහෙට්ඨ නිපාතො, **අභා**නන්ති අත්තානං නිද්දිසති, කිං වුත්තං හොති? යස්මා පනෙතෙ මම ඤාතකා බුද්ධබලං වා බුද්ධගුණං වා න ජානන්ති කෙවලං අත්තනො මොඝජිණ්ණභාවං නිස්සාය මානවසෙන සබ්බලොක ජෙට්ඨං මං න වන්දන්ති තස්මා නෙසං මානකෙතු අජ්ජ තං භඤ්ජිත්වා වන්දනත්ථං බුද්ධබලං දස්සෙස්සාමීති වුත්තං හොති, **දස්සයිස්සා**මීති දස්සෙස්සාමීති වා පාඨො සොයෙව අත්ථො. **බුද්ධ බල**න්ති බුද්ධානුභාවං බුද්ධ ඤාණ විසෙසං වා, **අනුත්තර**න්ති නිරුත්තරං, **වඞ්කම**න්ති වඞ්කමිතබ්බට්ඨානං, **මාපයිස්සාමී**ති මාපෙය්යන්ති, "වඞ්කමනං මාපයාමී"තිපි පාඨො සොයෙවත්ථො. **නහෙ**ති ආකාසෙ, **සබ්බරතන මණ්ඩිත**න්ති සබ්බෙහි රතිජනනට්ඨෙන රතනෙහි මුත්තා මණි වෙළුරිය ඝණ සිලා පවාල රජත සුවණ්ණ මසාරගල්ල ලොහිතඞ්කෙහි දසහි මණ්ඩිතො අලඞ්කතො, තං සබ්බරතනමණ්ඩිතං. "නහෙ රතන මණ්ඩිතන්ති." පඨන්ති කෙචි, අථෙවං භගවතා විහාතිමතෙන දසබහස්ස චක්කවාලවාසිනො භුම්මාදයො දෙවා පමුදිතහදයා සාධුකාරමදංසු. තමත්ථං පකාසෙනෙතඞ් සඞ්ගීතිකාරකෙහි:-

"භුම්මා මහාරාජිකා තාවතිංසා
යාමා ච දෙවා තුසිතා ච නිම්මිතා
පරනිම්මිතා යෙ පිව බ්‍රහ්මකායිකා
ආනන්දිතා විපුලමකංසු ඝොස"න්ති.

ආදි ගාථායො ඨපිතානි වෙදිතබ්බා තත්ථ **භුම්මා**නි භුම්මට්ඨා. පාසාද පබ්බත වන රුක්ඛාදිසු ඝිතා. **මහාරාජිකා**නි මහාරාජ පක්ඛිකා, භුම්මට්ඨානං දෙවතානං සද්දං සුත්වා ආකාසට්ඨකදෙවතා තතො අබ්භ වලාහකා දෙවතා තතො උණ්හවලාහකා දෙවතා තතො සීතවලාහකා දෙවතා තතො වස්සවලාහකා දෙවතා තතො චත්තාරො මහාරාජානො තතො තාවතිංසා තතො යාමා තතො තුසිතා තතො නිම්මාණරතී දෙවතා තතො පරනිම්මිතවසවත්තී දෙවතා තතො බ්‍රහ්මකායිකා තතො බ්‍රහ්ම පුරොහිතා තතො මහාබ්‍රහ්මා තතො පරිත්තාභා තතො අප්පමාණාභා තතො ආභස්සරා තතො පරිත්තසුභා තතො අප්පමාණසුභා තතො වෙහප්ඵලා තතො අවිහා තතො අතප්පා තතො සුදස්සා තතො සුදස්සී තතො අකනිට්ඨකා දෙවා සද්දං සුත්වා මහන්තං සද්දං අකංසු. අසඤ්ඤිනො ච අරූපාවචරූපපත්තෙ ච ඨපෙත්වා සොතායතනඤ්ච පවත්තිට්ඨානෙන සබ්බෙ දෙවමනුස්ස නාගාදයො පිනිවසගතහදයා උක්කාසිතසද්දමකංසුනි අත්ථො. **ආනන්දිතා**නි පමුදිත හදයා යක්ඛාතපිති සොමනස්සා ඝුත්වාති අත්ථො. **විපුල**න්ති තුමුලං, අථ සත්ථා විහතිත සමනන්තරමෙව ඔදහකසිණ සමා

පත්තිං සමාපජ්ජිත්වා දසපු චක්කවාළසහස්සෙසු ආලොකො හොතූති අධිට්ඨාසි. තෙන අධිට්ඨාන විත්තෙන සහෙව ආලොකො අහොසි පථවිතො පථාය යාව අකනිට්ඨභවනා, තෙන වුත්තං:–

"ඔභාසිතා ච පථවී සදෙවකා
පුථූ ච ලොකන්තරිකා අසංවුතා
තමො ච තිබ්බො විහතො තදූ අහූ
දිස්වාන අච්ඡෙරකං පාටිහීර"න්ති.

තත්ථ **ඔභාසිතාති** පකාසිතා, **පථවීති** එත්ථායං පථවී චතුබ්බිධා **ලක්ඛණ**පථවී **සඞ්ඛාර**පථවී **නිමිත්ත**පථවී **සම්මුති**පථවීති, තාසු "කතමාවුසො? අජ්ඣත්තිකා පථවිධාතු යං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං කක්ඛළං ඛරිගතං"ති a ආදිසු වුත්තා අයං ලක්ඛණපථවී නාම. "යො පන භික්ඛු පථවිං ඛණෙය්‍ය වා ඛණාපෙය්‍ය වා"ති b ආදිසු වුත්තා යෙ ච කෙසාදයො වීසතිකොට්ඨාසා අයො ලොහාදයෙ ච බාහිරා සා පි වණ්ණාදිහි සම්භාරෙහි සඞ්ගං පථවීති සඞ්ඛාර පථවී නාම. "පථවිකසිණමෙකො සඤ්ජානාති"ති ආදිසු නිමිත්තපථවී ආරම්මණපථවීති පි වුච්චති. පථවී **කසිණජ්ඣාන** ලාභී දෙවලොකෙ නිබ්බත්තෙතා ආගමනවසෙන පථවී දෙවොති නාමං ලභති වුත්තඤ හෙතං:–"ආපො ච දෙවා පථවී"ති c ආදිසු, අයං සම්මුති පථවී පඤ්ඤත්තීති පථවී නාමාති වෙදිතබ්බා. ඉධ පන සඞ්ඛාර පථවී අධිප්පෙතා, **සදෙවකාති** සදෙවලොකා, **සඳෙවකාතිපි** පාඨො අත්ථි වෙ සුන්දරතරං. යදෙවකො මනුස්සලොකො ඔභාසිතොති අත්ථො, **පුථූති** බහූ, **ලොකන්තරිකාති** අසුරකාය නරකාභෙතං අධිවචනං, තා පන **තිණ්ණං** චක්කවාළානං අන්තරා එකා ලොකන්තරිකා හොති.

තිණ්ණං යකට චක්කානං අඤ්ඤමඤ්ඤං ආහච්ච සිතානං මජ්ඣෙ ඔකාසො විය එකෙකො ලොකන්තරිකො පරිමාණතො අට්ඨයොජන සහස්සො හොති, **අසංවුතාති** හෙට්ඨා අප්පතිට්ඨා, **තමොවාති** අන්ධකාරෙ, **තිබ්බොති** බහලො, ඝනො, චන්දිමසුරියාලොකාභාවතො නිච්චන්ධකාරොව හොති. **විහතොති** විධ්වංසෙතා, **තදූති** යදූ පන භගවා සත්තෙසු කාරුඤ්ඤතං පච්චව පාටිහාරියකරණත්ථං ආලොකං ඵරි තදූ සො තමො තිබ්බා ලොකන්තරිකාසු සිතො විගතො විධ්වංසෙතා අහොසීති අත්ථො. **අච්ඡෙරකන්ති** අච්ඡරාපහරණයොග්ගං, විම්හය වසෙන අඞ්ගුලිපහරණයොග්ගන්ති අත්ථො. **පාටිහීරංති** පටිපක්ඛහරණතො පාටිහීරං, පටිහරති සත්තානං දිට්ඨිමානොපගතානි චිත්තානීති වා පාටිහීරං, අපපසන්නානං සත්තානං පසාදං පටි ආහරතීති වා පාටිහීරං, "පාටිහෙරං"ති පාඨො සො යෙවත්ථො, එත්ථ ආලොක විධානවිසෙසස්ස එතං අධිවචනං, **දිස්වාන අච්ඡෙරකං පාටිහීරං**ති එත්ථ දෙවා මනුස්සා ලොකන්තරිකාසු නිබ්බත්තසත්තා පි ච තං

---

a. මජ්ඣිමනිකාය-මහාහත්ථිපදෙපමසුත්ත. b. පාචිත්තියක්ඛ.
c. මහාසමයසුත්ත.

භගවතෝ පාටිහාරියං දිස්වා පරම පීති සොමනස්සං 'අගමංසූ'නි ඉදං වචනං ආහරිත්වා අත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ, ඉතරථා න පුබ්බෙන වා පරං පරෙන වා පුබ්බං යුජ්ජති. ඉදානි න කෙවලං මනුස්සදෙවලෝකෙසුයෙවාලොකෝ අපි සබ්බත්ථ නිවිඛෙපි සබ්බාර සත්තොකාසඨිතෙ ලොකෙ ආලෝකෝ යෙවාති දස්සනත්ථං:-

"සදෙව ගන්ධබ්බ මනුස්ස රක්ඛසෙ
ආභා උළාරා විපුලා අජායථ
ඉමස්මිං ලොකෙ පරස්මිං චොභයෙ
අධොපි උඩ්ඩං තිරියඤ්ච විත්ථතං"නි.

අයං ගාථා වුත්තනා, තත්ථ **දෙවා**ති සම්මුතිදෙවා උපපත්තිදෙවා විසුද්ධිදෙවාති සබ්බෙපි මෙ දෙවා ඉධ සඞ්ගහිතා, දෙවා ච ගන්ධබ්බා ච මනුස්සා ච රක්ඛසා ච=දෙවගන්ධබ්බ මනුස්ස රක්ඛසා, සහ දෙව ගන්ධබ්බ මනුස්ස රක්ඛසෙන්ති=සදෙවගන්ධබ්බමනුස්සරක්ඛසෙ, කො පන සො? ලොකෝ, තස්මිං සදෙව ගන්ධබ්බ මනුස්ස රක්ඛසෙ ලොකෙ, **ආභා**ති ආලොකෝ, **උළාරා**ති එත්ථායං උළාර සද්දෙ, මධුර සෙඨ පමාණ විපුලාදිසු දිස්සති, තථාහෙස "උළාරානි උළාරානි ඛාදනීයානි භොජනීයානි ඛාදන්ති භුඤ්ජන්ති[a]"ති ආදිසු මධුරෙ දිස්සති, "උළාරාය ඛොපන භවං වච්ඡායනො පසංසාය සමණං ගොතමං පසංසති[b]"ති ආදිසු සෙඨෙ, "අනිඤ්ඤමම දෙවානං දෙවානුභාවං අපපමාණෝ උළාරෝ ඔභාසෝ"ති ආදිසු විපුලෙ, සබ්බඅම්බ සෙමෙ දට්ඨබ්බා. **විපුලා**ති අපපමාණා, **අජායථා**ති උපපජ්ජි, උදපාදි, පවත්තිත්ථ, **ඉමස්මිං ලොකෙ පරස්මිං චා**ති ඉමස්මිං මනුස්සලොකෙ පරස්මිං දෙව ලොකෙ චාති අත්ථෝ. උභයසම්මිං අජ්ඣත්තත බහිද්ධාසු වීය දට්ඨබ්බං. **අධොපී**ති අවීචාදිසු නිරයෙසු, **උඩ්ඩ**න්ති භවඟතො පි උඩ්ඩං අප්පාකාසෙපි, **තිරියඤ්චා**ති තිරියතොපි දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු, **විත්ථත**න්ති විසටං, අන්ධකාරං විධමිත්වා වුත්තපපකාරං ලොකඤ්ච පදෙසඤ්ච අජ්ඣොත්ථරිත්වා ආභා පවත්තිත්ථාති අත්ථෝ. අථ වා **තිරියාව විත්ථත**න්ති තිරියතෝ විත්ථතං මහන්තං අපපමාණං පදෙසං ආභා ඵරිත්වා අට්ඨාසීති අත්ථෝ. අථ භගවා දසසහස්ස චක්කවාළෙසු ආලොකඵරණං කත්වා **අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣාන**ං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය ආවජ්ජිත්වා අධිට්ඨාන විත්තෙන ආකාසමණ්ඩලගණනත්වා තෙසං සත්තානං සීසෙසු පාදපංසූ ඔකිරමානො විය මහතීදෙවමානුසපරිසාය මජ්ඣෙ යමකපාටිහාරියං දස්සෙසි. තං පන පාළිතො ච්චථ වෙදිතබ්බං:-කතමං තථාගතස්ස යමකපාටිහාරියෙ ඤාණං? ඉධ තථාගතො යමකපාටිහාරියං කරොති අසාධාරණං සාවකෙහි, උපරිමකායතො අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති හෙට්ඨිමකායතො උදකධාරා පවත්තති හෙට්ඨිමකායතො අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති උපරිමකායතො උදකධාරා, පුරත්ථිමකායතො-පෙ-පච්ඡිමකායතො පච්ඡිමකායතො=පුරත්ථිමකායතො දක්ඛිණක්ඛිතො=වාමක්ඛිතො වාමක්ඛිතො=දක්ඛිණක්ඛිතො

---

a මජ්ඣිමනි. මහාසච්චකසුත්තත, b මජ්ඣිමනි. චූළහත්ථිපදෙපමසුත්තත, ෙ මහාසමයසුත්තත.

දක්ඛිණ කණ්ණ සොතතො=වාමකණ්ණසොතතො වාමකණ්ණසොතතො=දක්ඛිණකණ්ණසොතතො දක්ඛිණනාසිකාසොතතො=වාමනාසිකාසොතතො වාමනාසිකාසොතතො=දක්ඛිණනාසිකාසොතතො දක්ඛිණංසකූටතො=වාමංසකූටතො වාමංසකූටතො=දක්ඛිණංසකූටතො දක්ඛිණහත්ථතො=වාම හත්ථතො වාම හත්ථතො=දක්ඛිණ හත්ථතො දක්ඛිණ පස්සතො=වාමපස්සතො වාමපස්සතො=දක්ඛිණ පස්සතො දක්ඛිණපාදතො=වාමපාදතො වාමපාදතො=දක්ඛිණපාදතො අඞ්ගුලඞ්ගුලෙඛි=අඞ්ගුලනන්තරිකාඛි = අඞ්ගුලනන්තරිකාඛි = එකෙකලොමතො = ලොම කූපතො අග්ගිකඛණ්ඩො පවත්තති ලොමකූපතො උදකධාරා පවත්තන්ති, පවත්තන්ති රංසියො ඡබ්බණ්ණානං නීලානං පීතානං ලොහිතානං ඔදාතානං මඤ්ජට්ඨානං පභස්සරානං, භගවා චඞ්කමති නිම්මිතො නිච්චති වා නිසීදති වා සෙය්‍යං වා කප්පෙති-නිම්මිතො සෙය්‍යං කප්පෙති භගවා චඞ්කමති වා තිච්චති වා නිසීදති වා, ඉදං තථාගතස්ස යමකපාටිහීරෙ ඤාණන්ති.

තස්ස පන භගවතො තෙජොකසිනසමාපත්තිවසෙන උපරිම කායතො අග්ගිකඛණ්ඩො පවත්තති. ආපොකසිනසමාපත්තිවසෙන හෙට්ඨිම කායතො උදකධාරා පවත්තතීති පුන උදකධාරාය පවත්තනඤාණතො අග්ගිකඛණ්ඩස්ස පවත්ති අග්ගිකඛණ්ඩස්ස පවත්තිඤාණතො උදකධාරා පවත්තතීති දස්සෙතුං හෙට්ඨිමකායතො අග්ගිකඛණ්ඩො උපරිමකායතො උදක ධාරා පවත්තනන්තීති වුත්තානි වෙදිතබ්බා, එස නයො සෙසපදෙසුපි, අග්ගිකඛණ්ඩො පනෙත්ථ උදකධාරාය අසම්මිස්සොව අහොසි, තථා උදකධාරා අග්ගිකඛණ්ඩෙන, රස්මියු පන දුනියා දුනියා රස්මි පුරිමාය පුරිමාය යමකා විය එකකඛණෙ පවත්තන්ති, විඤ්ඤාණඤ්ච වික්තානං එකකඛණෙ පවත්ති නාම නත්ථි, බුද්ධානං පන භවඞ්ගපරිවාසස්ස ලහුකතාය පඤ්චද්වාරෙඛි විඤ්ඤ වසිතාය එතා රස්මියො එකකඛණෙ විය පවත්තන්ති, තස්සා පන රස්මියා ආවජ්ජන පරිකම්මාධිට්ඨානානි විසුංයෙව, නීලරස්මි අට්ඨාය හි භගවා නීල කසිණං සමාපජ්ජති පීතරස්මි ආදීනම්පඨාය පීතකසිණාදීනි සමාපජ්ජති, එවං හි භගවතා යමකපාටිහාරියෙ කයිරමානෙ සකලස්සාපි දසසහස්ස චක්කවාලස්ස අලංකරණකාලෙ විය අහොසි. තෙනාවුත්තං:-

"සත්තුත්තමො අනධිවරො විනායකො
සත්ථා අහූ දෙවමනුස්ස පූජිතො
මහානුභාවො සත්තපුඤ්ඤලක්ඛණෙ
දස්සෙසි අවෙච්චරකං පාටිහීර"න්ති.

තත්ථ **සත්තුත්තමොති** අත්තනො සීලාදීහි ගුණෙහි සබ්බෙසු සත්තෙසු උත්තමො පවරො සෙට්ඨොති සත්තුත්තමො, සත්තානං වා උත්තමො සත්තුත්තමො, සත්තානන්ති විඤ්ඤාණස්ස පි නාමං, තෙන දසබලචතුවෙසාරජ්ජ අසාධාරණ ඤාණසඞ්ඛාතෙන සත්තෙන සෙට්ඨො උත්තමොති සත්තුත්තමො, සමානාධිකරණවසෙන සත්තො උත්තමො සත්තුත්තමො, යදි එවං උත්තමසත්තොති වත්තබ්බං උත්තමසද්දස්ස පුබ්බ

නිපාත පාඨතො, න පනෙස දෙසො අනියමතො සම්භුලවචනතො ච නරුත්තම පුරිසුත්තම නරවරාදි සඤ්ඤ විය දඨබ්බං. අථවා සත්තං උත්තමං යස්ස සො සත්තුත්තතමො, ඉධාපි ච උත්තමසද්දස්ස පුබ්බනිපාතතො භවති. උත්තමසත්තොති විසෙසන පුබ්බනිපාත පාඨතො විසත්ථ පවත්තති එව්ව්යාති නායං දොසො. උභය විසෙසනතො වා ආගිතගහි ආදිපාඨො විය දඨබ්බො. **විනායකොති** බහූහි විනයනූපායෙහි සත්තෙ විනෙති දමයතීති විනායකො, **සත්ථාති** දිඨධම්මික සම්පරායිකත්ථෙහි යථාරහං සත්තෙ අනුසාසතීති සත්ථා, **අහූති** අහොසි, **දෙවමනුස්සපූජිතොති** පඤ්චහි කාම ගුණෙහි දිබ්බනති කීළනතීති දෙවා, මනාස්ස උස්සන්නතනා මනුස්සා, දෙවොව මනුස්සා ව දෙවමනුස්සා, දෙවමනුස්සෙහි පූජිතො **දෙවමනුස්ස පූජිතොති**, පුපඵාදිපූජාසව පවවය පූජාය ව පූජිතො අපවිතොති අත්ථො. කස්මා පන දෙවමනුස්සානමෙව ගහණං කතං? නනු භගවා තිරවජ්ජාන ගණෙහිපි ආරවාල අපලාල ධනපාල පාරිලෙය්යක නාගාදිහි ච සාතාගිරා ලවක සුවිලොම ඛරරොම යක්ඛාදිහිපි පූජිතො යෙවාති. සච්චමෙවෙතං **උක්කංසපරිවෙජ්දවසෙන** ච භබ්බපුග්ගල පරිවෙජ්දවසෙනචෙතං වුත්තන්ති වෙදිතුබ්බං. **මහානුභාවොති** මහතා බුඩානුභාවෙන සමන්නාගතො, **ඝනපුඤ්ඤඋභබණ්ණොති** අනන්නෙපු වක්කවාලෙසු සබ්බෙ සත්තා එකෙකං පුඤ්ඤකම්මං සතක්ඛත්තුං කරෙය්යුං **එත්තකෙහි** ජනෙහි කත කම්මං බොධිසත්තො සයමෙව එකකො සතගුණං කත්වා නිබ්බත්තොති තස්මා සතපුඤ්ඤලක්ඛණොති වුච්චති, කෙචි පන සත්තෙන සත්තෙන පුඤ්ඤ කම්මෙන නිබ්බත්තඒකෙකලක්ඛණොති වදන්ති, එවං සත්තෙ යො කොචි බුඩො භවෙය්යාති අඨකථාසු පකිත්තතං, **දස්සෙසීති** සබ්බෙසං දෙවමනුස්සාදීනං අතිවිය විම්භයකරං යමකපාටිහාරියං දස්සෙසි.

අථ සත්ථා ආකාසෙ යමකපාටිහාරියං කත්වා මහාජනස්ස චිත්තාචාරං ඔලොකෙත්වා තස්ස අජ්ඣාසයානුකූලං ධම්මකථං වඩ්ඪමනෙත්තා කථෙතු කාමොා ආකාසේ දසසහස්ස චක්කවාල විත්ථතං සබ්බරතනමයං රතන වඩ්ඪමං මාපෙසි තෙන වුත්තං:-

> "සො යාවිතො දෙව වරෙන චක්ඛුමා
> අත්ථං සමෙක්ඛිත්ව තදා නරුත්තමො
> වඩ්ඪමං තත්ථ මාපයි ලොක නායකො
> සුනිම්මිතං සබ්බරතන නිම්මිතං"ති.

තත්ථ සොති සො සත්ථා, **යාවිතොති** පඨමමෙව අඨමෙ සත්තාහෙ ධම්මදෙසනාය යාවිතොති අත්ථො. **දෙවවරෙනාති** සබමපතිබ්බුඩානං, **චක්ඛුමාති** එත්ථ චක්ඛතීති චක්ඛු සමවිසමං විභාවයතීති අත්ථො. තං පන චක්ඛු දුවිධං ඤණචක්ඛු මංසචක්ඛූති, තත්ථ ඤණචක්ඛු පඤ්චවිධං **බුඩ චක්ඛු ධම්මචක්ඛු සමන්තචක්ඛු දිබ්බචක්ඛු පඤ්ඤාචක්ඛූති**, තෙසු බුඩ චක්ඛු නාම ආසයානුසය ඤණඤෙචව ඉන්ද්‍රිය පරොපරියත්තිඤණඤ්ච යං "බුඩ චක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙත්ථී"ති ආගතං, ධම්මචක්ඛු නාම හෙට්ඨිමං

තයො ඔඝා තිණ්ණි ච ඵලානි* යං "විරජං විතමලං ධම්මචක්ඛුං උදපාදි[a]"ති ආගතං, **සමන්තචක්ඛු** නාම සබ්බඤ්ඤුතඤාණං යං "තථූපමං ධම්මමයං **සුමේධ** පාසාදමාරුය්හ සමන්තචක්ඛු"ති ආගතං, දිබ්බ චක්ඛු නාම ආලොක **වඩ්ඪනෙන උපපන්නාභිඤ්ඤ** විත්තෙන සම්පයුත්ත ඤාණං යං "දිබ්බෙන **චක්ඛුනා විසුද්ධෙනා**"ති ආගතං, පඤ්ඤ චක්ඛු නාම "චක්ඛුං උදපාදි ඤාණං උදපාදී"ති වෙත්ථ **පුබ්බ** නිවාසාදි ඤාණං පඤ්ඤචක්ඛූති ආගතං, මංස **චක්ඛු** නාම "චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ"ති එත්ථ පන මංසචක්ඛු **වුත්ත**ං නං පන දුවිධං සසම්භාර චක්ඛුං පසාදචක්ඛුඤ්චේති, තත්ථ යථායං අක්ඛි කූපකෙ අක්ඛිපත්තකෙහි පරිවාරිතො මංසපිණ්ඩො යත්ථ වත්තස්සෝ ධා තුයා වණ්ණා ගන්ධා රසා ඔජා සම්භවෝ ජීවිතං භාවෝ චක්ඛුපසාදෙ, කායපසාදෙති සඞ්ඛෙපතෝ තෙරස සම්භාරා හොන්ති, විත්ථාරතෝ සම්භව මානානි චතුසමුට්ඨානානි ඡත්තිංස ජීවිත භාව චක්ඛුපසාද කායපසාද, වෙති ඉමෙ කම්මසමුට්ඨානා චත්තාරොවාති චත්තාළිස සම්භාරා හොන්ති,† ඉදං පන සසම්භාර චක්ඛු නාම, යං පන සෙතමණ්ඩලපරිච්ඡින්නෙන කණ්හමණ්ඩලෙන පරිවාරිතෙ දිසිමණ්ඩලෙ **සන්නිට්ඨං** රූපදස්සන සම්භවං පසාදමත්තං ඉදං පසාද චක්ඛු නාම, සබ්බානි පනෙතානි එකවිධානි අනිච්චතො සඞ්ඛතතො, දුවිධානි සාසවානාවසතො ලොකියලොකුත්ත රතො, තිවිධානි භූමිතො උපාදිණ්ණතණ්හිකතො, චතුබ්බිධානි එකන්ත පරිත්ත අප්පමාණනියාරම්මණතො, **පඤ්චවිධානි** රූප නිබ්බාණරූප සබ්බාරම්මණානාරම්මණ වසෙන, ඡබ්බිධානි හොන්ති බුද්ධචක්ඛාදිවසෙන, ඉච්චෙවමෙතානි වුත්තප්පකාරානි චක්ඛූනි අස්ස භගවතො සන්තීති භගවා **චක්ඛුමා**ති වුච්චති. **අප්පං සමෙක්ඛිත්වා**ති චඞ්කමං මාපෙත්වා ධම්මදෙසනා නිමිත්තං දෙවමනුස්සානං හිතත්ථං උපපරික්ඛිත්වා උප ධාරෙත්වාති අධිප්පායො. **මාපයී**ති මාපෙසි, **ලොකනායකොති** සඟ මොක්ඛාභිමුඛං ලොකං නයතීති නායකො, **සුනිම්මිත**න්ති සුට්ඨු නිම්මිතං පරියොසිතන්ති අත්ථො. **සබ්බරතන නිම්මිත**න්ති දසවිධරතනමයං, ඉදානි භගවතො නිවිධ පාටිහාරිය සම්පත්ති දස්සනත්ථං:-

"ඉති ච ආදෙසනානු සාසනී
තිපාටිහීරෙ භගවා වසී අහු
චඞ්කමං මාපයි ලොකනායකො
සුනිම්මිතං සබ්බරතන නිම්මිත"න්ති.

---

* තිණ්ණං මග්ගඤාණානං ධම්මචක්ඛුනි නාමං-පපඤ්චසූදනී 330.

† සබ්බෙපතෙ චතස්සෝ ධාතුයෝ වණ්ණා ගන්ධා රසෝ ඔජා සම්භවෝ සණ්ඨානං ජීවිතං භාවෝ කායපසාදෙ චක්ඛුපසාදෙනි වුත්තය සම්භාරා, විත්ථාරතෝ චතස්සෝ ධාතුයෝ නානිසජ්ජින වණ්ණ ගන්ධ රස ඔජා සණ්ඨාන සම්භවා ජාති ඉමානි දස චතුසමුට්ඨානිකතානං චත්තාළිස හොන්ති, ජීවිතං භාවෝ කායපසාදෙ චක්ඛුපසාදෙනි චත්තාරි එකතාන කම්මසමුට්ඨානානෙවානි ඉමෙසං චතුවත්තාළිසාය රූපානං වසෙන චතු චත්තාළිස සම්භාරා-අත්ථසාලිනී අට්ඨකථා 279.

a ධම්මචක්කප්පවත්තන සුත්තන්ත. b අරියපරියෙසනාසුත්තන්ත. c චූලහත්ථිපදෙපම.
d ධම්මචක්කප්පවත්තනසුත්තන්ත. e මජ්ඣිමනිකාය-මධුපිණ්ඩිකසුත්තන්ත.

වුත්තං, තත්ථ **ඉඞ්ඝි** ඉඞ්විධං ඉඞ්පාටිහාරියං නාම තං පන එකොපි හුත්වා බහුධා හොති බහුධාපි හුත්වා එකොපි හොතීති ආදිනයපපවත්තං, **ආදෙසනාති** පරස්ස චිත්තාචාරං ඤත්වා කථනං ආදෙසනා පාටිහාරියං තං සාවකානඤ්ච බුද්ධානං ච සන්තං ධම්මදෙසනා. අනුසාසන්තීති **අනුසාසනී** පාටිහාරියං තස්ස තස්ස අජ්ඣාසයානුකූලමෝවාදෙති අත්ථෝ. ඉති එතානි **තීණි** පාටිහාරියානි. තත්ථ ඉඞ්පාටිහාරියෙන අනුසාසනීපාටිහාරියං **මහාමොග්ගල්ලානස්ස** ආවිඤ්ඡනං, ආදෙසනා පාටිහාරියෙන අනුසාසනී පාටිහාරියං **ධම්මසේනාපතිස්ස,** අනුසාසනිපාටිහාරියං පන **බුද්ධානං** සන්තධම්මදෙසනා, **තිපාටිහිරෙති** එතෙසු තීසු පාටිහාරියෙසූති අත්ථෝ, **භගවාති** ඉදං පන ගුණවිසිට්ඨ සත්තුත්තම ගරුගාරවාධිවචනං, වුත්තං හෙතං පොරාණේහි:-

"භගවාති වචනං සෙට්ඨං භගවාති වචනා මුත්තමං
ගරු ගාරව යුත්තෝ සෝ භගවා තෙන වුච්චති"නි.

වසිති එතසම්ං තිවිධෙපි පාටිහාරියෙ වසිපත්තෝ **විණණවසිති** අත්ථෝ, වසියො නාම පඤ්ච වසියො ආවජ්ජන සමාපජ්ජන අධිට්ඨාන වුට්ඨාන පච්චවෙක්ඛණ සඞ්ඛාතා. තත්‍ර යං යං ඛණං යථිච්ඡකං යදිච්ඡකං යාවතිච්ඡකං ආවජ්ජති ආවජ්ජනාය දක්ඛාධිත්තත්තං නත්ථීති සීඝං ආවජ්ජෙතුං සමත්ථතා **ආවජ්ජනවසි** නාම. තථා යං යං ඛණං යථිච්ඡකං-පෙ-සමාපජ්ජති සමාපජ්ජනාය දක්ඛාධිත්තත්තං නත්ථීති සීඝං සමාපජ්ජන සමත්ථතා **සමාපජ්ජනවසි** නාම. දීඝකාලං ඨපෙතුං සමත්ථතා **අධිට්ඨාන වසි** නාම. තථෙව ලහුං වුට්ඨාතුං සමත්ථතා **වුට්ඨානවසි** නාම. **පච්චවෙක්ඛණ** වසි පන පච්චවෙක්ඛණ ජවනානෙව හොන්ති. තානි ආවජ්ජනානනන්තරා නෙව හුත්වා උපපජ්ජන්තීති ආවජ්ජනාවසියා එව වුත්තානි. ඉති ඉමාසු පඤ්චසු වසීසු විණණවසිතා වසි නාම හොති. තෙන වුත්තං **තිපාටිහිරෙ භගවා වසි අහූති.** ඉදානි තස්ස රතනවඞ්කමස්ස නිම්මිතවිධානස්ස දස්සනත්ථං:-

"දසසහස්සී ලොකධාතුයා සිනෙරුපබ්බතූත්තමෙ
ඵමෙහ ව දස්සෙසි පපිපාරියා වඞ්කමෙ රතනාමයෙ"නි.

ආදි ගාථායො වුත්තා.

තත්ථ **දසසහස්සි ලොකධාතුයාති** දසසු චක්කවාළ සහස්සෙසු, **සිනෙරුපබ්බතූත්තමෙ** පරිපාරියා ඨිත සුවණ්ණක්ඛන්ධෙ විය කත්වා තෙසං උපරි වඞ්කමං මාපෙත්වා දස්සෙසීති අත්ථෝ. **රතනාමයෙති** රතන මයෙ, **දසසහස්සි අතික්කමමානි** රතනවඞ්කමං පන භගවා මාපෙන්තා තස්ස එකං කොටිං සබ්බපරියන්තා පාචීනචක්කවාළමුඛවට්ටිං එකං කොටිං පච්ඡිමචක්කවාළමුඛවට්ටිං අතික්කමිත්වා ඨිතං කත්වා මාපෙසි. තෙන වුත්තං:-

"දසසහස්සි අතික්කමම වඞ්කමං මාපයී ජිනෝ
සබ්බ සොවණ්ණමයා පස්සෙ වඞ්කමෙ රතනාමයෙ"නි.

තත්ථ **ජිනොති** කිලෙසාරි ජයනතො ජිනො, **සබ්බඤ්ඤුතඤාණමයා පඤ්ඤාති** තස්ස පන එවං නිම්මිතස්ස චඞ්කමස්ස උභයපස්සෙසු සුවණ්ණ මයා පරම රමණීය මරියාද භූමි අහොසි. මජ්ඣෙ මණිමයානි අධිපපායො. **තුලාසඞ්ඝාටානි** තුලාය ලුග්ගානි තානි නානාරතනමයානීති **වෙදි** තබ්බානි, **අනුවණ්ණනාති** අනුරූපා, **සොවණ්ණ ඵලකපටානි** සොවණ්ණ ඵලකෙහි අත්ථතා, තුලාසඞ්ඝාටානං උපරි සුවණ්ණමයා පදරවජ්ජති අත්ථො. **වෙදිකා සබ්බ සොවණ්ණානි** වේදිකා පන සබ්බාපි සුවණ්ණ මයා, යා පනෙසා චඞ්කමනපරිකෙඛපවෙදිකා යා එකාව අඤ්ඤඤ්ඤ රතනෙහි අසම්මිස්සාති අත්ථො. **දුභතො පස්සෙසු නිම්මිතාති** උභොසු පස්සෙසු නිම්මිතා, දකාරො පදසන්ධිකරො, **මණි මුත්තා වාලිකා කිණණානි** මණිමුත්තාමය වාලිකා කිණණා, අථවා මණියො ච මුත්තා ච වාලිකා ච මණිමුත්තා වාලිකා, තාහි මණිමුත්තා වාලිකාහි ආකිණණා සන්ථතාති, **නිම්මිතානි** ඉමිනාකාරෙන නිම්මිතා කතා. **රතනාමයානි** සබ්බරතනමයා **චඞ්කමානි** අත්ථො. **ඔභාසෙති දිසා සබ්බාති** සබ්බාපි දසදිසා ඔභාසෙති පකාසෙති, **සහස්සරංඝිවානි** සහස්සරංසිව ආදිච්චො විය, **උග්ගතොති** උදිතො, යථා පන අබභුග්ගතො සහස්සරංසි සබ්බාපි දසදිසා ඔභාසෙති තථා එසොපි සබ්බරතනමයො චඞ්කමො ඔභාසෙතීති අත්ථො, ඉදානි පන නිඝිතෙ චඞ්කමෙ තත්ථ භගවතො පවත්තිදස්සනත්ථං **තස්මිං චඞ්කමනෙ ධීරොති** ආදි ගාථා වුත්තා, තත්ථ **ධීරොති** ධිතියුත්තො, **මත්තිංස වර ලක්ඛණෙහීති** සුපත්තිඝිත පාදතලාදීහි වත්තිංසමහාපුරිස ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතොති අත්ථො, **දිබ්බතෙති** දෙවලොකෙ භවං ජාතං.

පාරිච්ඡත්තකංති දෙවානං තාවතිංසානං කොවිලාරරුක්ඛස්ස නිස්සන්දෙන සමන්නා යොජනසත පරිමණ්ඩලො පරමදස්සනීයො පාරිච්ඡත්තක රුක්ඛො නිබ්බත්තති යස්මිං පුපඵිතෙ සකලං දෙවනගරං එකසුරභිගන්ධාධිවාසිතං හොති තස්ස කුසුම රෙණූඔකිණණානි නව කනක විමානානි පිඤ්ඡරි ඡුච්චා ඛායන්ති ඉමස්ස පන පාරිච්ඡත්තක රුක්ඛස්ස පුපඵස්ඛව පාරිච්ඡත්තකන්ති වුත්තං, **රතන චඞ්කමනෙ ඔකිරන්තීති** තස්මිං රතනචඞ්කමෙ අවකිරන්ති තෙන වුත්තපපකාරෙන පුපඵන්න තස්මිං චඞ්කමනෙ චඞ්කමමානං භගවන්තං පූජෙන්තීති අත්ථො. **සබ්බ දෙවානි** කාමාවචරාදයො දෙවා, තෙනාහ "පස්සන්ති තං දෙව සඞ්ඝා"ති තං භගවන්තං රතනචඞ්කමෙ චඞ්කමන්තං සකෙසු ආලයෙසුපි **පස්සන්තීති** අත්ථො, **දස්සනඝඤ්ඤිනි** භූමතෙ පවත්තනවචනං, දස්සනඝඤ්ඤියං දෙවසඞ්ඝා පස්සන්තීති අත්ථො. **පමොදිනාති** පමුදිතා, **නිපතන්තීනි** සන්නි පතන්ති, **තුණ්හඞ්ගාති** පිති වසෙන තුණ්හභූතා, **පමොදිනාති** ඉදානි වත්තබ්බෙ හි තාවතිංසාදිහි දෙවෙහි සඞ්ඝං සම්බහුලා දිඨබ්බා, ඉතරථා පුනරුත්ත දොසතො න මුච්චති, අථවා පමොදිතා තං භගවන්තං පස්සන්ති, තුණ්හභූතා පමොදිතා තඤ්ඤෙ තඤ්ඤෙ සන්නිපතන්ති වාති අත්ථො. ඉදානි යෙ පස්සිංසු යෙ සන්නිපතිංසු තෙ සරූපතො දස්සෙතුං **තාවතිංසා ච යාමාවානි** ආදි ගාථා වුත්තා, තත්ථ **උදග්ගචිත්තානි** පිතිසොමනස්ස වසෙන උග්ගත චිත්තා, **සුමනානි** උග්ගතචිත්තත්තා එව සුමනා, **ලොකගිනාතුකම්පකංනි**

ලොකහිතඤ්ච ලොකානුකම්පකඤ්ච, ලොකහිතෙන වා අනුකම්පකං **ලොකහිතානුකම්පකං, සත්ථෙ ච අවත්වුගතා චඤ්ඣමණ්ඩලන්ති** එවං ආකාසෙ අභිනවොදිතං පරිපුණ්ණං සබ්බාකාරපදවවිනිමුත්තං සරද **සමයෙ** චන්දමණ්ඩලං විය බුද්ධසිරියා විරොචමානං නයනානන්දකරං **පඤ්ඤත්තීති** අත්ථො. **ආභස්සරාති** උක්කංසපරිවෙජ්දවසෙන වුත්තා, **පරිත්තාභ** අපපමාණාභ ආභස්සරා පරිත්ත මජ්ඣිම පණීත භෙදෙන දුතියජ්ඣානෙනාභිනිබ්බත්තා සබ්බෙව ගහිතාති වෙදිතබ්බා. **සුභ කිණ්හාති** ඉධාපි උක්කංසපරිවෙජ්ද වසෙනෙව වුත්තං තස්මා පරිත්තසුභ අපපමාණසුභ සුභකිණ්හා පරිත්තාදි භෙදෙන තතියජ්ඣානෙන නිබ්බත්තා සබ්බෙව ගහිතාති වෙදිතබ්බා. **වෙහප්ඵලාති** විපුලඵලාති වෙහප්ඵලා, තෙ චතුත්ථජ්ඣාන නිබ්බත්තා අසඤ්ඤසත්තෙහි එකතල වාසිනොං, හෙට්ඨා පන පඨමජ්ඣානනිබ්බත්තා බ්‍රහ්මකායිකාදයෙ දස්සිතා, තස්මා ඉධ න දස්සිතා, චක්ඛු සොතානමභාවතො අසඤ්ඤසත්තා ච අරූපිනො ච ඉධ න උද්දිට්ඨා, **අකණිට්ඨා ච දෙවාති** ඉධාපි උක්කංස පරිවෙජ්දවසෙනෙව වුත්තං තස්මා අවිහාතප්ප සුදස්ස සුදස්සී අකණිට්ඨ සඞ්ඛාතා පඤ්චාපි සුද්ධාවාසා ගහිතාති වෙදිතබ්බා, **සුසුඛ සුඛක වප්ප වසනාති** සුඛී සුඛිනී සුසුඛිනී සුඛකානි ඔදාතානි, සුසුඛිනී සුඛකානි වත්ථානි නිවත්ථානි වෙව පාරුතානි ච යෙහි තෙ සුසුඛ සුඛක වත්ථ වසනා, පරිදහිත පරිසුඛපණ්ඩර වත්ථානි අත්ථෙ; **සුසුඛ සුඛක වසනාතිපි** පාඨො, **පඤ්ජලිකානි** කතපඤ්ජලිකා කමලමකුලසදිසං අඤ්ජලිං සිරසි කත්වා තිට්ඨන්ති.

මුඤ්චනන්ති ඔකිරන්ති, **පුප්ඵංපනාති** කුසුමං පන, **පුප්ඵානිවාතිපි** පාඨො වචනවිපරියායො දට්ඨබ්බා, අත්ථො පනස්ස සොයෙව, **පඤ්චවණ්ණි කන්ති පඤ්චවණ්ණං** නීල පීත ලොහිතොදාත මඤ්ජිට්ඨක වණ්ණවසෙන **පඤ්චවණ්ණං; චන්දන චුණ්ණමිස්සිතන්ති** චන්දනචුණ්ණෙන මිස්සිතං, **ගමෙනන්ති වෙලානීති** ගමයන්ති වත්ථානි, **අහො ජීනො ලොකහිතානු කම්පකොති** අහො ජිනො ලොකහිතො අහො ච ලොකානුකම්පකො අහො කාරුණිකොති ච එවමාදීනි ථුතිවචනානි උග්ගිරන්තා, **මුඤ්චනති පුප්ඵං ගමෙනති වෙලානීති** සම්බන්ධො, ඉදානි තෙහි පයුත්තානි ථුති වචනානි දස්සෙතුං

තුවං සත්ථා ච කෙතූ ච ධජෝ යූපො ච පාණිනං
පරායණො පතිට්ඨා ච දීපෝ ච දිපදුත්තමොති

ගාථා වුත්තා.

තත්ථ ඉධ ලොකපරලොක ගීතත්ථං සාසතීති **සත්ථා; කෙතූනි** කෙතූනෝ අපච්චි කාතබ්බඤෙන කෙතුවියාති **කෙතූ, තුවං ධජෝ** ඉන්ද ධජෝ සම්පස්සයඤෙන ච දස්සනීයඤෙන ච තුවං ධජෝ වියාති ධජෝති. අථවා යථාහි ලොකෙ යස්ස කස්සචි ධජං දිස්වා ච අයං ධජෝ ඉච්ඡිතා **මස්සාති** ධජං වා ධජී පඤ්ඤයති එවමෙව භගවා පඤ්ඤ නිබ්බාණාධිගමාය

භගවන්තං දිසාවා නිබ්බාණාධිගමෝ පඤ්ඤායති, තෙනා වුත්තං **ඛෙජ්ජූපොවානි**, කුටදන්තසුත්තෙ වුත්තානං ඉනාදි ආසවක්ඛයඤාණපරියොසානානං සබ්බයාගානං යජනත්ථාය සම්භසිතෝ යුපෝ තුවන්නි අත්ථෝ; **පරිසණ්ඨානි** පරිසරණං; **පතිඨානි** යථා මහාපථවි සබ්බපාණීනං ආධාරභාවෙන පතිඨා නිස්සයභූතා එවං තම්පි **පතිඨා; දීපොමානි** පදීපෝ, යථා චතුරඞ්ග තමසි වත්තමානානං සත්තානං ආලොකපිතෝ පදීපෝ රූපසන්දස්සනෝ හොති එවං අවිජ්ජන්ධකාරෙ වත්තමානානං සත්තානං පරමත්ථසන්දස්සනෝ පදීපෝ තුවන්නි අත්ථෝ; අථවා මහාසමුද්දෙ ගිලානානාවානං සත්තානං සමුද්දදීපෝ යථා පතිඨා හොති එවං තුවම්පි සංසාර සාගරෙ අලබ්භනෙය්‍යපතිඨෙ ඔසීදන්තානං පාණීනං දීපෝ වියාති දීපෝති අත්ථෝ; **දිපදුත්තමෝති** දිපදුනං උත්තමෝ දිපදුත්තමෝ, එස්ස පන නිබ්බාරණලක්ඛණස්ස අභාවතෝ ඡඩ්ඩිතමාසස්ස පටිසෙධෝ නත්ථීති නිබ්බාරණලක්ඛණාය ඡඩ්ඩියා සමාසෝ පටිසිද්ධෝති. සම්මාසම්බුද්ධෝ පන අපදුනං දිපදුනං චතුප්පදුනං බහුප්පදුනං රූපිනං අරූපිනං සඤ්ඤිනං අසඤ්ඤිනං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤිනං උත්තමොව කස්මා පනිඛ දිපදුත්තමොති වුත්තොනි චෙ? සෙඨතරවසෙන, ඉමස්මිං හි ලොකෙ සෙඨෝ නාම උපපජ්ජමානෝ අපද චතුපද බහුප්පදෙසු පි. නුප්පජ්ජති අයං දිපදෙසුයෙව උපපජ්ජති, කතරදිපදෙසූති? මනුස්සෙසු චෙව දෙවෙසු ච, මනුස්සෙසු උපපජ්ජමානෝ නිසභසණ්ඨි මහාසභසණ්ඨි ලොකධාතු වසෙ කත්තුං සමත්ථෝ බුඩෙ හුත්වා නිබ්බත්තති. දෙවෙසු උපපජ්ජමානෝ දසසභසණ්ඨි ලොකධාතුවසවත්තී මහාබ්‍රහ්මා හුත්වා නිබ්බත්තති සෝ තස්ස කපිය කාරෝ වා ආරාමිකෝ වා සම්පජ්ජති; ඉති තත්‍රොපි සෙඨතරවසෙන දිපදුත්තමොනි වුත්තොනා; **දසසභසණ්ඨි ලොකධාතුයානි** දසසභසණ්ඨි සඞ්ඛ්‍යාතා ලොකධාතුයා; **මහිඩ්ඩිකානි** මහතියා ඉඩ්ඩියා යුත්තා මහානුභාවානි අත්ථෝ; **පරිවාරෙන්තෝනි** භගවන්තං සම්භන්තතෝ පරිකඛිපිත්වා, **පඤ්ඤායන්ති** සඤ්ඤාණඩා; **නරාසභන්නි** නරපුඛභවං; **අහෝ අච්ඡරියන්ති** එත්ථ අනඩස්ස පබ්බතාරොහණං විය නිච්චං න හොතීති අච්ඡරියං, අච්ඡරා යොගඤ්ඤාති වා අච්ඡරියං, අහෝ ඉදං විම්භයන්ති අච්ඡරං පහරිතුං යුත්තන්ති අත්ථෝ. **අබ්භූතන්ති** අභූතපුබ්බං; **අභූතන්ති** අබ්භූතං; උභයමෙතං විම්භයාවහං වචනං, **ලොමහංසන්ති** ලොමානං උඩ්ඩාභාවකරණං, **න මෙදිසං භූතපුබ්බන්ති** න මයා ඊදිසං භූතපුබ්බං අබ්භූතං දිඨන්ති වචනං ආහරිත්වා ගහෙතබ්බං. **අච්ඡරන්ති** අච්ඡරියං, **සකං සකමහි භවනෙති** අත්තනෝ අත්තනෝ භවනෙ; **නිසිදිඩ්ඩානාති** උපවිසසු; **දෙවනාති** ඉදං පන වචනං දෙවානං දෙවධිතානම්පි සාධාරණ වචනංති වෙදිතබ්බං. **හසන්ති නාති** තා දෙවතා මහාහසිතං හසන්ති, පිතිවසංගත හදයතාය මිහිතමත්තං අකත්වා අවහාසං හසන්තීති අත්ථෝ; **නභෙති** ආකාසෙ, **ආකාසඤ්ඤාති** ආකාසෙ විමානාදිසු ඨිතා, එස නයෝ භුමමඨෙසුපි. **තිණපත්තනිවාසිනොනි** තිණගෙහසු ව පණ්ණෙසු ව නිවාසිනෝ, **පුඤ්ඤඤ්ඤානාති** මහාපුඤ්ඤා, **මහිඩ්ඩිකානි** මහානුභාවා, **සඞ්ගිතිගෙ**

පවත්තන්තීනි දෙවනාටකඝඩිතියො පවත්තනති තථාගතං පූජනත්ථාය පසුජ්ජන්තීති අත්ථො; **අම්බරෙති** ආකාසෙ, **අනිලඤ්ජසෙති** අනිලපථෙ, අම්බරස්ස අනෙකත්ථතො අනිලඤ්ජසෙති වුත්තං පුරිමසෙසෙව වෙවචනං.

වම්මවනඛානීති වම්ම විනඛානි, අයමෙව වා පාඨො, දෙවදුන්දුභියොති අත්ථො; **වාදෙන්තීති** වාදයන්ති, **ඝඛාති** ඛමන ඝඛා, **පණවාති** තන්තිබද්ධා තූරිය විසෙසා, **දෙණ්ඩිමාති** තිණවා ඛුද්දක භෙරියෝ වුච්චන්ති, **වජ්ජයන්තීති** වාදයන්ති, **අඛහුතො වත නොති** අච්ඡරියො වත නු, **උප්පජ්ජීති** උපපන්නො, **ලොමහංසනොති** ලොමහංසකරො, **ඛුවන්ති** යස්මා පන අඛහුතො අයං සත්ථා ලොකෙ උපපන්නො තස්මා ඛුවං අච්චන්ං අත්ථසිඛිං ලහාමාති අධිප්පායො. **ලහාමාති** ලභිස්සාම; **ඛණොති** අඤ්ඤකඛණ විරහිතො නවමො ඛණොති අත්ථො; **නොති** අමහාකං, **පතිබාදිනොති** පවිලඛෙ, **බුඛ්ඛානි තෙසං සුච්චානාති** බුඛ්ඛොති ඉදං වචනං සුත්වා තෙසං දෙවානං පඤ්චවණ්ණා පීති උදපාදීති අත්ථො; **තාවදෙති** තස්මිං කාලෙ, **හිංකාරං**ති හිඛ්කාරසද්ද හිහීති සද්දදයො යෙ පහඤ්කාලෙ කරොන්ති, **සාධුකාරන්ති** සාධුකාර සද්දව පවත්තන්තීති, **උක්කුජ්ජීති** උක්කුජ්ජිසඳ්ද ව උග්ගාද සඳ්දොවාති අත්ථො; **ජනිති** දෙවදයො අධිප්පෙතා, කෙචි **පමාකා විවිධා ගගනෙ වත්තන්තීති** පඨන්ති; **ගායන්තීති** බුඛ්ගුණපටිසංයුත්තං ගීතං ගායන්ති, **සෙලෙන්තීති** මුඛෙන සෙලිත සද්දං කරොන්ති, **වාදයන්තීති** මහති විපඤ්චිකා මකරමුඛාදි විණා ච තූරියානි ච තථාගතස්ස පූජනත්ථං වාදෙන්ති පයොජෙන්ති, **හුජානි පොඣෙන්තීති** හුජෙ අපෙක්ඣෙන්ති, ලිඛිත විපරියාසො දක්ඛබ්බා. **නවවයන්ති ඛානි** අඤ්ඤං නවවයන්ති, සයඤ්ච නවවන්ති.

යථා තුඤං මහාවිර පාදෙසු චක්කලක්ඛණන්ති එත්ථ යෙන පකාරෙන යථා, මහතා විරියෙන යොගතො මහාවිර, **පාදෙසු චක්ක ලක්ඛණන්ති** තව උභොසු පාදතලෙසු සහස්සාරං සනෙමිකං සනාභිකං සබ්බාකාරපරිපූරං චක්කලක්ඛණං සොභතීති අත්ථො; **චක්කසහස්සෙ පනායං සම්පත්ති රථඛ ඉරියාපථ දන රතන ධම්ම උරවක්කලක්ඛණාදිසු** දිස්සති, "චත්තාරි මානි භික්ඛවෙ චක්කානි යෙහි සමන්නාගතානං දෙව මනුස්සානං"නත්ථිa ආදිසු සම්පත්තියං දිස්සති, "චක්කං ව වහතො පද"නත්ථිb ආදිසු රථඛෙ, "චතුචක්කං නවදොර"න්තිc එත්ථ ඉරියාපථෙ, "දද ඤඤ්ඤ ව මා ව පමාදෙ චක්කං වත්තය සබ්බපාණින"නති එත්ථ දනෙ, "දිබ්බං චක්කරතනං පාතුහුත"නතිd එත්ථ රතනචක්කෙ, "මයා පවත්තිතං චක්ක"නතිe එත්ථ පන ධම්මචක්කෙ, "ඉච්ඡාගතස්ස පොඝස්ස චක්කං භමති මත්ථකෙ"නිf එත්ථ උරවක්කෙ පහරණචක්කෙති අත්ථො. "පාදතලෙසු චක්කානි ජාතානි"නි එත්ථ ලක්ඛණෙ ඉධාපි ලක්ඛණචක්කෙ දක්ඛබ්බා.

---

a. අඞ්ගුත්තර-චතුක්කනිපාත.
b. ධම්මපද-යමකවග්ග.
c. සංයුත්තනිකාය-දෙවපුත්තසං.
d. චක්කවත්ති-සීහනාදසුත්ත
e. අඞ්ගුත්තර-එකනිපාත.
f. මිත්තවිඳුජාතක.

ඛජ වජිර පටාකා වඩ්ඪමානඛකුඝාචිතන්ති ඛජෙන ච වජිරෙන ච පටාකාය ච වඩ්ඪමානෙන ච අඛකුසෙන ච ආචිතමලංකතං පරිවාරිතං පාදෙසු චක්කලක්ඛණන්ති අත්ථෝ; චක්කලක්ඛණෙ පන ගහිතෙ සෙස ලක්ඛණානි ගහිතානෙව හොන්ති තථා අසීති අනුබ්‍යඤ්ජනානි බ්‍යාමප්පභා ච. තසමා තෙහි චතසීසමහාපුරිසලක්ඛණාසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජන බ්‍යාමප්පභාහි සමලඞ්කතො භගවතො කායො සබ්බඵාලිඵුල්ලො විය පාරිචජ්ඣකො විකසිතපදුමං විය කමලවනං විවිධ රතන විචිත්තං විය නවකනකතොරණං තාරාමරීචි විකසිතම්ව ගගනතලං ඉතො චිතො ච ධාවමානා විප්පඵන්දමානා ජඞ්ඝණණරංසියො මුඤ්චමානො අතිවිය සොභති ඉදානි භගවතො රූපකාය ධම්මකාය පමපත්ති දස්සනත්ථං:-

රූපෙ සීලෙ සමාධිම්හි පඤ්ඤාය ච අසාදිසො
විමුත්තියා අසම සමො ධම්මචක්කපපවත්තනෙති

ආදි වුත්තං.

තත්ථ **රූපෙති** අයම්පි රූපසද්දෙ, **ඛණ්ඩ භව නිමිත්ත පටිභාග සදිස වණ්ණ සණ්ඨානාදිසු** දිස්සති යථාහ: "යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගත පච්චුප්පන්නං"නන්ති a එත්ථ රූපක්ඛන්ධෙ දිස්සති; "රූපූපපත්තියා මග්ගං භාවෙතී"ති b එත්ථ රූප භවෙ; "අජ්ඣත්තං අරූප සඤ්ඤී බහිඛා රූපානි පස්සති"නි c එත්ථ කසින නිමිත්තෙසු; "සරූපා භික්ඛවෙ උපපජ්ජන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා නො අරූපා"නි d එත්ථ පච්චයෙ; "ආකාසො පරිවාරිතො රූපන්නෙව සඤ්ඣං ගච්ඡතී"නි e එත්ථ සරීරෙ; "චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණ"න්ති f එත්ථ වණ්ණෙ; "රූපපපමාණෝ රූපප සන්නොා"ති g එත්ථ සණ්ඨානෙ දට්ඨබ්බා. **සීලෙති** චතුබ්බිධෙපි සීලෙ, **සමාධිම්හීති** තිවිධෙපි සමාධිම්හි, **පඤ්ඤායාති** ලොකුත්තරාය පඤ්ඤාය, **අසාදිසොති** අසදිසෝ අනුපමෝ, **විමුත්තියාති** ඵල විමුත්තියා, **අසමසමොති**: අසමා අතීතා බුද්ධා, තෙහි අසමෙහි බුද්ධෙහි සීලාදීහි සමොති අසමසමෝ, **එත්තාවතා** භගවතො රූපකාය ධම්මකාය **සම්පත්ති** දස්සිතා, ඉදානි භගවතො කායබලාදිං දස්සෙතුං-

දසනාග බලං කායෙ තුය්හං පාකතිකං බලං
ඉඞ්ඝ බලෙන අසමො ධම්මචක්කපපවත්තනෙති

වුත්තං.

තත්ථ **දසනාගබලන්ති** දසඡද්දන්ත නාගබලං, දුවිධං තථාගතස්ස බලං කායබලඤ්ච ඤාණබලඤ්චාති, තත්ථ කාය බලං හත්ථිකුලානුසාරෙන වෙදිතබ්බං, කථං?

---

a. මජ්ඣිමනිකාය-අලගද්දසුත්ත. d. අඞ්ගුත්තර-දුකනිපාත.
b. විසුද්ධිමග්ග. e. මජ්ඣිමනිකාය-මහාහත්ථිපදෙපමසුත්ත.
c. අඞ්ගුත්තරනිකාය-එකනිපාත. f. මජ්ඣිමනිකාය-මඛපිණ්ඩිකසුත්ත.
g. අඞ්ගුත්තරනිකාය-චතුක්කනිපාත.

කාලාවකඤ්චු ගඹෙහයාය පණ්ඩරං තම්බ පිඹහලං
ගඞ්ග මඹහල හෙමඤ්චු උපෝසථ ඡද්දන්තිමෙ දසාති.

ඉමානි දස හත්ථිකුලානි වෙදිතබ්බානි; **කාලාවකොති** පකතිහත්ථිකුලං යං දසන්නං පුරිසානං කායබලං තං එකස්ස කාලාවකස්ස හත්ථිනො බලං, යං දසන්නං කාලාවකානං බලං තං එකස්ස **ගඞ්ගෙය්‍යස්සාති** එතෙනෙව උපායෙන යාව ඡද්දන්තා නොතබ්බා, යං දසන්නං ඡද්දන්තානං බලං තං එකස්ස **තථාගතස්ස බලං** නාරායන බලං වජිර බලන්ති ඉදමෙව වුච්චති, තදෙතං පකතිහත්ථිගණනාය හත්ථිකොටිසහස්සානං බලං, පුරිස ගණනාය දසන්නං පුරිසකොටිසහස්සානං බලං හොති. **ඉදං** තාව තථාගතස්ස කායබලං, ඤාණබලං පන අපපමෙය්‍යං දසබලඤාණං චතුවෙසාරජ්ජඤාණං අට්ඨසු පරිසාසු අකම්පනඤාණං චතුයොනිපරිච්ඡෙදකඤාණං පඤ්චගතිපරිච්ඡෙදකඤාණං චුද්දසබුද්ධඤාණන්ති එවමාදිකං ඤාණබලං නාම, ඉධ පන කායබලං අධිප්පෙතං; **කායෙ හත්ථිනෝ පාකතිකං බලන්ති** තඤ්ච පන තව කායෙ පාකතිකබලන්ති අත්ථො; තස්මා **දසහත්ථිබලන්ති** දසඡද්දන්තනාගබලන්ති අත්ථො. ඉදානි ඤාණබලං දස්සෙතුං

ඉඞ්ඝලෙන අසමෝ ධම්මවක්කප්පවත්තනෙනේති වුත්තං, තත්ථ **ඉඞ්ඝලෙන අසමොති** විසුඛබන්ධිඤානාදිනා ඉඞ්ඝලෙන **අසමෝ** අසදිසො අනුපමො, **ධම්මචක්කප්පවත්තනෙනේති** දෙසනාඤාණෙපි අසමොති අත්ථො; ඉදානි යො එවමාදිගුණසමන්නාගතො සත්ථා සො සබ්බලොකෙකනායකොති තං සත්ථාරං නමස්සථාති තථාගතස්ස පණාමනෙ නියොග දස්සනත්ථං

එවං සබ්බගුණොපෙතං සබ්බඛග සමුපාගතං
මහාමුනිං කාරුණිකං ලොකනාථං නමස්සථාති

වුත්තං.

තත්ථ **එවන්ති** වුත්තප්පකාරනිදස්සනෙ නිපාතො, **සබ්බගුණොපෙතන්ති: සබ්බෙඛාති** අයං නිරවසෙසවාචී, **ගුණොති** අයං ගුණසද්දෙ, අනෙකෙසු අත්ථෙසු දිස්සති තථාහෙස: "අනුජානාමි භික්ඛවෙ අහතානං වත්ථානං දිගුණං සඞ්ඝාටි"න්තිa එත්ථ පටලෙ, "අවෙවන්ති කාලං තරයන්ති රත්තියො වයො ගුණා අනුපුබ්බං ජහන්ති"නිb එත්ථ රාසෙ, "සතගුණා දක්ඛිණා පාටිකඞ්ඛිතබ්බා"නිc එත්ථ ආනිසංසෙ, "අන්නගුණං" "කඤ්ඤා මාලාගුණෙ බහූ"නිd එත්ථ බන්ධනෙ, "අට්ඨගුණ සමුපෙතං අභිඤ්ඤ බලමාහරී"න්ති එත්ථ සම්පත්ති අත්ථෙ, ඉධාපි සම්පත්ති අත්ථෙ දට්ඨබ්බා, තස්මා සබ්බෙහි ලොකියලොකුත්තරෙහි ගුණෙහි සබ්බසම්පත්තිහි උපෙතං සමන්නාගතන්ති අත්ථො; **සබ්බඛග සමුපාගතන්ති** සබ්බෙහි බුද්ධ

a. මහා-විනය.කඛඞ්ඛ. c. දඝනිකාය.විභඞ්ගපාළි.
b. සංයුත්තනිකාය-දෙවතාසංයුත්ත. d. ධම්මපද.

ගුණේහි ගුණඔඝේහි සමුපාගතත්ථ සමන්නාගතත්ථ, **මහාමුනීනන්ති** අඤ්ඤේහි පවෙචක බුඩ්ධේහි මුනීහි අධිකභාවතො මහන්තානං මුනීනං මහාමුනීනි වුච්චති, **කාරුඤ්ඤානන්ති** කරුණාගුණයොගතො කාරුණිකං, **ලොකනාථානන්ති** සබ්බලොකෙකනාථං, සබ්බලොකෙහි 'අයං නො දුක්ඛොපනා පස්ස ආහනතා සමෙතා'ති එවමාසිංසියතීති අත්ථෝ; ඉදානි දසබලස්ස සබ්බ නිපවෙචාකාරස්ස අරහ භාවදස්සනත්ථං

අභිවාදනං ථොමනඤ්ච වන්දනඤ්ච පසංසනං
නමස්සනඤ්ච පූජඤ්ච සබ්බං අරහසී තුවංති.

ආදි ගාථා වුත්තා.

තත්ථ **අභිවාදනන්ති** අඤ්ඤේහි අත්තනො අභිවාදන කාරාපනං, **ථොමනන්ති** පරම්මුඛතො ථුති, **වන්දනන්ති** පණාමනං, **පසංසනන්ති** සම්මුඛතො පසංසනං, **නමස්සනන්ති** අඤ්ජලිකරණං මනසා නමස්සනං වා, **පූජනන්ති** මාලා ගන්ධ විලෙපනාදීහි පූජනඤ්ච, **සබ්බන්ති** සබ්බම්දං වුත්තපපකාර සක්කාරවිසෙසං තුවං අරහසි යුත්තොසි අත්ථෝ; **යෙ කෙචි ලොකෙ වන්දනෙය්‍යාති** යෙ කෙචි ලොකෙ වන්දෙතබ්බා වන්දනීයා වන්දනං අරහන්ති, **යෙති** යෙ පන ලොකෙ වන්දනං අරහන්ති, ඉදං පන පුරිම පදස්සෙව වෙවචනං, **සබ්බසෙට්ඨොති** සබ්බෙසං තෙසං සෙට්ඨො උත්තමෝ ත්වං මහාවීර? සදිසෝ තෙ කොචි ලොකෙ න විජ්ජතීති අත්ථෝ.

අථ භගවති යමකපාටිහාරියං දස්සෙත්වා රතනවඞ්කමං මාපෙත්වා තත්‍ර වඞ්කමමානෙ ආයස්මා සාරිපුත්තෙත්‍ර රාජගහෙ විහරති ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ පඤ්චහි පරිවාරභික්ඛුසතෙහි, අථ ථෙරෝ භගවන්තං ඔලොකෙනෙත්‍රා අදද්‍රස කපිලපුරෙ ආකාසෙ රතනවඞ්කමෙ වඞ්කමමානං, තෙන වුත්තං.

සාරිපුත්තෙත්‍රා මහාපඤ්ඤෙ සමාධිඤ්ඣාන කොවිදෙ,
ගිජ්ඣකූටෙ ඨිතෝ යෙව පස්සති ලොක නායකන්ති.

තත්ථ **සාරිපුත්තෙත්‍රාති** රූපසාරියා නාම බ්‍රාහ්මණියා පුත්තෙත්‍රාති සාරිපුත්තෙත්‍රා, **මහාපඤ්ඤෙති** මහතියා සොළසවිධාය පඤ්ඤාය සමන්නා ගතෙත්‍රි මහාපඤ්ඤෙ, **සමාධිඣ්ඣානකොවිදෙති** එත්ථ සමාධීති චිත්තෙ සමං ආදහති ආරම්මණෙ ඨපෙතීති සමාධි, සො තිවිධො හොති **සවිතක්ක සවිචාරෙ අවිතක්කවිචාරමත්තෙ අවිතක්ක අවිචාරෙ සමාධිති; ඣානන්ති පඨමඣ්ඣානං දුතියඣ්ඣානං තතියඣ්ඣානං චතුත්ථඣ්ඣා නන්ති** ඉමෙහි පඨමඣ්ඣානාදීහි මෙත්තඣ්ඣානාදීනි පි සඞ්ගහිතානෙව හොන්ති, ඣානම්පි දුවිධං හොති ලක්ඛණූපනිඣ්ඣානං ආරම්මණූප නිඣ්ඣානංති, තත්ථ අනිච්චාදි ලක්ඛණං උපනිඣ්ඣායතීති විපස්සනාඤාණං ලක්ඛණූපනිඣ්ඣානන්ති වුච්චති, පඨමඣ්ඣානාදිකං පන ආරම්මණූ පනිඣ්ඣානතො පච්චනීඣ්ඣාපනතො වා ඣානන්ති වුච්චති, සමාධිසු ච ඣානෙසු ච කොවිදෙ සමාධිඣ්ඣානකොවිදෙ, සමාධිඣ්ඣාන

ධාතුලොකේ අහේසුං; **ගිජ්ඣකූටෙති** එවං නාමකෙ පබ්බතෙ සිතොයෙව 'පසන්නී'ති පසන්නි, **සුපුල්ලසාලරාජංවා**ති සමවත්තකබ්බ සමුග්ගතචිපුලකොමලඵලපල්ලවඛුරසමලඛකතාය ඛබ්බපාලිඵුල්ලං සාලරාජං විය සිලමූලං සමාධිකබන්ධං පඤ්ඤාඛං අභිඤ්ඤාපුප්ඵං එමුත්තිඵලං දසබලසාලරාජං **උල්ලොකෙනී**නි එවං උල්ලොක පදෙන සබ්බඤ්ඤු, **චන්දංව ගගනෙ ඨිතා**නි ඉබ්භ මහික ධුම්මරජෝ රාහුපඝ්ඝග්ඝ විනිමුත්තතා නාරාගණපරිවුතං සරදසමයෙ පරිපුණ්ණං විය රජනිකරං සබ්බ කිලෙස තිමිරනිකර විධමන කරං වෙනෙය්‍ය ජන ධාතුදවන විකසනකරං මුනිවර රජනිකරං උල්ලොකෙනීති අහේසු; **ඨිතා**නි නිපාතමත්තං, **මජ්ඣන්හිකංව සූරිය**නති මජ්ඣණ්හසමයෙ පටුතර කිරණමාලිනං අංසුමාලිනම්ව විරොචමානං, **නාරායණා**නති නරවසභං **ජලන්තා**නති දද්දල්ලමානං සරදසමයෙ පරිපුණ්ණ වන්දසඝිරික වාරු වදන සොභං ලක්ඛණානුබ්‍යඤ්ජන සමලඞ්කත වර සරීරං පරමාය බුද්ධ සිරියා විරොචමානනති අහේසු, **දීපරුක්ඛංවා**නි ආරොපිතදීපං දීපරුක්ඛ මිව, **නරුණසුරිය**ංව **උග්ගතා**නති අභිනවොදිතාදිච්චමිව සොම්මභාවෙන ජලන්තා**නි** අහේසු; පුරිය**ස්ස** තරුණභාවෝ පන උදයං පච්චව වුච්චති නභි වන්දස්ස විය හානි වුද්ධියො අත්ථි, **බ්‍යාමප්පභානුරඤ්ජිතා**නති බ්‍යාමප්පභාය පරිඤ්ජිතං, **ධීරං පස්සන්ති නායකා**නති සබ්බලොකෙක ධීරං පස්සන්ති නායකාති අහේසු.

අථායස්මා ධම්මසෙනාපති අසිතසලිලධරනිකරපරිවුම්භිතකූටෙ නානාසුරභි තරු කුසුම වාසිතකූටෙ පරම රුචිර **චිත්ත**කූටෙ ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ ඨත්වා ච දසහි චක්කවාලසහස්සෙහි ආගතෙහි දෙවබ්‍රහ්ම ගණෙහි පරිවුතං භගවන්තං අනුත්තරාය බුද්ධසිරියා අනොපමාය බුද්ධලීලාය සබ්බරත්තාමයෙව චක්කමෙ **චඞ්කමමා**නං දිස්වා හදයඞ භගවන්තං **උපසඞ්කමිත්වා** බුද්ධගුණපරිදීපනං බුද්ධවංසදෙසනං යාචෙය්‍යන්නි විඤ්ඤාත්වා අත්තනා සඞ්ඝ වසමානානි **පඤ්ච** භික්ඛුසතානි සන්නිපාතෙසි. තෙන වුත්තං.

පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං කතකිච්චාන තාදිනං
ඛීණාසවාන විමලානං ඛණෙන සන්නිපාතයීති. ආදි

තත්ථ **පඤ්චන්නං භික්ඛුසතාන**න්නි පඤ්චභික්ඛුසතානි උප යොගත්ථෙ සාමිවචනං දට්ඨබ්බං, **කතකිච්චාන**න්නි වුත්තසු කිච්චෙසු වුත්ත මග්ගෙන පරිඤ්ඤ පහාන සච්ඡිකිරියා භාවනා වසෙන පරිනිට්ඨිත සොළස කිච්චානන්නි අත්ථෝ, **ඛීණාසවාන**න්නි පරික්ඛීණචතුරාසවානං, **විමලාන**න්නි විගතමලානං ඛීණාසවත්තාවා විමලානං පරම පරිසුද්ධ චිත්ත සන්තානානන්නි අත්ථෝ, **ඛණෙනා**ති ඛණෙයෙව, **සන්නිපානඞ්ගි**නි සන්නිපාතාපෙසි; ඉදානි තෙසං භික්ඛූනං සන්නිපාතෙ ගමනෙව කාරණං දස්සනත්ථං.

ලොකපසාදකං නාම පාටිහීරං නිදස්සයි
අමෙහපි තථේ ගනත්ථානා වන්දිස්සාම[1] **මයං ජිනං.**

එථ සබ්බෙ ගමිස්සාම පුච්ජිස්සාම මයං ජිනං
කඛ්ඛං විනොදයිස්සාම පසාදිතා ලොකනායකනති.

වුත්තං.

තත්ථ **ලොකපසාදකං නාමාති** ලොකස්ස පසාදකරණතො ලොකපසාදකං පාටිහීරං වුච්චති, **ලොකපසාදනං නාමාති පි පාඨො**, තස්ස ලොකවිවරණං පාටිහීරන්ති අත්ථො, තං පන උඩ්ඩං අකණිට්ඨ භවනතො හෙට්ඨා යාව අවීචි එත්ථන්තරෙ එකාලොකං කත්වා එත්ථන්තරෙ සබ්බසත්තානං අඤ්ඤමඤ්ඤං දස්සනකරණාධිට්ඨානන්ති වුච්චති, **නිදස්සයීති නිදස්සෙසි; අමෙහපීති** මයම්පි, **තත්ථෙති** යත්ථ භගවා තත්ථ ගනත්ථානාති අත්ථො, **වන්දිස්සාමාති** මයං භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දිස්සාම එත්ථ පන අමෙහති මයංති ඉමෙසං චිත්තං සද්ධානං පුරිමස්ස ගමනාධිරියාය සම්බන්ධො දට්ඨබ්බා පච්ඡිමස්ස වන්දනකිරියාය, ඉතරථා හි පුනරුත්ති දොසතො න මුච්චති, **එථාති** ආගච්ඡථ, **කඛ්ඛං විනොදයිස්සාමාති** එථාහ බ්‍රහ්මණවාතං පන කඛ්ඛා නාම කාචිපි නත්ථි කස්මා ථෙරෙ එවමාහාති? සච්චමෙව' පඨමමග්ගෙනෙව සමුච්ඡිදං ගතා යථාහ:-"කතමෙ ධම්මා දස්සනෙන පහාතබ්බාති චත්තාරෙ දිට්ඨිගතසම්පයුත්තා **විචිකිච්ඡාසහගතො** විත්තුප්පාදෙ අපායගමනීයෙ ලොභො දොසො මොහො මානො තදෙකට්ඨා ච කිලෙසා"ති න පනෙසා විචිකිච්ඡා සබ්බාතා කඛ්ඛාති, කින්තු පඤ්ඤත්ති අත්ථානන්ත නාම, ථෙරෙ පන භගවන්තං බුද්ධවංසං පුච්ජිතුකාමො සො පන බුද්ධානං යෙව විසයො න **පච්චෙකබුද්ධ** බුද්ධසාවකානං තස්මා ථෙරෙ අච්ඡයත්තා එවමාහාති වෙදිතබ්බං, **විනොද සිස්සාමාති** විනොදෙස්සාම, අථ තෙ භික්ඛූ ථෙරස්ස වචනං සුත්වා අත්තනො අත්තනො පත්තචීවරමාදාය සුවම්මිතා ද්වෙ මහානාගා භික්ඛා කිලෙසා ඡින්නබන්ධනා අපවිච්ඡා සන්තුට්ඨා පවිවිත්තා අසංසට්ඨා සීලසම්පි පඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤාණදස්සන සම්පන්නා තරමානා තරමානා සන්තිපතිංසු. තෙන වුත්තං:-

සාධූති තෙ පටිස්සුත්වා නිපකා සංවුතින්ද්‍රියා
පත්ත චීවර මාදාය තරමානා මුපාගමුන්ති.

තත්ථ **සාධූති** අයං සාධුසද්දො ආයාචන සම්පටිච්ඡන සම්පහංසන සුන්දරාදිසු දිස්සති තථාහෙස:-"සාධු මෙ භන්තෙ භගවා සඞ්ඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතූ"ති ආදිසු ආයාචනෙ දිස්සති, "සාධු භන්තෙති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා"ති ආදිසු සම්පටිච්ඡනෙ, "සාධු සාධු සාරිපුත්තා"ති ආදිසු සම්පහංසනෙ.

සාධු ධම්මරුචි රාජා සාධු පඤ්ඤාණවා නරෝ
සාධු මිත්තානා මදුභෝ පාපස්ස අකරණං සුඛන්ති.

---

1. ඡ. II. මරම්ම ගමිස්සාම

ආදිසු සුන්දරෙ, ඉධ සම්පටිච්ඡනෙ, තස්මා සාධු සුට්ඨූති ථෙරස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වාති අත්ථො; **නිපකානි** පණ්ඩිතා, පඤ්ඤවන්තා, **සංවුතින්ද්‍රියාති** ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරා, ඉන්ද්‍රියසංවර සමන්නාගතා ති අත්ථො, **තරමානායති** තුරිතා, **උපාගමුන්ති** ථෙරං උපසඞ්කමිංසු, ඉදානි ධම්ම සෙනාපතිස්ස පවත්තිං දස්සෙන්තෙහි සඞ්ගීතිකාරකෙහි "බ්‍රහ්මායවෙහි විමලෙහි"ති ආදි ගාථා වුත්තා. තත්‍ථ **දස්සනායිනි** කායෙන ච විඤ්ඤත්තිං ච දස්සෙන්තෙහි, **උත්තමෙ දමෙනි** අරහත්තෙ, නිම්මත්තෙ භූමිං දස්සබ්බං, **තෙහි යිකත්ථගීති** පඤ්චහි භික්ඛූසතෙහි, **මහාගණී** ති සීලාදීහි ච සඞ්ඛ්‍යායෙන ච මහන්තො ගණො අස්ස අත්ථීති මහාගණී, නානා පදවසෙන සීලාදිගුණෙහි මහන්තා ගණෝති මහාගණෝ, සො අස්ස අත්ථීති මහාගණී, **ජලනෙතා දෙවෝ ගගනෙවාති** ඉඞ්විලාසෙන විලසන්තො දෙවෝ විය ගගන තලෙ භගවන්තං උපසඞ්කමී ති අත්ථො; ඉදානි තෙ ඉත්ථම්භූතා උප සඞ්කමිංසූ ති උපසඞ්කමවිධානදස්සනත්ථං **උක්කාසිතාසඤ්ඣාති** ආදි ආරඞ්ඛ, තත්‍ථ **උක්කාසිතාසඤ්ඣාති** උක්කාසිත සද්දස්ස ච, **ඛිපිතාසඤ්ඣාති** ඛිපිතසද්දස්ස ච, **අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වාති** උපෙක්ඛිත්වා තං උභයං අක්කමිත්වා අධිප්පායො, **සුඛ්ඛනාති** සුවිමල ඛුත්තගුණා, **ඔපතියාති** නීචවුත්තිනොති අත්ථො; **සයමභූතති** සයමෙව අඤ්ඤසදෙසං විනා පාරමියො පූරෙත්වා අධිගත බුද්ධභාවතති අත්ථො; **අවිවුගහනති** අඛිනවොදිතං, **චඤ්ඣංවාති** චන්ද්‍ර විය, නහෙ ජලන්තං භගවන්තං ගගනෙ චන්ද්‍ර විය **පස්සනතීති** එවං පදසම්බන්ධො දට්ඨබ්බො, ඉධාපි යථා සද්දෙ, නිපාතමත්තොව, **විජ්ජුංවාති** විජ්ජුඝනං විය යදි විරඝිනිකා අවිරප්පභා අස්ස තාදිසන්ති දට්ඨං, **ගගනෙ යථාති** ආකාසෙ යථා, ඉධාපි යථාසද්දෙ, නිපාතමත්තමෙව, ඉතො පරමපි ඊදිසෙසු ඨානෙසු යථාසද්දෙ, නිපාතමත්තොතා ති දට්ඨබ්බා, **රහදම්හි විප්පසන්නන්ති** අනාගමසිර විත්ථත මහාරහදං විය අනාවිලං විප්පසන්නං, **සලිලං සුපුල්ලපදුමං යථාති** සුපුල්ලපදුමවනං රහදම්හා ති අත්ථො දට්ඨබ්බා, **සුපුල්ලං පදුමං යථාතිපි** පාඨො, තස්ස කමනීයභාවෙන සුපුල්ලං කමලවනම්හාති අත්ථො, අථ තෙ භික්ඛූ ධම්මසෙනාපතිපමුඛා අඤ්ජලිං සිරසි කත්වා දසබලස්ස **චක්කාලඞ්කතතලෙසු** පාදෙසු නිපතිංසූති අත්ථෝ; තෙන වුත්තං **අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාන භණ්ඩුකා පමොදිනාති** ආදි, තත්‍ථ **නිපතනන්තීති** නිපතිංසු වදිංසූති අත්ථෝ; **චක්කාලඞ්කණ්හි** චක්කං ලක්ඛණං යස්මිං පාදෙ සො පාදෝ, චක්කාලක්ඛණෝ, තස්මිං **චක්කාලක්ඛණෙ**, ජාතිවසෙන පාදෙති වුත්තං, සප්ත්‍රනො චක්කාලඞ්කතතලෙසු පාදෙසු නිපතිංසූති අත්ථෝ; ඉදානි තෙසං කෙසඤ්චි ථෙරාණං නාමතො දස්සෙන්තෙන **සාරිපුත්තෙනා මහාපඤ්ඤෙ, කොරණ්ඩ සමසාදිසොති** ගාථායො වුත්තා, තත්‍ර **කොරණ්ඩ සමසාදිසොති** කොරණ්ඩකුසුම සදිස වණ්ණො, යදි එවං කොරණ්ඩසමොති වා කොරණ්ඩසදිසොති වා වත්තබ්බං කිං චිකඛාතුං සමසාදිසන්ති වුත්තන්ති වෙ? නායං දොසො, තාදිසො කොරණ්ඩසමතතා කොරණ්ඩන සදිසභාවෙනෙව කොරණ්ඩසමසාදිසො. න පනාධිකවචනවසෙනාති අධිප්පායො. **සමාධිජ්ඣාන කුසලොති**

එවඤ් අයං **කුසලසඤ්ඤ** තාව ආරොග්‍ය අනවජ්ජ ඡේක සුඛවිපාකාදිසු දිස්සති, අයං හි "කච්චිනු භොතො කුසලං? කච්චි භොතො අනාමය"න්‍ති ආදිසු ආරොග්‍යෙ දිස්සති, "කතමො පන භන්‍තෙ? කායසමාචාරො කුසලො යො ඛො මහාරාජ කායසමාචාරො අනවජ්ජො"ති එවමාදිසු අනවජ්ජ, "කුසලොසි ත්වං රථස්ස අඞ්ගපච්චඞ්ගාන"න්‍ති ආදිසු ඡේකෙ, "කුසලස්ස කම්මස්ස කත්තෘතා උපචිතත්තා"ති ආදිසු සුඛවිපාකෙ, ඉධ පන ඡේකෙ දට්ඨබ්බා. **වඤ්ඣීති** වන්‍ධිත්‍ථ, **ගජ්ජිනාති** ගජ්ජන්‍තීති ගජ්ජිතා **කාළමෙඝොවා** ති නීල සලිල ධරො විය ගජ්ජිතා, **ඉඞ්ගිඝසෙ** ති අඞ්ගිපාසෙ, **නීලුප්පල සමඤ්ඣිතොති** නීල කුවලය සදිසවණ්ණා, හෙට්ඨා වුත්තනයෙ නෙවෙට්ඨාපි අත්‍ථො වෙදිතබ්බො, **මොඝගල්ලානොති** එවං ගොත්ත වසෙන ලඛනාමො කොලිතො, **මහාකස්සපපොපිවාති** උරුවෙල කස්සප නදීකස්සප ගයාකස්සප කුමාරකස්සපෙ ඛිණ්ඩුනුඛ්‍යද්දකෙ එතෙරෙ උපාදාය අයං මහා, තස්මා මහාකස්සපොති වුත්තො. **පිවාති** සම්භාවන සම්පිණ්ඩනත්‍ථෙ, **උත්තත්තකනකනිඝසනිභොති** සන්තත්ත සුවණ්ණ සදිසජ්ඣි වණ්ණා, **ඛුනඛුණොති** එවඤ් කිලෙසෙ ඛුනනතො ධමමො ඛුත්තා නාම ඛුත්තගුණා නාම ඛුත්තධමමො, කතමො පන ඛුත්තධමමො නාම? අපපිච්ඡතා සන්තුසිතා ඔලොලඛා පවිවෙකතා ඉදමත්‍ථිකතාති. ඉමෙ ඛුත්තඞ්ගචෙතනාය පරිවාරභූතා පඤ්ච ධම්මා අපපිච්ඡංයෙව නිස්සායාති වචනතො ඛුත්තධම්මා නාම, අථ වා කිලෙසෙ ඛුනනතො ඛුණං ඛුත්තං නාම **තසමිං ඛුත්තගුණෙ, අඟනිකිත්තෙනා** ති අඟෙසා සෙඨො කොපිභූතො ති ඨපිතො "එතදඟං භික්ඛවෙ මම සාවකානං ඛුත්තවාදානං භික්ඛූනං යදිදං මහාකස්සපො"ති ඨානන්තරෙ ඨපිතොති අත්‍ථො, අයං පන **අඟඟසඤ්ඤ** ආදි කොටි කොඤ්ඨ සෙඨාදිසු දිස්සති, තථාහෙස:-"අජ්ජතඟෙ සම්ම දෙවාරික ආවරාමි වාරං නිගණ්ඨානං නිගණ්ඨින"න්‍තිb ආදිසු ආදිම්හි දිස්සති.

"තෙනෙව අඞ්ගුලඟෙන තං අඞ්ගුලඟං පරාමසෙය්‍ය **උච්ඡඟං වෙලඟං**"න්‍තිb ආදිසු කොටියං, "අනුජානාමි භික්ඛවෙ අම්බිලඟං වා මධුරඟං වා විහාරඟෙන වා පරිවෙණඟෙන වා හාපෙතු"න්‍ති ආදිසු කොඤ්ඤසෙ, "යාවතා භික්ඛවෙ සත්තා අපදා වා දිපදා වා-පෙ-තථාගතො තෙසං අඟමක්ඛායතී"ති ආදිසු සෙෂ්ඨෙ, සබ්‍බයම්බ සෙෂ්ඨෙ **දට්ඨබ්බා**, කොටියමපි වට්ටති, ථෙරෙ අත්තනො ඨානෙ සෙඨො වෙව කොපිභූතො ච තෙන වුත්තං **අඟනිකිත්තෙනා** ති අඟෙසා සෙඨො කොපිභූතා ඨපිතොති අත්‍ථො, **ඵොමිනොති** පසංසිතො දෙවමනුස්සාදිහි, **සඞ්ඝවණ්ණී තොති** සත්‍ථාරා වණ්ණිතො ථුතො, "කස්සපො භික්ඛවෙ වස්සූපමො කුලානි උපසඞ්කමති අපකස්සෙව කායං අපකස්සෙව චිත්තං[1] නිවවනවසකා කුලෙසු අපගබ්භා"තිc එවමාදිහි අනෙකෙහි සුත්තනයෙහි වණ්ණිතා

---

a. අඞ්ගුත්තරනිකාය-එකකනිපාත-එතදඟපාලි.

b. මජ්ඣිමනිකාය-මජ්ඣිමපණ්ණාසක-උපාලිසුත්ත.

c. සංයුත්තනිකාය-කාශ්‍යපසංයුත්ත.

1. සී. II. නිවවනඝුලෙසු-නවවනවෙ.

පසන්නෝ සොපි භගවන්තං වන්දතීති අත්ථෝ, දිබ්බචක්ඛුනන්ති දිබ්බං චක්ඛු යෙසං අත්ථි තෙසං දිබ්බචක්ඛුකානං භික්ඛූනං අග්ගභා සෙණ්ඩෝති අත්ථෝ.

යථාහ "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං දිබ්බචක්ඛුකානං යදිදං අනුරුඬෝ"තිආ අනුරුඬත්ථෙරෝ භගවතො චූළපිතුනො **අමිතොදනස්ස** නාම සක්කස්ස පුත්තො **මහානාමස්ස** කණිට්ඨභාතා මහාපුඤ්ඤෝ පරම සුඛුමාරෝ, සො අත්තනා සත්තමෝ නික්ඛමිත්වා, අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතෝ, තස්ස පබ්බජනක්කමෝ සඛියභෙදකථායං ආගතොව; **අභිදුරෙවා**ති භගවතො සන්තිකොව, **ආපත්තිඅනාපත්තියා**ති ආපත්තියං අනාපත්තියඤ්ච **කොවිදෙ, ඝනෙකිච්චායා**ති සපරිකම්මාය පි අපරිකම්මාය පි ත්‍රි පාරාජිකාපත්ති **ආපත්තිඅනාපත්තියා සතිකිච්චාය කොවිදෙ** ති පි පාඨො සොයෙවත්ථෝ, **විනයෙ**ති විනයපිටකෙ, **අඟනිකඛිත්තෙනා** ති "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං විනය ධරානං යදිදං උපාලී"තිආ එතදග්ගඨානෙ ඨපිතො ති අත්ථෝ, **උපාලීනි** උපාලිත්ථෙරෝ, **සත්ත්වණ්ණීතොනි** සත්ථාරා වණ්ණිතෝ පසත්ථෝ, ථෙරෝ කිර තථාගතසෙසව සන්තිකෙ විනයපිටකං උග්ගණ්හිත්වා හරුකවත්ථු වත්ථු අජ්ජුකවත්ථු කුමාරකස්සපවත්ථූනන්ති ඉමානි තීණි වත්ථූනි සබ්බසඞ්ඝුත්ත ඤණෙන සඬිං සංසන්දිත්වා කථෙසි. තස්මා ථෙරෝ විනය ධරානං අග්ගභාති එවමාදිනා නයෙන සත්ථාරා වණ්ණිතොනි වුත්තො.

සුඛුම නිපුණඤ්ඨපටිවිඛොති පටිවිඛ සුඛුම නිපුණත්ථෝ පටිවිඛ දුද්දසනිපුණත්ථොති අත්ථෝ, **කථිකානං පවරොති** ධම්මකථිකානං සෙට්ඨෝ, "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ධම්මකථිකානං යදිදං පුණ්ණො මන්තාණි පුත්තො"තිආ එතදග්ගපාලියං ආරොපිතොත්, තෙන වුත්තං **කථිකානං පවරොති. ඉණ්ති** සඝබ්ඛෙ, ථෙරස්ස කිර සන්තිකෙ පබ්බජිතා කුලපුත්තා පඤ්චසතා අහෙසුං, සඛබ්පි තෙ දසබලස්ස ජාතභූමකා ජාතරඤ්ඤවාසිනොව සබ්බෙව බ්‍රහ්මණා සබ්බෙව දසකථං වත්ථුලාභිනොව, තෙන වුත්තං **ඉණ්ති, ඉසිති** එසති ගවෙසති කුසලෙ ධම්මෙ ති ඉසි, **මන්තානියා පුත්තොනි** මන්තානියා නාම බ්‍රාහ්මණියා පුත්තො, පුණ්ණොති තස්ස නාමං, **විස්සුතොනි** අත්තනො අපපිච්ඡතාදීහි ගුණෙහි විස්සුතො, **අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරෝ** පන සත්තරි අභිසම්බොධිං පත්වා පවත්තන වරධම්මචක්කෙ අනුපුබ්බෙන ආගන්ත්වා රාජගහං උපනිස්සාය විහරන්තෙ කපිලවත්ථුං ආගන්ත්වා අත්තනො භාගිනෙය්‍යං පුණ්ණමාණවං පබ්බාජෙත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා ආයුවත්තිං නිවාසත්ථාය සයං ඡද්දන්ත දහං ගතො. **පුණ්ණො** පන භගවන්තං දස්සනාය ථෙරෙන සඬිං ආගන්ත්වා මග්ගං පබ්බජිත කිච්චං මත්ථකං පාපෙත්වාව දසබලස්ස සන්තිකං ගම්මිස්සාමීති කපිලපුරෙයෙව ඔහිනො,

---

a. අඞ්ගුත්තර එකකනිපාත-එතදග්ගපාලි.

සෝ තත්‍රතා යොනිසෝ මනසිකාරං කරොනෙතා න චිරසෙව අරහත්තං පත්වා භගවන්තං උපසඞ්කම්. එත්ථ පන **අනුරුද්ධත්ථෙරෝ** ච **උපාලිත්ථෙරෝ** ච ඉමෙ වෙ ථෙරා භගවතො කපිලපුරං පවිසිත්වා ඤාතිසමාගම දිවසෙ පබ්බජිතා විය දස්සිතා, තං පන න බඞ්කපාලියා නාගතත්තා සමෙති, වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. අථ සත්ථා **සාරිපුත්තත්ථෙරා**දීනං **පඤ්චන්නං** භික්ඛුසතානං චිත්තාචාරමඤ්ඤාය අත්තනො ගුණෙ කථෙතු මාරභි. තෙන වුත්තං:-

> "එතෙසං චිත්තමඤ්ඤාය ඔපම්ම කුසලෝ මුනි
> කඞ්ඛච්ඡෙදෙ මහාවීරෝ කථෙසි අත්තනො ගුණ"නති.

තත්ථ **ඔපම්මකුසලෝ**ති උපමාය කුසලෝ, **කඞ්ඛච්ඡෙදෙ**ති සබ්බ සත්තානං සංසයච්ඡෙදකො, ඉදානි යෙ අත්තනො ගුණෙ දස්සෙසි තෙ කථෙතුං:-

> "චත්තාරෝ තෙ අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යා කොටි යෙසං න ඤායති
> සත්තකායෝ ච ආකාසෙ චක්කවාළා ච'නන්තකා
> බුද්ධඤාණං අපමෙය්‍යං න සක්කා එතෙ විජානිතුං"නති.

වුත්තං.

චත්තාරෝති ගණන පරිච්ඡෙදෙ, **එතෙ**නි ඉදානි වත්තබ්බෙ අත්ථෙ නිදස්සෙති, **අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යා**නි සඞ්ඛ්‍යාතුමසක්කුණෙය්‍යතො අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍ය ගණනපථවීතිවත්තානි අත්ථෙ, **කොටී**නි ආදි වා අන්‍යෙ වා මරියාද, **යෙසං**නි යෙසං චතුන්නං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානං, **න ඤායතී**ති න පඤ්ඤායති, ඉදානි තෙ වුත්තපකාරෙ චත්තාරෝ අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යෙ දස්සෙතුං **සත්තකායොති** ආදි වුත්තං, **සත්තකායෝ**ති සත්තසමූහො, සත්තකායො අනන්තෙසු අපරිමාණෙසු අපපමෙය්‍යෙසු, තථා ආකාසෙ, ආකාසස්සාපි අන්තෙ නත්ථි තථා **චක්කවාළා**නි අනන්තානි එව, **බුද්ධඤාණං** සබ්බඤ්ඤුතඤාණං අපපමෙය්‍යං, **න සක්කා එතෙ විජානිතුන**ති යස්මා පනෙතෙ අනන්තා තස්මා න සක්කා විජානිතුං, ඉදානි සත්ථා අත්තනො ඉඞ්ඝිකුබ්බණෙ සඤ්ජාතවිම්භයබහුතානං දෙවමනුස්සාදීනං කිං නාමෙතං අච්ඡරියං? ඉතොපි විසිට්ඨතරං අච්ඡරියං අබහුතං අත්ථි මම තං සුණාථාති ධම්මදෙසනං වඩ්ඪෙන්තො:-

> "කිමෙතං අච්ඡරියං ලොකෙ යං මෙ ඉඞ්ඝි විකුබ්බණං
> අඤ්ඤෙපි බහූ අච්ඡරියා අබහුතා ලොමහංසනා"නි

ආදිමාහ.

තත්ථ **කිං**නි පරිකෙකපවචනං, **එත**න්ති ඉදං විකුබ්බණං සඤ්ඤායහ, **ඤා**නි අයං යං සඳ්දෙ "යං තං අපුච්ඡිම අකිත්තයී නො අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම තදිඞ්ඝ බ්‍රූහී"තිආදිසු උපයොගවචනෙ දිස්සති. "අඤාන මෙතං භික්ඛවෙ අනවකාසෝ යං එකිස්සා ලොකධාතුයා වෙ අරහන්තා සම්මා

---

a. **සුත්තනිපාත අට්ඨකවග්ග මෙත්තගූමාණවපුච්ඡාඅට්ඨ.**

සම්බුධා"තිa එත්ථ කාරණවචනෙ, "යං විපස්සී භගවා කපෙ උදපාදි"තිb එත්ථ හුමෙ, "යමෙම භණෙත දෙවානං තාවතිංසානං සම්මුඛා පටිඝගීතං ආරොචෙමි තං භණෙත භගවතො"ති ආදිසු පචත්තනවචනෙ, ඉධාපි පචත්තනවචනෙ දට්ඨබ්බා, අඤ්ඤඤ්ච බහූ මම අච්ඡරියා අබ්භුතවිසෙසා සන්තීති දීපෙති, ඉදානි තෙ අච්ඡරියෙ දස්සෙතෙනා:-

"යදූහං තුසිතෙ කාමෙ සන්තුසිතො නාමහං තදා
දසසහස්සී සමාගම්ම යාචන්ති පඤ්ජලී මම"න්ති.

ආදිමාහ.

තත්ථ යදූති යස්මිං කාලෙ, **අහංති** අත්තානං නිද්දිසති, **තුසිතෙ කාමෙති** තුසිතසඞ්ඛාතෙ දෙවනිකායෙ, යදූ පනාහං සමතිංස පාරමියො පූරෙත්වා පඤ්චමහාපරිච්චාගෙ පරිච්චජිත්වා ඤාතත්ථචරියා ලොකත්ථචරියා බුද්ධිචරියානං කොටිං පත්වා සන්තසන්තකමහාදූනානි දත්වා සන්තකඛත්තූ පඨවිං කම්පෙත්වා වෙස්සන්තරත්තභාවතො චවිත්වා දුතියෙ චිත්තවාරෙ තුසිතභවනෙ නිබ්බත්තිං තත්ථපි සන්තුසිතො නාම දෙවරාජා අහොසිං. **දසසහස්සී සමාගම්මාති** දසසහස්සචක්කවාලෙසු දෙවතා සන්නිපතිත්වා ති අත්ථො, **යාචන්ති පඤ්ජලී මමන්ති** මං උපසඞ්කමිත්වා මාරිස! තයා දස පාරමියො පූරෙන්තෙන න සක්කසම්පත්තිං න මාර බ්‍රහ්ම චක්කවත්ති සම්පත්තිං පත්ථෙන්තෙන පූරිතා ලොකනිය්‍යානත්ථාය පන බුද්ධත්තං පත්ථයමානෙන හි පූරිතා සො තව කාලො මාරිස! බුද්ධත්තාය සමයො මාරිස! බුද්ධත්තායාති යාචන්ති මමන්ති; තෙන වුත්තං:-

"කාලොයං තෙ මහාවීර උප්පජ්ජ මාතු කුච්ඡියං
සදෙවකං තාරයන්තො බුජ්ඣිස්සු අමතං පද"න්ති.

තත්ථ කාලො තෙති කාලො තව, අයමෙව වා පාඨො, **උප්පජ්ජාති** පවිසාහි ගණ්හ, ඔක්කමාතිපි පාඨො, **සදෙවකන්ති** සදෙවකං ලොකන්ති අත්ථො, **තාරයන්තොති** එත්ථ පාරමියො පූරෙන්තොපි තාරයති නාම, පාරමියො මත්ථකං පාපෙන්තා පි තාරයති නාම, වෙස්සන්තරත්තභාවතො චවිත්වා තුසිතපුරෙ ජවිත්වා ගබ්භවිස්සජ්ජනාධිකානි සත්ත පඤ්ඤාස වස්සකොටියො තත්ථ නිය්‍යන්තොපි තාරයති නාම, රාහුල භද්දස්ස ජාතදිවසෙ ඤාණාසයභාගියා කණ්ඨකං ආරුය්හ නික්ඛමන්තොපි තීණි රජානි අතික්කමිත්වා අනොමා නාම නදීතීරෙ පබ්බජ්ජන්තොපි තාරයති නාම, ඡ වස්සානි පධානං කරොන්තොපි විසාඛපුණ්ණමාය බොධිමණ්ඩං ආරුය්හ මාරබලං විධමෙත්වා පඨමයාමෙ පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බචක්ඛුං විසොධෙත්වා පච්ඡිමයාමෙ වාදසඞ්ගං පටිච්චසමුප්පාදං අනුලොම පටිලොමතො සම්මසිත්වා සොතාපත්තිමග්ගං පටිවිජ්ඣන්තොපි තාරයති නාම, සොතාපත්තිඵලක්ඛණෙ-පෙ- සකදාගාමි මග්ගක්ඛණෙපි සකදාගාමි ඵලක්ඛණෙපි අනාගාමි මග්ගක්ඛ

a. අඞ්ගුත්තරනිකාය-අට්ඨකනිපාලි.
b දීඝනිකාය-මහාවග්ග-මහාපදානසුත්ත.

ණෙපි අනාගාමී ඵලකඛණෙපි තාරයති නාම, යදා අඤ්ඤාරස දෙවතා කොපිසහසෙසෙහි පඤ්චවගගියානං අමතපානං අදාසි? තතො පඤ්ච තාරයි නාමාති වුචචති. තෙන වුත්තං:-

යදෙවකං තාරයනෙතා බුජ්ඣිසසු අමතං පදන්ති.

අථ මහාසත්තෙතා දෙවතාහි යාචියමානොපි දෙවතානං පටිඤ්ඤං අදත්වාව කාල දීප දෙස කුල ජනෙතත්ති ආයුපරිවෙජ්ද වසෙන පඤ්චවිධ මහා විලොකනං නාම විලොකෙසි. තත්ථ කාලො නුඛො න කාලොති පඨමං කාලං විලොකෙසි වසසසතසහසසතො උඛං ආයු කාලො කාලො නාම න හොති. කසමා? ජාති ජරා මරණාදීනං අපාකටතතා, බුඩා නඤ්ච ධම්මදෙසනා නාම තිලකඛණතො මුත්තා නාම නත්ථි, තෙසං අනිචචං දුකඛං අනත්තානි කථෙනතානං කිං නාමෙතං කථෙනන්ති න සද්දහන්ති, තතො අභිසමයො න හොති තසමිං අසති අනියානිකං සාසනං හොති, තසමා සො අකාලො, වසසසතතො ඌනො ආයු කාලොපි කාලො න හොති කසමා? තදා සත්තා උසසනතා කිලෙසා හොනති, උසසනතාකිලෙසානඤ්ච දිතෙහා ඔවාදෙ ඔවාදකානෙ න තිඨති, තසමා සොපි අකාලො, වසසසතසහසසතො පඨාය හෙඨා වසසසතතො පඨාය උඩං ආයුකාලො කාලො නාම, ඉදනි වසසසතායුකා මනුසසාති අථ බොධිසත්තෙතා නිබබත්තිතබබකාලොති අදදස. තතො දීපං ඔලොකෙන්තා ජම්බුදීපෙ යෙව බුඩා නිබබත්තනතීති දීපං පසසි. තතො දීපෙ නාම දසයොජනසහසස පරිමාතෙතා, කතරසමිං නුඛො පදෙසෙ නිබබත්තනතීති දෙසං විලොකෙන්තා මජ්ඣිම දෙසං පසසි. තතො කුලං විලොකෙන්තා බුඩා නාම ලොකසමමතෙ කුලෙ නිබබත්තනති. ඉදනි ඛත්තිය කුලං ලොක සමමතං තත්ථ නිබබත්තිසසාමි **සුඛොදනො** නාම මෙ රාජා පිතා භවිසසතීති කුලං අදදස. තතො මාතරං විලොකෙන්තා බුඩමාතා නාම ලොලා සුරාඛුත්තා න හොති අඛණඩ පඤ්චසීලා, අයඤ්ච මහාමායා නාම දෙවී එදිසා අයං මෙ මාතා භවිසසති, කිත්තකං අසසා ආයුනි ආවජ්ජන්තා දසන්නං මාසානං උපරි සත්තදිවසාති පසසි. ඉති ඉමං පඤ්චවිධ විලොකනං විලොකෙත්වා කාලෙ මෙ මාරිසා බුඩභාවායාති දෙවතානං පටිඤ්ඤං දත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා සක්කරාජස්ස කුලෙ මායාදෙවියා කුවජ්ජියං පටිසන්ධිං අගහෙසි. තෙන වුත්තං:-

"තුසිතා කායා චවිත්වාන යදා ඔක්කමි කුවජ්ජියං
දසසහසසී ලොකධාතු කම්පිත්ථ ධරණී තදා"ති.

තත්ථ **ඔක්කමීති** ඔක්කමං පාවිසිං, **කුවජ්ජියංති** මාතුකුවජ්ජම්හි, **දසසහසසී ලොකධාතු කම්පිත්ථාති** සතො සම්පජඤ්ඤො පන බොධිසත්තෙතා මාතුකුවජ්ජිං ඔක්කමනෙතා පන එකූනවීසතියං පටිසන්ධිචිත්තෙසු මෙතා පුබබභාගසස සොමනසස සහගත ඤාණසම්පයුත්ත අසඞ්ඛාරික කුසල චිත්තසස සදිස මහාවිපාකචිත්තෙන ආසාළහිපුණණමාය උත්තරාසාළහ නක්ඛත්තෙනෙව පටිසන්ධිං අගහෙසි. තදා දසසහසසී ලොකධාතු

සකලාපි කමපි සමපකමපි ති අත්ථො. **ධරණීති** ධාරෙති සබ්බෙ ථාවර ජඞ්ගමෙති ධරණී පඨවී, **සම්පජානොව නික්ඛමීති** එත්ථ යදි පනායං සතො සම්පජානොව මාතුකුච්ඡිතො ධම්මාසනතො ඔතරන්තො ධම්ම කථිකො විය තිස්සෙසනිතො ඔතරන්තො පුරිසො විය වෙ හෙට්ඨ ච පාදෙ ච පසාරෙත්වා සීතකොව මාතුකුච්ඡිසම්භවෙන අසුචිනා අමක්ඛිතොව නික්ඛමිං, **සාධුකාරං** ති සාධුකාරං, **පවත්තෙතන්තීති** පවත්තයන්ති සාධුකාරං දෙන්තීති අත්ථො. **පකම්පිත්ථාති** කම්පිත්ථ, ඔක්කමනෙපි මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමනෙපි දසසහස්සී පකම්පිත්ථාති අත්ථො. අථ භගවා ගබ්භොක්කන්තී ආදිසු අත්තනො සමසමං අදිසවා ගබ්භොක්කන්තී ආදිසු අත්තනො අච්ඡරියදස්සනත්ථං "ඔක්කන්තී මෙ සමො නත්ථී"ති ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ **ඔක්කන්තිනිති** ගබ්භොක්කන්තියං, භුම්මත්ථෙ පච්චත්ත වචනං පටිසන්ධිගහණෙති අත්ථො, **මෙ** ති මයා, **සමොති** සදිසො නත්ථි, **ජනිතොති** එත්ථ ජායති එතාය මාතුයාති මාතා ජනීති වුච්චතෙ, තතො ජනිතො මාතුයාති අත්ථො, **අභිනික්කමෙති** මාතුකුච්ඡිතො අභිනික්කමනෙ පසවෙති අත්ථො. **සංබොධිසන්ති** එත්ථ පසස්ථා සුන්දරා බොධි සබොධි, අයං පන **බොධිසද්දො**, රුක්ඛ මග්ග නිබ්බාණඤ්ඤාණඤ්ඤූතඤ්ඤාණාදිසු දිස්සති "බොධිරුක්ඛමූලෙ පඨමාභි සම්බුද්ධො"ති ච 'අනන්තරා ච බොධිං අනන්තරා ච ගයා'න්ති ආග තඤ්ඤාණෙ ච රුක්ඛෙ බොධීති වුච්චති, "බොධි වුච්චති චතූසු මග්ගෙසු ඤාණං"න්ති ආගතඤ්ඤාණෙ මග්ගො; "පත්වාන බොධිං අමතං අසඞ්ඛත"න්ති ආගතඤ්ඤාණෙ නිබ්බාණං, "පපොති බොධිං වරභූරි මෙධසො"ති ආගතඤ්ඤාණෙ සබ්බඤ්ඤුඤ්ඤාණං, ඉධ පන භගවතො අර හත්ත මග්ගඤාණං අධිප්පෙතං; අපරෙ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණන්ති වදන්ති, තඤ්ච සම්මාසම්බොධියා අඞ්ගං අත්ථෙව, කස්මා පන භගවා සබ්බොධිං පටිච්ච අත්තානං පසංසති? සබ්බගුණදීපකතාය, භගවතො හි සම්බොධි සබ්බගුණදීපිකා සබ්බෙපි නිරවසෙසෙ බුද්ධගුණෙ දස්සති න පනඤ්ඤථා, අඤ්ඤථා පන කස්සචි අරහත්තමග්ගං අරහත්ත ඵලමෙව දෙති. කස්සචි තිස්සො විජ්ජා කස්සචි අභිඤ්ඤා කස්සචි චතස්සො පටිසම්භිදා කස්සචි සාවක පාරමීඤාණං පච්චෙකබොධිඤාණං වා දෙති, බුද්ධානං පන සබ්බගුණ සම්පත්තිං දෙති තස්මා භගවා සබ්බගුණ දීපනත්තා සම්බොධියා අඞ්ග සෙඨොති අත්තානං පසංසති, අපි ච භූමි චාලෙත්වා සම්බොධිං පාපුණිං තස්මා සම්බොධියං අඞ්ග සෙඨොති වදති; **ධම්ම චක්කප්පවත්තනෙති** එත්ථ ධම්ම චක්කප්පවත්තනං පන දුවිධං හොති, පටිවෙධඤාණං ච දෙසනාඤාණඤ්චාති, තත්ථ පඤ්ඤා පභාවිතං අත්තනො අරියඵලාවහං පටිවෙධඤාණං, කරුණාපභාවිතං සාවකානං අරියඵලාවහං දෙසනාඤාණං. පටිවෙධඤාණං ලොකුත්තරං ඣානඵල උපෙක්ඛාසහගතං අවිතක්කං අවිචාරං, දෙසනාඤාණං ලෝකියං අව්‍යාකතං, උභයම්පනෙතං අඤ්ඤත්‍රි අසාධාරණං, ඉධ පන දෙසනාඤාණම ධිප්පෙතං, ඉදානි භගවතො ගබ්භොක්කමනෙ ච පඨවික්කම්පනාදිකං පවත්තිං සුත්වා 'අහො අච්ඡරියං ලොකෙ'ති දෙවතාහි අයං ගාථා වුත්තා.

තත්ථ **බුද්ධානං ගුණමහන්තතාති** අහො බුද්ධානං ගුණමහන්තභාවෝ, අහො බුද්ධ මහානුභාවොති අත්ථෝ, **දසසහස්සී ලොකධාතු ජ්පකාරං. පකම්පථාති** දසසු **චක්කවාලසහස්සෙසු** මහාපථවී ජ්පකාරං පකම්පිත්ථ වලිත්ථ, කථං? පුරත්ථිමතෝ උන්නමති පච්ඡිමතෝ ඔනමති පච්ඡිමතෝ උන්නමති පුරත්ථිමතෝ ඔනමති උත්තරතෝ උන්නමති දක්ඛිණතෝ ඔනමති දක්ඛිණතෝ උන්නමති උත්තරතෝ ඔනමති මජ්ඣිමතෝ උන්නමති පරියන්තතෝ ඔනමති පරියන්තතෝ උන්නමති මජ්ඣිමතෝ ඔනමතීති එවං ජ්පකාරං අනිලබලවලිත ජලතරඞ්ගහඞ්ග සඤ්ඨවිතා විය නාවා චතුනහුතාධික ත්‍රියොජන සතසහස්ස බහලා පථවිසඤ්ඨාරක ජල පරියන්තා අවෙතනාපි සමානා සවෙතනා විය අයං මහාපථවී පිතියා නවෙත්තේ විය අකම්පිත්ථාති අත්ථෝ, **ඔභාසෝ ච මහා ආහිති** අනිකකම්ම දෙවානං දෙවානුභාවං උළාරෝ ඔභාසෝ අහොසීති අත්ථෝ, **අචෙජ්ජරං ලොමහංසනන්ති** අවජ්ජියං ච ලොමහංසනඤ්ච අහොසීති අත්ථෝ, ඉදානි පථවිකම්පනාලොකපාතුභාවාදිසු අවජ්ජියෙසු වත්තමානෙසු **භගවතෝ** පවත්තිදස්සනත්ථං **භගවා ච නභමි සම්පෙති** ආදි ගාථායෝ වුත්තා. තත්ථ **ලොකජෙට්ඨෝති** ලොක සෙට්ඨෝ, **සදෙවකස්ස** සදෙවකස්ස ලොකස්ස, , සාමිඅත්ථෙ උපයොගවචනං දට්ඨබ්බං, **දස්සනෙනාති** පාටිහාරියං දස්සෙනෙනා, **චක්කමනෙනාවාති** දසලොකධාතුසහස්සානි අජ්ඣොත්ථරිත්වා ඨිතෙ තස්මිං රතනමයෙ චක්කමෙ චක්කමමානොව කථෙසි. **ලොකනාදකොති** අථ සත්ථා මනොසිලා තලෙ සිහනාදං නදන්තො සීහො විය ගජ්ජන්තො පාවුස්සක මෙඝො විය ච ආකාසගඞ්ගං ඔතාරෙන්තො විය ච අඤ්ඤසමන්නාගතෙන සවනීයෙන කමනීයෙන බ්‍රහ්මස්සරෙන නානානයවිචිත්තචතුසච්චපටිසංයුත්තං තිලක්ඛණාහතං මධුරං ධම්මකථං කථෙසීති අත්ථෝ.

අනන්තරා න නිවත්තෙන්ති චතුහත්ථෙ චක්කමෙ සත්ථා එත්ථ සත්ථාරා පන නිම්මිතස්ස තස්ස චක්කමනස්ස එකා කොටි පාචීනචක්කවාල මුඛවට්ටියං, එකා පච්ඡිමචක්කවාල මුඛවට්ටියං, එවං ඨිතෙ තස්මිං රතන චක්කමෙ චක්කමමානො සත්ථා උභො කොටියො පත්වා නිවත්තෙති අන්තරා උභොකොටියො අපත්වා න නිවත්තන්ති, යථා චතුහත්ථප්පමාණෙ චක්කමෙ චක්කමමානො උභොකොටියො සිඤ්ඤෙව පත්වා නිවත්තන්ති, එවං අන්තරා න නිවත්තන්තීති අත්ථෝ, කිං පන භගවා දසසහස්සප්පමාණායාමං චක්කමං රස්සමකාසි? නාව මහන්තභාවං අත්තභාවං නිම්මිනීති? න පනෙවමකාසි, අච්ඡෙත්තයෙ බුද්ධානං බුද්ධානුභාවෝ, අකණිඨභවනතෝ පට්ඨාය යාව අවීචි තාව එකඝනා අහොසි. නිරියතො ච දසචක්කවාලසහස්සානි එකඝනානි අහෙසුං, දෙවා මනුස්සා පස්සන්ති යථා සබ්බ දෙවමනුස්සා පකතියා චක්කමමානං පස්සන්ති එවං භගවන්තං චක්කමමානං පස්සිංසූති, භගවා පන චක්කමනෙන්තා ධම්මං දෙසෙති අන්තරා සමාපත්තිඤ්ච සමාපජ්ජති අථායස්මා සාරිපුත්තෝ අපරිමිතසමයසමූපචිතකුසලබල ජනිත වත්තනිංස වර ලක්ඛණොපසොභිතානුසිතිඅනුබ්‍යඤ්ජන විරාජිතං වර සරීරං සරදසමයෙ පරිපුණ්ණං විය රජනිකරං සබ්බඵාලි ඵුල්ලං විය ච

යොජනසතුබෙඛධං පාරිච්ඡත්තකං අඤ්ඤරස රතනුබෙඛධං බ්‍යාමප්පභා පරිඛෙපපඤ්ඤිරීකං වර කනක ගිරි මිව ජඞ්ගමං අනොපමාය බුඬලීලාහාය වඞ්කමනතං දසසහස්සී දෙවගණ පරිවුතං භගවනතං දිසවා අයං පන සකලාපි දසසහස්සි ලොකධාතු සනනිපතිතා මහතියා පනෙඤ්ච ධම්ම දෙසනාය භවිතබබං බුඬවංසදෙසනා පන බහූපකාරා භගවති පසාදුවහා යනනූනාහං දසබලස්ස අභිනීහාරතො පඨාය බුඬවංසං පරිපුවෙජ්ජයනති විනෙතවා එකංසං චීවරං කතවා භගවනතං උපසඞ්කමිතවා ජලජාමලා විකල කමල මකුල සදිසං අඤ්ජලිං සිරසි කතවා භගවනතං **කිදිසො නෙ මහාවිරා**ති ආදිකං පරිපුචජි තෙන වුතතං:-

"සාරිපුතතො මහාපඤ්ඤ යමධිඤ්ඤාන කොවිදෙ
පඤ්ඤයු පාරමිපපතතො පුචජති ලොකනායකං.

කිදිසො තෙ මහාවිර අභිනීහාරෝ නරුතතම
කමහි කාලෙ තයා ධීර පතථිතා බොධිමුතතමා"ති

ආදි, කා නාමායං අනුසන්ධි? පුචජානුසන්ධි, නිසසො අනුසන්ධියො පුචජානුසන්ධි අජ්ඣාසයානුසන්ධි යථානුසන්ධීති. තතථ "එවං වුතතෙ නන්දෙ ගොපාලකො භගවනතං එතදවොච කිනනු ඛො භනතෙ ඔරිමං තීරං කිනනු? පාරිමං තීර"නති එවං පුචජිතනානං භගවතා විසසජජිත සුතත වසෙන පුචජානුසන්ධි වෙදිතබබා "අථඛො ඤඤතරස භික්ඛුනො එවං චෙතසො පරිවිතකකො උදපාදි ඉති කිර හො රූපං අනතතා වෙදනා සඤඤා සඞඛාරා විඤඤණං අනතතා අනතතකතානි කම්මානි කථමතතානං ත්‍රුසිසසනතී"ති අථඛො භගවා තසස භික්ඛුනො චෙතසා චෙතො පරිවිතකකමඤඤාය භික්ඛූ ආමනෙතසි. තං කිං මඤඤථ? භික්ඛවෙ ඉධෙකචචො. මොඝපුරිසො අච්චා අච්ඡරාගතො තණහාධි පතෙයෙන චෙතසා සත්ථුසාසනං අතිධාවිතබබං මඤඤෙයය ඉති කිර හො රූපං අනතතා-පෙ-කථමතතානං ත්‍රුසිසසනතීති තං කිං මඤඤථ භික්ඛවෙ රූපං නිචචං වා අනිචචං වා"ති එවං පරෙසං අජ්ඣාසයං විදිතවා භගවතා වුතතපුතතවසෙන අජ්ඣාසයානුසන්ධි වෙදිතබබා යෙන පන ධම්මෙන ආදිමහි දෙසනා වුඩිතා තසස ධම්මසස අනුරූපධම්මවසෙන පරිපකඛවසෙන වා යෙසු සුතෙතසු උපරිදෙසනා ආගච්ඡති තෙසං වසෙන යථානුසන්ධි වෙදිතබබා; තෙන වුතතං පුචජානුසන්ධීති. තතථ **පඤ්ඤාය පාරමිපපතතොති** සාවකපාරමිඤඤණසස මත්ථකං පතතො, **පුචජතීති** ආපුචජ්, තතථ පුචජා නාම අදිඤජොතනා පුචජා දිඤසංසන්දනා පුචජා විමතිවෙජ්දනා පුචජා අනුමති පුචජා කථෙතුකම්‍යතා පුචජානි **පඤ්චවිධා** හොති තත්ථායං ථෙරසස කතමා පුචජානි වෙ? යසමා පනායං බුඬවංසෙ කපපසතසහසසාධික අසඞඛෙයයෙපවිත පුඤඤසම්භාරානං පවෙචන බුඬානං කපපසතසහසසාසංඛෙයයෙපවිත පුඤඤසම්භාරානං ච්‍ඡන්නං අඤඤසාවකානං ච කපපසතසහසසොපවිත පුඤඤසම්භාරානං සෙස මහා සාවකානං වා අවිසයො සබබඤඤූසු බුඬානං යෙව විසයො, තසමා ථෙරසස අදිඤජොතනා පුචජානි වෙදිතබබා. **කිදිසොති** පුචජනාකාරෝ

කිමපකාරොති අත්ථෝ; **නෙති** තව; **අභිනීහාරොති** අභිනීහාරෝ නාම බුද්ධභාවත්ථං මානසං බන්ධිත්වා බුද්ධව්‍යාකරණං අලබා න වුට්ඨහිස්සාමීති විරියමධිට්ඨාය නිපජ්ජනං, තෙන වුත්තං **කිදිසො තෙ මහාවීර අභිනීහාරෝ නරුත්තමාති, ඝමහි භාලෙති** කසම්ං කාලෙ; **පත්ථිතාති** ඉච්ඡිතා; අභිකඞ්ඛිතා, බුඩෝ බොධෙය්‍යං මුත්තෝ මොචෙය්‍යන්ති ආදිනා නයෙන බුද්ධභාවාය කදා පණිධානං කතන්ති අපුච්ඡි. **බොධිති** සම්මාසම්බොධි අරහත්තමග්ගඤාණස්ස ච සබ්බඤ්ඤුතඤාණස්ස ච එතං අධිවචනං. **උත්තමාති** සාවකබොධිඞ්හි සෙට්ඨත්තා උත්තමාති වුත්තා උභින්නම්පි අන්තරා මකාරෝ පදසන්ධිකරෝ, ඉදානි බුද්ධකාරකෙ ධම්මෙ පුච්ඡන්තෝ:-

"දානං සීලඤ්ච නෙක්ඛම්මං පඤ්ඤා විරියඤ්ච කීදිසං
ඛන්ති සච්ච මධිට්ඨානං මෙත්තුපෙක්ඛා ච කීදිසා.

දස පාරමී තයා ධීර කීදිසා ලොකනායක
කථං උපපාරමී පුණ්ණා පරමත්ථපාරමී කථ"න්ති

ආහ.

තත්ථ දානපාරමියං තාව අඞ්ගපරිච්චාගෝ පාරමී නාම, බාහිරභණ්ඩ පරිච්චාගෝ උපපාරමී නාම, ජීවිතපරිච්චාගෝ පරමත්ථ පාරමී නාමාති එස නයෝ සෙස පාරමීසුපි, එවං දස පාරමියෝ දස උපපාරමියෝ දස පරමත්ථපාරමියොති සමතිංස පාරමියෝ හොන්ති, තත්ථ බොධිසත්තස්ස දානපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමානං නාම නත්ථි, එකන්තෙන පනස්ස සසපණ්ඩිත ජාතකෙ

"භික්ඛාය උපගතං දිස්වා සකත්තානං පරිච්චජිං
දානෙන මෙ සමෝ නත්ථි එසා මෙ දානපාරමී"ති

එවං ඊදිසං ජීවිතපරිච්චාගං කරොන්තස්ස දානපාරමී පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා, තථා සීලපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමානං නාම නත්ථි එකන්තෙන පනස්ස සඞ්ඛපාලජාතකෙ

"සූලෙහි විජ්ඣියන්තෙපි කොට්ටයන්තෙපි සත්තිහි
භොජපුත්තෙ න කුප්පාමි එසා මෙ සීලපාරමී"ති

එවං අත්තපරිච්චාගං කරොන්තස්ස සීලපාරමී පරමත්ථ පාරමී නාම ජාතා, තථා මහාරජ්ජං පහාය නෙක්ඛම්ම පාරමියා පූරිතත්තභාවානං පරිමානං නාම නත්ථි එකන්තෙන පනස්ස චූලසුතසොම ජාතකෙ

"මහාරජ්ජං හත්ථගතං ඛෙලපිණ්ඩංව ඡඩ්ඩයිං
චජතො න හොති ලග්ගනං එසා මෙ නෙක්ඛම්ම පාරමී"ති

එවං නිස්සඔහතාය රජ්ජං ඡඩ්ඩෙත්වා නික්ඛමනත්තස්ස නෙක්ඛම්මපාරමී පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා, තථා මහොසධපණ්ඩිතකාලාදිසු පඤ්ඤාපාරමියා පූරිතත්තභාවානං පරිමානං නාම නත්ථි එකන්තෙන පනස්ස සත්තු භත්තක පණ්ඩිතකාලෙ

"පඤ්ඤයා විචිනනෙනාහං බ්‍රාහ්මණං මොචයිං දුබ්බා
පඤ්ඤයා මෙ සමෝ නත්ථි එසා මෙ පඤ්ඤා පාරමී"ති

අනෙකාභඝත්‍රගතං සපපං දසෙසනතස්ස පඤ්ඤාපාරමී පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා, තථා විරිය පාරමිතාදිනමපි පූරිතතභාවානං පරිමානං නාම නත්ථි එකනෙතන පනස්ස මහාජනකජාතකෙ

"අනිරදසසි ජලමජෙඣ හතා සබ්බෙව මානුසා
විතතස්ස අඤ්ඤථා නත්ථි එසා මෙ විරිය පාරමී"ති

එවං මහාසමුද්දං තරනතස්ස විරියපාරමී පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා තථා ඛන්තිවාදි ජාතකෙ

"අවෙතනං ව කොධනෙත තිණෙහන ඵරසුනා මමං
කාසිරාජෙ න දූපයාමි එසා මෙ ඛන්ති පාරමී"ති

එවං අවෙතනභාවෙන මහාදුක්ඛං අධිවාසෙනතස්ස ඛන්තිපාරමී පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා, මහාසුතසොම ජාතකෙ

"සච්චවාචං අනුරක්ඛනෙනා චජිත්වා මම ජීවිතං
මොචෙසිං එකසතං ඛත්තියෙ එසා මෙ සච්චපාරමී"ති

එවං ජීවිතං චජිත්වා සච්චමනුරක්ඛනතස්ස සච්චපාරමී පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. මූගපක්ඛ ජාතකෙ

"මාතා පිතා න මෙ දෙසසා නපි මෙ දෙසසං මහායසං
සබ්බඤ්ඤුතං පියං මඤ්ඤං තසමා වත මධිඤ්ඤි"නති

එවං ජීවිතම්පි පරිච්චජිත්වා වනමධිඤ්ඤනතස්ස අධිඨානපාරමී පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. එකරාජජාතකෙ

"න මං කොචි උත්තසති නපි 'හං භායාමි කස්සචි
මෙත්තාබලෙනුපත්ථඩ්ඩෙ රමාමි පවනෙ තදා"ති

එවං ජීවිතම්පි අනොලොකෙත්වා මෙත්තායනතස්ස මෙත්තා පාරමී පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. ලොමහංසජාතකෙ

"සුසානෙ සෙය්‍යං කපෙපමි ඡවසීමුපනිධාය'හං
ගොමණ්ඩලා උපගන්ත්වා රූපං දසසනතනපපක"නති

එවං ගාමදරකෙසු නිද්‍රුභනාදීහි වෙව මාලාගන්ධුපහාරාදීහි ච සුඛ දුක්ඛං උපපාදෙනෙතසුපි උපෙක්ඛං අනතිවතෙතනතස්ස උපෙක්ඛාපාරමී පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා, අයමෙව සබ්බෙපො විසෙසාරො පන වරියා පිටකතො ගහෙතබ්බා ඉදානි ථෙරෙන පුඨස්ස භගවතො ව්‍යාකරණං දසෙසනෙතහි සඞ්ඛිතිකාරකෙහි

"තසස පුඨො වියාකාසි කරවික මධුරඛිරෝ
නිබ්බාපයනෙතා හදයං හාසයනෙතා සදෙවකං.

අතීත බුද්ධානං ජිනානං දෙසිතං
නිකීළිතං බුද්ධපරම්පරාගතං
පුබ්බනිවාසානුගතාය බොධියා
පකාසයී ලොකහිතං සදෙවකෙ"නි

වුත්තං.

තත්ථ **තස්ස පුත්තො විඤ්ඤාණීති** තෙන ධම්මසෙනාපතිනා පුත්තෙ, හුත්වා තස්ස ව්‍යාකාසි අත්තනොා අභිනීහාරතොා පභාය අභිසම්බොධි පරියොසානං සබ්බං බුද්ධවංසං කථෙසීති අත්ථො; **කරවීක මධුරංගිරොති** කරවීක සකුණස්ස විය මධුරං ගිරං **යස්ස** සො කරවීක මධුරංගිරො, කරවීක මධුරස්සරොති අත්ථො; තන්ත්‍රිං කරවීකානං මධුරස්සරතා: කරවීක සකුණෙ කිර මධුර රසං අම්බපක්කං මුඛතුණ්ඩකෙන පහරිත්වා පක්ඛරණ ඵලරසං පිවිත්වා පක්කභාලං දත්වා විකූජමානෙ වතුප්පදෙ, මදමත්තා විය ලලිතුං ආරභන්ති ගොචරපසුත්තාපි වතුප්පදගණා මුඛගතානිපි තිණානි ඡඩ්ඩෙත්වා තං නාදං සුණන්ති වාලමිගා බුද්දකමිගෙ අනුබන්ධමානා උක්ඛිත්තපාදං අනක්ඛිත්වා විත්තකතා විය තිෂ්ඨන්ති අනුබන්ධිමිගාපි මිරණභයං හිත්වා තිෂ්ඨන්ති ආකාසෙ පක්ඛමන්තා පක්ඛිනොපි පක්ඛෙ පසාරෙත්වා තිෂ්ඨන්ති උදකෙ මච්ඡාපි කණ්ණපටලං අච්චලෙත්වා තං සද්දං සුණමානා තිෂ්ඨන්ති. එවං මධුරස්සරා කරවීකා. **නිබ්බාපයන්තො භදසන්ති** කිලෙසගහි සන්තත්තසබ්බ ජන මානසං ධම්මකථාමතධාරාය සීතිභාවං නයන්තොති අත්ථො. **භාසයන්තොති** තොසයන්තො; **සදෙවකන්ති** සදෙවකං ලොකං; **අතීතබුද්ධානංති** අම්හාකං භගවතො අභිනීහාරස්ස පුරතො පන තණ්හඞ්කරො මෙධඞ්කරො සරණඞ්කරො දීපඞ්කරොති චත්තාරො බුද්ධා එකසම්ං කප්පෙ නිබ්බත්තිංසු. තෙසං අපර භාගෙ කොණ්ඩඤ්ඤදයො බුද්ධාති සබ්බෙ දීපඞ්කරදයො චතුවීසති බුද්ධා ඉධ අතීත බුද්ධාති අධිප්පෙතා තෙසං අතීතබුද්ධානං, **ජිනානන්ති** තස්සෙව වෙවචනං, **දෙසිතන්ති** කථිතං චතුවීසතියා බුද්ධානං චතුසච්චපරිසංයුත්තං ධම්මකථං, **නිකීළිතන්ති** තෙසං චරිතං කප්ප ජාති ගොත්ත ආයු බොධි සාවක සාවිකා සන්නිපාත උපඨාක මාතාපිතු පුත්ත භරියා පරිවෙජ්ජදිකං නිකීළිතං නාම, **බුද්ධපරම්පරාගතන්ති** දීපඞ්කර දසබලතො පභාය යාව කස්සප පරම්පරතො ආගතං දෙසිතං නිකීළිතං වාති අත්ථො. **පුබ්බනිවාසානුගතාය බුද්ධියාති** එකම්පි ජාතිං වෙපි ජාතියොනි එවං විභත්ත පුබ්බෙ නිවුත්ථ ඛන්ධසන්තානසඞ්ඛාතං පුබ්බනිවාසං අනුගතා උපගතා, තාය පුබ්බනිවාසානුගතාය බුද්ධියා, පුබ්බනිවාසානුස්සති ඤාණෙනාති අත්ථො; **පකාසයීති** ව්‍යාකාසි, **ලොකහිතන්ති** සබ්බලොකහිතං බුද්ධවංසං, **සදෙවකෙති** සදෙවකෙ ලොකෙති අත්ථො.

අථ භගවා කරුණාසිතලෙන හදයෙන සදෙවකං ලොකං සවණෙ නියොජෙන්තො "පීති පාමොජ්ජ ජනනං"ති ආදිමාහ, තත්ථ **පීතිපාමොජ්ජ ජනනන්ති** පීතිපාමොජ්ජකරං, පීතියා පුබ්බභාගෙන පාමොජ්ජං, **පඤ්ච වණ්ණාය පීතියා ජනනං, සොකසල්ලච්ඡෙදනංති** සොකසඞ්ඛාතානං

සල්ලානං විනොදනං විඛංසනං, **සබ්බසම්පත්තිං පටිලාභන්ති** සබ්බාපි දෙවමනුස්ස සම්පත්ති ආදයෝ පටිලභන්ති එතෙනාති සබ්බසම්පත්තිපටිලාභො, තං සබ්බසම්පත්තිං පටිලාභං බුද්ධවංස ධම්මදේසනන්ති අත්ථො; **චිත්තිං කත්වාති** චිත්තෙ කත්වා බුද්ධානුස්සතිං පුරක්ඛත්වාති අත්ථො, **සුණාථාති** සුණාථ නිබොධථ; **මෙති** මම; **මදනිම්මදනන්ති** ජාති මදදීනං සබ්බමදානං නිම්මදනකරං; **සොකානුදන්ති** සොකො නාම ඤාතිව්යසනාදිනි ඵුසිත්‍ව චිත්තසන්තාපො; කිඤ්චාපි අත්ථතො දෙමනස්සමෙව හොති එවං සන්තෙපි අනෙකා නිජ්ඣාන ලක්ඛණා වෙතසො පරිනිජ්ඣායනරසා අනුසොචන පච්චුපට්ඨානා, තං සොකං නුදතීති සොකානුදං, **සංසාර පරිමොචනන්ති** සංසාරබන්ධනතො පරිමොචනකරං; **සංසාරසමතික්කමනන්තිපි** පාඨො තස්ස සංසාර සමතික්කමකරන්ති අත්ථො.

සබ්බදුක්ඛක්ඛයන්ති එත්ථායං දුක්ඛසද්දෙ දුක්ඛවෙදනා දුක්ඛවත්ථු දුක්ඛාරම්මණ දුක්ඛපච්චය දුක්ඛපච්චුපට්ඨානාදිසු දිස්සති; "අයං ඛි දුක්ඛප භාණා"නි ආදිසු දුක්ඛවෙදනාය දිස්සති. "ජාතිපි දුක්ඛා ජරාපි දුක්ඛා"නි ආදිසු දුක්ඛවත්ථුම්හි. "යඤ්ච ඛො මහාලි රූපං දුක්ඛං දුක්ඛානුපතිතං දුක්ඛා වක්කමන්ත"න්ති ආදිසු දුක්ඛාරම්මණෙ, "දුක්ඛෙ පාපස්ස උච්චයෙ"නි ආදිසු දුක්ඛපච්චයෙ, "යාවඤ්චිදං භික්ඛවෙ න සුකරං අක්ඛානෙන පාපුණිතුං යාව දුක්ඛා නිරයා"නි ආදිසු දුක්ඛපච්චුපට්ඨානෙ, ඉධ පනායං දුක්ඛවත්ථුම්හි දුක්ඛපච්චයෙපි දණ්ඩෙබ්බා, තඤ්ච ජාතිආදි සබ්බදුක්ඛක්ඛය කරන්ති අත්ථො. **මඤ්ඤන්ති** එත්ථ කුසලපක්ඛෙකෙ මඟඤ්ඤති කිලෙසෙ වා මාරෙනෙතා ගච්ඡතීඒ මඟොඅති බුද්ධවංසදෙසනා වුච්චති, තං නිබ්බාණස්ස මඟභූතං බුද්ධවංසදෙසනං, **සක්කච්චන්ති** සක්කච්චං චිත්තිං කත්වා ඔහිත සොතා හුත්වාති අත්ථො. **පබ්බජ්ජාථාති** අධිනිඝථ පුණාථාති අත්ථො. අථවා **පීතිපාමොජ්ජජනනං** සොකසල්ලවිනොදනං සබ්බසම්පත්ති පටිලාභ හෙතුභූතං ඉමං බුද්ධවංසදෙසනං සුත්වා ඉදානි මදනිම්මදනාදිගුණ විසෙසාවහං සබ්බදුක්ඛක්ඛයං බුද්ධාවමඟ්ඣං පවිපජ්ජාථාති සබ්බසං දෙවමනුස්සානං බුද්ධත්තං පනිධාය උස්සාහං ජනෙති. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව.

ඉති මධුරත්ථවිලාසිනියා බුද්ධවංසඅට්ඨකථාය රතන චඞ්කම කණ්ඩ වණ්ණනා

සමත්තා.

සබ්බාකාරෙන සමත්තා අබ්භන්තරනිදානස්ස්ච වණ්ණනාති.

ඉදානි.

"කපෙ ච සතසහස්සෙ චතුරො ච අසඞ්ඛියෙ
අමරං නාම නගරං දස්සනෙය්‍යං මනොරමං"ති.

ආදි නයපවත්තස්ස බුද්ධවංසස්ස **වණ්ණනාය** ඔකාසො අනුප්පත්තො සා පනෙසා බුද්ධවංසවණ්ණනා යස්මා සුත්තනිකෙපං විචාරෙත්වා වුච්ච මානා පාකටා හොති තස්මා සුත්තනිකෙපවිචාරණා තාව වෙදිතබ්බා,

වත්තාරෝ සුත්තනිකෙපා අත්තජ්ඣාසයෝ පරජ්ඣාසයෝ පුච්ඡාවසිකෝ අඤ්ඤපත්තිකොති, තත්ථ යානි සුත්තානි භගවා පරෙහි අනජ්ඣිට්ඨෝ කෙවලං අත්තනෝ අජ්ඣාසයෙන කථෙසි සෙය්‍යථිදං? ආකඞ්ඛෙය්‍ය සුත්තං වත්ථුත්තනානි එවමාදිනි, තෙසං අත්තජ්ඣාසයෝ නිකෙපෝ, යානි වා පන "පරිපක්කා ඛො රාහුලස්ස විමුත්තිපරිපාචනියා ධම්මා යන්නූනාහං රාහුලං උත්තරිං ආසවානං ඛයෙ විනෙය්‍යං"නන්ති එවං පරෙසං අජ්ඣාසයං ඛන්තිං මනං බුජ්ඣනභාවඤ්ච ඔලොකෙත්වා පරජ්ඣාසය වසෙන කථිතානි යෙය්‍යථිදං? රාහුලොවාදසුත්තං ධම්මචක්කප්පවත්තන සුත්තං එවමාදීනි, තෙසං පරජ්ඣාසයෝ නිකෙපෝ, භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා තෙ තෙ දෙවමනුස්සා පඤ්හං පුච්ඡන්ති එවං පුට්ඨෙන පන භගවතා යානි කථිතානි දෙවතාසංයුත්ත බොජ්ඣඞ්ග සංයුත්තාදීනි තෙසං පුච්ඡාවසිකෝ නිකෙපෝ, යානි වා පන උපපන්නං කාරණං පටිච්ච දෙසිතානි ධම්මදයාද පුත්තමංසුපමාදීනි තෙසං අඤ්ඤපත්තිකෝ නිකෙපෝ, එව මිමෙසු චතූසු සුත්තනිකෙපෙසු ඉමස්ස බුද්ධවංසස්ස පුච්ඡාවසිකෝ නිකෙපෝ, පුච්ඡාවසෙන හි භගවතා අයං නික්ඛිත්තෙත්‍ථ, කස්ස පුච්ඡාවසෙන? ආයස්මතෝ සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස. වුත්තං හෙතං සම්මා නිදානසම්මං

සාරිපුත්තෙත්‍ථ මහාපඤ්ඤෙ සමාධිඤ්ඤාන කොවිදෙ
පඤ්ඤාය පාරමිප්පත්තෙත්‍ථ පුච්ඡති ලොකනායකං
කීදිසෝ තෙ මහාවීර අභිනීහාරෝ නරුත්තමාති

ආදිකං; තෙනෙසා බුද්ධවංසදෙසනා පුච්ඡාවසිකාති වෙදිතබ්බා, තත්ථ **කප්පෙ ච ඝනසඤ්ඤිතෙ**ති එත්ථ කප්පසද්දෙ පනායං අභිසද්දහන වොහාර කාලප්පඤ්ඤත්තාති ඡෙදනවික්කප්පලෙස සමන්තභාවායුකප්ප මහාකප්පාදිසු දිස්සති, තථාහි "ඔකප්පනියමෙතං භොන්තො ගොතමස්ස යථා තං අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්සා"ති ආදිසු අභිසද්දහනෙ දිස්සති. "අනුජානාමි භික්ඛවෙ පඤ්චහි සමණකප්පෙහි ඵලං පරිභුඤ්ජිතු"නන්ති එවමාදිසු වොහාරෙ, "යෙන සුදං නිච්චකප්පං විහරාමි"ති ආදිසු කාලෙ, "ඉච්චායස්මා කප්පෝ"ති ච "නිග්‍රොධකප්පොති තස්ස නාමං තයා කතං භගවා ච්‍රාහ්මණස්සා"ති එවමාදිසු පඤ්ඤත්තනියං. "අලඞ්කතා කප්පිත කෙසමස්සූ"ති එවමාදිසු ඡෙදනෙ. "කප්පති වඞ්ගුලකප්පො"ති ආදිසු විකප්පෙ, "අත්ථි කප්පො නිපජ්ජිතු"නන්ති ආදිසු ලෙසෙ, "කෙවලකප්පං ජෙතවනං ඔභාසෙත්වා"ති ආදිසු සමන්තභාවෙ. "නිඝතු භගවා කප්පං නිඝතු සුගතො කප්ප"නන්ති එත්ථ ආයුකප්පෙ. "කීදිසෝ නුඛො භන්තෙ කප්පෝ"ති එත්ථ මහාකප්පෙ. ආදිසද්දෙන "සන්ථු කප්පෙන වත භො මයං සාවකෙන සඞ්ඝං මනතයමානා න ජානිම්හා"ති එත්ථ පරිභාගෙ. "කප්පෝ නඛෝ භොති කප්පකතෝ කාලෝ ජිණ්ණෝ භොති"ති එත්ථ විනයකප්පෙ, ඉධ පන මහාකප්පෙ දඨබ්බෝ තස්මා කප්පෙ ච සතසහස්සෙති මහාකප්පානං සතසහස්සානන්ති අත්ථෝ. **චතූසු ච අසඞ්ඛ්‍යෙසු**නි චතූන්නං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානං මත්ථකෙති වචනසෙසෝ දඨබ්බෝ, කප්පසතසහස්සාධිකානං චතූන්නං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානං

මත්ථකෙති අත්ථෝ, **අමරංනාමනගරන්ති** අමරන්ති ච අමරවන්ති ච ලඞ්ඝනාමං නගරං අහොසි. කෙවි පනෙත්ථ අඤ්ඤථා පි පකාරෙන **වණ්ණයන්ති** කිං තෙහි? නාමං පනෙතං තස්ස නගරස්ස. **දස්සනෙසන්ති** සුවිභත්ත විචිත්ත වත්ථර වාර වතුක්ක සිඞ්ඝාටක පාකාර පරික්ඛිප පාසාද හම්මිය භවන සමලඞ්කතත්තා දස්සනීයං; **මනොරමන්ති** සම සුවිපරම රමනීය භූමිභාගත්තා ඡායූදක සම්පන්නත්තා සුලභාහාරත්තා ඡබ්බිධාපකරණයුත්තත්තා සම්බත්තා දෙවමනුස්සාදිනං මනො රමයන්ති මනොරමං; **දසහි සද්දෙහි අවිවිත්තන්ති** හත්ථිසද්දෙන අස්සසද්දෙන රථසද්දෙන භෙරිසද්දෙන සඞ්ඛසද්දෙන වීණාසද්දෙන ගීතසද්දෙන සම්මාසද්දෙන නාලාසද්දෙන භුඤ්ජථ පිවථ ඛාදථාති දසමෙන සද්දෙනාති ඉමෙහි දසහි සද්දෙහි අවිවිත්තං අහොසි. අනවරතුස්සව සම්ඵජනාවකිණ්ණාති අත්ථෝ. **අනන්නපානසමායුත්තන්ති** අන්නෙන ච චතුබ්බිධෙන ආහාරෙන ච පානෙන ච සුට්ඨු ආයුතං අන්නපානසමායුත්තං, ඉමිනා සුභික්ඛතා දස්සිතා, පත්‍රත අන්නපාන ග්‍රහණන්ති අත්ථෝ, ඉදානි තෙ දසසද්දෙ වත්‍රුතෝ දස්සනත්ථං

> "හත්ථිසද්දං අස්සසද්දං භෙරි සඞ්ඛරථානි ච
> ඛාදථ පිවථ චෙව අන්නපානෙන ඝොසිත"න්ති

වුත්තං, තත්ථ **හත්ථිසද්දන්ති** හත්ථිනං කොඤ්චනාදසද්දෙන, කරණත්ථෙ උපයොගවචනං දඨබ්බං. එස නයො සෙසපදෙසුපි, **භෙරි සඞ්ඛ රථානි චාති** භෙරිසද්දෙන ච සඞ්ඛසද්දෙන ච රථසද්දෙන චාති අත්ථෝ. ලිඞ්ගවිපරියාසෙන වුත්තං, ඛාදථ පිවථාති එවමාදිනයප්පවත්තෙන අන්නපානපරිභොගත්තෙන ච ඝොසිතං අභිනාදිතන්ති අත්ථෝ; එත්ථාහ. තෙසම්පන සද්දානං එකදෙසො ච දස්සිතො න සකලොති න එකදෙසො සකලො දුස්සවිඛො දස්සිතො කථං? භෙරිසද්දෙන මුතිඞ්ගසද්දෙ සඞ්ඛගීතෙ, සඞ්ඛසද්දේන වීණාගීතිසම්මතාල සද්දෙ සඞ්ඛගීතං, දශෙව දස්සිතා එවමෙකෙන පරියායෙන නගරසම්පත්තිං වණ්ණයිත්වා පුන තමෙව දස්සෙතුං.

> "නගරං සබ්බඞ්ගසම්පන්නං සබ්බකම්ම මුපාගතං
> සත්තරතන සම්පන්නං නානා ජනසමාකුලං
> සම්බං දෙවනගරංව ආවාසං පුඤ්ඤකම්මිනං"න්ති.

වුත්තං, තත්ථ **සබ්බඞ්ගසම්පන්නන්ති** ගොපුරසාලාදි සබ්බනගරාව යව සම්පත්තියා, පරිපූණ්ණ සබ්බවිත්තූපකරණ ධන ධඤ්ඤ නිණ කඩොදකන්ති අත්ථෝ. **සබ්බකම්මමුපාගතන්ති** සබ්බකම්මනෙත්තන උපගතං සම්පගතං සබ්බකම්මනන්තන්ති අත්ථෝ; **සත්තරතනසම්පන්නන්ති** පරිපූණ්ණ මුත්තාදි සත්තරතනං, වක්කවත්ති නිවාසභූමිතො හත්ථාදිහි සත්තරතනෙහි වා සම්පන්නං; **නානාජනසමාකුලන්ති** නානාවෙස දෙස භාසෙහි ජනෙහි සමාකුලං, **සම්බන්ති** මනුස්සොපභොග සබ්බූපකරණෙහි සම්බං ඵීතං, **දෙවනගරංවාති** දෙවනගරං විය ආලකමන්දා විය අමරවති විය සම්බන්ති වුත්තං හොති, **ආවාසං පුඤ්ඤකම්මිනංති** ආවාසන්ති

එවඤ්ච පුඤ්ඤකම්මිනොති ආවාසො, ආවාසොති වත්තබ්බෙ ආවාසනති ලිඞ්ග භෙදං කත්වා වුත්තනති වෙදිතබ්බං. පඤ්ඤවතියති නෙනාති පුඤ්ඤං කුල රූප මති විභවිස්සරිය වසෙන පඤ්ඤයතීති අත්ථො, පුනාතීති වා පුඤ්ඤං සබ්බාකුසලමලජ්ජ 'පවාහකත්තා පුඤ්ඤං, කම්මං, තං යෙසං අත්ථි තෙ පුඤ්ඤවන්තා, පුඤ්ඤවන්තානං කම්මිනො තෙසං පුඤ්ඤවන්තානං ආවාසභූතනති අත්ථො, තස්ව සුමෙධො නාම බ්‍රාහ්මණො පටිවසති උභතො සුජාතො මාතිතො ච පිතිතො ච සංසුද්ධගහණිකො යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා අක්කිත්තෙතා අනුපක්කුට්ඨා ජාතිවාදෙන අභිරූපො දස්සනීයො පාසාදිකො පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්නාගතො, යො තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ අහොසි සනිඝණ්ඩුකෙට්ඨභානං සාක්ඛරප්පභෙදානං ඉතිහාස පඤ්චමානං පදකො වෙය්‍යාකරණෙ අනවයො ලොකායත මහාපුරිසලක්ඛණෙසු, තස්ස පන දහරකාලෙයෙව මාතාපිතරෝ කාලමකංසු අථස්ස රාසිවඩ්ඪකො අමච්චො ආයපොත්ථකං ආහරිත්වා සුවණ්ණ රජත මණි මුත්තාදි විවිධ රතන භරිතෙ ගබ්භෙ විවරිත්වා එත්තකං නෙ කුමාර මාතුසන්තකං එත්තකං පිතුසන්තකං එත්තකං අය්‍යකපය්‍යකානනි යාව සත්තමා කුල පරිවට්ටා ධනං ආවිකත්වා එතං පටිපජ්ජාහීති නියාදෙසි. සො සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා පුඤ්ඤානි කරොනෙනා අගාරමජ්ඣාවසි. තෙන වුත්තං

"නගරෙ අමරවතියා සුමෙධො නාම බ්‍රාහ්මණො
අනෙක කොටි සන්නිචයො පහූත ධන ධඤ්ඤවා.

අජ්ඣායකො මන්තධරො තිණ්ණං වෙදාන පාරගූ
ලක්ඛණෙ ඉතිහාසෙ ච සඩමෙ පාරමිං ගතො"ති.

තත්ථ **නගරෙ අමරවතියා**ති අමරවතීසඞ්ඛාතෙ නගරෙ, **සුමෙධො නාමා**ති එවං මෙධාති පඤ්ඤා වුච්චති සා තස්ස සුන්දරා **පසත්ථා**නි සුමෙධොති පඤ්ඤාසීසෙ. **බ්‍රාහ්මණොති** බ්‍රහ්මං අණතීති **බ්‍රාහ්මණො** මන්තෙ සජ්ඣායතීති අත්ථො, අක්ඛරචින්තකා පන බ්‍රහ්මනො අපච්චං බ්‍රාහ්මණොති වදන්ති, අරියා පන බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණොති වදන්ති. **අනෙකකොටිසන්නිචයොති** කොටිනං සන්නිචයො කොටිසන්නිචයො අනෙකො කොටිසන්නිචයො යස්ස සො අනෙකකොටි සන්නිචයො, අනෙක ධනකොටි සන්නිචයොති අත්ථො. **පහූතධන ධඤ්ඤවාති** පුරිමං භූමිගත ගබ්භගත ධනධඤ්ඤවසෙන වුත්තං, ඉදං නිච්ච පරිභොගූපගත ධන ධඤ්ඤවසෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. **අජ්ඣායකොති** න ඣායතීති අජ්ඣායකො, ඣාන භාවනා රහිතොති අත්ථො, වුත්තං හෙතං: "න ඉදානි මෙ ඣායන්ති න ඉදානි මෙ ඣායනතීති ඛො වාසෙට්ඨ අජ්ඣායකා ඉච්චෙව දුතියං අක්ඛරං උපනිබ්බත්තා"නති එවං පඨම කපිලක කාලෙ ඣානවිරහිතානං බ්‍රාහ්මණානං ගරහවචනං උපපත්තං, ඉදානි තං **අජ්ඣායනීති අජ්ඣායකො** මන්තෙ පරිවත්තෙතීති ඉමිනා අත්ථෙන පන පසංසා වචනං කත්වා වොහරන්ති, මන්තෙ ධාරෙන්තීති මන්තධරා, **තිණ්ණං වෙදානන්ති** ඉරුබෙබද යජුබෙබද සාම වෙදානං තිණ්ණං වෙදානං, අයං පන වෙදසද්දො **සුඛ** සොමනස්ස ගණෙසු දිස්සති. තථාහෙස "යං බ්‍රාහ්මණං වෙදගූ

මදදසාමි අකිඤ්චනං කාමභවෙ අසත්තා"තනි ආදිසු ඤාණෙ දිස්සති. "යෙ වෙදජාතා විචරන්ති ලොකෙ"ති ආදිසු සොමනස්සෙ දිස්සති, "තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ සන්නිඝණ්ඩුකෙටුභානං"නති ආදිසු ගන්ථෙ, ඉධාපි ගන්ථෙ. **පාරගූති** තිණ්ණං වෙදානං ඔඝපහත කරණමත්තෙන පාරං ගතොති පාරගූ; **ලක්ඛණෙති** ඉස්සිලක්ඛණ පුරිසලක්ඛණ මහාපුරිස ලක්ඛණාදිකෙ ලක්ඛණෙ; **ඉතිහාසෙති** ඉතිහ ආසුනි ඊදිසවචනපරිසංයුත්තෙ පුරාණසඞ්ඛාතෙ ගන්ථ විසෙසෙ; **සඛම්මෙති** ඛ්‍රාහ්මණානං සකෙ ධම්මෙ සකෙ ආචරියකෙ වා, **පාරගූති** පාරගතො දිසාපාමොක්ඛා ආචරියා අහොසීති අත්ථො. අථෙකදිවසං සො දසගුණ ගණාරාධිත පණ්ඩිතා සුමෙධපණ්ඩිතො උපරිපාසාදවරතලෙ රහොගතො හුත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසින්නොහා විනෙතසි: පුනබ්භවෙ පටිසන්ධි ගහණං නාම දුක්ඛං තථාහි නිබ්බත්ත නිබ්බත්තනට්ඨානෙ සරීර භෙදනං අහඤ්ච ජාතිධම්මොම්හි ජරාධම්මොම්හි ව්‍යාධිධම්මොම්හි මරණධම්මොම්හි එවං භූතෙන මයා අජාතිං අජරං අව්‍යාධිං අමරං සුඛං සීතලං නිබ්බාණං පරියෙසිතුං වට්ටති අවස්සං භවචාරකතොං* මුච්චිත්වා නිබ්බාණගාමිනා එකෙන මග්ගෙන භවිතබ්බන්ති, තෙන වුත්තං:-

රහොගතොනිසිදිත්වා එවං චිනෙතසහං තදා
දුක්ඛොපුනබ්භවොනාම සරීරස්ස ච භෙදනං.

ජාතිධම්මොම්හි ජරාධම්මොම්හි ව්‍යාධිධම්මොම්හි වහං තදා
අජරං අමරං ඛෙමං පරියෙසිස්සාමි නිබ්බුතිං.

යන්නූනිමං පූතිකායං නානාකුණප පූරිතං
ජිඝච්ඡිකාය ගවෙජ්ජායං අනපෙක්ඛා අනත්තිකොං.

අජ්ජි හෙඡිති යොමග්ගොනසොසක්කා නහෙතුයෙ
පරියෙසිස්සාමි තං මග්ගං භවතොපරිමුත්තියාති.

එත්ථ පන ගාථාසම්බන්ධඤ්ච අනුත්තානං පදනමත්ථඤ්ච වත්වාව ගමිස්සාම, තත්ථ **රහොගතොනාති** රහසි ගතොං. **එවං චිනෙතසහන්ති** අහං එවං විනෙතසිත්ති ඉමිනා විඤ්ඤාණාකාරං දස්සෙති. **තදුති** තසමිං සුමෙධ පණ්ඩිතකාලෙ; එවං විනෙතසහන්නි භගවා ඉමිනා අත්තනා සඬිං සුමෙධ පණ්ඩිතං එකතතං කරොති. තසමා තදු සො සුමෙධොං අහමෙවාති පකාසෙන්තො එවං විනෙතසහං තදුති භගවා උත්තම පුරිස වසෙනාහ. **ජාතිධම්මොම්හි** ජාතිසභාවොං එස නයො සෙස පදෙසුපි. **නිබ්බුතිනි** නිබ්බාණං; **ඝනසූනාහි** පරිවිතක්කනෙ නිපාතොං. යදි පනාහන්නි අත්ථොං. **පූතිකායන්නි** පූතිභූතකායං; **නානා කුණප පූරිතන්නි** මුත්ත කරීස පුබ්බ ලොහිත පිත්ත සෙම්ම බෙල සිඞ්ඝාණිකාදි අනෙක කුණපපරිපූරිතං; **අනපෙක්ඛොති** අනාලයොං; **අජ්ජිති** අවස්සං උපලබ්භති; **හෙඡිහිති** භවිස්සති; පරිවිතක්කවචනමෙදං. **න සො සක්කා න හෙතුයෙති** එකෙන පන මග්ගෙන න සක්කා න භවිතුං; සො පන මග්ගොං **හෙතු**

* භවමාරකතොං.

ඝනෙති හෙතුභාවාය න න හොති. හෙතුයෙවානි අත්ථං; **භවතෝ පරිමුත්තිඝනානි** භවබන්ධනවිමුත්තියාති අත්ථං; ඉදානි අත්තනා පරිචිතකම්මට්ඨං සම්පාදයිතුං **යථාපීති** ආදිමාහ. යථාහි ලොකෙ දුක්ඛස්ස පටිපක්ඛභූතං සුඛං නාම අත්ථි එවං භවෙ සති තප්පටිපක්ඛෙන විභවෙනාපි භවිතබ්බං, යථා ච උණ්හෙ සති තස්ස වූපසමනභූතං සීතම්පි අත්ථි එවං රාගාදි අග්ගීනං වූපසමෙන නිබ්බාණෙනාපි භවිතබ්බං, යථා ච පාපකස්ස ලාමකස්ස ධම්මස්ස පටිපක්ඛ භූතො කල්‍යාණෙ අනවජ්ජ ධම්මොපි **අත්ථි** යෙව එවමෙව පාපිකාය ජාතියා සති සබ්බ ජාතිඛෙපනතො අජාති සඞ්ඛාතෙන නිබ්බාණෙනාපි භවිතබ්බමෙව; තෙන වුත්තං:-

යථාපි දුක්ඛෙ විජ්ජන්තෙ සුඛං නාම පි විජ්ජති
එවං භවෙ විජ්ජමානෙ විභවොපි ඉච්ඡිතබ්බකො.

යථාපි උණ්හෙ විජ්ජන්තෙ අපරං විජ්ජති සීතලං.
එවං තිවිධග්ගි විජ්ජන්තෙ නිබ්බාණං ඉච්ඡිතබ්බකන්ති.

තත්ථ **යථානි** ඔපම්මත්ථෙ නිපාතො; **සුඛ**න්ති කායික චෙතසික දුක්ඛං සුට්ඨු ඛනන්තීති සුඛං. **භවෙති** ජාතියා, **විභවොනි** අජාතං, ජාතෙ විජ්ජමානෙ අජාතභාවමොපි ඉච්ඡිතබ්බොති. **තිවිධග්ගි විජ්ජන්තෙනි** තිවිධෙ රාගාදිකෙ අග්ගිමහි විජ්ජමානෙනි අත්ථං; **නිබ්බාණන්ති** තස්ස නිවිධස්ස රාගාදිඅග්ගිස්ස නිබ්බාපනං උපසමං නිබ්බාණඤ්ච ඉච්ඡිතබ්බං. **පාපකන්ති** අකුසලෙ ලාමකෙ; **කල්‍යාණම්පීති** කුසලම්පි; **එවමෙවාති** එවංඑව, **ජාති විජ්ජන්තෙනි** ජාතියා විජ්ජමානායානි අත්ථං; ලිඞ්ගභෙදඤ්ච විභත්ති ලොපඤ්ච කත්වා වුත්තං. **අජාතිම්පීති** ජාති ඛෙපනං අජාතිං නිබ්බාණං පි ඉච්ඡිතබ්බං; අථාහං පරම්පි විඤ්ඤෙසිං: යථා නාම ගුථරාසිම්හි නිමුග්ගෙහන පුරිසෙන දූරතොව කමලකුවලය **පුණ්ඩරික** සඞ්ඛමණ්ඩිතං විමලතලාකං දිස්වා කතරෙන නුඛො මග්ගෙ නෙව ගන්තබ්බන්ති තං තලාකං ගවෙසිතුං යුත්තං යං තස්ස අග්ගවෙසනං න සො තස්ස තලාකස්ස දෙසො තස්ස පුරිසස්සෙව දෙසො, එවං කිලෙසමලධොවනෙ විජ්ජමානෙ යෙව අමතමහාතලාකෙ තස්ස අග්ගවෙසනං නාම න අමතමහානිබ්බාණ මහාතලාකස්ස දෙසො තස්ස පුරිසස්සෙව දෙසො. යථා පන චොරෙහි සම්පරිවාරිතො පුරිසො පලායනමග්ගෙ විජ්ජමානෙපි සචෙ සො න පලායති, න සො තස්ස මග්ගස්ස දෙසො. තස්ස පුරිසස්සෙව දෙසො. එවමෙව කිලෙස චොරෙහි පරිවාරෙත්වා ගහිතස්ස පුරිසස්ස විජ්ජමානෙයෙව නිබ්බාණ මහා නගර ගාමිමග්ගෙ සිවෙ මහාමග්ගෙ තස්ස මග්ගස්ස අග්ගවෙසනං නාම න මග්ගස්ස දෙසො. තස්ස පුරිසස්ස දෙසො. යථා ච බ්‍යාධිපිළිතො පුරිසො විජ්ජමානෙ බ්‍යාධි නිකිච්ඡකෙ වෙජ්ජෙ සචෙ තං වෙජ්ජං ගවෙසිත්වා තං ව්‍යාධිං න තිකිච්ඡාපෙති. න සො වෙජ්ජස්ස දෙසො. තස්ස පුරිසස්සෙව දෙසො එවමෙව පන යො කිලෙසව්‍යාධි පිළිතො කිලෙසවූපසමග්ගකොවිදං විජ්ජමානඤ්ච ආචරියං න ගවෙසති. තස්සෙව සො දෙසො න කිලෙසව්‍යාධි විනාසකස්ස ආචරියස්ස දෙසො; තෙන වුත්තං:-

යථා ගූථගතො පුරිසො තලාකං දිස්වාන පූරිතං
න ගවෙසති තං තලාකං න දෙසො තලාකස්ස සො.

එවං කිලෙස මලධොවං විජ්ජනෙත අමතන්තලෙ
න ගවෙසති තං තලාකං න දෙසො අමතන්තලෙ.

යථා අරීහි පරිරුඬො විජ්ජනෙත ගමනමපථෙ
න පලායති සො පුරිසො න දෙසො 'අඤ්ජසස්ස සො.

එවං කිලෙස පරිරුඬො විජ්ජමානෙ සිවෙ පථෙ
න ගවෙසති තං මඤ්ඤං න දෙසො සිවමඤ්ජසෙ.

යථාහි බ්‍යාධිතො පුරිසො විජ්ජමානෙ තිකිච්ඡකෙ
න තිකිච්ඡාපෙති තං ව්‍යාධිං න සො දෙසො තිකිච්ඡකෙ.

එවං කිලෙස ව්‍යාධිහි දුක්ඛිතො පනිපීළිතොං
න ගවෙසති තං ආචරියං න සො දෙසො විනායකෙති.

තත්ථ **ගූථගතොති** ගූථකූපගතො; ගූථෙන ගතො මක්ඛිතො වා; **කිලෙසමල ධොවන්ති** කිලෙස මලධොවනෙ; හුම්මත්ථේ පච්චත්ත වචනං. **අමතන්තලෙති** අමතසඞ්ඛාතස්ස තලාකස්ස; සාමි අත්ථේ හුම්මවචනං දට්ඨබ්බං. අනුස්සාරං පක්ඛිපිත්වා වුත්තං. **අරීහීති** පච්චත්ති කෙහි; **පරිරුඬොති** සමන්නතො නිරුඬො; **ගමනංපථෙති** ගමන පථෙ; ඡඋවිධාගාමිමග්ගං අනුස්සාරගමං කත්වා වුත්තං. **න පලායතීති** යදි න පලායෙය්‍ය, **සො පුරිසොති** වොරෙහි පරිරුඬො පුරිසො. **අඤ්ඤ සස්සාති** මග්ගස්ස; මග්ගස්සති:-

මඝොඝා පණ්ඩා පථා පජ්ජා අඤ්ජසං වට්ටමායනං
නාවා උත්තරසෙතූ ච කුලෙලා ච ඉති සඞ්ඛමොති

බහූනි නාමානි. සවාසම්බ අඤ්ජස නාමෙන වුත්තොා. **සිවෙති** සබ්බ උපද්දවාභාවතො සිවෙ; **සිවමඤ්ජසෙති** සිවස්ස අඤ්ජසස්සාති අත්ථො. **තිකිච්ඡකෙති** වෙජ්ජෙ; **න තිකිච්ඡාපෙතීති** න තිකිච්ඡාපෙය්‍ය. **න සො දෙසො තිකිච්ඡකෙති** තිකිච්ඡකස්ස දෙසො නත්ථි; ව්‍යාධිතස්සෙව දෙසොති අත්ථො. **දුක්ඛිතොති** සඤ්ඤාය කායික චෙතසික දුක්ඛෙහි; **ආචරියන්ති** මොක්ඛමග්ගාචරියං; **විනායකෙති** ආචරියස්ස; එවං පනායං විනෙතබ්බා උත්තරිමපි එවං විනෙතබ්බා: යථාපි මණ්ඩනකජාතිකො පුරිසො කණ්ණ ආසත්තං කුණපං ඡඩ්ඩෙත්වා සුඛී භවෙය්‍ය, එවං මයාපි ඉමං පූතිකායං ඡඩ්ඩෙත්වා අනපෙක්ඛෙන නිබ්බාණ මහානගරං පවිසිතබ්බං; යථා ච නර නාරියෝ උකාරභූමියං උච්චාරපස්සාවං කත්වා න තං උච්ඡඩ්ඩෙන වා ආදාය දහනෙන වා වෙඨෙත්වා ආදාය ගච්ඡන්ති. අථ ඛෝ ජිගුච්ඡමානා ඔලොකෙතුම්පි අනිච්ඡන්තා අනපෙක්ඛාව ඡඩ්ඩෙත්වා ගච්ඡන්ති; එවං මයාපි ඉමං පූතිකායං අනපෙක්ඛෙන ඡඩ්ඩෙත්වා අමතං නිබ්බාණ නගරං පවිසිතුං වට්ටති. යථාව නාවිකා නාම ජජ්ජරං නාවං උදකගාහිණිං ඡඩ්ඩෙත්වා අනපෙක්ඛාව ගච්ඡන්ති. එවමහම්පි ඉමං නවඞ්ග

වණ්ණමණ්ඩිතං පඤ්චරත්තං කායං ඡඩ්ඩෙත්වා අනපෙක්ඛා නිබ්බාණපුරං පවිසිස්සාමි. යථා ච කොචි පුරිසෝ මුත්තා මණි වෙළුරියාදිනි නානා විධානි රතනානි ආදාය වොරෙහි සඞ්ඝං මඤ්ඤං ගච්ඡන්තෝ අත්තනෝ රතනවිනාසභයෙන ඛෙමං මඤ්ඤං ගණ්හාති. එවමයම්පි පූතිකායෝ රතනවිලොපනවොරසදිසෝ සවාහං එත්ථ තණ්හං කරිස්සාමි අරියමග්ග කුසලධම්මරතනානි මෙ නස්සිස්සන්ති. තස්මා මයා ඉමං මහාවොර සදිසං කරජකායං ඡඩ්ඩෙත්වා නිබ්බාණමහානගරං පවිසිතුං වට්ටතීති; තෙන වුත්තං:-

යථාපි කුණපං පුරිසෝ කණ්ඨෙ බඩ්ඨං ජිගුච්ඡිය
මොචයිත්වාන ගච්ඡෙය්‍ය සුඛී සෙරී සයං වසී.

තථෙවිමං පූතිකායං නානා කුණප සඤ්චයං
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡෙය්‍යං අනපෙක්ඛෝ අනත්ථිකෝ.

යථා උච්චාර ඨානම්හි* කරිසං නරනාරියෝ
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡන්ති අනපෙක්ඛා අනත්ථිකා.

එවමෙවාහං ඉමං කායං නානා කුණප පූරිතං
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡිස්සං වච්චං කත්වා යථා කුටිං.

යථාපි ජජ්ජරං නාවං පලුග්ගං උදකගාහිණිං
සාමී ඡඩ්ඩෙත්වා ගච්ඡන්ති අනපෙක්ඛා අනත්ථිකා

එවමෙවාහං ඉමං කායං නවවච්ඡිද්දං ධුවස්සවං
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡිස්සං ජිණ්ණනාවංව සාමිකා.

යථාපි පුරිසෝ චොරෙහි ගච්ඡන්තෝ භණ්ඩමාදිය
භණ්ඩචෙජ්දභයං දිස්වා ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡති.

එවමෙවමයං කායෝ මහාවොරසමෝ විය
පහායිමං ගමිස්සාමි කුසලචෙජ්දනා භයානි.

තත්ථ **යථාපි කුණපං පුරිසොති** යථාපි දහරෝ යුවා **මණ්ඩනක** ජාතිකෝ පුරිසෝ අහිකුණපෙන වා කුක්කුර කුණපෙන වා මනුස්ස කුණපෙන වා කණ්ඨෙ ආසජ්ජනෙන අවට්ඨිත්වා හරායිත්වා **ජිගුච්ඡිත්වා** තං කුණපං මොචෙත්වා ගච්ඡෙය්‍ය, **සුඛීති** සුඛිතෝ; **සෙරීති** යථිච්ඡකචිහාරී; **නානා කුණප සඤ්චයන්ති** අනෙකවිධ කුණප රාසිභූතං; නානාකුණප පූරිතන්තිපි පාඨෝ. **උච්චාරඨානම්හීති** උච්චාරෙන්ති වච්චං කරොන්ති එත්ථාති උච්චාරෝ, උච්චාරෝ ව සො ඨානඤ්චාති උච්චාරඨානං, අථවා උස්සා සිතන්ති උස්සං, උස්සංසෙවච්චඝෙසතං නාමං තස්ස ඨානං **උස්සංසඨානං**, **තස්මිං උච්චාඨානම්හි**; ඉකාරඨානෙනි අත්ථෝ. **වච්චං කත්වා යථා කුටිනති**, වච්චං කත්වා යථි නරනාරියෝ වියාති අත්ථෝ. **ජජ්ජරන්ති ජිණ්ණං**; **පලුග්ගන්ති** පලුජ්ජන්තිං; විකිරන්තිනන්ති අත්ථෝ. **උදකගාහිණිංන්ති** උදකාගාහිණිං; **සාමිති** නාවාසාමිකා; **නවවච්ඡිද්දන්ති** චක්ඛුසොතාදිකි

---

* උස්සාස ඨානම්හීති ච පාඨෝ.

තවකි වණ්ණමූලෙහි ජිදෙහි යුත්තත්තා තවච්ඡිදං; **ධුවසංවංති** ධුවනිස්සන්දං; නිච්චපග්ඝරණසුවිනන්ති අත්ථෝ. **හණ්ඩමාදියානි** යං කිඤ්චි රතනාදිකං හණ්ඩමාදිය, **හඤ්ච දිස්වාති** හණ්ඩස්ස අවච්ඡිදනෙන **හයං දිස්වාති** අත්ථෝ. **එවමෙවාති** සෝ හණ්ඩමාදිය ගච්ඡන්තෝ පුරිසෝ විය; **අයං කායොති** අයං පන කුච්ඡිතානං පරම ජෙගුච්ඡානං ආයොති කායෝ; ආයොති උප්පත්තිඨානං. ආයන්ති කුච්ඡිතා කෙසා දයෝ ඉති කුච්ඡිතානං ආයොති කායෝ. **මහාචොරසමෝ විසාති** වක්ඛු ආදීහි රූපාදිසු පියරූපෙසු සාරජ්ජනාදිවසෙන පාණාතිපාත අදින්නාදානාදිපරෝ හුත්වා සබ්බං කුසලං විලුම්පතීති මහාචොරසමෝ; තස්මා යථා සෝ රතනභණ්ඩමාදාය චොරෙහි සද්ධිං ගච්ඡන්තෝ පුරිසෝ චොරෙ පහාය ගච්ඡති එවමෙවාහමපි ඉමං මහාචොරසමං කායං පහාය අත්තනෝ සොභිභාවකරමඤ්ඤං ගවෙසිතුං ගම්ඡිස්සාමීති අත්ථසම්බන්ධෝ වෙදිතබ්බෝ. **කුසලවෙජ්ජනා භයානි** කුසලධම්ම විලොපන භයෙනාති අත්ථෝ.

අථෙවං සුමෙධපණ්ඩිතෝ නානාවිධාහි උපමාහි නෙක්ඛම්මකාරණං විනෙත්වා පුන පි විනෙත්වා: ඉමං මහාධනරාසිං සංහරිත්වා මය්හං පිතු පිතාමහාදයෝ පරලොකං ගච්ඡන්තා එකං කහාපණමපි ගහෙත්වා න ගතා. මයා පන ගහෙත්වා ගමනකාරණං කාතුං වට්ටතීති ගන්ත්වා **රඤ්ඤෝ** ආරොචෙසි: අහං මහාරාජ ජාතිජරාදීහි උප්පීළිතහදයෝ. අගාරඤ්ච අනගාරියං පබ්බජිස්සාමි. මය්හං අනෙකකොටි සන්තසහස්සං ධනං අත්ථි තං දෙවෝ පටිපජ්ජතූති, රාජා ආහ: න මෙ තෙ ධනෙනත්ථෝ, ත්වං යෙව යදිච්ඡකං කරොහීති, සෝ සාධු දෙවාති නගරෙ භෙරිං චරාපෙත්වා මහාජනස්ස දානං දත්වා වත්ථුකාම කිලෙසකාමෙ පහාය අමරවර නගරසදිසතො අමරනගරතො නික්ඛමිත්වා එකකොව නානාමිගගණ **වනෙන ඝිමවනෙන** ධම්මකං නාම පබ්බතං නිස්සාය අස්සමං කත්වා තත්ථ **පණ්ණසාලං** මාපෙත්වා පඤ්චදෙසවිවජ්ජිතං වඞ්කමං මාපෙත්වා අට්ඨගුණ සමුපෙතං අභිඤ්ඤාබල මාහරිතුං නවදෙස සමන්නාගතං සාටකං පජ්ඛිත්වා **වාදසගුණ** මුපාගතං වාකචීරං නිවාසෙත්වා පබ්බජි, එවං පන සො පබ්ජිතො අට්ඨදෙස සමාඛිණ්ණං **පණ්ණසාලං** පහාය දසගුණ සමන්නාගතං රුක්ඛමූල මුපගන්ත්වා සබ්බං ධඤ්ඤවිකතිං පහාය පවත්ත ඵලභොජනො හුත්වා නිසජ්ජාන වඞ්කමන වසෙනෙව පධානං පදහන්තා සත්තා **භඛ්ඛන්තරෙ** යෙව අට්ඨන්නං සමාපත්තීනං පඤ්චන්නඤ්ච අභිඤ්ඤානං ලාභී අහොසි. තෙන වුත්තං:-

එවාහං චිත්තයිත්වාන නෙකකොටි සතං ධනං
නානානාථානං දත්වාන ඝිමවන්ත මුපාගමිං.

ඝිමවන්තස්ස අවිදූරෙ ධම්මකො නාම පබ්බතො
අස්සමෝ සුකතො මය්හං පණ්ණසාලා සුමාපිතා

වඞ්කමං තත්ථ මාපෙසිං පඤ්චදෙස විවජ්ජිතං
අට්ඨගුණ සමුපෙතං අභිඤ්ඤාබල මාහරිං.

සාටකං පජහිං තස්ස නවදෙස්ස මූපාගතං
චාකවීරං නිවාසෙසිං චාදස ගුණ මූපාගතං.

අඤ්ඤෙස සමාකිණ්ණං පජහිං පණ්ණසාලකං
උපාගමිං රුක්ඛමූලං ගුණේ දසහුපාගතං.

චාපිතං රොපිතං ධඤ්ඤං පජහිං නිරවසෙසතෝ
අනෙකගුණ සම්පන්නං පවත්තඵල මාදියිං.

තස්ස්පධානං පදහිං නිසජ්ජාන චඞ්කමෙ
අබ්භන්තරම්හි සත්තාහෙ අභිඤ්ඤා බල පාපුණිනති.

තස්ස **එවාහ**නති එවං අහං; හෙට්ඨා වුත්තපකාරෙන විනෙතබ්බානි අත්ථෙ. **නාථානාථානා**නති සනාථානමනාථානඤ්ච; අඩ්ඪානඤ්ඤෙව දළිද්දානඤ්ච, අත්තිකා ගණ්හනතූනි සහ කොට්ඨාගාරෙහි දාතබ්බානි අත්ථෙ; **හිමවන්තස්ස අවිදූරෙති** හිමවතෝ පබ්බතරාජස්ස අවිදූරෙ සමීපෙ, **ධම්මකෙ නාම පබ්බතෙති** එවං නාමකෙ පබ්බතෙ, කස්මා පනායං ධම්මකොති? යෙහුය්‍යෙන පන බොධිසත්තා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තං පබ්බතං නිස්සාය අභිඤ්ඤායෝ නිබ්බත්තෙන්ති සමණධම්මං අකංසු. තස්මා සමණධම්මස්ස නිස්සයභූතත්තා ධම්මකොත්වෙව පාකටෝ අහොසි. **අස්සමෝ සුකතෙ මය්හ**නති ආදිනා සුමෙධපණ්ඩිතෙන අස්සම පණ්ණසාලා චඞ්කමා සත්ථා මාපිතා විය වුත්තා පි න සත්ථා මාපිතා; කිනතු සක්‍ක සන්දෙසෙන පන විස්සකම්මුනා දෙවපුත්තෙන නිම්මිතා, භගවා පන තදා අත්තනෙ පුඤ්ඤානුභාවෙන නිබ්බත්තතං සඤ්ඤාය සාරිපුත්ත තස්මිං ධම්මකෙ පබ්බතෙ:-

අස්සමෝ සුකතෙ මය්හං පණ්ණසාලා සුමාපිතා
චඞ්කමං තත්ථ මාපෙසිං පඤ්චදෙස විවජ්ජිතන්ති

ආදිමාහ.

තත්ථ **පණ්ණසාලා**ති පණ්ණවජ්ජනසාලා; **තත්ථා**නි තස්මිං අස්සම පදෙ; **පඤ්චදෙසවිවජ්ජිතන්ති** පඤ්චහි චඞ්කමනදෙසෙහි විවජ්ජිතං; කතමෙ පඤ්ච චඞ්කමනෙ දෙසා නාම? ඵඩ්ඩවිසමතා, අනොරුක්ඛතා, ගහනවච්ඡතා, අතිසම්බාධතා, අතිවිසාලතාති; ඉමෙහි **පඤ්චහි** දෙසෙහි විවජ්ජිතං, **උක්කණ්ඨපරිවෙජ්ජනෙ** දීඝතො සඤ්රතනෙ විත්ථාරතෝ දියඩ්ඩ රතනෙ චඞ්කමෙ වුත්තෙතා. අථවා පඤ්චදෙස විවජ්ජිතන්ති පඤ්ච නීවරණ දෙසෙහි විවජ්ජිතං පරිහීනං **අභිඤ්ඤාබලමාහරී**නති එවං ඉමිනා උත්තරපදෙන සම්බන්ධෙ දට්ඨබ්බෙ. **අඤ්ඤාසමුපෙනා**නති එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ පරිසුද්ධෙ පරියොදාතෙ අනඞ්ගණෙ විගතූපක්කිලෙසෙ මුදුභූතෙ කම්මනියෙ ඨිතෙ ආනෙජ්ජප්පත්තෙනති එවං වුත්තෙහි අඤ්ඤෙහි සමන්නාගතං අභිඤ්ඤාබලමාහරිං ආනෙසිනති අත්ථෙ, කෙචි පන:-"අඤ්ඤි සම්මණසුඛෙහි උපෙතා, අභිමානි සම්මණසුඛානි නාම: ඛන ධඤ්ඤපරිඝාහාභාවෙ, අනවජ්ජපිණ්ඩපාත පරියෙසන භාවෙ, නිබ්බුත

පිණ්ඩපාත භුඤ්ජනභාවෝ, රඤ්ඤෝ පිලෙන්වා ධන ධඤ්ඤානි ගණ්හන්තෙහු රාජපුරිසෙහු රඤ්ඤෝ ආරංචිකාරභාවෝ, උපකරණේ නිච්ඡාදරාගභාවෝ, චොර විලෝපනෙ **නිබ්භයභාවෝ**, රාජරාජමහාමත්තානඤ්ච අසංසඨභාවෝ, චතුසු දිසාසු අප්පටිහතභාවෝ"ති,a ඉමෙහි අඤ්ඤ සමණසුඛෙහි උපෙතං සමුපෙතං අස්සමං මාපෙසින්ති අස්සමෙන සම්බන්ධං කත්වා වදන්ති. තං පාලියා න සමෙති. **සාමඤ්ඤන්ති** වත්වං; **තඤ්චා**ති තස්මිං අස්සමෙ, **නවදෙස මුපාගතන්ති** සාරිපුත්ත තත්ථ වසන්තා අත්තනො නිවත්ථපාරුතං මහග්ඝ සාටකං **පජහිං**. පරිවත්තිං; සාටකං පජහනෙන්වා තත්ථ නව දෙසෙ දිස්වා පජහිත්ති දීපෙති. තාපසපබ්බජිතානං හි සාටකසම්ං නව දෙසා පකාසිතා, කතමෙ නව? සාටකස්ස මහග්ඝභාවෝ, පරපරිභෝගෙන ලහුකං කිලිස්සනභාවෝ, කිලිඤ්ඤෝ ච ධොවිතබ්බා, පුන රඤ්ජිතබ්බා ච හොති, පරිභෝගෙන ජීරණභාවෝ, ජිණ්ණස්ස පුන තුණ්ණකරණං වා අග්ගළදානං වා කාතබ්බං. පුන පරියෙසනාය දුරභි සම්භව භාවෝ, තාපසපබ්බජ්ජාය අනනුච්ඡවිකභාවෝ, පච්චත්ථිකානං සාධාරණභාවෝ, යථා නං න පච්චත්ථිකා ගණ්හන්ති එවං හොපෙ තබ්බා හොති. පරිදහතෝ විභූසණඤානභාවෝ, ගහෙත්වා චරන්තස්ස මහිච්ඡභාවොති. එතෙහි නවහි දෙසෙහි උපගතං සාටකං පජහිං; පරිවත්තිං. සාටකං පජහන්තා තත්ථ දෙසෙ දිස්වා සාටකං පහාය වාකචීරං නිවාසෙසින්ති දීපෙති, **වාකචීරන්ති** මුඤ්ජතිණං හිර හිරං කත්වා ගණ්ඨෙත්වා කත වාකමයවීරං නිවාසන පාරුපනත්ථාය ආදියින්ති අත්ථෝ. **මාදසගුණමුපාගතන්ති** මාදසහි ආනිසංසෙහි උපගතං, එත්ථ ගුණසද්දෝ ආනිසංසඤෝ "සතගුණා දක්ඛිණා පාටිකඞ්ඛිතබ්බා"තිb ආදිසු විය, මකාරෝ පදසන්ධිකරෝ, වාකචීරසම්ං මාදසගුණං-අප්පඝඤ්ඤා අපරායත්තතා සහත්ථා කාතුං සක්කුණෙය්යතා පරිභොගෙන ජිණ්ණම්පි සිබ්බිතබ්බභාවෝ චොර භයාභාවෝ පරියෙසනත්තස්ස සුඛෙන කරණභාවෝ තාපසපබ්බජ්ජාය සාරුප්පභාවෝ සෙවමානස්ස විභූසණඤානභාවෝ විවරපච්චයෙ අපටිච්ඡ භාවෝ පරිභොගයුත්තභාවෝ වාකුපත්තියා සුලභභාවෝ වාකචීරෙ නඤ්ඤපි අනපෙක්ඛභාවොති ඉමෙහි මාදසහි ගුණෙහි සම්පන්නං.

අථ සුමෙධ පණ්ඩිතෝ තත්ථ පණ්ණසාලාය විහරන්තෝ පච්චූසසමයෙ පච්චුට්ඨාය අත්තනෝ නික්ඛමන කාරණං පච්චවෙක්ඛමානෝ එවං කිර විත්තෙසි: අහං පන නවනානක නූපුරාදි සඞ්ඝට්ටන සද්දසම්මිස්සිත මධුර හසිත කථිත ජනරමණියං උළාර විභව සොභිත සුරවර භවනාකාර මගාරං ඛෙලපිණ්ඩංව විහාය විවෙකාරාමත්තාය සබ්බජන පාපප වාහනං තපොවනං පවිට්ඨොස්මි ඉධ පන පණ්ණසාලාය වාසො දුතියො ඝරාවාසො විය හොති. හඤ්ඤං දුම්මූලෙ වසෙය්යන්ති. තෙන වුත්තං:- අඤ්ඤෙස සමාහිණ්ණං පජහිං පණ්ණසාලකන්ති. තත්ථ **අඤ්ඤෙසඤ්ඤා හිණ්ණන්ති** අඤ්ඤි දෙසෙහි සමාකිණ්ණං සංයුත්තං; කතමෙහි අඤ්ඤි? මහා සම්මාරෙහි නිපජ්ජාදනියතා හිණපණ්ණමත්තාදීහි නිච්චපරිග්ගහිතා

a ජාතකඅට්ඨකථා-සොණඅරිඤ්ජජාතක. (සඞ්ඛිනිපාත) b දක්ඛිණාවිභඞ්ගසුත්ත.

සෙනාසනං නාම මහල්ලකස්ස පාපුණාතීති අවෙලාය වුඤ්චියමානස්ස විනෙතකඝනතා න හොතීතිපි වුඤ්චනීයභාවෝ සිතුණ්හස්ස පවිසනතෙන කායස්ස සුකුමාලකාරණභාවෝ ඝරං පවිසෙන යං කිඤ්චි පාපං සකකා කාතුනති ගරහපටිඝාදනකාරණභාවෝ මඤ්ඤමිදනති සපරිඝහභාවෝ ගෙහස්ස අත්ථිභාවෝ සදුතියකවාසෝ ඌකා මඤ්කුනා ඝරගොලිකාදිනං සාධාරණතාය බහුසාධාරණභාවොති ඉති ඉමෙ අඤ ආදිනවෙ දිසවා මහා සතෙතා පණ්ණසාලං පජහි; **ගුණෙදසගුපාගතනති** ඤත්වා පටික්කිපිත්වා දසහි ගුණෙහි උපෙතං රුක්ඛමූලං උපගතොසමීති අත්ථෝ.

කතමෙහි දසහි? අපපසමාරමහතා උපගමනමත්තමෙවෙත් හොතීති සුලභානවජ්ජතා අභිණ්හං තරු පණ්ණ විකාර දස්සනෙන අනිච්චසඤ්ඤ සමුඤ්චනතා සෙනාසන මවෙජ්රාභාවෝ නත්ථි පාපං කරොන්තා ලජ්ජතීති පාපකරණාරහභාවෝ පරිඝහණාභාවෝ දෙවතාහි සහවාසෝ ඤත්තපටික්කෙපෝ පරිභොගසුඛතා රුක්ඛමූලසෙනාසනස්ස ගතගත ඨානෙ සුලභතාය අනපෙක්ඛතානි ඉමෙ දස ගුණෙ දිසවා රුක්ඛමූලං උපගතොසමීති වදති. ආහච:-

වණ්ණිතෝ බුද්ධසෙට්ඨෙන නිස්සයොති ච භාසිතෝ
නිවාසෝ පවිවිත්තස්ස රුක්ඛමූල සමෝ කුතෝ.

ආවාසමවෙජ්රහරෙ දෙවතා පරිපාලිතෙ
පවිවිත්තං වසන්තෝ හි රුක්ඛමූලම්හි සුඛ්ඛතෝ.

අභිරත්තානි නීලානි පණ්ඩූනි පතිතානි ච
පස්සන්තෝ තරුපණ්ණානි නිච්චසඤ්ඤං පනුදති.

තස්මා හි බුද්ධදයජ්ජං භාවනාභිරතාලයං
විවිත්තං නාතිමඤ්ඤය්‍ය රුක්ඛමූලං විචක්ඛණොති.

අථ සුමෙධපණ්ඩිතෝ පණ්ණසාලාය දිඨ්ඨදොසෝ හුත්වා රුක්ඛමූල සෙනාසනෙ ලබ්ධානිසංසෝ විහරන්තෝ උත්තරිමපි විනෙතුසි: ආහාරත්ථාය මෙ ගාමගමනං ආහාරපරියෙසන දුක්ඛං, නාහං කෙනචි පාරිජුඤ්ඤන නික්ඛම්මිත්වා ආහාරත්ථාය පබ්බජිතෝ ආහාරපරියෙසනස්ස ච දුක්ඛස්ස පමාණං නත්ථි, යන්නූනාහං පවත්තඵලෙන යාපෙය්‍යන්නති. ඉමං පන අත්ථ විසෙසං දීපෙන්තෝ:-

වාපිතං රොපිතං ඛඤ්ඤං පජහිං නිරවසෙසතෝ
අනෙක ගුණසම්පන්නා පවත්තඵලමාදියිනති

ආදිමාහ.

තත්ථ **වාපිත**න්ති වපිත්වා නිපජ්ජනෝ; **රොපිත**න්ති රොපිත්වා නිපජ්ජනෝ, වපන රොපන වසෙන දුවිධාව සස්සනිපජ්ජති. තං දුවිධම්පි අත්තනො අපපිවිත්තාය පහාය පවත්තඵලෙන යාපෙසිං. **පවත්ත ඵල**න්ති සයමෙව පතිත ඵලං, **ආදියිං**නති පරිභුඤ්ජිං.

පවත්ත ඵල සන්තුෂ්ටෝ අපරායත්ත ජීවිකෝ
පහීනාහාරලොලුප්පෝ හොති වාතුද්දසෝ මුනි.

ජහාති රජතණ්ඩඤ්ච ආජීවෝ තස්ස සුජ්ඣති,
තස්මා හි නාතිමඤ්ඤස්ස පවත්තඵල භොජන"නන්ති.

එවං පවත්තමානෝ සුමෙධපණ්ඩිතෝ න විරසෙව අනෙනා සත්තාහෙ අට්ඨ සමාපත්තියෝ පඤ්චාභිඤ්ඤා ච පාපුණි. ඉමමත්ථං පකාසෙන්තෙන "තත්ථප්පධානං පදහි"නන්ති ආදි වුත්තං. තත්ථ **තත්ථා**ති තස්මිං අත්තභෙ **පධාන**නන්ති විරියමාරභිං **නිසජ්ජානවඛණමෙති** නිසජ්ජාය ච ඨානෙන ච වඛණමනෙන ච.

සුමෙධපණ්ඩිතෝ පන සෙය්‍යං පරිකප්පිත්වා නිසජ්ජා ඣාන වඛණමෙ හෙව රත්තිං දිවං විතිනාමෙත්වා සත්තාහබ්භන්තරෙයෙව අභිඤ්ඤාබලං පාපුණි. එවං පන අභිඤ්ඤාබලං පත්වා සුමෙධතාපසෙ සමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙන්තෙ සඛ්ඛජනඝඛහංකාරෝ මාරබලභයංකරෝ ඤණදීපඛංකරෝ දීපඛංකරෝ නාම සත්ථා ලොකෙ උදපාදි. සඛ්ඛිපෙනෙව **තස්සා**යමානුපුබ්බිකථා. අයං කිර දීපඛංකරෝ නාම මහාසත්තෝ සමතිංස පාරමියෝ පූරෙත්වා වෙස්සන්තරත්තභාවසදිසෙ අත්තභාවෙ ඨිතෝ පඨවිකම්පනාදීනි මහාඳානානි දත්වා ආසුපරියොසානෙ තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා දසසහස්සචඛවාලෙ දෙවතාහි සන්නිපතිත්වා:-

"කාලෝ යං තෙ මහාවීර උපපජ්ජ මාතුකුච්ඡියං
සදෙවකං තාරයන්තෝ බුජ්ඣිස්සු අමතං පද"නන්ති

වුත්තෙ තතෝ සෝ දෙවතානං වචනං සුත්වා ච පඤ්ච මහා විලොකනානි විලොකෙත්වා තතෝ චුතෝ රම්මවත්ථ නගරෙ අත්තනෝ යස විභුතියා විජිත වාසුදෙවස්ස නරදෙවස්ස සුදෙවස්ස නාම රඤ්ඤෝ කුලෙ සුමෙධා දෙවියා කුච්ඡිස්මිං ආසාළහි පුණ්ණමියා උත්තරාසාළහ නක්ඛත්තෙන පටිසන්ධිං ගහෙත්වා මහතා පරිහාරෙන පරිහරියමානෝ මහාදෙවියා කුච්ඡිස්මිං මණිකූටගතෝ විය කෙනවි අසුවනා අමඛිතෝ දසමාසෙ වසිත්වා සලිලධරවිවරගතෝ සරදකාලවඤ්ඤෙ විය **තස්සා** උදරතෝ නික්ඛමි. තස්ස පන දීපඛර කුමාරස්ස පටිසන්ධික්ඛණෙ ජාතික්ඛණෙ ච චතස්සොපි පුබ්බනිමිත්තානි පාටිහාරියානි පාතුරහංසු, සඛ්ඛ සඛ්ඛඤ්ඤඋඛොධිසත්තෙතසු මාතුකුච්ඡිං ඔඛඛමනෙත්තසු නික්ඛමනෙත්තසු සම්බුජ්ඣිනෙත්තසු ධම්මචඛඛපවත්තනෙත්තසු'නි ඉමෙසු චතූසු ඨානෙසු **චතස්සොපාටිහාරියානි** පවත්තනෙත්'ව. තස්මා මයා පාඨවත්තා දීපඛර කුමාරස්ස ජාතියං දස්සිතානි:-

"දීපඛරෙ චාරුඛරෙ කුමාරෙ සිවඛරෙ සන්නිඛරෙ'ථ ජාතෙ,
පඨවිපි සඛඛම්පි තදා සමන්තා සහස්සඛඛා දස්ලොඛධාතු.

චඛඛවාලසහස්සෙසු දසසහස්සෙ'ව දෙවතා,
එඛසම්ං චඛඛවාලස්මිං තදා සන්නිපතිංසු තා.

බොධිසත්තා මහාසත්තා ජාතමත්තනන්තු දෙවතා,
පඨමං පනිගණ්හිංසු පච්ඡා තං මනුජා පන.

අවාදිතා කෙනවි වම්මනඩා සුපොක්ඛරා දුන්දුභියෝ ච විණා,
අෂ්ටපිතාඨාභරණානි තස්මිං ඛණෙ සමන්තා මධුරං රවිංසු.

ජිඝ්ඝිංසු සබ්බත්ථ ච බන්ධනානි සයං විගච්ඡිංසු ච සබ්බරොගා,
රූපානි පස්සිංසු ච ජාතිඅන්ධා සද්දං සමන්තා බධිරා සුණිංසු.

අනුස්සතිං ජාතිජලා මනුස්සා ලභිංසු යානං පදසා'ව පඛුලා,
විදෙසයාත්‍රා සයමෙව නාවා සපට්ටනං සීඝමුපාගමිංසු.

ආකාසගං භූමිගතඤ්ච සබ්බං සයං සමන්තා රතනං විරොචි,
නිබ්බායි ඝොරෙ නිරයෙ හුතාසෝ නදීසු තොයම්පි ච නප්පවත්තති.

ලොකන්තරෙ දුක්ඛනිරන්තරෙ'පි පභා උළාරා විපුලා අහොසි,
තථා තදා සන්තතරඛමාලෝ මහාසමුද්දෙ මධුරොදක්ඛෝ'යං.

න වායි වාතෝ එරුසෝ ඛරෝ වා සම්පුල්ල පුප්ඵා තරවෝ අහෙසුං,
විරොවි චන්දෙ අධිකං සතාරෝ නවාපි උණ්හා සුරියෝ අහොසි.

ඛගා නගම්හා පිව රුක්ඛතෝ ච හඬාව හෙඬා පඨවිං භජිංසු,
මහා මතුද්දීප ගතෝ ච මෙඝෝ පවස්සි තොයං මධුරං සමන්තා.

ඨත්වාව දිබ්බෙ භවනෙ සකසම්මි පසන්නචිත්තා පන දෙවකායා,
නවවිංසු ගායිංසු ච වාදයිංසු සෙලිංසු තා කෙළිමකංසු චෙව.

සයං කිර වාරමහාකවාටා ඛණෙ ච තස්මිං විවටා අහෙසුං,
මහා ජනෙ නෙව බුද්ධ පිපාසා පිළෙළි ලොකං කිර කඤ්චි කඤ්චි.

යෙ නිච්චවෙරා පන පාණිසඞ්ඝා තෙ මෙත්තචිත්තා පරමං ලභිංසු,
කාකා උලූකෙහි චරිංසු සඞ්ඝං සොණා වරාහෙහි අකංසු කෙළිං.

ඝොරා'පි සපපා 'නමුඛාපි සපපා කීළිංසු කාමං නකුලෙහි සඞ්ඝං,
ගණ්හිංසු මජ්ජාරසිරෙසු ලූකා විස්සත්ථචිත්තා ඝරමූසිකාපි.

බුද්ධන්තරෙනා'පි අලද්ධතොයෙ පිසාචලොකෙ විගතා පිපාසා,
බුජ්ජා අහෙසුං සමචාරුකායා මූගා ච වාචං මධුරං ලපිංසු.

පසන්නචිත්තා පන පාණිසඞ්ඝා තදඤ්ඤමඤ්ඤං පියමාලපිංසු,
අස්සා ච හෙසිංසු පහට්ඨචිත්තා ගජ්ජිංසු මත්තා චරවාරණා'පි.

සුරභිචන්දනචුණ්ණසමාකුලා කුසුම කුඩ්ඩුම බ්‍රූපසුගන්ධිනී,
විවිධ චාරු මහඩ්ඩමාලිනී දසසහස්සී අහොසි සමන්තතො''ති.

තත්‍ර'ස්ස දසසහස්සීලොකධාතුකම්පා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤුණපටිලාභස්ස පුබ්බනිමිත්තං. දෙවතානං එකචක්කවාළෙ සන්නිපාතො ධම්ම චක්කප්පවත්තනකාලෙ එකප්පහාරෙනෙව සන්නිපතිත්වා ධම්මපරිඡ්ඡ හණස්ස පුබ්බනිමිත්තං. පඨමං දෙවතානං පරිඡ්ඡහණං චතුන්නං රූපා වචරජ්ඣානානං පටිලාභස්ස පුබ්බනිමිත්තං. දුතියං මනුස්සානං පරිඡ්ඡ හණං චතුන්නං අරූපාවචරජ්ඣානානං පටිලාභස්ස පුබ්බනිමිත්තං. වම්මනඩානං දුන්දුභීනං සයමෙව වජ්ජනං මහනියා ධම්මභෙරියා අනු

සාවණ්ණස්ස පුබ්බනිමිත්තං. වීණා'හරණානං සයමෙව වජ්ජනං අනුපුබ්බ විහාරස්ස පුබ්බනිමිත්තං. බන්ධනානං සයමෙව ඡේදෙ අසම්මිනසමුච්ඡේදස්ස පුබ්බනිමිත්තං. මහාජනස්ස සබ්බරොගාපගමෝ චතුසච්චපටිලාභස්ස පුබ්බනිමිත්තං. ජච්චන්ධානං රූපදස්සනං දිබ්බචක්ඛුපටිලාභස්ස. බධිරානං සද්දසවණං දිබ්බ සොතධාතු පටිලාභස්ස. ජාති ජළානං අනුස්ස'තුපපාදෙ සතිපඨාන පටිලාභස්ස. පඞ්ගුලානං පදස'ව ගමනං චතුරිඞ්ඝපද පටිලාභස්ස. විදෙසගතානං නාවානං සපටවනාගමනං චතුපටිසම්භිදාඤාණගමස්ස. රතනානං සයමෙව විරොචනං ධම්මොභාසස්ස. නිරයෙ අග්ගිනිබ්බාපනං එකාදසහි නිබ්බාපනස්ස. නදීසු නොයස්ස නපපවත්තනං චතුවෙසාරජ්ජ පටිලාභස්ස. ලොකන්තරලොකො අවිජ්ජන්ධකාරං විධමෙත්වා ඤාණලොකදස්සනස්ස. මහාසමුද්දස්ස මධුරොදකතා නිබ්බාණරසෙන එකරසභාවස්ස. වාතස්ස අවායනං වාසඞ්ගි දිඝිගතභෙදනස්ස. තරුණං පුපඵිතභාවො විමුත්ති පුපඵිහි පුපඵිත භාවස්ස. වන්දස්ස අතිවිරොචනං බහුජනකන්තතාය. පුරියස්ස නානි උණ්හවිමලභාවො කායිකචෙතසික සුඛුප්පත්තියා. ඛගානං නභාදීහි පඨවි ගමනං ඔවාදං සුත්වා මහාජනස්ස පාණේහි සරණාගමනස්ස. මහතො චතුදීපගතමෙඝස්ස පවස්සනං මහතො ධම්මවස්සස්ස. දෙවානං සකභවනෙ යෙව ඨත්වා නච්චාදි කීළනං බුද්ධභාවං පත්වා උදානුදානස්ස. වාරකවාටානං සයමෙව විවරණං අඤ්ඤතිකමඤ්ඤවාර විවරණස්ස. බුද්ධ පීළනාය අභාවො කායගතාසතියා අමතපරිලාභස්ස. පිපාසාපීළනස්ස අභාවො විමුත්තිසුඛෙන සුඛිතභාවස්ස. වෙරීනං මෙත්තා පටිලාභො චතුබ්‍රහ්මවිහාර පටිලාභස්ස. දසසහස්සීලොකධාතුයා එකධජමාලිනා අරියධජමාලිනාය පුබ්බනිමිත්තං. සෙස විසෙසා පන සෙසබුද්ධගුණපටි ලාභාය පුබ්බනිමිත්තානී'ති වෙදිතබ්බා.

අථ **දීපඞ්කරකුමාරෙ** මහතියා **සම්පත්තියා** පරිවරියමානො අනුක්‍රමෙන හදයං යොබ්බනං පත්වා තිණ්ණං උතූනං අනුච්ඡවිකෙසු තීසු පාසාදෙසු දෙවලොකසිරිං විය රජ්ජසිරිමනුභවනෙනා උය්‍යානකීළාය ගමනසමයෙ අනුක්‍රමෙන **ජිණ්ණ** ව්‍යාධි මතඞ්ගතෙ තයො දෙවදූතෙ දිස්වා සඤ්ජාත සංවෙගො නිවත්තිත්වා සුදස්සන නගරසදිස විභවසොභං රම්මවනීනගරං පාවිසි. නගරං පවිසිත්වා පුන වතුත්වාරෙ හත්ථාරියං පක්ඛාසාපෙත්වා එදතවොච: අහං තාත උය්‍යානදස්සනත්ථං නික්ඛමිස්සාමි හත්ථියානානි කප්පාපෙහි'ති සො සාධු දෙව'ති පටිසුණිත්වා චතුරංසිනි හත්ථියානානි කප්පාපෙසි. අථ විස්සකම්මො නාම දෙවපුත්තො බොධි සත්තං නානාවිරාගවසන නිවාසනං ආමුත්ත මුත්තඞ්කිත කෙයූරං රුචිර නව කනක කටක මකුට කුණ්ඩල ධරං පරම සුරභි කුසුමමාලයමලඞ්කත සිරොරුහං සමලඞ්කරි කිර. අථ දීපඞ්කරකුමාරෙ දෙවකුමාරො විය චතුරංසිනියා හත්ථිසඝසෙඝ පරිවුත වරහත්ථික්ඛන්ධගතො මහතා බල කායෙන පරිවුතො යනිජ්ජනනීය්‍යානං උය්‍යානං පවිසිත්වා හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ උය්‍යානමනුසඤ්චරිත්වා පරම රුචිර දස්සනෙ සකහදය සීතලෙ සිලාතලෙ නිසිදිත්වා පබ්බජ්ජාය චිත්තං උපපාදෙසි. තං ඛණඤ්ඤෙවං සුඛා

වාස බ්‍රාහ්මණවෝ මහාබ්‍රහ්මා අඤ්ඤ සමණපරිබ්බාරෙ ආදාය මහාසත්තස්ස චක්ඛුපථෙ පාතුරහොසි. මහාපුරිසෝ තං දිස්වා කිමිදන්නි පුච්ඡිත්වා සමණපරිබ්බාරෝ'නි සුත්වා අලඞ්කාර භණ්ඩං ඔමුඤ්චිත්වා පසාධන භණ්ඩාගාරිකස්ස හත්ථේ දත්වා මඞ්ගල ඛග්ගමාදාය සඞ්ඝං මඤ්ඣෙන කෙයෙ ඡින්දිත්වා අන්තලික්ඛෙ ආකාසෙ උක්ඛිපි. අථ සක්කෝ දෙවරාජා සුවණ්ණචඞ්ගෝටකෙන [1]තං කෙසමඤ්ජුං ආදාය සිනෙරුමුඞ්නි තියොජනප්පමාණං ඉන්දනීලමණිමයං **මකුටචෙතියං** නාම අකාසි. අථ මහාපුරිසෝ දෙවදත්තං අරහද්ධජං කාසාවං පරිදහිත්වා සාටකග්ගං ආකාසෙ බිපි. තං බ්‍රහ්මා පටිග්ගහෙත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ වාදයොජනිකං සබ්බරතනමයං චෙතියං මකාසි. දිපඞ්කරකුමාරං පන පබ්බජන්තං එකා පුරිසකොටි අනුපබ්බජිංසු. තාය පන පුරිසකොටියා පරිවුතෝ මහාසත්තෝ දසමාසෙ පධානචරියමාචරි. අථ විසාඛපුණ්ණමාය අඤ්ඤතරං නගරං පිණ්ඩාය පාවිසි. තඤ්ඤෙව කිර නගරෙ තං දිවසං දෙවතානං බලිකරණට්ඨානං නිරුදකං පායාසං පවිංසු. තස්ස පන මහාසත්තස්ස සපරිසස්ස පිණ්ඩාය පවිට්ඨස්ස මනුස්සා අදංසු. තං කිර සබ්බෙසං කොටිසඞ්ඛානං භික්ඛූනං පරියත්තං අහොසි. මහාපුරිසස්ස පන පත්තෙ දෙවතා දිබ්බ ඔජං පක්ඛිපිංසු. තං පරිභුඤ්ජිත්වා තත්ථෙව සාලවනෙ දිවාවිහාරං වීතිනාමෙත්වා සායණ්හසමයෙ පවිසලාලනා වුඨාය ගණං විස්සජ්ජෙත්වා **සුනාළෙන** නාමාජීවකෙන දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියෝ ගහෙත්වා පිප්පලිරුක්ඛබොධිමූලං ගන්ත්වා තිණසන්ථරං සන්ථරිත්වා නවුතිහත්ථං බොධික්ඛණ්ඩං පිඝිතෝ කත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා චතුරඞ්ගවීරියං අධිට්ඨහිත්වා බොධිමූලෙ නිසීදි.

තතෝ මාරබලං විධමිත්වා රත්තියා පඨමයාමෙ පුබ්බෙ නිවාසං අනුස්සරිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බචක්ඛුං විසොධෙත්වා පච්ඡිමයාමෙ අනුලොම පටිලොමවසෙන පච්චයාකාරං සම්මසිත්වා ආනාපාන චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා තතෝ වුට්ඨාය පඤ්චසු ඛන්ධෙසු අභිනිවිසිත්වා උදයබ්බය වසෙන සම්මසනඤ්ඤස්ස ලක්ඛණානි දිස්වා යාවගොත්‍රභුඤ්ඤණං වීථිසනං වඩ්ඪෙත්වා අරුණොදයෙ අරියමග්ගෙන සකලබුද්ධගුණෙ පටිවිජ්ඣිත්වා බුද්ධසීහනාදං නදිත්වා සත්තසත්තනාහං බොධිසම්පෙ යෙව වීතිනාමෙත්වා බ්‍රහ්මුනො ධම්මදෙසනං පටිඤ්ඤාය **සුනාළෙ, ගමෙ** ධම්මචක්කං පවත්තෙත්වා කොටිසතානං දෙවමනුස්සානං ධම්මාමතං පායෙත්වා වාතුද්දීපික මහාමෙඝෝ විය ධම්ම වස්සං වස්සෙනෙතා මහාජනස්ස බන්ධනමොක්ඛං කරොනෙතා ජනපදවාරිකං කිර විචරි. තදා කිර සුමෙධ පණ්ඩිතෝ සමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙනෙතා නෙව පඨවිකම්පනමදාස. න තානි නිමිත්තානි. තෙන වුත්තං:-

එවං මෙ සිඞ්ඛිපත්තස්ස වසිභූතස්ස සාසනෙ,
දිපඞ්කරෝ නාම ජිනෝ උපපජ්ජි ලොකනායකෝ.

උපපජ්ජනෙ ච ජායනෙ බුජ්ඣනෙ ධම්මදෙසනෙ,
චතුරෝ නිමිත්තෙ නාදදාසං[2] ඛ්‍රාහරනි සම්පතිතෝ'නි.

1. සී. I. & II. කංඝ. 2. සී. II. & IV. නාදදිං.

තත්‍ථ **එවනාමි** ඉදානි වත්තබ්බං නිදස්සෙන්ති; **මෙ**'ති මම; **සිඞ්ඛපත්තස්සා**'ති පඤ්චඅභිඤ්ඤාසු සිඞ්ඛපත්තස්ස; **වසීභූතස්සා**'ති භූත වසිස්ස; විණණ වසීභාව ප්‍රාප්තස්සා'ති අත්‍ථෝ. **ඝාසනෙ**'ති වෙමානස්ස තාපසස්ස[1] ඝාසනෙ; අනාදරලක්ඛණේ සාමිවචනං දට්ඨබ්බං; **ජිනො**'ති කිලෙසාරිජයනෙන ජිනෝ; **උපජ්ඣායෙනෙ**'ති, පවිසඞ්ගහණේ; **ජාඝනෙන**'ති මාතුකුච්ඡිතෝ නික්ඛමනෙ; **බුජ්ඣකෙනෙ**'ති අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣනෙ; **ධම්මදෙසනෙ**'ති ධම්මචක්කප්පවත්තනෙ; **චතුරො නිමිත්තෙ**'ති, චත්තාරි නිමිත්තානි; දීපඞ්කරදසබලස්ස පවිසන්ති **ජාති** බොධි ධම්මචක්කප්පවත්තනෙසු චතූසු ඨානෙසු දසසහස්සී ලොකධාතු කම්පනාදීනි නිමිත්තානි'ති අත්‍ථෝ. එත්‍ථා'හ: තානි පන බහූනි නිමිත්තානි කස්මා "චතුරො නිමිත්තෙ"ති වුත්තානි? අයුත්තං නනු'ති. නා යුත්තං යදි'පි එතානි බහූනි නිමිත්තානි චතූසු ඨානෙසු පන පවත්තනතෝ "චතුරො නිමිත්තෙ"ති වුත්තං; **නාදදසං**'ති නාදදිං; ඉදානි තෙසං චතුන්නං නිමිත්තානං අදස්සනෙ කාරණං නිද්දිසන්තො **කිඤ්ඤරහිසමපි නොහි** ආහ. කිඤ්ඤරතී'ති සම්පත්තිසුඛසෙ'තං අධිවචනං; කිඤ්ඤරතියා සමාහිතත්තා සමඞ්ගීභූතත්තා තානි නිමිත්තානි නාදදසනන්ති අත්‍ථෝ; අථ තස්මිං කාලෙ දීපඞ්කර දසබලෝ චතූහි ඛීණාසවසතසහස්සෙහි පරිවුතෝ අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානෝ පරම රම්මං රම්මං නාම නගරං පත්වා සුදස්සන මහාවිහාරෙ පටිවසති, රම්මනගරවාසිනෝ **දීපඞ්කරෝ** කිර දසබලෝ අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං පත්වා පවත්තවර ධම්මචක්කෙ**කා** අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානෝ රම්මනගරං පත්වා සුදස්සන මහාවිහාරෙ පටිවසතී'ති සුත්වා සපපි නවනීතානි චෙව හෙසජ්ජා නි ච ගහෙත්වා භූතත පාතරාසං සජ්ජෙත්වා සඞ්ඝාරාමා පුප්ඵ ධූප ගන්ධ හත්‍ථා යෙන බුද්ධෝ තෙනුපසංකම්මිංසු සත්‍ථාරං වන්දිත්වා පූජාදීහි පූජෙත්වා අනිමිඛ්‍රං ධම්මකථං සුත්වා සත්‍ථානාය ඉගවන්තං නිමන්තෙත්වා උට්ඨායාසනා දසබලං පදක්ඛිණං කත්වා පක්කමිංසු. තෙ පුන දිවසෙ අසදිස මහාදානං සජ්ජෙත්වා මණ්ඩපං කාරෙත්වා විමල කොමලෙහි නීලුප්පලෙහි ඡාදෙත්වා චතුජාතිගන්ධෙන පරිභණ්ඩං කාරාපෙත්වා ලාජ පඤ්චමානි සුරභිකුසුමානි විකිරිත්වා මණ්ඩපස්ස චතූසු කණ්ණෙසු සිසිර වාරි පූර වාපියෝ ඨාපාපෙත්වා කදලිපණ්ණෙහි පිදහිත්වා මණ්ඩ පෝ'පරි ජයසුමන කුසුම සදිසං පරමරුචිරදස්සනං වෙලචිතානං බන්ධිත්වා සුවණ්ණ මණි රජත තාරකාහි රචයිත්වා තත්‍ථ ගන්ධදම පුප්ඵදම පත්ත දම රතනදමානි ඔලම්බෙත්වා ධූප දුද්දිනං කත්වා සකලඤ්ච තං රම්මං රම්මනගරං සම්මජ්ජං සඨල කදලියෝ ච පුප්ඵසමලඞ්කතෙ පුණ්ණඝටෙව ඨපෙත්වා නානාවිරාගා ධජපටාකායෝ ච සමුස්සාපෙත්වා මහාවීථියා උභොසු පස්සෙසු සාණිපාකාරෙහි පරික්ඛිපිත්වා දීපඞ්කර දසබලස්ස ආගමනමග්ගං අලඞ්කරොන්තා උදකපරිහීනඨානෙසු පංසුං පක්ඛිපිත්වා විසමං සමං කත්වා මුත්තාසදිසාහි වාලුකාහි ආකිරන්ති, ලාජපඤ්චමෙහි

1. සී. II. & III. "ඝාසෙන්තස්ස විඝාසෙන්තස්ස තාපසස්ස."

පුප්ඵානි ආකිරන්ති, සඵලකදලිකමුකෙ ච පතිට්ඨාපෙන්ති, අථ තස්මිං කාලෙ සුමෙධතාපසො අත්තනො අස්සමපදතො උග්ගන්ත්වා රම්මනගර වාසීනං තෙසං මනුස්සානං උපරිභාගෙන ආකාසෙන ගච්ඡන්තො තෙ හට්ඨපහට්ඨෙ මග්ගං සොධෙන්තෙ අලඞ්කරොන්තෙ ච දිස්වා කින්නුඛො කාරණන්ති විත්තෙත්වා සබ්බඤ්ඤුතඤාණස්ස පස්සන්තානං යෙව ආකාසතො ඔරුය්හ එකමන්තෙ ඨත්වා තෙ මනුස්සෙ පුච්ඡි: අම්භො කස්ස පන තුම්හෙ ඉමං මග්ගං සොධෙථා'ති? තෙන වුත්තං:–

පච්චන්තදෙස විසයෙ නිම්මන්තෙත්වා තථාගතං,
තස්ස ආගමනං මග්ගං සොධෙන්ති තුට්ඨමානසා.

අහං තෙන සමයෙන නිකඛමිත්වා සකස්සමා,
ඛුන්නෙතා වාකවිරානි ගච්ඡාමි අම්බරෙ තදා.

වෙදජාතං ජනං දිස්වා තුට්ඨහට්ඨං පමොදිතං,
ඔරොහිත්වාන ගගනා මානුසෙ පුච්ඡි තාවදෙ.

තුට්ඨහට්ඨො පමුදිතො වෙදජාතො මහාජනො,
කස්ස සොධීයති මග්ගො අඤ්ජසං වට්ටමායනන්ති.

තත්ථ **පච්චන්තදෙස විසයෙ**ති මජ්ඣිමදෙසස්සෙව එකපස්සෙ පච්චන්තදෙස සඤ්ඤිතෙ; **තස්ස ආගමනං මග්ගන්**ති තෙන ආගන්තබ්බං මග්ගන්ති අත්ථො; **අහං තෙන සමයෙනා**ති අහං තස්මිං සමයෙ; භුම්මත්ථෙ වෙතං කරණවචනං දට්ඨබ්බං. **සකස්සමා**ති අත්තනො අස්සමතො නික්ඛමිත්වා; **ඛුන්නෙතා**ති ඔඛුන්නෙතා; "තෙන සමයෙන" ච "තදා" චාති ඉමෙසං චින්තා පදානං එකත්ථතා, පුරිමස්ස නික්ඛමනකිරියාය **පච්ඡිමස්ස** ගමනකිරියාය ච සඞ්ඛි සම්බන්ධො දට්ඨබ්බො. ඉතරථා පුනරුත්තදොසතො න මුච්චති. **තදා**ති තස්මිං සමයෙ; **වෙදජාතන්**ති සඤ්ඤාත සොමනස්සං; **හට්ඨතුට්ඨං පමොදිත**න්ති ඉමානි තීණි පදානි අඤ්ඤමඤ්ඤ වෙවචනානි අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස අත්ථදීපනා. අථවා සුඛෙන තුට්ඨං පීතියා හට්ඨං පාමොජ්ජෙන පමුදිතං. **ඔරොහිත්වාන**ති ඔතරිත්වා; **මානුසෙ පුච්ඡී**ති මනුස්සෙ පුච්ඡි; අයමෙව වා පාඨො; **තාවදෙ**ති තදා, තාඛණංයෙවාති අත්ථො. ඉදානි තමත්ථං දස්සෙන්තෙන "තුට්ඨහට්ඨො පමුදිතො"ති ආදි වුත්තං, **තත්ථ** අයං මහාජනො තුට්ඨහට්ඨො පමොදිත හදයො හුත්වා මග්ගං සොධෙති කිං කාරණා සොධෙති කස්සත්ථාය වා සොධෙතීති එවං **සොධෙති** සද්දං ආහරිත්වා අත්ථො දට්ඨබ්බො. ඉතරථා න යුජ්ජති. **සොධියති** සුඛභාවෙ කරියති; මග්ගො අඤ්ජසං වට්ටමායනන්ති මග්ගසෙවෙතානි වෙවචනානි; එවං තෙන සුමෙධතාපසෙන පුට්ඨා තෙ මනුස්සා ආහංසු: භනෙන සුමෙධ තුම්හෙ කිං න ජානාථ දීපඞ්කරො නාම බුද්ධො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං පත්වා පවත්තෙ වර ධම්මචක්කෙ ජනපදචාරිකං චරමානො අනුක්කමෙන අම්හාකං නගරං පත්වා සුදස්සනමහාවිහාරෙ පටිවසති, මයං තං භගවන්තං නිම්මන්තයිම්හ, තස්සෙතං බුද්ධස්ස භගවතො

ආගමනමග්ගං සොධෙමාති. තතෝ තං සුත්වා සුමෙධතාපසෝ විනෙතසි: බුද්ධෝති ඛෝ පනෙස සොසොපි ථුල්ලහෝ පගෙව බුද්ධපාදෙ, තෙන හි මයාපි ඉමෙහි මනුසෙසහි සද්ධිං දසබලස්ස ගමනමග්ගං සොධෙතුං වට්ටතීති; සෝ තෙ මනුසෙසෙ ආහ: සචෙ හෝ තුමෙහ ඉමං මග්ගං බුද්ධස්ස සොධෙථ මය්හම්පි එකං ඔකාසං ලදථ අහම්පි තුමෙහි සද්ධිං බුද්ධස්ස මග්ගං සොධෙමීති. තතෝ තෙ සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා අයං සුමෙධපණ්ඩිතෝ මහිච්ඡෝ මහානුභාවොති ඤාතමානා දුක්ඛිසොධනං උදකසම්භින්නං අතිවිසමං එකං ඔකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා ඉමං ඔකාසං තුමෙහ සොධෙථ අලඛ්ඛරොථ වාති අදංසු. තතෝ සෝ සුමෙධපණ්ඩිතෝ බුද්ධාරම්මණපීතිං උප්පාදෙත්වා විනෙතසි: අහං පනිමං ඔකාසං ඉඛියා පරමදස්සනීයං කාතුං පහොමි එවං කතෙ පන මං න පරිතොසෙති අපිජ පන මයා කායවෙය්‍යාවච්චං කාතුං වට්ටතීති පංසුං ආහරිත්වා තං පදෙසං පූරෙති, තස්ස පන තස්මිං පදෙසෙ අසොධිතෙ විපක්කතෙයෙව රමණගරවාසිනෝ මනුස්සා භගවතෝ කාලමාරොචෙසුං: නිඛිතං පන භන්තෙ භගවතාති. එවං තෙහි කාලෙ ආරොචිතෙ දසබලෝ ජයසුමනකුසුමසදිස වණ්ණං දුපට්ටවිවරං නිවාසෙත්වා පවිජ්‍ය දෙත්වා නිවාසෙත්වා තස්සුපරි සුවණ්ණපාමඞ්ගන කුසුමකලාපං පරිකිපන්තෙ විය විජ්ජුල්ලතා සස්සිරිකං කායබන්ධනං බන්ධිත්වා කනකගිරිසිඛරමත්ථකෙ ලාඛාරසං පරිසිඤ්චන්තෙ විය සුවණ්ණ චෙතියං පවාලජාලෙන පරික්ඛිපන්තෙ විය ච සුවණ්ණගණ්ඨිකං රත්ත කම්බලෙන පටිමුඤ්චන්තෙ විය ච සරදසමයරජනිකරං රත්ත වලාහකෙන පටිච්ඡාදෙන්තෙ විය ච ලාඛාරසෙන තින්තකිංසුක කුසුම සදිසවණ්ණං රත්තවරපංසුකූලචීවරං පාරුපිත්වා ගන්ධකුටිවාරතො කනක ගුහාතො සීහො විය නික්ඛමිත්වා ගන්ධකුටිපමුඛෙ අට්ඨාසි. අථ සබ්බෙ ඛීණාසවා අත්තතතා පත්තචීවරමාදාය භගවන්තං පරිවාරෙසුං, තෙ පන පරිවාරෙත්වා ඨිතා ඛීණාසවා එවරූපා අහෙසුං:–

අපපිච්ඡා පන සන්තුට්ඨා වන්තාරෝ වචනක්ඛමා,
පවිවිත්තා අසංසට්ඨා විනීතා පාපගරහිතෝ.

සබ්බෙපි සීලසම්පන්නා සමාධිඤ්ඤාන කොවිදා,
පඤ්ඤාවිමුත්තිසම්පන්නා සම්පන්නාවරණායුත්තා.

ඛීණාසවා වසිප්පත්තා ඉද්ධිමන්තෝ යසස්සිනෝ,
සන්තින්ද්‍රියා දමප්පත්තා සුඛා ඛිණපුනබ්භවා.

ඉති භගවා සයං විතරාගෝ විතරාගෙහි විතදොසෝ විතදොසෙහි විත මොහෝ විතමොහෙහි තෙහි පරිවුතෝ අතිවිය විරොචිත්ථ. අථ සත්ථා මහානුභාවානං ඛීණාසවානං ඡළභිඤ්ඤතං වතුහි සතසහස්සෙහි පරිවුතෝ අමරගණපරිවුත දසසතනයනෝ විය බ්‍රහ්මගණපරිවුතෝ මහා බ්‍රහ්මා විය ච අපරිමිතසමය සම්පච්චිත කුසලබලජනිතාය අනොපමාය බුද්ධලීලාය තාරාගණපරිවුතෝ සරදසමය රජනිකරෝ විය ගගනතලං තං මග්ගං අලිඛ්ඛතපටියත්තං පටිපජ්ජි.

සුවණ්ණවණ්ණාය පභාය ධීරෝ
සුවණ්ණවණ්ණං කිර මඤ්ඤමාකඛ,
සුවණ්ණවණ්ණාසු සමෝ කරොනෙතා,
සුවණ්ණවණ්ණා පරිපජ්ජි මඟ්ගං.

සුමෙධතාපසොපි තෙන අලඞ්කතපටියත්තෙන මඟ්ගෙන ආගච්ඡන්තස්ස දීපඞ්කරස්ස භගවතො චතූහිංසවරලක්ඛණපනිමණ්ඩිතං අසීතියා අනුබ්‍යඤ්ජනෙහි අනුබ්‍යඤ්ජිතං බ්‍යාමප්පභා පරික්ඛෙපඋ සසිරීකං ඉන්ද නීලමණී සදිසං ආකාසෙ නානප්පකාරා විජ්ජුලතා විය ඡබ්බණ්ණබුද්ධ රංසියො විස්සජ්ජෙන්තං රූපග්ගප්පත්තං අත්තභාවං අක්ඛිනි උම්මී ලෙත්වා ඔලොකෙත්වා අජ්ජ මයා දසබලස්ස ජීවිතපරිච්චාගං කාතුං වට්ටතීති මා භගවා කලලෙ අක්කමි මණිඵලකසෙතුං අක්කමමානො විය සඞ්ඝං චතූහි ඛීණාසවසතසහස්සෙහි මම පිඨිං අක්කමමානා ගච්ඡතු තං මෙ භවිස්සති දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය’ති කෙසෙ මොචෙත්වා අජිනජට්ටා චීරකවීරානි කාලවණ්ණෙ කලලෙ පත්ථරිත්වා තත්ථෙව කලලපිඨෙ නිපජ්ජි. තෙන වුත්තං:-

තෙ මෙ පුබ්බා ව්‍යාකරිංසු බුද්ධා ලොකෙ අනුත්තරෝ,
දීපඞ්කරෝ නාම ජිනෝ උපපජ්ජි ලොකනායකෝ,
තස්ස සොධියතෙ මඟ්ගා අඤ්ඤාසං වටුමායනං.

බුද්ධොති මම සුත්වාන පීති උප්පජ්ජි තාවදෙ,
බුද්ධෝ බුද්ධොති කථයතෙනා සොමනස්සං පවෙදයිං.

තත්ථ ඨත්වා විචිනෙතසිං තුට්ඨෝ සංවිග්ගමානසෝ,
ඉධ බීජානි රොපිස්සං ඛණෝ වෙ මා උපච්චගා.

යදි බුද්ධස්ස සොධෙථ එකොකාසං දදාථ මෙ,
අහං පි සොධයිස්සාමි අඤ්ඤාසං වටුමායනං.

අදංසු තෙ මමොකාසං සොධෙතුං අඤ්ඤාසං තදා,
බුද්ධෝ බුද්ධොති විනෙතනෙතා මඟ්ගං සොධෙමහං තදා.

අනිඞ්ඝතෙ මමොකාසෙ දීපඞ්කරෝ මහාමුනි,
චතූහි* සතසහස්සෙහි ඡළභිඤ්ඤෙහි තාදිහි,
ඛීණාසවෙහි විමලෙහි පරිපජ්ජි අඤ්ඤාසං ජිනෝ.

පච්චුග්ගමනා වත්තනානි වජ්ජනානි භෙරියෝ බහූ,
ආමොදිතා නරමරූ සාධුකාරං පවත්තයුං.

දෙවා මනුස්සෙ පස්සනති මනුස්සා පි ච දෙවතා,
උභොපි තෙ පඤ්ජලිකා අනුයනති තථාගතං.

දෙවා දිබ්බෙහි තූරියෙහි මනුස්සා මානුසෙහි ච,
උභොපි තෙ වජ්ජයන්තා අනුයනති තථාගතං.

---

* “චතූහි”ති පාඨෝ.

දිබ්බං මන්දාරවං පුප්ඵං පදුමං පාරිච්ඡත්තකං,
දිසෝ දිසං ඔකිරන්ති ආකාසා නච්ච ගන්ධා මරූ.
චම්පකං සල්ලං නීපං නාග පුන්නාග කෙතකං,
දිසෝ දිසං උක්කිපන්ති භූමිතල ගතා නරා.
කෙසෙ මුඤ්චිත්වාහං තත්ථ චීරකඤ්ච චම්මකං,
කලලෙ පත්ථරිත්වාන අවකුජ්ජෝ නිපජ්ජහං.
අක්කමිත්වාන මං බුද්ධෝ සහ සිස්සෙහි ගච්ඡතු,
මා නං කලලෙ අක්කමිත්ථෝ හිතාය මෙ භවිස්සතීති.

තත්ථ **ඛ්‍යාකරිංසූති** වියාකාසුං; **දීපඞ්කරෝ නාම ජිනෝ නස්ස සෝ ඔසති පත්ථෝති** පි පාඨෝ. **සොමනස්සං පවෙදයිත්ථ** සොමනස්ස මනු භවිත්ථ අත්ථෝ; **තත්ථ ඨිතාති** යස්මිං පදෙසෙ ආකාසතෝ ඔතරි තත්ථෙව ඨිතා; **සංවිග්ගමානසොති** පිති විම්හිතමානසෝ; **ඉධාපීති** ඉමස්මිං දීපඞ්කරෙ පුඤ්ඤකෙඛත්තෙත; **බීජානීති** කුසලබීජානි; **රොපෙස්සාමි** නති රොපයිස්සාමි; **ඛණෝති** අඤ්ඤඛණ විරහිතෝ නවමෝ ඛණසත්තිපාතෝ; අතිදුල්ලභෝ සෝ මයා පවිලබෝ; **වෙති** නිපාතමත්තං; **මා උපච්චගාති** සෝ මා අවචගමා මා අතික්කමීති අත්ථෝ; **දදථාති** දෙථ; **තෙති** යෙ මෙ පුඤ්ඤා මනුස්සා තෙති අත්ථෝ; **සොධෙමහං තදුති** සොධෙමි අහං තදු; **අනිඝිතෙති** අපරිසොධිතෙ විපඤ්ඤතෙ; **බීණාසවෙඝිති** එත්ථ "වත්තාරෝ ආසවා කාමාසවෝ භවාසවෝ දිට්ඨාසවෝ අවිජ්ජාසවොති"[a] ඉමෙ වත්තාරෝ ආසවා යෙසං ඛීණා පහීනා සමුච්ඡින්නා පටිප්පස්සබ්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪා තෙ ඛීණාසවා, තෙහි; බීණාසවත්තා යෙව **විම්ලෙහි; දෙවා මනුස්සෙ පස්සන්තීති** එත්ථ දෙවානං පන මනුස්ස දස්සනෙ වත්තබ්බං නත්ථි පකතිදස්සනවසෙන පන යථා මනුස්සා ඉධ ඨිතා පස්සන්ති එවං දෙවාපි මනුස්සෙ පස්සන්තීති අත්ථෝ. **දෙවනාති** දෙවෙ; **උභොපීති** උභොපි දෙවමනුස්සා; **පඤ්ජලිකාති** කත පඤ්ජලිකා, උභො හත්ථෙ සිරසි පතිට්ඨාපෙත්වාති අත්ථෝ; **අනුඤ්ඤති තථාගතෝති** තථාගතස්ස පවත්තෝ යන්ති; අනුයොගෙ සති සාමි අත්ථෙ උපයොග වචනං හොතීති ලක්ඛණං, තෙන වුත්තං "අනුඤ්ඤති තථාගත"නති. **වජ්ජයන්තාති** වාදෙන්තා; **මන්දාරවන්ති** මන්දාරවපුප්ඵං; **ඔකිරන්තීති** අවකිරන්ති; **දිසොදිසන්ති** දිසතෝ දිසතෝ; **ආකාසෙනාගච්ඡන්තාති** ආකාසපථගතෙ නභසි ගතා; අථවා ආකාසං ගතා සඤ්ඤාණාව; **නගොති** හි, ස්ගඤ්ඤා වුච්චති; **මරූති** අමරා; **සල්ලන්ති** සරලතරූ ඛුද්‍රම්; **නීපන්ති** කදම්බපුප්ඵං; **නාග පුන්නාග කෙතකන්ති** නාග ගන්ධ පුන්නාග කෙතක පුප්ඵානි ච; **භූමි නලගතාති** භූමිගතා; **කෙසෙ මුඤ්චිත්වාහන්ති** අහං කෙසෙ බන්ධා කපිලා ඛුපිලා ජටා මුඤ්චිත්වා; විපඤ්කිරිත්වාති අත්ථෝ. **තත්ථාති** මයාහං දින්නොකාසෙ; **චම්මකන්ති** චම්මඛණ්ඩං; **කලලෙති** චික්ඛල්ල කද්දමෙ; **අවකුජ්ජොති** අධොමුඛෝ හුත්වා; **නිපජ්ජහන්ති** නිපජ්ජිං අහං; **මා නන්ති** මානි පටිසෙධත්ථෙ නන්ති පදපූරණත්ථෙ නිපාතෝ. බුද්ධෝ

a. නිද්දෙස පාලි.

කලලෙ මා අක්කමථානි අහේසුං. **කිනාස මෙ භවිස්සතී**ති තං කලලෙ අනක්කමනං දිසරත්තං ඔතප්පාය භවිස්සති; **සුඛාස මෙ භවිස්සතී**තිපි පාඨො. තතො සුමෙධපණ්ඩිතො කලලපිණ්ඩෙ නිපන්නො එවං විනෙතසි: සචෙ අහං ඉවෙජ්ඣාමි සබ්බකිලෙසෙ ඛාපෙත්වා සබ්බඤ්ඤුතඤාණං ගහෙත්වා රම්මනගරෙ පවිසෙය්‍යං අසඤ්ඤත වෙසෙන පන මෙ කිලෙසෙ ඛාපෙත්වා නිබ්බාණපත්තියා කිච්චං නත්ථි යන්නූනාහං දීපඞ්කරදසබලො විය පරමාභිසම්බොධිං පත්වා ධම්මනාවං ආරොපෙත්වා මහාජනං සංසාරසාගරා උත්තාරෙත්වා පච්ඡා පරිනිබ්බායෙය්‍යං ඉදං මෙ පතිරූපන්ති, තතො අඞ්ගමෙම සම්මාඤාණෙන බුද්ධභාවාය අභිනීහාරං කත්වා නිපජ්ජි. තෙන වුත්තං:-

පඨවියං නිපන්නස්ස එවමෙම ආසි චෙතසො,
ඉච්ඡමානො අහං අජ්ජ කිලෙසෙ ඛාපයෙ මම.

කිමෙම අසඤ්ඤත වෙසෙන ධම්මං සච්ඡිකතෙනිධ,
සබ්බඤ්ඤුඤාණං පාපුණිත්වා බුද්ධො හෙස්සං සදෙවකෙ.

කිමෙම එකෙන තිණ්ණෙන පුරිසෙන ථාමදස්සිනා,
සබ්බඤ්ඤුඤාණං පාපුණිත්වා සන්තාරෙස්සං සදෙවකෙ.

ඉමිනා මෙ අධිකාරෙන කතෙන පුරිසුත්තමෙ,
සබ්බඤ්ඤුඤාණං පාපුණාම් තාරෙමි ජනතං බහුං.

සංසාරසොතං ඡින්දිත්වා විධංසෙත්වා තයො භවෙ,
ධම්මනාවං සමාරුය්හ සන්තාරෙස්සං සදෙවකෙනි.

තත්ථ **පඨවිඤං නිපන්නස්සා**ති පුථුවියා නිපන්නස්ස; අයමෙව වා පාඨො. **චෙතසොති** චෙතසො පරිවිතක්කො අහොසීති අත්ථො, **එවං මෙ ආසි චෙතසොති** පි පාඨො. **ඉච්ඡමානොති** ආකඞ්ඛමානො; **කිලෙසෙති** කිලිස්සන්ති උපතාපෙස්සන්තීති කිලෙසා; රාගාදයො දස. **ඛාපයෙති** ඛාපෙය්‍යං; මම කිලෙසෙ ඛාපයෙ අහන්ති අත්ථො. **කිමන්ති** පටික්ඛෙපවචනං; **අසඤ්ඤතවෙසෙනා**ති අපාකටවෙසෙන; අවිඤ්ඤාතෙන පරිච්ඡින්නෙනාහන; ඉධ පන භික්ඛු විය ආසවක්ඛයං කත්වා කිං? බුද්ධකාරකධම්මෙ පූරෙත්වා පරිසඞ්ගි-ඤාති-බොධි-ධම්මචක්කපවත්තනෙසු මහාපඨවි කම්පනං කත්වා බුද්ධො බොධෙතා තිණ්ණො තාරෙතා මුත්තෙතා මොචෙතා භවෙය්‍යන්ති අධිප්පායො. **සදෙවකෙනි** සදෙවකෙ ලොකෙ; **ථාමදස්සිනා**ති අත්තනො ථාමබලං පස්සමානෙන; **සන්තාරෙස්සන්ති** සන්තාරෙස්සාමි; **සදෙවකෙති** සදෙවකෙ සත්තකායෙ; සදෙවකෙ ලොකෙ වා. **අධිකාරෙනා**ති අධි විසිට්ඨෙන කාරෙන, බුද්ධස්ස මම ජීවිතං පරිච්චජිත්වා කලලපිණ්ඩෙ සයනාධිකාරෙනාති අත්ථො. **සංසාරසොතන්ති** කම්මකිලෙසවසෙන යොනි ගති විඤ්ඤාණඨිති නව සත්තා වාසෙසු ඉතොචිතො ච සංසරණං සංසාරො. යථාහ:-

"ඛන්ධානං පටිපාටි ධාතු ආයතනාන ච,
අබ්බොච්ඡින්නං වත්තමානං සංසාරොති පවුච්චතී"ති.

සංසාරෝ ච සෝ සොතඤ්චිනි=සංසාර සොතං, තං සංසාරසොතං; අථවා සංසාරස්ස සොතං=සංසාරසොතං, තං සංසාර කාරණං, තණ්හා සොතං ඡින්දිත්වාති අත්ථෝ. **තයෝ භවෙති** කාම රූපාරූප භවෙ, භව නිබ්බත්තක කම්මකිලෙසා තයෝ භවාති අධිප්පෙතා. **ධම්මනාවන්ති** අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං, සෝ හි චතුරොඝුත්තරණට්ඨෙන ධම්මනාවාති වුච්චති. **සමාරුහාති** ආරුහ; **සන්තාරෙසුන්ති** සන්තාරෙසුං; යස්මා පන බුද්ධත්තං පත්ථෙන්තස්ස:-

මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති හෙතු සත්ථාරදස්සනං,
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති අධිකාරෝ ච ඡන්දතා,
අට්ඨධම්ම සමොධානා අභිනීහාරෝ සම්ජ්ඣතීති.

තස්ස **මනුස්සත්තනති** මනුස්සභාවෙ යෙව ඨත්වා බුද්ධත්තං පත්ථෙන්තස්ස පත්ථනා සම්ජ්ඣති; න නාගජාතිආදිසු ඨිතානං. කස්මාති වෙ? අහෙතුකභාවතො; මනුස්සත්තභාවෙ වත්තමානස්සාපි පුරිසලිඞ්ග ඨිතස්සෙව පත්ථනා සම්ජ්ඣති; ඉත්ථියා වා පණ්ඩක නපුංසක උභතො ඛ්‍යඤ්ජනකානං වා න සම්ජ්ඣති, කස්මාති වෙ? ලක්ඛණ පාරිපූරියා අභාවතො. වුත්තං හෙතං:- "අඨානමෙතං භික්ඛවෙ අනවකාසො යං ඉත්ථි අරහං අස්ස සම්මාසම්බුද්ධෝ"ති¹ විත්ථාරෙ; තස්මා ඉත්ථිලිඞ්ග ඨිතස්ස මනුස්සජාතිකස්සාපි පත්ථනා න සම්ජ්ඣති. **හෙතූනි** පුරිසස්සාපි තස්මිං අත්තභාවෙ අරහත්තප්පත්තියා හෙතුසම්පන්නස්සෙව පත්ථනා සම්ජ්ඣති න ඉතරස්ස; **සත්ථාරදස්සනං**ති සචෙ ජීවමානකබුද්ධස්සෙව සන්තිකෙ පත්ථෙති පත්ථනා සම්ජ්ඣති පරිනිබ්බුතෙ භගවති චෙතියස්සන්තිකෙ වා බොධිරුක්ඛමූලෙ වා පරිමාය වා පවෙසෙත්වා බුද්ධසාවකානං වා සන්තිකෙ පත්ථනා න සම්ජ්ඣති. කස්මා? හබ්බාභබ්බකෙ ඤත්වා කම්මවිපාක පරිවෙණ දක ඤණෙන පරිච්ඡිඳිත්වා ව්‍යාකාතුං අසමත්ථතා බුද්ධස්ස සන්තිකෙ යෙව පත්ථනා සම්ජ්ඣති. **පබ්බජ්ජාති** බුද්ධස්ස භගවතො සන්තිකෙ පත්ථෙන්තස්සාපි කම්මකිරියවාදිසු තාපසෙසු වා භික්ඛූසු වා පබ්බජිතස්සෙව පත්ථනා සම්ජ්ඣති. න ගිහිලිඞ්ග ඨිතස්ස. කස්මා? පබ්බජිතායෙව හි බොධිසත්තා සම්බොධිං අධිගච්ඡන්ති න ගහට්ඨා. තස්මා ආදිමහි පනිධාන කාලෙපි පබ්බජිතෙන භවිතබ්බං. **ගුණසම්පත්තීති** පබ්බජිතස්සාපි අට්ඨසමාපත්තිලාභිනො පඤ්චාභිඤ්ඤාසෙව සම්ජ්ඣති. න පන ඉමාය ගුණ සම්පත්තියා විහීනස්ස. කස්මා? නිග්ගුණස්ස තදභාවතො. **අධිකාරෙති** ගුණසම්පන්නොනාපි යෙන අත්තනො ජීවිතං බුද්ධානං පරිච්චත්තං හොති තස්ස ඉමිනා අධිකාරෙන සම්පන්නාසෙව සම්ජ්ඣති න ඉතරස්ස. **ඡන්දතාති** අභිනීහාරසම්පන්නස්සාපි යස්ස බුද්ධකාරක ධම්මානං අත්ථාය මහන්තො ඡන්දෙ, මහන්තො වායාමෝ ච උස්සාහෝ ච පරියෙඨි ච තස්සෙව සම්ජ්ඣති. න ඉතරස්ස. තන්දිදං ඡන්දමහන්තතාය ඔපම්මං-සච්චෙහි එව **මස්සු:** යො පන සකලචක්කවාළගබ්භං එකොදකීභූතං අත්තනො බාහු බලෙන උත්තරිත්වා පාරං ගන්තුං සමත්ථෝ සෝ බුද්ධත්තං පාපුණාතීති. යො

---

a. අඞ්ගුත්තරනිකාය-අට්ඨකනිපාලි.

පනිමං අත්තනො දුක්කරං න මඤ්ඤති අහං ඉමං තරිත්වා පාරං ගමිස්සාමීති එවං මහතා ඡන්දෙන උස්සාහෙන සමන්නාගතො හොති, තස්ස පත්ථනා සම්ජ්ඣති න ඉතරස්ස. සුමෙධපණ්ඩිතො පන ඉමේ අට්ඨමේ සමොධානෙත්වා බුද්ධභාවාය අභිනීහාරං කත්වා නිපජ්ජි. දීපඞ්කරොපි භගවා ආගන්ත්වා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස සීසභාගෙ ඨත්වා කලලපිඨෙ නිපන්නං සුමෙධතාපසං දිස්වා අයං තාපසො බුද්ධත්තාය අභිනීහාරං කත්වා නිපන්නොති ඉජ්ඣිස්සති නුඛො එතස්ස පත්ථනා උදාහු නොති අනාගතංසඤාණං පෙසෙත්වා උපධාරෙන්තො ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි අතික්කමිත්වා ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතීති ඤත්වා සිතකොව පරිසමජ්ඣෙ ව්‍යාකාසි:-

"පස්සථ නො තුම්හෙ භික්ඛවෙ ඉමං උග්ගතපං තාපසං කලලපිඨෙ නිපන්නං"නන්ති? එවං භන්තෙ, අයං බුද්ධත්තාය අභිනීහාරං කත්වා නිපන්නොති සම්ජ්ඣිස්සති ඉමස්ස පත්ථනා ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකානං චතුන්නං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානං මත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සති තස්මිං පනත්ත භාවෙ ක්පිලවත්ථු නාම නගරං නිවාසො භවිස්සති මහාමායා නාම දෙවී මාතා සුඩොදනො නාම රාජා පිතා උපතිස්සො ච කොලිතො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා ආනන්දො නාම උපට්ඨාකො ඛෙමා ච උප්පලවණ්ණා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා භවිස්සන්ති, අයං පරිපක්කඤාණො හුත්වා මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා මහාපධානං පදහිත්වා නිග්‍රොධමූලෙ සුජාතාය නාම දින්නං පායාසං පටිග්ගහෙත්වා නෙරඤ්ජරාය තීරෙ පරිභුඤ්ජිත්වා බොධිමණ්ඩං ආරුය්හ අස්සත්ථරුක්ඛමූලෙ අභිසම්බුජ්ඣිස්සතීති. තෙන වුත්තං:-

දීපඞ්කරො ලොකවිදූ ආහුනීනං පටිග්ගහො,
උස්සීසකෙ මං ඨත්වාන ඉදං වචනමබ්‍රවි.

පස්සථ ඉමං තාපසං ජටිලං උග්ගතාපනං,
අපරිමෙය්‍යෙ ඉතො කප්පෙ බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති.

අහූ කපිලවහ්‍යා රම්මා නික්ඛම්ම්ත්වා තපොගතො,
පධානං පදහිත්වාන කත්වා දුක්කරකාරිකං.

අජපාලරුක්ඛමූලස්මිං නිසීදිත්වා තපොගතො,
තත්ථ පායාසමග්ගහ්‍ය නෙරඤ්ජර මුපෙහිති.

නෙරඤ්ජරාය තීරම්හි පායාසං ආදය සො ජිනො,
පටියත්තවරමග්ගෙන බොධිමූලං හි එහිති.

තතො පදක්ඛිණං කත්වා බොධිමණ්ඩං අනුත්තරෝ,
අස්සත්ථරුක්ඛමූලම්හි බුජ්ඣිස්සති මහායසො.

ඉමස්ස ජනිකා මාතා මායා නාම භවිස්සති,
පිතා සුඩොදනො නාම අයං හෙස්සති ගොතමො.

අනාසවා විතරාගා සන්නවිත්තා සමාහිතා
කොලිතෝ උපතිස්සෝ ච අග්ගා හෙස්සන්ති සාවකා.

ආනන්දෝ නාමුපට්ඨාකෝ උපඝිස්සති තං ජිනං,
ඛේමා උප්පලවණ්ණා ච අග්ගා හෙස්සන්ති සාවිකා.

අනාසවා විතරාගා සන්නවිත්තා සමාහිතා,
බොධි තස්ස භගවතෝ අස්සත්ථෝති පවුච්චති.

විහෙඨා ච හත්ථාලවකෝ අග්ගා හෙස්සන්තුපට්ඨකා,
උත්තරා නන්දමාතා ච අග්ගා හෙස්සන්තුපට්ඨිකාති.

තත්ථ **ලෝකවිදූති** සබ්බථා විදිත ලෝකත්තා පන ලෝකවිදූ, භගවා හි සභාවතෝ සමුදයතෝ නිරෝධතෝ නිරෝධූපායතොති සබ්බථාපි ලෝකං අවෙදි අඤ්ඤංසි පච්චිඤ්ඣි. තස්මා ලෝකවිදූති වුච්චති. යථාහ:-

"තස්මා හවෙ ලෝකවිදූ සුමේධෝ ලෝකන්තගූ වුසිතබ්‍රහ්මචරියෝ,
ලෝකස්ස අන්තං සම්තාවි ඛන්ධා නාසිංසති ලෝකමිමං පරඤ්ච"ති.a

අපිච-"තයෝ ලෝකා සඞ්ඛාරලෝකෝ සත්තලෝකෝ ඔකාස ලෝකෝ"ති.b තත්ථ සඞ්ඛාරලෝකෝ නාම පථවි ආදයෝ ධම්මා. සත්තලෝකෝ නාම සඤ්ඤිනෝ අසඤ්ඤිනෝ නෙව සඤ්ඤිනෝ සත්තා. ඔකාසලෝකෝ නාම සත්තානං නිවාසඨානං. ඉමෙ පන තයෝ ලෝකාපි භගවතා යථාසභාවතෝ විදිතා, තස්මා ලෝක විදූති වුච්චති. **ආහුනේයෝති** ඛීණාසවභාවෙන පටිග්ගහණෙ පරමත්ථදක්ඛිණෙය්‍යභාවෙන ච චතූහි පච්චයෙහි සක්කාරාරහත්තා ආහුනේයෝ. **පාහුනේයෝති** සක්කාරාරහභාවතෝ එව සක්කාරත්ථාය ආගන්තුකානං පාහුනකානුච්ඡවිකෙන පටිග්ගහණෙන පටිග්ගහාරහත්තා පාහුනේයෝ. **දක්ඛිණෙය්‍යෝති** දක්ඛිණාය පටිග්ගහණෙ සාධුකාරාය පටිපත්තියා ඵලත්ථිකෙහි දාතබ්බදානස්ස මහප්ඵලභාවකරණෙන දක්ඛිණාය අරහත්තා දක්ඛිණෙය්‍යෝ. **අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යෝති** සබ්බදක්ඛිණෙය්‍යානං අග්ගභාවතෝ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යෝ. **ඉතීති** පදච්ඡෙදෙ. **ඉමානි** පච්චක්ඛානි. **ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණානීති** ද්වත්තිංසාය මහාපුරිසානං ලක්ඛණානි. **අසීතානුබ්‍යඤ්ජනානීති** අසීතියා අනුබ්‍යඤ්ජනානි. **ඛත්තියමහාසාලකුලාති** ඛත්තියානං මහාසාලකුලා. **සත්තසතානීති** සත්තසතානි. **ඛත්තියකුමාරානීති** ඛත්තියකුමාරා. **ඛත්තියකුමාරියෝති** ඛත්තියකුමාරියෝ. **ඛත්තියකුමාරියා ච ඛත්තියකුමාරා ච ඛත්තියකුමාරියෝ** ඛත්තියකුමාරියා ච ඛත්තියකුමාරා ච

අථ සබ්බලොකමනිදීපඞ්කරෝ දීපඞ්කරෝ චතුහි ඛීණාසවසතසහස්සෙහි පරිවුතෝ රමණනගරවාසිහි පූජියමානෝ දෙවතාහි අභිනන්දියමානෝ, සඤ්ඣාපභානුරඤ්ජිත වරකනකගිරිසිඛරෝ විය අනෙකෙසු පාටිහාරියෙසු වත්තමානෙසු තෙන අලඞ්කතපටියත්තෙන මහෙන ගන්ත්වා නානා සුරභි කුසුම ගන්ධ වාස වුණ්ණසමොදගන්ධං සම්සසිත ධජපටාකං ගන්ධානුබන්ධහද යෙහි හමරගණෙහි ගුමුගුමායමානං ධූපබ්බාරං අමරපුර සදිස සොභං අභිරමමං රමණනගරං පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තෙ මහාරහෙ බුද්ධාසනෙ යුගන්ධර මත්ථකෙ සරදසමය රුචිරකර රජනිකරෙ තිමිරනිකරනිධනකරෙ කමල වන විකසනකරෙ දිවසකරෙ විය දසබලදිවසකරෙ නිසීදි. භික්ඛුසඞ්ඝා පරිපාටියා අත්තනො අත්තනො පත්තාසනෙ නිසීදි. රමණනගර වාසිනො පන උපාසකා සබ්බදිගුණසමුපනන්නා නානාවිධ ධජපඤ්ජදි සමලඞ්කතං වණ්ණ ගන්ධරසසමුපනනං අසදිසසුධනිදානං දානං බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස අදංසු. අථ බොධිසත්තො දසබලස්ස ව්‍යාකරණං සුත්වා බුද්ධභාවං කර තලගතම්ව මඤ්ඤමානො පමුදිතහදයො සබ්බෙසු පරිකකනෙත්තු සයනා වුට්ඨාය පාරමියො විවිනිස්සාමීති පුපඵරාසිමත්ථකෙ පලලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසීදි. එවං නිසිනෙන මහාසත්තෙන සකලදසසහස්සචක්කවාලදෙවතා සාධු කාරං දත්වා ,"අය්‍ය සුමෙධතාපස පොරාණකබොධිසත්තානං පලලඞ්කං ආභුජිත්වා පාරමියො විවිනිස්සාමාති නිසින්නාකාලෙ යාති පුබ්බනිමිත්තානි නාම පඤ්ඤයනති තානි සබ්බානිපි අජ්ජ පාතුභූතානි නිස්සංසයෙන ත්වං බුද්ධො භවිස්සසි මයමෙතං ජානාම යස්සෙතානි නිමිත්තානි පඤ්ඤ යනති සො එකන්තෙනෙව බුද්ධො හොස්සති තස්මා ත්වං අත්තනො විරියං දළහං කත්වා පග්ගණ්හා"ති බොධිසත්තං නානප්පකාරාහි ථුතීහි අභිත්ථ විංසු. තෙන වුත්තං:-

ඉදං සුත්වාන වචනං අසමස්ස මහෙසිනො,
ආමොදිතා නරමරූ බුද්ධබීජඞ්කුරෙ අයං.

උක්කුඡිසඤ්ඤ වත්තන්ති අපෙථාඤෙත්ති හස්සන්ති ච,
කතඤ්ජලී නමස්සන්ති දසසහස්සී සදෙවකා.

යදිමස්ස ලොකනාථස්ස විරජ්ඣිස්සාම සාසනං,
අනාගතම්හි අද්ධානෙ හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.

යථා මනුස්සා නදිං තරන්තා පවිත්වඤ්ං විරජ්ඣිය,
හෙට්ඨාතිත්ථේ ගහෙත්වාන උත්තරන්ති මහානදිං..

එවමෙව මයං සබ්බෙ යදි මුඤ්චාමිමං ජිනං,
අනාගතම්හි අද්ධානෙ හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.

දීපඞ්කරෙ ලොකවිදූ ආහුනීනං පරිග්ගහෙ,
මම කම්මං පකිත්තෙත්වා දක්ඛිණං පදමුද්ධරි.

යෙ තත්ථාසුං ජිනපුත්තා පදක්ඛිණමකංසු මං,
දෙවා මනුස්සා අසුරා ච අභිවාදෙත්වාන පක්කමුං.

දස්සනං මෙ අනික්කමනෙත සසබ්බඤ ලොකනායකෙ,
සයනා වුට්ඨහිත්වාන පලලඞ්කමාභුජිං තදා.

සුඛෙන සුඛිතො හොමි පාමොජ්ජෙන පමොදිතො,
පීතියා ච අභිස්සනෙනා පලලඞ්කං ආභුජිං තදා.

පලලඞ්කෙන නිසීදිත්වා එවං චිනෙතසහං තදා,
වසීභූතො අහං ඛිනෙ අභිඤ්ඤාපාරමිං ගතො.

සහස්සියමහි ලොකමහි ඉසයෝ නත්ථි මෙ සමා,
අසමො ඉද්ධිමෙමසු අලභිං ඊදිසං සුඛං.

පලලඞ්කාභුජනෙ මය්හං දස්සසහස්සාධිවාසිනො,
මහානාදං පවත්තෙසුං ඛුවං බුඩ්ඩො භවිස්සසි.

යා පුබ්බෙ බොධිසත්තානං පලලඞ්ක වරමාභුජෙ,
නිමිත්තානි පදිස්සන්ති තානි අජ්ජ පදිස්සරෙ.

සීතං ව්‍යපගතං හොති උණ්හඤ්ච උපසම්මති,
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති ඛුවං බුඩ්ඩො භවිස්සසි.

දස්සහස්සී ලොකධාතු නිස්සද්දා හොති නිරාකුලා,
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති ඛුවං බුඩ්ඩො භවිස්සසි.

මහාවාතා න වායන්ති න සන්දන්ති සවන්තියො,
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති ඛුවං බුඩ්ඩො භවිස්සසි.

ථලජා දකජා පුප්ඵා සබ්බ පුප්ඵන්ති තාවදෙ,
තෙපජ්ජ පුප්ඵිතා සබ්බ ඛුවං බුඩ්ඩො භවිස්සසි.

ලතා වා යදි වා රුක්ඛා ඵලභාරා හොන්ති තාවදෙ,
තෙපජ්ජ ඵලිතා සබ්බ ඛුවං බුඩ්ඩො භවිස්සසි.

ආකාසඤ්ච භුමඤ්ච රතනා ජොතන්ති තාවදෙ,
තෙපජ්ජ රතනා ජොතන්ති ඛුවං-පෙ-

මානුසකා වූ දිබ්බා ච තූරියා වජ්ජන්ති තාවදෙ,
තෙපජ්ජුභො අහිරවන්ති ඛුවං-පෙ-

වීචිත්තා පුප්ඵා ගගනා අභිවස්සන්ති තාවදෙ,
තෙපි අජ්ජ පදිස්සන්ති-පෙ-

මහාසමුදෙදා ආභුජති දස්සසහස්සී පකම්පති,
තෙපජ්ජුභො අහිරවන්ති-පෙ-

නිරයෙසු දස්සහස්සිපු අග්ගී නිබ්බන්ති තාවදෙ,
තෙපජ්ජ නිබ්බුතා අග්ගී-පෙ-

වීමලො හොති පුරිසයා සබ්බා දිස්සන්ති තාරකා,
තෙපි අජ්ජ පදිස්සන්ති-පෙ-

අනොවට්ඨේන උදකෙන මහියා උබ්භිජ්ජි තාවදෙ,
තමපජ්ජුබ්භිජ්ජතෙ මහියා-පෙ-

තාරාගණා විරොචන්ති නක්ඛත්තා ගගනමණ්ඩලෙ,
විසාඛා චන්දිමයුත්තා ධුවං-පෙ-

බිලාසයා දරීසයා නික්ඛමන්ති සකාසයා,
නෙපජ්ජ ආසයා ජුඛා ධුවං-පෙ-

න හොන්ති අරති සත්තානං සනතුණ්හා හොන්ති තාවදෙ,
නෙපජ්ජ සබ්බ සනතුණ්හා ධුවං-පෙ-

රොගා තදුපසමමන්ති ජිඤ්ඤා ච විනස්සති,
නානිං අජ්ජ පදිස්සන්ති ධුවං-පෙ-

රාගො තදා තනු හොති දෙසො මොහො විනස්සති,
නෙපජ්ජ විගතා සබ්බ ධුවං-පෙ-

භයං තදා න භවති අජ්ජපෙතං පදිස්සති,
නෙන ලිඞ්ගන ජානාම ධුවං-පෙ-

රජොනුඩංසති උඩං අජ්ජපෙතං පදිස්සති,
නෙන ලිඞ්ගන ජානාම ධුවං-පෙ-

අනිඤ්ජකෙ පකම්පමති දිබ්බගන්ධො පවායති,
සොපජ්ජ වායති ගන්ධො ධුවං-පෙ-

සබ්බ දෙවා පදිස්සන්ති ඨපයිත්වා අරූපිනො,
නෙපජ්ජ සබ්බ දිස්සන්ති ධුවං-පෙ-

යාවතා නිරයා නාම සබ්බෙ දිස්සන්ති තාවදෙ,
නෙපජ්ජ සබ්බෙ දිස්සන්ති ධුවං-පෙ-

ඛුද්ඛා කවාටා සෙලා ච න හොන්තාවරණා තදා,
ආකාසභූතා නෙපජ්ජ ධුවං-පෙ-

චුති ච උපපත්ති ච ඛණෙ තස්මිං න විජ්ජති,
නානි අජ්ජ පදිස්සන්ති ධුවං-පෙ-

දුල්ලභං පඤ්ඤාභ චිරියං මා නිවත්ති අභික්කම,
මයමෙපතං පජානාම ධුවං බුඩ්ඩො භවිස්සතීති.

තත්ථ **ඉදං සුත්වාන වචන**න්ති, ඉදං දීපඞ්කරස්ස භගවතො බොධි සත්තස්ස ව්‍යාකරණවචනං සුත්වා. **අසමස්සා**ති සමස්ස සදිසස්ස අභාවතො අසමස්ස; යථාහ:-

"න මෙ ආචරියො අත්ථි සදිසො මෙ න විජ්ජති
සදෙවකස්මිං ලොකස්මිං නත්ථි මෙ පටිපුග්ගලො"ති.a

---

a. මජ්ඣිමනිකාය-අරියපරියෙසන සුත්ත.

මහෙසිනොති මහන්තෙන සීලසමාධිපඤ්ඤාගුණේන එසි ගවෙසීති මහෙසි, තස්ස මහෙසිනො; **නරමරූති** නරා ච අමරා ච; **උක්කණ්ඨිතදෙදසො පනායං**, සබ්බෙපි දසසහස්සීලොකධාතුයා නාගයක්ඛාදයොපි ආමොදිතාව. **බුබ්බිජ්ඣතුරෙ අඝනති** අයං කිර බුද්ධඛත්තරෙ උපපන්නොති ආමොදිතාති අත්ථො. **උක්කුසිඝඳුති** උන්නාදයඳු වත්තනති; **අපපොසෙනති** හත්ථෙහි බාහා අභිහනන්තා; **දසසහස්සිනි** දසසහස්සී ලොකධාතුයො; **සදෙවකානි** සහ දෙවෙහි සදෙවකා දසසහස්සී නමස්සන්තීති අත්ථො. **සදිමස්සානි** යදි ඉමස්ස; අයමෙව වා පාඨො. **විරජ්ඣිස්සාමාති** යදි න සම්පාපුණිස්සාම; **අනාගතම්හි අඛානෙති** අනාගතෙ කාලෙ; **හෙස්සාමාති** භවිස්සාම; **සම්මුඛා තුම්හාකන්ති** සම්මුඛිභූතා ඉමස්ස; සාමි අත්ථෙ උපයොගවචනං; **නදිං තරන්තානති** නදී තරණකා; "නදිතරන්තා"තිපි පාඨො. **පමිනිස්සන්නති** පවිමුඛනිච්ඡං; **විරජ්ඣිස්සානි** විරජ්ඣිච්ච; **සදි මුඤ්චාමාති** යදි ඉමං භගවන්තං මුඤ්චිත්වා අකතඤ්ඤිවා භවිස්සාමාති අත්ථො. **මම කම්මං පකිත්තෙත්වාති** මම භාවිතමත්ථං ව්‍යාකරිත්වා; **දක්ඛිණං පදමුද්ධරීති** දක්ඛිණං පදං උක්ඛිපි; "කතපදක්ඛිණෙ"තිපි පාඨො. **ජිනපුත්තානති** දීපඞ්කරස්ස සත්ථුනො සාවකා; **දෙවා මනුස්සා අසුරා ච අහිවාදෙත්වාන පක්කමුන්ති** දෙවාදයො සබ්බෙපි ඉමෙ මං නික්කඛන්තං පදක්ඛිණං කත්වා පුප්ඵාදීහි පූජෙත්වා සුපපතිඝිතපඤ්ඣඞ්ගා වන්දිත්වා නිවත්තිත්වා පුනප්පුනං ඔලොකෙත්වා මධුරස්වව්‍යඤ්ජනානි නානාපප්කාරානි ථුතිගීවණ්ණනත්තා පක්කමිංසු; **නහ නානා ච ගන්ධබ්බා අහිවාදෙත්වාන පක්කමුන්තිපි** පාඨො. **දස්සනං මෙ අනික්කඛනෙතති** මම දස්සනවිසයං භගවති අනික්කඛනෙත; **ජිනිතෙ දස්සනූපචාරෙතිපි** පාඨො. **සඝඛ්ඛිනි** සඞ්ඝං සඛ්ඛන සඝඛ්ඛ; **සඝනා බුද්ධිච්චානාති** නිපඤ්ඤාඝනතො කලලතා උඤ්ඤිච්ච; **පලලඛ්ඛං ආහුජ්ජිච්චානි** කත්තපලලඛ්ඛා හුත්වා පුප්ඵරසිඝි නිසීදිතුති අත්ථො. **හඛ්ඛා හඛ්ඛෙන චිත්තෙන ආසනා උඤ්ඨිතං නදුතිපි** පාඨො. සො උත්තානත්ථොව. **පීතිසා ච අභිස්සනෙනානි** පීතිපරිප්පුටො; **වසිභූතොති** වසීභාවප්පත්තො; **ඛ්‍රාණෙති** රූපාවචර අරූපාවචර ඛ්‍රාණෙසු; **සහස්සිඝමිහීති** දසසහස්සියං; **ලොකම්හීති** ලොක ධාතුයා; **මම සඝොති** මයා සදිසො; අච්චෙසෙන මෙ සමො නත්ථීති වත්තිං ඉච්ඡති තමෙව නියමෙන්තො "අසමො ඉඞ්ඛමෙමසූ"ති ආහ. **තස්ව ඉඞ්ඛ ඛම්මඛූති** පඤ්චසු ඉඞ්ඛසූති අත්ථො. **අලඝිනන්ති** පවිලඝිං; **ඊදිසං සුඛන්ති** ඊදිසං සොමනස්සං.

අථ සුමෙධතාපසො දසබලස්ස ව්‍යාකරණං සුත්වා බුද්ධභාවං කරතල ගතමිව මඤ්ඤමානො පමුදිතහදයො දසසු ලොකධාතුසහස්සෙසු සුඛාවාස මහාබ්‍රහ්මභූතා අතීතබුද්ධදස්සාවිනො නියතබොධිසත්තානං ව්‍යාකරණෙ උපජ්ජමානපාවිභාරියදස්සනෙන තථාගතවචනස්ස අවිතථතං පකා සෙන්තො මං පරිතොසයන්තා ඉමා ගාථායො ආහංසූති දස්සෙන්තො "පලලඛ්ඛාභුජිතෙ මය්හ"න්ති ආදිමාහ

තත්ථ **පලලඞ්කාභුජනෙ මඤ්ඤනති** මම පලලඞ්කාභුජනෙ; අයමෙව වා පාඨො. **දසසහස්සාධිවාසිනොති** දසසහසසිවාසිනො මහාබ්‍රහ්මනො; **යා පුබ්බෙති** යානි පුබ්බෙ; විභත්තිලොපං කත්වා වුත්තනති වෙදිතබ්බං. **පලලඞ්කවරමාභුජේති** පලලඞ්කාභුජනෙ; **නිමිත්තානි පදිස්සනතීති** නිමිත්තානි පදිසිංසූති අත්ථො; අතීතවචනෙ වත්තබ්බෙ වත්තමානවචනං වුත්තං; කිඤ්චාපි වුත්තං අතීතවසෙන අත්ථො ගහෙතබ්බො. **තානි අජ්ජ පදිස්සරෙති** පුබ්බෙපි නියතබොධිසත්තානං පලලඞ්කාභුජනෙ යානි නිමිත්තානි උපපජ්ජිංසු තානි නිමිත්තානි අජ්ජ පදිස්සරෙ, තස්මා තං ධුවමෙව බුඩ්ඪො භවිස්සසීති අත්ථො. න පන තානියෙව නිමිත්තානි උපපජ්ජිංසු, තං සදිසතනා "තානි අජ්ජ පදිස්සරෙ"ති වුත්තනති වෙදිතබ්බං. **සීතනති** සීතතතං; **බ්‍යපගතනති** ගතං විගතං; **තානීති** සීතවිගමන උණ්හාපසමනානීති අත්ථො. **නිස්සදානි** අසදෘ අනිගෙඝාසා; **නිරාකුලානි** අනාකුලා; අයමෙව වා පාඨො. **න සණ්ඩනතීති** න වහනති නපපවත්තනති; **සවනතියොති** නදියො; **තානීති** අවාඝනඅසණ්ඩනානි; **ථලජානි** පුථවිතලෙ පබ්බතරුකෙකසු ජාතානි; **දකජානි** ඔදකානි පුප්ඵානි; **පුප්ඵනතීති** පුබ්බ බොධිසත්තානං පුපඵිංසු; අතීතත්ථෙ වත්තමානවචනං හෙඪා වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. **තෙපජ්ජ පුප්ඵිතානීති** තානි පුප්ඵානි අජ්ජ පුපඵිතානීති අත්ථො; **ථලභාරාති** ථලඛාරා; **තෙපජ්ජාති** තෙපි අජ්ජ; පුලලිඞ්ගවසෙන "තෙපී"ති වුත්තං "ලතා ව රුක්ඛා වා"ති වුත්තනතා. **ථලිනානි** සඤ්ඡාතථලා; **ආකාසඨා ච භූමිට්ඨා චානි** ආකාසගතා ච භූමිගතා ච; **රතනානීති** මුත්තාදීනි රතනානි; **ජොතනතීති** ඔභාසනති; **මානුසකානි** මනුස්සානං සන්තකා මානුසකා; **දිබ්බානි** දෙවානං සන්තකා දිබ්බා; **තූරියානි** ආතතං විතතං ආතතවිතතං සුසිරං ඝනනති පඤ්ච තූරියානි; තත්ථ ආතතං නාම චම්මපරියොනඬ්ධෙසු භෙරිආදිසු එකතලතූරියං. විතතං නාම උභයතලං. ආතතවිතතං නාම සබ්බතූරිය පරියොනඬ්ධ මහභෙවලලකි ආදිකං. සුසිරං නාම වංසාදිකං. ඝනං නාම සම්මතාලාදිකං. **වජ්ජනතීති** හෙඪා වුත්තනයෙන වජ්ජිංසුනි; අත්ථතත්ථෙ වත්තමානවචනං වෙදිතබ්බං. එස නඤ උපරි ඊදිසෙසු වචනෙසුපි. **අභිරවනතීති** තත්‍ර කුසලෙහි මුඤ්චිතා ථුපපතාලිතා සුවාදිතා විය අභිරවනති; අභිනදනතීති අත්ථො. **විචිතතපුප්ඵාති** විචිත්‍රාණි නානාගණ්ඨවණ්ණානි පුපඵානි; **අභිවස්සනතීති** අභිවස්සිංසු; නිපතිංසූති අත්ථො. **තෙපීති** තානිපි විචිත්‍රපුපඵානි අභිවස්සනතානි ඉදිස්සනති දෙව බ්‍රහ්මගණෙහි ඔකිරියමානානීති අධිපපායො. **ආභුජ්ජතීති** ඔසක්කති; **තෙපජ්ජූභොති** තෙපි අජ්ජ උභො මහාසමුද්ද දසසහස්සියො; **අභිරවනතීති** අභිනදනති; **නිරඔසු-දසසහස්සානි** අනෙකසසහස්සා; **නිබ්බනතීති** සම්මනති; ඝනතිං උපපනතීති අත්ථො. **තාරකාති** නක්ඛත්තානි; **නෙපි අජ්ජ පදිස්සනතීති** සුරියස්ස විමලභාවා තාරකා අජ්ජ දිවා දිස්සනති; **අනොවට්ඨෙතානි** අනොවට්ඨෙ හි; භුම්මත්ථෙ කරණවචනං දට්ඨබ්බං; අථවා "අනොවට්ඨෙ"ති අනභිවට්ඨෙපි; "නා"ති නිපාතමත්තං; 'සුත්වාන දූතවචනනති' ආදිසු විය. **තම්පජ්ජුබ්භිජ්ජතෙනි** නම්පි උදකං

අජ්ජ උබ්භිජ්ජිංසූ උඤ්ඤන්ති අත්ථෝ. **මඤ්ඤාති** පඨවියා; නිස්සක්කවචනං. **තාරගණාති** ගහනක්ඛත්තාදයෝ සබ්බෙ තාරගණා; **නක්ඛත්තානි** නක්ඛත්තතාරා ච; **ගගනමණ්ඩලෙති** සකලං ගගනමණ්ඩලං; විරොචන්තීති අත්ථෝ. **බිලාසයාති** බිලාසයා අහි නකුල කුම්භිල ගොධාදයෝ; **දධිසයාති** ඛීරාසයා; අයමෙව වා පාඨෝ. **සකාසයාති** අත්තනෝ ආසයතෝ; "තදාසය"න්තිපි පාඨෝ. තස්ස තදා තස්මිං කාලෙ ආසයතෝ බිලතොති අත්ථෝ. **නික්ඛමනතීති** නික්ඛිමිංසු; **ජුබ්භාති** සුජ්ඣි; සුවුඩ්ඪි කාති අත්ථෝ. **අරතීනි** උක්කණ්ඨා; **ඝනභූතානි** පරමෙන ඝනභූතෙන සහභූසු; **විනාසෙනතීනි** විගච්ඡන්ති; **රාගොති** කාමරාගොෂ; **තදූභතූති** ඔරමත්තකො හොති; ඉමිනා පරියුට්ඨානාභාවං දීපෙති. **විභතාති** චිනඤ; **තදූති** පුබ්බ බොධිසත්තානං පලුඛ්භාභූජනෙති අත්ථෝ. **න භවතීති** න හොති; **අජ්ජ පෙතනති** අජ්ජ තව පලුඛ්භාභූජනෙපිති අත්ථෝ. එතං භයං න හොති; **තෙන ලිඛෙන ජානාමාති** තෙන කාරණෙන සබ්බෙව මයං ජානාම; යං ත්වං බුඩ්ඩො භවිස්සතීති අත්ථෝ. **අනුබංඝතීති** අනුබඬ ගච්ඡති න භවති න හොති; **අනිඝගඤ්ඤොති** දුග්ගඤ්ඤ; **පක්කමිතීනි** විගච්ඡති; **පවාසතීනි** පවාසි; **සොපජ්ජාති** සොපි දිබ්බගඤ්ඤ අජ්ජ; **පදිස්සනතීනි** පදිස්සිංසු; **තෙපජ්ජාති** තෙපි සබ්බ දෙවා අජ්ජ; **සාවනානි** පරිවෙජ්දසෙ නිපාතොෂ; යාවතකානි අත්ථෝ. **ඛුඩ්ඩාති** පාකාරා; **න හොතාවරණානි** ආවරණකරා න අහෙසුං; **තදූති**:පුබ්බෙ; **ආකාසඝුනාති** තෙ කවාට ඛුඩ්ඩ පබ්බතා ආවරණං තිරොකරණං කාතුං අසක්කොනතා අප්පථාකාස භූතාති අත්ථෝ. **ඛුනීති** මරණං; **උපපතනීති** පරිසඤ්ඤ ජාති; **බණෙති** පුබ්බ බොධිසත්තානං පලුඛ්භාභූජනකබණෙ; **න විජ්ජතීති** නාහොසි; **තානි පජ්ජාති** තානිපි අජ්ජ; වචන උපපජ්ජනානීති අත්ථෝ. **මා නිවතනීති** මා පරික්කමි; **අයිකඤ්ඤමාති** පරක්කම; සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

තතො සුමේධපණ්ඩිතො දීපඞ්කරස්ස දසබලස්ස දසසහස්ස චක්කවාලදෙවතානඤ්ච වචනං සුත්වා ඛීණොසොමත්තනාය සඤ්ඣාභූසාහො හුත්වා චින්තෙසි: බුඩ්ධා නාම අමොඝවචනා, නත්ථි බුඩ්ධානං කථාය අඤ්ඤථත්තං, යථාඤි ආකාසෙ ඛිත්ත ලෙඩ්ඩුස්ස පතනං ජාතස්ස මරණං අරුණෙ පභුඣතෙ සුරියස්ස උග්ගමනං ආසය නික්ඛන්තස්ස සීහස්ස සීහනාද නදනං ගරුගබ්භාය ඉත්ථියා භාරමොචනං ධ්‍රුවං අවස්සං භාවි, එවමෙව බුඩ්ධානං වචනං නාම ධ්‍රුවං අමොඝං, අඩ්ඩ අහං බුඩ්ධො භවිස්සාමීති. තෙන වුත්තං:–

බුඩ්ධස්ස වචනං සුත්වා දසසහස්සීන චූභයං,
තුණ්හඤ්ඤා පමුදිතො එවං චින්තෙසහං තදා.

අවෙජ්ඣවචනා බුඩ්ධා අමොඝවචනා ජිනා,
චිත්තං නත්ථි බුඩ්ධානං ධ්‍රුවං බුඩ්ධො භවාමහං.

යථා ඛිත්තා නභෙ ලෙඩ්ඩු ධ්‍රුවං පතති භූමියං,
තථෙව බුඩ්ධසෙට්ඨානං වචනං ධ්‍රුවසස්සතං,
චිත්තං නත්ථි බුඩ්ධානං ධ්‍රුවං බුඩ්ධො භවාමහං.

යථාපි සබ්බසත්තානං මරණං ධ්‍රුවසච්චතං,
තථේව බුද්ධසේඛානං වචනං ධ්‍රුවසච්චතං,
විතථං නත්ථි බුද්ධානං ධ්‍රුවං බුද්ධෝ භවාමහං.

යථා රත්තික්ඛයෙ පත්තෙ සුරියස්සුග්ගමනං ධ්‍රුවං,
තථේව බුද්ධසේඛානං වචනං ධ්‍රුවසච්චතං,
විතථං නත්ථි බුද්ධානං ධ්‍රුවං බුද්ධෝ භවාමහං.

යථා නික්ඛිත්තසයනස්ස සීහස්ස නදනං ධ්‍රුවං,
තථේව බුද්ධසේඛානං වචනං ධ්‍රුවසච්චතං,
විතථං නත්ථි බුද්ධානං ධ්‍රුවං බුද්ධෝ භවාමහං.

යථා ආපන්නාසත්තානං භාරමොරොපනං ධ්‍රුවං,
තථේව බුද්ධසේඛානං වචනං ධ්‍රුවසච්චතං,
විතථං නත්ථි බුද්ධානං ධ්‍රුවං බුද්ධෝ භවාමහං.

තත්ථ **බුද්ධස්ස වචනං සුත්වා දසසහස්සීනවුභයන්ති** දීපඞ්කර සම්මා සම්බුද්ධස්ස ච දසසහස්සචක්කවාළ දෙවතානඤ්ච වචනං සුත්වා; **උභයන්ති** උභයෙසං; සාමිඅත්ථේ පච්චත්තවචනං උභයවචනං වා. **එවං චින්තෙසුන්ති** එවං විතෙසිං අහං; **අමෙඝඤ්ඤවචනායාති** වෙඨා අපපත්තවචනා; එකංසවචනාති අත්ථෝ. **අවඡිදවචනාතිපි** පාඨෝ. තස්ස නිද්දෙස වචනාති අත්ථෝ. **අමොඝවචනාති** අවිතථවචනා; **විතථන්ති** විතථ වචනං; නත්ථීති අත්ථෝ. **ධ්‍රුවං බුද්ධෝ භවාමහන්ති** එකංසෙනෙව බුද්ධෝ භවිස්සාමීති; නියතවසෙන අවස්සංභාවිවසෙන වත්තමානවචනං කතන්ති වෙදිතබ්බං. **සුරියස්සුග්ගමනන්ති** සුරියස්ස උදයනං; අයමෙව වා පාඨෝ. **ධ්‍රුවසච්චතන්ති** එකන්තභාවිවෙව සච්චතඤ්ච; **නික්ඛිත්තසයනස්සාති** සයනතො නික්ඛන්තස්ස; **ආපන්නසත්තානන්ති** ගරුගබ්භානං; ගබ්භිනී නන්ති අත්ථෝ. **භාරමොරොපනන්ති** භාරඔරොපනං; **ගබ්භස්ස ඔරොපනන්ති** අත්ථෝ. මකාරෝ පදසන්ධිකරෝ, සෙසමෙත්ථාපි උත්තානමෙවාති. **සචාහං අඩ්ඩ බුද්ධෝ භවිස්සාමීති** එවං කතසන්නිඨානෝ බුද්ධකාරකෙ ධම්මෙ උපධාරෙතුං: කහන්නුඛෝ බුද්ධකාරකධම්මා? කිං උඛෝ අඛෝ දිසාසු විදිසාසූති? අනුක්කමෙන සකලඛම්මධාතුං විචිනන්තෝ පුබ්බබොධිසත්තෙහි ආසෙවිතං නිසෙවිතං පඨමං ඣානපාරමිං දිස්වා එවං අත්තානං ඔවදි:

සුමෙධපණ්ඩිත ත්වං ඉතො පඨාය පඨමං ඣානපාරමිං පූරෙය්‍යාසි. යථාහි නික්ඛුජ්ජිතෝ උදකඛුමෙඛා නිස්සෙසං කත්වා උදකං වමනියෙව න පච්චාහරති, එවමෙව ධනං වා යසං වා පුත්තදාරං වා අඛිපච්චඛං වා අනොලොකෙත්වා සබ්බසම්පත්තිං යාවකාලං සබ්බං ඉච්ඡිතිච්ඡිතං නිස්සෙසං කත්වා දදමානෝ බොධිමූලෙ නිසීදිත්වා බුද්ධෝ භවිස්සසීති පඨමං ඣාන පාරමිං දළහං කත්වා අධිඨාසි. තෙන වුත්තං:-

හන්ද බුද්ධකරෙ ධම්මෙ විචිනාමි ඉතො විතො,
උඛං අඛෝ දසදිසා යාවතා ධම්මධාතුයා.

විචිනනෙතා තදදදකඛිං පඨමං දානපාරමිං,
පුබබකෙහි මහෙසීහි අනුචිණණං මහාපථං.

ඉමං තාව පඨමං තාව දළහං කත්වා සමාදිය,
දානපාරමිතං ගච්ඡ යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

යථාපි කුම්භෝ සම්පුණණෝ යස්ස කස්සචි අඬකතෝ,
වමතෙ උදකං නිස්සෙසං න තත්ථ පරිරකඛති.

තථෙව යාවකෙ දිස්වා ගිහිමුඛකඝමජඣමෙ,
දදාහි දානං නිස්සෙසං කුම්භෝ විය අඬකතොති.

තත්ථ භගවතීති වචස්සගගහෙ නිපාතෝ; **බුඬකාරෙ ධම්මෙති** බුඬත්ත කරෙ ධමෙම; බුඬත්තකරා නාම ධම්මා දානපාරමිතාදයෝ දස ධම්මා. **විචිනාමීති** විචිනිස්සාමි; උපපරික්ඛිස්සාමීති අත්ථෝ. **ඉතෝ චිතොති** ඉතෝ ඉතොෝ; අයමෙව වා පාඨෝ, තත්ථ තත්ථ විචිනාමීති අත්ථෝ. **උඬතති** දෙවලොකෙ; **අඬොති** මනුස්සලොකෙ; **දසදිසාති** දසසු දිසාසු; කත්ථ නුඛෝ තෙ බුඬකාරකධම්මා උඬං අඬෝ තිරියං දිසාසු විදිසාසූති? අධිප්පා යෝ. **යාවතා ධම්මධාතුයාති** එත්ථ යාවතාති පරිච්ඡෙදවචනං; ධම්ම ධාතුයාති සභාවධම්මස්ස පවත්තනීති වචනමෙසෝ දට්ඨබ්බෝ. කිං වුත්තං හොති? යාවතිකා සභාවධම්මානං කාමරූපාරූපධම්මානං පවත්තිති තාවතිකං **විචිනිස්සාමීති** අත්ථෝ. **විචිනනෙතාති** වීමංසනෙතා උපපරික්ඛනෙතා; **පුබබකෙහීති** පොරාණෙහි බොධිසත්තෙහි; **අනුචිණණන්ති** ආචිණණං ආසෙවිතං; **මහාදිසාති** සමාදියනං කරොහි; අජ්ජ පට්ඨාය අයං දානපාරමී පූරෙතබබා මයාති අත්ථෝ. **දානපාරමිතං ගච්ඡාති** දානපාරමිං ගච්ඡ; පූර යාහි අත්ථෝ. **යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසීති** බොධිමූලං උපගන්ත්වා අනුත්තරං සම්බොධිං පත්තුං ඉච්ඡසි සචෙ; **යස්ස කස්සචීති** උදකස්ස වා බිරස්ස වා යස්ස කස්සචි; සම්පුණණසද්දයොගෙ සති සාමිවචනං ඉච්ඡන්ති සද්දවිදූ, කරණත්ථෙ වා සාමිවචනං; යෙන කෙනචීති අත්ථෝ. **අඬකතොති** හෙට්ඨාමුඛීකතොෝ; **න තත්ථ පරිරකඛතීති** තස්මිං න පරිරකඛති; **වමතෙවාති** නිස්සෙසං උදකං වමතෙවාති අත්ථෝ. **ගිහිමුඛකඝමජඣමෙති** ගිහිනා මජඣිම පණිතෙ; මකාරෙ පදසන්ධිකරෙ. **කුම්භෝ විය අඬකතොති** හෙට්ඨාමුඛීකතොෝ විය; යාවකෙ උපගතෙ දිස්වා ඉමං සුමෙධ අත්තනො අනවසෙසෙත්වා සබබධනපරිච්චාගෙන දානපාරමිං අඞ්ගපරිච්චාගෙන උපපාරමිං ජීවිතපරිච්චාගෙන පරමත්ථපාරමිඤ්ච පූරෙ ගිහි එවං අත්තානාව අත්තානං ඔවදි.

අථස්ස න එත්තකෙනෙව බුඬකාරකෙහි ධම්මෙහි භවිතබබන්ති උත්ත රිමපි උපඩාරයන්තෝ දුතියං සීලපාරමිං දිස්වා එතදගහාසි: සුමෙධපණ්ඩිත ඉමං ඉතෝ පට්ඨාය සීලපාරමිං පූරෙය්‍යාසි යථා චමරීමිගෝ නාම ජීවිතම්පි අනොලොකෙත්වා අත්තනො වාලමෙව රක්ඛති, එවං ඉමම්පි ඉතෝ පට්ඨාය ජීවිතම්පි අනොලොකෙත්වා සීලමෙව රක්ඛන්තෝ බුඬෝ භවිස්සසීති දුතියං සීලපාරමිං දළහං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං:-

නහෙතෙ එත්තකායෙව බුද්ධමමා භවිස්සරෙ,
අඤ්ඤපි විචිනිස්සාමි යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

විචිනනෙතා තදුදකඩිං දුතියං සීලපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිත නිසෙවිතං.

ඉමං තිවං දුතියං තාව දළහං කත්වා සමාදිය,
සීලපාරමිතං ගච්ඡ යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

සුථාපි චමරී වාලං කිස්මිංචි පතිලග්ගිතං,
උපෙති මරණං තත්ථ න විකොපෙති වාලධිං.

තථෙව චතූසු භූමීසු සීලානි පරිපූරය,
පරිරක්ඛ සබ්බදා සීලං චමරී විය වාලධිනති.

තත්ථ **නහෙතෙනති** නහි එතෙ යෙව; **බොධිපාචනානි** මග්ගපරිපාචනා; සබ්බඤ්ඤුතඤාණපරිපාචනා වා; **දුතියං සීලපාරමිනති** සීලං නාම සබ්බසං කුසලධම්මානං පතිට්ඨා, සීලෙ පතිෂ්ඨිතො කුසලධම්මෙහි න පරිහායති, සබ්බෙ ලොකිය ලොකුත්තරගුණෙ පවිලහති, තස්මා සීල පාරමි පූරෙතබ්බා; දුතියං සීලපාරමිං අද්දක්ඛිනති අත්ථො. **ආසෙවිත නිසෙවිතනති** ආසෙවිතඤ්ඤෙව බහුලිකතඤ්ච; **චමරීති** චමරිමිගො; **කිස්මිංචිනි** යත්ථ කත්ථචි රුක්ඛ ලතා කණ්ටකාදිසු අඤ්ඤතරස්මිං; **පතිවිලග්ගිතනති** පතිවිලග්ගං; **තත්ථානි** යත්ථ ලග්ගිතං තත්ථෙව ඨත්වා මරණං උපගච්ඡති; **න විකොපෙතීති** න ඡින්දති; **වාලධිනති** වාලං ඡින්දිත්වා න ගච්ඡති, තත්ථෙව මරණං උපෙතීති අත්ථො. **චතූසු භූමීසු සීලනති** චතූසු ඨානෙසු විභත්ත සීලානි; පාතිමොක්ඛසංවර ඉන්ද්‍රියසංවර ආජීවපාරිසුද්ධි පච්චයසන්නිස්සිත වසෙනාති අත්ථො. භූමිවසෙන පන ඒසුයෙව භූමීසු පරියාපන්නං තම්පි ව කුසලමෙවාති; **පරිපූරයාති** ඛණ්ඩ ඡිද්ද සබලාදි අභාවෙන පරිපූරය; **සබ්බදූති** සබ්බකාලං; **චමරී වියාති** චමරී ඉව; සෙසමෙත්ථාපි උත්තානමෙව.

අථස්ස න එත්තකෙනෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බන්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො තතියං නෙක්ඛම්මපාරමිං දිස්වා එතදහොසි: සුමෙධපණ්ඩිත තිවං ඉතො පඨාය නෙක්ඛම්මපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි, යථා පන සුවිරම්පි බන්ධනාගාරෙ වසමානො පුරිසො න තත්ථ සිනෙහං කරොති, අථ ඛො උක්කණ්ඨිතො අවසිතුකාමො හොති, එවමෙව ත්වම්පි සබ්බභවෙ බන්ධනා ගාරසදිසෙ කත්වා පස්ස, සබ්බභවෙහි උක්කණ්ඨිතො මුච්චිතුකාමො හුත්වා නෙක්ඛම්මාභිමුඛොව හොහි. එවං බුඩ්ඩො භවිස්සසීති තතියං නෙක්ඛම්ම පාරමිං දළහං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං:–

නහෙතෙ එත්තකා යෙව බුද්ධමමා භවිස්සරෙ,
අඤ්ඤපි විචිනිස්සාමි යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

විචිනනෙතා තදුදකඩිං තතියං නෙක්ඛම්මපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිත නිසෙවිතං.

ඉමං තාවං තතියං තාව දළහං කත්වා සමාදිය,
නෙක්ඛම්මපාරමිං ගච්ඡ යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

යථා අන්ධුඤරෙ පුරිසො චිරවුත්ථෝ දුබ්බදිතතා,
න තත්ථ රාගං අභිජනෙති මුත්තිං යෙව ගවෙසති.

තථෙව ත්වං සබ්බභවෙ පඤ්ඤරෙ විය,
නෙක්ඛම්මාභිමුඛෝ හොහි භවතො පරිමුත්තියාති.

තත්ථ **අන්ධුඤරෙති** බන්ධනාගාරෙ; **චිරමුසිතොති** චිරකාලවුත්ථෝ; **දුබ්බදිතොති** දුක්ඛපීළිතෝ; **තත්ථාති** අන්ධුඤරෙ; **රාගන්ති** සිනෙහං; **න ජනෙතීති** න උපපාදෙති; ඉමං අන්ධුඤරං මුඤ්චිත්වානෙවාහමඤ්ඤත්‍ර ගමිඤ්ඤාමීති එවං තත්ථ රාගං න ජනෙති; කිං කරොති?, **මුත්තිං යෙව ගවෙසතීති** මුත්තිං යෙව මොක්ඛං යෙව ගවෙසන්තී අධිප්පායො. **නෙක්ඛම්මාභිමුඛොති** නික්ඛමනාභිමුඛෝ හොහි; **භවතොති** සඛෙනි භවෙහි; **පරිමුත්තියාති** පරිමොචනත්ථාය; "නෙක්ඛම්මාභිමුඛෝ හුත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සතී"තිපි පාඨො. සෙසමෙත්ථාපි උත්තානමෙවාති.

අථස්ස න එත්තකෙනෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බන්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො චතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං දිස්වා එතදහොසි: සුමෙධ පණ්ඩිත ත්වං ඉතො පට්ඨාය පඤ්ඤාපාරමිං පූරෙය්‍යාසි, ඡින්න මජ්ඣිමුඤඤ ඤෙසු කඤ්ඤ අවජෙත්වා සබ්බෙපි පණ්ඩිතෙ උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡෙය්‍යාසි, යථාපි පිණ්ඩචාරිකො භික්ඛු ඡින්නාදිභෙදෙසු කුලෙසු කිඤ්චි කුලං අවිවජ්ජෙත්වා පවිසිත්වා පිණ්ඩාය චරන්තො ඛිප්පං යාපනමත්තං ලභති, එවං ත්වම්පි සබ්බපණ්ඩිතෙ උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡන්තො බුද්ධො භවිස්සසීති චතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං දළහං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං:-

නහෙතෙ එත්තකායෙව බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ,
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

විචිනනෙතා තදුදඤකඛිං චතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිත නිසෙවිතං.

ඉමං ත්වං චතුත්ථං තාව දළහං කත්වා සමාදිය,
පඤ්ඤාය පාරමිං ගච්ඡ යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

යථාහි භික්ඛු ඡින්නාදිභෙදා ඡින්න මුඤඤ මජ්ඣිමෙ,
කුලානි න විවජ්ජෙනෙතා එවං ලභති යාපනං.

තථෙව ත්වං සබ්බකාලං පරිපුච්ඡනෙතා බුධං ජනං,
පඤ්ඤාය පාරමිං ගන්ත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසීති.

තත්ථ **ඡින්නාදිභෙදානන්ති** පිණ්ඩාය චරනෙතා; **ඡින්නමුඤඤ මජ්ඣිමෙති** ඡින්නඤඤ මජ්ඣිමානි කුලානීති අත්ථෝ. ලිඞ්ගවිපරියාසො කතො. **න විවජ්ජෙනෙතානන්ති** න පරිහරනෙතා; ඝරපිඨිපාපි මුඤ්චිත්වා චරනෙතා විවජ්ජති නාම, එවං අකත්වාති අත්ථෝ. **යාපනන්ති** යාපනමත්තං; පාණධා

රණං ආහාරං ලභතීති අත්ථො; **පරිපුච්ඡතෙනාති** "කිං භන්තෙ කුසලං කිං අකුසලං කිං සාවජ්ජං කිං අනවජ්ජ"න්ති ආදිනා නයෙන තත්ථ තත්ථ අභි ඤ්ඤතෙ පණ්ඩිතෙ ජනෙ උපසඞ්කමිත්වා පරිපුච්ඡනෙනාති අත්ථො. **බුධං ජනානති පණ්ඩිත** ජනං; "බුධෙ ජනෙ"තිපි පාඨො. **පඤ්ඤූප පාරමිනි** "පඤ්ඤූපාරමිතං ගණ්හා"තිපි පාඨො. සෙසමෙත්ථාපි උත්තානමෙවාති.

අථස්ස න එත්තකෙනෙව බුඩ්කාරකඩමෙඝි භවිතබ්බන්ති උත්තරිමපි උපධාරයතො පඤ්චමං විරියපාරමිං දිස්වා එතදහොසි: සුමෙධපණ්ඩිත ත්වං ඉතො පඨාය විරියපාරමිං පූරෙය්යාසි, යථාපි සීහො මිගරාජා සබ්බඉරියා පථෙසු දළ්හවිරියො හොති, එවං ත්වම්පි සබ්බභවෙසු සබ්බඉරියාපථෙසු දළ්හවිරියො අනොලීන විරියො සමානො බුඩ්ඩො භවිස්සතීති **පඤ්චමං** විරියපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං:-

නහෙතෙ එත්තකා යෙව බුඩ්ධම්මා භවිස්සරෙ,
අඤ්ඤෙපි විවිනිස්සාමි යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

විවිනනෙනා තදුද්දක්ඛිං පඤ්චමං විරියපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිත නිසෙවිතං.

ඉමං ත්වං පඤ්චමං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
විරියපාරමිතං ගච්ඡ යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

යථාපි සීහො මිගරාජා නිසජ්ජඤාන චඞ්කමෙ,
අලීනවිරියො හොති පගණ්හිතමනො සදා.

තථෙව ත්වං සබ්බභවෙ පගණ්හ විරියං දළ්හං,
විරියපාරමිතං ගන්ත්වා සමබොධිං පාපුණිස්සසීති.

තත්ථ **අලීනවිරියොති** අනොලීනවිරියො; **සබ්බභවෙනි** ජාත ජාත භවෙ; සබ්බෙසු භවෙසූති අත්ථො. "ආරඩ්ඩවිරියො හුත්වා සමබොධිං පාපුණිස්සසී"තිපි පාඨො. සෙසමෙත්ථාපි උත්තානමෙවාති.

අථස්ස න එත්තකෙනෙව බුඩ්කාරකඩමෙඝි භවිතබ්බන්ති උත්තරිං උපධාරයතො ඡට්ඨං ඛන්තිපාරමිං දිස්වා එතදහොසි: සුමෙධපණ්ඩිත ත්වං ඉතො පඨාය ඛන්තිපාරමිං පූරෙය්යාසි. සම්මානනෙපි අවමානනෙපි ඛමොව භවෙය්යාසි, යථාහි පඨවියං නාම සුචිම්පි පකිඛිපති අසුචිම්පි නව තෙන පඨවි සිනෙහං පවිඤං වා කරොති, ඛමති සහති අධිවාසෙනියෙව, එව මෙව ත්වම්පි සබ්බසං සම්මානනාවමානනෙසු ඛමො සමානො බුඩ්ඩො භවිස්සසීති ඡට්ඨං ඛන්තිපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං:-

නහෙතෙ එත්තකායෙව බුඩ්ධම්මා භවිස්සරෙ,
අඤ්ඤෙපි විවිනිස්සාමි යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

---

a. මජ්ඣිමනිකායෙ-චූළහත්ථිපදොපම සුත්ත.

විවිනන්‌නෝ තදුදපාදිං ඡඨං ධනපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිත නිසෙවිතං.

ඉමං තාව ඡඨං තාව දළහං කත්වා සමාදිය,
තත්‌ථ අවෙජ්ඣමානසො සමෙබොධිං පාපුණිස්සසි.

යථාපි පථවි නාම සුවිමපි අසුවිමපි ච,
සබ්බං සහති නික්ඛෙපං න කරොති පටිඝං තයා.

තථෙව ත්වම්පි සබ්බෙසං සම්මානනාවමානනාදිකමොං,
ධනපාරමිතං ගන්ත්වා සමෙබොධිං පාපුණිස්සසීති.

තත්‌ථ **අවෙජ්ඣමානසොති** එකංස මානසො; **සුවිමපිති** වන්දන කුඞ්කුම ගන්ධමාලාදි සුවිමපි; **අසුවිමපිති** අඟි කුක්කුර මනුස්ස කුණප ගූථ මූත්‍ර බෙල සිඞ්ඝාණිකාදි අසුවිමපි; **සහතීති** ඛමති, අධිවාසෙසි; **නික්ඛෙපනති නික්ඛිත්තං**; **පටිඝන්ති** කොධං; **තයාති** තාය වුත්තනියා තාය නිද්දිට්ඨනියා; "පටිඝං දය"න්තිපි පාඨො. තස්සත්‍ථෙ: තෙන නික්ඛෙපෙන පටිඝානුරොධං න කරොතීති අත්‍ථො. **සම්මානනාවමානනාදිකමොති** සබ්බෙසං සම්මානාවමාන සඞ්ඛාතානං තිණ්ණම්පි භවානං අත්‍ථො. "තථෙව ත්වම්පි සබ්බභවෙ සම්මානන විමානනාදිකමෙ"න්තිපි පඨන්ති. "ධනන්‍නියා පාරමිං ගන්ත්වා"න්තිපි පාඨො. තස්සා ධනන්‍නියා පාරමි පූරණවසෙන ගන්ත්වාති අත්‍ථො. සෙසමෙත්‍ථාපි උත්තානමෙවාති. ඉතො පරං එත්තකම්පි අවත්වා යත්‍ථ යත්‍ථ විසෙසො නං තමෙව වදිත්වා පාඨන්තරං දස්සෙත්වා ගමිස්සාමාති.

අථස්ස න එත්තකෙනෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බන්ති උත්තරිම්පි උපඩ්ඩාරයන්තො සන්තතම සච්චපාරමිං දිස්වා එතදවොච: සුමෙධපණ්ඩිත ත්වං ඉතො පඤ්චම සන්තතම සච්චපාරමිං පූරෙය්‍යාසි, අසනියා මත්‍ථකෙ පතමානා යපි ධනාදීනං අත්‍ථාය ඡන්‍දාදීනං වසෙන සම්පජානමුසාවාදං නාම මා භාසි. යථාපි ඔසධී තාරකා නාම සබ්බලොකුත්තුසු අත්තනො ගමනවීථිං විජහිත්වා **අඤ්ඤස්ස** වීථියා න ගච්ඡති සකවීථියාව ගච්ඡති. එවමෙව ත්වම්පි සච්චං පහාය මුසාවාදං නාම අවදන්තොයෙව බුද්ධො භවිස්සසීති සන්තතම සච්ච පාරමිං දළහං කත්වා අධිඨාසි. තෙන වුත්තං:–

නහෙතෙ එත්තකායෙව බුද්ධධම්මා –පෙ–

විවිනන්‌නෝ තදුදපාදිං සන්තතම සච්චපාරමිං.
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිත නිසෙවිතං.

ඉමං ත්වං සන්තතම තාව දළහං කත්වා සමාදිය,
තත්‌ථ අවෙජ්ඣවචනො සමෙබොධිං පාපුණිස්සසි.

යථාපි ඔසධී නාම ත්‍රුලාභූතා සදෙවකෙ,
සමයෙ උත්තුවසෙ වා නෙවොක්කමති වීථිතො.

තථෙව ත්වම්පි සච්චෙසු මා වොක්කමිහි වීථිතො,
සච්චපාරමිතං ගන්ත්වා සමෙබොධිං පාපුණිස්සසීති.

තත්ථ **නත්ථාති** සච්චපාරමියං; **අමෙඣකවචනොති** අවිතථවචනො; **ඔසධි නාමාති** ඔසධිතාරකා; ඔසධි[1]ගහණෙ ඔසධිතාරකං උදිතං දිස්වා ඔසධා ගණ්හන්ති, තස්මා 'ඔසධිතාරකා'ති වුච්චති. **තුලාභූතාති** පමාණභූතා; **සදෙවකස්සාති** සදෙවකස්ස ලොකස්ස; **සමඤ්ඤාති** වස්සසමයෙ; **උතුවස්සෙති** හෙමන්ත ගිම්හෙසු; "සමයෙ උතුවට්ඨෙ"ති පාඨො. තස්ස-**සමඤ්ඤාති** ගිම්හෙ; **උතුවමෙවාති** හෙමන්තෙ ච වස්සානෙ වාති අත්ථො. **නෙවොක්කමන්ති විජිනොති** තං නා උතුමනි අත්තනො ගමනාවිජිතො න ඔක්කමති න විගච්ඡති; යං යං ඵලදූනමත්තං ඔසධං තං තං ඵලදූනෙන ඡ මාසෙ පුබ්බං දිසං ගච්ඡති කිර ඡ මාසෙ පච්ඡිමං දිසං; අථවා **ඔසධිනාමාති** ඔසධං සිඛිගිවෙර පිප්පලි මරිචාදිකං; **නෙවොක්කමතීති** ඔක්කමම අත්තනො ඵලං අදත්වා න නිවත්තති; **විජිනොති** ගමනාවිජිතො; **පිත්තහරොති** පිත්තං හරතෙ ච වාතහරෙ වාතං හරතෙව සෙම්හහරෙ සෙම්හං හරතෙවාති අත්ථො. සෙසමෙත්ථාපි උත්තානමෙවාති.

අථස්ස න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි හවිතබ්බන්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො අඤ්ඤං අධිට්ඨානපාරමිං දිස්වා එතදහොසි: සුමෙධ පණ්ඩිත ත්වං ඉතො පට්ඨාය අධිට්ඨානපාරමිම්පි පූරෙය්යාසි යං අධිට්ඨාසි තස්මිං අධිට්ඨානෙ නිච්චලො භවෙය්යාසි. යථා පබ්බතො නාම සබ්බදිසාසු වාතෙ පහරන්තෙපි න කම්පති න චලති අත්තනො ඨානෙයෙව තිට්ඨති. එවමෙව ත්වම්පි අත්තනො අධිට්ඨානෙ නිච්චලො හොන්තොව බුද්ධා භවිස්සසීති අඤ්ඤං අධිට්ඨානපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං:-

නහෙතෙ එත්තකා යෙව-පෙ-
චිවිනන්තො තදුද්දකිං අඤ්ඤං අධිට්ඨානපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිත නිසෙවිතං.
ඉමං ත්වං අඤ්ඤං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
තත්ථ ත්වං අචලො හුත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.
යථාපි පබ්බතො සෙලො අචලො සුපතිට්ඨිතො,
න කම්පති භුසවාතෙහි සකඨානෙව තිට්ඨති.
තථෙව ත්වම්පි අධිට්ඨානෙ සබ්බඬ අචලො භව,
අධිට්ඨානපාරමිං ගන්ත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසීති.

තත්ථ **සෙලොති** සිලාමයො; **අචලොති** නිච්චලො; **සුපතිට්ඨිතොති** අචලත්තා යෙව සුට්ඨු පතිට්ඨිතො; "යථාපි පබ්බතො අචලො නීඛාතො"තිපි පාඨො. **භුසවාතෙහීති** බලවවාතෙහි; **සකඨානෙයෙවාති** අත්තනො ඨානෙයෙව; යථාසිතඨානෙයෙවාති අත්ථො. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

අථස්ස න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බන්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො නවමං මෙත්තාපාරමිං දිස්වා එතදහොසි: සුමෙධ පණ්ඩිත ත්වං ඉතො පට්ඨාය මෙත්තාපාරමිං පූරෙය්යාසි භිතෙසුපි අභිතෙසුපි එකචිත්තො භවෙය්යාසි. යථාපි උදකං නාම පාපජනසසපි කල්‍යාණ

1. සී. II. ඔසධි.

ජනස්සපි සීතභාවං එකසදිසං කත්වා ඵරති. එවමෙව ත්‍රිමපි සබ්බඤ්ඤුතඤාණං මෙත්තාවිතෙනාන එකාවිතෙනාව හුත්වා බුද්ධෝ භවිස්සසීති තවමං මෙත්තාපාරමිං දළහං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං:-

නහෙතෙ එත්තකායෙව-පෙ-

විවිනන්නෙතා තදදදකිං තවමං මෙත්තාපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිත නිසෙවිතං.

ඉමං ත්වං තවමං තාව දළහං කත්වා සමාදිය,
මෙත්තාය අසමෝ හොහි යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

යථාපි උදකං නාම කල්‍යාණෙ පාපකෙ ජනෙ,
සමං ඵරති සීතෙන පවාහෙති රජෝමලං.

තථෙව ත්වම්පි අහිතහිතෙ සමං මෙත්තාය භාවය,
මෙත්තාපාරමිතං ගන්ත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසීති.

තත්ථ **අසමෝ හොහීති** මෙත්තාභාවනාය අසදිසෝ හොහි; "තත්ථ ත්වං සමසමෝ හොහී"තිපි පාඨෝ. සො උත්තානනත්ථොව; **සමනන්ති** තුල්‍යං; **ඵරතීති** ඵුසති; **පවාහෙතීති** විසොධෙති; **රජොති** ආගන්තුකරජං; **මලන්ති** සරීරෙ උට්ඨිතං සෙදමලාදිං; "රජං මල"න්තිපි පාඨෝ. සො යෙවත්ථෝ; **අහිතාහිතෙති** අහිතෙ ච හිතෙ ච; මිත්තෙ ච සපත්තෙ ච්‍යානි අත්ථෝ. **මෙත්තාය භාවයාති** මෙත්තං භාවය වඩ්ඪෙහි; සෙසමෙත්ථාපි උත්තානමෙව.

අථස්ස න එත්තකෙනෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බන්ති උත්තරිම්පි උපධාරයන්තො දසමං උපෙක්ඛාපාරමිං දිස්වා එතදහොසි: සුමෙධ පණ්ඩිත ත්වං ඉතො පට්ඨාය උපෙක්ඛාපාරමිං පූරෙය්‍යාසි සුඛම්පි දුක්ඛම්පි මඤ්ඤත්ථෝ භවෙය්‍යාසි. යථාපි පථවී නාම සුභම්පි අසුභම්පි ච පක්ඛිප මානෙ මඤ්ඤත්ථාව හොති, එවමෙව ත්වම්පි සුබදුක්ඛෙ මඤ්ඤත්ථෝව හොත්වා බුද්ධෝ භවිස්සසීති දසමං උපෙක්ඛාපාරමිං දළහං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං:-

නහෙතෙ එත්තකායෙව-පෙ-

විවිනන්නෙතා තදදදකිං දසමං උපෙක්ඛාපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිත නිසෙවිතං.

ඉමං ත්වං දසමං තාව දළහං කත්වා සමාදිය,
තුලාභූතො දළෙහා හුත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

යථාපි පථවී නාම නික්ඛිත්තං අසුභං සුභං,
උපෙක්ඛති උභොපෙතෙ කොපානුනය වජ්ජිතා.

තථෙව ත්වම්පි සුබදුක්ඛෙ තුලාභූතො සදා භව,
උපෙක්ඛාපාරමිතං ගන්ත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසීති.

තත්ථ **තුලාභූතොති** මඤ්ඤත්ථභාවෙ සිතො; යථා තුලාදණ්ඩා සමං තුලිතො සමං තිට්ඨති න නමති න උන්නමති; එවමෙව ත්වම්පි සුබදුක්ඛෙසු

තුලාසදිසෝ හුත්වා සමෙඛාඩිං පාපුණිස්සසි. **කොපානුනයවජ්ජිතානි** පටිඝානුරොධ වජ්ජිතා; "දොසකොපවිවජ්ජිතා"තිපි පාඨො. සෝ එව අත්ථෝ. සෙසං ඛන්තිපාරමියං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

තතෝ සුමෙධපණ්ඩිතෝ ඉමෙ දස පාරමිඛමෙ විචිනිත්වා තතෝ පරං විනෙතසි: ඉමස්මිං ලොකෙ බොධිසත්තෙහි පරිපූරෙතබ්බා බොධිපරිපාචනා බුඩ්කාරකා ධම්මා එත්තකායෙව න ඉතෝ භීයෝ, ඉමා පන පාරමියෝ උඩං ආකාසෙපි නත්ථි, න හෙට්ඨා පඨවියමපි, න පුරත්ථිමාදිසු දිසාසුපි අත්ථි, මයඤ්ච යෙව පන හදයමංසන්තරෙයෙව පතිට්ඨිතාති. එවං තාසං අත්තනො හදයෙ පතිට්ඨිතභාවං දිස්වා සබ්බාපි තා දළහං කත්වා අධිට්ඨාය පුනපපුන සම්මසනෙනා අනුලොමපටිලොමං සම්මසි: පරියන්ත ගහෙත්වා ආදිමහි පාපෙසි. ආදිමහි ගහෙත්වා පරියන්ත ඨපෙසි. මජ්ඣෙ ගහෙත්වා උභතො ඔසාපෙසි. උභතො කොටිසු ගහෙත්වා මජ්ඣෙ ඔසාපෙසි. බාහිර භණ්ඩපරිච්චාගො පාරමියො නාම අඞ්ගපරිච්චාගො උපපාරමියො නාම ජීවිතපරිච්චාගො පරමත්ථපාරමියො නාමාති දසපාරමියෝ දසඋපපාර මියො දසපරමත්ථපාරමියොති යමකතාලං[1] විනිවටෙන්තො විය සම්මසි. තස්ස දසපාරමියො සම්මසන්තස්ස ධම්මතෙජෙන චතුනහුතාධිකා තියොජන සතසහස්ස බහලා විපුලා අයං මහාපඨවි හත්ථිනා අක්කන්ත නලකලාපො විය උපපීළියමානඋච්චුං යන්තං විය ච මහාවිරවං විරවමානා සඞ්කම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි කුලාලචක්කං විය තෙලයන්තචක්කං විය ච පරිබ්භමි. තෙනවුත්තං:-

> එත්තකා යෙව තෙ ලොකෙ යෙ ධම්මා බොධිපාචනා,
> තතුඩං නත්ථි අඤ්ඤත්ර දළහං තත්ථ පතිට්ඨහ.
> ඉමෙ ධම්මෙ සම්මසතො සභාවසරසලක්ඛණෙ,
> ධම්මතෙජෙන වසුධා දසසහස්සී පකම්පථ.
> වලඤ්ජි රවතී පුථ්වී උච්චුං ගන්තාංව පීළිතං,
> තෙලයන්තෙ යථා චක්කං එවං කම්පති මෙදිනී.

තත්ථ **එත්තකායෙවා**ති නිද්දිට්ඨානං දසන්නං පාරමිතානං අනූනාධික භාවදස්සනත්ථං වුත්තං; **නතුඩ**න්ති තතෝ දසහි පාරමීහි උඩං; **නත්ථි අඤ්ඤත්රා**ති අඤ්ඤත්ර*ලක්ඛණං සද්දසත්ථතෝ ගහෙතබ්බං. තතෝ දස පාරමිතෝ අඤ්ඤං බුඩ්කාරකඩමෙමා නත්ථිති අත්ථෝ. **තත්ථා**ති තාසු දසසු පාරමීසු; **පතිට්ඨහා**ති තිඨ; පරිපූරෙන්තෝ තිඨාති අත්ථෝ. **ඉමෙ ධම්මෙ**ති පාරමිඛමෙ; **සම්මසතෝ**ති උපපරික්ඛන්තස්ස; අනාදරභෙ සාමිවචනං දට්ඨබ්බං. **සභාවසරසලක්ඛණෙ**ති සභාවසඞ්ඛාතෙන සරස ලක්ඛණෙන සම්මසන්තස්සාති අත්ථෝ. **ධම්මතෙජෙනා**ති පාරමී පරිවය ඤ්ඤතෙජෙන; **වසුධා**ති 'වස්සූ'ති රතනං වුච්චති, තං ධාරෙති ධියති වා එත්ථාති=වසුධා; මෙදිනී. **පකම්පථා**ති පකම්පිත්ථ; සුමෙධපණ්ඩිතෙ පාරමියො විචිනනෙන තස්ස ඤ්ඤතෙජෙන දසසහස්සී පකම්පිත්ථාති අත්ථෝ. **වලඤ්ජී**ති චක්කාකාරං† කම්පි; **රවතී**ති නදති විකූජති; **උච්චු**

1. ම. II. යමකතෙලං. * අඤ්ඤ. † ඡපකාරං.

ඝනතාංව පිළිතාංනි පිළිතුවහුයනතාං විය; "ගුලයනතාංව පිළිතං"තිපි පාඨො. සො යෙවථෝ. **තෙලඝනෙනති** තෙලපිළන යනෙන; **යථා වඤඤනති** වඤඤිකානං මහාවඤඤයනතං විය; **එවංති** යථා තෙලපිළනවඤඤං පරිබහමති කම්පති එවං අයං මෙදිනී කම්පතීති අථෝ. සෙසමෙථ උත්තානමෙවානි.

එවං මහාපථවියා කම්පමානාය රමමනගරවාසී මනුසසා භගවනතං පරිවිසයමානා සඤඤාතුං අසක්කොනතා යුගනතවාතබහාහතා මහාසාලා විය මුවච්චා පතිංසු; ඝටාදීනි කුලාලභණ්ඩානි පවටටනතානි අඤඤමඤඤං පහරනතානි චූණණවිචූණණානි අහෙසුං. මහාජනා භීත තසිතා සත්ථාරං උපසඞකමිත්වා: කිනනුඛො භගවා නාගාවටටොයං භූතයක්ඛදෙව තාසු අඤඤතරාවටටා වාති නාහි මයං එතං ජානාම, අපි ච ඛො සබබොපි අයං මහාජනො උපදදුතථා, කිනනුඛො ඉමසස ලොකසස පාපකං භවිසසති උදාහු කලයාණං? කථෙථ නො එතං කාරණනති පුචඡිංසු.

අථ සතථා තෙසං කථං සුත්වා තුමෙහ මා භායථ මා ඛො විනතයිත්ථ නත්ථි වො ඉතොනිදානං භයං, යො සො මයා අජජ සුමෙධපණ්ඩිතො අනාගතෙ ගොතමො නාම බුඩ්ඩො භවිසසතීති ව්‍යාකතො, සෝ'දානි පාරමියො සම්මසති තසස සම්මසනතසස ධම්මතෙජෙන සකලදසසහසසී ලොකධාතු එකපහාරෙනෙව කම්පති චෙව රවති චාති. තෙන වුත්තං:-

යාවතා පරිසා ආසි බුඩ්ඩසස පරිවෙසනෙ,
පවෙධමානා සා තත්ථ මුවච්චා සෙති භූමියං.

ඝටා නෙකසහසසානි කුම්භීනඤඤ සතා බහූ,
සඤචුණණා මථිතා තත්ථ අඤඤමඤඤං පඝට්ටිතා.

උබ්බිගගා තසිතා භීතා භනතා බ්‍යථිතමානසා,
මහාජනා සමාගමම දීපඞකරමුනිපාගමුං.

කිං භවිසසති ලොකසස කලයාණමථ පාපකං,
සබබො උපදදුතො ලොකො තං විනෙදොඝි චකඛුම.

තෙසං තදා සඤඤපෙසි දීපඞකරෝ මහාමුනී,
විසසත්ථා හොථ මා භාථ ඉමසමිං පුථුවිකම්පනෙ.

යමහං අජජ ව්‍යාකාසිං බුඩ්ඩො ලොකෙ භවිසසති,
එසො සම්මසති ධම්මං පුබබකං ජිනසෙවිතං.

තසස සම්මසතො ධම්මං බුඩ්ඩභූමිං අසෙසතො,
තෙනායං කම්පිතා පුථුවි දසසහසසී සදෙවකෙති.

තත්ථ යාවතානි යාවනිකා; **ආසිනි** අහොසි; "සා තදා පරිසා ආසී"තිපි පාඨො. **තත්ථ** යං තත්ථ පරිසා සිතා ආසීති අත්ථො. **පවෙධමානාති** කම්පමානා; **සාති** සා පරිසා; **තත්ථාති** තසමිං පරිවෙසනඨානෙ; **සෙනීති** සයිත්ථ; **ඝටානි** ඝටානං; සාමි අත්ථෙ පච්චත්තවචනං. ඝටානං නෙක සහසසානීති අත්ථො **සංචුණණා මථිතානි** චූණණා චෙව මථිතා ච; මථිත

සංවුණ්ණානි අත්ථො. **අඤ්ඤමඤ්ඤං පඝට්ටිනානි** අඤ්ඤමඤ්ඤං පහටා; **උබ්බිග්ගහානි** උත්‍රාසහදයා; **තසිතානි** සඤ්ජාත තාසා; **භීතානි** භයභීතා; **හතානි** හතතමානසා; විබහන්තවිත්තානි අත්ථො. සබ්බානි පනෙතානි අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස වෙවචනානි. **සමාගමම්මානි** සමාගතත්තා; අයමෙව වා පාඨො. **උපද්දුතොනි** උපහතො ව්‍යාධිතො; **නං විනොදෙහිනි** තං උපද්දව*භයං විනොදෙහි; විනාසයාති අත්ථො. **චක්ඛුමාති** පඤ්ඤාචක්ඛුනි චක්ඛුමා; **තෙසං තදුති** තෙ ජනෙ තදු; උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං; **සඤ්ඤපෙහිනි** ඤපෙසි බොධෙසි; **විඤ්ඤාතා**ති විඤ්ඤත්ථවිත්තා; **මා භායථා**නි මා භායථ; **සමහන්නි** යං අහං සුමෙධපණ්ඩිතං; **ධම්මන්නි** පාරමිධම්මං; **පුබ්බඤ්ඤන්නි** පොරණං; **ජිනසෙවිතන්නි** ජිනෙහි බොධිසත්තකාලෙ සෙවිතන්නි අත්ථො; **බුද්ධභූමින්නි** බුද්ධපාරමිං; **නෙතා**ති තෙන සම්මසන කාරණෙන; **ඛම්භිතා**නි චලිතා; **සදෙවකෙනි** සදෙවකෙ ලොකෙ

තතො මහාජනො තථාගතස්ස වචනං සුත්වා හට්ඨතුට්ඨො මාලා ගන්ධවිලෙපනාදීනි ආදාය රම්මනගරතො නික්ඛම්මිත්වා බොධිසත්තං උප සඞ්කමිත්වා මාලාදීහි[1] පූජෙත්වා වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා රම්මනගරමෙව පාවිසි. අථ බොධිසත්තොපි දසපාරමියො සම්මසිත්වා දළහං කත්වා අධිට්ඨාය නිසින්නාසනා වුට්ඨාසි. තෙන වුත්තං:-

බුද්ධස්ස වචනං සුත්වා මනො නිබ්බායි තාවදෙ,
සබ්බෙ මං උපසංකම්ම පුනපි මං අභිවන්දථු.

සමාදියිත්වා බුද්ධගුණං දළහං කත්වාන මානසං,
දීපඞ්කරං නමස්සිත්වා ආසනා වුට්ඨිං තදුනි.

තත්ථ **මනො නිබ්බායීනි**. මහාජනස්ස පඨවිකම්පනෙ උබ්බිග්ග හදයස්ස තත්ථ කාරණං සුත්වා මනො නිබ්බායි; සන්තිං අගමාසීනි අත්ථො. "ජනො නිබ්බායී"තිපි පාඨො. සො උත්තානොයෙව; **සමාදියිත්වා**නි සම්මා ආදියිත්වා; සමාදියාති අත්ථො. **බුද්ධගුණන්නි** පාරමියො; සෙසං උත්තානමෙව.

අථ ඛො බොධිසත්තං දයිතසබ්බසත්තං ආසනා වුට්ඨහන්තං සකල දසසහස්ස චක්කවාළදෙවතා සන්නිපතිත්වා දිබ්බෙහි ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා: අය්‍ය සුමෙධතාපස තයා අජ්ජ දීපඞ්කරස්ස දසබලස්ස පාදමූලෙ මහති පත්ථනා පත්ථිතා, සා තෙ අනන්තරායෙන සම්ඡිජ්ඣතු, මා තෙ තත්‍ර භයං වා ඡම්භිතත්තං වා අහොසි, සරීරෙ තෙ අපපමත්තකොපි රොගො මා උපපජ්ජතු, බ්‍රහ්මපාරමියො පූරෙත්වා සම්මාසම්බොධිං පටිවිජ්ඣ, යථා පුපඵ්ඵපග එලූපගා රුක්ඛා සමයෙ පුප්ඵන්තිවෙව ඵලන්ති ච, තථෙව ඉමම්පි තං සමයං අනතික්කමිත්වා බ්‍රහ්මපාරමියො සම්බොධිං ඵුසයසූති ආදීනි ඵුණිමඛලානි පසිරුදහංසු. එවං පසිරුදහිත්වා බොධිසත්තං අභිවාදෙත්වා අත්තනො අත්තනො දෙවඨානමෙව අගමංසු. බොධිසත්තොපි දෙවතාහි අභිථුතො

1. සී. II. මාලාදීහි. * උපද්දුත.

අහං දසපාරමියෝ පූරෙත්වා කපපසතසහසසාධිකානං චතුන්නං අසඞඛ්‍යානං මත්ථකෙ බුද්ධො භවිසසාමීති විරියං දළහං කත්වා අධිට්ඨාය ආකාස මබභුග්ගනත්වා ඉසිගණවනතා හිමවනතමෙව අගමාසි. තෙන වුත්තං:–

දිබඛං මානුසකං පුපඵං දෙවා මානුසකා උභො,
සමොකිරනති පුපෙඵහි වුඨහනතසස ආසනා.

වෙදයනති ච තෙ සොත්තිං දෙවා මානුසකා උභො,
මහනතං පත්තිතං තුසහං තං ලහසසු යථිච්ඡිතං.

සබඛ්බිතියෝ විවජ්ජනතු සොකො රොගෝ[1] විනසසතු,
මා තෙ භවත්වනතරායෝ ඵුස බ්‍රිපං බොධිමුත්තමං.

යථාපි සමයෙ සමපතෙන පුපඵනති පුපිනෝ දුමා,
තථෙව තවං මහාවීර බුඬඛඤ්ඤෙන පුපඵසි.

යථා යෙ කෙචි සම්බුඩා පූරයුං දසපාරමී,
තථෙව තවං මහාවීර පූරය දසපාරමී.

යථා යෙ කෙචි සම්බුඩා බොධිමණඩමහි බුජ්ඣරෙ;
තථෙව තවං මහාවීර බුජ්ඣිසසු ජිනබොධියං.

යථා යෙ කෙචි සම්බුඩා ධමමවක්කං පවත්තයුං,
තථෙව තවං මහාවීර ධමමවක්කං පවත්තය.

පුණ්ණමායෙ යථා චනදෙ පරිසුඩෙ විරොචති,
තථෙව තවං පුණ්ණමනො විරොව දසසහසසියං.

රාහුමුත්තො යථා සුරියෝ තාපෙන අතිරොචති,
තථෙව ලොකා මුච්චිත්වා විරාව සිරියා තුවං.

යථා යා කාචි නදියෝ ඔසරනති මහොදධිං,
එවං සදෙවකා ලොකා ඔසරනතු තවනතිකෙ.

තෙහි ථුතපපසත්ථෝ සො දසඛමෙම සමාදිය,
තෙ ධමෙම පරිපූරෙනෙතා පවනං පාවිසී තදා.

තත්ථ **දිබඛානි** මඳුරවං පාරිවජ්ජතාකං; දෙවා දිබඛං කුසුමං මානුසකා ච මානුසකපුපඵං ගහෙත්වාති **අත්ථෝ. සමොකිරනතීති** මමෙපරි සමොකිරිංසූති අත්ථෝ; **වුඨහනතසසාති** වුඨහතෝ; **වෙදයනතීති** නිවෙදයිංසු ඤාපෙසුං; **සොත්තිනති** සොත්ථිභාවං; ඉදානි වෙදයිතාකාරදසසනත්ථං **මහනතං පත්තිතං තුසහානති** ආදි වුත්තං. තයා පන සුමෙධපණ්ඩිත මහනතං ඨානං පත්තිතං; යථා පත්තිතං ලහසසූති අත්ථෝ. **සබඛ්බිතියොති** එත්ථ=ඊති, සබඛා ඊතියෝ=සබඛ්බිතියෝ; උපදදවා. **විවජ්ජනතූති** මා හොනතු; **සොකො රොගො විනසසතූති** සොචනසබඛාතො සොකො රුජන සඛාතො රොගො ච විනසා හවනතු. **තෙති** තව; **මා භවත්වනතරායොති** මා භවතු

1. සී. II. සබඛරොගො.

අන්තරායෙ; **පූසෝති** අධිගච්ඡ පාපුණාහි; **බොධිනති** අරහත්තමග්ගඤ්ඤණං; සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණම්පි වට්ටති. **උත්තමන්ති** සෙට්ඨං; **සම්මසෙති තස්ස තස්ස** රුක්ඛස්ස පුප්ඵනසමයෙ සම්පත්තෙති අත්ථො. **පුප්ඵිතොති** පුප්ඵනකා; **බුද්ධඤ්ඤණෙහීති** අඤාරහති බුද්ධඤ්ඤණෙහි; **පුප්ඵිසූති** පුප්ඵසු; **පූරයුනති** පූර ඝිංසු; **පූරයාති** පරිපූරය; **බුජ්ඣිංසූති** බුජ්ඣිංසු; **ජිනබොධිසත්ති ජිනානං** බුද්ධානං බොධියා; සබ්බඤ්ඤුබොධිමූලෙති අත්ථො. **පුණ්ණමායෙති** පුණ්ණමාසියං; **පුණ්ණමනොති** පරිපුණ්ණ මනොරථො; **රාහුමුත්තොති** රාහුනා සොභාහුනා මුත්තො; **නාපෙනාති** පතාපෙන ආලොකෙන; **ලොකා මුච්චිත්වාති** ලොකධමෙහි අලිත්තො හුත්වාති අත්ථො. **විරොචාති** විරාජ; **ගිරියාති** බුද්ධසිරියා; **ඔසරනතීති** මහාසමුද්දං පවිසන්ති; **ඔස රන්තූති** උපගච්ඡන්තු; **නවන්හිකොති** තව සන්තිකං; **නොහීති** දෙවෙහි; **ථුනපසඤ්ඤොති** ථුනො වෙව පසන්නො ච; ථුනෙහි වා දිපංකරාදීහි පසත්ථො; **දස ඛම්මෙති** දස පාරම්ඛමෙ; **පවනන්ති** මහාවනං; ඛම්මක පබ්බතෙ මහාවනං පවිසීති අත්ථො. සෙසගාථා සුඋත්තානා එවාති.

මධුරත්ථ විලාසිනියා බුද්ධවංසඛකථාය
සුමෙධ භාථා නිස්සිතා.

රමණනගරවාසිනොපි උපාසකා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා පුන භගවන්තං භුත්තාවිං ඔනීතපත්තපාණිං මාලාගඞ්ගාදීහි පූජෙත්වා වන්දිත්වා දානානුමොදනං සොතුකාමා උපනිසීදිංසු. අථ සත්ථා තෙසං පරම මධුරං හදයඞ්ගමමනුමොදනමකාසි:

"දානං නාම සුඛාදීනං නිදානං පරමං මතං,
දිබ්බානං පන සොපානං පනිඨාති පවුච්චති.

දානං තාණං මනුස්සස්ස දානං බන්ධු පරායනං,
දානං දුක්ඛාධිපහානානං සන්තානං පරමා ගති.

දුක්ඛනිච්චරණෙඤ්ඤෙන දානං නාවාති දීපිතං,
භයා රක්ඛණතො දානං නගරන්ති ච වණ්ණිතං.

දානං දුරාසදඤ්ඤෙනා වුත්තමාසිවිසොති ච,
දානං ලොභමලාදීහි පදුමං අනුපලිත්තතො.

නත්ථි දානසමෝ ලොකෙ පුරිසස්ස අවස්සයෝ,
පරිපජ්ජථ තස්මා තං කිරියාජඤ්ඤයෙන ච.

සඟ්ගහලොක නිදානානි දානානි මතිමා ඉධ,
කො හි නාම නරෝ ලොකෙ න දදෙය්‍ය හිතෙ රතො.

සුත්වා දෙවෙසු සම්පත්තිං කො නරෝ දානසම්භවං,
න දජ්ජා සුඛසඤ්ඤනං දානං චිත්තප්පමොදනං.

දුනෙන පවිපන්නෙන අච්ඡරා පරිවාරිතෝ,
රමතෙ සුචිරං කාලං නන්දනෙ සුරනන්දනෙ.

පිතිමුදුරං විඳති දුතා ගාරවමසම්ං ගච්ඡති ලොකෙ,
ඛ්‍යාතිමනන්තං යාති ච දුතා විස්සසනීයෝ හොති ච දුතා.

දත්වා දුනං යාති නරෝ සෝ හොගසම්ිඞ්ං දීඝඤ්චායුං,
සුඤ්ඤරතං පි ච විඳති රූපං සග්ගෙ සඞ්ං කිල තිදිවෙහි.
විමානෙසු ඨත්වා නානා මත්තමයූරාභිරුහෙසු.

චොරාරි රාජොදක පාවකානං ධනං අසාධාරණමෙව දුනං,
දදති තං සාවකසඤ්ඤිතම්ං පවෙචකභූම්ං පන බුඞ්භූම්නති.

එවමාදිනා නයෙන දුනානුමොදනං කත්වා දුනානිසංසං පකාසෙත්වා තදනන්තරං සීලකථං කථෙසි සීලං නාමෙතං ඉධලොක පරලොක සම්පත්තීනං මූලං,

සීලං සුඛානං පරමං නිදානං සීලෙන සීලි තිදිවං පයාති,
සීලං හි සංසාරමුපාගතස්ස තාණඤ්ච ලෙණඤ්ච පරායණඤ්ච.

අවඤ්ඤයා සීලසමෝ ජනානං කුතො පනඤ්ඤෙ ඉධ වා පරත්ථ,
සීලං ගුණානං පරමා පතිඨා යථා ධරා ථාවර ජඞ්ගමානං.

සීලං කිරෙව කල්‍යාණං සීලං ලොකෙ අනුත්තරං,
අරියවුත්තිසමාචාරෝ යෙන වුච්චති සිලවා.

සීලාලඞ්කාරසමෝ අලඞ්කාරෝ නත්ථි. සීලගන්ධසමෝ ගන්ධෝ නත්ථි. සීලසමං කිලෙසමල විසොධනං නත්ථි. සීලසමං පරිළාහූපසමනං නත්ථි. සීල සමං කිත්තිජනනං නත්ථි. සීලසමං සග්ගාරොහණ සොපානං නත්ථි. නිබ්බාණනගරපවෙසනෙ ච සීලසමං චාරං නත්ථි. යථාහ:-

සොභනෙනෙවං න රාජානො මුත්තාමණි විභූසිතා,
යථා සොභන්ති යතිනො සීලභූසනභූසිතා.

සීලගන්ධසමො ගන්ධො කුතො නාම භවිස්සති,
යො සබ්ං අනුවාතෙ ච පටිවාතෙ ච වායති.

න පුප්ඵගන්ධො පටිවාතමෙති න චන්දනං තගරමල්ලිකා වා,
සත්තඤ්ච ගන්ධො පටිවාතමෙති සබ්බා දිසා සප්පුරිසො පවාති.

චන්දනං තගරං වාපි උප්පලං අථ වස්සිකී,
එතෙසං ගන්ධජාතානං සීලගන්ධො අනුත්තරො.

න ගඞ්ගා යමුනා වාපි සරභූ වා සරස්සති,
නින්නගා වා විරවති මහී වාපි මහානදී.

සක්කුණන්ති විසොධෙතුං යම්මලං ඉධ පාණිනං,
විසොධයති සත්තානං තං වෙ සීලජලං මලං.

න තං සජ්ලදූ වාතා න වාපි හරිචන්දනං,
නෙව හාරා න මණයෝ න චන්දකිරණඛුරා.

සමයනත්ථිධ සත්තානං පරිලාහං සුරක්ඛිතං,
යං සමෙති ඉදං අරියං සීලං අච්චන්ත සීතලං.

අත්තානුවාදදි භයං විධංසයති සබ්බදා,
ජනෙති කිත්තිං සාතඤ්ච සීලං සිලවතෝ සදා.

සඟාරොහණ සොපානං අසඤ්ඤං සීලසමං කුතෝ,
මාරං වා පන නිබ්බාණ නගරස්ස පවෙසනෙ.

ගුණානං මූලභූතස්ස දෙසානං බලඝාතිනෝ,
ඉති සීලස්ස ජානාථ ආනිසංසමනුත්තරං.

එවං භගවා සීලානිසංසං දස්සෙත්වා ඉදං පන සීලං නිස්සාය අයං සඝෙෂා ලබ්භතීති දස්සනත්ථං තදනන්තරං සඟාහකථං කථෙසි. අයං සඝෙෂා නාම ඉට්ඨෝ කන්තෝ මනාපෝ එකන්තසුඛෝ නිච්චමෙව් කිලා නිච්චං සම්පත්තියෝ ලභන්ති. චාතුම්මහාරාජිකා දෙවා නවුති වස්ස සතසහස්සානි දිබ්බසුඛං දිබ්බසම්පත්තිං පටිලභන්ති තාවතිංසා තිංසෙ ච වස්සකොටියෝ සඨිච වස්සසතසහස්සානීති. එවමාදි සඟගුණපටිසංයුත්තකථං කථෙසි. එවං සඟකථාය පලොභෙත්වා පුන අයම්පි සඟෙෂා අනිච්චෝ අද්ධුවෝ නහෙව් ඡන්දරාගෝ කාතබ්බෝති කාමානං ආදීනවං ඔකාරං සංකිලෙසං නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසඤ්ච පකාසෙත්වා අමතපරියොසානං ධම්මකථං කථෙසි.

එවං තස්ස මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා එකච්චෙ සරණෙසු ච එකච්චෙ පඤ්චසීලෙසු ච එකච්චෙ සොතාපත්තිඵලෙ ච එකච්චෙ සකදා ගාමිඵලෙ එකච්චෙ අනාගාමිඵලෙ එකච්චෙ චතූසුපි ඵලෙසු එකච්චෙ තීසු විජ්ජාසු එකච්චෙ ඡසු අභිඤ්ඤාසු එකච්චෙ අෂ්ඨසමාපත්තිසු පතිෂ්ඨාපෙත්වා උෂ්ණායසනා රමණනගරතෝ නික්ඛම්ත්වා සුදස්සනවිහාරමෙව පාවිසි. තෙන වුත්තං:-

තදූ තෙ හොජ්ඣිත්වාන සසඞ්ඝං ලොකනායකං,
උපගඤ්ඡුං සරණං තස්ස දීඝඞ්කරස්ස සත්ථුනෝ.

සරණාගමනෙ කඤ්චි නිවෙසෙති තථාගතෝ,
කඤ්චි පඤ්චසු සීලෙසු සීලෙ දසවිධෙ පරං.

කඤ්චි දෙති සාමඤ්ඤං චතුරෝ ඵලමුත්තමෙ,
කඤ්චි අසමෙ ධම්මෙ දෙති සෝ පවිසමහිදූ.

කඤ්චි වරසමාපත්තියෝ අෂ් දෙති නරාසභෝ,
තිස්සෝ කඤ්චි විජ්ජායෝ ඡළභිඤ්ඤායෝ පවෙච්ඡති.

තෙන යොගෙන ජනකායං ඔවදි සෝ මහාමුනි,
තෙන විත්ථාරිකං ආසි ලොකනාථස්ස සාසනං.

මහා හනු උසභක්ඛන්ධො දීපඞ්කර සනාමකො,
ඔහූ ජනෙ තාරයති පරිමොචෙති දුග්ගතිං.

බොධනෙය්‍යං ජනං දිස්වා සතසහස්සෙපි යොජනෙ,
ඣණෙන උපගන්ත්වාන බොධෙති තං මහාමුනීති.

තඤ්ච නෙති තෙ රම්මනගරවාසිනො උපාසකා; **සරණන්ති** එත්ථ සරණං සරණාගමනං සරණස්ස ගන්තා ච වෙදිතබ්බා. සරති හිංසති විනාසෙතීති සරණං; කිං තං? රතනත්තයං. තං පන සරණඞ්ගතානං තෙනෙව සරණගමනෙන භයං සන්තාසං දුක්ඛං දුග්ගතිං පරිකිලෙසං හනති හිංසතීති සරණන්ති වුච්චති. වුත්තඤ හෙතං:-

යෙ කෙචි බුද්ධං සරණඞ්ගතාසෙ න තෙ ගම්ස්සන්ති අපායං,
පහාය මානුසං දෙහං දෙවකායං පරිපූරෙස්සන්තීති.

යෙ කෙචි ධම්මං සරණඞ්ගතාසෙ-පෙ-
යෙ කෙචි සඞ්ඝං සරණඞ්ගතාසෙ-පෙ-පරිපූරෙස්සන්තීති.

සරණාගමනං නාම රතනත්තය ඒරායණාකාරපවත්තො විඤ්ඤාණසොතෙ; සරණස්ස ගන්තා නාම තං සමඞ්ගීපුග්ගලො; එවං තාව සරණං සරණාගමනං සරණස්ස ගන්තාවාති ඉදං තයං වෙදිතබ්බං. **තස්සාති** තං දීපඞ්කරං; උපයොගවසෙ සාමිවචනං දට්ඨබ්බං. "උපගච්ඡුං සරණං තස්ස"ත්‍යපි පාඨො. **සඤ්ඤනොති** සද්දාරං; **සරණාගමනෙ කඤ්චීති** කඤ්චි පුග්ගලං සරණාගමනෙ නිවෙසෙන්තීති අත්ථො. කිඤ්චාපි පච්චුප්පන්නාවසෙන වුත්තඤ්චු අතීතකාලවසෙන අත්ථො ගහෙතබ්බා. එස නයො සෙසෙසුපි. "තස්සාවි සරණාගමනෙ"ත්‍යපි පාඨො. තස්ස පි සො යෙවත්ථො. **කඤ්චි පඤ්චසු සීලෙසූති** කඤ්චි පුග්ගලං පඤ්චසු විරතිසීලෙසු නිවෙසෙසීති අත්ථො. **සීල දසවිධෙ පරෙති** අපරං පුග්ගලං දසවිධෙ සීලෙ නිවෙසෙසීති අත්ථො. **කස්සාවි කුසලෙ දසාතිපි** පාඨො. තස්ස කඤ්චි පුග්ගලං දස කුසලධම්මෙ සමාදපෙසීති අත්ථො. **කස්සාවි දෙති සාමඤ්ඤඤාති** එත්ථ පරමත්ථතො සාමඤ්ඤඤාති මඤ්ඤා වුච්චති. යථාහ: කතමඤ්චඛ භික්ඛවෙ සාමඤ්ඤං? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මඤ්ඤා සෙය්‍යථීදං සම්මාදිට්ඨි-පෙ-සම්මාසමාධීති ඉදං වුච්චති භික්ඛවෙ සාමඤ්ඤඤාති. **චතූරෙ ඵලමුත්තමෙති** චත්තාරි උත්තමානි ඵලානීති අත්ථො. මකාරො පදසන්ධිකරො, **ලිඞ්ගවිපරියායෙන** වුත්තං; යදොපනිස්සයං චත්තාරෙ මඤ්ඤා චත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි කස්සවි අදාසීති අත්ථො. **කස්සාවි අසමෙ ධම්මෙති** කස්සවි අසදිසෙ **චතූරෙ** පවිසමභිදුබමෙම අදාසි; **කස්සාවි වර සමා පතිඨාසෙති** කස්සවි පන නීවරණවිගමනපධානභූතා අසමාපත්තියො අදාසි; **තිස්සො කස්සාවි විජ්ජාසෙති** කස්සවි පුග්ගලස්ස උපනිස්සය වසෙන දිබ්බචක්ඛුඤාණ පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණ ආසවක්ඛයඤාණ වසෙන තිස්සො විජ්ජාසයා; **ඡළභිඤ්ඤා, පවෙච්ඡතීති** ඡ අභිඤ්ඤාසයා කස්සවි අදාසි; **තෙන සොභෙනාති** තෙන නයෙන තෙන අනුක්කමෙන;

ජනකායන්ති ජනසමූහං; **ඔවදතීති** ඔවදි; කාලවිපරියායෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ඊදිසෙසු වචනෙසු ඉතො උපරිපි අතීතකාලවසෙනෙව අත්ථො ගහෙතබ්බො. **නෙත්ත විත්ථාරිකං ආසිනි** තෙන දීපඞ්කරස්ස භගවතො ඔවාදෙන අනුසාසනියා විත්ථාරිකං විත්ථතං විසාලිභූතං සාසනං අහොසි; **මහාහනූති** මහාපුරිසානං කිර වෙ පි හනූනි පරිපුණ්ණානි වාදසියා පකඛස්ස වඤ්ඣදිසාකාරානි හොන්තීති මහන්තානි හනූනි යස්සසො=මහාහනු; සීහහනූනි වුත්තං හොති; **උසභක්ඛන්ධොති** උසභස්ස ඉව ඛන්ධො යස්ස භවති සො උසභක්ඛන්ධො සුවඩ්ඪිත සුවණ්ණලිඞ්ගසදිසරූවිරක්ඛන්ධො සම්පත්තවාරූක්ඛන්ධොති අත්ථො **දීපඞ්කර ඝනාමඤ්ඤොති** දීපඞ්කරස නාමො; **බහූ ජනෙ තාරයතීති** බහූ බුද්ධවෙනෙය්‍යෙ ජනෙ තාරෙසි. **පරිමොචෙතීති** පරිමොචෙසි; **දුග්ගතීනන්ති** දුග්ගතිතො; නිස්සක්කත්ථෙ උපයොගවචනං. ඉදානි තාරණපරිමොචනාකාරස්ස දස්සනත්ථං[1] **බොධනෙය්‍යං ජනන්ති** ගාථා වුත්තා.

තත්ථ **බොධනෙය්‍යං ජනන්ති** බොධනෙය්‍යං පජං; අයමෙව වා පාඨො. **දිස්වාති** බුද්ධචක්ඛුනා වා සමන්තචක්ඛුනා වා දිස්වා; **සතසහස්සෙ පි යොජනෙති** අනෙකසතසහස්සෙපි යොජනෙ ඨිතං; **ඉදම්පන** දස සහස්සියං යෙව සන්ධාය වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

දීපඞ්කරො කිර සත්ථා බුද්ධත්තං පත්වා බොධිමූලෙ සත්තසත්තාහං වීතිනාමෙත්වා අට්ඨමෙ සත්තාහෙ මහාබ්‍රහ්මුනො ධම්මඝොසනං පටිඤ්ඤාය සුනාපරන්තෙ ධම්මචක්කං පවත්තෙන්තො කොටිසතං දෙවමනුස්සානං ධම්මාමතං පායෙසි. අයං පඨමො අභිසමයො අහොසි. අථ සත්ථා අත්තනො පුත්තස්ස සම්පත්තචක්ඛුනිස්ස නාම ඤාණපරිපාකං ඤත්වා තං අත්‍රජං පමුඛං කත්වා රාහුලොවාදසදිසං ධම්මං දෙසෙත්වා දෙවමනුස්සානං නවුති කොටියො ධම්මාභිසමයං පාපෙසි. අයං දුතියො අභිසමයො අහොසි. පුන භගවා අමරවතී නගරවාරෙ මහාසිරීසරුක්ඛමූලෙ යමකපාටිහාරියං කත්වා මහාජනස්ස බන්ධනමොක්ඛං කත්වා දෙවගණපරිවුතො දිවාසකරාතිරෙක ද්‍යුති විය සුරභවනෙ තාවතිංසභවනෙ පාරිච්ඡත්තකමූලෙ පරමසීතලෙ පණ්ඩුකම්බලසිලාතලෙ නිසීදිත්වා සබ්බදෙවගණපිතිසඤ්ජනනං අත්තනො ඤාතීනං සුමෙධාදෙවිං පමුඛං කත්වා සබ්බඤ්ඤු ලොකවිදිතවිසුද්ධිදෙවො දෙවදෙවො දීපඞ්කරො භගවා සත්තපපකරණං අභිධම්මපිටකං දෙසෙත්වා [1]නවුතිදෙවකොටිසහස්සං ධම්මාමතං පායෙසි. අයං තතියො ධම්මාභිසමයො අහොසි. තෙන වුත්තං:–

පඨමාභිසමයෙ බුද්ධො කොටිසතමබොධයි
දුතියාභිසමයෙ නාථො නවුතිකොටිමබොධයි.

යදා ච දෙවභවනම්හි බුද්ධො ධම්මමදෙසයි,
නවුතිකොටිසහස්සානං තතියාභිසමයො අහු.

---

1. "නවුතිදෙවකොටියො"ති සබ්බත්ථ.

දීපඞ්කරස්ස පන භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. තත්‍ර පුනපුරිමෙ කොටිසතසහස්සානං පඨමො සන්නිපාතො අහොසි: තෙන වුත්තං:-

සන්නිපාතා තයො ආසුං දීපඞ්කරස්ස සත්ථුනො,
කොටිසතසහස්සානං පඨමො ආසි සමාගමො.

අථාපරෙන සමයෙන දසබලො වත්‍රඟි භික්ඛුසහස්සෙඟි පරිවුතො ගාමනිගමනගරපටිපාටියා මහාජනානුග්ගහං කරොනෙතා චාරිකං වර මානො අනුක්කමෙන එකසම්පදෙසෙ මහාජනකතසක්කාරං සබ්බලොක විස්සුතං අමනුස්සපරිග්ගහිතං අනිභයාගනකං ඔලම්බාම්බුධරපරිවුමණ්ඩිතකුටං විවිධසුරභිතරුක්ඛසුමවාසිතකුටං නානාමිගගණවිචරිතකුටං **නාරදකූට**නාමං පරමරමණීයං පබ්බතං සම්පාපුණි. සො කිර පබ්බතො නාරදෙන නාම යක්ඛෙන පරිග්ගහිතො අහොසි. තස්ථ පන තස්ස යක්ඛස්ස අනුසංවච්ඡරං මහාජනො මනුස්සබලිං උපහරති.

අථ දීපඞ්කරො කිර භගවා තස්ස මහාජනස්ස උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා තතො භික්ඛුසඞ්ඝං වත්‍රුදදිසං පෙසෙත්වා අදුතියො අසහායො කරුණා බලවසඞ්ගතහදයො තස්ථ යක්ඛං විනෙතුං නාරදපබ්බතං අභිරුහි. අථ සො මනුස්සභක්ඛො සකඞ්ගතනිරපෙක්ඛො පරවධදක්ඛො යක්ඛො මක්ඛං අසහමානො කොධපරිතමානසො දසබලං හිංසාපෙත්වා පලාපෙතුකාමො නං පබ්බතං වාලෙසි. සො කිර පබ්බතො තෙන වාලියමානො භගවතො ආනුභාවෙන නසෙස්ව මත්ථකෙ පතමානො විය අහොසි. තතො සො භීතො භයෙ නං අගඞ්ගනා ඛාපෙස්සාමිති මහන්තං අනිභීමදස්සනං අගඞ්ගක්ඛං නිබ්බත්තෙසි. සො අගඞ්ගක්ඛනෙතා පවිවාතෙ පක්ඛිත්තො විය අත්තනො ච දුක්ඛං ජනෙසි. නඟි භගවතො චීවරෙ අංසුමත්තම්පි දඞ්සුං සමත්ථො අහොසි. යක්ඛො පන සමණෙ දඞ්සිනි ඔලොකෙන්තො දසබලං සරදසමය විමලකර සඞ්ඝජනරතිකරං රජනිකරම්ව සීතලජල තලගතකමලකණ්ණිකාය නිසින්නං විය භගවන්තං දිස්වා චින්තෙසි: අහො අයං සමණො මහානුභාවො යංඅහං ඉමස්සාහං අනත්ථං කරොමි සො සො මමුපරියෙව පතති ඉමං පන සමණං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤං මෙ පටිසරණං පරායණං නත්ථි. පඨවියං උපක්ඛලිතා පඨවිං යෙව නිස්සාය උට්ඨහන්ති ගච්ඡතා ඉමං යෙව සමණං සරණං ගම්ස්සාමිති.

අථෙවං පන සො චින්තෙත්වා භගවතො චක්කාලඞ්කතතලෙසු පාද තලෙසු සිරසා නිපතිත්වා අවචයො මං භන්තෙ **අවච**ගමානි වත්වා භග වන්තං **සරණ**මගමාසි. අථස්ස භගවා ආනුපුබ්බිකථං කථෙසි. සො දෙසනාපරියොසානෙ දසඟි යක්ඛසහස්සෙඟි සඞ්ඝ සොතාපත්ති**ඵලෙ පතිට්ඨහි. තස්මිං** කිර දිවසෙ සකලජම්බුදීපවාසිනො මනුස්සා තස්ස බලි **කම්මස්ථං එකෙකගාමතො එකෙකපුරිසං** ආහරිංසු. **අඤ්ඤඤ්ච** බහු තිල තණ්ඩුල කුලත්ථ මුග්ග මාසාදිං සපිි නවනීත තෙල මධුඵාණිතාදිනි ච. අථ සො යක්ඛො තං දිවසං ආහතං තණ්ඩුලාදිකං සබ්බං තෙසං යෙව දත්වා තෙ බලිකම්මස්සත්ථාය ආනීතමනුස්සෙ දසබලස්ස නීයාදෙසි.

අථ තෙ සත්ථා මනුස්සෙ එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බාජෙත්වා අනෙකා සත්තාහෙනෙව අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා මාසපුණ්ණමාය කොටිසතභික්ඛු මජ්ඣිගතො චතුරඞ්ගසමන්නාගතෙ සන්නිපාතෙ පාතිමොක්ඛමුද්දිසි භගවා. චතුරඞ්ගානි නාම: සබ්බෙව එහිභික්ඛූ හොන්ති සබ්බෙ ඡළභිඤ්ඤා හොන්ති සබ්බෙ අනාමන්තිතාව ආගතා පණ්ණරසූපොසථදිවසො වා නි ඉමානි චත්තාරි අඞ්ගානි; අයං දුතියො සන්නිපාතො අහොසි. තෙන වුත්තං:-

පුන නාරදකූටම්හි පවිවෙකගතෙ ජිනෙ,
බීණාසවා විතමලා සම්මුං සතකොටියො.

තත්ථ **පවිවෙකගතෙති** ගණං පහාය ගතෙ; **සම්මුන්ති සන්නිපතිංසු**; යදා පන දීපඞ්කරො ලොකනායකො සුදස්සන නාමකෙ පබ්බතෙ වස්සා වාසමුපගඤ්ඡි. තදා කිර ජම්බුදීපවාසිනො මනුස්සා අනුසංවච්ඡරං හිරඤ්ඤ සමජ්ජං කරොන්ති. තස්මිං කිර සමජ්ජෙ සන්නිපතිතා මනුස්සා දසබලං දිස්වා ධම්මකථං සුත්වා තත්ථ පසීදිත්වා පබ්බජිංසු. මහාපවාරණදිවසෙ සත්ථා තෙසං අජ්ඣාසයානුකූලං විපස්සනා කථං කථෙසි. තං සුත්වා තෙ සබ්බෙ සඞ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා විපස්සනානුපුබ්බෙන මග්ගානුපුබ්බෙන ච අරහත්තං පාපුණිංසු. අථ සත්ථා නවුතිකොටිසහස්සෙඝි සඞ්ගිං පවාරෙසි, අයං තතියො සන්නිපාතො අහොසි. තෙන වුත්තං:-

යම්හි කාලෙ මහාවීරො සුදස්සනසිළුච්චයෙ,
නවුතිකොටිසහස්සෙඝි පවාරෙසි මහාමුනි.

අහං තෙන සමයෙන ජටිලො උග්ගතාපනො,
අනන්තජිනමාති චරණෙ පඤ්ඤාභිඤ්ඤාසු පාරගූති.

අයං ගාථා අත්ථසාලිනියා ධම්මසඞ්ගණිඅට්ඨකථා නිදානවණ්ණනාය දීපඞ්කර බුද්ධවංසෙ ලිඛිතා. ඉමස්මිං පන බුද්ධවංසෙ නත්ථිභාවොයෙව පනස්ස යුත්ත තරො. කස්මාති චෙ? හෙට්ඨා සුමෙධකථාසු කථිතා හි.

දීපඞ්කරෙ කිර භගවති ධම්මං දෙසෙන්තෙ දසසහස්සානඤ්ච වීසති[1] සහස්සානඤ්ච ධම්මාභිසමයො අහොසියෙව. එකස්ස ච භික්ඛුනො තිණ්ණං චතුන්නඤ්ච ආදිවසෙන අභිසමයානං අභාවතො නත්ථි. තස්මා දීපඞ්කරස්ස භගවතො සාසනං විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං අහොසි. තෙන වුත්තං:-

දසවිසසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහූ,
එක භික්ඛුනං අභිසමයා ගණනාතො අසඞ්ඛියානි.

තත්ථ **දසවිසසහස්සානන්ති** දසසහස්සානං වීසතිසහස්සානඤ්ච; **ධම්මාභිසමයොති** චතුසච්චධම්මපටිවෙධො; **එකභික්ඛුනන්ති** එකස්ස චෙව චින්තාඤ්ච; **තිණ්ණං චතුන්නඤ්ච දසන්නඤ්ච** ආදිනා නයෙන අසඞ්ඛෙය්‍යානි අපෙථා. එවං අසඞ්ඛෙය්‍යාභිසමයත්තා ච විත්ථාරිකං මහත්තප්පත්තඤ්ච බහූහි පණ්ඩිතෙහි දෙවමනුස්සෙහි නීයානිකත්තා යතඤ්ච අධිසීලසික්ඛාදිහි ඉඞ්ඝඤ්ච සති සමාධි ආදීහි ඒතඤ්ච අහොසි. තෙන වුත්තං:-

---

1. "චසත්තාළීසසතසහස්සානං"ති සබ්බත්ථ.

විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං ඉඩං ඵීතං අහූ තදා,
දීපඞ්කරස්ස භගවතෝ සාසනං සුවිසොධිතංති.

තත්ථ **සුවිසොධිතන්ති** සුට්ඨු භගවතා සොධිතං සුඛං කතං; දීපඞ්කරං කිර සත්ථාරං සඛකාලං ඡළභිඤ්ඤතුං මහිඞ්කානං භික්ඛූනං චත්තාරි සතසහස්සානි පරිවාරෙන්ති, තෙන සමයෙන යෙ සෙඛා කාලකිරියං කරොන්ති තෙ ගරහිතා භවන්ති සඛෙඛ ඛීණාසවා හුත්වාව පරිනිබ්බායන්තීති අධිප්පායො. තස්මා හි තස්ස භගවතෝ සාසනං සුප්පටිපන්නං සුසම්මඨං ඛීණාසවෙහි භික්ඛූහි අතිවිය සොභිත්ථ තෙන වුත්තං:-

චත්තාරි සතසහස්සානි ඡළභිඤ්ඤා මහිඞ්කා,
දීපඞ්කරං ලොකවිදූං පරිවාරෙන්ති සඛඞ්ගා.

යෙ කෙචි තෙන සමයෙන ජහන්ති මානුසං භවං,
අපපත්තමානසා සෙඛා ගරහිතා ච භවන්ති තෙ.

සුප්පටිපන්නං පාවචනං අරහන්තෙහි තාදිහි,
ඛීණාසවෙහි විමලෙහි උපසොභති සඛඞ්ගති.

තත්ථ **චත්තාරිසතසහස්සානීති** ගණනාය දස්සිතා එවං දස්සිත ගණනා ඉමෙ භික්ඛූති දස්සනත්ථං **ඡළභිඤ්ඤා, මහිඞ්කාති** වුත්තනති එවමත්ථො ගහෙතබ්බො; අථවා ඡළභිඤ්ඤතුං මහිඞ්කානන්ති සාමිඅත්ථෙ **පච්චත්ත**වචනං වෙදිතබ්බං; **සඛඞ්ගති** නිච්චකාලං; දසබලං පරිවාරෙන්ති භගවන්තං මුඤ්චිත්වා න කත්ථචි ගච්ඡන්තීති අධිප්පායො. **තෙන සමයෙනාති** තස්මිං සමයෙ; අයං පන සමයසද්දෙ, සමවායාදිසු නවසු අත්ථෙසු දිස්සති; යථාහ:-

සමවායෙ ඛණෙ කාලෙ සමූහෙ හෙතුදිඝිසු,
පටිලාභෙ පහානෙ ච පටිවෙධෙ ච දිස්සති.

ඉධ සො කාලෙ දට්ඨබ්බො තස්මිං කාලෙති! අත්ථො. **මානුසං භව**න්ති මනුස්සභාවං; **අපපත්තමානසාති** අපපත්තං අනධිගතං මානසං යෙහි තෙ අපපත්තමානසා, මානසන්ති රාගස්ස ච චිත්තස්ස ච අරහත්තස්ස ච අධිවචනං; යථාහ:-"අනතග්ගිකඛවරෝ පාසෝ යඞ්ගං චරති මානසෙ"තිආ එත්ථ රාගෝ මානසන්ති වුත්තං; "චිත්තං මනෝ මානසං හදයං පණ්ඩර"න්තිආ එත්ථ චිත්තං; "අපපත්තමානසෙ සෙඛෙ කාලං කයිරා ජනෙසුතා"තිං එත්ථ අරහත්තං; ඉධාපි අරහත්තමෙව අධිප්පෙතං; තස්මා අපපත්තඅරහත්තඵලාති අත්ථො; **සෙඛාති** කෙනඨෙන සෙඛා? ඉඛ්ඛමම පටිලාභඨෙන සෙඛා; වුත්තං හෙතං:- "කිත්තාවතා නු ඛො **භන්තෙ** සෙඛා හොන්ති?තිං. ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු සෙඛාය සම්මාදිඨියා සමන්නාගතෝ හොති-පෙ-සෙඛෙන සම්මා සමාධිනා සමන්නාගතෝ හොති,

a. මාරසංයුත්ත. b. විභඞ්ගපකරණ. c. මාරසංයුත්ත.

එත්තාවතා ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛු සෙඛො හොතී"ති. අපිච-සික්ඛතීති සෙඛා; වුත්තඤ හෙතං:-"සික්ඛති, සික්ඛතීති ඛො භික්ඛු තස්මා සෙඛොති වුච්චති කිඤ්චි සික්ඛති අධිසීලම්පි සික්ඛති අධිචිත්තම්පි-අධිපඤ්ඤම්පි සික්ඛති සික්ඛතීති ඛො භික්ඛු තස්මා සෙඛොති වුච්චති"ති**a සුසුපිතන්ති** සුට්ඨු විකසිතං; **පාවචනන්ති** පසත්ථං වචනං; වුඞ්ඪිප්පත්තං වා වචනං පවචනං; පවචනමෙව පාවචනං; සාසනන්ති අත්ථො. **උපඝොසන්තීති** අභිරාජන්ති; අභිරොචන්ති; **සබ්බදුති** සබ්බකාලං; "උපඝොසන්ති සදෙවකෙ" ති්පි පාඨො.

තස්ස දීපඞ්කරභගවතො රම්මවතී නාම නගරං අහොසි. සුදෙවො නාම රාජා ඛත්තියො පිතා, සුමෙධා නාම මාතා, සුමඞ්ගලො ච තිස්සො ච වෙ අග්ගසාවකා, සාගතො නාම්උපඨාකො, නන්දඤ ච සුනන්දඤ ච වෙ අග්ග සාවිකා, බොධි තස්ස භගවතො පිපඵලිරුක්ඛො, අසීතිහත්ථුබ්බෙධො, සත සහස්සවස්සානි ආයුනි; කිං පනිමෙසං ජාතනගරාදීනං දස්සනෙ පයොජනන්තිවෙ? වුච්චතෙ: යස්ස යදි නෙව ජාතනගරං න පිතා න මාතා පඤ්ඤායෙය්‍ය, ඉමස්ස පන නෙව ජාතනගරං න පිතා න මාතා පඤ්ඤායති දෙවො වා සක්කො වා යක්ඛො වා මාරො වා බ්‍රහ්මා වා එස මඤ්ඤෙ දෙවානම්පි ඊදිසං පාටිහාරියං අනච්ඡරියන්ති මඤ්ඤමානා න සොතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති, තතො අභිසමයො න භවෙය්‍ය, අසති අභිසමයෙ නිරස්සකො බුද්ධුප්පාදෙ භවෙය්‍ය, අනිය්‍යාණිකං සාසනං, තස්මා සබ්බබුද්ධානං ජාත නගරාදිකො පරිවෙණදෙ දස්සෙතබ්බා. තෙන වුත්තං:-

නගරං රම්මවතී නාම සුදෙවො නාම ඛත්තියො,
සුමෙධා නාම ජනිකා දීපඞ්කරස්ස සත්ථුනො.

සුමඞ්ගලො ච තිස්සො ච අහෙසුං අග්ගසාවකා,
සාගතො නාම්උපඨාකො දීපඞ්කරස්ස සත්ථුනො.

නන්දඤ චෙව සුනන්දඤ ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බොධි තස්ස භගවතො පිපඵලීති පවුච්චති.

අසීතිහත්ථුබ්බෙධො දීපඞ්කරො මහාමුනී,
සොභති දීපරුක්ඛොව සාලරාජාව ඵුල්ලිතො.

සතසහස්ස වස්සානි ආයු තස්ස මහෙසිනො,
තාවතා තිට්ඨමානො සො තාරෙසි ජනතං බහුං.

ජොතයිත්වාන සඞ්ඝමං සන්තාරෙත්වා මහාජනං,
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධොව නිබ්බුතො සො සසාවකො.

සා ච ඉඞ්ධි සො ච යසො තානි ච පාදෙසු චක්කරතනානි,
සබ්බං සමන්තරහිතං නත්‍ථි රිත්තා සබ්බසඞ්ඛාරානි.

---

a. අඞ්ගුත්තරනිකායපාත.

තත්ථ **සුදේවෝ නාම ඛත්තියෝති** සුදේවෝ නාමස්ස රාජා ඛත්තියෝ පිතා අහොසීති අත්ථෝ; **ජනිකාති** ජනෙත්ති; **පිපලිති** පිලක්ඛ කපිත්ථනරුකෙඛා බොධි; **අසීතිහත්ථුබෙඛධොති** අසීතිහත්ථං උග්ගතෝ; **දීපරුකෙඛා වාති** සම්පජ්ජලිත දීපමාලාඝුලෝ දීපරුකෙඛා විය; ආරොහ පරිණාහසණ්ඨානසම්පන්නො වත්තිංසවරලක්ඛණානුබ්‍යඤ්ජනසමුජ්ජලිතඛත සරීරෝ විප්පුරිතරංසි ජාලාවිසරතෘරාගණසමුජ්ජලම්ව ගගනතලං භගවා ධරමානකාලෙ-**සොභතීති** සොභිත්ථ; **සාලරාජාව ඵුල්ලිතොති** පුපඵි තො සඛඵඵලිඵුල්ලෙලා සාලරාජරුකෙඛා විය සඛඵඵලිඵුල්ලෙලා යොජන සතුබෙඛධෝ පාරිච්ඡත්තකෝ විය ච අසීතිහත්ථුබෙඛධෝ භගවා අනිච්ච සොභති; **ඝනසහස්සවස්සානීති** වස්සසතසහස්සානි තස්ස ආයුනි අත්ථෝ. **තාවතා තිඨමානොති** තාවතකං කාලං තිඨමානෝ **ජනතානති** ජනසමූහං; **ඝනතාරෙවා මහාජනානති** තාරයිත්වා මහාජනං; "ඝනතා රෙත්වා සදෙවක"න්තිපි පාඨෝ. තස්ස-සදෙවකං ලොකන්ති අත්ථෝ; **සා ව ඉඛ්ධි සා** ව සම්පත්ති ආනුභාවෝ; **සසොති** පරිවාරෝ; **සබ්බං සමනන්තර ඛිනන්ති** වුත්තපපකාරසම්පත්තියෝ තා අනන්තරඛිතා අපගතාති අත්ථෝ; **නත්ථුරිතතා සබ්බසඛ්ඛාරාති** සබ්බ පන සඛ්ඛතධම්මා නත්‍ථු රිත්තා තුච්ඡා; නිච්චසාරාදිරහිතාති අත්ථෝ. එත්ථ පන නගරාදිපරිවේදෙ පාලියං ආගතො ව, සම්බහුලවාරෝ පන නාගතො, යො ආගච්ඡෙ දීපෙතබ්බෝ, සෙය්‍යථිදං? පුත්තපරිවේදෙ, හරියාපරිවේදෙ, පාසාදපරිවේදෙ, ඝරා වාස[1]පරිවේදෙ, නාටකිත්ථිපරිවේදෙ, අභිනික්ඛමනපරිවේදෙ, පධාන පරිවේදෙ, විහාරපරිවේදෙ, උපඨාකපරිවේදෙති, එතෙසම්පි දීපනෙ කාරණං හෙඨා වුත්තමෙව; තස්ස පන දීපඞ්කරස්ස හරියානං සතසහස්සං අහොසි, තාසං අග්ගමහෙසි පදුමා නාම, තස්ස පන පුත්තෙතා උසභක්ඛන්ධෝ නාම. තෙන වුත්තං:-

හරියා පදුමා නාම විබුඬ පදුමානනා,
අත්‍රජෝ උසභක්ඛන්ධෝ දීපඞ්කරස්ස සත්‍රුනො.

හංසා කොඤ්චා මයූරාඛ්‍යා පාසාදා පි තයෙ මතා,
දසවස්සසහස්සානි අගාරං ආවසී කිර.

හත්ථියානෙන නික්ඛමෙත්වා නගරමෙ ජිනො වසී,
තපෙ* නාමස්සුපඨාකො ලොකානන්දකරෙ කිර.

සබ්බබුඬානං පන පඤ්ච වෙමත්තානි හොන්ති: ආයුවෙමත්තං පමාණ වෙමත්තං කුලවෙමත්තං පධානවෙමත්තං රස්මිවෙමත්තන්නි. **තත්ථ** ආයු වෙමත්තං නාම: කෙචි දීඝායුකා හොන්ති කෙචි අප්පායුකා, තථාහි **දීපඞ්කරස්ස** පන භගවතො වස්සසතසහස්සං ආයුපපමාණං අහොසි, අම්හාකං භගවතො වස්සසතං. **පමාණවෙමත්තං** නාම: කෙචි දීඝා හොන්ති කෙචි රස්සා, තථාහි දීපඞ්කරෝ අසීතිහත්ථප්පමාණෝ අහොසි, අම්හාකං පන භගවා අට්ඨරසහත්ථප්පමාණෝ. කුලවෙමත්තං නාම: කෙචි ඛත්තිය

1. ඒ. II. අගාරවාස. * සබ්බත්‍ථ දිස්සතෙය්‍ය. තථාපි සාසෙඤ්ඤති සමෙති.

කුලෙ නිබ්බත්තනති කෙවි බ්‍රාහ්මණකුලෙ. තථාහි දීපඞ්කරාදයො ඛත්තිය කුලෙ නිබ්බත්තිංසු කකුසන්ධ කොණාගමනාදයො බ්‍රාහ්මණකුලෙ. පධානවෙමත්තතං නාම: කෙසඤ්චි පධානං ඉතරතරමෙව හොති යථා කස්සපස්ස භගවතො, කෙසඤ්චි අධිනියං අභාකං භගවතො විය. රස්මිවෙමත්තතා නාම: මඞ්ගලස්ස භගවතො සරීරරස්මි දසසහස්සීලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි, අම්හාකං භගවතො ව්‍යාමමත්තතා. තත්‍ර රස්මිවෙමත්තතා අජ්ඣාසය පටිබද්ධං හොති: යො යත්තකං ඉච්ඡති තස්ස තත්තකං සරීරප්පභා ඵරති. මඞ්ගලස්ස 'දසසහස්සිලොකධාතුං ඵරතූ'ති අජ්ඣාසයො අහොසි. පටිවිද්ධ ගුණෙසු පන කස්සපෙ වෙමත්තතා නාම නත්ථි, සබ්බබුද්ධානං පන චත්තාරි අවිජහිතඨානානි නාම හොන්ති: බොධිපල්ලඞ්කො අවිජහිතො එකස්මිංයෙව ඨානෙ හොති, ධම්මචක්කප්පවත්තනං ඉසිපතනෙ මිගදායෙ අවිජහිතමෙව හොති, දෙවොරොහණකාලෙ සඞ්කස්සනගරවාරෙ පඨමපාදක්කමො අවිජහිතොව හොති, ජෙතවනගන්ධකුටියා චත්තාරි මඤ්චපාදඨානානි අවිජහිතානොව හොන්ති, විහාරොපි අවිජහිතොව සො පන බුද්ධකොට්ඨාසමහනෙතා වා හොති.

අපරමපන අම්හාකං යෙව භගවතො සහජාත පරිවෙජ්දඤ්ච නක්ඛත්තපරිවෙජ්දඤ්ච විසෙසං– අම්හාකං සබ්බඤ්ඤුබොධිසත්තෙන කිර සඞ්ඛ රාහුලමාතා ආනන්දත්ථෙරො ජ්‍යෙෂ්ඨා කණ්ඨකො නිධිකුම්භා මහාබොධිරුක්ඛා කාළදායිත්ති ඉමානි සත්ත සහජාතානි. මහාපුරිසො කිර උත්තරාසාළහනක්ඛත්තෙනෙව මාතුකුච්ඡිං ඔක්කන්ති මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමි ධම්මචක්කං පවත්තෙසි යමකපාටිහාරියං අකාසි. විසාඛනක්ඛත්තෙන ජාතො ච අභිසම්බුඬො ච පරිනිබ්බුතො ච, මාඝනක්ඛත්තෙන තස්ස සාවකඝනනිපාතො ච ආයුසඞ්ඛාරවොස්සජ්ජනඤ්ච අහොසි. අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යකප්පෙ දෙවොරොහනන්ති එත්තකමාහරිත්වා දීපෙතබ්බං. අයං සම්බහුලවාරපරිවෙජ්දෙ. සෙසගාථා සුවුත්තානා එවාති.

ඉති භගවා දීපඞ්කරෙ සබ්බබුද්ධකිච්චං කත්වා අනුක්කමෙන අනුපාදි සෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බායි. යස්මිං කිර කප්පෙ දීපඞ්කරෙ දසබලෙ උදපාදි තස්මිං අඤ්ඤපි තණ්හඞ්කරෙ මෙධඞ්කරෙ සරණඞ්කරෙත්ති තයො බුද්ධා අහෙසුං. තෙසං සන්තිකෙ බොධිසත්තස්ස ව්‍යාකරණං නත්ථි තස්මා තෙ ඉධ න දස්සිතා. අට්ඨකථාය පන තම්හා කප්පා ආදිතො පඨායුපපත්තිතො සබ්බබුද්ධෙ දස්සෙතුං ඉදං වුත්තං:–

"තණ්හඞ්කරෙ මෙධඞ්කරෙ අථොපි සරණඞ්කරෙ,
දීපඞ්කරෙ ච සම්බුද්ධෙ කොණ්ඩඤ්ඤෙ දිපදුත්තමෙ

මඞ්ගලෙ ච සුමනෙ ච රෙවතෙ සොභිතෙ මුනි,
අනොමදස්සිං පදුමෙ නාරදෙ පදුමුත්තරෙ.

සුමෙධෙ ච සුජාතෙ ච පියදස්සිං මහායසෙ,
අත්ථදස්සිං ධම්මදස්සිං සිද්ධත්ථෙ ලොකනායකෙ.

තිස්සෝ ච්‍රුස්සෝ ච සම්බුද්ධෝ විපස්සිී සිඛි වෙස්සභූ,
කකුසන්ධෝ කොණාගමනෝ කස්සපෝ චාපි නායකෝ.

එතෙ අහෙසුං සම්බුද්ධා වීතරාගා සමාහිතා,
සත්තරංසීව උප්පන්නා මහාතමවිනොදනා,
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධාව නිබ්බුතා තෙ සසාවකා"ති.

එත්තාවතා නානිසඞ්ඛප්පවිත්ථාරවසෙන කතාය ඔධිරත්තවිලාසිනියා බුද්ධවංසඝණ්ඨාය දීපඞ්කරබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා නි.

සමන්තනා පයමෝ බුද්ධවංසෝ.

දීපඞ්කරෙ කිර භගවති පරිනිබ්බුතෙ තස්ස සාසනං වස්සසත සහස්සං පවත්තිත්ථ. අථ බුද්ධානුබුද්ධානං සාවකානමන්තරධානෙන සාස නම්පස්ස අන්තරධායි. අථස්ස අපරභාගෙ එකං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යං අතික්කම්ත්වා එකස්මිං කප්පෙ කොණ්ඩඤ්ඤ නාම සත්ථා උදපාදි. සො පන භගවා සොළසඅසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යං කප්පානඤ්ච සතසහස්සං පාරමියො පූරෙත්වා බොධිසම්භාරං පරිපාචෙත්වා වෙස්සන්තරත්තභාවසදිසෙ අත්තභාවෙ ඨත්වා තතො චවිත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා දෙවානං පටිඤ්ඤං දත්වා තුසිතපුරතො චවිත්වා රම්මවතීනගරෙ සුනන්දස්ස නාම රඤ්ඤ කුලෙ සුජාතාය නාම දෙවියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. තස්ස පටිසන්ධික්ඛණෙ දීපඞ්කරබුද්ධවංසෙ වුත්තපපකාරානි චත්තාරිස පාටිහාරියානි නිබ්බත්තිංසු. සො දෙවතාහි කතාරක්ඛ සංවිධානො දසන්නං මාසානමච්චයෙන මාතුකුච්ඡිතො නික්කම්ත්වා සබ්බ සත්තුත්තමරෝ උත්තමරාභිමුඛෝ සත්තපදවීතිහාරෙන ගන්ත්වා සබ්බාව දිසා විලොකෙත්වා ආසභිං වාචං නිච්ඡාරෙසි. "අග්ගොහමස්මි ලොකස්ස ජෙට්ඨොහමස්මි ලොකස්ස සෙට්ඨොහමස්මි ලොකස්ස අයමන්තිමා ජාති නත්ථිදානි පුනබ්භවො"ති[a].

තතො කුමාරස්ස නාමකරණදිවසෙ නාමං කරොන්තා 'කොණ්ඩඤ්ඤ'ති නාමමකංසු. සො හි භගවා කොණ්ඩඤ්ඤගොත්තෙන අහොසි. තස්ස කිර තයො පාසාදා අහෙසුං: රම්ම සුරම්ම සුභ නාමකා පරමරමණීයා. තෙසු නීණි සතසහස්සානි නාටකිත්ථීනං නච්චගීතවාදිත කුසලානං සබ්බකාලං පච්චුපට්ඨිතානි අහෙසුං. තස්ස රුච්දෙවී නාම අග්ග මහෙසී අහොසි, විජිතසෙනො නාමස්ස පුත්තො අහොසි, සො දසවස්ස සහස්සානි අගාරං අජ්ඣාවසි, සො පන ජිණ්ණ්‍යාධිමනප්පබ්බජිතෙ දිස්වා ආජඤ්ඤරථෙන නික්ඛම්ත්වා පබ්බජිත්වා දසමාසෙ පධානචරියං චරි. කොණ්ඩඤ්ඤකුමාරං පන පබ්බජිතතං දස ජනකොටියො අනුපබ්බජිංසු, සො තෙහි පරිවුතො දසමාසෙ පධානචරියං චරිත්වා විසාඛපුණ්ණමාය

---

a. දීඝනිකාය-මහාපදානසුත්ත.

සුනාසදගාමෙ සමසමහිතසඛන පයොධරාය යසොධරාය නාම සෙසිධීතාය දින්නං පරමමධුරමධුපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා එලපලුවඛඤ්ඣරසමලඛකතෙ සාලවනෙ දිවාවිහාරං කත්වා සායණ්හසමයෙ ගණං විහාය සුනාසදකා ජීවකෙන දින්නා අඨ තිණමුඛියො ගහෙත්වා සාලකල්‍යාණි රුකඛං තික්ඛත්තුං පදකඛිණං කත්වා පුබබදිසාභාගං ඔලොකෙත්වා බොධිතරුං පිඨිතො කත්වා අඨපණ්ණාසහත්ථවිත්ථතං තිණසන්ථරං සන්ථරිත්වා පලලඛකං ආභුජිත්වා චතුරඛඉවිරියං අධිඨාය මාරබලං විධමිත්වා රත්තියා පඨම යාමෙ පුබෙබනිවාසාඤ්ඤාණසතිඤ්ඤණං විසොධෙත්වා මජ්ඣිමයාමෙ දිබබ චඤ්ඣං විසොධෙත්වා පච්ඡිමයාමෙ පච්චයාකාරං සම්මසිත්වා ආනාපාන චතුත්ථජ්ඣානතො වුඨාය ඛණෙසු අභිනිවිසිත්වා උදයව්‍යයවසෙන සම පඤ්ඤාස ලකඛණානි දිසවා යාව ගොත්‍රභුඤ්ඤණං විපසසනං වඩ්ඪෙත්වා චත්තාරි මඟඤ්ඤණානි චත්තාරි ච ඵලඤ්ඤණානි චතසෙසා පටිසම්භිදා චතුයොනිපරිවෙජ්දකඤ්ඤණං පඤ්චගතිපරිවෙජ්දකඤ්ඤණං ඡඅසාධාරණ ඤ්ඤණානි සකලමෙව බුඛඤ්ඤණෙන පටිවිජ්ඣිත්වා පරිපුණ්ණසඛකපෙපා බොධිමූලෙ නිසිනෙනාව:

> "අනෙකජාතිසංසාරං සන්ධාවිස්සං අනිබ්බිසං,
> ගහකාරකං ගවෙසනෙතා දුකඛා ජාති පුනපපුනං.
>
> ගහකාරක දිඨොසි පුන ගෙහං න කාහසි,
> සබබා තෙ ඵාසුකා භග්ගා ගහකූටං විසඛිතං,
> විසඛාරගතං චිත්තං තණ්හානං ඛයමජ්ඣගා".
>
> "අයොඝනහතසෙසව ජලතො ජාතවෙදසො,
> අනුපුබබූපසනතස්ස යථා න ඤායතෙ ගති.
>
> එවං සම්මා විමුත්තානං කාමබනොඝතාරිනං,
> පඤ්ඤපෙතුං ගතී නත්ථි පත්තානං අචලං සුඛ"නති.

එවං උදනං උදනෙත්වා සත්තසත්තාහං බොධිමූලෙයෙව ඵලසමාපත්ති සුඛෙන වීතිනාමෙත්වා අඨමෙ සත්තාහෙ ළුහුණෙ අජ්ඣසනං පටිච්ච කස්ස නුඛො අහං පඨමං ධම්මං දෙසෙය්‍යනති එවං උපධාරෙනෙතා අත්තනා සඞ්ං පබබජිතානං දස භික්ඛුකොටියො අද්දස: ඉමෙ පන කුල පුත්තා සම්පවිත්තකුසලමූලා මං පබබජනතං අනුපබබජිතා මයා සඞ්ං පධානචරියං චරිංසු, මං උපඨහිංසු, හඳුහං ඉමෙසං සඛඛපඨමං ධම්මං දෙසෙය්‍යනති. එවං උපධාරෙත්වා ඉදනි පනෙතෙ කත්ථ වසනතීති ඔලොකෙනෙතා ඉතො අට්ඨාරසයොජනිකෙ අමරවතීනගරෙ [1]දෙවවනෙ විහරනතීති දිසවා තෙසං ධම්මං දෙසෙතුං ගම්මිස්සාමීති පත්තචීවරමාදය සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො සම්මිඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍ය පසා රිතං වා බාහං සම්මිඤ්ජෙය්‍ය එවමෙවං බොධිමූලෙ අනතරහිතො දෙව වනෙ පාතුරහොසි. තස්මිඤ්ඤ සමයෙ තෙ දසභික්ඛුකොටියො [2]අමරවතී

1. සී. III & IV. දෙවභවනෙ 2. සී. IV & V. අරුණවතී.

නගරං උපනිස්සාය දෙවවනෙ විහරන්ති තෙ පන භික්ඛූ දසබලං දූරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසා පච්චුග්ගමනාදීහි භගවතො පත්තචීවරං පටිග්ගහෙත්වා බුද්ධාසනං පඤ්ඤපෙත්වා සත්ථු ගාරවං කත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා පරිවාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. තත්‍ර කොණ්ඩඤ්ඤ දසබලො මුනිගණපරිවාරිතො බුද්ධාසනෙ නිසිනෙනා තිදසගණපරිවුතො දසසතනයනො විය විමලගගනතලගතො සරදසමයරජනිකරො විය තාරාගණපරිවුතො පුණ්ණචන්දො විය විරොචිත්ථ. අථ සත්ථා තෙසං සබ්බබුද්ධනිසෙවිතං අනුත්තරං නිපරිවට්ටං වාදසාකාරං ධම්මචක්කපවත්තනසුත්තන්තං කථෙත්වා දසභික්ඛුකොටිපමුඛා සත්තසහස්සා දෙව මනුස්සකොටියො ධම්මාමතං පායෙසි. තෙන වුත්තං:-

දීපඞ්කරස්ස අපරෙන කොණ්ඩඤ්ඤ නාම නායකො,
අනන්තතෙජෝ අමිතයසො අපමෙය්‍යො දුරාසදෙ.

ධරණූපමෝ ධම්මෙන සීලෙන සාගරූපමෝ,
සමාධිනා මෙරුසමෝ ඤාණෙන ගගනූපමෝ.

ඉන්ද්‍රියබලබොජ්ඣඞ්ගමග්ගසච්චපකාසනං,
පකාසෙසි සදා බුද්ධෝ හිතාය සබ්බපාණිනං.

ධම්මචක්කං පවත්තෙතෙත්ථ කොණ්ඩඤ්ඤ ලොකනායකෙ,
කොටිසතසහස්සානං පඨමාභිසමයෝ අහූති.

තත්ථ **දීපඞ්කරස්ස අපරෙනා**ති දීපඞ්කරස්ස භගවතො අපරභාගෙති අත්ථෝ; **කොණ්ඩඤ්ඤ නාමා**ති අත්තනෝ ගොත්තවසෙන සම්භාවනාමධෙය්‍යෙන; **නායකෙනා**ති විනායකෙන; **අනන්තතෙජෝ**ති අත්තනෝ සීලගුණපුඤ්ඤතෙජෙන අනන්තතෙජෝ; හෙට්ඨතෝ අවීචිං උපරි භවග්ගං තිරියතෝ අනන්තලොකධාතුයෝ එව්ඤ්ඤතරෙ එකපුග්ගලොපි තස්ස මුඛං ඔලොකෙතුං ඨාතුං සමත්ථෝ නාම නත්ථි. තෙන වුත්තං: "අනන්තතෙජෙ"ති. **අමිතයසෙ**ති අනන්තපරිවාරෙ; තස්ස භගවතො වස්සසතසහස්සානි යාවපරිනිබ්බාණසමයං එව්ඤ්ඤතරෙ භික්ඛු පරිසාය කිර භික්ඛූනං ගණනපරිච්ඡෙදෙ නාම නාහොසි. තස්මා "අමිතයසෙ"ති වුත්තං. අමිතගුණකිත්තිපි "අමිතයසෙ"ති වුච්චති. **අපමෙය්‍යෙ**ති ගුණගණපරිමාණවසෙන නපපමෙය්‍යෙනි=අපපමෙය්‍යෙ; යථාහ:-

"බුද්ධොපි බුද්ධස්ස භණෙය්‍ය වණ්ණං
කපමි වෙ අඤ්ඤමභාසමානො,
ඛියෙථ කපෙයා විරදිඝමන්තරෙ
වණ්ණං න ඛියෙථ තථාගතස්ස".

තස්මා අපපමෙය්‍යගුණගණනතා අපපමෙය්‍යෙනි වුච්චති. **දුරාසදෙ**නි දුරුපසඞ්කමනීයෙ; ආසජ්ජ සෙවිතුං උපසඞ්කමිතුමසක්කුණෙය්‍ය භාවතො දුරාසදෙ; දුරභිභවනීයොති අත්ථෝ. **ධරණූපමොති** ධරණිසමො; **ධම්මෙනා**ති ඤත්තියා; වත්තුනග්‍ගහාධිකච්චියොජනාසතසහස්ස

බහලා මහාපඨවී විය පකනිවාතෙන ලාභාලාභඉඤානිඤාදීහි අකම්පන භාවතො ධරණූපමොති වුච්චති. **සීලෙන සාගරූපමොති** සීලසංවරෙන වෙලානාතික්කමනවසෙන සාගරසමො; "මහාසමුද්දො, භික්ඛවෙ සිත ධම්මො වෙලං නාතිවත්තතී"තිආහි වුත්තං; **සමාධිනා මෙරූපමොති** සමාධිපරිපාකඛුතධම්මජනිතකම්පාභාවතො මෙරුගිරිවරෙන සමො; සදි සොති අත්ථො. මෙරුගිරිරිව පිරතරසරිරොති වා. **ඤාණෙන ගඤ්ඤූප මොති** එවං භගවතො ඤාණස්ස අනන්තභාවෙන අනන්තෙනාකාසෙන උපමා කතා, වත්තාරි අනන්තානි වුත්තානි භගවතා යථාහ:-

"සන්තකායො ච ආකාසො චක්කවාළා ච නන්තකා,
බුද්ධඤාණං අපපමෙය්‍යං න සක්කා එතෙ විජානිතු"නති

තස්මා අනන්තස්ස බුද්ධඤාණස්ස අනන්තෙන ආකාසෙන උපමා කතාති. **ඉන්ද්‍රියබලබොජ්ඣඞ්ගමග්ගඝඵසච්චපඨානඣානන්ති** එතෙසං ඉන්ද්‍රිය බල බොජ්ඣඞ්ග මග්ග සච්චානං ගහණෙන සතිපඨානසම්මප්පධානිඞ්පාදපි ගහිතා ච හොන්ති. තස්මා ඉන්ද්‍රියාදීනං චතුසඞ්ඛෙපානං වසෙන **සත්ත** තිංස බොධිපක්ඛියධම්මානං පකාසනධම්මං පකාසෙසි; දෙසෙසීති අත්ථො. **භිනාෂාති** 'භිත්ත්වා'; **ධම්මචක්කප්පවත්තනෙති** දෙසනාඤාණෙ පවත්තියමානෙ.

තතො අපරභාගෙ මහාමණ්ඩලයමාගමෙ දසසු **චක්කවාළසහස්සෙසු** දෙවතායො සුබ්‍රමෙ අත්තභාවෙ මාපෙත්වා ඉමස්මිං චක්කවාළෙ **සන්නි පතිංසු**. තත්ථ කිර අඤ්ඤතරො දෙවපුත්තො කොණ්ඩඤ්ඤදසබලං පඤ්හං පුච්ඡි. තස්ස භගවා මණ්ඩලානි කථෙසි. තත්ථ නවුතිකොටිසහස්සානි අරහත්තං පාපුණිංසු. සොතාපන්නාදීනං ගණනපරිච්ඡෙදෙ නාම නාහොසි. තෙන වුත්තං:-

තතො පරම්පි දෙසෙන්තෙ නරමරූනං සමාගමෙ,
නවුතිකොටිසහස්සානං දුතියාභිසමයො අහූති.

තත්ථ **තතොපරම්පීති** තතො අපරභාගෙපි; **දෙසෙන්තෙති** භගවති ධම්මං දෙසෙන්තෙ; **නරමරූනන්ති** නරානඤ්චෙව අමරානඤ්ච; යදා පන භගවා ගගනතලෙ තිට්ඨියමදමානමදනං යමකපාටිහාරියං කරොන්තො ධම්මං දෙසෙසි. තදා අසීතිකොටිසහස්සානි අරහත්තං පාපුණිංසු තීසු ඵලෙසු පතිට්ඨිතා ගණනපථවිතිවත්තා. තෙන වුත්තං:-

තිට්ඨියෙ අභිමදදනෙත්‍රා යදා ධම්මමදෙසයි,
අසීතිකොටිසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහූති.

කොණ්ඩඤ්ඤ සත්ථා කිර අභිසම්බොධිං පත්වා පඨමවස්සං වඤ්ඣ වනීනගරං උපනිස්සාය වසුරුමෙ විහාසි. තත්ථ සුවිඤ්ඣරස්ස නාම බ්‍රාහ්ම ණමහාසාලස්ස පුත්තො වඤ්ඣමාණවො නාම යසොධරබ්‍රාහ්මණස්ස

---

2. චුල්ලවග්ග-උපොසථඛන්ධකෙ.

පුනෙපා සුහදදමාණවො ච කොණ්ඩඤ්ඤස්ස බුද්ධස්ස සම්මුඛා ධම්ම දෙසනං සුත්වා පඤ්ඤාමානසා දසහි මාණවකසහස්සෙහි සද්ධිං තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිංසු. අථ කොණ්ඩඤ්ඤෝ සත්ථා පෙළමාසපුණ්ණමාය සුහදදථෙරපමුඛෙන කොටිසතසහස්සෙන පරිවුතො පාතිමොක්ඛමුද්දිසි. සො පඨමො සන්නිපාතො අහොසි. තතො අපර භාගෙ කොණ්ඩඤ්ඤස්ස සත්ථුනො පුත්තෙ විජිතසෙනෙ නාම අරහත්තං පත්තෙ තම්පමුඛස්ස කොටිසහස්සස්ස මජ්ඣෙ භගවා පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. සො දුතියො සන්නිපාතො අහොසි. අථාපරෙන සමයෙන දස බලා ජනපදවාරිකං චරන්තො උදෙනරාජානං නාම නවුතිජනකොටි පරිවාරං පබ්බාජෙසි සද්ධිං තාය පරිසාය. තස්මිං පන අරහත්තං පත්තෙ තම්පමුඛෙහි නවුතියා අරහන්තකොටීහි භගවා පරිවුතො පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. සො තතියො සන්නිපාතො අහොසි. තෙන වුත්තං:-

සන්නිපාතා තයො ආසුං කොණ්ඩඤ්ඤස්ස මහෙසිනො,
ඛීණාසවානං විමලානං සන්තචිත්තාන තාදිනං.
කොටිසතසහස්සානං පඨමො ආසි සමාගමො,
දුතියො කොටිසහස්සානං තතියො නවුතිකොටිනන්නි.

තදා කිර අම්හාකං බොධිසත්තො විජිතාවී නාම චක්කවත්තී හුත්වා චන්දවත්තිනගරෙ පවිසති. සො පන අනෙකනරවරපරිවුතො සලිලනිධිං නිවසනං සමෙරුයුගබ්භරං අපරිමිතවසුන්ධරං වසුන්ධරං අදණ්ඩෙන අසත්ථෙන ධම්මෙන පරිපාලෙති. අථ තදා කොණ්ඩඤ්ඤෝ බුද්ධොපි කොටිසතසහස්සඛීණාසවපරිවුතො ජනපදවාරිකං චරමානො අනු පුබ්බෙන චන්දවත්තිනගරං පාපුණි.

සො විජිතාවී කිර රාජා සම්මාසම්බුද්ධො කිර අම්හාකං නගරං අනුප්පත්තොති සුත්වා පච්චුග්ගමනාදිං භගවතො වසනට්ඨානං සංවිදහිත්වා සාතනාය සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන නිමන්තෙත්වා පුන දිවසෙ හත්තචිත්තිං පුඤ්ඤ පටියාදෙත්වා කොටිසතසහස්සඛීණාසවස්ස බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානමදාසි. බොධිසත්තො භගවන්තං භොජාපෙත්වා අනුමොදනාව සානෙ භගවන්ත තෙමාසං මහාජනසඞ්ගහං කරොන්තො ඉධෙව වසථානි යාචිත්වා තයො මාසෙ නිරන්තරං බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස අසදිස මහාදානං පවත්තෙසි.

අථ සත්ථා බොධිසත්තං අනාගතෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්ස තීති ව්‍යාකරිත්වා ධම්මඤ්ච දෙසෙසි. සො සත්ථු ධම්මකථං සුත්වා රජ්ජං නීයාදෙත්වා පබ්බජිත්වා තීණි පිටකානි උග්ගහෙත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්ච ච අභිඤ්ඤායො උපපාදෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තති. තෙන වුත්තං:-

අහං තෙන සමයෙන විජිතාවී නාම ඛත්තියො,
සමුද්දමන්තමනෙන ඉස්සරියං වත්තයාමහං.
කොටිසතසහස්සානං විමලානං මහෙසිනං,
සහ ලොකග්ගනාථෙන පරමන්නෙන තප්පයිං.

සොපි මං බුද්ධො ව්‍යාකාසි කොණ්ඩඤ්ඤෝ ලොකනායකො,
අපරිමෙය්‍යෝ ඉතො කප්පෙ බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති.

පධානං පදහිත්වාන කත්වා දුක්කරකාරියං,
අස්සත්ථමූලෙ සම්බුද්ධො බ්‍රූජකිස්සති මහායසෝ.

ඉමස්ස ජනිකා මාතා මායා නාම භවිස්සති,
පිතා සුද්ධොදනෝ නාම අයං හෙස්සති ගොතමෝ.

කොලිතෝ උපතිස්සෝ ච අග්ගා හෙස්සන්ති සාවකා,
ආනන්දෝ නාමුපට්ඨාකෝ උපට්ඨිස්සති තං ජිනං.

ඛෙමා උප්පලවණ්ණා ච අග්ගා හෙස්සන්ති සාවිකා,
බොධි තස්ස භගවතෝ අස්සත්ථෝති පවුච්චති.

ඉදං සුත්වාන වචනං අසමස්ස මහෙසිනෝ,
ආමොදිතා නරමරූ බුද්ධබීජඞ්කුරෝ අයං.

උක්කුට්ඨිසද්දා වත්තන්ති අපෙතාඛෙත්ති හසන්ති ච,
කතඤ්ජලී නමස්සන්ති දසසහස්සී සදෙවකා.

යදිමස්ස ලොකනාථස්ස විරජ්ඣිස්සාම සාසනං,
අනාගතම්හි අද්ධානෙ හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.

යථා මනුස්සා නදිං තරන්තා පට්ඨිත්වං විරජ්ඣිය,
හෙට්ඨා තිත්වේ ගහෙත්වාන උත්තරන්ති මහානදිං.

එවමෙව මයං සබ්බෙ යදි මුඤ්චාම්මං ජිනං,
අනාගතම්හි අද්ධානෙ හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.

තස්සාහං වචනං සුත්වා භීයෝ චිත්තං පසාදයිං,
තමෙව අත්ථං සාධෙන්තෝ මහාරජ්ජං ජිනෙ අදං,
මහාරජ්ජං චජිත්වාන පබ්බජිං තස්ස සන්තිකෙ.

සුත්තන්තං විනයඤ්චාපි නවඞ්ගං සත්ථුසාසනං,
සබ්බං පරියාපුණිත්වාන සොභයිං ජිනසාසනං.

තත්ථපමත්තෝ විහරන්තෝ නිසජ්ජානවඞ්කමෙ,
අභිඤ්ඤාසු පාරම්ං ගන්ත්වා බ්‍රහ්මලොකමගඤ්ඡහන්ති

තත්ථ **අහං තෙන සමයෙනාති** අහං තස්මිං සමයෙ; **විජිතාවිනාමාති** එවං නාමකො **චක්කවත්තිරාජා** අහොසිං; **සමුද්දං අනන්තමනෙතනාති** එත්ථ **චක්කං**වාලපබ්බතං සීමං මරියාදං කත්වා ඨිතං සමුද්දං අනන්තං කත්වා ඉස්සරියං වත්තයාමීති අත්ථෝ. එත්තාවතා න පාකටං හොති.

රාජා කිර **චක්කවත්තී චක්කරතනානුභාවෙන** වාමපස්සෙන සිනෙරුං කත්වා **සමුද්දස්සුපරිභාගෙන අඨ්ඨයොජනසහස්සපපමාණං පුබ්බ විදෙහං** ගච්ඡති. තත්ථ රාජා **චක්කවත්තී** "පාණෙ න හන්තබ්බා

අදින්නං නාදාතබ්බං කාමෙසු මිච්ඡාචාරෝ න චරිතබ්බෝ මුසා න භාසිතබ්බා මජ්ජං න පාතබ්බං යථා හුතඤ්ච හුඤ්ඣථා"ති[1] ඔවාදං දෙති. එවං ඔවාදෙ දින්නෙ චක්කරතනං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පුරත්ථිමං සමුද්දං අජ්ඣොගාහති යථා යථා ච තං අජ්ඣොගාහති තථා තථා සඞ්ඛිත්ත උම්මිපථාරං හුත්වා ඔගච්ඡමානං මහාසමුද්දසලිලං යොජන මත්තං ඔග්ගන්ත්වා අන්තොසමුද්දං උහොසු පස්සෙසු වෙළුරියමණිභිත්ති විය පරමදස්සනීයං හුත්වා තිට්ඨති. එවං පුරත්ථිමසාගරපරියන්තං ගන්ත්වා චක්කරතනං පච්ඡිවත්තති, පච්ඡිවත්තමානෙ ච තස්මිං සා පරිසා අග්ගතො හොති මජ්ඣෙ රාජා චක්කවත්තී අන්තෙ චක්කරතනං හොති, තම්පි ජලං ජලන්තෙන වියොගං අසහමානම්ව නෙමිමණ්ඩලපරියන්තං අභිහනන්තමෙව තීරමුපගච්ඡති. එවං රාජා චක්කවත්තී පුරත්ථිම සමුද්දපරියන්තං පුබ්බවිදෙහං අභිවිජිත්වා දක්ඛිණසමුද්දපරියන්තං ජම්බු දීපං විජෙතුකාමො චක්කරතනදෙසිතෙන මග්ගෙන දක්ඛිණසමුද්දාභිමුඛො ගච්ඡති, තං දසසහස්සයොජනපමාණං ජම්බුදීපං විජිත්වා දක්ඛිණසමුද්දන්තෙ පච්චුත්තරිත්වා සත්තයොජනසහස්සපමාණං අපර ගොයානං විජෙතුං ගෙණ්ඩා වුත්තනයෙනෙව ගන්ත්වා තම්පි සාගරපරි යන්තං අභිවිජිත්වා පච්ඡිමසමුද්දතොපි උත්තරිත්වා අණ්ඩෙජ්ඣන සහස්සපමාණං උත්තරකුරුං විජෙතුං තථෙව ගන්ත්වා තං සමුද්ද පරියන්තං තථෙව අභිවිජිය උත්තරසමුද්දතොපි පච්චුත්තරති එත්තාවතා රඤ්ඤෝ චක්කවත්තිනා සාගරපරියන්තාය පඨවියා ඉස්සරියං අධිගතං හොති. තෙන වුත්තං: "සමුද්දං අන්තමන්තෙන ඉස්සරියං වත්තයා මහ"න්ති. **කොටිසතසහස්සාණන්ති** කොටිසතසහස්සානි; අයමෙව වා පාඨො. **විමලාණන්ති** ඛීණාසවානං; **සහ ලොකගණාචෙනාති** සඞ්ඛ්‍යසඞ්ඛ්‍යෙන කොටිසතසහස්සානන්ති අත්ථො. **පරමනෙනාතාති** පණ්ඩිතෙන අත්තනා; **නාපසින්ති** තාපෙසි; **අපරිමෙය්‍යෝ ඉතෝ කප්පෙති** ඉතො පඨාය සතසහස්සකප්පාධිකානි තීණි අසඞ්ඛෙය්‍යානි අතික්කම්ම එකස්මිං භද්දකප්පෙති අත්ථෝ. **පධානාති** විරියං; **නමෙව අත්ථං සාධෙනෙතාති** තමෙව බුද්ධකාරකමත්ථං දානපාරමිං පූරෙනෙතා සාධෙනෙතා නිප්ඵාදෙනෙතාති අත්ථෝ; **මහාරජ්ජන්ති චක්කවත්ති රජ්ජං; ජිණ්ණෙති** භගවති; සම්පජානෙ වා භුම්මං දට්ඨබ්බං. **අදූනන්ති** අදූසිං; එවම්භූතං සාධෙනෙතාති ඉමිනා සම්බන්ධෝ දට්ඨබ්බෝ; "මහාරජ්ජං ජිණ්ණෙ දදි"න්ති පඨන්ති කෙචි. **විජිත්වාණාති** දත්වා; **සුභාභාභන්ති** සුත්තපිටකං; **විභඞ්ගන්ති** විනයපිටකං; **ඤාවඛ්‍යන්ති** සුත්තගෙය්‍යාදි නවඞ්ගං; **ඔහාසිං ජිනසාසනන්ති** ආගමාධිගමෙහි ලොකියෙහි සමුජ්ජාරෙසිං; **තාදිනොති** තස්ස භගවතො සාසනෙ; **අපමත්තෙනාති** සති සම්පජඤ්ඤෙන; **බ්‍රහ්මලොකමගඤ්ඡන්ති** බ්‍රහ්මලොකං අගඤ්ඡිං අහං.

ඉමස්ස පන කොණ්ඩඤ්ඤබුද්ධස්ස රම්මවතී නාම නගරං අහොසි. සුනන්දො නාම ඛත්තියෝ පිතා, සුජාතා නාම දෙවී මාතා, හංසෙ ච

---

1. දීඝනිකාය-මහාසුදස්සනසුත්තන්ත.

සුහද්දෝ ච අග්ගසාවකා, අනුරුද්ධෝ නාමුපට්ඨාකෝ, තිස්සා ච උපතිස්සා ච අග්ගසාවිකා, සාලකල්‍යාණිරුක්ඛෝ බෝධි, අට්ඨාසීති හත්ථුබ්බේධං සරීරං, වස්සසතසහස්සං ආයුප්පමාණං අහොසි, තස්ස රුචි නාම දෙවී, ජිනසෙනෝ* නාමස්ස පුත්තෝ, වඤ්ඣෝ නාමුපට්ඨාකෝ රාජා, චඤ්ඣරාමෝ කිර වසීති. තෙන වුත්තං:-

නගරං රම්මවතී නාම සුනන්දෝ නාම ඛත්තියෝ,
සුජාතා නාම ජනිකා කොණ්ඩඤ්ඤස්ස මහෙසිනෝ.

භද්දෝ වෙව සුභද්දෝ ච අහෙසුං අග්ගසාවකා,
අනුරුද්ධෝ නාමුපට්ඨාකෝ කොණ්ඩඤ්ඤස්ස මහෙසිනෝ.

තිස්සා ච උපතිස්සා ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
සාලකල්‍යාණිකෝ බෝධි කොණ්ඩඤ්ඤස්ස මහෙසිනෝ.

අට්ඨාසීති හත්ථානි අච්චුග්ගතෝ සෝ මහාමුනී,
සොභති උළුරාජා ව සුරියෝ මජ්ඣන්හිකෝ යථා.

වස්සසතසහස්සානි ආයු විජ්ජති තාවදෝ,
තාවතා තිට්ඨමානෝ සෝ තාරෙසි ජනතං බහුං.

බිම්බිසවෙහි විමලෙහි විචිත්තා ආසි මෙදිනී,
යථාහි ගගනං උළූහි එවං සෝ උපසොභථ.

තෙපි නාගා අපපමෙය්‍යා අසඞ්ඛ්‍යාභිභා දුරාසදා,
විජ්ජුපාතංව දස්සෙත්වා නිබ්බුතා තෙ මහායසා.

සා ච අතුලියා ජිනස්ස ඉඞ්ඝ ඤාණපරිභාවිතෝ ච සමාධි,
සබ්බං සමනන්තරඝිතං නනු රිත්තා සබ්බසඞ්ඛාරාති.

තත්ථ **සාලකල්‍යාණිරුක්ඛෝති** සාලකල්‍යාණිරුක්ඛෝ; සෝ බුද්ධකාලෙ චක්කවත්තිකාලෙ වෙව නිබ්බත්තති. නාඤ්ඤදා. සෝ එකාභෙනෙ ව උග්ගච්ඡති කිර **බිම්බිසවෙහි විමලෙහි විචිත්තා ආසි මෙදිනීති** අයං මෙදිනී බිම්බිසවෙහි එකකාසාව පජ්ජොතා විචිත්තා පරමදස්සනීයා අහොසි; **සථාහීති** ඔපම්මත්ථෙ නිපාතෝ; **උළූහීති** නක්ඛත්තෙහි; තාරා ගණෙහි ගගනතලං විය බිම්බිසවෙහි විචිත්තා අයං මෙදිනී සොභිත්ථාති අත්ථෝ. **අසඞ්ඛ්‍යාභිභාති** අඤ්ඤ ලොකධම්මෙහි අකෙළිභා අවිකාරා; **විජ්ජුපාතංව දස්සෙත්වාති** විජ්ජුපාතං විය දස්සයිත්වා; "විජ්ජුපාත"නන්තිපි පාඨෝ. කොණ්ඩඤ්ඤබුද්ධස්ස කිර කාලෙ පරිනිබ්බායමානා භික්ඛූ සත්තතාලප්පමාණමාකාසමබ්භුග්ගන්ත්වා අසිතඵලධරවිවරගතා විජ්ජුල්ලතා විය සමනන්තරා විජ්ජොතමානා තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා නිරුපාදානා දහනා විය පරිනිබ්බායිංසු. තෙන වුත්තං "විජ්ජුපාතංව දස්සෙත්වා"ති. **අතුලියාති** අතුල්‍යා අසදිසා; **ඤාණපරිභාවිතොති** ඤාණෙන වඩ්ඪිතෝ; සෙසගාථා හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානා එවාති.

---

* විජිතසෙනෝ.

කොණ්ඩඤ්ඤස්ස නාම සම්බුඩ්ඪො වඤ්ඣරාමෙ මනොරමෙ,
නිබ්බායි චෙතියො තස්ස සත්තයොජනිකො කතො.

නගෙව ධාතුයො තස්ස සඤ්ඤතො විකිරිංසු තා,
සිතා එකඝනා හුත්වා සුවණ්ණපටිමා විය.

සකලජම්බුදීපවාසිනොා මනුස්සා සමාගන්ත්වා සත්තයොජනිකං සත්ත රතනමයං හරිතාල මනොසිලාය මත්ථකාකිච්චං තෙලසපිණ්ඩි උදක කිච්චං කත්වා නිඨපෙසුං.

කොණ්ඩඤ්ඤස්ස බුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සුමනස්ස දුතියො බුද්ධවංසො.

කොණ්ඩඤ්ඤස්ස කිර සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ තස්ස සාසනං වස්සසත සහස්සං පවත්ති. බුද්ධානුබුද්ධසාවකානමනන්තරධානෙන තස්ස සාසන මන්තරධායි. කොණ්ඩඤ්ඤස්ස පන අපරභාගෙ එකමසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යමතික්කම්ත්වා එකසමිං යෙව කප්පෙ වත්තමාරෙ බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු **මඞ්ගලො සුමනො රෙවතො සොභිතොා**ති. තත්ථ මඞ්ගලො පන ලොකනායකො කප්පසතසහස්සාධිකානි සොළස අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා (තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා **පඤ්චසු** පුබ්බ නිමිත්තෙසු උප්පන්නෙසු බුද්ධකොලාහලං නාම උදපාදි. තදා දසසහස්ස **චක්කවා**ලදෙවතායො එකසමිං චක්කවාලෙ සන්නිපතිත්වා ආයාචන්ති:

"කාලොයං තෙ මහාවීර උප්පජ්ජ මානුකුච්ඡියං,
සදෙවකං තාරයන්තො බුජ්ඣස්සු අමතං පද"න්ති.

එවං) දෙවෙහි ආයාචිතො කතපඤ්චවිලොකනොා තුසිතා කායා චවිත්වා සබ්බනගරුත්තරෙ උත්තරනගරෙ අනුත්තරස්ස උත්තරස්ස නාම රඤ්ඤො කුලෙ උත්තරාය නාම දෙවියා කුච්ඡිසම්ං පටිසන්ධිං ගණ්හි. තදා නොකාති පාටිහාරියානි පාතුරහංසු. තානි දීපඞ්කරබුද්ධවංසෙ වුත්ත නයෙනෙව වෙදිතබ්බානි. තස්සා උත්තරාය කිර මහාදෙවියා කුච්ඡිසම්ං සබ්බලොකමඞ්ගලස්ස මඞ්ගලස්ස මහාසත්තස්ස පටිසන්ධිගහණතො පඨාය සරීරප්පභා රත්තිංදිවං අසීතිහත්ථප්පමාණං පදෙසං ඵරිත්වා චන්දලොක සුරියාලොකෙහි අනභිභවනීයා හුත්වා අඨාසි. සා ච අඤ්ඤලොකෙන විනා අත්තනොා සරීරප්පභාසමුදයෙනෙව අන්ධකාරං විධමිත්වා අඨසඨියා ධාතීහි පරිවරියමානා විචරි. සා කිර දෙවතාහි කතාරක්ඛා දසමාසච්චයෙන උත්තරමධුරුය්‍යානෙ මඞ්ගලමහාපුරිසං විජායි. සො ජාත මත්තොාව මහාසත්තා සබ්බාදිසා විලොකෙත්වා උත්තරාභිමුඛො සත්ත පදවීතිහාරෙන ගන්ත්වා ආසභිං වාචං නිච්ඡාරෙසි. තස්මිඤ්ඛණෙ සකල දසසහස්සලොකධාතුසු දෙවතා දිස්සමානසරීරා දිබ්බමාලාදීහි සමලඞ්කත

ගත්තා තත්ථ ඨත්වා ජයමඞ්ගලට්ඨිත්වචනානි සමාපයිත්තත්තයුං. පාටිහාරියානි ච වුත්තනයානෙව. නාමගහණදිවසෙ පනස්ස ලක්ඛණපාඨකා සබ්බමඞ්ගලසම්පත්තියා ජාතොත්ති මඞ්ගලකුමාරොත්ත්වෙව නාමං කරිංසු.

තස්ස කිර යසවා සුවිමා සිරිමාති තයො පාසාදා අහෙසුං. යසවතී දෙවී පමුඛානි තිංසනාටකිත්ථිසහස්සානි අහෙසුං, තත්ථ මහාසත්තා නවවස්සසහස්සානි දිබ්බසුඛසදිසං සුඛමනුභවිත්වා යසවතියා අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං සීලවං නාම පුත්තං ලභිත්වා චත්තාරි නිමිත්තානි දිස්වා අලඞ්කතං පණ්ඩරං නාම සුන්දරවරතුරඞ්ගමාරුය්හ මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. තං පන පබ්බජන්තං තිස්සො මත්තස්සකොපියො අනුපබ්බජිංසු, තෙඤ්ච පරිවුතො මහාපුරිසො අඤ්ඤාසෙ පධානචරියං චරිත්වා තතො විසාඛාය පුණ්ණමාය උත්තරාගාමෙ උත්තරසෙඨිනො ධීතාය උත්තරානාමාය දින්නං පක්ඛිත්තදිබ්බඕජං මධුපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා සාලවනෙ දිවාවිහාරං විතිනාමෙත්වා උත්තරෙන නාම ආජීවකෙන දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො ගහෙත්වා මත්තවරවාරණගාමී නාගබොධිං පදක්ඛිණං කත්වා පුබ්බුත්තරදෙසෙ ඨත්වා අඤ්ඤාසහස්සවිත්ථත තිණසන්ථරං සන්ථරිත්වා තත්ථ පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා චතුරඞ්ගසමන්නාගතං විරියං අධිට්ඨහිත්වා සබ්බලෝකබලං විධංසෙත්වා පුබ්බෙනිවාසදිබ්බචක්ඛු ඤාණානි පටිලභිත්වා පච්චයාකාරසම්මසනං කත්වා ඛණ්ඩෙසු අනිච්චාදිවසෙන අභිනිවිසිත්වා අනුක්කමෙන අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං පත්වා "අනෙකජාතිසංසාරං-පෙ-තණ්හානං ඛයමජ්ඣගා"ති උදානං උදානෙසි. මඞ්ගලස්ස පන සම්මාසම්බුද්ධස්ස අස්සෙසුදති බුද්ධෙහි අධිකතරා සරීරප්පභා අහොසි. යථා පන අස්සෙසුදං බුද්ධානං සමානතා අසීති හත්ථප්පමාණා වා ව්‍යාමප්පමාණා වා සරීරප්පභා හොති, න තස්ස එවං, තස්ස පන භගවතො සරීරප්පභා නිච්චකාලං දසසහස්සිලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි තරුගිරිඝනපාකාරඝටකවාටාදයො සුවණ්ණපටපරියොනද්ධා විය අහෙසුං. නවුතිවස්සසතසහස්සානි ආයු තස්ස අහොසි, එත්තකං කාලං චන්දසූරියතාරකාදීනං පභා රත්තින්දිවපරිච්ඡෙදෙ වා න පඤ්ඤායිත්ථ, දිවා සූරියාලොකෙන විය සත්තා නිච්චං සම්බුද්ධාලොකෙනෙව සබ්බකම්මානි කරොන්තා විචරිංසු සායං පුප්ඵනකඤ්ඤුමානං පාතො රවනක සඤ්ඤාණසඤ්ඤ වසෙන ලොකො රත්තින්දිවපරිච්ඡෙදං සල්ලක්ඛෙසි. කිං පන අස්සෙසුදං බුද්ධානං අයමානුභාවො නත්ථි?ති. නොනත්ථි. තෙපි හි ආකඞ්ඛමානා දසසහස්සිලොකධාතුං තතො වා භීයො ආභාය ඵරෙය්යුං. මඞ්ගලස්ස පන භගවතො පුබ්බපත්ථනා වසෙන අස්සෙසුදං ව්‍යාමප්පභා විය සරීරප්පභා නිච්චමෙව දසසහස්සිලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි.

යො කිර බොධිසත්තකාලෙ වෙස්සන්තරත්තභාවසදිසෙ අත්තභාවෙ සපුත්තදාරො වඞ්කපබ්බතසදිසෙ පබ්බතෙ වසි. අථෙකො සබ්බ ජනවිහෙඨකො ඛරදාඨිකො නාම මනුස්සභක්ඛකා මහෙසක්ඛා යක්ඛා මහාපුරිසස්ස දානජ්ඣාසයං සුත්වා බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන උපසඞ්කමිත්වා මහාසත්තං වෙ දූරකෙ යාචි. මහාසත්තොත දාදම් බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තකෙති

හත්ථපහත්ථෙ උදකපරියන්තං පථවිං කමෙත්වා වෙපි දූරකෙ අදාසි. අථ සො යකඛො තස්ස පසන්නභාවෙව මහාපුරිසස්ස තං බ්‍රාහ්මණවණ්ණං පහාය අනලජාලපිඞ්ගලවිරූපනයනො විසමවිරූපකුටිලහීමදූඨො විපිටකවිරූපනාසො කපිලඵරුසදීඝකෙසො නවදඞ්ගුලකබන්ධසදිසකායො හුත්වා තෙ දූරකෙ මූලාලකලාපං විය ගහෙත්වා ඛාදි. මහාපුරිසස්ස යකඛං ඔලොකෙත්වා මුඛෙ විවටමත්තෙව අග්ගිජාලං විය ලොහිතධාරං උග්ගිරන්තං තස්ස මුඛං දිස්වාපි අපප්[1]පාතමපි දෙමනස්සං න උපජ්ජි. සුදින්නං වත මෙ දානන්ති චින්තයතො පනස්ස සරීරෙ මහන්තං පීතිසොමනස්සං උදපාදි. සො ඉමස්ස මෙ නිස්සන්දෙන අනාගතෙ ඉමිනාව නීහාරෙන රසම්යො නිකඛමන්තූති පත්ථනමකාසි. තස්ස තං පත්ථනං නිස්සාය බුඛහුතස්ස සරීරතො රස්මියො නිකඛමිත්වා එත්තකං ඨානං ඵරිංසු. අපරමපි පුඛ්ඛවරියං තස්ස අහූ: අයං කිර බොධිසත්තකාලෙ එකස්ස බුඞ්ඝස්ස චෙතියං දිස්වා ඉමස්ස මයා ජීවිතං පරිච්චජිතුං වට්ටතීති දණ්ඩදීපිකාවෙඨනනියාමෙන සකලසරීරං වෙඨාපෙත්වා රත්තනමත්තමඤ්ජුලං සත්තසහස්සගඝනිකං සුවණ්ණපාතිං සුගන්ධසපිස්ස පූරාපෙත්වා තත්ථ සහස්සවට්ටියො ජාලෙත්වා තං සීසෙනාදාය සකලසරීරං ජාලෙත්වා චෙතියං පදක්ඛිණං කරොන්තො සකලරත්තිං වීතිනාමෙසි. එවං යාව අරුණුග්ගමනා වායමන්තස්ස ලොමකූපමත්තම්පි උසුමං න ගණ්හි. පදුමගබ්භං පවිඨකාලො විය අහොසි. ධම්මො හි නාමෙස අත්තානං රක්ඛන්තං රක්ඛති. තෙනාහ භගවා:–

> "ධම්මො හවෙ රක්ඛති ධම්මචාරිං
> ධම්මො සුවිණ්ණො සුඛමාවහාති,
> එසානිසංසො ධම්මෙ සුවිණ්ණෙ
> න දුග්ගතිං ගච්ඡති ධම්මචාරී"ති.

ඉමස්සපි කම්මස්ස නිස්සන්දෙන තස්ස භගවතො සරීරොභාසො දසසහස්සී ලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි. තෙන වුත්තං:–

> කොණ්ඩඤ්ඤස්ස අපරෙන මඛලො නාම නායකො,
> තමං ලොකෙ නිහන්ත්වාන ධම්මොක්කමභිධාරයි.
>
> අතුලාසි පභා තස්ස ජිනෙභඤ්ඤභි උත්තරිං,
> වන්දසුරියපභං හන්ත්වා දසසහස්සී විරොචතීති.

තත්ථ **කම්මන්ති** ලොකඛ්ඩාරඤ්ච හදයතමඤ්ච; **නිහන්ත්වාති** අභිභවිත්වා; **ධම්මොක්කමන්ති** අයං පන උක්කා සඤ්ඤා සුවණ්ණකාරමූසාදිසු අනෙකෙසු අත්ථෙසු දිස්සති යථාහ:–"සණ්ඩාසෙන ජාතරූපං ගහෙත්වා උක්කාමුඛෙ පක්ඛිපති"ති[a] ආගතට්ඨානෙ සුවණ්ණකාරානං මූසා උක්කාති වෙදිතබ්බා. "උක්කං බන්ධෙය්‍ය උක්කං බන්ධිත්වා උක්කාමුඛං ආලිම්පෙය්‍යා"ති[a] ආගතට්ඨානෙ කම්මාරානං අඞ්ගාරකපල්ලං. "කම්මාරානං යථා

---

1. කොසඟ්ගමත්තම්පි. a. අඞ්ගුත්තර-තිකනිපාත.

උක්කා අන්තො ඣායති නො බහී"ති ආගතට්ඨානෙ කම්මාරුඛනං. "එවං විපාකො උක්කාපාතො හවිස්සතී"ති ආගතට්ඨානෙ වාතවෙගො **උක්කා**ති අධිප්පෙතො. "**උක්කා**සු ධාරියමානාසූ"තිඃ ආගතට්ඨානෙ දීපිකා **උක්කා**ති වුච්චති. ඉධාපි දීපිකා "**උක්කා**"ති අධිප්පෙතා. තස්මා ඉධ ධම්මමයං **උක්කං** අභිධාරයි; අවිජ්ජන්ධකාරපරිච්ඡින්නස්ස අවිජ්ජන්ධකාරාභිභූතස්ස ලොකස්ස ධම්මමයං **උක්කං** ධාරෙසීති අත්ථො. **අතුලාෂිනි** අතුල්‍යාසි; අයමෙව වා පාඨො. අඤ්ඤඤ්ඤි බුඛෙහි අසදිසා අහොසීති අත්ථො. **ජිනෙහඤ්ඤඤ්ඤනී**ති ජිනෙහි අඤ්ඤඤ්ඤි; **වන්දසුරියපභං හන්ත්වා**නි වන්දසුරියානං පභං අභිභවන්තී; **දසසහස්සී විරොචතී**ති වන්දසුරියාලොකං විනා බුඛාලොකෙනෙව දසසහස්සී විරොචතීති අත්ථො.

මඛලසමාසම්බුඛෙ පන සම්ඛිගතබොධිඤණෙ බොධිමූලෙ යෙව සත්තසත්තාහෙ විතිනාමෙත්වා බ්‍රහ්මුනො ධම්මායාචනං සම්පටිච්ඡිත්වා 'කස්ස නුඛො අහං ඉමං ධම්මං පඨමං දෙසෙය්‍යං?'නති උපධාරෙන්තො අත්තනා සහ පබ්බජිතානං භික්ඛූනං තිස්සො කොටියො උපනිස්සය සම්පන්නා අද්දස. අථස්ස එතදහොසි: 'ඉමෙ කුලපුත්තා මං පබ්බජන්තං අනුපබ්බජිතා උපනිස්සයසම්පන්නා එතෙ ව මයා විසාඛපුණ්ණමාය විවෙකපිකෙන විස්සජ්ජිතා සිරිවඩ්ඪනගරං උපනිස්සාය සිරිවනගහන ගතා විහරන්ති, හඤ්ඤං තත්ථ ගන්ත්වා ධම්මං තෙසං දෙසිස්සාමී'ති අත්තනො පත්තචීවරං ගහෙත්වා හංසරාජා විය ගගනතලමබ්භුග්ගන්ත්වා සිරිවනගහනෙ පච්චුට්ඨාසි. තෙ ච භික්ඛූ භගවන්තං වන්දිත්වා අනෙත්වාසිකා වත්තං දස්සෙත්වා භගවන්තං පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු. තෙසං භගවා සබ්බබුඛනිසෙවිතං ධම්මචක්කප්පවත්තනසුත්තන්තං කථෙසි. තතො නා තිස්සො කොටියො අරහත්තං පාපුණිංසු. දෙවමනුස්සානං කොටිසතසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. තෙන වුත්තං:-

සොපි බුඛෙ පකාසෙසි චතුරෝ සච්චවරුත්තමෙ,
තෙ තෙ සච්චරසං පීත්වා විනොදෙන්ති මහාතමං.

පත්වාන බොධිමත්තුලං පඨමෙ ධම්මදෙසනෙ,
කොටිසතසහස්සානං පඨමාභිසමයො අහූති.

තත්ථ **චතුරෝ සච්චවරුත්තමෙ**ති චත්තාරි සච්චානි වරෙ භගවා උත්තමානීති අත්ථො; "චත්තාරෝ සච්චවරුත්තමෙ"තිපි පාඨො. **තස්ස** චත්තාරි සච්චවරානි උත්තමානීති අත්ථො. තෙ දෙවමනුස්සා බුඛෙන භගවතා විනීතා. **සච්චරසං**නති චතුසච්චපරිවෙඨාමතරසං **පීත්වා; විනොදෙන්ති මහාතමං**නති තෙන තෙන මඟෙන පහාතබ්බං මොහතමං විනොදෙන්ති; විඛංසෙන්තීති අත්ථො. **පත්වාන**න්ති පවිවිජ්ඣිත්වා; **බොධි**න්ති එත්ථ පනායං බොධිසද්දෝ:-

---

a. ධම්මපදට්ඨකථා.

"මගෙඝ එලෙ ච නිබ්බාණෙ රුකෙඛ පණ්ණත්තියං තථා,
සබ්බඤ්ඤුතෙ ච ඤාණම්හි බොධිසද්දෙ පනාගතො.

තථාහි පනෙස "බොධි වුච්චති චතූසු මගෙඝසු ඤාණ"න්ති ආදිසු මගෙඝ ආගතො, "උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බාණාය සංවත්තතී"තිආ එළු එලෙ, "පඨමා බොධිං අමතං අසඞ්ඛත"න්ති එළු නිබ්බාණෙ, "අනන්තරා ච බොධිං අනන්තරා ච ගය"න්තිආ එළු අසඤ්ඨරූකෙඛ, "බොධි රාජකුමාරො භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දී"තිආ එළු පඤ්ඤත්තියං, "පපෙපාති බොධිං වරභූරිමෙධසො"ති එළු සබ්බඤ්ඤුතඤාණෙ, ඉධාපි සබ්බඤ්ඤුතඤාණෙ දඨබ්බා; අරහත්තමග්ගඤාණෙපි වට්ටති. **අතුලෙ**න්ති තුලාරහිතං පමාණාතීතං; අප්පමාණන්ති අත්ථො. සම්බොධිං පත්තා ධම්මං දෙසෙන්තස්ස භගවතො පඨමධම්මදෙසනෙති අත්ථො ගහෙතබ්බා.

යදා පන විත්ථතං නාම නගරං උපනිස්සාය විහරන්තා වම්පකරුක්ඛ මූලෙ ගණ්ඨිමබරුක්ඛමූලෙ අම්බාකං භගවා විය නිත්තියමදමානමදදනං යම කපාවිහාරියං කත්වා සුරාසුරයුවති රතිසම්භවනෙ රුචිරනවකනකරජතමය වරභවනෙ තාවතිංසභවනෙ පාරිච්ඡත්තකමූලෙ පණ්ඩුකම්බල සිලාතලෙ නිසිදිත්වා අභිධම්මකථං කථෙසි, තදා කොටිසතසහස්සානං දෙවතානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. අයං දුතියො අභිසමයො; යදා පන සුනයනෙ නාම චක්කවත්තිරාජ සුරභිනගරෙ පූරිතචක්කවත්තිවත්තො භුත්වා චක්කරතනං පටිලභි තං කිර මඛාලදසබලෙ ලොකෙ උපපන්නෙ චක්කරතනං ඨානා ඔසක්කිතං දිස්වා සුනයනෙ රාජා විහතානයෙ බ්‍රාහ්මණෙ පරිපුච්ඡි: ඉදං චක්කරතනං මම කුසලබලනිබ්බත්තං කස්මා පන ඨානා ඔසක්කිතන්ති? තතො තෙ තස්ස රඤ්ඤො ඔසක්කනාකාරණං ව්‍යාකරිංසු: චක්ක වත්තිරඤ්ඤෙ ආයුසක්ඛයෙන වා පබ්බජ්ජූපගමනෙන වා බුද්ධපාතුභාවෙන වා චක්කරතනං ඨානා ඔසක්කතීති චත්වා තුය්හං පන මහාරාජ ආයුසක්ඛයො නත්ථි අනිදීඝායුකො ත්වං මඛාලො පන සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො තෙන තෙ චක්කරතනං ඔසක්කිතන්ති. තං සුත්වා සුනයනෙ චක්කවත්තිරාජා සපරිජනො තං චක්කරතනං සිරසා වන්දිත්වා ආයාචි: යාවාහං තවානුභාවෙන මඛාලදසබලං සක්කරිස්සාමි තාව ත්වං මා අන්තරධායස්සූති. අථ නං චක්කරතනං යථාඨානෙ යෙව අඨාසි. තතො සමුප්පන්නාතෙඤ්ඤ සුනයනෙ චක්කවත්තිරාජා ඤාතිංස යොජනපරිමණ්ඩලාය පරිසාය පරිවුතො සබ්බලොකමඛාලං මඛාලං දසබලං උපසඞ්කමිත්වා සසාවකසඞ්ඝං සත්තාහං මහාදානෙන සන්තප්පෙත්වා අරහන්තානං කොටි සතසහස්සානං කාසිකවත්ථානි දත්වා තථාගතස්ස සබ්බපරික්ඛාරෙ දත්වා සකලලොකවිම්හයකරං භගවතො පූජං කත්වා මඛාලං සබ්බලොකනාථං උපසඞ්කමිත්වා දසනඛසමොධානසමුජ්ජලං විමලකමලමකුලසමමඤ්ජලිං සිරසි කත්වා වන්දිත්වා ධම්මසවණත්ථාය එකමන්තං නිසීදි, පුනෙපාපි වස්ස අනුරාජකුමාරො නාම නිසීදි.

---

a. අඞ්ගුත්තර-එකකනිපාත b. මහාවග්ග-මහාඛන්ධක.
c. මජ්ඣිමනිකාය-මජ්ඣිමපණ්ණාසක

තදා සුනන්දචක්කවත්තිරාජපමුඛානං තෙසං භගවා ආනුපුබ්බිකථං කථෙසි. සුනන්දෙ චක්කවත්තී සඞ්ඝ පරිසාය සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. අථ සත්ථා තෙසං පුබ්බචරියං ඔලොකෙන්තා ඉඞ්ගිතපත්ත චීවරස්ස උපනිස්සයං දිස්වා චක්කජාලසමලඞ්කතං දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙත්වා 'එථ භික්ඛවෝ'ති ආහ. සබ්බෙ තඞ්ඛණංයෙව වස්සසතිකත්තෙරා විය ආකප්පසම්පන්නා හුත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා භගවන්තං පරිවාරෙසුං. අයං තතියෝ අභිසමයෝ අහොසි. තෙන වුත්තං:-

පුරින්දදෙවභවනෙ බුද්ධෝ ධම්මමදෙසයි,
නවකොටිසහස්සානං දුතියාභිසමයෝ අහූ.

යදා සුනන්දෙ චක්කවත්තී සම්බුද්ධමුපසඞ්කමි,
තදා අහනි සම්බුද්ධෝ ධම්මහෙරිං වරුත්තමං.

සුනන්දස්සානුචරා ජනතා තදාසුං නවුතිකොටියෝ,
සබ්බෙව තෙ නිරවසෙසා අභවිසුං එහිභික්ඛුකානි.

තත්ථ **පුරින්දදෙවභවනෙ**ති පුන දෙවින්දභවනෙති අත්ථෝ; **ධම්ම**න්ති අභිධම්මං; **අභනී**ති අභිනි; **වරුත්තම**න්ති වරෝ භගවා උත්තමං **ධම්මහෙරිං**න්ති අත්ථෝ; **අනුචරා**ති බ්‍රහ්මචරා සෙවකා; **අභූසුං**ති අහෙසුං; "නවදාසි නවුතිකොටියෝ"තිපි පාඨෝ. තස්ස ජනතා ආසි. සා ජනතා කිත්තකාති? 'නවුතිකොටියෝ'ති අත්ථෝ.

අථ මඞ්ගලෙ කිර ලොකනාථෙ මෙඛලෙ පුරෙ විහරන්තෙ තස්මිංයෙව නගරෙ සුදෙවෝ ච ධම්මසෙනෝ ච දසමාණවකසහස්සෙහි පරිවුතා තස්ස භගවතො සන්තිකෙ එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බජිංසු; **මාඝපුණ්ණ**මාය චිසු අඞ්ගසාවකෙසු සපරිවාරෙසු අරහත්තං පත්තෙසු සත්ථා කොටිසතසහස්සභික්ඛුගණමජ්ඣෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසි, අයං පඨමෝ සන්නිපාතො අහොසි. පුන උත්තරාරාමෙ නාම අනුත්තරෙ ඛත්තියසමාගමෙ පබ්බජිතානං කොටිසහස්සානං සමාගමෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසි, අයං දුතියෝ සන්නිපාතො අහොසි. සුනන්දචක්කවත්තිභික්ඛුසමාගමෙ නවුති කොටිසහස්සානං භික්ඛූනං මජ්ඣෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසි, අයං තතියෝ සන්නිපාතො අහොසි. තෙන වුත්තං:-

සන්නිපාතා තයො ආසුං මඞ්ගලස්ස මහෙසිනො,
කොටිසතසහස්සානං පඨමෝ ආසි සමාගමෝ.

දුතියෝ කොටිසහස්සානං තතියෝ නවුතිකොටිනං,
ඛීණාසවානං විමලානං තදා ආසි සමාගමෝති.

තදා අම්හාකං බොධිසත්තෝ සුරුවිබ්‍රාහ්මණගාමෙ සුරුවිබ්‍රාහ්මණං ග්‍රහෙත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ සනිඝණ්ටුකෙට්ටුභානං සාක්ඛරප්පභෙදානං ඉතිහාසපඤ්චමානං පදකො වෙය්‍යාකරණං ලොකායත මහාපුරිසලක්ඛණෙසු අනවයො අහොසි. සො සඤ්චරං උපසඞ්කමිත්වා දසබලස්ස ධම්මකථං සුත්වා භගවති පසීදිත්වා සරණං ගන්ත්වා සෙව මයහං භික්ඛං ගණ්හථාති සසාවකසඞ්ඝං භගවන්තං නිමන්තෙසි. සො භගවතා ත්‍රාහ්මණ කිත්තකෙහි තෙ භික්ඛූහි අත්ථොති? වුත්තො 'කිත්තකා පන වො භන්තෙ පරිවාරභික්ඛූ'ති? පුවජි. තදා පඤ්චසතනිප්පාතොව අහොසි, තස්මා කොටිසතසහස්සනති ආහ. යදි එවං භන්තෙ සබ්බෙහිපි සඞ්ඝං මය්හං භික්ඛං ගණ්හථාති නිමන්තෙසි. සත්ථා අධිවාසෙසි. ත්‍රාහ්මණො භගවන්තං සත්තාහාය නිමන්තෙත්වා අත්තනො ඝරං ගච්ඡන්තොව විත්තෙසි: අහං එත්තකානං භික්ඛූනං යාගුභත්තවත්ථාදීනි දාතුං සක්කොමි නිසීදනඨානං කථං භවිස්සතීති. තස්ස කිර සා චින්තා වතුරාසීතියොජනසහස්සප්පමාණමෙරුමත්ථකෙ ඨිතස්ස දෙවරාජස්ස දස්සත්ථ නයනස්ස පණ්ඩුකම්බලසිලාතලස්ස උණ්හාභාවං ජනෙසි. අථ සක්කො දෙවරාජා ආසනස්ස උණ්හාභාවං දිස්වා කො නුඛො මං ඉමම්හා ඨානා චාවෙතුකාමොති සමුපන්නාපරිවිතක්කො දිබ්බෙන චක්ඛුනා මනුස්ස ලොකං ඔලොකෙන්තො මහාපුරිසං දිස්වා අයං මහාපුරිසො බුද්ධපමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා තස්ස නිසීදනඨානත්ථාය විත්තෙසි. මයාපි තත්ථ ගන්ත්වා පුඤ්ඤකොඨාසං ගහෙතුං වට්ටතීති වඩ්ඪකිවණ්ණං නිම්මිණිත්වා වාසිඑරසු හත්ථෙ මහාපුරිසස්ස පුරතො පාතුරහොසි. සො 'අත්ථි නුඛො කස්සචි භතියා කත්තබ්බං තව්ඣකම්ම'නති? ආහ. මහාසත්තෙ දිස්වා කිං කම්මං කාතුං සක්ඛිස්සසී'ති? ආහ. මම අජානනසිප්පං නාම නත්ථි. යො යො යං යං ඉච්ඡති මණ්ඩපං වා පාසාදං වා අඤ්ඣං වා කිඤ්චි නිවෙසනං තස්ස තස්ස තං තං කාතුං සමත්ථොමහීති. තෙන හි මය්හං කම්මං අත්ථි. කිං අය්‍යාති?. සත්තානාය මෙ කොටිසතසහස්සභික්ඛූ නිමන්තිතා තෙසං නිසීදනමණ්ඩපං කරිස්සසීති. අහං නාම කරෙය්‍යං සචෙ මෙ භතිං දාතුං සක්ඛිස්සථානි? සක්ඛිස්සාමි තාතාති. එවං සාධු කරිස්සාමීති වත්වා එකං පදෙසං ඔලොකෙසි. සො වාදසයොජනප්පමාණෙ පදෙසෙ කසිණමණ්ඩලං විය සමතලෙ පරමරමණීයෙ අහොසි. පුන සො එත්තකෙ ඨානෙ සත්තරතනමයෙ දණ්ඩබ්බාරමණ්ඩෙ මණ්ඩපෙ උණ්හභූති විත්තෙත්වා ඔලොකෙසි. තතො තාව දෙවමණ්ඩපසදිසෙ පඨවිතලං ඛිප්පිත්වා මණ්ඩපෙ උණ්හි. තස්ස සොවණ්ණමයෙසු ථම්භෙසු රජතමයා ඝටකා අහෙසුං රජතමයෙසු සුවණ්ණමයා මණිත්ථම්භෙසු පවාළමයා පවාළමයෙසු මණිමයා සත්තරතනමයෙසු සත්තරතනමයා ඝටකා අහෙසුං. තතො මණ්ඩපස්ස අන්තරන්තරාපි කිඞ්කිණිජාලකා ඔලම්බන්තානි ඔලොකෙසි. සහ ඔලොකනෙන කිඞ්කිණිකජාලා ඔලම්බි. යස්ස මන්ද වාතෙරිතස්ස පඤ්චඞ්ගිකස්සෙව තූරියස්ස පරමමනොරමො මධුරො සද්දො නිගච්ඡති, දිබ්බසඞ්ගීතිවත්තනකාලො විය අහොසි. අන්තරන්තරා දිබ්බ

ගන්ධදම පුපඵදම පත්තදම රතනදමානි ඔලම්බන්තූති විනෙතබ්බානි. සහ විනෙතාය දමානි ඔලම්බිංසු. කොටිසතසහස්සසඞ්ඛ්‍යානං භික්ඛූනං ආසනානි ච කප්පියමඤ්චපීඨත්ථරණත්ථානි ආධාරකානි ච පඤ්ච හිඳිත්වා උණ්හත්තූති විනෙතබ්බානි. තාවදෙව උණ්හිංසු. කොණෙ කොණෙ එකෙකා උදකවාපි උණ්හත්තූති විනෙතබ්බානි. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව උදකවාපියෝ පරමසීතලෙන මධුරෙන සුවිසුද්ධසුගන්ධකප්පියවාරිනා පුණ්ණා කදලිපණ්ණපිඨිතමුඛා උණ්හිංසු. සො දසසතනයනො එත්තකං මාපෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා එහි අය්‍ය තව මණ්ඩපං දිස්වා මය්හං භත්තං දෙහීති ආහ. මහාපුරිසො ගන්ත්වා තං මණ්ඩපං ඔලොකෙසි. තස්ස ඔලොකෙන්තස්සෙව සකලසරීරං පඤ්චවණ්ණාය පීතියා නිරන්තරං ඵුටං අහොසි.

අථස්ස මණ්ඩපං ඔලොකෙන්තස්ස එතදහොසි: නායං මණ්ඩපො මනුස්සභූතෙන කතො, මය්හං අජ්ඣාසයං මය්හං ගුණං ආගම්ම අඪ්ඨසක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො භවනං උණ්හං අහාසි, තඤ්ඤා සක්කෙන දෙවානමින්දෙන අයං මණ්ඩපො නිම්මිතොති. න ඛො පන මෙ යුත්තං එවරූපෙ මණ්ඩපෙ එකදිවසං යෙව දානං දාතුන්ති සත්තාහං දස්සාමීති ච විනෙතබ්බානි. බාහිරදානං නාම කිත්තකම්පි සමානං බොධිසත්තානං හදයං තුම්හිකාතුං න සක්කොති. අලඞ්කතසීසං වා ඡින්දිත්වා අඤ්ජිතානි අක්ඛීනි වා උප්පාටෙත්වා හදයමංසං වා උබ්බට්ටෙත්වා දින්නකාලෙ බොධිසත්තානං චාගං නිස්සාය තුම්හි නාම හොති. අම්හාකං බොධිසත්තස්ස හි සිවිජාතකෙ දෙවසිකං පඤ්චකහාපණසතසහස්සානි විස්සජ්ජෙත්වා චතූසු වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ ච දානං දෙන්තස්ස තං දානං චාගතුම්හිං උප්පාදෙතුං නාසක්ඛි, යදා පනස්ස බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන ආගන්ත්වා සක්කො දෙවරාජා අක්ඛිනි යාචි, තදා සො ලොකෙකවක්ඛූ චක්ඛූනි උප්පාටෙත්වා අදාසි, දදමානස්සෙව හාසො උප්පජ්ජි, කෙසඟමත්තම්පි චිත්තස්ස අඤ්ඤථත්තං නාහොසි. එවං බොධිසත්තානං දානං නිස්සාය තිත්ති නාම නත්ථි. තස්මා සොපි මහාපුරිසො මයා කොටිසතසහස්සඞ්ඛ්‍යානං භික්ඛූනං දානං දාතුං වට්ටතීති විනෙතබ්බා තස්මිං මණ්ඩපෙ නිසීදාපෙත්වා සත්තාහං ගවපානං නාම දානං අදාසි. **භවපානන්ති** මහන්තෙ කොලම්බෙ ඛීරස්ස පූරෙත්වා උඛනෙසු ආරොපෙත්වා ඝනපාකපක්කෙ ඛීරෙ ථොකථොකෙ තණ්ඩුලෙ පක්ඛිපිත්වා පක්කමධුසක්කරචුණ්ණසපීහි අභිසඞ්ඛටභොජනං වුච්චති. ඉදමෙව **චතුමධුර**භොජ්ජන්තිපි වුච්චති. මනුස්සා යෙව පන පරිවිසිතුං නාසක්කිංසු, දෙවා පි එකන්තරිකා හුත්වා පරිවිසිංසු. වාදස යොජනප්පමාණම්පි තං ඨානං තෙ භික්ඛූ ගණ්හිතුං නප්පහොසි යෙව, තෙ පන භික්ඛූ අත්තනො ආනුභාවෙන නිසීදිංසු. පරියොසානදිවසෙ සඞ්ඝභික්ඛූනං පත්තෙ ඛෙවාපෙත්වා භෙසජ්ජත්ථාය සප්පිනවනීතමධුඵාණිතාදීනං පූරෙත්වා නිච්චරෙහි සඞ්ඝං අදාසි. තත්ථ සඞ්ඝනවකභික්ඛූනා ලඞ්ඛිවරසාටකා සතසහස්සග්ඝනිකා අහෙසුං. සත්ථා අනුමොදනං **කරොන්තො**–අයං පුරිසො එවරූපං මහාදානං අදාසි, කො නු ඛො

හවිස්සතී'ති උපධාරෙනෙතා අනාගතෙ කපපසතසහස්සාධිකානං ච්‍ඡ්‍ඡ්‍ඡ

මඞ්ගලස්ස පන භගවතො නගරං උත්තරං නාම අහොසි. පිතාපිස්ස උත්තරෝ නාම රාජා ඛත්තියෝ, මාතාපි උත්තරා නාම, සුදෙවෝ ච ධම්ම සෙනෝ චෙ අග්ගසාවකා, පාලිතෝ නාම උපට්ඨාකෝ, සීවලා ච අසොකා ච චෙ අග්ගසාවිකා, නාගරුක්ඛෝ බොධි, අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි, නවුතිවස්සසහස්සං ආයු, භරියා පනස්ස යසවතී නාම, සීලවෝ නාම පුත්තෝ, අස්සයානෙන නික්ඛම්, උත්තරාරාමෙ වසි, උත්තරෝ නාමුපට්ඨාකෝ, තස්මිං නවුතිවස්සසහස්සානි ඨත්වා පරිනිබ්බුතෙ භගවති එකපහාරෙනෙව දසවක්කවාළසහස්සානි එකන්ධකාරානි අහෙසුං, සබ්බවක්කවාළෙසු මනුස්සානං මහන්තං ආරොදනපරිදෙවනං අහොසි. තෙන වුත්තං:–

නගරං උත්තරං නාම උත්තරෝ නාම ඛත්තියෝ,
උත්තරා නාම ජනිකා මඞ්ගලස්ස මහෙසිනො.

සුදෙවෝ ධම්මසෙනෝ ච අහෙසුං අග්ගසාවකා,
පාලිතෝ නාමුපට්ඨාකෝ මඞ්ගලස්ස මහෙසිනො.

සීවලා ච අසොකා ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බොධි තස්ස භගවතො නාගරුක්ඛොති වුච්චති.

අට්ඨාසීති රතනානි අච්චුග්ගතො මහාමුනී,
තතො නිබ්බායී රංසි අනෙකසතසහස්සියො.

නවුතිවස්සසහස්සානි ආයු විජ්ජති තාවදෙ,
තාවතා තිට්ඨමානො සො තාරෙසි ජනතං බහුං.

යථාපි සාගරෙ ඌමී න සක්කා තා ගණෙතුයෙ,
තථෙව සාවකා තස්ස න සක්කා තෙ ගණෙතුයෙ.

යාව අට්ඨාසි සම්බුද්ධො මඞ්ගලෝ ලොකනායකො,
න තස්ස සාසනෙ අත්ථි සංකිලෙසමරණං තදා.

ධම්මොක්කං ධාරයිත්වාන සන්තාරෙත්වා මහාජනං,
ජලිත්වා[1] ධූමකෙතුව නිබ්බුතො සො මහායසො.

සඞ්ඛාරානං සභාවතං[2] දස්සයිත්වා සදෙවකෙ,
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධොව සුරියෙ අත්ථඞ්ගතො යථා.

තත්ථ **තස්සා**නි තස්ස මඞ්ගලස්ස සරීරතො; **නිබ්බායී**ති නිබ්බායති; වචනවිපරියායො දට්ඨබ්බා; **රංසී**ති රස්මියො; **අනෙකසතසහස්සියෝ**ති අනෙකසතසහස්සා; **ඌමී**ති වීචියො තරඞ්ගා; **ගණෙතුයෙ**ති ගණෙතුං සඞ්ඛාතුං; 'එත්තකා සාගරෙ ඌමියෝ'ති යථා න සක්කා ගණෙතුං එවං තස්ස භගවතො සාවකාපි න සක්කා ගණෙතුං, අථඛ්ඛො ගණනපථං

1. සී. I & III. ජාලෙත්වා. 2. සී. II & III. සභාවතත්තං.

විනිවත්තානි අත්ථෝ. **යාවාති** යාවතකං කාලං; **සංකිලෙසමරණං නදති** සහ කිලෙසෙහි=සඞ්කිලෙසො, සඞ්කිලෙසස්ස මරණං=සඞ්කිලෙස මරණං; තං නත්ථි. තදා කිර තස්ස භගවතො සාසනෙ සාවකා සබ්බෙ අරහත්තං පත්වා යෙව පරිනිබ්බායිංසු, පුථුජ්ජනා වා සොතාපන්නාදයො වා හුත්වා න කාලමකංසූති අත්ථෝ. කෙචි–"සමොහමරණං තදා"ති පඨන්ති. **ධම්මාභාසනන්ති** ධම්මදීපකං; **ධම්මකොතූති** අග්ගි වුච්චති; ඉධ පන දීපො දට්ඨබ්බො, තස්මා දීපො විය ජලිතා නිබ්බුතොති අත්ථෝ. **මහාජනොති** මහාපරිවාරො; කෙචි "නිබ්බුතො සො සාසවකො"ති පඨන්ති. **සඞ්ඛාරානන්ති** සඞ්ඛතධම්මානං සප්පච්චයධම්මානං; **සභාවනන්ති** අනිච්චාදිසාමඤ්ඤලක්ඛණං; **සුරියො අත්ථඞ්ගතො යථා**ති යථා සහස්සකිරණො දිවසකරො සබ්බං තමගතං විධමිත්වා සබ්බඤ්ච ලොකං ඔභාසෙත්වා ජලිත්වා අත්ථමුපගච්ඡති, එවං මණ්ඩලදිවසකරොපි වෙනෙය්‍ය කමලවනවිකසනකරො සබ්බං අජ්ඣත්තිකබාහිරලොකතමං විධමිත්වා අත්තනො සරීරප්පභාය ජලිත්වා අත්ථංගතොති අත්ථෝ; සෙසගාථා සබ්බත්ථ සුට්ඨතාය එවාති.

මඛිලබුද්ධවංසවණ්ණනා සමිත්තා.

සමන්තා නන්දියෝ බුද්ධවංසෝ.

එවං **එකපපහාරෙනෙ** ව දසසහස්සීලොකධාතුං එකන්ධකාරං කත්වා **තස්මිං** භගවති පරිනිබ්බුතෙ තස්ස අපරභාගෙ නවුතිවස්සසහස්සායුකෙසු **මනුස්සෙසු අනුක්කමෙන** පරිහායිත්වා දසවස්සෙසු ජාතෙසු **අනික්කන්තෙසු** අන්තරකප්පෙපු අනුක්කමෙන අසඞ්ඛ්‍යායුකා(?) හුත්වා පුන පරිහායිත්වා නවුතිවස්සසහස්සෙසු ජාතෙසු **සුමඞ්ගලා** නාම බොධි සත්තා පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චවිත්වා මෙඛලනගරෙ සුදත්තස්ස නාම රඤ්ඤො කුලෙ සිරිමාය නාම දෙවියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. පාටිහාරියානි පුබ්බ වුත්තනයානෙව. සො අනුක්කමෙන වුඩ්ඪප්පත්තො නාරිවඩ්ඪන සොමවඩ්ඪන ඉඩ්ඪවඩ්ඪන නාමධෙය්‍යෙසු තීසු පාසාදෙසු තෙසත්තියා නාටකිත්ථිසහස්සෙහි පරිවාරිය මානො සුරයුවතීහි පරිවාරියමානො දෙවකුමාරො විය වස්සසහස්සානි විසයසුඛමනුභවමානො වටංසිකාය නාම දෙවියා අනුපම නාම නිරුපමං පුත්තං ජනෙත්වා වත්තාරි නිමිත්තානි දිස්වා හත්ථියානෙන නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. තං පන පබ්බජිතත්තං සිංහකොසියො අනුපබ්බජිංසු. සො තෙහි පරිවුතො දසමාසෙ පධානචරියං චරිත්වා විසාඛපුණ්ණමාය අනොමනදීතීරෙ අනුපමසෙට්ඨිනො ධීතාය අනුපමාය නාම දින්නං පඤ්චතත දිබ්බඛීරං පායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා සාලවනෙ දිවාවිහාරං විතිනාමෙත්වා අනුපමාජීවකෙන දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො ගහෙත්වා නාගබොධිං උපගන්ත්වා තං පදක්ඛිණං කත්වා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො සිංහත්ථවිත්ථතං

සත්තරං කත්වා තත්ථ පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසීදි. තතෝ මාරබලං විධමිත්වා සබ්බඤ්ඤුතඤාණං පටිවිජ්ඣිත්වා "අනෙකජාති සංසාරං-පෙ- තණ්හානං ඛයමජ්ඣගා"ති උදානං උදානෙසි. තෙන වුත්තං:-

මඞ්ගලස්ස අපරෙන සුමනෝ නාම නායකෝ,
සබ්බධම්මෙසු අසමෝ සබ්බසත්තානමුත්තමොති.

තත්ථ **මඞ්ගලස්ස අපරෙනා**ති මඞ්ගලස්ස අපරභාගෙ; **සබ්බධම්මෙසු අසමෝ**ති සබ්බෙසු සීලසමාධිපඤ්ඤාධම්මෙසු අසමෝ අසදිසෝ.

සුමනෝ කිර භගවා බොධිසම්පෙ යෙව සත්ත සත්තාහානි වීතිනාමෙත්වා ධම්මදෙසනත්ථං බ්‍රහ්මයාචනං සම්පටිච්ඡිත්වා 'කස්ස නුඛෝ අහං පඨමං ධම්මං දෙසෙය්‍ය'න්ති උපධාරෙනෙනා අත්තනා සහ පබ්බජිතානං තිංසකොටියෝ ච අත්තනෝ ච කනිට්ඨභාතිකං වෙමාතිකං සරණකුමාරඤ්ච පුරොහිතකුමාරං භාවිතත්තමාණවකඤ්ච උපනිස්සය සම්පන්නා දිස්වා එතෙසං පඨමං ධම්මං දෙසෙය්‍යන්ති විඤ්ඤත්වා හංස රාජා විය පවනපථෙන මෙඛලුය්‍යානෙ ඔතරිත්වා උය්‍යානපාලං පෙසෙත්වා අත්තනෝ කනිට්ඨභාතිකං සරණකුමාරඤ්ච පුරොහිතපුත්තං භාවිතත්ත කුමාරඤ්ච ප්‍රක්කොසාපෙත්වා තෙසං පරිවාරභූතා සත්තතිංසකොටියෝ අත්තනා සහ පබ්බජිතා තිංසකොටියෝ ච අඤ්ඤෙ ච බහූ දෙවමනුස්ස කොටියෝ චාති ඒවං කොටිසතසහස්සං ධම්මවක්කපවත්තනෙන ධම්මාමතං පායෙසි. තෙන වුත්තං:-

සොපි තදා අමතහෙරිං අහනී මෙඛලෙ පුරෙ,
ධම්මසඞ්ඛසමායුත්තං නවඞ්ගං ජිනසාසනන්ති.

තත්ථ **අමතහෙරි**න්ති අමතාධිගමාය නිබ්බාණාධිගමාය හෙරිං; **අහනී**ති වාදයි; ධම්මං දෙසෙසීති අත්ථෝ; සායං අමතහෙරි නාම අමත පරියොසානං නවඞ්ගං බුද්ධවචනං; තෙනෙවාහ:-"ධම්මසඞ්ඛසමායුත්තං නවඞ්ගං ජිනසාසන"න්ති. තත්ථ **ධම්මසඞ්ඛසමායුත්ත**න්ති චතුසච්ච ධම්මකථාසඞ්ඛාතනවඞ්ගසමායුත්තං.

සුමනෝ පන ලොකනායකෝ අභිසම්බොධිං පාපුණිත්වා පරිඤ්ඤතුරූපං පරිජානමානෝ මහාජනස්ස භවබන්ධනමොක්ඛත්ථාය කුසල රතනස්ස කිලෙසචොරෙහි විලුප්පමානස්ස පරිත්තාණත්ථං සීලවිපුල පාකාරං සමාධිපරිඛා පරිවාරිතං විපස්සනාඤ්ඤණචාරං සත්තිසම්පජඤ්ඤ දළහකවාටං සම්පත්තිමණ්ඩපාදිපතිමණ්ඩිතං බොධිපක්ඛියජනසමාකුලං අමතවරනගරං මාපෙසි. තෙන වුත්තං:-

නිජ්ජිනිත්වා කිලෙසෙ සො පත්වා සම්බොධිමුත්තමං,
මාපෙසි නගරං සත්ථා සඞ්ඝම්මපුරවරුත්තමන්ති.

තත්ථ **නිජ්ජිනිත්වා**ති විජිනිත්වා අභිභුය්‍ය; කිලෙසාභිසඞ්ඛාරදෙව පුත්තමාරෙ විඛංසෙත්වාති අත්ථෝ. **සොති** සො සුමනෝ; "ජිනිත්වා කිලෙසෙති"ත්‍යපි පාඨෝ. තත්ථ ඉකාරෝ පදපූරණමත්තෙ නිපාතෝ,

පත්වානති අධිගන්ත්වා; "පත්තෙත්වා"තිපි පාඨො. **නගරන්**ති නිබ්බාණනගරං; **සබ්බම්මපුරවරුත්තමන්**ති සබ්බමසඞ්ඛාතං පුරවරෙසු උත්තමං සෙට්ඨං පධානභූතං; අථවා-සබ්බම්මමයෙසු පුරෙසු පවරෙසු උත්තමං=සබ්බම්මපුර වරුත්තමං. පුරිමසම්මං අත්ථවිකප්පෙ නගරන්ති තස්සෙව වෙවචනන්ති දට්ඨබ්බං. පවිට්ඨධම්මසභාවානං සෙඛාසෙඛානං අරියපුග්ගලානං පතිට්ඨානං ගොචරනිවාසට්ඨෙන නිබ්බාණං නගරන්ති වුච්චති. තස්මිං පන සබ්බම්ම වරනගරෙ සො සත්ථා අවිචජ්ඣනාං අකුප්පිලං උජුං පුථුලඤ්ච විත්ථතඤ්ච සතිපට්ඨානමයං මහාවීථිං මාපෙසි. තෙන වුත්තං:-

නිරන්තරං අකුප්පිලං උජුං විපුලවිත්ථතං,
මාපෙසි සො මහාවීථිං සතිපට්ඨානවරුත්තමන්ති.

තත්ථ **නිරන්තර**න්ති කුසලජවන සඤ්ඣරණානන්තරභාවතො[1] නිරන්තරං; **අකුප්පිලන්ති** කුප්පිලභාවකරදෙස විරහිතත්තා අකුප්පිලං; **උජුන්ති** අකුප්පිලත්තා එව උජුං; පුරිමපදඤ්ඤෙව අත්ථදීපකම්දං වචනං; **විපුලවිත්ථත**න්ති ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච පුථුලවිත්ථතං; පුථුලවිත්ථත භාවො ලොකියලොකුත්තරසතිපට්ඨානවසෙන දට්ඨබ්බො. **මහාවීථින්ති** මහාමග්ගං; **සතිපට්ඨානවරුත්තම**න්ති සතිපට්ඨානඤ්ච තං වරෙසු උත්තමඤ්චාති=සතිපට්ඨානවරුත්තමං; අථවා-වරං සතිපට්ඨානමයං උත්තම වීථින්ති අත්ථො. ඉදානි-තස්ස නිබ්බාණමහානගරස්ස තස්සං සතිපට්ඨාන වීථියං වත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි වත්තඤ්ඤා පවිසමභිඳ ඡ අභිඤ්ඤඤ්ච අට්ඨ සමාපත්තියොති ඉමානි මහග්ඝානි රතනානි උභොසු පස්සෙසු ධම්මාපණෙ පසාරෙසි. තෙන වුත්තං:-

එලෙ වත්තාරි සාමඤ්ඤඤ්ච වත්තඤ්ඤා පවිසමභිඳ,
ඡළභිඤ්ඤඤ්ච අට්ඨසමාපත්තී පසාරෙසි තත්ථ වීථියන්ති.

ඉදානි භගවා ඉමානි රතනභණ්ඩානි යෙ පන අප්පමත්තා සතිමන්තෝ **පණ්ඩිතා** හිරිඔත්තප්පවිරියාදීහි සමන්නාගතා තෙ ආදියන්තීති තෙසං රතනානං හරණොපායං දස්සෙන්තො:

යෙ අප්පමත්තා අඛිලා හිරිවිරියෙහුපාගතා,
තෙ තෙ ඉමෙ ගුණවරෙ ආදියන්ති යථාසුඛන්ති.

ආහ.

තත්ථ **යෙ**ති අනියමුද්දෙසෙ; **අප්පමත්තාන්ති** පමාදස්ස පටිපක්ඛ භූතෙන සතියා අවිප්පවාසලක්ඛණෙන සමන්නාගතා; **අඛිලාන්ති** පඤ්ච චෙතොඛිලරහිතා; **හිරිවිරියෙහුපාගතාන්ති** කායදුච්චරිතාදීහි හිරියන්තීනි= හිරි, ලජ්ජායෙතං අධිවචනං; වීරස්ස භාවො=විරියං; තං **උස්සාහලක්ඛණං**; තෙහි හිරිවිරියෙහි උපාගතා සමන්නාගතා හබ්බපුග්ගලා; **තෙ**ති ඉදං පුබ්බ අනියමුද්දෙසස්ස නියමනිද්දෙසෙ; පුන **තෙ**ති වුත්තනයකාරෙ ගුණරතනවිසෙසෙ තෙ කුලපුත්තා ආදියන්ති පටිලභන්ති අධිගච්ඡන්තීති

1. සී. I & III. සඤ්ඣරණත්තරභාවතො.

අස්සා. සබ්බං පන සුමනෝ කතවිදිතමනෝ ධම්මභෙරිං ආහනිත්වා ධම්මනගරං මාපෙත්වා ඉමිනා නයෙන පඨමමෙව සතසහස්සකොටියෝ බොධෙසි. තෙන වුත්තං:-

එවමෙතෙන යොගෙන උබ්බරනෙතා මහාජනං,
බොධෙසි පඨමං සච්චා කොටිසතසහස්සියොති.

තත්ථ **උබ්බරනෙතාති** සංසාරසාගරතෝ අරියමග්ගනාවාය සමුබ්බරනෙතා; **කොටිසතසහස්සියොති** සතසහස්සකොටියොති අත්ථෝ; විපරියායෙන නිද්දිට්ඨං; යදා පන සුමනලොකනායකෝ සුනන්දවතී නගරෙ අම්බරුක්ඛමූලෙ තිත්ථියමද්දනමද්දනං යමකපාටිහාරියං කත්වා සත්තානං කොටිසහස්සං[1] ධම්මාමතං පායෙසි. අයං දුතියෝ අභිසමයෝ අහොසි. තෙන වුත්තං:-

යමහි කාලෙ මහාවීරෝ ඔවදි තිත්ථියෙ ගණෙ,
කොටිසහස්සාභිසමිංසු දුතියෙ ධම්මදෙසනෙති.[2]

තත්ථ **තිත්ථියෙ ගණෙති** තිත්ථියභූතෙ ගණෙ තිත්ථියානං ගණෙ ච "තිත්ථියෙ අභිමද්දනෙනා බුද්ධා ධම්මමදෙසයී"ති පඨන්ති කෙචි. යදා පන දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු දෙවතා ඉමස්මිං චක්කවාළෙ සන්නිපතිතා මනුස්සා ච නිරොධඣානං සමුළ්හාපෙසුං: කථං නිරොධං සමාපජ්ජන්ති? කථං නිරොධසමාපන්නා හොන්ති? කථං නිරොධා වුට්ඨහන්ති? ඉති එවං සමාපජ්ජන අධිට්ඨාන වුට්ඨානාදිසු විනිච්ඡයං කාතුං අසංඛ්‍යෙය්‍යානා සහ මනුස්සෙහි ඡසු කාමාවචරදෙවලොකෙසු දෙවා ච නවසු බ්‍රහ්මලොකෙසු බ්‍රහ්මානො ච වෙළුඛකජාතා භිඩා අහෙසුං. තතො නරසුන්දරෙන අරින්දමෙන නාම රඤ්ඤා සඞ්ඝං සායණ්හසමයෙ සුමනදසබලං සබ්බලොකනාථං උපසංකම්මුං. උපසංකම්මිත්වා අරින්දමෝ රාජා භගවන්තං නිරොධපඤ්හං පුච්ඡි. තතො භගවතො නිරොධපඤ්හවිස්සජ්ජනෙන නවුතිපාණකොටිසහස්සානං ධම්මාභිසමයෝ අහොසි. අයං තතියාභිසමයෝ අහොසි. තෙන වුත්තං:-

යදා දෙවා මනුස්සා ච සමඤ්ඤා එකමානසා,
නිරොධපඤ්හං පුච්ඡිංසු සංසයඤ්ඡෙදාපි මානසෝ.

තදාපි ධම්මං දෙසෙන්තෙ නිරොධපරිදීපනං,
නවුතිකොටිසහස්සානං ධම්මාභිසමයෝ අහූති.

තස්ස පන සුමනස්ස භගවතො තයෝ සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. තත්ථ පඨමසන්නිපාතෙ මෙඛලනගරං උපනිස්සාය වස්සං වසිත්වා පඨම පවාරණාය අරහන්තානං කොටිසහස්සෙන එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බජිතෙන සද්ධිං භගවා පවාරෙසි. අයං පඨමෝ සන්නිපාතෝ අහොසි.

---

1. "කොටිසතසහස්ස"න්ති කත්ථචි.
2. "කොටිසතසහස්සානං අභිසමිංසු දුතියෙ ධම්මදෙසනෙ"ති. කත්ථචි.

අථාපරෙන සමයෙන සඞ්කස්සනගරාවිදූරෙ අරිඤ්ජමරාජකුසලබල නිබ්බත්තෙන යොජනපපමාණෙ කනකපබ්බතෙ නිසින්නො සරදසමය රුචිරකරනිකරෙ දිවසකරෙ විය යුගන්ධරපබ්බතෙ මුනිවරදිවසකරෙ අරිඤ්ජමරාජානං පරිවාරෙත්වා ආගතානං පුරිසානං නවුතිකොටිසහස්සානි දමෙත්වා සබ්බෙ එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බාජෙත්වා තස්මිං යෙව දිවසෙ අරහත්තං පත්තෙහි පරිවුතො චතුරඞ්ගසමන්නාගතෙ සන්නිපාතෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. අයං දුතියො සන්නිපාතො අහොසි. යදා පන සක්කො දෙවරාජා සුගතදස්සනත්ථාය උපසඞ්කමි, තදා සුමනො භගවා අසීතියා අරහන්තකොටිසහස්සෙහි පරිවුතො පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. අයං තතියො සන්නිපාතො අහොසි. තෙන වුත්තං:-

සන්නිපාතා තයො ආසුං සුමනස්ස මහෙසිනො,
ඛීණාසවානං විමලානං සන්තචිත්තාන තාදිනං.
වස්සං වුට්ඨස්ස භගවතො අභිඤ්ඤෙ පවාරණෙ,
කොටිසතසහස්සෙහි පවාරෙසි තථාගතො.

තතො පරං සන්නිපාතෙ විමලෙ කඤ්චනපබ්බතෙ,
නවුතිකොටිසහස්සානං දුතියො ආසි සමාගමො.

යදා සක්කො දෙවරාජා බුඩදස්සනුපාගමි,
අසීතිකොටිසහස්සානං තතියො ආසි සමාගමොති.

තත්ථ අභිඤ්ඤෙ පවාරණෙති ලිඛිතවිපල්ලාසො දට්ඨබ්බො; අභිඤ්ඤාය පවාරණායාති අත්ථො. තතො පරන්ති තතො අපරභාගෙ, කඤ්චන පබ්බතෙති කනකමයෙ පබ්බතෙ; බුඩදස්සනුපාගමීති බුඩදස්සනත්ථ මුපාගමි; තදා කිර අභිභායතනෙසු අතුලො නාම නාගරාජා අහොසි මහිඩ්ඩිකො මහානුභාවො. සො බුඩො ලොකෙ උපපන්නොති සුත්වා සත්තිගණපරිවුතො සකභවනා නික්ඛම්ම්ත්වා කොටිසතසහස්සභික්ඛු පරිවාරස්ස සුමනස්ස භගවතො දිබ්බෙහි තූරියෙහි උපහාරං කාරෙත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා පවෙච්ඡදුස්සයුගානි දත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාසි. සොපි නං සත්ථා අනාගතෙ බුඩො භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි. තෙන වුත්තං:-

අහං තෙන සමයෙන නාගරාජා මහිඩ්ඩිකො,
අතුලො නාම නාමෙන උස්සන්නකුසලසඤ්චයො.

තදහං නාගභවනා නික්ඛම්ම්ත්වා සඤ්ඤතිහි,
නාගානං දිබ්බතූරියෙහි සස්සිරං ජිනමුපඨහිං.

කොටිසතසහස්සානං අන්නපානෙන තප්පයිං,
පවෙච්ඡදුස්සයුගං දත්වා සරණං තමුපාගමිං.

සොපි මං බුඩො ව්‍යාකාසි සුමනො ලොකනායකො,
අපරිමෙය්‍යෙ ඉතො කප්පෙ අයං බුඩො භවිස්සති.

පධානං පදහිත්වාන-මෙ-මහස්සාම සම්බුධා ඉමං.

යථා කොණ්ඩඤ්ඤබුද්ධවංසෙ එවං අඤ්ඤාථා විත්ථාරෙතබ්බා.

තස්සාපි වචනං සුත්වා භීයො චිත්තං පසාදයිං,
උත්තරිං වතමධිට්ඨාසිං දසපාරමී පූරියාති.

තස්ස පන සුමනස්ස භගවතො මෙඛලං නාම නගරං අහොසි. සුදත්තො නාම පිතා, සිරිමා නාම මාතා, සරණො ච භාවිතත්තො ච අග්ගසාවකා, උදෙනො නාමුපට්ඨාකො, සොනා ච උපසොනා ච අග්ග සාවිකා, නාගරුක්ඛා බොධි, නවුතිහත්ථුබ්බෙධං සරීරං, නවුති යෙව වස්ස සහස්සානි ආයුප්පමාණං අහොසි, වටංසකා නාමස්ස දෙවී, අනුපමො නාමස්ස පුත්තො අහොසි, හත්ථියානෙන නික්ඛම්ම, උපට්ඨාකො අඞ්ගරාජා, අඞ්ගාරමෙ වසීති. තෙන වුත්තං:-

නගරං මෙඛලං නාම සුදත්තො නාම ඛත්තියො,
සිරිමා නාම ජනිකා සුමනස්ස මහෙසිනො.

නවවස්සසහස්සානි අගාරමජ්ඣෙ සො වසි[1],
වස්සෙ සුවස්සෙ වටංසො ච තයො පාසාදමුත්තමා.

තෙසඞ්ගිසහස්සානි නාරියො සමලඞ්කතා,
වටංසකා නාම නාරී අනුපමො නාම අත්‍රජෝ.

නිමිත්තෙන චතුරෝ දිස්වා හත්ථියානෙන නික්ඛමි,
අනුනදසමාසානි පධානං පදහී ජිනෝ.

බ්‍රහ්මුනා යාචිතො සන්තො සුමනො ලොකනායකො,
වත්තී චක්කං මහාවීරෝ මෙඛලෙ පුරවරුත්තමෙ.

සරණො භාවිතත්තො ච අහෙසුං අග්ගසාවකා,
උදෙනො නාමුපට්ඨාකො සුමනස්ස මහෙසිනො.

සොනා ච උපසොනා ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
සොපි බුද්ධා අමිතයසො නාගමූලෙ අබුජ්ඣථ.

වරුණෙ ච සරණෙ ච අහෙසුං අග්ගුපට්ඨකා,
මාලා ච උපමාලා ච අහෙසුං අග්ගුපඝිකා.

උවවත්තනෙන සො බුද්ධො නවුතිහත්ථසමුග්ගතො,
කඤ්චනග්ඝියසඞ්කාසො දසසහස්සී විරොචති.

නවුතිවස්සසහස්සානි ආයු විජ්ජති තාවදෙ
තාවතා තිට්ඨමානො සො තාරෙසි ජනතං බහුං.

තාරණීයෙ තාරයිත්වා බොධනීයෙ ච බොධයි,
පරිනිබ්බායි සම්බුද්ධො උලුරාජාව අත්ථම්.

---

1. සී..I. III & IV. අහාරං අජ්ඣ සො වසි.

තෙ ච බ්‍රහ්මසවා භික්ඛූ සො ච බුද්ධො අසාදිසො,
අතුලං පහං දස්සයිත්වා නිබ්බුතා තෙ මහායසා.

තඤ්ච ඤාණං අතුලියං තානි ච අතුලියානි රතනානි,
සබ්බං සමන්තරහිතං නත්‍ථි ඨිතා සඛ්ඛාරා.

සුමනො යසධරෙ බුද්ධෙ අඛ්‍යාරාමමහි නිබ්බුතෙ,
තත්‍රේව තස්ස ජිනථූපෙ චතුයොජනමුග්ගතොති.

තත්‍ථ **කඤ්චනගහිසඝඛ්කාසෙනාති** විවිධරතනවිචිත්ත කඤ්චන මයගඛිකාසදිසරූපයොගෙන; **දසසහස්සිං විරොචතීති** තස්ස පභාය දසසහස්සිපි ලොකධාතු විරොචති; විරාජතීති අත්‍ථො. **තාරණ්ගෙනි** තාරයිතබ්බෙ; සබ්බබුද්ධවෙනෙය්‍යෙති අත්‍ථො. **උළුරාජාවාති** චන්දො විය; **අත්ථමිති** අත්ථඛතො; කෙචි "අත්ථං ගතො"ති පඨන්ති. **අසාදිසොති** අසදිසො; **මහාසඝෙති** මහායසා මහාකිත්තිසද්දා මහාපරිවාරා ච; **තඤ්ච ඤාණන්ති** තං සබ්බඤ්ඤුතඤාණං; **අතුලන්ති** අතුල්‍යං අසදිසං; සෙසං උත්තානමෙවාති.

සුමනබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සමතෙනා චතුත්‍ථො බුද්ධවංසො.

සුමනස්ස පන භගවතො අපරභාගෙ සාසනෙ වස්ස අනන්තරිතෙ නවුතිවස්සසහස්සායුකා මනුස්සා අනුක්කමෙන පරිහායිත්වා දසවස්සායුකා හුත්වා පුන අනුක්කමෙන වඩ්ඪිත්වා අසඞ්ඛ්‍යායුකා හුත්වා පුන පරිහායමානා සතිවස්සසහස්සායුකා අහෙසුං. තදා **රෙවතො** නාම සත්ථා උදපාදි. සොපි පාරමියො පූරෙත්වා අනෙකරතනසමුජ්ජොතිතභවනෙ තුසිතභවනෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චවිත්වා සබ්බඞ්ගසම්පන්නාය සුධාභූතාය නගරෙ සබ්බාලඞ්කාරසමලඞ්කත අමිතසුවිපරිවාරපරිවුතස්ස විභවසිරිසමුදයෙනාකුලස්ස සබ්බසම්ඵිවිපුලස්ස විපුලස්ස නාම රඤ්ඤො කුලෙ සබ්බජනනයනාලිපාලිසමාකුලාය සම්පුණ්ණචන්දමණ්ඩලසදිසාය සසිරීකාය සිනිබ්බදනීයකමලාකරසොභාය සුරුචිරමනොහරගුණගණාය විපුලාය විපුලාය නාම අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිසමිං පටිසන්ධිං ගහෙත්වා දසන්නං මාසානං අච්චයෙන විජායනකූටා පබ්බතා සුවණ්ණහංසරාජා විය මාතුකුච්ඡතො නික්කමි.

තස්ස පටිසන්ධියං ජාතියං ච පාටිහාරියානි පුබ්බෙ වුත්තනයානෙව අහෙසුං. සුදස්සන රතනාගාරෙ ආවෙල නාමිකා තයො වස්ස පාසාදා අහෙසුං. සුදස්සනා දෙවිපමුඛානි තෙත්තිංසඉත්ථිසහස්සානි පච්චුපට්ඨිතානි අහෙසුං. තෙඟි පරිවුතො සො සුරග්ගවතියා පරිවුතො දෙවකුමාරො විය ඡබ්බස්සසහස්සානි විසයසුඛමනුභවමානො අගාරං අජ්ඣාවසි. සො සුදස්සනාය නාම දෙවියා වරුණෙ නාම තනයෙ ජාතෙ වත්තාරි

නිමිත්තානි දිස්වා නානාවිරාගතනුවරවසනනිවාසෝ ආමුත්තමුත්තාහාර මණිකුණ්ඩලෝ වරකෙයූරමකුටකටකඩරෝ පරමසුරභිගන්ධකුසුම සම ලඞ්කතෝ පරමරුචිරකරනිකරෝ සරදසමයරජනිකරෝ විය තාරාගණ පරිවුතෝ චන්දෝ විය නිදසගණපරිවුතෝ විය දසසතනයනෝ බ්‍රහ්මගණ පරිවුතෝ විය ච හාරිතමහාබ්‍රහ්මා චතුරඞ්ගිනියා මහතියා සෙනාය පරිවුතෝ ආජඤ්ඤරථෙන මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමිත්වා සබ්බාභරණානි ඔමුඤ්චිත්වා භණ්ඩාගාරිකස්ස හත්ථේ දත්වා ජලජාමලාවිකලනීලකුවලයදල සදිසෙනාසිනිසිතෙන තික්ඛිණෙන අසිනා සකෙසමකුටං සීසං ඡින්දිත්වා ආකාසෙ ඛිපි. තං සක්කෝ දෙවරාජා සුවණ්ණචඞ්ගෝටකෙන පටිග්ගහෙත්වා තාවතිංසභවනං නෙත්වා සිනෙරුමුද්ධනි සත්තරතනමයං චෙතියං අකාසි. මහාපුරිසෝ පන දෙවදත්තානි කාසායානි පරිදහිත්වා පබ්බජි. එකාවුධෙන පුරිසකොපි අනුපබ්බජි. සෝ තතෝ පරිවුතෝ සත්තමාසෙ පධාන චරියං චරිත්වා විසාඛපුණ්ණමාය අනුරාධනක්ඛත්තෙන සාධුදෙවියා නාම සෙට්ඨිධීතාය දින්නං මධුපායාසං භුඤ්ජිත්වා සාලවනෙ දිවාවිහාරං විතිනාමෙත්වා සායණ්හසමයෙ වරුණ්ඩරෙනාජීවකෙන[1] දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියෝ ගහෙත්වා මහාබෝධිමණ්ඩාභිමුඛෝ ගච්ඡන්තෝ මහාවරාහගාමි නාගබෝධිං පදක්ඛිණං කත්වා තෙපණ්ණාස හත්ථවිත්ථතං භූමිභාගං සන්ථරිත්වා චතුරඞ්ගවීරියං අධිට්ඨාය මාරබලං විධමිත්වා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං පටිවිජ්ඣිත්වා: "අනෙකජාතිසංසාරං-සෙ-මජ්ඣිමා"ති උදානං උදානෙසි. තෙන වුත්තං:-

සුමනස්ස අපරෙන රෙවතෝ නාම නායකෝ,
අනුපමෝ අසදිසෝ අතුලෝ උත්තමෝ ජිනෝති.

රෙවතෝ කිර සත්ථා බෝධිසමීපෙ යෙව සත්ත සත්තාහානි වීතිනාමෙත්වා ධම්මදෙසනත්ථං බ්‍රහ්මයාචනං සම්පටිච්ඡිත්වා 'කස්ස නුඛෝ අහං පඨමං ධම්මං දෙසෙය්‍ය'න්ති උපධාරෙන්තෝ අත්තනා සහ පබ්බජිත භික්ඛුකොටියෝ ච අඤ්ඤේ ච දෙවමනුස්සෙ උපනිස්සයසම්පන්නෙ දිස්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා වරුණාරාමෙ ඔතරිත්වා තත්ථ පරිවුතෝ ඛත්තිපාටිහාරියානි දස්සෙන්තෝ ගම්භීරං නිපුණං නිපරිවට්ටං අපත්ථටත්තියම්පි අනුත්තරං ධම්මවක්කං පවත්තෙත්වා භික්ඛූනං කොටි අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි. තිස්සු මග්ගඵලෙසු පතිට්ඨිතානං ගණනපරිච්ඡෙදෝ නත්ථි.

තෙන වුත්තං:-

සොපි ධම්මං පකාසෙති බ්‍රහ්මුනා අභියාචිතෝ,
ඛන්ධධාතුවවත්ථානං අපපවත්තං භවාභවෙති.

තත්ථ **ඛන්ධධාතුවවත්ථානන්ති** පඤ්චන්නං ඛන්ධානං අඨාරසන්නං ධාතූනං නාමරූපවවත්ථානාදිවසෙන විභාගකරණං; සඞ්ඛලිකඛණ

---

1. "අඤ්ඤතරෙනා"ති කත්ථචි.

සාමඤ්ඤඵලකඛණාදිවසෙන රූපාරූපධම්මපරිග්ගහො ඛණ්ඩඛාතුවවත්ථානං නාම. අථවා "එතෙනපිණ්ඩපමං රූපං පරිමද්දනාසඝනතො ඵීඳුවඵීඳුදි භාවතො ච උදකබුබ්බුලකං විය වෙදනා මුත්තාතරමණීයභාවතො, මරීචිකා විය සඤ්ඤා විපපලම්භනතො, කදලික්ඛන්ධො විය සඛ්ඛාරා අසාරණතො, මායා විය විඤ්ඤාණං වඤ්චනකතො"ති එවමාදිනාපි නයෙන අනිච්චානු පස්සනාදිවසෙනපි ඛණ්ඩඛාතුවවත්ථානං වෙදිතබ්බං; **අපපවත්තං භවා භවෙති** එත්ථ "භවො"ති වඩ්ඪි; "අභවො"ති හානි; "භවො"ති සස්සත දිට්ඨි; "අභවො"ති උච්ඡෙදදිට්ඨි; "භවො"ති ඛිද්දභවභවො; "අභවො"ති මහාභවභවො; "භවො"ති කාමභවභවො; "අභවො"ති රූපාරූපභවභවෝති එවමාදිනා නයෙන භවාභවානං අත්ථො වෙදිතබ්බා, තෙසං භවාභවානං අපපවත්තිහෙතුභූතං ධම්මං පකාසෙසීති අත්ථො. අථවා භවති අනෙනාති=භවො; නීසු භවෙසු උපපත්තිනිමිත්තතං කම්මාදිනං, උපපත්ති භවො අභවො නාම, උභයම්පි නිකන්තියා පහාණකරං අපපවත්තං ධම්මං දෙසෙසීති අත්ථො. තස්ස පන රෙවතබුඛස්ස තයො අභිසමයා අහෙසුං. පඨමෙ පනස්ස ගණනපථං වීතිවත්තෙතා.

තෙන වුත්තං:-

තස්සාභිසමයා තීණි අහෙසුං ධම්මදෙසනෙ,
ගණනාය න වත්තබ්බා පඨමාභිසමයො අහූති.

තත්ථ තීණීති තයො; ලිඞ්ගවිපරියාසො කතො. අයං පඨමාභිසමයො අහොසි.

අථාපරෙන සමයෙන නගරුත්තරෙ උත්තරනගරෙ සඞ්ඛාරිඳමො අරිඳමො නාම රාජා අහොසි. සො කිර භගවන්තං අත්තනො නගරමනුප්පත්තං සුත්වා තීහි ජනකොටීහි පරිවුතො භගවතො පච්චුග්ගමනං කත්වා සවාතනාය නිමන්තෙත්වා බුඛපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා නිහාවුතවිත්තීණ්ණදීපසුඵං කත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා නිසීදි. අථ භගවා තස්ස මනොනුකූලං විවිත්ත තයං ධම්මං දෙසෙසි තත්ථ දෙවමනුස්සානං කොටිසහස්සස්ස දුතියාභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

යදා අරිඳමං රාජං විනෙසි රෙවතො මුනි,
තදා කොටිසහස්සානං දුතියාභිසමයො අහූති.

අයං දුතියාභිසමයො.

අථාපරෙන සමයෙන රෙවතො සත්ථා උත්තරනිගමං නාම උප නිස්සාය විහරන්තො සත්තාහ නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. තදා කිර උත්තරනිගමවාසිනො මනුස්සා යාගුභත්තඛජ්ජකභෙසජ්ජපානකානි ආහරිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා භික්ඛූ පරිපුච්ඡිංසු කුහිං භන්තෙ භගවා?ති. තතො තෙසං භික්ඛූ ආහංසු: 'භගවා ආවුසො නිරොධ සමාපත්තිං සමාපන්නොා'ති. අථාතීතෙ තස්මිං සත්තාහෙ භගවන්තං

නිරොධසමාපත්තියා වුට්ඨිතං සරදසමයෙ සූරියෝ? විය අත්තනෝ අනුප මාය සිරියා විරාජමානං දිස්වා නිරොධසමාපත්තියා ගුණානිසංසං පුවජ්ඣිංසු. භගවා තෙසං නිරොධසමාපත්තියා ගුණානිසංසං කථෙසි. තදූ දෙවමනුස්සානං කොටිසතං අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. අයං තතියෝ අභිසමයෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

සත්තාහං පටිසල්ලීනා වුට්ඨහිත්වා නරාසභෝ,
කොටිසතං නරමරූනං විනෙසි උත්තමෙ ඵලෙති.

සුධඤ්ඤවතීනගරෙ පඨමමහාපාතිමොක්ඛුද්දෙසෙ එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බජිතානං අරහන්තානං ගණනපථවීතිවත්තානං පඨමෝ සන්නි පාතෝ අහොසි. මෙඛලනගරෙ කොටිසතසහස්සසඞ්ඛ්‍යාතානං එහිභික්ඛු පබ්බජ්ජාය පබ්බජිතානං අරහන්තානං දුතියෝ සන්නිපාතෝ අහොසි. රෙවතස්ස පන භගවතෝ ධම්මචක්කානුවත්තකෝ වරුණෝ නාම අග්ගසාවකෝ පඤ්ඤවන්තානං අග්ගෝ ආඛ්‍යාතිකෝ අහොසි. තංගිලානි පුවජ්ජනත්ථාය සමපත්තමහාජනස්ස ලක්ඛණත්තය පරිදීපකං ධම්මං දෙසෙත්වා කොටිසතසහස්සං පුරිසානං එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බාජෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා චතුරඞ්ගිනිකෙ සන්නිපාතෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසි, අයං තතියෝ සන්නිපාතෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

සන්නිපාතා තයෝ ආසුං රෙවතස්ස මහෙසිනෝ,
ඛීණාසවානං විමලානං සුවිමුත්තානං තාදිනං.

අතික්කන්තා ගණනපථං පඨමං යෙ සමාගතා,
කොටිසතසහස්සානං දුතියෝ ආසි සමාගමෝ.

යොපි පඤ්ඤාය අසමෝ තස්ස චක්කානුවත්තකෝ,
සෝ තදූ ව්‍යාධිතෝ ආසි පත්තෝ ජීවිතසංසයං.

තස්ස ගිලානිපුවජ්ඣාය යෙ තදූ උපගතා මුනී,
කොටිසතසහස්සා අරහන්තෝ තතියෝ ආසි සමාගමෝති

තත්ථ **චක්කානුවත්තකොති** ධම්මචක්කානුවත්තකෝ; **පත්තෝ ජීවිතසංසයන්ති** එත්ථ ජීවිතෙ සංසයං=ජීවිතසංසයං; ජීවිතක්ඛයං පාපුණාති වා න පාපුණාති වාති එවං ජීවිතසංසයං පත්තෝ; ව්‍යාධිතස්ස බලවභාවෙන මරති න මරතීති ජීවිතෙ සංසයං පත්තොති අත්ථෝ. **යෙ තදූ උපගතා මුනීති** ඉති දීඝභාවෙ සති භික්ඛූනං උපරි හොති, රස්සෙ අනුස්සරෙන සඞ්ගං වරුණස්ස උපරි හොති.

තදූ අම්හාකං බොධිසත්තෝ රම්මවතීනගරෙ අතිදෙවෝ නාම බ්‍රාහ්ම ණෝ හුත්වා බ්‍රාහ්මණධම්මෙ පාරං ගතෝ රෙවතං සම්මාසම්බුද්ධං දිස්වා තස්ස ධම්මකථං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය සිලොකසහස්සෙන දසබලං

කිත්තෙත්වා සහස්සගණිකෙන උත්තරාසඞ්ඝෙන භගවන්තං පූජේසි. සොපි නං බුද්ධෝ ව්‍යාකාසි: "ඉතෝ කප්පසතසහස්සාධිකානං තිණ්ණං අසඞ්ඛ්‍යානං මත්ථකෙ ගොතමෝ නාම බුද්ධෝ භවිස්සතී"ති.

තෙන වුත්තං:-

අහං තෙන සමයෙන අතිදෙවෝ නාම බ්‍රාහ්මණෝ,
උපගන්ත්වා රෙවතං බුද්ධං සරණං තස්ස ගච්ඡිහං.

තස්ස සීලං සමාධිඤ්ච පඤ්ඤාගුණමනුත්තමං,
ථොමයිත්වා යථා ඨාමං උත්තරීයමදාසහං.

සොපි මං බුද්ධෝ ව්‍යාකාසි රෙවතෝ ලොකනායකෝ,
අපරිමෙය්‍යෙ ඉතෝ කප්පෙ අයං බුද්ධෝ භවිස්සති.

පධානං පදහිත්වාන-පෙ-හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමන්ති.

අඪ ගාථා විත්ථාරෙතබ්බා.

තස්සාපි වචනං සුත්වා භීයෝ චිත්තං පසාදයිං,
උත්තරිං වතමධිට්ඨාසිං දසපාරම්පූරියා.

තදාපි මං බුද්ධමමං සරිත්වා අනුබ්‍රූහයිං,
ආහරිස්සාමි තං ධම්මං යං මය්හං අභිපත්ථිතන්ති.

තත්ථ **සරණං තස්ස ගච්ඡින්ති** තං සරණං අගඤ්ඡිං අහං; උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං. **පඤ්ඤාගුණන්ති** පඤ්ඤාසම්පත්තිං; **අනුත්තරන්ති** සෙට්ඨං; "පඤ්ඤාවිමුත්තිගුණමනුත්තර"න්තිපි පාඨො. සො උත්තානොව. **ථොමයිත්වාති** ථොමෙත්වා වණ්ණයිත්වා; **යථා ඨාමන්ති** යථාබලං; **උත්තරියන්ති** උත්තරාසඞ්ගං; **අදාසහන්ති** අදාසිං අහං; **බුද්ධමමන්ති** බුද්ධභාවකරං ධම්මං; පාරමිං ධම්මන්ති අත්ථො. **සම්මුඛාති** අනුස්සරිත්වා; **අනුබ්‍රූහයින්ති** අභිවඩ්ඪෙසිං; **ආහරිස්සාමීති** ආනයිස්සාමි; **තං ධම්මන්ති** තං බුද්ධත්තං; **යං මය්හං අභිපත්ථිතන්ති** යං මයා අභිපත්ථිතං බුද්ධත්තං තං ආහරිස්සාමීති අත්ථො.

තස්ස පන රෙවතස්ස භගවතෝ නගරං සුධඤ්ඤවතී නාම අහොසි. පිතා විපුලෝ නාම ඛත්තියෝ, මාතා විපුලා නාම, වරුණො ච බ්‍රහ්මදෙවෝ ච අග්ගසාවකා, සම්භවෝ නාම උපඨාකෝ, භද්‍රා ච සුභද්‍රා ච අග්ගසාවිකා, නාගරුක්ඛෝ බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, ආයු සෂ්ඨිවස්සසතසහස්සානි, සුදස්සනා නාම අග්ගමහෙසි, වරුණො නාම පුත්තො, ආජඤ්ඤරථෙන නික්ඛම්.

තස්ස දෙහාභිනිබ්බත්තං පභාජාලමනුත්තරං,
දිවා වෙව තදා රත්තිං නිච්චං ඵරති යොජනං.

ඛතුයො මම සබ්බාපි විකිරන්තූති සො ජිනෝ,
අධිට්ඨාසි මහාවීරෝ සබ්බඤ්ඤුතඤාණුකම්පකෝ.

මහාසාරෙ පකුය්‍යානෙ මහතො නාගරස්ස යොජනෙ,
පූජිතො නරසාරෙහි පරිනිබ්බායි රෙවතොති

තෙන වුත්තං:-

†නගරං සුධසුදවතී නාම විපුලො නාම ඛත්තියො,
විපුලා නාම ජනිකා රෙවතස්ස මහෙසිනො.

වරුණෙ බ්‍රහ්මදෙවෙ ච අහෙසුං අග්ගසාවකා,
සම්භවො නාමුපට්ඨාකො රෙවතස්ස මහෙසිනො.

භදා වෙව සුභදා ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
සොපි බුඩ්ඩො අසමසමො නාගමූලෙ අබුජ්ඣථ.

උච්චත්තනෙන සො බුඩ්ඩො අසීතිහත්ථමුග්ගතො,
ඔභාසෙති දිසා සබ්බා ඉන්දකෙතුව උග්ගතො.

තස්ස සරීරෙ නිබ්බත්තා පභාමාලා අනුත්තරා,
දිවා වා යදි වා රත්තිං සමන්තා එරති යොජනං.

සතිවස්සසහස්සානි ආයු විජ්ජති තාවදෙ,
තාවතා තිට්ඨමානො සො තාරෙසි ජනතං බහුං.

දස්සයිත්වා බුඩ්ඩබලං අමතං ලොකෙ පකාසයං,
නිබ්බායි අනුපාදානො යථිගුපාදනසඩ්ඛයා.

සො ච කායො රතනනිභො සො ච ධම්මො අසාදිසො,
සබ්බං සමන්තරහිතං නනු රිත්තා සබ්බසඩ්ඛාරාති.

තත්ථ **ඔභාසෙතීති** පකාසයති; **උග්ගතොති** උස්සිතො; **පභාමාලාති** පභාවෙලා; **සට්ඨගීති** අගනි විය; **උපාදානසඩ්ඛයාති** ඉන්ධනසඩ්ඛයා; **සො ච කායො රතනනිභොති** සො එස්ස භගවතො කායො සුවණ්ණවණ්ණො, "තඤ්ච කායං රතනනිභ"න්තිපි පාඨො. ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන වුත්තං. සො යෙව පනස්සරෙඛා. සෙසගාථාසු සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

රෙවතබුඩ්ඩවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සම්භෙතා පඤ්චමො බුඩ්ඩවංසො.

තස්ස පන අපරභාගෙ තස්ස සාසනෙපි අන්තරහිතෙ **සොභිතො** නාම බොධිසත්තො කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා යාවතායුකං ඨත්වා දෙවෙහි ආයාචිතො තුසිතපුරතො චවිත්වා සුධම්මනගරෙ සුධම්මරාජස්ස සුධම්මා නාම දෙවියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. සො දසන්නං මාසානං

---

†සුධම්මකං- සුධසුදකං.

අච්චයෙන සුධම්මට්ඨායනෙ මානුසුවත්තො ඤනරාජිතො පුණ්ණවෙස්සෙ විය නික්ඛම්. තස්ස පවිසනිය ජානියඤඩ පාවිහාරියානි වුත්තපපකාරානි. සො දසවස්සසහස්සානි අගාරං අජ්ඣාවසිත්වා සත්තතිනාටකිත්ථිසහස්සානං අග්ගාය අග්ගමහෙසියා මඬිලදෙවියා කුවජ්ඣම්ං සිහඤාමරෙ නාම පුත්තෙ උපපත්තියා චත්තාරි නිමිත්තානි දිස්වා සඤ්ඤාතසංවෙගො පාසාදෙයෙව පබ්බජිත්වා තත්ථෙව ඤානාපානසතිසමාධිං භාවෙත්වා චත්තාරි ඣානානි පවිලඟිත්වා සත්තාහං තත්ථෙව පධානවරියමවරි. තතො මඩිලමහාදෙවියා දිබ්බං පරමමධුරං මධුපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා අභිනික්ඛමණත්ථාය විත්තමුපපාදෙසි: "අයං පාසාදෙ අලඞ්කතපටියත්තෙනා මහා ජනස්ස පස්සනත්ථෙනව ආකාසෙන ගන්ත්වා බොධිරුක්ඛං මජ්ඣෙ කත්වා පඨවියං ඔතරතු, ඉමා ච ඉත්ථියො මයි බොධිමූලෙ නිසිනෙනා අවුත්තා සයමෙව පාසාදතො නික්ඛමන්තූ"ති. සහ විත්තුපපාදා, වස්ස සුධම්ම රාජභවනං තතො උපනිත්වා අසිතඤ්ජනඅඞ්කාසමාකාසමබ්භුග්ගඤ්ඡි. සො සමොසරිත සුරභි කුසුමදාම සමලඞ්කත පාසාදතලෙ සකලමපි ගගනතලමලඞ්කුරුමානො කණිකරපඨාරාසදිසරුචිරකරනිකරෙ දිවස කරෙ විය ච සරදසමයරජනිකරෙ විය ච විරොචමානො විලම්බමාන විවිධකිඞ්කිණිකජාලොසස කිර වාතෙරිතස්ස සුකුසලජනවාදිතස්ස පඤ්චඞ්ගිකස්ස තුරියස්ස විය සද්දෙ, වඤ්ඣ ච රජ්ජනියෙ ච කමනියෙ ච අහොසි, දූරතො පඨාය සුයමානෙන මධුරෙන සරෙන සත්තානං සොතානි ඔදහමානො ඤරවිවරවිතුඤ්ඣවිවිධාදිසු ඨානා පවත්තිත කථාසල්ලාපෙසු මනුස්සෙසු නානිගීවෙන නානිලවෙන තරුවරමඤ්ඣකාවි දූරෙනාකාසෙන පලොභයමානො විය තරුසාඛානානාරතනප්පභාවිසර සමුජ්ජලෙන චඤ්ඣරන ජනතායනානි ආකඞ්ඛතො විය ච පුඤඤානුභාවමුඤ්ඣාසෙනතා විය ච ගගනං පවිපජ්ජි. නාටකිත්ථියො ච පඤ්චඞ්ගිකස්ස තුරියස්ස මධුරෙන සරෙන උග්ගාසිංසු ව විලපිංසු ව, චතුරඞ්ගිනී කිරස්ස සෙනාපි අලඞ්කාරකායභරණප්පටිසමුදයසමුජ්ජාත නානාවිරාග සුරභිකුසුමවසනාභරණසොභිතා අමරවරසෙනා විය පරම රුචිරදස්සනා ධරණී විය ගගනතලෙන පාසාදං පරිවාරෙත්වා අගමාසි. තතො පාසාදෙ ගන්ත්වා අසීතිගන්ථිබෙබඨං උස්සිවිපුලවටටකඩ්ඪං කුසුම පල්ලවමකුලසමලඞ්කතං නාගරුක්ඛං මජ්ඣෙ කත්වා ඔතරිත්වා භූමියං පතිට්ඨහි. නාටකිත්ථියො ච කෙනචි අවුත්තා ව තතො පාසාදතො ඔතරිත්වා පකක්කමිංසු. අනෙකගුණසොභිතොපි සොභිතොපි මහාපුරිසො මහාජනකතපරිවාරොරෙ යෙව රතනියා තීසු යාමෙසු නිස්සෝ විජ්ජාය උපපාදෙසි. බලං පනස්ස ධම්මතාබලෙනෙව යථාගතමගමාසි. පාසාදෙ පන තත්ථෙව අට්ඨාසි. සොභිතොපි පන සම්බොධිං පත්වා උදානෙ උදානෙත්වා බොධිසමීපෙ යෙව සත්තසත්තාහං විනිනාමෙත්වා බ්‍රහ්මුනො ධම්මයාචිකා සනං පටිඤාතිත්වා 'කස්ස නුඛො පඨමං ධම්මං දෙසෙය්‍ය'න්ති බුද්ධචක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො අත්තනො වෙමාතිකෙ කණිඨභාතිකෙ අසමකුමාරඤ්ච සුනෙත්තකුමාරඤ්ච දිස්වා 'ඉමෙ වේ කුමාරා උපනිස්සයසම්පන්නා, ගම්භීරං නිපුණං ධම්මං පටිවිජ්ඣිතුං සමත්ථා, හන්දාහං ඉමෙසං පඨමං ධම්මං

දෙසෙස්‍ය'නති ආකාසෙනාගන්ත්වා සුධම්මුය්‍යානෙ ඔතරිත්වා චෙපි කුමාරෙ උය්‍යානපාලෙන පකෙකාසාපෙත්වා තෙහි සපරිවාරෙහි පරිවුතො මහාජනමජ්ඣෙ ධම්මවක්කං පවත්තෙසි.

තෙන වුත්තං:-

රෙවතස්ස අපරෙන සොභිතො නාම නායකො,
සමාහිතො සන්තචිත්තෙතා අසමො අප්පටිපුග්ගලො.

සො ජිනො සකගෙහමහි මානසං විනිවට්ටයි,
පත්වාන කෙවලං බොධිං ධම්මවක්කං පවත්තයි.

යාව හෙට්ඨා අවීචිතො භවග්ගා චාපි උඩ්ඩතො,
එත්තන්තරෙ එකපරිසා අහොසි ධම්මදෙසනෙ.

තාය පරිසාය සම්බුඩ්ඩො ධම්මවක්කං පවත්තයි,
ගණනාය න වත්තබ්බා පඨමාභිසමයො අහූ'ති.

තත්ථ සකගෙහමහීති අත්තනො භවනෙ යෙව; අන්නොපාසාදතලෙ යෙවාති අත්ථො, **මානසං විනිවට්ටයීති** චිත්තං පරිවත්තෙසි; සකගෙහෙ ඨත්වා සත්තදිවසබ්භන්තරෙ යෙව පුථුජ්ජනභාවතො චිත්තං විනිවට්ටෙත්වා බුද්ධත්තං පාපුණීති අත්ථො. **භවග්ගාති** අකණිට්ඨභවනතො; **හෙට්ඨාති** හෙට්ඨතො; **තාය පරිසායාති** තස්සා පරිසාය මජ්ඣෙ; **ගණනාය න වත්තබ්බාති** ගණනපථමතීතත්තා අත්ථො; **පඨමාභිසමයොති** පඨමො ධම්මාභිසමයො; **අහූති** ගණනාය න වත්තබ්බා පරිසා අහොසීති අත්ථො; "පඨමෙ අභිසමිංසුයෙවා"තිපි පාඨො. තස්ස පඨමධම්මදෙසනෙ අභිසමිංසු යෙ ජනා තෙ ගණනාය න වත්තබ්බාති අත්ථො.

අථාපරෙන සමයෙන සුදස්සනනගරවාරෙ චිත්තපාටලියා මූලෙ යමකපාටිහාරියං කත්වා නවකනකමණ්ඩිමයභවනෙ තාවතිංසභවනෙ පාරිච්ඡත්තකමූලෙ පණ්ඩුකම්බලසිලාතලෙ නිසිදිත්වා අභිධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ නවුතිකොටිසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. අයං දුතියො අභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

තතො පරම්පි දෙසෙන්තො නරමරූනං සමාගමෙ,
නවුතිකොටිසහස්සානං දුතියාභිසමයො අහූ'ති.

අථාපරෙන සමයෙන සුදස්සනනගරෙ ජයසෙනො නාම රාජකුමාරො යොජනපමාණං විහාරං කාරෙත්වා අසොකසුකණ්ණචම්පකනාගපුන්නාගවකුල චූත පනසාසන සාල කඤ්ඣක සහකාර කරවීරාදි තරුවරනිරන්තරං ආරාමං රොපෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නීයාදෙසි. භගවා දානානුමොදනං කත්වා යාගං වණ්ණෙත්වා ධම්මං දෙසෙසි. තදා කොටිසහස්සසත්තනිකායස්ස ධම්මාභිසමයො අහොසි. අයං තතියාභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

පුනාපරං රාජපුත්තෝ ජයසෙනෝ නාම ඛත්තියෝ,
ආරාමං රොපයිත්වාන බුද්ධේ නීයාදයී තදා.

තස්ස යාගං පකිත්තෙත්වා ධම්මං දෙසෙසි චක්ඛුමා,
තදා කොටිසහස්සානං තතියාභිසමයෝ අහූ'ති.

පුන උග්ගතෝ නාම රාජා සුනන්දවතීනගරෙ සුරින්දං නාම විහාරං කාරෙත්වා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස අදාසි. තස්මිං දානෙ එකීභික්ඛු පබ්බජ්ජාය පබ්බජිතානං කොටිසතං අරහන්තානං සන්නිපාතෝ, තෙසං මජ්ඣෙ සොභිතෝ භගවා පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. අයං පඨමෝ සන්නිපාතෝ අහොසි. පුන මෙඛලානගරෙ ධම්මගණ්ඩාරාමං නාම පවරාරාමං විහාරං කාරෙත්වා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දත්වා සහසබ්බ පරික්ඛාරෙකි දානමදාසි. තදා තස්මිං සමාගමෙ එකීභික්ඛුභාවෙන පබ්බජිතානං නවුතියා අරහන්තකොටීනං සන්නිපාතෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසි, අයං දුතියෝ සන්නිපාතෝ අහොසි. යදා පන භගවා දසසතනයන පුරෙ වස්සං වසිත්වා පවාරණාය සුරවරපරිවුතෝ ඔතරි, තදා අසීතියා අරහන්තකොටීහි සද්ධිං චතුරඞ්ගිනෙ සන්නිපාතෙ පවාරෙසි. අයං තතියෝ සන්නිපාතෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

සන්නිපාතා තයෝ ආසුං සොභිතස්ස මහෙසිනෝ,
ඛීණාසවානං විමලානං සන්තචිත්තාන තාදිනං.

උග්ගතෝ නාම සෝ රාජා දානං දෙති නරුත්තමෙ,
තමහි දානෙ සමාගඤ්ඡුං අරහන්තා සතකොටියෝ.

පුනාපරං පුරගණෙ දෙති දානං නරුත්තමෙ,
තදා නවුතිකොටීනං දුතියෝ ආසි සමාගමෝ.

දෙවලොකෙ වසිත්වාන යදා ඔරොහතී ජිනෝ,
තදා අසීති කොටීනං තතියෝ ආසි සමාගමෝ'ති.

තදා කිර අම්හාකං බොධිසත්තෝ රම්මවතීනගරෙ උග්ගතෝ සුජාතෝ නාම බ්‍රාහ්මණෝ හුත්වා සොභිතස්ස භගවතෝ ධම්මදෙසනං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං අදාසි. සොපි තං අනාගතෙ ගොතමෝ නාම බුද්ධෝ භවිස්සතීති වාහාකාසි.

තෙන වුත්තං:-

අහං තෙන සමයෙන සුජාතෝ නාම බ්‍රාහ්මණෝ,
තදා සසාවකං බුද්ධං අන්නපානෙන තප්පයිං.

සොපි බුඩ්ඩො භවිස්සති සොභිතො ලොකනායකො,
අපරිමෙය්‍යෙ ඉතො කප්පෙ අයං බුඩ්ඩො භවිස්සති.

පධානං පදහිත්වාන-පෙ-හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.

තස්සාපි වචනං සුත්වා හට්ඨා සංවිග්ගමානසෝ,
තමෙවත්ථමනුපපත්තියා උග්ගහං ධිතිමාසහනති.

තත්ථ **නාමෙවත්ථමනුපපත්තිඝාති** තස්ස බුඩ්ඩත්තස්ස අනුපපත්ති අත්ථං; **තස්ස** පන සොභිතබුඩ්ඩස්ස ''අනාගතෙ අයං ගොතමො නාම බුඩ්ඩො භවිස්සති'ති වචනං සුත්වා 'අවිතථවචනා හි බුඩ්ඩා'ති බුඩ්ඩත්තපත්ති අත්ථතෝ අත්ථෝ; **උග්ගහනන්ති** තිබ්බං සොරං; **ධිතීනන්ති** විරියං; **අසාසහනන්ති** අකාසිං අහං.

තස්ස පන සොභිතස්ස භගවතො සුධම්මං නාම නගරං අහොසි. පිතා සුධම්මො නාම රාජා, මාතාපි සුධම්මා නාම, අසමො ච සුනෙත්තො ච අහෙසුං අග්ගසාවකා, අනොමො නාම උපට්ඨාකො, නකුලා ච සුජාතා ච අග්ගසාවිකා, නාගරුක්ඛො බොධි, අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහෝසි, නවුතිවස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං, මඛිලා නාමස්ස මහාදෙවි, සීහකුමාරෝ නාම අත්‍රජෝ, නාටකිත්ථීනං සත්තතිසහස්සානි, නවවස්සසහස්සානි අගාරමජ්ඣෙ වසි, පාසාදෙනාභිනික්ඛම්, ජයසෙනො නාම රාජා උපට්ඨාකො, සොතාරමෙ කිර වසි.

තෙන වුත්තං:-

සුධම්මං නාම නගරං සුධම්මො නාම ඛත්තියො,
සුධම්මා නාම ජනිකා සොභිතස්ස මහෙසිනො.

අසමො ච සුනෙත්තො ච අහෙසුං අග්ගසාවකා,
අනොමො නාම්‍යුපට්ඨාකො සොභිතස්ස මහෙසිනො.

නකුලා ච සුජාතා ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බුජ්ඣිමානො ච සො බුඩ්ඩො නාගමූලෙ අබුජ්ඣථ.

අට්ඨපණ්ණාසරතනං අච්චුග්ගතො මහාමුනී,
ඔභාසෙති දිසා සබ්බා සතරංසීව උග්ගතො.

යථා සුත්තුල්ලං පචනා නානාගණෙහි ගුම්පිතං,
තථෙව තස්ස පාවචනං සීලගණෙහි ගුම්පිතං.

යථාපි සාගරෝ නාම දස්සනෙන අතප්පියො,
තථෙව තස්ස පාවචනං සවණෙන අතප්පියං.

නවුතිවස්සසහස්සානි ආයු විජ්ජති තාවදෙ,
තාවතා තිට්ඨමානො සො තාරෙසි ජනතං බහුං.

ඔවාදං අනුසිඤ්ං ව දත්වාන සෙසකෙ ජනෙ,
ඉතාසනොව තාපෙත්වා නිබ්බුතො සො සසාවකො.

සො ච බුඩ්ඩො අසමසමො තෙ ච සාවකා[1] බලපත්තා,
සබ්බං සමනන්තරහිතං නත්ථි ඨිතා සබ්බසඞ්ඛාරා'ති.

තස්ස සතෙරංඝිවාති ආදිවෙවා විය; සබ්බා දිසා ඔභාසෙතීති අත්ථො; **පවහන්තී** මහාවනා; **ඵුසිතා**නන්ති වාසිතං ගන්ධිතං; **අනූපිගොති** අතික්කමෙ අතික්කමජනතෙ; **නාවදෙති** තස්මිං කාලෙ; තාවතකං කාලන්ති අත්ථො. **නාරෙඝීති** තාරෙසි; **ඔවාදන්ති** සකිං වාදෙ ඔවාදෙ නාම; **අනුසිඤ්ීති** පුනප්පුන වචනං අනුසිඤි නාම; **සෙසකෙ ජනෙති** සවවපරිවෙඛං අපපත්තස්ස සෙසජනස්ස; සාමිඅත්ථෙ භුම්මවචනං; **ඉතාසනොව නාපෙත්වාති** අඟති විය තපෙත්වා; අයමෙව වා පාඨො. උපාදානක්ඛයා භගවා පරිනිබ්බුතොති අත්ථො. සෙසගාථාසු සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සොභිතබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සමතෙතා ජයති බුද්ධවංසෙ.

සොභිතබුඩ්ඩෙ පන පරිනිබ්බුතෙ තස්ස අපරභාගෙ එකමසඞ්ඛෙය්‍යං බුද්ධූපාදරහිතං අහොසි. අතීතෙ පන තස්මිං අසඞ්ඛෙය්‍යෙ එකස්මිං කප්පෙ තයො බුඩ්ධා නිබ්බත්තිංසු **අනොමදස්සි පදුමො නාරදෙති**. තෙසු **අනොමදස්සී** සොළසඅසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා දෙවෙහි ආයාචිතො තතො චවිත්වා වඤ්ඣවතියා නාම රාජධානියා යසවා නාමස්ස රඤ්ඤො කුලෙ සම්භූත චාරුපයොධරාය යසොධරාය නාම අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. අනොමදස්සිකුමාරෙ කිර යසොධරාය දෙවියා කුච්ඡිගතෙ තස්ස පූරෙන්ඩුපහාවෙන අසීතිහත්ථප්පමාණං ඨානං ආභා ඵරිත්වා අට්ඨාසි. චන්දපුරියපහාහි අනභිභවනීයා ච අහොසි. සා දසන්නං මාසානං අච්චයෙන බොධිසත්තං සුනන්දුය්‍යානෙ විජායි. පාටිහාරියානි හෙට්ඨා වුත්තනයානෙව. නාමගහණදිවසෙ පනස්ස නාමං ගණ්හන්තා යස්මා පන ජාතියං ආකාසතො සත්ත රතනානි පතිංසු තස්මා අනොමානං රතනානං උප්පත්තිහෙතුභූතත්තා අනොමදස්සීති නාමමකංසු සො අනුක්කමෙන වුඩ්ඪිප්පත්තො දිබ්බෙහි කාමගුණෙහි පරිවරියමානො විය දස වස්සසහස්සානි අගාරමජ්ඣෙ වසි. තස්ස කිර සිරි උපසිරි සිරිවඩ්ඪනී නාමො පාසාදා අහෙසුං. සිරිමාදෙවි පමුඛානි තෙවීසතිඉත්ථිසහස්සානි පච්චුපට්ඨිතානි අහෙසුං. සිරිමාය දෙවියා උපවාහෙ[2] නාම පුත්තො ජාතෙ සො චත්තාරි නිමිත්තානි දිසවා සිවිකායංනෙන මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛ

1. I. III & V. බුඩ්ඩා. 2. උපවාරණෙ.

මිත්වා පබ්බජී. තං තිස්සො ජනකොටියො අනුපබ්බජිංසු. තෙහි පරිවුතො මහාපුරිසො දසමාසෙ පධානවරියමවරි. තතො විසාඛපුණ්ණමාය අනුපමබ්‍රාහ්මණගාමෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා අනුපමසෙණ්ඨිතාය දින්නං මධුපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා සාලවනෙ දිවාවිහාරං විතිනාමෙත්වා අනොමාජීවකෙන දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො ගහෙත්වා අජ්ඣුනරුක්ඛ බොධිං පදක්ඛිණං කත්වා අට්ඨංසහත්ථවිත්ථතං තිණසන්ථරං සන්ථරිත්වා චතුරඞ්ගවීරියමධිට්ඨාය පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා සමාරං මාරබලං විධංසෙත්වා තීසු යාමෙසු තිස්සො විජ්ජා උප්පාදෙත්වා "අනෙකජාති-පෙ-තණ්හානං ඛයමජ්ඣගා"ති උදානං උදානෙසි.

තෙන වුත්තං:-

සොභිතස්ස අපරෙන සම්බුඩො දිපදුත්තමො,
අනොමදස්සී අමිතයසො තෙජස්සී දුරතික්කමො.

සො ඡෙත්වා බන්ධනං සබ්බං විධංසෙත්වා තයො භවෙ,
අනිවත්තිගමනං මග්ගං දෙසෙසි දෙවමානුසෙ.

සාගරොව අසඞ්ඛෙය්‍යෙහි පබ්බතොව දුරාසදෙ,
ආකාසොව අනනෙතා සො සාලරාජාව ඵුල්ලිතො.

:සසනෙනපි තං බුද්ධං තොසිතා හොන්ති පාණිනො,
ව්‍යාහරන්තං ගිරං සුත්වා අමතං පාපුණන්ති තෙ'ති.

තත්ථ **අනොමදස්සීති** අනුපමදස්සනො අමිතදස්සනො වා; **අමිතයසොති** අමිතපරිවාරො අමිතකිත්ති වා; **තෙජස්සීති** සීලසමාධිපඤ්ඤාතෙජෙන සමන්නාගතො; **දුරතික්කමොති** දුප්පධංසියො; අඤ්ඤෙන දෙවෙන වා මාරෙන වා කෙනචි අතික්කමිතුං අසක්කුනෙය්‍යොති අත්ථො. **සො ඡෙත්වා බන්ධනං සබ්බන්ති** සබ්බං දසවිධසංයොජනං ඡින්දිත්වා; **විධංසෙත්වා තයො භවෙති** තිභවූපගකම්මං කම්මක්ඛයකරඤාණෙන විධංසෙත්වා අභාවං කත්වාති අත්ථො. **අනිවත්තිගමනං මග්ගන්ති** නිවත්තියා පවත්තියා පටිපක්ඛභූතං නිබ්බාණං 'අනිවත්තී'ති වුච්චති; තං අනිවත්තිං ගච්ඡන්ති අනෙනාති=අනිවත්තිගමනො, තං අනිවත්තිගමනං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං දෙසෙසීති අත්ථො; "දසෙසී"තිපි පාඨො. සො යෙවත්ථො. **දෙවමානුසෙති** දෙවමනුස්සානං; සම්පත්තෙ උපයොගවචනං දට්ඨබ්බං. **අසඞ්ඛෙය්‍යෙහීති** ඛොමතුං වාලෙතුං අසක්කුනෙය්‍යෙ අකෙඛොභියෙ; යථාහි සමුද්දෙ චතුරාසීතියොජනසහස්සගම්භිරෙ අනෙකයොජනසහස්සභූතාවාසො අකෙඛොභියො, එවං අකෙඛොභියොති අත්ථො. **ආකාසොව අනනෙතාති** යථා පන ආකාසස්ස අනෙතා නත්ථි අථ ඛො අනනෙතා අප්පමෙය්‍යා අපාරෙ; එවං භගවාපි බුද්ධගුණෙහි අනනෙතා අප්පමෙය්‍යා අපාරෙ. **සොති** සො භගවා; **සාලරාජාව ඵුල්ලිතොති** සබ්බලක්ඛණානුබ්‍යඤ්ජනසමලඞ්කතසරීරත්තා සුඵුල්ලිතො සාලරාජා විය සොභතීති අත්ථො; **දස්සනෙනපි තං බුද්ධන්ති තස්ස බුද්ධස්ස දස්සනෙනාපීති** අත්ථො; ඊදිසෙසුපි සම්භවනං පයොජෙන්ති

සද්දවිදූනං; තොසිතාති පරිතොසිතා පිණිතා; **ව්‍යාහරන්තන්ති** ව්‍යාහරන්තස්ස, සාමිඅත්ථේ උපයොගවචනං; **අමතන්ති** නිබ්බාණං; **පාපුණන්තීති** අධිගච්ඡන්ති; **තෙති** යෙ තස්ස ගිරං ධම්මදෙසනං සුණන්ති තෙ අමතං පාපුණන්තීති අත්ථො.

භගවා පන බොධිමූලෙ සත්තසත්තාහං වීතිනාමෙත්වා බ්‍රහ්මුනා ආයාචිතො ධම්මදෙසනාය බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො අඤ්ඤා සහ පබ්බජිතෙ තිකොටිසඛෙඛ ජනෙ උපනිස්සයසම්පන්නෙ දිස්වා කත්ථ නුඛො තෙ එතරහි විහරන්තීති උපධාරෙන්තො සුභවනීනගරෙ සුදස්සනුය්‍යානෙ වසන්තෙ දිස්වා ආකාසෙන ගන්ත්වා සුදස්සනුය්‍යානෙ ඔතරි. සො තෙහි පරිවුතො සදෙවමනුස්සාය පරිසාය මජ්ඣෙ ධම්මචක්කං පවත්තෙසි. තත්ථ කොටිසතානං පඨමාභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

ධම්මාභිසමයො තස්ස ඉඩ්ඩො ඵීතො තදූ අහූ,
කොටිසතානි අභිසමිංසු පඨමෙ ධම්මදෙසනෙ'නි.

තත්ථ **ඵීතොති** ඵාතිපත්තො බාහුජ්ඣභාවෙන; **කොටිසතානීති** කොටියං සතානි; "කොටිසතස්සො"තිපි පාඨො. තස්ස සතකොටියොති අත්ථො.

අථාපරෙන සමයෙන ඔසධීනගරවාරෙ අසනරුක්ඛමූලෙ යමකපාටිහාරියං කත්වා සුරාරිපුරාභිභවනෙ තාවතිංසභවනෙ පණ්ඩුකම්බලසිලායං නිසින්නො තෙමාසං අභිධම්මවස්සං වස්සාපයි. තදූ අසීතිදෙවකොටියො අභිසමිංසු.

තෙන වුත්තං:-

තතො පරං අභිසමයෙ වස්සන්තෙ ධම්මවුසියො,
අසීතිකොටියො අභිසමිංසු දුතියෙ ධම්මදෙසනෙ'නි.

තත්ථ **වස්සන්තෙති** බුද්ධභාවෙ වස්සන්තෙ; **ධම්මවුසියොති** ධම්මකථාවස්සවුසියො.

තතො අපරෙන සමයෙන මඞ්ගලපඤ්හනිද්දෙසෙ අඤ්ඤාති කොටියො අභිසමිංසු. සො තතියො අභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

තතො පරම්පි වස්සන්තෙ තප්පයන්තෙ ච පාණිනං,
අඤ්ඤාති කොටීනං තතියාභිසමයා අහූ'නි.

තත්ථ **වස්සන්තෙති** ධම්මකථාසලිලධාරං වස්සන්තෙ; **තප්පයන්තෙති** ධම්මාමතවසෙන තප්පයන්තෙ; තප්පනං කරොන්තෙ භගවතීති අත්ථො.

අනොමදස්සිස්ස භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. තත්ථ සොරෙය්‍යනගරෙ ඉසිදත්තරඤ්ඤෙ ධම්මෙ දෙසියමානෙ පසීදිත්වා එකීභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බජිතානං අඤ්ඤං අරහන්තයතසහස්සානං

මඤ්ඤ පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. අයං පඨමෝ සන්නිපාතෝ අහොසි. රාධවතී නගරෙ මධුරින්ධරස්ස නාම රඤ්ඤෝ ධම්මෙ දෙසියමානෙ එකිච්චකුබ්බ පබ්බජ්ජාය පබ්බජිතානං සත්තන්නං අරහන්තසතසහස්සානං මඤ්ඤ පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. අයං දුතියෝ සන්නිපාතෝ අහොසි. පුන සොරෙය්‍ය නගරෙ යෙව සොරෙය්‍යරඤ්ඤෝ සහ එකිච්චකුබ්බපබ්බජ්ජාය පබ්බජිතානං ඡන්නං අරහන්තසතසහස්සානං මඤ්ඤ භගවා පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. අයං තතියෝ සන්නිපාතෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

සන්නිපාතා තයෝ ආසුං තස්සාපි ච මහෙසිනෝ,
අභිඤ්ඤාබලපත්තානං පුප්ඵිතානං විමුත්තියා.

අට්ඨසතසහස්සානං සන්නිපාතෝ තදා අහු,
පහීණමදමොහානං සන්තචිත්තාන තාදිනං.

සත්තසතසහස්සානං දුතියෝ ආසි සමාගමෝ,
අනඛනානං විරජානං උපසන්තාන තාදිනං.

ඡන්නං සතසහස්සානං තතියෝ ආසි සමාගමෝ,
අභිඤ්ඤාබලපත්තානං නිබ්බුතානං තපස්සින'න්නි.

තත්ථ **තස්සාපි ච මහෙසිනෝ**ති තස්ස අනොමදස්සිස්ස; "තස්සාපි දිපදුත්තමෝ"තිපි පාඨො. තස්සාපි දිපදුත්තමස්සාති අත්ථො. ලකඛණං සද්දසත්ථතො ගහෙතබ්බං. **අභිඤ්ඤාබලපත්තානන්ති** අභිඤ්ඤානං බලප්පත්තානං; **විමුත්තියා**ති විමුත්තිවසිභාවාය ඛිප්පනිසන්තිභාවෙන අභිඤ්ඤාසු පිරභාවප්පත්තානන්ති අත්ථො. **පුප්ඵිතානන්ති** සබ්බඵුල්ලිල්ලභාවෙන අතිවිය සොභග්ගප්පත්තානං; **විමුත්තියා**ති අරහත්තඵලවිමුත්තියා; **අනඛනානන්ති** එත්ථ අයං අඛනසද්දෝ කත්ථචි කිලෙසෙසු දිස්සති. යථාහ: "තත්ථ කතමානි තීණි අඛනානි?. රාගෝ අඛනං දෝසෝ අඛනං මොහෝ අඛන"න්ති[a] "පාපකානං ඛෝ ආවුසෝ අකුසලානං ඉච්ඡාවචරානං අධිවචනං යදිදං අඛන"න්ති ච,[b] කත්ථචි කිසම්ඵි මලෙ. යථාහ: "තස්ස ච රජ්ජස්ස වා අඛනස්ස වා පහාණාය වායමතී"තිඃ කත්ථචි තථාරූපෙ භූමිභාගෙ "වෙතියඛනං බොධියඛනං රාජඛන"න්ති. ඉධ පන කිලෙසෙසු දට්ඨබ්බං. තසමා නික්කිලෙසානන්ති අත්ථො; **විරජානන්ති** තස්සෙව වෙවචනං; **නහසින්න**න්ති කිලෙසකඛයකරෙ අරියමග්ගඤාණතෙජෙ තපො යෙසං අත්ථි තෙ තපස්සිනො, තෙසං තපස්සීනං; ඛීණාසවානන්ති අත්ථො.

තදා අම්හාකං බොධිසත්තො එකො මහෙසක්ඛො යක්ඛසෙනාපති අහොසි මහිඩ්ඩිකො මහානුභාවො අනෙකකොටිසතසහස්සානං යක්ඛානං අධිපති. සො බුඬෙ ලොකෙ උප්පන්නෙති සුත්වා ආගන්ත්වා පරම

---

a. විභඞ්ගපාළි. b. මජ්ඣිමනිකාය-අනඞ්ගණසුත්ත.
c. මජ්ඣිමනිකාය-අනුමානසුත්ත.

රුචිරදස්සනං සත්තරතනමයං අනිරුවිරරජනිකරමණ්ඩලසදිසමණ්ඩපං නිම්මිනිත්වා තත්ථ සත්තාහං මහාදානං බුද්ධපමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස අදාසි. අථ නං භගවා භූතානුමොදනසමයෙ අනාගතෙ කප්පසතසහස්සාධිකෙ එකස්මිං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යෙ අතීතෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි.

තෙන වුත්තං:-

අහං තෙන සමයෙන යක්ඛො ආසිං මහිද්ධිකො
නෙකානං යක්ඛකොටීනං වසවත්තී මහිස්සරෝ.

තදුපි තං බුද්ධවරං උපගන්ත්වා මහෙසිනං,
අන්නපානෙන තප්පෙසිං සඞ්ඝං ලොකානුකම්පකං.

සොපි මං තදා ව්‍යාකාසි විසුද්ධනයනො මුනි,
අපරිමෙය්‍යෙ ඉතො කප්පෙ අයං බුද්ධො භවිස්සති.

පධානං පදහිත්වාන-පෙ-හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං,
තස්සාපි වචනං සුත්වා තතො සංවිග්ගමානසො,
උත්තරිං වතමධිට්ඨාසිං දසපාරමිපූරියා.

තත්ථ **උත්තරිං වතමධිට්ඨාසි**න්ති පාරමිපූරණත්ථාය භීයොපි දළ්හතරං පරක්කමමකාසිනන්ති අත්ථො.

තස්ස පන අනොමදස්සිස්ස භගවතො චන්දවතී නාම නගරං අහොසි, යසවා නාම රාජා පිතා, යසොධරා නාම මාතා, නිසභො ච අනොමෝ ච අග්ගසාවකා, වරුණො නාමුපට්ඨාකො, සුන්දරී ච සුමනා ච අග්ගසාවිකා, අජ්ජුනරුක්ඛො බොධි, සරීරං අට්ඨාරණිසහස්සුබ්බෙධං අහොසි, වස්සසතසහස්සං ආයු, සිරිමා නාම අග්ගමහෙසී, උපවාරණො නාම පුත්තො, දසවස්සසහස්සානි අගාරමජ්ඣෙ වසි, සො සිවිකා යානෙන නික්ඛම්, සිවිකායානෙන ගමනං පන සොභිතබුද්ධවංසවණ්ණනාය පාසාදගමනෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, ධම්මකො නාම රාජා උපට්ඨාකො, ධම්මාරාමෙ කිර භගවා විහාසි.

තෙන වුත්තං:-

නගරං චන්දවතී නාම යසවා නාම ඛත්තියෝ,
මාතා යසොධරා නාම අනොමදස්සිස්ස සත්ථුනො.

නිසභො ච අනොමෝ ච අහෙසුං අග්ගසාවකා,
වරුණො නාමුපට්ඨාකො අනොමදස්සිස්ස සත්ථුනො.

සුන්දරී ච සුමනා ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බොධි තස්ස භගවතො අජ්ජුනොති පවුච්චති.

අට්ඨසූසභසරතනං අච්චුග්ගතො මහාමුනි,
පභා නිබ්බත්ති තස්ස සතරංසීව උග්ගතො.

වස්සසතසහස්සානි ආයු විජ්ජති තාවදෙ,
තාවතා තිඨමානො සො තාරෙසි ජනතං බහුං

සුසුපජ්ජිතං පාවචනං අරහනෙතඝි තාදිඝි,
වීතරාගෙඝි විමලෙඝි සොභිතඤ් ජිනසාසනං.

සො ච සත්ථා අමිතයසො යුගානි තානි අතුලියානි,
සබ්බං සමනන්තරඝිතං නනු රිත්තා සබ්බසඞ්ඛාරාති.

තත්ථ **පභා නිබ්බාවතීති** තස්ස සරිරතො පභා නික්කමති; සරිරපභා පනස්ස නිච්චකාලං වාදසයොජනපපමාණං පදෙසං ඵරිත්වා තිට්ඨති; **යුගානි නානීති** අග්ගසාවකයුගාදීනි යුගානි යුගලකානි; **සබ්බං සමනන්තරඝිතන්ති** වුත්තපපකාරං සබ්බම්පි අනිච්චමුඛං පවිඨන්ති අත්ථො. "නනු රිත්තකමෙව සඞ්ඛාරා"තිපි පාඨො. තස්ස නනු රිත්තකා තුච්ඡකා යෙව සබ්බෙ සඞ්ඛාරාති අත්ථො. මකාරො පදසන්ධිකරෙ. සෙසගාථාසු සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

ඉමස්ස පන අනොමදස්සිස්ස භගවතො සන්තිකෙ සාරිපුත්තො මොග්ගල්ලානො චාති ඉමෙ වෙ අග්ගසාවකා අග්ගසාවකභාවත්ථාය **පණිධානමකංසු.** ඉමෙසං පන ථෙරානං වත්ථු වෙත්ථ කථෙතබ්බං. මයා ගත්ථ විත්ථාරභයෙන න උඞ්ටනති.

අනොමදස්සිබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සුමෙත්තා සත්තමෙ බුද්ධවංසෙ.

අනොමදස්සිස්ස පන භගවතො අපරභාගෙ වස්සසතසහස්සායුකා මනුස්සා අනුක්කමෙන දසවස්සායුකා හුත්වා පුන අනුක්කමෙන වඩ්ඪිත්වා අසඞ්ඛ්‍යායුකා හුත්වා පුන පරිහායමානා වස්සසතසහස්සා අහෙසුං. **තදා පදුමො** නාම සත්ථා ලොකෙ උප්පජ්ජි. සො පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතභවනෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චවිත්වා චම්පානගරෙ අසමස්ස නාම රඤ්ඤො කුලෙ රූපාදීහි අසමාය අසමාය නාම අග්ගමහෙසියා **කුච්ඡිසම්පටිසන්ධිං** අග්ගහෙසි. සො දසන්නං මාසානං අච්චයෙන **චම්පකුය්‍යානෙ** මාතුකුච්ඡිතො නික්කමි. ජාතෙ පන කුමාරෙ ආකාසතො සකල ජම්බුදීපෙ සම්බුද්දපරියනෙත පදුමවස්සං නිපති. තෙනස්ස නාමගහණ දිවසෙ නාමං ගණ්හන්තා නෙමිත්තකා ව ඤාතකා ව මහාපදුම කුමාරොත්වෙව නාමමකංසු. සො දසවස්සසහස්සානි අගාරං අජ්ඣාවසි. උත්තර වසුත්තර යසුත්තරා නාමස්ස තයො පාසාදා අහෙසුං. උත්තරාදෙවි පමුඛානි තෙත්තිංසඉත්ථිසහස්සානි පච්චුපඨිතානි අහෙසුං. අථ මහා සත්තො උත්තරාය මහාදෙවියා රමණකුමාරෙ උප්පන්නෙ චත්තාරි නිමිත්තානි දිස්වා ආජඤ්ඤරථෙන මහාභිනික්කමණං නික්කමි. තං පබ්බ ජිතං එකා පුරිසකොටි අනුපබ්බජි. සො තෙඝි පරිවුතො අට්ඨ මාසෙ

පධානවීරියං වරිත්වා විසාඛපුණ්ණමාය ධඤ්ඤවතීනගරේ සුධඤ්ඤසෙට්ඨිස්ස ධීතාය ධඤ්ඤවතියා නාම දිත්තහං මඤ්ඣපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා සහකාරවනෙ දිවාවිහාරං විතිනාමෙත්වා සායණ්හසමයෙ නිච්චකාලීවකෙන දිත්තා අඤ්ඤ නිණ්ඩුතියො ගහෙත්වා මහාසොණ්ඩබොධිං උපසඞ්කමිත්වා අඤ්ඤාසහත්ථිච්ඡත්තං නිණ්ඩාසඤ්චාරකං පඤ්ඤපෙත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා චතුරඞ්ගවීරියං අධිට්ඨාය මාරබලං විධමෙත්වා තීසු යාමෙසු තිස්සො විජ්ජා සච්ඡිකත්වා "අනෙකජාතී"ති උදානං උදානෙත්වා සත්තසත්තාහං බොධි සමීපයෙව විනිනාමෙත්වා බ්‍රහ්මුනො ආයාචනං අධිවාසෙත්වා ධම්ම දෙසනාය භාජනභූතෙ පුග්ගලෙ උපපරික්ඛන්තො අත්තනා සහ පඨම ජිතෙ කොණ්ඩඤ්ඤ භික්ඛූ දිස්වා තඞ්ඛණෙ යෙව අනිලපථෙන ධඤ්ඤවතීනගරසමීපෙ ධනඤ්ජයුය්‍යානෙ ඔතරිත්වා තෙහි පරිවුතො තෙසං මජ්ඣ ධම්මචක්කං පවත්තෙසි. තදා කොණ්ඩඤ්ඤානං අභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

අනොමදස්සිස්ස අපරෙන සම්බුඩ්ඩො දිපදුත්තමො,
පදුමො නාම නාමෙන අසමො අප්පටිපුග්ගලෝ.

තස්සාපි අසමං සීලං සමාධිපි අනන්තකො,
අසඞ්ඛෙය්‍යං ඤාණවරං විමුත්තිපි අනුපමා

තස්සාපි අතුලතෙජස්ස ධම්මචක්කප්පවත්තනෙ,
අභිසමයා තයො ආසුං මහාතමපවාහනාති.

තත්ථ **අසමං සීලන්ති** අඤ්ඤසීලෙන අසදිසං උත්තමං සෙඨන්ති අත්ථෝ; **සමාධිපි අනන්තකොති** සමාධිපි අප්පමෙය්‍යො තස්ස අනන්ත භාවෝ ලොකවිවරණයමකපාටිහාරියාදිසු දට්ඨබ්බෝ; **ඤාණවරන්ති** සබ්බඤ්ඤුතඤාණවරං; අසාධාරණඤාණන්ති වා. **විමුත්තිපීති** අරහත්ත ඵලවිමුත්තිපි භගවතො; **අනුපමාති** උපමාවිරහිතා; **අතුලතෙජස්සාති** අතුලඤාණතෙජස්ස; "අතුලතෙජා"තිපි පාඨො. තස්ස තයො අභිසමයාති ඉමිනා උත්තරපදෙන සම්බන්ධො දට්ඨබ්බෝ. **මහාතමපවාහනාති** මහා මොහවිනාසකාති අත්ථෝ.

අථාපරෙන සමයෙන පදුමො භගවා අත්තනො කනිට්ඨභාතරං සාලකුමාරඤ්ච උපසාලකුමාරඤ්ච ඤාතිසමාගමෙ සපරිවාරෙ පබ්බාජෙත්වා තෙසං ධම්මං දෙසෙන්තො නවුතිකොටියො ධම්මාමතං පායෙසි. යදා පන රම්මත්ථෙරස්ස ධම්මං දෙසෙසි තදා අසීතියා කොටීනං තතියාභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

පඨමාභිසමයෙ බුද්ධො කොටිසතමබොධයි,
දුතියාභිසමයෙ ධීරෝ නවුතිකොටිමබොධයි.
යදා ච පදුමෝ බුද්ධෝ ඔවදි සකමත්‍රජං,
තදා අසීතිකොටීනං තතියාභිසමියො අහූති.

යදා පන සුභාවිතත්තෙනා භාවිතත්තෙනා නාම රාජා පදුමස්ස බුද්ධස්ස බුද්ධපදුමවදනස්ස සත්තහිකෙ කොටිසතසහස්සපරිවාරෙ එකීභික්ඛු පබ්බජ්ජාය පබ්බජිතෙ තස්මිං සන්නිපාතෙ භගවා පාතිමොක්ඛං උද්දිසි සෙ පන පඨමෙ සන්නිපාතෙ අහොසි.

අථාපරෙන සමයෙන මහාපදුමෙ මුනිවසභෙ උසභසමගතී උසභවතීනගරං උපනිස්සාය වස්සමුපගඤ්ඡි. නාගරවාසිනොා මනුස්සා භගවන්තං දස්සනකාමා උපසංකම්මිංසු. තෙසං භගවා ධම්මං දෙසෙසි. තත්ථ ව බහවො මනුස්සා පසන්නාචිත්තා පබ්බජිංසු. තදා දසබලො තෙහි ව අසෙඛෙහි ව තීහි භික්ඛුසතසහස්සෙහි සද්ධිං විසුඞ්ඛපවාරණං පවාරෙසි. සො දුතියො සන්නිපාතො අහොසි. යෙ පන තත්ථ පබ්බජිංසු තෙ කඨිනානිසංසං සුත්වා පාවිපදෙ පඤ්චසු මාසෙසු පඤ්චානිසංස දයකං කඨිනචීවරමදංසු. තතොා නං භික්ඛූ ධම්මසෙනාපති අග්ගසාවකං විසාලමතිං සාලත්ථෙරං කඨිනුද්ධාරත්ථං යාචිත්වා කඨිනචීවරං තස්සාදංසු. ථෙරස්ස කඨිනචීවරෙ කයිරමානෙ භික්ඛූ සිඛණෙ සහායකා අහෙසුං. පදුමො පන සම්මාසම්බුඬො සුචිවඩ්ඪෙ සුත්තානි ආවුනිත්වා අදාසි. නිසිතෙ පන චීවරෙ භගවා තීහි භික්ඛුසතසහස්සෙහි චාරිකං පක්කාමි. අථාපරෙන සමයෙන සීහචික්කනත්තගාමී පුරිසසීහො විය බුද්ධසීහො ගොසිඞ්ගසාලවනසදිසෙ පරමසුරභිකුසුමඵලභාරවිනම්තසාඛා විටපෙ විමලකමලකුවලය සමලඞ්කත සිසිරමධුරවාරිවාහෙන පරිපූතෙ රුරු චමර සීහ ව්‍යග්ඝ ගජ හය ගවය මහිසාදි විවිධ මිගගණවිවරිතෙ සුරභිකුසුමගන්ධවබන්ධහදයාහි භමරමධුකරයුවතීහි අනුභූතපපවාරාහි සමන්තතොා ගුමුගුමායමානෙ ඵලරසපමුදිතහදයාහි කාකලිසදිසමධුර විරුතාහි කොකිලවධූහි උපගීයමානෙ පරමරමණීයෙ පවනෙ විජ්ජන යොගානුකූලෙ වස්සාවාසමුපගඤ්ඡි, තස්මිං විහරන්තං සපරිවාරකං දසබලං තථාගතං ධම්මරාජං බුබසිරියා විරාජමානං දිස්වා මනුස්සා තස්ස ධම්මං සුත්වා පසීදිත්වා එකීභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බජිංසු. තදා තීහි භික්ඛු සතසහස්සෙහි පරිවුතො පවාරෙසි. සො තතියො සන්නිපාතො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

සන්නිපාතා තයො ආසුං පදුමස්ස මහෙසිනොා,
කොටිසතසහස්සානං පඨමො ආසි සමාගමො.

කඨිනුද්ධාරසමයෙ උපපන්නො කඨිනචීවරෙ,
ධම්මසෙනාපතිත්ථාය භික්ඛූ සිඛිංසු චීවරෙ.

තදා තෙ විමලා භික්ඛූ ඡළභිඤ්ඤා මහිද්ධිකා,
තීණි සතසහස්සානි සම්මුං අපරාජිතා.

පුනාපරං සො නරාසභො පවනෙ වාසං උපාගමි,
තදා සමාගමො ආසි විඤ්ඤා සතසහස්සිනන්නි.

තඤ්ච කසිනඤ්චාරණසමඥෙති කසිනවිවරඤ්චරණසමයෙ; **ධම්මසෙනා පතිඤ්චාණාති** ධම්මසෙනාපතිසාලඤ්චෙරතං; **අපරාජිතාති** නපරාජිතා; විහතතිලොපො දඨබ්බො. **සොති** සො මහාපදුමො; **පවනොති** මහාවනෙ; **ඛාණතීති** වස්සාවාසං; උපාගතොති **උපාගමි, චිනතං සතසහසසිනනති චිනතං** සතසහසසානං; "තදා ආසි සමාගමො"නිපි පාඨො යදි අත්ථි සුන්දරො භවෙය්‍ය.

තදා තථාගතෙ තස්මිං වනසණ්ඩෙ වසනෙත බොධිසත්තො සීහො හුත්වා **සත්තාහං** නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසින්නං දිස්වා පසන්නචිත්තො වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා සඤ්ඤාතපිතිසොමනස්සො **නික්ඛමිතුං** සීහනාදං නදිත්වා සත්තාහං බුද්ධාරමණං පිතිං අච්ඡින්දිත්වා පිති සුඛෙනෙව ගොචරාය‍ාපක්කමිත්වා ජීවිතපරිච්චාගං කත්වා පසිරුපාස මානො අඞ්ගසි. අථ සත්ථා තස්ස සත්තාහස්ස අච්චයෙන නිරොධ සමාපත්තිතො උට්ඨාය නරසීහො සීහං ඔලොකෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝෙපිස්ස විසභපපසාදෙ හොතුති සඞ්ඝං ආගච්ඡතුති විත්තෙසි. භික්ඛූ තාවදෙව ආගච්ඡිංසු. සීහො සඞ්ඝං චිත්තං පසාදෙසි. අථ සත්ථා තස්ස චිත්තං ඔලොකෙත්වා අනාගතෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි.

තෙන වුත්තං:–

අහං තෙන සමයෙන සීහො ආසිං මිගාභිභූ[1],
පවිවෙකමනුබ්‍රූහනතං පවනෙ අද්දසං ජිනං.

වන්දිත්වා සිරසා පාදෙ කත්වාන තං පදක්ඛිණං,
නික්ඛමිතුං අභිනාදිත්වා සත්තාහං ජිනුපට්ඨහං.

සත්තාහං වර සමාපත්තියා වුට්ඨහිත්වා තථාගතො,
මනසා චිනතයිත්වාන කොටි භික්ඛූ සමානයි.

තදුපි සො මහාවීරො තෙසං මජ්ඣෙ වියාකරි,
අපරිමෙය්‍යෙ ඉතො කප්පෙ අයං බුද්ධො භවිස්සති

පධානං පදහිත්වාන–පෙ–හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං,
තස්සාපි වචනං සුත්වා භියො චිත්තං පසාදයිං,
උත්තරිං චතමධිට්ඨාසිං දස්පාරම්පූරියාති.

තඤ්ච පවිවෙකමනුබ්‍රූහණනති නිරොධසමාපත්තිං සමාපන්නභාවන්ති අත්ථො; **පදක්ඛිණන්ති** නික්ඛමනං පදක්ඛිණං කත්වා; **අභිනාදිත්වාති** නික්ඛමනත්ථං සීහනාදං නදිත්වා; **උපට්ඨහනති** උපට්ඨිං; අයමෙව වා පාඨො. **වරසමාපත්තියාති** නිරොධසමාපත්තිතො වුට්ඨහිත්වා; **මනසා චිනත යිත්වානාති** සබ්බෙ භික්ඛූ ඉධාගච්ඡන්තූති මනසාව චිනෙත්වා; **සමානයීති** සමාහරි.

තස්ස පන පදුමස්ස භගවතො චම්පකං නාම නගරං අහොසි, අසමො නාම රාජා පිතා, මාතාපි අසමා නාම, සාලො ච උපසාලො ච

1. සී. I. & III. මිග භිභූ.

අග්ගසාවකා, වරුණෝ නාමුපඨාකෝ, රාධාවෙව සුරාධා ච අග්ගසාවිකා, මහාසොණරුක්ඛෝ බෝධි, අසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනපටිමණ්ඩිතං සරීරං, ආයු වස්සසතසහස්සං අහොසි, රූපාදීහි ගුණේහි අනුත්තරා උත්තරා නාමස්ස අග්ගමහේසී, රම්මකුමාරෝ නාමස්ස අතිරමේඝා තනයෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

චම්පකං නාම නගරං අසමෝ නාම ඛත්තියෝ,
අසමා නාම ජනිකා පදුමස්ස මහේසිනෝ.

සාලෝ ච උපසාලෝ ච අහෙසුං අග්ගසාවකා,
වරුණෝ නාමුපඨාකෝ පදුමස්ස මහේසිනෝ.

රාධා වෙව සුරාධා ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බෝධි තස්ස භගවතෝ මහාසොණෝති වුච්චති.

අසීතානුබ්‍යඤ්ජනරතනං අච්චුග්ගතෝ මහාමුනි,
පභා නිද්ධාවති තස්ස අසමා සබ්බතෝ දිසා.

චන්දප්පභා සුරියප්පභා රතනග්ගිමණිප්පභා,
සබ්බාපි තා හතා හොන්ති පත්වා ජිනපභුත්තමං.

වස්සසතසහස්සානි ආයු විජ්ජති තාවදෙ,
තාවතා තිට්ඨමානෝ සෝ තාරෙසි ජනතං බහුං.

පරිපක්කමානසෙ සත්තෙ බොධයිත්වා අසෙසතෝ,
සෙසඤ්ඤේ අනුසාසිත්වා නිබ්බුතෝ සෝ සසාවකෝ.

උරගොව තචං ජිණ්ණං වඩ්ඪං පත්තංව පාදපෝ,
ජහිත්වා සබ්බසඞ්ඛාරෙ නිබ්බුතෝ සෝ යථා සිඛී.

තත්ථ **රතනග්ගිමණිප්පභාති** රතනප්පභා ච අග්ගිප්පභා ච මණිප්පභා ච; **හතාති** අභිභූතා; **ජිනපභුත්තමන්ති** ජිනස්ස සරීරප්පභා උත්තමං පත්වා හතාති අත්ථෝ; **පරිපක්කමානසෙති** පරිපක්කින්ද්‍රියෙ වෙනෙය්‍යසන්තතෙ; **වඩ්ඪං පත්තන්ති** පුරාණපත්තං; **පාදපෝ වාති** පාදපෝ විය; **සබ්බසඞ්ඛාරෙති** සබ්බෙපි අජ්ඣත්තික බාහිරෙ සඞ්ඛාරෙ හිත්වා; "සබ්බසඞ්ඛාරනන්තිපි පාඨෝ. සොයෙවත්ථෝ. **යථා සිඛීති** අග්ගි විය නිරුපාදානෝ නිබ්බුතිං සුගතෝ ගතොති. සෙසමෙත්ථ ගාථාසු හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානමෙවාති.

පදුමබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සමත්තෙ අට්ඨමෝ බුද්ධවංසෝ.

පදුමබුබඩ පන පරිනිබ්බුතෙ තස්ස සාසනෙ අනන්තරභිතෙ වස්ස සතසහස්සායුකා මනුස්සා අනුක්කමෙන පරිහායමානා දසවස්සායුකා අහෙසුං. පුන වඩ්ඪිත්වා අසඞ්ඛ්‍යායුකා භූත්වා පරිහායමානා නවුතිවස්ස සහස්සායුකා අහෙසුං. තදා දසබලදරෝ නෙවිජෙජා චතුවෙසාරජ්ජ විසාරදෙ විමුත්තිසාරදෙ **නාරදෙ** නාම නරසත්තුත්තමෝ සත්ථා ලොකෙ උදපාදි. සො වත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යානි කප්පසතසහස්සානි ච පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතභවනෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චවිත්වා ධඤ්ඤවතී නගරෙ සකවිරියවිජිතවාසුදෙවස්ස සුදෙවස්ස නාම රඤ්ඤො කුලෙ අග්ගමහෙසියා නිරුපමාය අනොමනාමාය දෙව්යා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. සො දසන්නං මාසානං අච්චයෙන ධනඤ්ජයබ්‍රාහ්මණෙ මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමි. නාමගහණදිවසෙ පන නාමකරණෙ කඝිරමානෙ සකලජම්බුදීපෙ මනුස්සානං උපභොගභණ්ඩානි අනුරූපානි ආභරණානි ආකාසතො කප්පරුක්ඛාදීහි පතිංසු. තෙනස්ස නරානං අරහ ආභරණානි අදාසීති **නාරදෙ**ති නාමං කරිංසු. සො නවවස්සසහස්සානි අගාරමජ්ඣෙ වසි. විජිතො විජිතාවී ජිතාභිරාමොති තිණ්ණං උතූනං අනුච්ඡවිකා තයො පාසාදූ අහෙසුං. තස්ස නාරදකුමාරස්ස කුලසිලාචාර රූපයොබ්බනසම්පන්නං මනොනුකූලං විජිතසෙනං නාම අභිරූප ධඤ්ඤං ධනසිරියකඤ්ඤං අග්ගමහෙසිමකංසු. තං ආදිං කත්වා වීසතිසහස්සාධිකං ඉත්ථිසතසහස්සං අහොසි. තස්සා විජිතසෙනාය දෙවියා සබ්බලොකා නන්දකරෙ නන්දුත්තරෙ නාම කුමාරෙ ජාතෙ සො චත්තාරි නිමිත්තානි දිස්වා චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය පරිවුතො නානාවිරාගතනුවරවසන නිවසනො ආමුත්තමුත්තාහාරමණිකුණ්ඩලො වරකෙයූරමකුටකටකධරෙ පරමසුරභිගන්ධකුසුමසමලඞ්කතො පදසාව උය්‍යානං ගන්ත්වා සබ්බාභරණානි ඔමුඤ්චිත්වා භණ්ඩාගාරිකස්ස හත්ථෙ දත්වා සයමෙව විමලනීල කුවලයදලසදිසෙනානිනිසිතෙනාසිනා පරමරුචිරරතනවිරචිතං සකෙස මකුටං ඡින්දිත්වා ගගනතලෙ ඛිපි. තං සකෙසා දෙවරාජා සුවණ්ණ වඩ්ඪාටකෙන පටිග්ගහෙත්වා තාවතිංසභවනං නෙත්වා නියොජෙත්වබ්බධං සිනෙරුමුඛනි සත්තරතනමයං චෙතියං අකාසි. මහාපුරිසො පන දෙවදත්තානි කාසායානි වත්ථානි පරිදහිත්වා තත්ථෙව උය්‍යානෙ පබ්බජි. පුරිසසතසහස්සා ච තං අනුපබ්බජිංසු. සො තත්ථෙව සත්තාහං පධාන චරියං චරිත්වා විසාඛපුණ්ණමාය විජිතසෙනාය අග්ගමහෙසියා දින්නං පායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා තත්ථෙව උය්‍යානෙ දිවාවිහාරං කත්වා සුදස්සනුය්‍යානපාලෙන දින්නා අට්ඨතිණමුට්ඨියො ගහෙත්වා මහාසොණ බොධිං පදක්ඛිණං කත්වා අට්ඨපණ්ණාසහත්ථං තිණසන්ථාරං සන්ථරිත්වා නිසීදිත්වා මාරබලං විධමිත්වා තීසු යාමෙසු තිස්සො විජ්ජායො උප්පාදෙත්වා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණං පටිවිජ්ඣිත්වා “අනෙකජාතිසංසාරං-පෙ-තණ්හානං ඛයමජ්ඣගා”ති උදානං උදානෙත්වා ධනඤ්ජයබ්‍රාහ්මණෙ ආදිකානා සත පබ්බජිතෙහි සතසහස්සභික්ඛූහි පරිවුතො තත්ථ ධම්මවක්කං පවත්තෙසි. තදා සකොටිසතසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:–

පදුමස්ස අපරෙන සම්බුඬා දිපදුත්තමෝ,
නාරදෝ නාම නාමෙන අසමෝ අප්පටිපුග්ගලෝ.

සෝ බුඬෝ චක්කවත්තිස්ස ජෙට්ඨෝ දයිතඔරසෝ,
ආමුත්තමාලාභරණෝ, උය්‍යානං උපසඞ්කමි.

තස්සාසි රුක්ඛෝ යසවිපුලෝ අභිරූපෝ බ්‍රහා සුචි,
තමජ්ඣුපත්වා උපනිසීදි මහාසොණස්ස භෙට්ඨතෝ.

තත්ථ ඣාණවරූපපජ්ජි අනන්තං වජිරූපමං,
තෙන විචිනි සඞ්ඛාරෙ උක්කුජ්ජමවකුජ්ජකං.

තත්ථ සබ්බකිලෙසානි අසෙසමභිවාහසි,
පාපුණි කෙවලං බොධිං බුඬඣාණෙ ච චුද්දස.

පාපුණිත්වාන සම්බොධිං ධම්මචක්කං පවත්තයි,
කොටිසතසහස්සානං පඨමාභිසමයෝ අහූනි.

තත්ථ **චක්කවත්තිස්සා**ති චක්කවත්තිරඤ්ඤෝ; **ජෙට්ඨෝ**ති පුබ්බජෝ; **දයිතඔරසෝ**ති දයිතොපි ඔරසෝ පුත්තෝ, දයිතෝ උරසි ගහෙත්වා ලාලිතෝ පුත්තෝ දයිතඔරසෝ නාම; **ආමුත්තමාලාභරණෝ**ති ආමුත්ත මුත්තාභාර කෙයූරකටක මකුට කුණ්ඩල මාලෝ; **උය්‍යානන්ති** ඉමිනගරෙ ධනඤ්ඤය්‍යානං නාමුය්‍යානං අගමාසි; **තස්සාසි රුක්ඛෝති** තස්මිං උය්‍යානෙ එකෝ කිර රුක්ඛෝ රත්තසොණෙ නාම අහොසි. සෝ කිර නවුතිහත්ථුබ්බෙධෝ සමවත්තක්ඛන්ධෝ සම්පන්න*විවිධවිටප සාඛෝ නීලබහලවිපුලපලාසෝ සන්දච්ඡායෝ දෙවච්ඡායිවුත්තත්තා විගත විචිධවිහගගණසඤ්චාරෝ ධරණිතලතිලකභූතෝ තරුරජ්ජං විය කුරුමානෝ පරමරමනීයදස්සනෝ රත්තකුසුමසමලඞ්කතසබ්බසාඛෝ දෙවමනුස්සනයනරසායනභූතෝ අහොසි. **යසවිපුලෝ**ති විපුලයසෝ; සබ්බලොකවිඛ්‍යාතෝ අත්තනෝ සම්පත්තියා සබ්බත්ථ පාකටෝ විඤ්ඤූනංති අත්ථෝ; කෙචි "තස්සාසි විපුලෝ රුක්ඛෝ"ති පඨන්ති. **ඉමෝ**ති මහන්තෝ; දෙවානං පාරිචත්තකසදිසොති අත්ථෝ. **තමජ්ඣුපපත්වා**ති තං සොණරුක්ඛං පත්වා අධිපත්වා උපගම්මාති අත්ථෝ; **භෙට්ඨතොති** තස්ස රුක්ඛස්ස භෙට්ඨා; **ඣාණවරූපපජ්ජීති** ඣාණවරං උදපාදි; **අනන්තන්ති** අප්පමෙය්‍යං අප්පමාණං; **වජිරූපමන්ති** වජිරසදිසං නිබ්බිඤ්ඣං අච්චන්තානුප්පඝාතාදිකස්ස විපස්සනාඣාණස්සෙතං අධිවචනං. **තෙන විචිනි සඞ්ඛාරෙති** තෙන විපස්සනා ඣාණෙන රූපාදිකෙ සඞ්ඛාරෙ විචිනි; **උක්කුජ්ජමවකුජ්ජකන්ති** සඞ්ඛාරානං උදයව්‍යයං විචිනීති අත්ථෝ; තඤ්හි පවත්තියාකාරං සම්මසිත්වා ආනාපානවත්ථුඋඤ්ඣානතෝ වුට්ඨාය පඤ්චපි ඛන්ධෙපි අභිනිවිසිත්වා උදයව්‍යයවසෙන සම්පඤ්ඤස්ස ලක්ඛණානි දිස්වා යාව අනුලොමඤාණං විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරියමග්ගානුක්කමෙන සකලෙ බුඬගුණෙ පටිලභීති අත්ථෝ; **තස්සාති** සොණරුක්ඛස්ස

* සංඝන්ත.

සබ්බකිලෙසානීති සබ්බකිලෙසෙ; ලිඞ්ගවිපරියාසං කත්වා වුත්තං; කෙචි "තථ සබ්බකිලෙසෙහී"ති පඨන්ති. **අසෙසන්**ති නිරවසෙසං; **අභිවාහයී**ති මග්ගොධිනා ච කිලෙසොධිනා ච සබ්බකිලෙසෙ අභිවාහයි; විනාසමුපනෙසීති අත්ථො. **බොධී**නි අරහත්තමග්ගඤාණං; **බුඩඤාණ ච බුදඤාති** බුඩඤාණානි වුදඤ; නානි කතමානි? මග්ගඵලඤාණානි අඨ ඡ අසාධාරණඤාණානීති එවම්මානි වුදඤ බුඩඤාණානි නාම. වසඥ **සම්පිණ්ඩනත්ථො**. තෙන අපරානිපි චතසෝ පටිසම්භිදා චතුවෙසා **රජ්ජඤාණ**නි චතුයොනි පඤඩගති පරිවෙජදක ඤාණානි දසබල **ඤාණා**නි සකලෙ ච බුඩගුණෙ පාපුණිතී අත්ථො; එවං බුඩත්තං පත්ථා **ත්‍රිඤායාචනං** අධිවාසෙත්වා ධනඤ්ජයඤ්‍යානෙ අත්තනා සඟ පඩඤ්ජතෙ සතසහසසඛිකඤ්ඤ සම්මුඛෙ කත්වා ධම්මවක්කං පවත්තෙසි. තදා කොපිසත සහසසස්ස පඨමාභිසමයෝ අහොසි. තදා කිර මහාදෙණනගරෙ දෙණෙ නාම නාගරාජා ගඞ්ගාරහදෙ පටිවසති මහිඞ්ගො මහානුභාවෝ මහාජනෙන සක්කතෝ ගරුකතෝ මානිතෝ පූජිතෝ. සෝ යසම්ං විසයෙ ජනපදවාසිනෝ මනුසසා තසස බලිකම්මං න කරොන්ති තෙසං විසයං අවසෙසන වා අභිවසෙසන වා සක්කරවසෙසන වා විනාසෙති. අථ නීරදසසනෝ නාරදෙ සත්ථා දෙණසස නාගරාජස්ස විනයනෙ බහූනඤ්ච පාණිනං උපනිසසයං දිසවා මහන්තා භික්ඛුසඞ්ඝෙන පරිවුතෝ තසස නාගරාජස්ස නිවාසඨානමගමාසි. තතෝ නං මනුසසා දිසවා එවමාහංසු: භගවා එත්ථ ඤාරවිසෝ උග්ගතෙජෝ මහිඞ්ගො මහානුභාවෝ නාගරාජා පටිවසති, සෝ මහානුභාවෙ මනුසෙ විහෙ ඨෙසසති න ගණ්හඞ්ඛන්ති. භගවා පන නෙසං වචනං අසුණන්තො විය අගමාසි. ගන්ත්වා ච තස්ථස්ස නාගරාජස්ස සක්කාරත්ථාය කතෙ පරම සුරභිගන්ධෙ පුප්ඵාසන්තරෙ නිසීදි. මහාජනෝ කිර නාරදසස ච මුනිරාජස්ස දෙණසස ච නාගරාජස්ස විඤ්ඤාපි යුඩං පඤාමාති සන්නිපති. අථ අභිනාගො මුනිනාගං තථා නිසින්නං දිසවා මක්කං අසහමානෝ සන්දිස්සමානකායෙ හුත්වා පඨපායි. දසබලොපි පඨපායි. පුන නාගරාජා පජ්ජලි. මුනිරාජාපි පජ්ජලි. අථ සෝ නාගරාජා දසබලසරීරතෝ නික්ඛන්තාහි ධූමජාලාහි අතිවිය කිලන්තසරීරෝ දුක්ඛං අසහමානෝ විසවෙගෙන නං මාරෙසසාමීති විසං විස්සජ්ජෙසි. විසස්ස වෙගෙන සක්කලොපි ජම්බුදීපෝ විනස්සෙය්‍ය, තං පන විසං දසබලස්ස සරීරෙ එකලොමම්පි කම්පෙතුං නාසක්ඛි. අථ සෝ නාගරාජා කා නුඛෝ සමණස්ස පවත්තිනි ඔලොකෙන්තො සරදසමයෙ සුරියං විය වඤං විය ච පරිපුණ්ණං ඡබ්බණ්ණාහි බුඩරංසීහි විරොචමානං විපපසන්නාවදනසොභං භගවන්තං දිසවා අහො මහිඞ්ගො වතායං සමණෙ මයා පන අත්තනො බලං අජානන්තෙන අපරඛන්ති විනෙතබ්බා තාණං ගවෙසි භගවන්තං යෙව සරණමුපගඤ්ඡි. අථ නාරදෙ මුනිරාජා තං නාගරාජං විනෙත්වා තත්ථ සන්නිපතිතස්ස මහාජනස්ස විත්තපසාදනත්ථං යමකපාටිහාරියං අකාසි. තදා පාණිනං නවුතිකොටි සතසසානි අරහන්තෙන පතිඨහිංසු. සෝ දුතියෝ අභිසමයෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

මහාදෙණිං නාගරාජං විනයනෙත්තා මහාමුනි,
පාවිහෙරං තදුකාසි දස්සයන්තෝ සදෙවකෙ.

තදු දෙවමනුස්සානං තමහි ධම්මප්පකාසනෙ,
නවුතිකොටිසහස්සානි තරිංසු සබ්බසංසයන්ති.

තත්ථ **පාවිහෙරං තදුකාසීති** අකාසි යමකපාටිහාරියන්ති අත්ථෝ; අයමෙව වා පාඨෝ; "තදු දෙවමනුස්සා වා"තිපි පාඨෝ. තත්ථ **දෙව මනුස්සානන්ති** සාමිඅත්ථෙ පච්චත්තං, තස්මා දෙවානං මනුස්සානං නවුතිකොටිසහස්සානීති අත්ථෝ; **තරිංසූති** අතික්කමිංසු; යදු පන අත්තනෝ පුත්තං නන්දුත්තරකුමාරං ඔවදි තදු අසීතියා කොටිසහස්සානං තතියාභිසමයෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

යමහි කාලෙ මහාවීරෝ ඔවදි සකමත්රජං,
අසීතිකොටිසහස්සානං තතියාභිසමයෝ අහූති.

යදු පන' ථුල්ලකොඝිතනගරෙ භද්දසාලෝ ච විජිතමිත්තෙත්ථ ච වෙ බ්‍රාහ්මණසභායා අමතරහදං ගවෙසමානා පරිසතිං නිසින්නා අතිවිය සාරදං නාරදසමාසම්බුඩ්ඩමදදංසු, තෙ භගවතෝ කායෙ වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණානි දිස්වා අයං ලොකෙ චිත්තච්ඡදෙ, සමාසම්බුඩ්ඩෝ නිඝං ගන්ත්වා භගවති සඤ්ඤාතසඩ්ඩා සපරිවාරා භගවතෝ සන්තිකෙ පබ්බජිංසු. තෙසු පබ්බජිත්වා අරහත්තං පත්තෙසු භගවා භික්ඛූනං කොටිසතසහස්ස මජ්ඣෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. සෝ පඨමෝ සන්නිපාතෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

සන්නිපාතා තයෝ ආසුං නාරදස්ස මහෙසිනෝ,
කොටිසතසහස්සානං පඨමෝ ආසි සමාගමොති.

යස්මිං සමයෙ නාරදෙ සම්මාසම්බුඩ්ඩෝ ඤාතිසමාගමෙ අත්තනෝ පණ්ඩිතෝ පඤ්ඤාය බුඩ්ඩවංසං කථෙසි, තදු නවුතිකොටිභික්ඛුසහස්සානං දුතියෝ සන්නිපාතෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:

යදු බුඩ්ඩෝ බුඩ්ඩගුණං සන්දුනං පකාසයි,
නවුතිකොටිසහස්සානි සම්ඉ විමලා තදුති.

තත්ථ **විමලානි** විගතමලා, ඛීණාසවානි අත්ථෝ. යදු මහාදෙණනාග රාජවිනයනෙ පසන්නෝ වෙරොචනෝ නාම නාගරාජා ගඞ්ගාය නදියා තිගාවුතප්පමාණං සත්තරතනමයං මණ්ඩපං නිම්මිණිත්වා සපරිවාරෝ සජනපදෙ අත්තනෝ දුනාගත දස්සනත්ථාය නිමන්තෙත්වා නාග

නාටකානි ච තාලාවචරෙ විවිධවෙසාලඞ්කාරධරෙ සන්නිපාතෙත්වා මහා සක්කාරෙන භගවතො සපරිවාරස්ස මහාදානං අදාසි. භොජනාවසානෙ භගවා මහාගඞ්ගං ඔතාරෙන්තො විය අනුමොදනමකාසි. තදා භුත්තානුමොදනෙ ධම්මං සුත්වා පඤ්ඤාසානං එහිභික්ඛු පබ්බජ්ජාය පබ්බජිතානං අසීතියා භික්ඛුසතසහස්සානං මජ්ඣෙ භගවා පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. සො තතියො සන්නිපාතො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

යදා වෙරොචනො නාගො දානං දදති සත්ථුනෝ,
තදා සම්මුඛා ජිනපුත්තා අසීතිසතසහස්සියොති.

තත්ථ **අසීතිසතසහස්සියෝති** සතසහස්සානං අසීතියෝ; තදා බොධිසත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තස්ස පස්සෙ අස්සමං මාපෙත්වා පඤ්චසු අභිඤ්ඤාසු අට්ඨසු සමාපත්තීසු ච විණ්ණවසී හුත්වා පවිවසති, අථ තස්මිං අනුක්කමපාය නාරදෙ භගවා අසීතිඅරහන්තකොටිහි දසහි ච අනාගාමිඵලක්ඛෙහි උපාසකසහස්සෙහි පරිවුතො තං අස්සමපදං අගමාසි. තාපසො භගවන්තං දිස්වාව පමුදිතහදයො සපරිවාරස්ස භගවතො නිවාසත්ථාය අස්සමං මාපෙත්වා සකලරත්තිං සත්ථුගුණෙ කිත්තෙත්වා භගවතො ධම්මකථං සුත්වා පුනදිවසෙ උත්තරකුරුං ගන්ත්වා තතො ආහාරානි ආහරිත්වා සපරිවාරස්ස බුද්ධස්ස මහාදානං අදාසි. එවං සත්තාහං මහාදානං දත්වා හිමවන්තතො අනගණං ලොහිතචන්දනං ආහරිත්වා තෙන ලොහිතචන්දනෙන භගවන්තං පූජෙසි. තතො තං දසබලො අමර නරපරිවුතො ධම්මකථං කථෙත්වා අනාගතෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි.

තෙන වුත්තං:-

අහං තෙන සමයෙන ජටිලො උග්ගතාපනො,
අන්තලික්ඛවරෝ ආසිං පඤ්චාභිඤ්ඤාසු පාරගූ.

තදුපහං අසමසමං සසඞ්ඝං සපරිජ්ජනං,[1]
අන්නපානෙන තපෙත්වා චන්දනෙනාභිපූජයිං.

සොපි මං බුද්ධො ව්‍යාකාසි නාරදෙ ලොකනායකො,
අපරිමෙය්‍යෙ ඉතො කප්පෙ බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති.[2]

පධානං පදහිත්වාන-පෙ-භෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.
තස්සාපි වචනං සුත්වා භියො භාවෙත්ව මානසං,
අධිඨහිං වතං උග්ගං දසපාරමිපූරියා.

තත්ථ **තාදුපහන්ති** තදුපි අහං; **අසමසමන්ති** අසමා නාම අතීතානාගතා බුද්ධා තෙහි අසමෙහි සමං තුල්‍යං අසමසමං; අථවා-අසමං විසමා, සමා අවිසමා සාධවෝ, තෙසු අසමසමෙසු සමෝ=අසමසමසමොති වත්තබ්බෙ

1. සී. I. & II. ලොකනායකං. 2. සී. III. & V. අයං බුද්ධො භවිස්සති.

එකස්ස සමයද්දස්ස ලොපං කත්වා වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං; අසමාවිසම සමනති අත්ථෝ; **සපරිජ්ජන**න්ති සඋපාසකජනං; "සොපි මං තද, නරමරූනං මජ්ඣෙ ව්‍යාකාසි චක්ඛුමා"තිපි පාඨෝ; සො උත්තානත්තෙවා; **සීසෙ භාවෙත්ව මානස**න්ති උත්තරිමපි භාවෙත්වා තොසෙත්වා හදයං; **අධිඤ්ඤිං වතං උගහ**න්ති උග්ගහං වතං අධිඤ්ඤිං; "උත්තරිං වතං අධිඤ්ඤිං දසපාරමිපූරයා"තිපි පාඨෝ.

තස්ස භගවතො ධඤ්ඤවතී නාම නගරං අහොසි, සුදෙවො නාම ඛත්තියො පිතා, අනොමා නාම මාතා, භද්දසාලො ච ජිතමිත්තො ච අග්ගසාවකා, වාසෙට්ඨො නාමුපට්ඨාකො, උත්තරා ච ඵග්ගුනී ච අග්ගසාවිකා, මහාසොණරුක්ඛො බොධි, සරීරං අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, තස්ස සරීරප්පභා නිච්චං යොජනං ඵරති, නවුතිවස්සසහස්සානි ආයු, තස්ස පන විජිතසෙනා[1] නාම අග්ගමහෙසි, නන්දුත්තරකුමාරො නාමස්ස පුත්තො අහොසි, විජිතො විජිතාවී විජිතාභිරාමොති තයො පාසාදා අහෙසුං, සො නවවස්සසහස්සානි අගාරං අජ්ඣාවසි, සො පදසාව මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමි.

තෙන වුත්තං:-

නගරං ධඤ්ඤවතී නාම සුදෙවො නාම ඛත්තියො,
අනොමා නාම ජනිකා නාරදස්ස මහෙසිනො.

භද්දසාලො ජිතමිත්තො අහෙසුං අග්ගසාවකා,
වාසෙට්ඨො නාමුපට්ඨාකො නාරදස්ස මහෙසිනො.

උත්තරා ඵග්ගුනී චෙව අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බොධි තස්ස භගවතො මහාසොණොති වුච්චති.

අට්ඨාසීති රතනානි අච්චුග්ගතො මහාමුනී,
කඤ්චනග්ඝියසඞ්කාසො දසසහස්සී විරොචති.

තස්ස ව්‍යාමප්පභා කායා නිද්ධාවති දිසොදිසං,
නිරන්තරං දිවාරත්තිං යොජනං ඵරතෙ තදා.

න කෙවි තෙන සමයෙන සමත්තා යොජනෙ ජනා,
උක්කාපදීපෙ උජ්ජලෙන්ති බුද්ධරංසෙන ඔත්ථටා.

නවුතිවස්සසහස්සානි ආයු විජ්ජති තාවදෙ,
තාවතා නික්ඛමනො සො තාරෙසි ජනතං බහුං.

යථා උළුඞ්ගපඤ්ඤත්තං උපසොභති,
තථෙව සාසනං තස්ස අරහන්තෙහි සොභති.

සොපි බුද්ධො අසමසමො තෙපි බීණාසවා අතුලතෙජා,
සබ්බං සමනතරහිතං නත්‍ථි රිත්තා සබ්බසඞ්ඛාරාති.

1. සී. III & V. ජිතසෙනා.

සංසාරසොතං තරණාය සෙසකෙ පපිපණ්ණකෙ,
ධම්මසෙතුං දළ්හං කත්වා නිබ්බුතො සො නරාසභො.

තත්ථ **කඝවුනගණිසඝඩිකාසොති** විවිධරතනවිචිත්තකඤ්චනමය අඟසිසදිසරූපසොභො; **දසසහස්සි විරොචතීති** තස්ස පභාය දසසහස්සිපි ලොකධාතු විරොචති; විරාජති අත්ථො. තමෙවත්ථං පකාසෙන්තො භගවා "තස්ස ව්‍යාමප්පභා කායා නිඛාවති දිසොදිසා"ත්‍යාති ආහ. තත්ථ **ව්‍යාමප්පභාති** ව්‍යාමප්පභා වියාති ව්‍යාමප්පභා; අභිඤ්ඤා භගවතො ව්‍යාමප්පභා වියාති අත්ථො. **න කෙචිති** එත්ථ නකාරෝ පරිසෙධත්ථො, තස්ස උත්තරපදේ උජ්ජාලෙනකියපදෙන සම්බන්ධො දට්ඨබ්බො; **උකඛාති දණ්ඩදීපිකා**; උකඛා වා පදීපෙ වා කෙචිපි ජනා න **උජ්ජාලෙන්ති** න පජ්ජාලෙන්ති; කස්මාති චෙ? බුද්ධරිරපභාය ඔභාසිතත්තා; **බුද්ධරංසෙනාති** බුද්ධරංසීහි; **ඔභට්ඨාති** ඔභට්ඨා ව අධිගතා; **උළූහිති** තාරාහි; යථා තාරාහි ගගනතලං විචිත්තං සොභති තථෙව **තස්ස** සාසනං අරහන්තෙහි විචිත්තං උපසොභතීති අත්ථො; **සංසාරසොතං තරණායාති** සංසාරසාගරස්ස තරණත්ථං; **සෙසකෙ පපිපණ්ණකෙති** අරහන්තෙ ඨපෙත්වා කල්‍යාණපුථුජ්ජනෙහි සද්ධිං සෙසසෙඛපුග්ගලෙති අත්ථො; **ධම්මසෙතුන්ති** මග්ගසෙතුං; සෙසපුග්ගලෙ සංසාරතො තාරෙතුං ධම්මසෙතුං ඨපෙත්වා කතසබ්බකිච්චෙවා හුත්වා පරිනිබ්බායීති අත්ථො. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තත්තා සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

නාරදබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සමන්තභද්‍ර නවමෙ බුද්ධවංසෙ.

නාරදබුද්ධස්ස පන සාසනං පඤ්චනවුතිවස්සානි පවත්තිත්වා අනන්තරා ධායි. සො ච කපේපා ඒතසස්මිඤ්ච තතො පරං කපානං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යං බුද්ධා ලොකෙ න උපපජ්ජිංසු බුද්ධසුඤ්ඤෙසු විගතබුද්ධලොකෙ අහොසි. තතො කපේපසු ච අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යෙසු විතිවත්තෙසු සතසහස්සකපමත්ථකෙ එකස්මිං කපේප එකෙ විජිතමාරෙ ඔඝිතභාරෙ මෙරුසාරෙ අසංසාරෙ සත්තසාරෙ සබ්බලොකුත්තරෙ **පදුමුත්තරෙ** නාම බුද්ධෙ ලොකෙ උදපාදි. සොපි පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චවිත්වා හංසවතී නගරෙ සබ්බජනානන්දනකරස්ස නන්දනස්ස නාම රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා උදිතකුලෙ ජාතාය සුජාතාය දෙවියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. සා දෙවතාහි කතාරක්ඛා දසන්නං මාසානං අච්චයෙන හංසවතුය්‍යානෙ පදුමුත්තරකුමාරං විජායි. පටිසන්ධියමස්ස ජාතියඤ්ච හෙතුවුත්තපපකාරාති පාඨිහාරියානි අහෙසුං. තස්ස කිර ජාතියං පදුමවස්සං වස්සි, තෙන තස්ස නාමගහණදිවසෙ ඤාතකා පදුමුත්තර කුමාරොත්වෙව නාමමකංසු. සො දසවස්සසහස්සානි අගාරං අජ්ඣාවසි,

නාරවාහනා යසවාහනා වසවත්තී නාමකා තිණ්ණං උතූනං අනුච්ඡවිකා තයෝ වස්ස පාසාදා අහෙසුං. වසුදත්තාදෙවී පමුඛානං ඉත්ථීනං සත්තසහස්සං විසතිසහස්සානි ච පච්චුපට්ඨිතානි අහෙසුං. වසුදත්තාය දෙවියා පුත්තෙන සබ්බගුණානුත්තරෙ උත්තරකුමාරෙ උපපන්නෙ සෝ චත්තාරි නිමිත්තානි දිස්වා මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමිස්සාමීති විඤ්ඤත්තිං වස්ස විත්තිතමත්තෙනෙවෙව වසවත්තීනාමකෙ පාසාදෙ කුම්භාකාරකවකං විය ආකාසමබ්භුග්ගන්ත්වා දෙවවිමානම්ව පුණ්ණචන්දං විය ච ගගනතලෙන ගන්ත්වා බොධිරුක්ඛං මණ්ඩං කරොන්තො සොභිතබුද්ධවංසවණ්ණනාය ආගතපාසාදෙ විය භූමියං ඔතරි. මහාපුරිසො කිර තතො පාසාදතො ඔතරිත්වා විසාඛපුණ්ණමාය උජ්ජනිං නිගමෙ රුචිනන්දසෙඨිධීතාය දින්නං මධුපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා සාලවනෙ දිවාවිහාරං වීතිනාමෙත්වා සායණ්හසමයෙ සුමිත්තාජීවකෙන දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො ගහෙත්වා සලලබොධිං උපගන්ත්වා පදක්ඛිණං කත්වා අට්ඨිංසහත්ථවිත්ථතං තිණසන්ථාරං සන්ථරිත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා චතුරඞ්ගවීරියං අධිට්ඨාය සමාරං මාරබලං විධමිත්වා පඨමයාමෙ පුබ්බනිවාසං අනුස්සරිත්වා දුතියෙ යාමෙ දිබ්බචක්ඛුං විසොධෙත්වා තතියෙ යාමෙ පච්චයාකාරං සම්මසිත්වා ආනාපානචතුත්ථජ්ඣානතො වුට්ඨාය පඤ්චසු ඛන්ධෙසු අභිනිවිසිත්වා උදයව්‍යයවසෙන සම්පණ්ඩිතස්ස ලක්ඛණානි දිස්වා යාව ගොත්‍රභුඤ්ඤණං වඩ්ඪෙත්වා අරියමග්ගෙන සකල බුද්ධගුණෙ පරිවිජ්ඣිත්වා සබ්බබුද්ධාවිණ්ණං අනෙකජාති-පෙ-ඛයමජ්ඣගාති උදානං උදානෙසි. තදා කිර දසසහස්සචක්කවාලබ්භන්තරං සකලම්පි අලඞ්කරොන්තං විය පදුමවස්සං වස්සි.

තෙනවුත්තං:-

නාරදස්ස අපරෙන සම්බුඩ්ඩො දිපදුත්තමො,
පදුමුත්තරෙ නාම ජිනෙ අකෙඛාබ්භෙ සාගරූපමෙ.

මණ්ඩූකපෙපා ච සෝ ආසි යමහි බුඩ්ඩො අජායථ,
උසභඤ්ඤාකුසලා ජනතා තමහි කපෙ අජායථාති.

තත්ථ **සාගරූපමෙ**ති සාගරසදිසගම්භීරභාවෙ; **මණ්ඩූකපෙපා ච සෝ ආසී**ති එත්ථ යස්මිං කපෙ වෙ බුද්ධා උප්පජ්ජන්ති සම්බහුලා වා අයං මණ්ඩූකපෙපා නාම, දුවිධො හි කපෙපා සුඤ්ඤකපෙපා අසුඤ්ඤකපෙපා චාති, තත්ථ සුඤ්ඤකපෙපෙ බුද්ධපච්චෙකබුද්ධඅක්කවත්තිනො න උප්පජ්ජන්ති තස්මා ගුණවන්තපුග්ගලෙහි සුඤ්ඤත්තා සුඤ්ඤකපෙපොති වුච්චති, අසුඤ්ඤකපෙපා පඤ්චවිධො සාරකපෙපා මණ්ඩූකපෙපා වරකපෙපා සාරමණ්ඩූකපෙපා භද්දකපෙපොති, තත්ථ ගුණසුඤ්ඤගුණසාර රහිතෙ කපෙපෙ ගුණසාරූපපාදකස්ස ගුණසාරජනනස්ස එකස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස පාතුභාවෙන සාරකපෙපොති වුච්චති. යස්මිං පන කපෙපෙ ලොකනායකා උප්පජ්ජන්ති සෝ මණ්ඩූකපෙපා නාමාති වුච්චති. යස්මිං පන කපෙපෙ තයො බුද්ධා උප්පජ්ජන්ති තෙසු පඨමෝ දුතියං

ලොකනාථං ව්‍යාකරොති දුතියො තතියනති, තඤ්ච මනුස්සා පමුදිත හදයා අත්තනා පත්තිතපණ්ඩානවසෙන වාරයන්ති **තස්මා** වරකපොත්‍ති වුච්චති. යස්මිං පන කපෙ චත්තාරෝ බුද්ධා උපජ්ජන්ති සොපි පුරිමකපතො විසිෂ්ඨතරත්තා සාරමණ්ඩකපොත්‍ති වුච්චති. යස්මිං **කපෙ** පඤ්ච බුද්ධා උපජ්ජන්ති සො භදදකපොත්‍ති වුච්චති සො පන අතිදුල්ලභො තස්මිං පන කපෙ යෙභුය්‍යෙන සත්තා කල්‍යාණපුථු බහුලා භොන්ති යෙභුය්‍යෙන තිහෙතුකා කිලෙසක්ඛයං කරොන්ති දුහෙතුකා සුගතිගාමිනො භොන්ති අහෙතුකා හෙතුං පටිලභන්ති. තස්මා සො කපො භදදකපොත්‍ති වුච්චති තෙන වුත්තං:-"අසුඤ්ඤකපෙ පඤ්චවිධෙ"ති ආදි. යස්මිං පන කපෙ පදුමුත්තරදසබලො උපපජ්ජි සො සාරකපොපි සමානො ගුණසම්පත්තියා **මණ්ඩකපසදිසත්තා මණ්ඩකපොත්‍ති** වුත්තො, ඔපම්මත්‍ථෙ වාසද්දො දට්ඨබ්බො; **උසභා කුසලා**ති උපචිතපුඤ්ඤ; **ජනනා**ති ජනසමූහො.

පදුමුත්තරෙ පන පුරිසුත්තමෙ භගවා සත්තසත්තතාහං බොධි පල්ලඞ්ක විතිනාමෙත්වා පඨවියං පාදං නික්ඛිපිස්සාමීති දක්ඛිණපාදං අභිනීහරි. අථ පඨවිං භින්දිත්වා විමලනිම්මලකොමලකෙසරකණ්ණිකානි ජලජාමලාවිකලවිපුලපලාසානි අජ්ඣොත්‍ථරන්ති ජලජානි උට්ඨිංසු. තෙසං කිර ඛුරපරිත්තානි නවුතිහත්‍ථානි කෙසරානි තිංසහත්‍ථානි කණ්ණිකා දසහත්‍ථං එකෙකස්ස නවඝටපපමාණරෙණවො අහෙසුං. සත්‍ථා පන උබ්බෙධතො අට්ඨපණ්ණාසහත්‍ථො අහොසි. තස්ස උභිනනා බාහුනා මත්තරං අඩ්ඩරසහත්‍ථං නලාටං පඤ්චහත්‍ථං හත්‍ථපාදා එකාදසහත්‍ථා අහෙසුං. තස්ස එකාදසහත්‍ථෙන පාදෙන දසහත්‍ථාය කණ්ණිකාය අක්කන්තමත්තාය. නවඝටපමාණා රෙණවො උට්ඨහිත්වා අට්ඨපණ්ණාස හත්‍ථං සරීරපදෙසං උග්ගන්ත්වා මනොසිලාවුණ්ණවුණ්ණිතං විය කත්වා පවෙත්‍තන්ති තදුපාදාය සත්‍ථා පදුමුත්තරොත්‍තෙව ලොකෙ පඤ්ඤා යිත්‍ථාති සංයුත්තභාණකා වදන්ති. අථ සබ්බලොකුත්තරෙ පදුමුත්තරෙ භගවා බ්‍රහ්මායාචනං සම්පටිච්ඡිත්වා ධම්මදෙසනාය භාජනභූතෙ සත්තෙ ඔලොකෙන්තො මිථිලානගරෙ දෙවලං සුජාතඤ්ඣානි වෙ රාජපුත්තෙ උපනිස්සයසම්පන්නෙ දිස්වා තඤ්ඛණං යෙව අනිලපථෙන ගන්ත්වා මිථිලුය්‍යානෙ ඔතරිත්වා උය්‍යානපාලෙන වෙපි රාජකුමාරෙ පක්කොසාපෙසි. තෙපි ච අම්හාකං පිතුච්ඡා පුත්තෙ පදුමුත්තරකුමාරෙ පබ්බජිත්වා සම්මාසම්බොධිං පාපුණිත්වා අම්හාකං නගරං සම්පත්තෙ හන්ද මයං තං දස්සනාය උපසඞ්කමිස්සාමාති සපරිවාරා පදුමුත්තරං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා තං පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු. තතො දසබලො තෙහි පරිවුතො තාරාගණපරිවුතො පුණ්ණචන්දො විය විරොචමානො තඤ්ච ධම්මවක්කං පවත්තෙසි. තදා කොටිසතසහස්සානං පඨමො ධම්මාභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

පදුමුත්තරස්ස භගවතො පඨමෙ ධම්මදෙසනෙ,
කොටිසතසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහූති.

අපරෙන සමයෙන සරදතාපසසමාගමෙ මහාජනං නිරයසන්තාපෙන සන්තාපෙත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො සත්තනිංසසතසහස්සසඞ්ඛස්ස සත්තකායෙ ධම්මාමතං පායෙසි. සො දුතියො ධම්මාභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

තතො පරම්පි වස්සන්තෙ තප්පයන්තෙ ච පාණිනො,
සත්තනිංසසතසහස්සානං දුතියාභිසමයො අහූති.

යදා පන ආනන්දමහාරාජා විසතියා පුරිසසහස්සෙහි විසතියා අමච්චෙහි ච සද්ධිං පදුමුත්තරස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකෙ මිථිලනගරෙ පාතුරහොසි. පදුමුත්තරො ච භගවා තෙ සබ්බෙ එකාභිසමයෙන පබ්බාජෙත්වා තෙහි පරිවුතො ගන්ත්වා පිතුසඞ්ගහං කුරුමානො හංසවතියා රාජධානියා වසති. තස්මිං සො අම්හාකං භගවා විය කපිලපුරෙ ගගනතලෙ චඞ්කමන්තො බුද්ධවංසං කථෙසි. තදා පඤ්ඤාසාය සත සහස්සානං තතියො ධම්මාභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

යමහි කාලෙ මහාවීරො ආනන්දං උපසඞ්කමි,
පිතුසන්තිකමුපගන්ත්වා අහනී අමතදුන්දුභිං.

ආහතෙ අමතභෙරිම්හි වස්සන්තෙ ධම්මවුට්ඨියා,
පඤ්ඤාසසතසහස්සානං තතියාභිසමයො අහූති.

තස්මිං **ආනන්දෙ උපසඞ්කමී**ති පිතරං ආනන්දරාජානං සඞ්ගාය වුත්තං; **අහනී**ති අභිහනි; **ආහතෙ**ති ආහතාය; **අමතභෙරිම්හී**ති අමතභෙරියා; ලිඞ්ගවිපල්ලාසො දට්ඨබ්බො; "ආසෙවිතෙ"ත්‍යපි පාඨො. **තස්ස** ආසෙවිතායාති අත්ථො; **වස්සන්තෙ ධම්මවුට්ඨියා**ති ධම්මවස්සං වස්සන්තෙති අත්ථො. ඉදානි අභිසමයකරණූපායං දස්සෙන්තො:-

ඔවාදකො විඤ්ඤුපකො තාරකො සබ්බපාණිනං,
දෙසනාකුසලො බුද්ධො තාරෙසි ජනතං බහුන්ති.

ආහ.

තත්ථ **ඔවාදකොති** සරණසීලබ්ධනඞ්ගසමාදාන ගුණානිසංසවණ්ණනාය ඔවදතීති ඔවාදකො; **විඤ්ඤුපකොති** වත්තුසච්චං **විඤ්ඤුපෙතීති** විඤ්ඤුපකො; බොධකො. **තාරකොති** චතුරොඝතාරකො; යදා පන සත්ථා මිථිලනගරෙ මිථිලුය්‍යානෙ කොටිසතසහස්සභික්ඛුගණමජ්ඣෙ මාඝපුණ්ණමාය **පුණ්ණ**චන්දසදිසවදනො පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. සො පඨමො සන්නිපාතො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

සන්නිපාතා තයො ආසුං පදුමුත්තරස්ස සත්ථුනො,
කොටිසතසහස්සානං පඨමො ආසි සමාගමොති.

යදා පන භගවා වෙහාරපබ්බතකුච්ඡෙ වස්සාවාසං වසිත්වා පබ්බත සන්දස්සනත්ථං ආගතස්ස මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා නවුතිකොටි සහස්සානි එකාභික්ඛුභාවෙන පබ්බාජෙත්වා තෙහි පරිවුතො පාතිමොක්ඛං උද්දිසි සො දුතියො සන්නිපාතො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

යදා බුද්ධෝ අසමසමෝ වසී වෙභාරපබ්බතෙ,
නවුතිකොටි සහස්සානං දුතියෝ ආසි සමාගමොති.

පුන භගවති ගුණවති තිලොකනාථෙ මහාජනස්ස බන්ධනමොක්ඛං කුරුමානෙ ජනපදචාරිකං චරමානෙ අසීතිකොටිසහස්සානං භික්ඛූනං **සන්නිපාතො** අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

පුන චාරිකං **පක්කමනෙන** ගාමනිගමරඤ්ඤො,
අසීතිකොටිසහස්සානං තතියෝ ආසි සමාගමොති.

තත්ථ **ගාමනිගමරඤ්ඤොති** ගාමනිගමරඤ්ඤි; අයමෙව වා පාඨො. **තස්ස** ගාමනිගමරඤ්ඤි නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතානනන්ති අත්ථො. තදා අම්හාකං බොධිසත්තො අනෙකධනකොටිකො ජටිකො නාම මහාරාජා හුත්වා බුද්ධපමුඛස්ස **සඞ්ඝස්ස** සවිවරං වරදානමදාසි. සොපි තං භුත්තානුමොදනසමයෙ අනාගතෙ කප්පසතසහස්සමත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධෝ භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි.

තෙන වුත්තං:-

අහං **තෙන** සමයෙන ජටිකො නාම රාජිකො,
සම්බුද්ධපමුඛං සඞ්ඝං සභත්තං දුස්සමදාසහං.

සොපි මං තදා ව්‍යාකාසි සඞ්ඝමජ්ඣෙ නිසීදිය,
සතසහස්සෙ ඉතො කප්පෙ අයං බුද්ධෝ භවිස්සති.

පධානං පදහිත්වාන-පෙ-හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.

තස්සාපි වචනං සුත්වා උත්තරිං වත මධිඨහිං,
අනාසි මුඛතෝ දළ්හං ධිතිං දසපාරමිපූරියා.

තත්ථ **සම්බුද්ධපමුඛං සඞ්ඝන්ති** බුද්ධපමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස, සාමිඅත්ථෙ උපයොගවචනං; **සභත්තං දුස්සමදාසහන්ති** සවිවරං භත්තං අදාසිං අහන්ති අත්ථෝ; **උත්තරිං දළ්හන්ති** අතිදළ්හං; **ධිතින්ති** විරියං අකාසින්ති අත්ථෝ; පදුමුත්තරස්ස පන භගවතො කාලෙ නිසභියා නාම නාගෙහුං **සඞ්ඝ** දෙවමනුස්සා බුද්ධමෙව සරණමගමංසු.

තෙන වුත්තං:-

ව්‍යාහතා නිසභියා සඞ්ඝ විමනා දුම්මනා තදා,
න තෙසං කෙචි පරිවරන්ති රඤ්ඤො නිවෙස්සනන්ති තෙ.

සඞ්ඝ තත්ථ සමාගන්ත්වා උපගඤ්ඡුං බුද්ධ සන්තිකෙ,
තුවං නාථො මහාවීර සරණං හොතු වක්කුම.

අනුකම්පකො කාරුණිකො හිතෙසි සබ්බපාණිනං,
සම්පත්තෙ තිත්තියෙ සබ්බෙ පඤ්චසීලෙ පතිට්ඨහි.

එවං නිරාකුලං ආසි සුඤ්ඤකං තිත්තියෙහි තං,
විවිත්තං අරහන්තෙහි වසීභූතෙහි තාදිහි.

තඤ්ච **ව්‍යාහතා**නි විහතමානදප්පා; **නිත්තියා**නි එඤ්ච තිත්ථං වෙදි තබ්බං, තිත්ථකරෙ වෙදිතබ්බා, තිත්තියා වෙදිතබ්බා, තඤ්ච සස්සතාදිදිට්ඨි වසෙන තරන්ති එත්ථාති තිත්ථං ලද්ධි; තස්සා ලද්ධියා උප්පාදකො තිත්ථකරො, තිත්ථේ භවා තිත්තියාති, පදුමුත්තරස්ස කිර භගවතො කාලෙ තිත්තියා පන නාහෙසුං යෙ පන සන්ති තෙපි ඊදිසා අහෙසුන්ති දස්ස නඤ්ච **ව්‍යාහතා නිත්තියා**නි ආදි වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං; **විමානා**නි විරූපමානසා; **දුම්මඝා**නි තස්සෙව වෙවචනං; **න තෙසං කෙචි පරිවරන්ති**නිති තෙසං අඤ්ඤතිත්තියානං කෙවිපි පුරිසා පරිකම්මං න කරොන්ති න භික්ඛං දෙන්ති න සක්කරොන්ති න ගරුකරොන්ති න පූජෙන්ති න ආසනා වුට්ඨහන්ති න අඤ්ජලිකම්මං කරොන්තීති අත්ථො; **රඤ්ඤො**නි සකරඤ්ඤතොපි, **නිවජ්ජභෝජනා**නීති නීහරන්ති; උස්සාදෙන්ති තෙසං නිවාසං න දෙන්තීති, අත්ථො; **තෙ**ති තෙ තිත්තියා; **උපගඤ්ඡුං බුද්ධසන්තිකෙ**නි එවං තෙහි රඤ්ඤාසිහි මනුස්සෙහි උස්සාදියමානා සබ්බෙපි අඤ්ඤ තිත්තියා සමාගන්ත්වා පදුමුත්තරදසබලමෙව සරණමගමංසු තිං අම්හාකං සත්ථා නාථො ගති පරායනං සරණන්ති එවං වත්වා **සරණමගමංසූ**ති අත්ථො; අනුකම්පතීති=**අනුකම්පකො**; කරුණාය චරතීති=**කාරුණිකො**; **සම්පත්තෙ**නති සමාගතෙ සරණමුපගතෙ තිත්තියෙ; **පඤ්චසීලෙ පතිට්ඨහි**නි පඤ්චසීලෙසු පතිට්ඨාපෙසීති අත්ථො; **නිරාකුලං**නති අනාකුලං අඤ්ඤලද්ධිකෙහි අසම්මිස්සන්ති අත්ථො; **සුඤ්ඤක**න්ති සුඤ්ඤං රිත්තං තෙහි නිත්තියෙහි; **තං**හි තං භගවතො සාසනන්ති වචනසෙසො දට්ඨබ්බො; **විවිත්ත**න්ති විවිත්තවිවිත්තං; **වසීභූතෙහී**නි වසිභාවප්පත්තෙහි.

තස්ස පදුමුත්තරස්ස භගවතො හංසවතී නාම නගරං අහොසි, පිතා පනස්ස ආනන්දො නාම ඛත්තියො, මාතා සුජාතා නාම දෙවී, දේවලො ච සුජාතො ච අග්ගසාවකා, සුමනො නාම උපට්ඨාකො, අම්මා ච අසමා ච අග්ගසාවිකා, සලලරුක්ඛෙ බොධි, සරීරං අට්ඨාසීති හත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරප්පභා වස්ස සමන්තා වාදසයොජනානි ඵරිත්ථ, වස්සසතසහස්සං ආයු අහොසි, වසුදත්තා නාම අග්ගමහෙසි, උත්තරෝ නාම පුත්තෙතා අහොසි, පදුමුත්තරෝ නාම භගවා පරමාභිරාමෙ නඤ්ඤරාමෙ කිර පරිනිබ්බුතො ධාතුයො පනස්ස න විකිරිංසු. සකල ජම්බුදීපවාසිනො මනුස්සා සමාගම්ම වාදසයොජනුබ්බෙධං සත්තරතන මයං චෙතියමකංසු.

තෙන වුත්තං:-

නගරං හංසවතී නාම ආනන්දො නාම ඛත්තියො,
සුජාතා නාම ජනිකා පදුමුත්තරස්ස මහෙසිනො.

දෙවලෝ ච සුජාතෝ ච අහෙසුං අග්ගසාවකා,
සුමනෝ නාමුපඨාකෝ පදුමුත්තරස්ස මහෙසිනෝ.

අමිතා අසමා චෙව අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බෝධි තස්ස භගවතෝ සලලරුක්ඛොති වුච්චති.

අසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනධරානං අවවුඤ්ඣතෝ මහාමුනි,
කඤ්චනග්ඝියසඞ්කාසෝ වත්තිංසවරලක්ඛණෝ.

ඡබ්බා කාවාථ හිත්ථී ච රුක්ඛා නාගසිලුච්චයා,
න තස්සාවරණං අත්ථි සමන්තා චාදසයොජනෙ.

වස්සසතසහස්සානි ආයු විජ්ජති තාවදෙ,
තාවතා තිඨමානෝ සෝ තාරෙසි ජනතං බහුං.

සන්තාරෙත්වා බහුජනං තිත්ථිතෝ සබ්බසංසයං,
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධොව නිබ්බුතෝ සෝ සසාවකොති.

තත්ථ **නාගසිලුච්චයාති** නාගසඞ්ඛාතා සිලුච්චයා; **ආවරණන්ති** පටිච්ඡාදනං තිරොකරණං; **චාදසයොජනෙති** සමන්තා චාදස යොජනඨානෙ භගවතෝ සරීරප්පභා එරිත්වා රත්තන්දිවං තිඨතීති අත්ථෝ; සෙසගාථාසු සබ්බත්ථ පාකටමෙවාති. ඉතෝ පඨාය පාරමීපූරණාදි පුනප්පුනාගතමත්ථං සඞ්ඛිපිත්වා විසෙසත්ථමෙව වත්වා ගමිස්සාම් යදි පන වුත්තමෙව පුනප්පුන වක්ඛාම කථ අනත්තං ගමිස්සති අයං සංවණ්ණනානාති.

පදුමුත්තරබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සමත්තෙතා දසමෝ බුද්ධවංසෝ.

පදුමුත්තරෙ පන සම්මාසම්බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ සාසනෙපිස්ස අන්තර හිතෙ සත්තනවුතිකපප්පසතසහස්සානි(බුද්ධා නුපපජ්ජිංසු)බුද්ධසුඤ්ඤානි අහෙසුං. ඉතෝ පඨාය තිංසකප්පසහස්සානං මත්ථකෙ එකස්මිං කප්පෙ **සුමෙධෝ** ච **සුජාතෝ** චාති වෙ සම්මාසම්බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. තත්ථ අධිගතමෙධෝ සුමෙධෝ නාම බොධිසත්තෝ පාරමියෝ පූරෙත්වා තුසිත පුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තතෝ චවිත්වා සුදස්සනනගරෙ සුදත්තස්ස නාම රඤ්ඤෝ අග්ගමහෙසියා සුදත්තාය නාම දෙවියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගහෙත්වා දසන්නං මාසානං අච්චයෙන සුදස්සනුය්‍යානෙ තරුණදිවස කරෝ විය ජලධරවිවරගතෝ මාතුකුච්ඡතෝ නික්ඛමි. සෝ නවවස්ස සහස්සානි අගාරං අජ්ඣාවසි. තස්ස කිර සුවණ්ණසිරිවඩ්ඪ නාමකා තයෝ පාසාදා අහෙසුං. සුමනමහාදෙවිපමුඛානි අට්ඨචත්තාළීස ඉත්ථිසහස්සානි අහෙසුං. වත්තාරි නිමිත්තානි දිස්වා සුමනාය නාම දෙවියා පුනබ්භවූපපත්තෙන නාම පුත්තෙන ජාතෙ හත්ථියානෙන මහා භිනික්ඛමණං නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. මනුස්සානඤ්ච කොටිසතං අනුපබ්බජි. තෙහි සෝ පරිවුතෝ අට්ඨමාසෙ පධානචරියං චරිත්වා විසාඛපුණ්ණමාය නාකුලනිගමෙ නාකුලසෙට්ඨිනාය දින්නං මධුපායාසං **පරිභුඤ්ජිත්වා**

සාලවනෙ දිවාවිහාරං විතිනාමෙත්වා සිරිවඩ්ඪජීවකෙන දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො ගහෙත්වා නීපබොධිමූලෙ වීසතිහත්ථවිත්ථතං තිණසන්ථරං සන්ථරිත්වා මාරබලං විධමිත්වා අභිසම්බොධිං පාපුණිත්වා අනෙකපාතිහාරියානි දස්සෙත්වා තයෙන උදෙනං උදෙනෙත්වා සත්තසත්තාහං බොධිසම්පෙයෙව විතිනාමෙත්වා අට්ඨමෙ සත්තාහෙ බ්‍රහ්මුනො ධම්මයාචනං සම්පටිච්ඡිත්වා භබ්බපුග්ගලෙ ඔලොකෙන්තො අත්තනො කණිට්ඨභාතුකං සරණකුමාරං සච්චකාලි කුමාරඤ්ච අත්තනා සඞ්ගං පබ්බජිතානං භික්ඛූනඤ්ච කොසියතං වත්තුසච්ච ධම්මපරිවෙධසමත්ථේ දිස්වා ආකාසෙන ගන්ත්වා සුදස්සනනගරස්මිං සුදස්සනුය්‍යානෙ ඔතරිත්වා උය්‍යානපාලෙන අත්තනො භාතුකෙ පක්කොසාපෙත්වා තෙසං සපරිවාරානං මජ්ඣෙ ධම්මචක්කං පවත්තෙසි. තදූ කොසියතසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. අයං පඨමො අභිසමයො.

තෙන වුත්තං:-

පදුමුත්තරස්ස අපරෙන සුමෙධො නාම නායකො,
දුරාසදෙ උග්ගතෙජෙ සබ්බලොකුත්තමෙ මුනී.

පසන්නනෙත්තෙ සුමුඛෙ බ්‍රහා උජු පතාපවා,
හිතෙසී සබ්බසත්තානං බහූ මොචෙසි බන්ධනා.

යදූ බුද්ධො පාපුණිත්වා කෙවලං බොධිමුත්තමං,
සුදස්සනමහි නගරෙ ධම්මචක්කං පවත්තයි.

තස්සාභිසමයා තීණි අහෙසුං ධම්මදෙසනෙ,
කොසියතසහස්සානං පඨමාභිසමයො අහූනි.

තත්ථ **උග්ගතෙජෙත්ති** උග්ගතතෙජෙ; **පසන්නනෙත්තෙත්ති** සුද්ධි පසන්නානයනෙ; ධොවිත්වා මජ්ජිත්වා ඨපිතමණිගුලිකා විය පසන්නානි නෙත්තානි හොන්ති තස්මා සෙ පසන්නනෙත්තෙත්ති වුත්තො, මුදුසිනිද්ධ නීලවිමලපුඵ්ඵමපඵ්මාවුතසුපපසන්නනයනොති අත්ථො; සුපපසන්නාපඤ්ච නයනොනිපි වත්තුං වට්ටති; **සුමුඛොති** පරිපුණ්ණසරදචන්දසදිසවදනො; **බ්‍රහාති** අසීතිහත්ථප්පමාණසරීරත්තා බ්‍රහා මහන්තො, අඤ්ඤෙහි අසාධාරණසරීරප්පමාණොති අත්ථො; **උජූති** බ්‍රහ්මුජූගත්තා උජූමෙව උග්ගතසරීරො දෙවනගරෙ සම්මසිත සුවණ්ණතොරණසදිසවරසරීරොති අත්ථො; **පතාපවාති** විජෙජාතමානසරීරො; **හිතෙසීති** හිතගවෙසී; **අභිසමයා තීණීති** අභිසමයා තයො; ලිඞ්ගවිපල්ලාසො කතො.

යදූ පන භගවා කුම්භකණ්ණසදිසානුභාවං කුම්භකණ්ණං නාම මනුස්සගක්ඛං මහාඅට්ඨමුඛෙ සන්දිස්සමානඤොරසරීරං වත්තනි අට්ඨ සඤ්ඤාරං ඡව්ජ්ඣිත්වා පවත්තමානං පච්චූසසමයෙ මහාකරුණා සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා තතො උට්ඨාය ලොකං ඔලොකෙන්තො දිස්වා එකො ව අසහායො තස්ස යක්ඛස්ස භවනං ගන්ත්වා අන්තො පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තෙ සිරිසයනෙ නිසීදි. අථඛො සො යක්ඛො මක්ඛං අසහමානො දණ්ඩාහතො ඡොරවිසො ආසිවිසො විය සඞ්කුඩො දසබලං

හිංසාපෙතුකාමෝ අත්තනෝ අත්තභාවං ඤෝරතරං කත්වා පබ්බතසදිසං සීසං කත්වා සුරියමණ්ඩලසදිසානි අක්ඛීනි නිම්මිණිත්වා නඛඟලසීස සදිසා දීඝවිපුලතික්ඛිණදාඨායෝ කත්වා ලම්බනීලවිපුලවිසමොදරෝ තාලක්ඛන්ධසදිසබාහු විපිටකමිරුපවඩ්ඪකායෝ පබ්බතබිලසදිසවිපුල රත්තමුඛෝ ථූලපිඞ්ගලඛරඵරුසකෙසෝ අතිභයානකදස්සනෝ හුත්වා ආගන්ත්වා සුමෙධස්ස භගවතෝ පුරතෝ ඨත්වා පධූපායන්තෝ පජ්ජලන්තෝ පාසාණපබ්බතගඬිජාලසලිලකද්දමඡාරිකායුධඞ්ගාරවාලිකපකාරා නව විධා වස්සවුට්ඨියෝ වස්සන්ත්වා භගවතෝ ලොමග්ගමත්තම්පි වාලෙතුං අසක්කොන්තෝ භගවන්තං පඤ්ඤං පුච්ඡන්ත්වා මාරෙමීති ආලවකෝ විය පඤ්ඤං පුච්ඡි. අථ භගවා පඤ්හව්‍යාකරණේන තං යක්ඛං විනයමුපනෙසි. තතෝ දුතියදිවසෙ කිරස්ස රඤ්ඤෝ මනුස්සා සකටභරිතෙන භත්තෙන සහ රාජකුමාරං ආහරිත්වා යක්ඛස්ස අදංසු. අථ යක්ඛෝ රාජකුමාරං බුද්ධස්ස අදාසි. අථවිචාරෙ සිතමනුස්සා භගවන්තං උපසංකම්මුං. තදා තස්මිං සමාගමෙ දසබලෝ යක්ඛස්ස මනොනුකූලං ධම්මං දෙසෙන්තෝ නවුතිකොටිසහස්සානං පාණීනං ධම්මවක්ඛුං උප්පාදෙසි. සෝ දුතියෙ ධම්මාභිසමයෙ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

පුනාපරං කුම්භකණ්ණං යක්ඛං සෝ දමයී ජිනෝ,
නවුතිකොටිසහස්සානං දුතියාභිසමයෙ අහූති.

යදා පන උපකාරිනගරෙ සිරිනන්දනුය්‍යානෙ චත්තාරි සච්චානි දෙසෙසි. තදා අසීතිකොටිසහස්සානං තතියෙ ධම්මාභිසමයෙ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

පුන පරං අමිතයසෙ වතුසච්චං පකාසයි,
අසීතිකොටිසහස්සානං තතියාභිසමයෙ අහූති.

සුමෙධස්සාපි භගවතෝ තයෝ සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨම සන්නිපාතෙ සුදස්සනනගරෙ කොටිසතඛීණාසවා. අහෙසුං. පුන දෙව කූටෙ පබ්බතෙ කඝිනඨ්ඨෙ දුතියෙ නවුතිකොටියෝ. පුන තතියෙ භගවති චාරිකං චරමානෙ අසීතිකොටියෝ අහෙසුං

තෙන වුත්තං:-

සන්නිපාතා තයෝ ආසුං සුමෙධස්ස මහෙසිනෝ,
ඛීණාසවානං විමලානං සන්නවිසතානි තාදිනං.

සුදස්සනං නගරවරං උපගඤ්ඡි ජිනෝ යදා,
තදා ඛීණාසවා භික්ඛූ සම්මුං සත්තකොටියෝ.

පුනාපරං දෙවකූටෙ භික්ඛූනං කඝිනඨ්ඨෙ,
තදා නවුතිකොටීනං දුතියෝ ආසි සමාගමෝ.

පුනාපරං දසබලෝ යදා වරති චාරිකං,
තදා අසීතිකොටීනං තතියෝ ආසි සමාගමෝති.

බොධිසත්තෝ උත්තරෝ නාම සබ්බඤ්ඤුත්තරෝ මානවෝ හුත්වා නිදහිත්වා ඨපිතං යෙව අසීතිකොපිධනං විස්සජ්ජෙත්වා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා තස්ස ධම්මං සුත්වා සරණේසු පතිට්ඨාය නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. සොපි තං සත්ථා භොජනාවසානෙ අනුමොදෙන්තෝ අනාගතෙ ගොතමෝ නාම බුද්ධෝ භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි.

තෙන වුත්තං:-

අහං තෙන සමයෙන උත්තරෝ නාම මානවෝ,
අසීතිකොටියෝ මය්හං ඝරෙ සන්නිචිතං ධනං.

කෙවලං සබ්බං දත්වාන සසඞ්ඝං ලොකනායකෙ,
සරණං තස්ස උපගඤ්ඡිං පබ්බජ්ජඤ්චාභිරොචයිං.

සොපි මං තදා ව්‍යාකාසි කරොන්තෙ අනුමොදනං,
තිංසකපපසහස්සමහි අයං බුද්ධෝ භවිස්සති.

පධානං පදහිත්වාන-පෙ-

ව්‍යාකරණගාථා විත්ථාරෙතබ්බා.

තස්සාපි වචනං සුත්වා භීය්‍යෝ චිත්තං පසාදයිං,
උත්තරිං වතමධිට්ඨාය් දසපාරමි පූරියා.

සුත්තන්තං විනයඤ්චාපි නවඞ්ගං සත්ථුසාසනං,
සබ්බං පරියාපුණිත්වාන සොභයිං ජිනසාසනං.

තත්ථපමත්තෙ විහරන්තෙ නිසජ්ජානවඛමෙ,
අභිඤ්ඤාසු පාරමිං පත්වා බ්‍රහ්මලොකමගඤ්ඡහන්ති.

තත්ථ සන්නිචිතන්ති නිහිතං නිධානවසෙන; **කෙවල**න්ති සකලන්ති අත්ථෝ; **සබ්බ**න්ති අසෙසතෝ දත්වා; **සඝඞ්ඝස්ස** සඞ්ඝස්ස තස්ස; **උපගඤ්ඡි**න්ති තං උපගඤ්ඡිං; උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං; **අභිරොචයි**න්ති පබ්බජිං; **තිංසකපපසහස්සමහීති** තිංසකපපසහස්සෙසු අතික්කන්තෙසූති අත්ථෝ.

තස්ස පන සුමෙධස්ස භගවතෝ සුදස්සනං නාම නගරං අහොසි, **සුදත්තෝ** නාම රාජා පිතා මාතා සුදත්තා නාම සරණෝ ච සබ්බකාමෝ ච වෙ අග්ගසාවකා සාගරෝ නාමුපඨාකෝ රාමා ච සුරාමා ච වෙ අග්ගසාවිකා මහානීපරුක්ඛෝ බොධි සරීරං අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි. ආයු නවුතිවස්සසහස්සානි නවවස්සසහස්සානි අගාරං අජ්ඣාවසි සුමනා නාම්ස්ස අග්ගමහෙසි පුනබ්බසුමිත්තෝ නාම පුත්තෝ හත්ථියානෙන නික්ඛමි. සෙසං ගාථාසු දිස්සති.

තෙන වුත්තං:-

සුදස්සනං නාම නගරං සුදත්තනා නාම ඛත්තියෝ,
සුදත්තනා නාම ජනිකා සුමේධස්ස මහෙසිනො.

සරණෝ සබ්බකාමෝ ච අහෙසුං අග්ගසාවකා,
සාගරෝ නාමුපට්ඨාකෝ සුමේධස්ස මහෙසිනො.

රාමා චෙව සුරාමා ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බොධි තස්ස භගවතෝ මහානීපෝ*ති වුච්චති.

අට්ඨාසීතිරතනානි අච්චුග්ගතෝ මහාමුනී,
පභාසෙති දිසා සබ්බා චන්දෝ තාරගණෙ යථා.

චක්කවත්තිමණී නාම යථා තපති යොජනං,
තථෙව තස්ස රතනං සමන්තා එරති යොජනං.

නවුතිවස්සසහස්සානි ආයු විජ්ජති තාවදෙ,
තාවතා නිඨමාගතෝ සො තාරෙසි ජනතං බහුං.

තෙවිජ්ජා ඡළභිඤ්ඤා බලප්පත්තෙහි තාදිහි,
සමාකුලමිදං ආසි අරහන්තෙහි සාධුහි.

තෙපි සබ්බෙ අමිතයසා විපමුත්තා නිරූපධි,
ඤාණලොකං දස්සයිත්වා නිබ්බුතා තෙ මහායසාති.

තත්ථ **චන්දෝ තාරගණෙ යථා**ති යථා ගගනෙ පරිපුණ්ණචන්දෝ තාරගණෙ ඔභාසෙති පකාසෙති එවමෙව සබ්බාපි දිසා ඔභාසෙතීති අත්ථෝ; කෙචි "චන්දෝ පුණ්ණරසෝ යථා"ති පඨන්ති. සො උත්තානත්ථොව; **චක්කවත්තිමණී නාමා**නි යථා නාම චක්කවත්තිරඤ්ඤෝ මණිරතනං චතුහත්ථායාමසකටනාභිසමපරිණාහං චතුරාසීතිමණිසහස්ස පරිවාරං තාරගණපරිවුතස්ස සරදසමයපරිපුණ්ණරජනීකරස්ස සිරි සම්පිණ්ඩයමානං අවභාසයන්තමිව විපුලප්පභතතෝ පරමරමණීයදස්සනං මණිරතනමාගච්ඡති තඤ්ඤෙවමාගච්ඡන්තස්ස සමන්තතෝ යොජනප්පමාණං ඔකාසං ආභා එරති. එවමෙතස්ස සුමෙධස්ස භගවතෝ සරීරතෝ ආභා රතනං සමන්තතෝ යොජනං එරතීති අත්ථෝ. **තෙවිජ්ජ ඡළභිඤ්ඤෙත්ථි**හි තෙවිජ්ජෙහි ඡළභිඤ්ඤෙහි චාති අත්ථෝ; **බලප්පත්තෙහි**හීති ඉඬිබලප්පත්තෙහි; **තාදිහී**හි තාදිභාවප්පත්තෙහි; **සමාකුලන්ති සඞ්කිණ්ණං** එකකාසාවප්පජ්ජාතං **ඉදන්ති** සාසනං සන්ධායාහ මහීකලං වා, **අමිතයසාති** අමිතපරිවාරා; අතුලකිත්තියසා වා; **නිරූපධිනි** චතුරූපධි රහිතා; සෙසමෙත්ථ ගාථාසු සබ්බත්ථ පාකටමෙවාති.

සුමෙධබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සමත්තෙනා එකාදසමෝ බුද්ධවංසෝ.

"මහානීමෙබා"ති කත්ථචි.

තතෝ තස්සාපරභාගෙ **තස්මිංයෙව මණ්ඩකපෙප** අනුපුබ්බෙන අපරිමිතායුකෙසු සත්තෙසු අනුක්කමෙන පරිහායිත්වා නවුතිවස්ස සහස්සායුකෙසු ජාතෙසු සුජාතරූපකාලෙ පරිසුද්ධජාතො **සුජාතො** නාම සත්ථා ලොකෙ උදපාදි. සො පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතපුරෙ **නිබ්බත්තිත්වා** තතො චවිත්වා සුමඞ්ගලනගරෙ උග්ගතස්ස නාම රඤ්ඤො පභාවතියා නාම මහෙසියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගහෙත්වා දසන්නං මාසානං අච්චයෙන මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමි. නාමගහණදිවසෙ චස්ස නාමං කරොන්තො සකලජම්බුදීපෙ සබ්බසත්තානං සුඛං ජනයන්තො ජාතොති සුජාතොත්වෙවස්ස නාමමකංසු. සො නවවස්සසහස්සානි අගාරං අජ්ඣාවසි; සිරි උපසිරි නප්පතිරූපා තස්ස තයො පාසාදා අහෙසුං සිරිනන්දදෙවිපමුඛානි තෙවත්තිඉත්ථිසහස්සානි පච්චුපට්ඨිතානි අහෙසුං සො චත්තාරි නිමිත්තානි දිස්වා සිරිනන්දදෙවියා උපසෙනනාමපුත්තෙන උපපත්තෙන හංසවහං නාම වරතුරඞ්ගමාරුය්හ මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. තං පබ්බජිතතො මත්තස්සානං කොටි අනුපබ්බජි. අථ සො තෙහි පරිවුතො නවමාසෙ පධානචරියං චරිත්වා විසාඛපුණ්ණමාය සිරි නන්දනතරෙ සිරිනන්දනසෙඝිස්ස ධිතාය දින්නං පරමමධුරං මධුපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා සාලවනෙ දිවාවිහාරං විහරිත්වා සායණ්හසමයෙ සුනන්දජවකෙන දින්නා අට්ඨනිණ්ණමුඛියො ගහෙත්වා වෙළුවොධං උපසඞ්කමිත්වා තෙහිනිංසහත්ථවිත්ථතං තිණසන්ථාරං සන්ථරිත්වා සූරියෙ ඛරමානෙයෙව සමාරං මාරබලං විධමිත්වා සම්මාසම්බොධිං පටිවිජ්ඣිත්වා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං උදපාදි උදපාදෙත්වා සත්තසත්තාහං බොධිසම්පෙයෙව විතිනාමෙත්වා බ්‍රහ්මුනා ආයාචිතො අත්තනො කණ්ඨභාතුකං සුදස්සන කුමාරං පුරොහිතපුත්තං දෙවතුමාරඤ්ච චතුසච්චධම්මපටිවෙධසමත්ථෙ දිස්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා සුමඞ්ගලනගරසම්පෙ සුමඞ්ගලුය්‍යානෙ ඔතරිත්වා උය්‍යානපාලෙන අත්තනො භාගිකං පුරොහිතපුත්තඤ්ච පඤ්චසතාසුපෙත්වා තෙසං ඔපරිවාරිකානං මජ්ඣෙ නිසින්නොව ධම්මචක්කං පවත්තෙසි. තස්ස අසීතියා කොටීනං ධම්මාභිසමයො අහොසි. අයං පඨමො අභිසමයො අහොසි. යදා පන භගවා සුදස්සනුය්‍යානවාරෙ මහාසාලමූලෙ යමකපාටිහාරියං කත්වා දෙවෙසු තාවතිංසෙසු වස්සමූපාගමි. තදා සත්ත කිංසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. අයං දුතියො අභිසමයො අහොසි. යදා පන සුජාතො දසබලො පිතුසන්තිකං ආගමාසි තදා සත්තියා සත්ත සහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. අයං තතියො අභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:–

තත්ථෙව මණ්ඩකපමහි සුජාතො නාම නායකො,
සීහගතු උභතක්ඛන්ධො අප්පමෙය්‍යො දුරාසදෝ.
වප්පෙව විමලෝ බුද්ධො සතරංසීව පභාපවා,
එවං සොභති සම්බුද්ධො ජලන්තො සිරියා සදා.
පාපුණිත්වාන සම්බුද්ධො කෙවලං බොධිමුත්තමං,
සුමඞ්ගලමහි නගරෙ ධම්මචක්කං පවත්තයි.

දෙසෙන්තෙ පවරං ධම්මං සුජාතෙ ලොකනායකෙ,
අසීතිකොටි අභිසම්බුජ්ඣිංසු පඨමෙ ධම්මදෙසනෙ.
යදා සුජාතෝ අමිතයසෝ දෙවෙ වස්සං උපාගමි,
සත්තතිංසසහස්සානං දුතියාභිසමයෝ අහූ.
යදා සුජාතෝ අසමසමෝ උපගඤ්ඡි පිතුසන්තිකං,
සත්තිසතසහස්සානං තතියාභිසමයෝ අහූති.

තස්මිඤ්ඤෙව මණ්ඩකප්පසම්හීති යස්මිං මණ්ඩකප්පෙ සුමෙධො භගවා උපපන්නො තස්මිංව කප්පෙ සුජාතො භගවා උපපන්නොති අත්ථො; **සීහහනූනි** සීහස්ස විය හනූ අස්සාති සීහහනු; සීහස්ස පන හෙට්ඨිම හනුමෙව පුණ්ණං හොති න උපරිමං, අස්ස පන මහාපුරිසස්ස සීහස්ස හෙට්ඨිමහනු විය චෙපි පරිපුණ්ණානි වාදයියා පඤ්ඤස්ස වන්දයදිසානි හොන්ති; **උභතකඛඤ්ඤොති** උභතස්ස ඉව සමවත්තපඤ්ඤො; සුවඩ්ඪිත සුවණ්ණලිඛිතවදිසඤ්ඤොති අත්ථො; **සතරංසිවාති** දිවසකරො විය; **සිරියාති** බුද්ධසිරියා; **බොධිමුත්තමඤාති** උත්තමං සම්බොධිං.

සුධම්මවතීනගරෙ සුධම්මිස්‍යානෙ ආගතානං මනුස්සානං ධම්මං දෙසෙත්වා සත්තිසතසහස්සානි එකාභිසමයෙ පබ්බාජෙත්වා තෙසං මජ්ඣෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. සො පඨමො සන්නිපාතො අහොසි. තතො පරං තිදිවොරොහනෙ භගවතො පඤ්ඤාසසතසහස්සානං දුතියො සන්නිපාතො අහොසි. පුන සුදස්සනකූටාරෙ භගවතො සන්නිපතෙ පබ්බජිත්වා අරහත්තං පත්තෙත්වා සුත්වා 'මයම්පි පබ්බජිස්සාමා'ති ආගතානි චත්තාරි පුරිසසතසහස්සානි ගහෙත්වා සුදස්සනවෙරෙ සුජාතං නරවසභං උපසඞ්කමි. තෙසං භගවා ධම්මං දෙසෙත්වා එකාභිසමයෙ පබ්බාජෙත්වා චතුරඞ්ගසමන්නාගතෙ සන්නිපාතෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. සො තතියො සන්නිපාතො අහොසි.

තෙන වුත්තං:–

සන්නිපාතා තයො ආසුං සුජාතස්ස මහෙසිනො,
ඛීණාසවානං විමලානං සන්තචිත්තාන තාදිනං.
අභිඤ්ඤාබලප්පත්තානං අප්පත්තානං භවාභවෙ,
සත්තිසතසහස්සානි පඨමං සන්නිපතිංසු තෙ.
පුනාපරං සන්නිපාතෙ තිදිවොරොහනෙ ජිනෙ,
පඤ්ඤාසසතසහස්සානං දුතියො ආසි සමාගමො.
උපසඞ්කමනෙනා නරවසභං තස්ස යො අඤ්ඤාවකොණ්ඩඤ්ඤො,
චතූහි සතසහස්සෙහි සම්බුඩ්ඪං උපසඞ්කමීති.

තස්ස අපපත්තානන්ති භවාභවෙ අසම්පත්තානන්ති අත්ථො; "අප්පත්තා භවාභවෙ"තිපි පාඨො, සොයෙවත්ථො; **තිදිවොරොහනෙති** සග්ග ලොකතො ඔතරනෙ; කත්තුකාරකෙ දළ්හඛ්බා; කාරකවිපල්ලාසෙන වුත්තං. අථවා තිදිවොරොහනෙති තිදිවතො ඔතරණෙ; **ජිනෙති** ජිනස්ස; සාමිඅත්ථෙ භුම්මං දළ්හඛ්බං.

තදා කිර අම්හාකං බොධිසත්තො චක්කවත්තිරාජා හුත්වා බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජන්තීති සුත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මකථං සුත්වා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සත්තහි රතනෙහි සඞ්ඝං චතුද්දීපිකමහාරජ්ජං[1] දත්වා සත්ථුසන්තිකෙ පබ්බජි. සකලදීපවාසිනොපි ජනා රඤ්ඤොදං ගහෙත්වා ආරාමිකකිච්චං සාධෙත්වා බුද්ධපමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස නිච්චං මහාදානං අදංසු. සොපි තං සත්ථා අනාගතෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි.

තෙන වුත්තං:-

අහං තෙන සමයෙන චතුද්දීපමහි ඉස්සරො,
අන්තලික්ඛචරො ආසිං චක්කවත්තී මහබ්බලො.
චතුද්දීපෙ මහාරජ්ජං රතනෙ සත්ත උත්තමෙ,
බුද්ධෙ නීයාදයිත්වාන පබ්බජිං තස්ස සන්තිකෙ.
ආරාමිකා ජානපදා උද්යානං පතිපිණ්ඩිය,
උපනෙන්ති භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පච්චයං සයනාසනං.
සොපි මං තදා ව්‍යාකාසි දසසහස්සිමහි ඉස්සරො,
තිංසකප්පසහස්සමහි අයං බුද්ධො භවිස්සති.
ඣානං පදහිත්වාන-පෙ-හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමන්ති.

තස්සාපි වචනං සුත්වා භියො හාසං ජනෙසහං,
අධිඨහිං වතං උග්ගං දසපාරම්පූරියා.
සුත්තන්තං විනයඤ්චාපි නවඞ්ගං සත්ථුසාසනං,
සබ්බං පරියාපුණිත්වාන සොභයිං ජිනසාසනං.
තත්ථප්පමත්තො විහරන්තො බ්‍රහ්මං භාවෙත්වා භාවනං,
අභිඤ්ඤාසු පාරමිං ගන්ත්වා බ්‍රහ්මලොකමගඤ්ඡහන්ති.

තත්ථ **චතුද්දීපමහී**ති සපරිවාරදීපානං චතුන්නං මහාදීපානන්ති අත්ථො; **අන්තලික්ඛචරො**ති චක්කරතනං පුරක්ඛත්වා ආකාසචරො; **රතනෙ සත්තෙ**ති හත්ථිරතනාදීනි සත්ත රතනානි; **උත්තමෙ**ති උත්තමානි; අථවා උත්තමෙ බුද්ධෙති අත්ථො දට්ඨබ්බො; **නීයාදයිත්වාන**ති දත්වාන; **උය්‍යාන**න්ති රඤ්ඤොදං; ආයන්ති අත්ථෙ; **පතිපිණ්ඩියා**ති රාසිං කත්වා සඞ්කඩ්ඪිත්වා; **පච්චයන්ති** චීවරාදි පච්චයං; **දසසහස්සිමහි ඉස්සරො**ති දසසහස්සිලොකධාතුයා ඉස්සරො; තදෙතං ජාතිකෙඛත්තං සඤ්ඤාය වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං, අඤ්ඤානම්පි ලොකධාතූනං ඉස්සරොභගවා; **තිංසකප්පසහස්සමහී**ති ඉතො පඤ්චතිංසකප්පසහස්සානං මත්ථකෙති අත්ථො.

පුන තස්ස පන සුජාතස්ස භගවතො සුමඞ්ගලං නාම නගරං අහොසි උග්ගතො නාම රාජා පිතා, පභාවති නාම මාතා, සුදස්සනො ච දෙවො ච වෙ අග්ගසාවකා, නාරදෙ නාම උපඨාකො, නාගා ච නාගසමාලා ච වෙ අග්ගසාවිකා, මහාවෙණුරුක්ඛො බොධි, සො කිර මන්දච්ඡරෙ,

1. සී. II. & V. චතුමහාරජ්ජං.

සතකඛණ්ඩො පරමරමණීයො වෙළුරියමණිවණ්ණගි විමලෙහි පතෙහගි සඤ්ඤාහාවිපුලසාඛො මයූරපිඤ්ඡකලාපො විය විරොචිත්ථ. තස්ස පන භගවතො සරීරං පණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි. ආයු නවුතිවස්ස සහස්සානි, සිරිනන්දු නාමස්ස අග්ගසාවකසි, උපසෙනො නාම පුත්තො, තුරඞ්ගයානෙන නික්ඛම්, සො පන වන්දවතීනගරෙ සිලාරාමෙ නාම පරිනිබ්බායි.

තෙන වුත්තං:-

සුමඞ්ගලං නාම නගරං උග්ගතො නාම ඛත්තියො,
මාතා පභාවතී නාම සුජාතස්ස මහෙසිනො.

සුදස්සනො ච දෙවො ච අහෙසුං අග්ගසාවකා,
නාරදෙ නාමුපඨාකො සුජාතස්ස මහෙසිනො.

නාගා ච නාගසමාලා ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බොධි තස්ස භගවතො මහාවෙළූති වුච්චති.

සො ච රුක්ඛො ජාතරූවිරෝ[1] අච්ඡිදෙ, හොති පත්තක්ඛො,
උජු වංසො බ්‍රහා හොති දස්සනෙය්‍යො මනොරමො.

එකක්ඛණ්ඩො පවඩ්ඪිත්වා තතො සාඛා පභිජ්ජති,
යථා සුබ්බඩ්ඪො මොරහත්ථො එවං සොභති සො ද්‍රුමො.

න තස්ස කණ්ටකා හොන්ති නාපි ජීදං මහා අහු,
විසිණ්ණසාඛො අවිරලො සන්දච්ඡායො මනොරමො.

පඤ්ඤාසරතනෙ ආසි උච්චත්තනෙන සො ජිනො,
සබ්බාකාරවරූපෙතො සබ්බගුණමුපාගතො.

තස්සපභා අසමසමා නිබ්බන්ති සමන්තතො,
අප්පමාණා අතුලියො ඔපමෙහි අනූපමා.

නවුතිවස්ස සහස්සානි ආයු විජ්ජති තාවදෙ,
තාවතා තිඨමානො සො තාරෙසි ජනතං බහුං.

යථාපි සාගරෙ ඌම් ගගනෙ තාරකා යථා,
එවං තදූ පාවචනං අරහන්තෙහි විත්ථතං.

සෙ ච බුඩ්ඪො අසමසමො ගුණානි ච තානි අතුලියානි,
සබ්බං සමන්තරහිතං නනු රිත්තා සබ්බසඞ්ඛාරාති.

තත්ථ **අච්ඡිදෙ**ති අපපවිදෙ; 'අනුදරා කඤ්ඤා'ති ආදිසු විය දට්ඨබ්බං; කෙචි "ජීදං හොති පරිත්තක"න්ති පඨන්ති; **පත්තක්ඛොති** බහුපත්තො මරකතමණිවණ්ණගි සම්පන්නොති අත්ථො; **උජූති** අවඞ්කා අකුටිලො; **වංසොති** වෙළු; **බ්‍රහාති** සමන්තතො මහා; **එකක්ඛණ්ඩොති**

1. සී. II. & V. ජාතරූපිරෙ.

අවනිරුහෝ එකොව අදුතියොති අත්ථෝ; **පවඩ්ඪිඛොති** වඩ්ඪිතා; **තතො ඝාඛා පභිජ්ජතී**ති තතෝ වංසතෝ පඤ්චවිධා ඝාඛා නිකඛමිත්වා පභිජ්ජිත්ථ; "තතෝ ඝාඛා පභිජ්ජථා"නිපි පාඨෝ. **සුබඛොති** සුඛු පිඤ්ඡ බඤ්ඣනාකාරෙන බඛෝ; **මොරහත්ථොති** ආතපනිවාරණත්ථං කතෝ බඛෝ මොරපිඤ්ඡකලාපෝ වුච්චති; **න තස්ස කණ්ටකා ඛොතනීති තස්ස** වංසස්ස කණ්ටකිනොපි රුක්ඛස්ස කණ්ටකා නාහෙසුං; **අවිරලොති** අවිරලඝාඛසඤ්ඡිත්තොත්ථෝ; **සඤ්ඣච්ඡායොති** ඝනච්ඡායෝ; අවිරලත්තා යෙව සඤ්ඣච්ඡායොති වුත්තෝ; **පඤ්ඤාසරතනෝ ආසීති** පඤ්ඤාසහත්ථෝ අහොසි; **සබ්බාකාරවරූපෙතොති** සබ්බෙන ආකාරෙන වරෙහි යෙව උපෙතෝ සබ්බාකාරවරූපෙතෝ නාම; **සබ්බගුණමුපාගතොති** අනන්තර පදස්සෙව වෙවචනමත්තං; **අපපමාණොති** පමාණරහිතෝ; පමාණං ගහෙතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා අපපමාණෝ; **අතුලියොති** අතුල්‍යෝ කෙනචි අයදිසොති අත්ථෝ; **අපපමිමිඝීති** උපමිතබ්බෙහි; **අනුපමොති** උපමාරහිතෝ; ඉමිනා ච ඉමිනා ච සදිසොති වත්තුං අසක්කුණෙය්‍ය භාවතෝ අනුපමොති අත්ථෝ; **ගුණානි ච තානීති** ගුණා ච තෙ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණාදයෝ ගුණාති අත්ථෝ; ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන වුත්තං; සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සුජාතබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සමතෙතා මාදසමෝ බුද්ධවංසෝ.

සුජාතස්ස පන අපරභාගෙ ඉතෝ කප්පසතාධික සහස්සකප්ප මත්ථකෙ එකසම්ං කප්පෙ **පියදස්සී අත්ථදස්සී ධම්මදස්සීති** තයෝ බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. තත්ථ පියදස්සී නාම සත්ථා පාරමියෝ පූරෙත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තතෝ චවිත්වා සුධඤ්ඤවතීනගරෙ සුදස්සනස්ස නාම රඤ්ඤෝ අග්ගමහෙසියා සුදත්තදේව්‍යා නාම කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගහෙත්වා දසන්නං මාසානං අච්චයෙන වරුණුය්‍යානෙ මාතු කුච්ඡිතො නික්ඛමි. තස්ස පන නාමගහණදිවසෙ ලොකස්ස පියානං පාපිහාරියවිසෙසානං දස්සිතත්තා පියදස්සීත්වෙව නාමමකංසු. සො නව වස්සසහස්සානි අගාරං අජ්ඣාවසි. තස්ස කිර සුනිමල විමල ගිරිබ්භා නාම තයො පාසාදා අහෙසුං, විමලමහාදෙවිපමුඛානි තෙත්තිංස ඉත්ථි සහස්සානි පච්චුපට්ඨිතානි හොන්ති. සො චත්තාරි නිමිත්තානි දිස්වා විමලාදෙවියා කඤ්චනෙ නාම පුත්තෙ උප්පන්නෙ ආජඤ්ඤරථෙන මහා භිනික්ඛමණං නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. එකා පුරිසකොපි තං අනුපබ්බජි. සො තෙහි පරිවුතෝ මහාපුරිසෝ ඡ මාසෙ පධානවරියං චරිත්වා විසාඛ පුණ්ණමාය වරුණබ්‍රාහ්මණගාමෙ වසභබ්‍රාහ්මණස්ස ධීතාය දින්නං මධු පායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා සාලවනෙ දිවාවිහාරං වීතිනාමෙත්වා සුජාතාජීව කෙන දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො ගහෙත්වා කකුධබොධිං උපසඞ්කමිත්වා තෙපඤ්ඤාසහත්ථවිත්ථතං තිණසන්ථාරං සත්ථරිත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා

සබ්බඤ්ඤුතඤාණං පටිවිජ්ඣිත්වා උදානං උදානෙත්වා තත්ථේව සත්ත සත්තාහං වීතිනාමෙත්වා අත්තනෝ අනුපබ්බජිතානං අරියධම්මපටිවෙධ සම්පත්තං ඤත්වා ආකාසෙන ගන්ත්වා උසභවතීනගරසමීපෙ උසභ වනුය්‍යානෙ ඔතරිත්වා භික්ඛුකොටිපරිවුතෝ ධම්මචක්කං පවත්තෙසි. තදා කොටිසතසහස්සානං ධම්මාභිසමයෝ අහොසි. අයං පඨමෝ අභි සමයෝ. පුන සුභවතියා නාම නගරස්ස අවිදූරෙ සුදස්සනපබ්බතෙ සුදස්සනෝ නාම දෙවරාජා පටිවසති. සෝ මච්ඡරිසිකෝ අහොසි. සකල ජම්බුදීපෙ පන මනුස්සා තස්ස අනුසංවච්ඡරං සතසහස්සඝණිකබලිං උපසංහරන්ති. සෝ සුදස්සනෝ දෙවරාජා නරරාජෙන සඬ්ඛ එකාසනෙ න්‍හාපිදිත්‍වා බලිං සම්පටිච්ඡති. අථ පියදස්සි භගවා තස්ස සුදස්සනස්ස දෙවරාජස්ස තං දිට්ඨිගතං විනොදෙස්සාමීති තස්මිං දෙවරාජෙ යක්ඛ සමාගමං ගතෙ තස්ස භවනං පවිසිත්වා සිරිසයනං ආරුය්හ ඡබ්බණ්ණ රංසියො විස්සජ්ජෙන්තො යුගන්ධරපබ්බතෙ සරදසුරියො විය නිසීදි. තස්ස පරිවාරපරිවාරිකා දෙවතායො මාලාගන්ධවිලෙපනාදීහි දසබලං පූජෙත්වා පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. සුදස්සනොපි දෙවරාජා යක්ඛසමාගමතො ආගච්ඡන්තො අත්තනො භවනතො ඡබ්බණ්ණරංසී නිච්ඡරන්තෙ දිස්වා විතෙතසි: 'අජ්ජඤ්ඤ පන දිවසෙසු මම භවනස්ස එදිසී අනෙක රංසිජාලසම්පජ්ජලිතභූති න දිට්ඨපුබ්බා. කො නුඛො ඉධ පවිට්ඨො දෙවෝ වා මනුස්සා වා'ති-ඔලොකෙන්තො උදයගිරිසිඛරමත්ථකෙ සරදසමය දිවසකරමිව ඡබ්බණ්ණරංසිජාලෙන අභිජ්ජලන්තං නිසින්නං භගවන්තං දිස්වා අයං මුණ්ඩකසමණෙ මම පරිජ්ජනෙහි පරිවුතො වර සයනෙ නිසින්නොති කොධාභිභූතමානසො හන්දාහං ඉමස්ස අත්තනො බලං දස්සෙස්සාමීති චින්තෙත්වා සකලං තං පබ්බතං එකජාලමාලමකාසි. ඉමිනා අග්ගිජාලෙන ජාරිකාභූතො මුණ්ඩකසමණොති ඔලොකෙන්තො අනෙකරංසිජාලවිසරවිප්ඵුරිතවරසරිරං පස්සන්නාවදනවණ්ණසොභං විප්ප සන්නඡවිරාගං දසබලමභිජ්ජලන්තං දිස්වා අයං සමණෙ අග්ගිදාහං සහති හන්දාහං ඉමං සමණං උදකොඝෙන ඔඝයෙව්වා මාරෙස්සාමීති අතීගම්භීරං උදකොඝං විමානාභිමුඛං පවත්තෙසි; තතො උදකොඝෙන පුණ්ණං තස්මිං විමානෙ නිසින්නස්ස භගවතො චීවරෙ අංසුමත්තං වා සරීරෙ රොමමත්තං වා න තෙමෙසි. තතො සුදස්සනෝ දෙවරාජා ඉමිනා සමණෙ නිරස්සාසෙ මතෙ භවිස්සතීති මන්ත්වා උදකං සඬ්කිපිත්වා ඔලොකෙන්තො භගවන්තං අසිතජ්ලධරවිවරගතං සරදසමයරජනිකරමිව විවිධරංසිජාලවිසරෙන විරාවමානං සකපරිසපරිවුතං නිසින්නං දිස්වා අත්තනො මක්කං අසහමානො හන්ද මාරෙස්සාමි නන්ති කොධෙන නව විධඅග්ගබවස්සං වස්සෙසි. අථස්ස භගවතො ආනුභාවෙන සබ්බාවුධානි නානාවිධපරමරුචිරදස්සනා සුරභිකුසුමමාලා හුත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ නිපතිංසු.

තතො තං අච්ඡරියං දිස්වා සුදස්සනෝ දෙවරාජා පරමකුපිත මානසෝ භගවන්තං උභොහි හත්ථෙහි පාදෙසු ගහෙත්වා අත්තනෝ භවනතො නීහරිතුකාමෝ උක්ඛිපිත්වා මහාසමුද්දං අභිරුහන්තිත්වා වාමක

වාලපඤ්ඤතං ගන්ත්වා 'කිංනනුඛෝ සමණෝ ජීවති මතෝ වා'ති ඔලෝ කෙත්වා තසම්ං යෙව ආසනෙ නිසින්නං දිස්වා අහෝ මහානුභාවෝ අයං සමණෝ නාහං ඉමං සමණං ඉතෝ නික්කඩ්ඪිතුං සක්කොමි යදිහි මං කොචි ජානිස්සති අනපපකෝ මෙ අයසෝ භවිස්සති යාවිමං කොචි න පස්සති තාව තං විස්සජ්ජෙත්වා ගමිස්සාමීති චින්තෙසි. අථ දසබලෝ තස්ස චිත්තාචාරං ඔලොකෙත්වා තථා අධිට්ඨාසි යථා තං සබ්බදෙවමනුස්සා පස්සන්ති. තස්මිඤ්ච දිවසෙ සකලජම්බුදීපෙ එකසත රාජානෝ තස්ස උපහාරඤ්චාය සන්නිපතිංසු තෙ භගවතෝ පාදෙ ගහෙත්වා නිසින්නං සුදස්සනං දෙවරාජානං නරරාජානෝ දිස්වා අභික්ඛකං දෙවරාජා මුනිරාජස්ස පියදස්සිස්ස සත්ථුනෝ පාදපරිවරියං කරොති අහෝ බුද්ධා නාම අච්ඡරියා අහෝ බුද්ධගුණා විසිට්ඨා භගවති පසන්නාචිත්තා සබ්බෙ භගවන්තං නමස්සමානා සිරසි අඤ්ජලිං කත්වා අට්ඨංසු. තඤ්ච පියදස්සී භගවා තං සුදස්සනං දෙවරාජානං පමුඛං කත්වා ධම්මං දෙසෙසි. තදා දෙවමනුස්සානං නවුතිකොටිසහස්සානි අරහත්තං පාපුණිංසු. සෝ දුතියෝ අභිසමයෝ අහොසි. යදා පන නවයොජනප්පමාණෙ කුමුද නගරෙ බුද්ධචච්ඡිකෝ දෙවදත්තෝ විය සොණත්ථෙරෝ නාම මහාපදුම කුමාරෙන සද්ධිං මන්තෙත්වා තස්ස පිතරං ඝාතාපෙත්වා පුන පියදස්සි බුද්ධස්ස වධාය නානප්පකාරං පයොගං කත්වාපි ඝාතිතුං අසක්කොන්තෙ සෝ දෙණ්ඩමුඛනාගරාජාරොහං පක්කොසාපෙත්වා තං උපලාපෙත්වා තමත්ථං ආරොචෙසි. යදා පනායං සමණෝ පියදස්සී ඉමං නගරං පිණ්ඩාය පවිසති තදා දෙණ්ඩමුඛං ගජවරං විස්සජ්ජෙත්වා පියදස්සිසමණං මාරෙහීති. අථ සෝ ආරොහෝ ඛිත්තාඛිතවිචාරණරහිතෝ රාජවල්ලභෝ අයං සමණෝ ඨානන්තරාපි මං වාවෙය්‍යාති මන්ත්වා සාධූති සම්පටිජ්ඡිත්වා දුතියදිවසෙ දසබලස්ස නගරප්පවෙසනසමයං සල්ලක්ඛෙත්වා සුජාතමත්ථක පිණ්ඩ කුම්භත්ථලං ඛන්ධසදිසදීඝසුණ්ඩතටං සුවිපුලමුදුකණණං මධුපිඞ්ගල නයනං සුන්දරකඤ්චනාසනං අනුවටඤ්ඤනජඝනං නිච්චතගුළඝාතුඅන්තරං ඊසාදිසරුචිරදන්තං සුවාලධිං අපවිත්තමෙවකං සබ්බලක්ඛණසම්පන්නං අසිතජලධරසදිසරුචිරදස්සනං සීහවික්කන්තගාමිනං ජඞ්ඝාමම්ව ධරාධරං සත්තප්පතිට්ඨං සත්තධාපහිත්‍යං සබ්බතෝ විස්සවන්තං විඛ්භමනාම්වානන්තකං උපසඞ්කම්ත්වා පිණ්ඩකබලඤ්ඤනධුපලෙපාදි විසෙසෙහි ඡියොපි මත්තපමත්තං කත්වා අරිවාරණවාරණං එරාවණ වාරණම්ව අරිජනවාරණං මුනිවාරණං මාරණත්ථාය පෙසෙසි.

අථ සෝ චිරදවරෝ මුත්තමත්තෙනාව ගජමහිසතුරඞ්ගනරනාරිසෝ හනත්වා හතරුධිරපරිසඤ්ජිතරජනිකරසරීරෝ අනන්තජාලපරියොනද්ධ නයනෝ සකටකවාටකූටාගාරවාරතොරණාදිනි භඤ්ජිත්වා කාකකුලල ගිජ්ඣාදීහි අනුපරියායමානෝ හතමහිසනරතුරඞ්ගදිරදදීනං අඞ්ගානි ආළුම්පිත්වා මනුස්සභක්ඛෝ යක්ඛෝ විය භක්ඛයන්තෝ දූරතොව දසබලං සිස්සගණපරිවුතං ආගච්ඡන්තං දිස්වා අනිලඤ්ජසදිසවෙගෝ වෙගෙන භගවන්තමභිගඤ්ඡි. අථ පුරවාසිනෝ පන ජනා භයසන්තාසපරිත මානසා පාසාදපාකාරවරයතරුපගතා තථාගතාභිමුඛමභිපතන්තං දිස්වා

භාභාකාරසද්දමකංසු. කෙවි පන උපාසකා තං නානාපකාරෙහි නයෙහි නිවාරයිතුමාරභිංසු. අථ සෝ බුඩ්ඩනාගෝ හත්ථිනාගමායන්තමෙලෝ කෙත්වා කරුණාවිප්ඵාරසීතලහදයෝ මෙත්තාය තං එරි. තතෝ සෝ හත්ථිනාගෝ මෙත්තාඵරණේන මුදුකතහදයයන්තානෝ අත්තනෝ දුසාපරාධං ඤත්වා ලජ්ජාය භගවතෝ පුරතෝ ඨාතුං අසක්කොන්තෝ පඨවියං පවිසන්තෝ විය සිරසා භගවතෝ පාදෙසු නිපති. එවං නිපන්නෝ පන සෝ තිමිරනිකරසදිසසරීරෝ සඤ්ඣාප්පභානුරඤ්ජිතවර කනකගිරිසිඛරසම්පගතෝ අසිතප්ලඛරනිකරෝ විය විරොචිත්ථ. අථෙවං මුනිරාජපාදමූලෙ කරිරාජං සිරසා නිපතන්තං දිස්වා නාගරජනා පරම පීතිපරිගතහදයා සාධුකාරසීහනාදං උක්කුඡිසද්දං පවත්තයිංසු. සුරභි කුසුමමාලා වන්දනගන්ධචුණ්ණාලඞ්කාරාදීහි තං අනෙකප්පකාරං පූජෙසුං සම්පත්තානා වෙලුකෙළිං පවත්තයිංසු. ගගනතලෙ සුරදුන්දුභියෝ අභිනදිංසු. අථ භගවා තමසිතගිරිසිඛරම්ව පාදමූලෙ නිපන්නං දිරදවරං ඔලොකෙත්වා අඞ්කුසඩජ්ඣාලසඞ්ඛචක්කාලඞ්කතෙන කරතලෙන ගජවර මත්ථකං පරාමසිත්වා තස්ස චිත්තානුකූලාය ධම්මදෙසනාය තං අනුසාසි.

ගජවර වදතො සුණොහි වාචං
ඔම හිතමත්ථයුතඤ්ච තං භණාමි,
තව වධනිරතං පදුඨභාවං
අපනය සන්තමුපෙහි චාරුදන්ති.

ලොභෙන දෙසෙන ච මොහතෝ වා
යෝ පාණිනෝ හිංසති චාරණින්ද,
සෝ පාණඝාතී සුචිරම්පි කාලං
දුක්ඛං සුඝොරං නරකෝ'නුභොති.

මාකාසි මාතඞ්ග පුනෙවරූපං
කම්මං පමාදෙන මදෙන වාපි,
අවීචියං දුක්ඛමසඤ්ඤකප්පං
පපෙජ්ජානි පාණං අතිපාතයන්තා.

දුක්ඛං සුඝොරං නරකෝ'නුභොත්වා
මනුස්සලොකං යදි යාති භීයෝ,
අප්පායුකෝ හොති චිරූපරූපෝ
විහිංසකෝ දුක්ඛවිසෙසභාගී.

යඤ්ච පාණං පරමං පියං තෙ
මහාජනෙ කුඤ්ජර මන්දනාග,
තථා පරස්සාපි පියාති ඤත්වා
පාණාතිපාතෝ පරිවජ්ජනීයෝ.

දෙසෙ ච හිංසානිරතෙ විදිත්වා
පාණාතිපාතා විරතෙ ගුණෙ ච,
පාණාතිපාතං පරිවජ්ජයිත්වා
සගෙහ සුඛං ඉච්ඡය භිං පරත්ථ.

පාණාතිපාතා විරතෝ සුදන්තෝ
පියෝ මනාපෝ භවතීධ ලොකෙ,
කායස්ස භෙදා ච පරං පනස්ස
සග්ගාධිවාසං කථයන්ති බුද්ධා.

දුක්ඛාගමං නිච්ඡති කොචි ලොකෙ
සබ්බෙපි ජාතා සුඛමෙසතෙව,
තස්මා මහානාග විහාය හිංසං
භාවෙහි මෙත්තං කරුණං ච කාලෙන.

අථෙවං දසබලෙනානුසාසියමානෝ දන්තීවරෝ සඤ්ඤං පටිලභිත්වා පරමවිනීතෝ විනයාචාරසම්පන්නෝ සිස්සෝ විය අහොසි. එවං සෝ පියදස්සී භගවා අමච්චා සත්ථෙනා විය ධනපාලං දෙණ්ඩමුඛං කරිවරං දමිත්වා තත්ථ මහාජනසමාගමෙ ධම්මං දෙසෙසි. තදා අසීතිකොටිසඞ්ඛා සහස්සානං ධම්මාභිසමයෝ අහොසි. අයං තතියෝ අභිසමයෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

සුජාතස්ස අපරේන සයම්භූ ලොකනායකෝ,
දුරාසදෝ අසමසමෝ පියදස්සී මහායසෝ.

සොපි බුද්ධෝ අමිතයසෝ ආදිච්චෝව විරොචති,
නිහනත්වාන තමං යබ්හං ධම්මචක්කං පවත්තයි.

තස්සාපි අතුලතේජස්ස අහෙසුං අභිසමයා තයෝ,
කොටියතසහස්සානං පඨමාභිසමයෝ අහූ.

සුදස්සනෝ දෙවරාජා මිත්තාදිඝිමරොචයි,
තස්ස දිඝීං විනොදෙන්තෝ සත්ථා ධම්මමදෙසයි.

ජනසන්නිපාතෝ අතුලෝ මහාසන්නිපති තදා,
නවුතිකොටියසහස්සානං දුතියාභිසමයෝ අහු.

යදා දෙණමුඛං හත්ථිං විනෙසි නරසාරථි,
අසීතිකොටියසහස්සානං තතියාභිසමයෝ අහූති.

සුමඞ්ගලනගරේ පාලිතෝ නාම රාජපුත්තෝ ච පුරොහිතපුත්තෝ සබ්බදස්සිකුමාරෝ චාති තෙපි සහායකා අහෙසුං. තෙ පියදස්සිමහි සම්මා සම්බුද්ධේ චාරිකං චරන්තෙ අත්තනෝ නගරං සම්පත්තෝති සුත්වා කොටියතසහස්සපරිවාරා පච්චුග්ගමනං කත්වා තස්ස ධම්මං සුත්වා සත්ථාහං මහාදානං දත්වා සත්තමේ දිවසෙ භගවතෝ භුත්තාවුමොදනාවසානෙ කොටියතසහස්සෙහි සද්ධිං පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිංසු. තෙසං පන මජ්ඣෙ භගවා පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. සෝ පඨමෝ සන්නිපාතෝ අහොසි. අථාපරේන සමයෙන සුදස්සනදෙවරාජස්ස සමාගමෙ නවුති කොටියෝ අරහත්තං පාපුණිංසු. තෙහි පරිවුතෝ සත්ථා පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. අයං දුතියෝ සන්නිපාතෝ අහොසි. පුන දෙණමුඛවිහායසෙ අසීතිකොටියෝ පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිංසු. තදාපි මජ්ඣෙ භගවා පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. අයං තතියෝ සන්නිපාතෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

සන්නිපාතා තයෝ ආසුං තස්සාපි පියදස්සිනෝ,
කොටිසතයහස්සානං පඨමෝ ආසි සමාගමෝ.

තතෝ පරං නවුතිකොටි යමිංසු එකතෝ මුනි,
තතියෙ යන්නිපානම්හි අසීතිකොටියෝ අහූති.

තදා අම්හාකං බොධිසත්තෝ **කස්සපෝ** නාම බ්‍රාහ්මණමාණවෝ ඉතිහාසපඤ්චමානං නිඝණ්ඩුං වෙදානං පාරගූ හුත්වා සත්ත ධම්මදෙසනං සුත්වා කොටියතසහස්සපරිවාරගණෝ පරමාරාමං සඞ්ඝාරාමං කාරෙත්වා සරණෙසු ච පඤ්චසීලෙසු ච පතිට්ඨාසි. අථ නං සත්ථා ඉතෝ අඨාරසකප්ප සතාච්චයෙන ගොතමෝ නාම බුද්ධෝ භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි.

තෙන වුත්තං:-

අහං තෙන සමයෙන කස්සපො නාම මාණවො,
අජ්ඣායකො මන්තධරෝ තිණ්ණං වෙදාන පාරගූ.

තස්ස ධම්මං සුණිත්වාන පසාදං ජනයිං අහං,
කොටිසතසහස්සෙහි සඞ්ඝාරාමං අමාපයිං.

තස්ස දත්වාන ආරාමං හට්ඨො සංවිග්ගමානසො,
සරණෙ පඤ්චසීලෙ ච දළහං කත්වා සමාදියිං.

සොපි මං තදා ව්‍යාකාසි සඞ්ඝමජ්ඣෙ නිසීදිය,
අඤ්ඤාරසෙ කප්පසතෙ අයං බ්‍රහ්මා භවිස්සති.

පධානං පදහිත්වාන-පෙ-හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.

තස්සාපි වචනං සුත්වා භීයො චිත්තං පසාදයිං,
උත්තරිං වතමධිට්ඨාසිං දසපාරම්පූරියාති.

තස්ස පන භගවතො සුධඤ්ඤං නාම නගරං අහොසි. පිතා සුදත්තො නාම රාජා, මාතා සුචන්දා නාම දෙවී, පාලිතො ච සබ්බදස්සී ච අග්ගසාවකා, සොභිතො නාමුපට්ඨාකො, සුජාතා ච ධම්මදින්නා ච වෙ අග්ගසාවිකා, කණ්ඩරුකෙඛා බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, නවුතිවස්සසහස්සානි ආයු, විමලා නාමස්ස අග්ගමහෙසී අහොසි, කණ්ඩවනාවෙලෝ නාම පුත්තො, සො ආජඤ්ඤරථෙන නික්ඛමීති.

තෙන වුත්තං:-

සුධඤ්ඤං නාම නගරං සුදත්තො නාම ඛත්තියෝ,
සුචන්දා නාම ජනිකා පියදස්සිස්ස සත්ථුනො.

පාලිතො සබ්බදස්සී ච අහෙසුං අග්ගසාවකා,
සොභිතො නාමුපට්ඨාකො පියදස්සිස්ස සත්ථුනො.

සුජාතා ධම්මදින්නා ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බොධි තස්ස භගවතො කණ්ඩරෝති පවුච්චති.

සොපි බුද්ධෝ අමිතයසෝ වත්තිංසවරලක්ඛණෝ,
අසීතිහත්ථුබ්බෙධෝ සාලරාජාව දිස්සති.

අඟ්ගිවණ්ණසුරියානං තස්සි තාදිසිකා පභා,
යථා ආසුං පභා තස්ස අසමස්ස මහෙසිනො.

තස්සාපි දෙවදෙවස්ස ආයු තාවතකං අහු,
නවුතිවස්සසහස්සානි ලොකෙ අට්ඨාසි චක්ඛුමා.

සොපි බුද්ධෝ අසමසමෝ යුගානිපි තානි අතුලියානි,
සබ්බං සමන්තරහිතං නත්‍ථි රිත්තා සබ්බසඞ්ඛාරාති.

තත්‍ථ **සරණං පඤ්ච සීලෙ** චාති තිසරණානි ච පඤ්චසීලානි චාති අත්‍ථෝ; **අභාරසෙ කපපසතෙනති** ඉතො අසඞ්ඛ්‍යාධිකස්ස කපපසහස්සස්ස අච්චයෙනාති අත්‍ථෝ; **සාලරාජාවාති** සබ්බඵලිඵුල්ලා පරමරමණීය දස්සනෝ සමවත්තසක්කෙඛෝ සාලරාජා විය දිස්සති; **යුගානිපි නාගීති** අග්ගසාවකයුගාදීනි යුගලානි; සෙසගාථාසු සබ්බත්‍ථ උත්තානමෙවාති.

පියදස්සිබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සමන්තෙතා තෙරසමෙ බුද්ධවංසෙ.

පියදස්සිම්හි සම්මාසම්බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ **තස්ස** සාසනෙ ච අන්තරහිතෙ පරිහායින්ථා වඩ්ඪින්ථා අපරිමිතායුකෙසු මනුස්සෙසු අනුක්‍රමෙන වස්සසතසහස්සායුකෙසු ජාතෙසු පරමච්ඡරාසි **අසඞ්ඛ්‍යසි** නාම බුද්ධො ලොකෙ උපපජ්ජි. සො පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චවිත්වා පරමසොභනෙ සොභනෙ නාම නගරෙ සාගරස්ස නාම රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා සුදස්සනදෙවියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හිත්වා දසමාසෙ ගබ්භෙ වසිත්වා සුවිඤ්ඤායෙන මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමි. මහාපුරිසෙ නික්ඛන්තමත්තෙන සුවිරකාලනිහිතානි කුලපරම්පරාගතානි මහානිධානානි ධනසාමිකා පටිලභිංසූති **තස්ස** නාමග්ගහණදිවසෙ අට්ඨදස්සිනි නාම මකංසු. සො දසවස්සසහස්සානි අගාරමජ්ඣෙ වසි. අමරගිරි සුරගිරි ගිරිවාහන නාමකා පරමසුරභිජනකා තයො **වස්ස** පාසාදූ අහෙසුං. විසාඛාදෙවිපමුඛානි තිංසඉත්ථිසහස්සානි අහෙසුං. සො චත්තාරි නිමිත්තානි දිස්වා විසාඛාදෙවියා සෙලකුමාරෙ නාම පුත්තෙ උප්පන්නෙ සුදස්සනං නාම අස්සරාජං ආරුහිත්වා මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. තං නව මනුස්සකොටියො අනුපබ්බජිංසු. තෙහි පරිවුතො සො මහාපුරිසෝ අට්ඨමාසෙ පධානචරියං චරිත්වා විසාඛපුණ්ණමාය සුචිබ්‍රහ්මණියා උපහාරභූතං ආනීතං සත්තසතානි සාලිමංසොදනං පරිභුඤ්ජිත්වා තරුණතරුසතසමලඞ්කතෙ තරුණසාලවනෙ දිවාවිහාරං වීතිනාමෙත්වා සායණ්හසමයෙ ධම්මරුචිනාමෙන නාගරජෙන දින්නා අට්ඨ කුසතිණමුට්ඨියො ගහෙත්වා චම්පකබොධිං උපසඞ්කමිත්වා තෙපඤ්ඤස හත්ථච්චිත්තං කුසතිණසන්ථරං සන්ථරිත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා සමෙබොධිං පත්වා සබ්බබුද්ධවිණ්ණං උදානං උදානෙත්වා සත්තසත්තාහං බොධිසමීපෙ යෙව විනිනාමෙත්වා බ්‍රහ්මුනො ධම්මයාචනං සම්පටිච්ඡිත්වා අත්තනා සහ පබ්බජිත නවභික්ඛුකොටියො අරියධම්මපවෙදනසමත්ථෙ දිස්වා ආකාසෙන ගන්ත්වා අනොමනගරසමීපෙ අනොමියාය්‍යෙන ඔතරිත්වා තෙහි පරිවුතො තත්ථ ධම්මවක්කං පවත්තෙසි. තදා කොටිසතසහස්සානං පඨමො ධම්මාභිසමයො අහොසි. පුන භගවති ලොකනායකෙ දෙව

ලොකවාරිකං චරිත්වා තත්‍ථ ධම්මං දෙසෙන්තෙ කොටිසතසහස්සානං ඵුතියො අභිසමයො අහොසි. යදා පන භගවා අත්‍ථදස්සී අම්හාකං භගවා විය කපිලපුරං සොභනනගරං පවිසිත්වා ධම්මං දෙසෙසි. තදා කොටි සතසහස්සානං තතියො ධම්මාභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

තස්සේව මණ්ඩකප්පම්හි අත්‍ථදස්සී මහායසො,
මහාතමං නිහනන්ත්වාන පභෙත්වා සබ්බාසිමුත්තමං.

බ්‍රහ්මුනා යාචිතො සන්තො ධම්මචක්කං පවත්තයි,
අමතෙන තපස්සී ලොකං දසසහස්සී සදෙවකං.

තස්සාපි ලොකනාථස්ස අහෙසුං අභිසමයා තයො,
කොටි සතසහස්සානං පඨමාභිසමයො අහූ.

යදා බුඩ්ඩො අත්‍ථදස්සී චරති දෙවචාරිකං,
කොටිසතසහස්සානං දුතියාභිසමයො අහූ.

පුනාපරං යදා බුඩ්ඩා දෙසෙසි පිතුසන්තිකෙ,
කොටිසතසහස්සානං තතියාභිසමයො අහූති.

තත්‍ථ **තස්සෙවා**ති තස්මිං යෙව කපෙපති අත්‍ථො; එත්‍ථ පන වරකපෙපා 'මණ්ඩකප්පෙ'ති අධිප්පෙතො යස්මිං කප්පෙ තයො බුඩ්ඩා **නිබ්බත්තනන්ති** සො කප්පො වරකප්පොති හෙට්ඨා පදුමුත්තරබුද්ධවංසවණ්ණනායං වුත්තෙ තස්මා වරකප්පො ඉධ මණ්ඩකප්පොති වුත්තෙ; **නිහනන්ත්වා**ති නිහනිත්වා; අයමෙව වා පාඨො; **සමන්තා**ති සමානෙ; **අමතෙනා**ති මඟඵලාධිගමාමතපානෙන; **තපස්සී**ති අතපපයි; **පිණෙසී** ති අත්‍ථො; **දසසහස්සී**ති දසසහස්සිලොකධාතූ; **දෙවචාරිකන්ති** දෙවානං චිනයනත්‍ථං දෙවලොකචාරිකන්ති අත්‍ථො.

සුචන්දකන්නගරෙ කිර සන්තෙ ච රාජපුත්තෙ උපසන්තෙ ච පුරොහිතපුත්තෙ නීසු වෙදෙසු සබ්බ සමයන්තරෙසු සාරමදිස්වා නගරස්ස චතූසු වාරෙසු චත්තාරො පණ්ඩිතෙ විසාරදෙ ච මනුස්සෙ ඨපෙසුං 'යං පන තුම්හෙ පණ්ඩිතා සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා පස්සථ සුණාථ වා තං අම්හාකං ආගන්ත්වා ආරොචෙථා'ති. තෙන ච සමයෙන අත්‍ථදස්සී ලොකනාථො සුචන්දකන්නගරං සම්පාපුණි. අථ තෙහි නිවෙසිතා පුරිසා ගන්ත්වා තෙසං දසබලස්ස තත්‍ථාගමනං පවිවෙදෙසුං. තතො තෙ සන්තොපසන්නා තථාගතාගමඤං සුත්වා පහට්ඨමානසා සහස්සපරිවාරා දසබලමසබලං පච්චුග්ගන්ත්වා අභිවාදෙත්වා නිමන්තෙත්වා සන්තොහං බුඩපමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස අසදිසං මහාදානං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සකල නගරවාසීහි මනුස්සෙහි සද්ධිං ධම්මකථං සුණිංසු. තස්මිං කිර දිවසෙ අඨ නවුතිසතසහස්සානි එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිංසු. තාය පරිසාය භගවා පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. සො පඨමෙ

සන්නිපාතො අහොසි. යදා පන භගවා අත්තනො පුත්තස්ස සෙලත්ථේරස්ස ධම්මං දෙසෙන්තො අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤාදී පසාදෙත්වා එකීභික්ඛුභාවෙන පබ්බාජෙත්වා අරහත්තං පාපෙත්වා පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. සො දුතියො සන්නිපාතො අහොසි. පුන මහාමඛුලසමාගමෙ මාඝපුණ්ණමායං දෙවමනුස්සානං ධම්මං දෙසෙන්තො අඤ්ඤාතතිසහස්සානි අරහත්තං පාපෙත්වා පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. යො තතියො සන්නිපාතො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

සන්නිපාතා තයො ආසුං තස්සාපි ච මහෙසිනො,
ඛීණාසවානං විමලානං සන්තචිත්තාන තාදිනං.

අට්ඨනවුතිසහස්සානං පඨමො ආසි සමාගමො,
අඤ්ඤාසිනි[1]සහස්සානං දුතියො ආසි සමාගමො.

අට්ඨසත්තතිසහස්සානං තතියො ආසි සමාගමො,
අනුපාදා විමුත්තානං විමලානං මහෙසිනන්නි.

තදා කිර අම්හාකං බොධිසත්තො චම්පකනගරෙ සුසීමො නාම බ්‍රාහ්මණමහාසාලො ලොකසම්මතො අහොසි. සො සබ්බවිභවජාතං දීනානාථ කපණඞ්ගිකාදීනං විස්සජ්ජෙත්වා හිමවන්තසමීපං ගන්ත්වා තාපස පබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අට්ඨසමාපත්තියො පඤ්චාභිඤ්ඤායො ච නිබ්බත්තෙත්වා මඤ්ඩිකො මහානුභාවො හුත්වා මහාජනස්ස කුසලාකුසලානං ධම්මානං අනවජ්ජභාවං සාවජ්ජභාවඤ්ච දස්සෙත්වා බුද්ධුප්පාදං ආගමයමානො අඤ්ඤාසි. අථාපරෙන සමයෙන අත්ථදස්සිම්හි ලොකනායකෙ ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා සුදස්සනමහානගරෙ අට්ඨන්නං පරිසානං මජ්ඣෙ ධම්මාමත වස්සං වස්සෙන්තෙ තස්ස ධම්මං සුත්වා සඞ්ඝලොකං ගන්ත්වා දිබ්බානි මඤ්ජුරව පදුමපාරිච්ඡත්තකාදීනි පුප්ඵානි දෙවලොකතො ආහරිත්වා අත්තනො ආනුභාවං දස්සෙන්තො දිස්සමානසරීරො චතූසු දිසාසු චතුද්දීපික මහා මෙඝො විය පුප්ඵවස්සං වස්සෙත්වා සමන්තතො පුප්ඵමණ්ඩපං පුප්ඵමයගඝිතොරණ හෙමජාලාදීනි පුප්ඵමයානි කත්වා මඤ්ජුරව පුප්ඵච්ඡත්තෙන දසබලං පූජෙසි. සොපි තං භගවා අනාගතෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි.

තෙන වුත්තං:-

අහං තෙන සමයෙන ජටිලෝ උග්ගතාපනො,
සුසීමො නාම නාමෙන මඝියා සෙට්ඨසම්මතො.

දිබ්බං මඤ්ජුරවං පුප්ඵං පදුමං පාරිච්ඡත්තකං,
දෙවලොකතො ආහරිත්වා සම්බුද්ධමභිපූජයිං.

සොපි මං තදා ව්‍යාකාසි අත්ථදස්සී මහාමුනි,
අඤ්ඤාරසෙ කප්පසතෙ අයං බුද්ධො භවිස්සති.

---

1. ම. II. III & V. අට්ඨනවුතිසහස්සානං.

පධානං පදහිත්වාන–පෙ–හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.

තස්සාපි වචනං සුත්වා හට්ඨා සංවිග්ගමානසා,
උත්තරිං වතමධිට්ඨාසිං දසපාරමී පූරියාති.

තත්‍ථ **ජටිලෝති** ජටා අස්ස අත්‍ථීති ජටිලෝ; **මහිසා සෙට්ඨසම්මතොති** සකලෙපි ලොකෙන සෙට්ඨො උත්තමෝ පවරොති එවං සම්මතො **සම්භාවිතොති** අත්‍ථෝ.

තස්ස පන භගවතො සොභනං නාම නගරං අහොසි, සාගරෝ නාම රාජා පිතා, සුදස්සනා නාම මාතා, සනෙත්තා ච උපසනෙත්තා ච වෙ අග්ගසාවිකා, අභයෝ නාම උපට්ඨාකෝ, ධම්මා ච සුධම්මා ච අග්ගසාවිකා, **චම්පකරුක්ඛෝ** බොධි, සරීරං අසීතිහත්‍ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරප්පභා සමන්තතො සබ්බකාලං යොජනමත්තං ඵරිත්වා අට්ඨාසි, ආයු වස්සසත සහස්සං, විජාඛා නාමස්ස අග්ගමහෙසි, සෙලෝ නාම පුත්තෝ, අස්ස යානෙන නික්ඛමි.

තෙන වුත්තං:–

සොභනං නාම නගරං සාගරෝ නාම ඛත්තියෝ,
සුදස්සනා නාම ජනිකා අත්‍ථදස්සිස්ස සත්ථුනො.

–පෙ–

සොපි බුද්ධෝ අසමසමෝ අසීතිරතනුග්ගහතෝ,
සොභති සාලරාජාව උළුරාජාව පූජිතෝ.

තස්ස පාකතිකා රංසි අනෙකසතකොටියෝ,
උඩ්ඪං අධෝ දසදිසා ඵරන්ති යොජනං සදා.

සොපි බුද්ධෝ නරවසභෝ සබ්බසත්තුත්තමෝ මුනි,
වස්සසතසහස්සානි ලොකෙ අට්ඨාසි චක්ඛුමා.

අතුලං දස්සෙත්වා ඔභාසං විරොචෙත්වා සදෙවකෙ,
සොපි අනිච්චතං පත්තෝ යථාගතූපාදනඛ්ඛයාති.

තත්‍ථ **උළුරාජාව පූජිතොති** සරදසමයපරිපුණ්ණ විමල මණ්ඩලෝ **තාරකරාජා** වියාති අත්‍ථෝ; **පාකතිකාති** පකතිවසෙන උපපජ්ජමානා න අඩ්ඪානවසෙන, යදා ඉච්ඡති භගවා තදා අනෙකකොටිසතසහස්සෙපි **චක්කවාළෙ** ආභාය ඵරෙය්‍ය; **රංසිති** රස්මියෝ; **උපාදනඛ්ඛයාති** උපාදානක්ඛයා ඉන්ධනක්ඛයා අග්ගි විය; සොපි භගවා චතුන්නං උපාදානානං ඛයෙන අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා අනුපමනගරෙ අනොමාරාමෙ පරිනිබ්බායි. ධාතුයෝ පනස්ස අඩ්ඪානෙන විකිරිංසු. සෙසමෙත්‍ථ ගාථා සු උත්තානමෙවාති.

අත්‍ථදස්සිබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සමත්තෝ බුද්ධසෙලෝ බුද්ධවංසෝ.

අත්‍ථදස්සිම්හි සම්මාසම්බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ අනන්තරකප්පෙ ච විතිවත්තෙ අපරිමිතායුකෙසු සත්තෙසු අනුපුබ්බෙන පරිහායිත්වා වස්සසතසහස්සායුකෙසු ජාතෙසු **ධම්මදස්සී** නාම සත්ථා ලොකාලොකකරෝ ලොභාදි ලොකමලවිනයකරෝ ලොකෙකනායකෝ ලොකෙ උදපාදි. සොපි භගවා පාරමියෝ පූරෙත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තතෝ චවිත්වා සරණගමනෙ සබ්බලොකසරණස්ස සරණස්ස නාම රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා සුනන්දා දෙවියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. සෝ දසන්නං මාසානං අච්චයෙන සරණ්‍යඤ්ඤානෙ මාතුකුච්ඡිතෝ පාවුස්සකාලසලිලධරවිවරගතෝ පුණ්ණ චන්දෝ විය නික්ඛමි. මහාපුරිසෙ පන මාතුකුච්ඡිතෝ නික්ඛන්තමත්තෙ යෙව අධිකරණවොහාරසත්ථපොත්ථකෙ අධම්මියා වොහාරා සයමෙව අන්තරධායිංසු ධම්මිකවොහාරායෙව අට්ඨංසු. තෙනස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ ධම්මදස්සීති නාමමකංසු. සෝ අට්ඨවස්සසහස්සානි අගාරං අජ්ඣාවසි. තස්ස කිර අරජ්ජ විරජ්ජ සුදස්සන නාමකා තයෝ පාසාදා අහෙසුං. විවිධකොලිදෙව්පමුඛානං ඉත්ථීනං ච චාධිකා සත්තසහස්සා අහොසි. සෝ චත්තාරි නිමිත්තානි දිස්වා විවිධකොලිදෙවියා **සුසඤ්ඤවඩ්ඩනෙ** නාම පුත්තෙ උප්පන්නෙ දෙවකුමාරෝ විය අතිසුකුමාරෝ දෙවසම්පත්තිමිව සම්පත්තිමනුභවමානෝ මජ්ඣිමයාමෙ වුට්ඨාය සිරිසයනෙ නිසින්නෝ නිද්දොපගතානං ඉත්ථීනං විප්පකාරං දිස්වා සඤ්ජාතසංවෙගෝ මහාභිනික්ඛමණාය චිත්තං උප්පාදෙසි. චිත්තුප්පාදසමනන්තරමෙව**ස්ස** සුදස්සන පාසාදෙ ගගනතලමබ්භුග්ගන්ත්වා චතුරඛිනියා සෙනාය පරිවුතෝ දුතියෝ දිවසකරෝ විය දිබ්බවිමානං විය ච ගන්ත්වා රත්තකුරවකතරු බොධිසමීපෙ ඔතරිත්වා අට්ඨාසි. මහාපුරිසෝ කිර බ්‍රහ්මුනා උපනීතානි කාසාවානි ගහෙත්වා පබ්බජිත්වා පාසාදතෝ ඔතරිත්වා අවිදූරෙ අට්ඨාසි. පාසාදෙ පුන ආකාසෙන ගන්ත්වා බොධිරුක්ඛං අන්තෝ කරොන්තෝ පථවියං පතිට්ඨාසි. ඉත්ථියොපි සපරිවාරා පාසාදතෝ ඔතරිත්වා අඞ්ඝාවුත මත්තං ගන්ත්වා අට්ඨංසු. තත්ථ ඉත්ථියෝ ච භාසං පරිවාරිකා චෙටකියෝ ච ඨපෙත්වා සබ්බෙ මනුස්සා තං අනුපබ්බජිංසු. භික්ඛූනං කොටිසතසහස්සං අහොසි. අථ ධම්මදස්සී බොධිසත්තෝ යත්තාහං පධානචරියං චරිත්වා විවිධකොලිදෙවියා දින්නං මධුපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා බදරවනෙ දිවාවිහාරං විතිනාමෙත්වා සායණ්හසමයෙ සිරිවඩ්ඩෙන නාම යවපාලකෙන දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියෝ ගහෙත්වා බ්‍රහ්මජාලබොධිං උපගන්ත්වා තෙපණ්ණාස හත්ථවිත්ථතං තිණසන්ථරං සන්ථරිත්වා තත්ථ සබ්බඤ්ඤුතඤාණං පවිට්ඨෝ චතුදඞ්ගං වීරියං අධිට්ඨාය පල්ලඞ්කෙන නිසීදි. තස්මිඤ්ච පල්ලඞ්කෙ නිසින්නමත්තෙ යෙව දසසහස්සචක්කවාළෙසු මහාපඨවී කම්පි. ඔභාසෝ ච ලොකන්තරිකඝනන්ධකාරං විධමි. අථ භගවා පඨමයාමෙ පුබ්බෙනිවාසඤාණං විසුද්ධං කත්වා මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බචක්ඛුං විසුද්ධං කත්වා පච්චූසසමයෙ ඉන්ද්‍රියානං පරිපක්කභාවං ඤත්වා ඔතිණ්ණෙ බුද්ධවිසයෙ සබ්බඤ්ඤුතඤාණං පටිවිජ්ඣි. තස්මිං ඛණෙ සබ්බෙ දසසහස්සචක්කවාළෙ දේවතා එකාබද්ධා හුත්වා සාධුකාරං දදමානා මහාසද්දං නිච්ඡාරෙසුං. තෙන වුත්තං:-

තදෙවෙ මණ්ඩකපමුඛි ධම්මදස්සී මහායසෝ,
තමඤ්ඣකාරං විධමිත්වා අතිරොචති සදෙවකෙ.

තස්සාපි අතුලතෙජස්ස ධම්මචක්ඛුපවත්තනෙ,
කොටිසතසහස්සානං පඨමාභිසමයො අහූනි.

තත්ථ **තමඛ්ඛකාරනන්ති** තමසඛ්ඛාතං මොහන්ධකාරන්ති අත්ථො; යදා පන නගරනාමකෙ නගරෙ සඤ්ජයො නාම රාජා කාමෙසු ආදීනවං නෙක්ඛම්මෙ ඛෙමතො ච දිස්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජි. තදා නවුතිකොටියො තං අනුපබ්බජිංසු. තෙ සබ්බෙයෙව පඤ්චාභිඤ්ඤා අට්ඨසමාපත්තිලාභිනො අහෙසුං. අථ සත්ථා ධම්මදස්සී තෙසං උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා ආකාසෙන ගන්ත්වා සඤ්ජයස්ස නාපසස්ස අස්සමපදං ගන්ත්වා ආකාසෙ ඨත්වා නෙසං තාපසානං අජ්ඣාසයානුරූපං ධම්මං දෙසෙත්වා ධම්මවක්ඛුං උප්පාදෙසි. සො දුතියො අභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

යදා බුද්ධො ධම්මදස්සී විනෙසි සඤ්ජයං ඉසිං,
තදා නවුතිකොටීනං දුතියාභිසමයො අහූනි.

යදා පන සකෙකා දෙවානමින්දො දසබලස්ස ධම්මං සොතුකාමො කං උපසඞ්කමී. තදා අසීතිකොටීනං තතියාභිසමයො අහොසි

තෙන වුත්තං:-

යදා සකෙකා උපගඤ්ඡි සහ පරිසාය විනායකං,
තදා අසීතිකොටීනං තතියාභිසමයො අහූනි.

යදා පන සරණනගරෙ වෙමානිකභාතුකං පදුමකුමාරං උස්සදෙව කුමාරඤ්ච සපරිවාරෙ පබ්බාජෙසි. තස්මිං අනෙතාවසෙස පබ්බජිතානං භික්ඛූනං කොටිසහස්සමජ්ඣෙ විසුඞ්ඪිපවාරණං පවාරෙසි. සො පඨමො සන්නිපාතො අහොසි. පුන භගවතො දෙවලොකතො ඔරොහනෙ සත කොටීනං දුතියො සන්නිපාතො අහොසි. යදා පන සුදස්සනාරාමෙ තෙරසන්නං ඛීණාසවානං ගුණෙ ආනිසංසෙ පකාසෙත්වා භාරිතං නාම මහාසාවකං එතදග්ගෙ ඨපෙසි. තදා අසීතියා කොටීනං මජ්ඣෙ භගවා පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. සො තතියො සන්නිපාතො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

තස්සාපි දෙවදෙවස්ස සන්නිපාතා තයො ආසුං,
ඛීණාසවානං විමලානං සන්තචිත්තානං තාදිනං.

යදා බුද්ධො ධම්මදස්සී සරණෙ වස්සං උපාගම්,
තදා කොටිසහස්සානං පඨමො ආසි සමාගමො.

පුනාපරං යදා බුද්ධො දෙවතො ඔහි මානුසං,
තදාපි සතකොටීනං දුතියො ආසි සමාගමො.

පුනාපරං යදා බුද්ධො පකාසෙසි ගුතෙ ගුණෙ,
තදා අසීති කොටීනං තතියො ආසි සමාගමොති.

තදා අම්හාකං බෝධිසත්තො මහාසත්තො සකෙකා දෙවරාජා හුත්වා සීසු දෙවලොකෙසු දෙවෙහි පරිවුතො ආගන්ත්වා දිබ්බෙහි ගන්ධ පුප්ඵාදීහි දිබ්බතූරියෙහි ච තථාගතං පූජෙසි. සොපි නං සත්ථා අනාගතෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි.

තෙන වුත්තං:-

අහං තෙන සමයෙන සකෙකා ආසිං පුරින්දදෙ,
දිබ්බගන්ධෙන මාලෙන තූරියෙන අභිපූජයිං.

සොපි මං තදා ව්‍යාකාසි දෙවමජ්ඣෙ නිසීදිය,
අඞ්ගරසෙ කප්පසතෙ අයං බුද්ධො භවිස්සති.

පධානං පදහිත්වාන-පෙ-හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.

තස්සාපි වචනං සුත්වා භීයො චිත්තං පසාදයිං,
උත්තරිං වතමධිඞ්ගිං දසපාරමිපූරියා.

තස්ස පන භගවතො සරණං නාම නගරං අහොසි, සරණෝ නාම රාජා පිතා, සුනන්දා නාම මාතා, පදුමෝ ච උත්තරදෙවෝ ච අග්ගසාවකා, සුනෙත්තෝ නාමුපඞ්ඨාකෝ, ඛෙමා ච සබ්බනාමා ච වෙ අග්ගසාවිකා, බිම්බිජාලරුක්ඛෙ බොධි, සරීරං පනස්ස අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, ආයු වස්සසතසහස්සං, විවිකොලිදෙවි නාමස්ස අග්ගමහෙසි, පුණ්ණවඩ්ඪනො නාමස්ස පුත්තො, පාසාදෙන නිකඛ්මි.

තෙන වුත්තං:-

සරණං නාම නගරං සරණෝ නාම ඛත්තියෝ,
සුනන්දා නාම ජනිකා ධම්මදස්සිස්ස සත්ථුනො.

පදුමෝ උත්තරදෙවෝ ච අහෙසුං අග්ගසාවකා,
සුනෙත්තො නාමුපඞ්ඨාකෝ ධම්මදස්සිස්ස සත්ථුනො.

ඛෙමා ච සබ්බනාමා ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බොධි තස්ස භගවතො බිම්බිජාලොති වුච්චති.

සොපි බුද්ධො අසමසමෝ අසීතිහත්ථුග්ගතො,
අනිරෙවති තෙජෙන දසසහස්සමහී ඛාතුයා.

සුපුල්ලසාලරාජාව විජ්ජුල්ව ගගනෙ යථා,
මජ්ඣන්හිකෙව සුරියෝ එවං සො උපසොභථ.

තස්සාපි අතුලතෙජස්ස සමකං ආසි ජීවිතං,
වස්ස සතසහස්සානි ලොකෙ අඞ්ගි වකඛ්මා.

ඔභාසං දස්සයිත්වාන විමලං කත්වාන සාසනං,
රවි වසෙව ගගනෙ නිබ්බුතො සො සසාවකොති.

තත්ථ **බිම්බිජාලෝති** රත්තකුරවක[1]රුක්ඛා; **දසසහස්සිමහි ධාතූසූති** දසසහස්සියා ලොකධාතූසු; **විජ්ජුලතාති** විජ්ජුල්ලතා විය; **උපයොහථාති** යථා හගහනෙ විජ්ජු ව මඤ්ඤන්තිකෙ සුරියො ව උපයොහති එවං යො භගවා උපයොහිවාති අත්ථො; **සමකාතති** සබ්බෙහි නරසභෙහි සමමෙව **තස්ස** ආයු අහොසීති අත්ථො; **චවීති** චුතො; **චතුදුවාති** ගහනතො වන්දිමා විය චවීති අත්ථො. ධම්මදස්සී කිර භගවා සාලවතී නගරෙ කෙසාරමෙ පරිනිබ්බායි. සෙසමෙත්ථ ගාථාසු පාකටමෙවාති.

ධම්මදස්සිබුඛවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සමතෙතා පණ්ණරසමො බුඛවංසො.

ධම්මදස්සිමහි භගවති පරිනිබ්බුතෙ අනන්තරභිතෙ ච තස්ස සාසනෙ නසම්භිඤ්ඤ කපෙ අත්ථෙ කපසහසෙසෙ ච සත්තසු කපසතෙසු ච ජිසු කපෙසු ච අතික්කමෙනසු ඉතො චතුනවුතිකපපමත්ථකෙ එකසමිං කපෙ එකොව ලොකත්ථවරෙ අසිගතපරමත්ථො **සිඛතත්ථා** නාම සත්ථා ලොකෙ පාතුරහොසි.

තෙන වුත්තං:-

ධම්මදස්සිස්ස අපරෙන සිඛත්ථෝ ලොකනායකො,
නිහනිත්වා තමං සබ්බං සුරියොවබ්භුග්ගතො තදති.

සිඛත්ථෝ බොධිසතෙතා පි පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතභවනෙ **නිබ්බත්තිත්වා** තතො චවිත්වා වෙභාරභගරෙ උදෙනස්ස නාම රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා සුපත්තාය නාම දෙවියා කුච්ඡිසමිං පටිසන්ධිං ගහෙත්වා දසන්නං මාසානමච්චයෙන විරියුග්ගමෙන මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමි. ජාතෙ පන මහාපුරිසෙ සබ්බෙපං ආරඛකමමන්තා ච ඉච්ඡිතා ච අත්ථා **සිඛිමගමංසු**. තස්මා පනස්ස සුතකා සිඛත්ථොති නාමමකංසු. සො දසවස්ස සහස්සානි අගාරමජ්ඣෙ වසි. තස්ස කොකා සුපපල පදුම නාමකා තයො පාසාදා අහෙසුං. සොමනස්ස දෙවී පමුඛානි අට්ඨතාලීස ඉත්ථිසහස්සානි **පච්චුපඨිතානි** අහෙසුං, සො චතස්සාරි නිමිත්තානි දිස්වා සොමනස්සදෙවියා **පුත්තෙන** අනුපමකුමාරෙ උපපන්නෙ ආසාළහිපුණ්ණමාය සුවණ්ණසිවිකාය **නික්ඛමිත්වා** විරියුය්‍යානං ගන්ත්වා පබ්බජි. තං කොටිසතසහස්සමනු **පබ්බජි**, මහාපුරිසො කිර තෙහි සඞ්ඛං දසමාසෙ පධානචරියං චරිත්වා **විසාඛපුණ්ණමාය** අසදිසබ්‍රාහ්මණගාමෙ සුනෙත්තාය නාම බ්‍රාහ්මණ කඤ්ඤාය දින්නං මධුපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා බදරවනෙ දිවාවිහාරං වීතිනාමෙත්වා සායණ්හසමයෙ වරුණෙන නාම යවපාලෙන දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො ගහෙත්වා කණිකාරබොධිං උපගන්ත්වා චතුත්තාළිසහත්ථවිත්ථතං

1. කරවීක.

නිණ්ණත්තරං සත්තරිත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා උදානං උදානෙත්වා තත්ථ සත්තසත්තාහං විහිනාමෙත්වා අත්තනා සහ පබ්බජිතානං භික්ඛූනං කොටිසතසහස්සානං චතුසච්චපටිවෙධමත්ථං දිස්වා අනිලපථෙන ගන්ත්වා ගයාසීසයෙ ඔතරිත්වා තෙසං ධම්මචක්කං පවත්තෙසි. තදා කොටිසතසහස්සානං පඨමෝ අභිසමයෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

සොපි පත්වාන සම්බොධිං සත්තාරෙත්වා සදෙවකං,
අභිවස්සි ධම්මමෙඝෙන නිබ්බාපෙන්තො සදෙවකං.

තස්සාපි අතුලතෙජස්ස අහෙසුං අභිසමයා තයෝ,
කොටිසතසහස්සානං පඨමාභිසමයෝ අහූති.

තත්ථ **සදෙවකන්ති** සදෙවකං ලොකං; **ධම්මමෙඝෙනා**ති ධම්මකථාමෙඝවස්සෙන. පුන සීමරථනගරෙ **සීමරථෙන** නාම රඤ්ඤා නිමන්තිතො නගරමජ්ඣෙ කතෙ සන්ථාගාරෙ නිසින්නො කරවීකරුත මඤ්ජුනා සවණසුඛෙන පරමමධුරන **පණ්ඩිතජනහදයඞ්ගමෙන** අමතාභි සෙකසදිසෙන **ඉරිඛසසරෙන** දස දිසා පරිප්පූරයන්තො ධම්මාමත දුන්දුභිමාහනි. තදා නවුතිකොටීනං දුතියාභිසමයෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

පුනාපරං සීමරථෙ යදා අහනි දුන්දුභිං,
තදා නවුතිකොටීනං දුතියාභිසමයෝ අහූ.

යදා පන වෙභාරනගරෙ **ඤාතිසමාගමෙ** බුද්ධවංසං දෙසෙන්තෙ නවුතිකොටීනං ධම්මචක්ඛුං උදපාදි. සො තතියෙ අභිසමයෙ අහොසි.

තෙනාවුත්තං:-

යදා බුඩ්ඩො ධම්මං දෙසෙසි වෙභාරෙ සො පුරුත්තමෙ,
තදා නවුතිකොටීනං තතියාභිසමයෙ අහූති.

රුචිරදස්සනෙ අමරනගරෙ නාම සම්භූලෝ ච සුම්නෝ ච ෙචභාතරෝ රජ්ජං කාරෙසුං. අථ සිඛිස්ස සත්ථු තෙසං **රාජූනං** උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා ගගනතලෙන ගන්ත්වා අමරනගරමජ්ඣෙ ඔතරිත්වා චක්කාලඞ්කතතලෙහි චරණෙහි පඨවිතලං මද්දන්තො විය පදවෙතියානි දස්සෙත්වා අමරුය්‍යානං ගන්ත්වා පරමරමණීයෙ **අත්තනෝ** කරුණාසීතලෙ සිලාතලෙ නිසීදි. තතො ෙචපි **භාතුකරාජානෝ** දසබලස්ස පදවෙතියානි දිස්වා පදානි අනුගන්ත්වා සිඛිස්ස අධිගත පරමත්ථං සත්ථාරං සබ්බලොකනෙතාරං සපරිවාරං උපසඞ්කමිත්වා අභිවා දෙත්වා භගවන්තං පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු. තෙසං භගවා අජ්ඣාසයානුරූපං ධම්මං දෙසෙසි. තස්ස තෙ ධම්මකථං සුත්වා සඤ්ජාතසද්ධා ලභ්ධා සබ්බෙ පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිංසු. තෙසං කොටිසත්තානං බිණාසවානං මජ්ඣෙ භගවා පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. සො තතියෙ **සන්නිපාතෙ** අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

සන්නිපාතා තයෝ ආසුං තස්සිමේපි දිපදුත්තමේ,
ඛීණාසවානං විමලානං සන්තචිත්තානං තාදිනං.

කොටිසතානං නවුතීනං අසීතියා ච කොටිනං,
එතෙ ආසුං තයෝ ඨානා විමලානං සමාගමෙති.

තත්ථ **නවුතීනං අසීතියාපි ච කොටීන**න්ති නවුතීනං කොටිනං අසීතියාපි ච කොටිනං සන්නිපාතා අහෙසුන්ති අත්ථෝ; **එතෙ ආසුං තයෝ ඨානා**නි එතානි තීණි සන්නිපාතඨානානි අහෙසුන්ති අත්ථෝ; "ඨානානෙතානි තීණි අහෙසුං"තිපි පාඨෝ.

තදා අභිඤ්ඤා බොධිසත්තෝ සුරසෙනනගරෙ මඛලෝ නාම බ්‍රාහ්මණෝ ත්‍රුහුනා වෙදවෙදඞ්ගානං පාරං ගන්ත්වා අනෙකකොටිසඞ්ඛං ඛනසන්නිචයං දීනානාථාදීනං පරිච්චජිත්වා විවෙකාරාමෝ ත්‍රුහුවා තාපස පබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඣානාභිඤ්ඤායෝ නිබ්බත්තෙත්වා විහරන්තෝ සිඛ්ඪෝ නාම බුඩෝ ලොකෙ උප්පන්නොති සුත්වා තං උපසංකම්මිත්වා වන්දිත්වා තස්ස ධම්මකථං සුත්වා යාය ජම්බුයා අයං ජම්බුදීපෝ පඤ්ඤායති ඉඬියා තං ජම්බුං උපසඞ්කමිත්වා තතෝ ඵලං ආහරිත්වා නවුතිකොටිඛීණාසව පරිවාරං සිඛ්ඪං සත්ථාරං සුරසෙනවිහාරෙ නිසීදාපෙත්වා ජම්බුඵලෙහි සන්තප්පෙසි සම්පවාරෙසි. අථ සත්ථා තං ඵලං පරිභුඤ්ජිත්වා ඉතො චතුනවුතිකප්පමත්ථකෙ ගොතමෝ නාම බුඩෝ භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි.

තෙන වුත්තං:-

අහං තෙන සමයෙන මඛලෝ නාම තාපසෝ,
උඤ්ඤතෙජෝ දුප්පඤ්ඤෝ අභිඤ්ඤාබලසමාහිතෝ.

ජම්බුතෝ ඵලමානෙත්වා සිඛ්ඪස්ස අදාසහං,
පරිඤ්ඤහෙත්වා සම්බුඩෝ ඉදං වචනමබ්‍රවි.

පස්සථ ඉමං තාපසං ජටිලං උඤ්ඤතාපනං,
චතුනවුතෙ ඉතෝ කප්පෙ අයං බුඩෝ භවිස්සති.

පධානං පදහිත්වාන-පෙ-
උත්තරිං වතමධිඨාසිං දසපාරමිපූරියා.

තත්ථ **දුප්පඤ්ඤොති** දුරාසදෝ අයමෙව වා පාඨෝ. තස්ස පන භගවතෝ නගරං වෙභාරං නාම අහොසි, උදෙනෝ නාම රාජා පිතා, ජයසෙනොපිති තස්සෙව නාමං, සුථස්සා නාම මාතා, සම්බලෝ ච සුමිත්තෝ ච අඤ්ඤාවකා, රෙවතෝ නාමුපඨාකෝ, සීවලා ච සුරාමා ච අඤ්ඤාවිකා, **කණිකාරරුක්ඛෝ** බොධි, සරීරං සත්තිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, **වස්ස සතසහස්සං** ආයු, සොමනස්ස නාමස්ස අඤ්ඤමඤ්ඤ අහොසි, අනුපමෝ නාම **පුත්තෝ**, සුවණ්ණසිවිකාය නික්ඛම්.

තෙන වුත්තං:-

වෙභාරං නාම නගරං උදෙනෝ නාම ඛත්තියෝ,
සුඵස්සා නාම ජනිකා සිඛත්ථස්ස මහෙසිනෝ.

සම්බලෝ ච සුමිත්තෝ ච අහෙසුං අග්ගසාවකා,
රෙවතෝ නාමුපඨාකෝ සිඛත්ථස්ස මහෙසිනෝ.

සීවලා ච සුරාමා ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බොධි තස්ස භගවතෝ කණිකාරොති වුච්චති.

සොපි බුද්ධෝ සඤ්ඤතනං අහොසි නභමුග්ගතෝ,
කඤ්චනගඝියසඞ්කාසෝ දසසහස්සී විරොචති.

සොපි බුද්ධෝ අසමසමෝ අතුලෝ අප්පටිපුග්ගලෝ,
වස්සසතසහස්සානි ලොකෙ අට්ඨාසි වක්ඛුමා.

විපුලං පහං දස්සයිත්වා පුප්ඵාපෙත්වාන සාවකෙ,
විලාසෙත්වා සමාපත්තියා නිබ්බුතෝ සෝ සසාවකෝ.

තත්ථ **සඤ්ඤතනන්ති** සඤ්ඤතනපපමාණං නභං උග්ගතොති අත්ථෝ; **කඤ්චනඝසිඛසඞ්කාසෝති** නානාරතනවිචිත්තකනකමයඅග්ගඝියසදිස දස්සනොති අත්ථෝ; **දසසහස්සීවිරොචතීති** දසසහස්සියං විරොචති; **විපුලන්ති** උළාරං ඔභාසං; **පුප්ඵාපෙත්වාති** කිඤ්ඤක්ඛමුඛග්ගඵල සම්පත්තිපුපෙඵහි පුපඵිතෙ පරමසොභග්ගපත්තෙ කත්වාති අත්ථෝ; **විලාසෙත්වාති** විලාසයිත්වා, කීළයිත්වා; **සමාපත්තියාති** ලොකිය ලොකුත්තරාහි සමාපත්තීහි අභිඤ්ඤාහි ච; **නිබ්බුතොති** අනුපාදා පරිනිබ්බාණෙන නිබ්බුතෝ. සිඛත්ථොපි කිර සත්ථා කඤ්චනවෙළුනගරෙ අනොමුය්‍යානෙ පරිනිබ්බායි. තත්ථෙවස්ස රතනමයං චතුයොජනුබ්බෙධං චෙතියමකංසු. සෙසං ගාථාසු සබ්බත්ථ පාකටමෙවාති.

සිඛත්ථබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සමණෙනා සොළසමෝ බුද්ධවංසෝ.

තස්ස පන සිඛත්ථස්ස අපරභාගෙ එකෝ කප්පෝ බුඩසුඤ්ඤෝ අහොසි. ඉතෝ වානවුතිකප්පමත්ථකෙ තිස්සෝ ච්‍රස්සොති එකස්මිං කප්පෙ වෙ බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. තත්ථ **තිස්සෝ** නාම මහාපුරිසෝ පාරමියෝ පූරෙත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චවිත්වා ඛෙමනගරෙ සච්ච සන්ධස්ස නාම රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා පදුමදලසදිස නයනාය පදුම නාමාය දෙවියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හිත්වා දසන්නං මාසානමච්චයෙන අනොමුය්‍යානෙ මාතුකුච්ඡිතො නික්කමි. සත්තවස්සසහස්සානි අගාර මජ්ඣෙ වසි. තස්ස ගුහසෙල නාරිය නිසභනාමකා තයෝ පාසාදා අහෙසුං සුභඤ්ඤදෙවිපමුඛානි තෙත්තිංසඉත්ථිසහස්සානි අහෙසුං. සෝ චතූහි

නිමිත්තානි දිස්වා සුභද්දදෙව්යා පුත්තෙ ආනන්දකුමාරෙ උපසඤ්ඤා සොත්තුත්තරං නාම අත්තුත්තරං තුරඞ්ගවරමාරුය්හ මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. තං මනුස්සානං කොටි අනුපබ්බජි. සෝ තෙහි පරිවුතෝ අඤ්ඤාසං පධානචරියං චරිත්වා විසාඛපුණ්ණමාය විරනිගමෙ විර සෙඨිස්ස ධීතාය දින්නං මධුපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා සලලවනෙ දිවාවිහාරං වීතිනාමෙත්වා සායණ්හසමයෙ විජිතසඞ්ගාමකෙන නාම යවපාලකෙන උපනීතා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො ගහෙත්වා අසනබොධිං උපසඞ්කමිත්වා වත්තාදීසඤ්ඤාවිත්තං තිණසන්ථරං සන්ථරිත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා මාර බලං විධමිත්වා අධිගතසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණෙ උදානං උදානෙන්වා සත්ත සත්තාහං බොධිසමීපෙයෙව වීතිනාමෙත්වා හංසවතීනගරෙ බ්‍රහ්මදෙවං උදයන්ඤ වෙ රාජපුත්තෙ සපරිවාරෙ උපනිස්සයසම්පන්නෙ දිස්වා ආකා සෙනාගන්ත්වා යසවතීනගරෙ මිගදායෙ ඔතරිත්වා උය්‍යානපාලෙන රාජපුත්තෙ පක්කොසාපෙත්වා තෙසං සපරිවාරානං අවිසාරිනා ව්‍යාපිනා මධුරෙන බ්‍රහ්මස්සරෙන දසසහස්සීලොකධාතුං විඤ්ඤාපෙන්තොව ධම්ම චක්කං පවත්තෙසි. තදා කොටිසතානං පඨමෙ ධම්මාභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

සිඛිස්ස අපරෙන අසමෙ අප්පටිපුග්ගලෙ,
අනන්තසීලෙ අමිතයසෙ තිස්සෙ ලොකග්ගනායකෙ

තමඞ්කාරං විධමිත්වා ඔහාසෙත්වා සදෙවකෙ,
අනුකම්පකෙ මහාවීරෙ ලොකෙ උප්පජ්ජි චක්ඛුමා.

තස්සාපි අතුලා ඉද්ධි අතුලං සීලං සමාධි ච,
සබ්බඤ්ඤ පාරමිං ඤත්වා ධම්මචක්කං පවත්තයි

සෝ බුද්ධො දසසහස්සිමහි විඤ්ඤාපෙසි ගිරං සුභං,
කොටිසතානි අභිසම්සු පඨමෙ ධම්මදෙසනෙ.

තත්ථ **සබ්බඤ්ඤා**ති සබ්බෙසු ධම්මෙසු පාරං ගතත්තා; **දසසහස්සිමහී**ති දසසහස්සියං. අථාපරෙන සමයෙන තිස්සෙන සත්ථාරා සද්ධිං පබ්බ ජිතානං භික්ඛූනං කොටි මහාපුරිසස්ස ගණවාසං පහාය බොධිමූල මුපගමනසමයෙ අඤ්ඤත්‍ර ගතා තිස්සෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන ධම්මචක්කං පවත්තිතන්ති සුත්වා යසවතීමිගදායං ආගන්ත්වා දසබලමභිවාදෙත්වා තං පරිවාරෙත්වා නිසිදි. තෙසං භගවා ධම්මං දෙසෙසි. තදා නවුතිකොටීනං දුතියාභිසමයො අහොසි. පුන මහාමණ්ඩලසමාගමෙ මණ්ඩලපරියොසානෙ සන්නිපාතා කොටීනං තතියො අභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

දුතියො නවුතිකොටීනං තතියො සන්නිකොටියා,
බ්‍රහ්මනාතො පමොචෙසි සමත්තෙන නරමරූ තදාති,

තත්ථ **දුතියෝ නවුතිකොටිනි**න්ති දුතියෝ අභිසමයෝ අහොසි නවුතිකොටිපාණිනන්ති අත්ථෝ; **බන්ධනාකොති** බන්ධනතෝ දසහි සංයොජනෙහි පරිමොචෙසීති අත්ථෝ; ඉදානි පරිමොචිතෙ සත්තෙ සරූපතෝ දස්සෙතුං නරමරූති ආහ; **නරමරූති** නරාමරෙ. යසවති නගරෙ කිර අත්තනාවස්සං පබ්බජිතානං අරහන්තානං සතසහස්සෙහි පරිවාරෙහි සෝ පඨමෝ සන්නිපාතෝ අහොසි. **උභතෝ සුජාතස්ස සුජාතස්ස** නාම රඤ්ඤෝ නාරිවාහනකුමාරෝ නාම නාරිවාහනනගරං අනුප්පත්තෙ භගවති ලොකනාථෙ සපරිවාරෝ පච්චුග්ගන්ත්වා දසබලං සභික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා සත්තාහං අසදිසදානං දත්වා අත්තනෝ රජ්ජං පුත්තස්ස නීයාදෙත්වා සපරිවාරෝ සබ්බලොකාධිපතිස්ස තිස්සසම්බුද්ධස්ස සන්තිකෙ එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බජි. තස්ස කිර සා පබ්බජ්ජා සබ්බ දිසාසු පාකටා අහොසි. තස්මා තතෝ තතෝ ආගන්ත්වා නාරිවාහන කුමාරං මහාජනෝ අනුපබ්බජි. තදා තථාගතෝ නවුතියා **භික්ඛූසත** සහස්සස්ස මජ්ඣගතෝ පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. සෝ දුතියෝ **සන්නිපාතෝ** අහොසි. පුන ඛෙමවතීනගරෙ ඤාතිසමාගමෙ බුද්ධවංසධම්මකථං සුත්වා අසීතිසතසහස්සානි තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිංසු. තෙහි පරිවුතෝ සුගතෝ පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. සෝ තතියෝ **සන්නිපාතෝ** අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

සන්නිපාතා තයෝ ආසුං නිස්සෙ ලොකග්ගනායකෙ,
ඛීණාසවානං විමලානං සන්තචිත්තාන තාදිනං.
ඛීණාසවසතසහස්සානං පඨමෝ ආසි සමාගමෝ,
නවුතිසතසහස්සානං දුතියෝ ආසි සමාගමෝ.
අසීති සතසහස්සානං තතියෝ ආසි සමාගමෝ,
ඛීණාසවානං විමලානං පුපජිතානං විමුත්තියා**ති**.

තදා බොධිසත්තෝ යසවතී නාම නගරෙ **සුජාතෝ** නාම රාජා හුත්වා ඉඛං ජීනං ජනපදං අනෙකකොටිධනසන්නිචයං අනුරාගමූපගතහදයඤ්ච පරිජිණ්ණතිණලවමිව පරිච්චජිත්වා ජාතිආදිසු සංවිග්ගහදයො නික්ඛමිත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා මහිඞ්ඩිකො මහානුභාවො හුත්වා බුද්ධොලොකෙ උප්පන්නොති සුත්වා පඤ්චවණ්ණාය පීතියා පරිපප්ලවසරීරෝ හුත්වා අපගතඉස්සං නිස්සං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා විනෙතසි: හන්දහං මඤ්ජුරවපාරිච්ඡත්තකාදීහි දිබ්බකුසුමෙහි භගවන්තං පූජෙස්සාමීති. අථ ඛෝ ඉමං විනෙත්වා ඉඞ්ඝ සඝලොකං ගන්ත්වා විත්තලතාවනං පවිසිත්වා පදුමපාරිච්ඡත්තකමඤ්ජුරවාදීහි දිබ්බකුසුමෙහි රතනමය වඞ්ඛාටකං ගාවුතප්පමාණං පූරෙත්වා ගහෙත්වා ගගනතලෙන ආගන්ත්වා දිබ්බෙහි කුසුමෙහි භගවන්තං පූජෙසි. එකඤ්ච මණිදණ්ඩකං සුවණ්ණමය කණ්ණිකං පදුමරාගමණිමයපණ්ණං සුගන්ධකෙසරජත්තං විය පදුමවිත්තං භගවතෝ සිරසි ඛාරයන්තො චතුපරිසමජ්ඣෙ අඤාසි. අථ භගවා තං ඉතො **චෙනවතිකප්පෙ** ගොතමෝ නාම බුද්ධෝ භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි.

තෙන වුත්තං:-

අහං තෙන සමයෙන සුජාතො නාම ඛත්තියො,
මහාභොගං ඡඛ්ඩෙත්වා පබ්බජිං ඉසිපබ්බජං.

මයි පබ්බජිතෙ සත්ථෙ උපජ්ඣි ලොකනායකො,
බුඬොති සද්දං සුත්වාන පීති මේ උපපජ්ජථ.

දිබ්බං මන්දාරවං පුප්ඵං පදුමං පාරිච්ඡත්තකං,
උභොහත්ථෙහි පග්ගය්හ ඛුනමානො උපාගමිං.

චාතුවණ්ණපරිවුතං නිස්සං ලොකග්ගනායකං,
තමහං පුප්ඵං ගහෙත්වාන මත්ථකෙ ධාරයිං ඡිනං.

සොපි මං තදා ව්‍යාකාසි ජනමජ්ඣෙ නිසීදිය,
වෙ නවුතෙ ඉතො කප්පෙ අයං බුඬෙ භවිස්සති.

පධානං පදහිත්වාන-පෙ-හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.

තස්සාපි වචනං සුත්වා භීයො චිත්තං පසාදයිං,
උත්තරිං වතමධිඨාසිං දසපාරමිපූරියා.

තත්ථ **මයි පබ්බජිතෙ** නි මයි පබ්බජිතභාවං උපගතෙ; "මම පබ්බජිතං සන්ත" නති පොත්ථකෙසු ලිඛන්ති, සො පමාදලෙඛොති වෙදිතබ්බො; **උපපජ්ජිත්ථා** නි උපපජ්ජිත්ථ; **උභොහත්ථෙහී** නි උභොහි හත්ථෙහි; **පග්ගය්හා** නි ගහෙත්වාන; **ඛුනමානෙනා** නි වාකච්චරිනි ඛුනමානො ව; **චාතුවණ්ණපරිවුතන්ති** චතුපරිසපරිවුතං, ඛත්තියබ්‍රාහ්මණගහපති සමණපරිවුතන්ති අත්ථො; "චතුවණ්ණෙහි පරිවුත" නති පඨන්ති කෙචි. **තස්ස** පන භගවතො ඛෙමං නාම නගරං අහොසි, ජනසන්ධො නාම ඛත්තියො පිතා, පදුමා නාම ජනිකා, **ඛ්‍රහ්මදෙවො** ච උදයො ච අග්ගසාවකා, සමණො නාමුපඨාකො, ඵුස්සා ච සුදත්තා ච අග්ගසාවිකා, අසනරුක්ඛො බොධි, සරීරං සඞ්ඝට්ඨබ්බඛං අහොසි, **වස්සසතසහස්සං ආයු, සුභද්‍ර** නාමස්ස අග්ගමහෙසි, ආනන්දෙ නාම පුත්තො, තුරඞ්ග යානෙන නික්ඛම්.

තෙන වුත්තං:-

ඛෙමකං නාම නගරං ජනසන්ධො නාම ඛත්තියො,
පදුමා නාම ජනිකා නිස්සස්ස ච මහෙසිනො.

ඛ්‍රහ්මදෙවො ච උදයො ච අහෙසුං අග්ගසාවකා,
සමණො නාමුපඨාකො නිස්සස්ස ච මහෙසිනො.

ඵුස්සා චෙව සුදත්තා ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බොධි තස්ස භගවතො අසනරුක්ඛොති වුච්චති.

සො බුඬො සඤ්ජාතනො අහූ උච්චත්තනෙ ජිනො,
අනුපමො අසදිසො භිමවා විය දිස්සති.

තස්සාපි අතුලතෙජස්ස ආයු ආසි අනුත්තරෝ,
වස්සසතසහස්සානි ලොකෙ අට්ඨාසි චක්ඛුමා.

උත්තමං පවරං සෙට්ඨං අනුභොත්වා මහායසං,
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධොව නිබ්බුතො සො සසාවකො.

වලාහකොව අනිලෙන සුරියෙන විය උස්සාවො,
අඞ්කාරොව දීපෙන නිබ්බුතො සො සසාවකො.

තත්ථ **උච්චත්තනෙති** උඩ්ඪභාවෙන; **හිමවා විය දිස්සතීති** හිමවාව පදිස්සති; අයමෙව වා පාඨො, යථා යොජනානං සතානුච්චෙවා හිමවා පබ්බතො සුදූරෙ ඨිතානම්පි උච්චභාවෙන ච සොම්මභාවෙන ච අතිරම නීයො හුත්වා දිස්සති එවං භගවාපි දිස්සතීති අත්ථො; **අනුත්තරෙති** නාහිදීඝෙ නාතිරස්සෙ; **ආයු වස්සසතසහස්සන්ති** අත්ථො; **උත්තමං පවරං සෙට්ඨන්ති** අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනානි; **උස්සාවොති** හිමබිඳු; වලාහක උස්සාව අඞ්කාරා විය අනිලපුරියදීපෙහි උපදුතා පරිනිබ්බුතො සො සසාවකා භගවාති අත්ථො; තිස්සො කිර භගවා සුනාඳවතී නගරෙ සුනන්දාරාමෙ පරිනිබ්බායි. සෙසමෙත්ථ ගාථාසු පාකටමෙවාති.

තිස්සබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සමතෙතා සත්තරසමෝ බුද්ධවංසෝ.

තස්ස අපරභාගෙ අනුක්කමෙන හායිත්වා පුන වඩ්ඪිත්වා අපරිමිතායුකා හුත්වා අනුපුබ්බෙන හායිත්වා නවුතිවස්සසහස්සායුකෙසු ජාතෙසු තසම්ංයෙව කප්පෙ **චූළසෙනා** නාම සත්ථා ලොකෙ උපජ්ජි සො පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චවිත්වා ඤාසිනගරෙ ජයසෙනරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා සිරිමාය නාම දෙවියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හිත්වා දසන්නං මාසානමච්චයෙන සිරිමුය්‍යානෙ මාතු කුච්ඡිතො නික්ඛමි. සො ඡබ්බස්සසහස්සානි අගාරං අජ්ඣාවසි. තස්ස කිර ගරුළපක්ඛි හංස සුවණ්ණහාරා නාම තයො පාසාදා අහෙසුං. කිසාගොතම් පමුඛානි තිංසඉත්ථිසහස්සානි පචුප්පඤ්ඤානි අහෙසුං. සො එත්තකාරි නිමිත්තානි දිස්වා කිසාගොතමියා අනුපමෙ නාම පුත්තෙ උපපන්නෙ අලඞ්කතගජවරක්ඛන්ධගතො මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛම්ත්වා පබ්බජිතං පබ්බජිතං ජනකොපි අනුපබ්බජි.තොහි පරිවුතො ඡමාසෙ පධාන චරියං චරිත්වා තතො ගණං පහාය සත්තාහං එකාසනෙ එකචරියං අනුබ්‍රූහයමානො වසිත්වා විසාඛපුණ්ණමාය අඤ්ඤතරනගරෙ **අඤ්ඤතර සෙඨිනො** ධීතාය සිරිවඩ්ඪාය නාම දින්නං මධුපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා සිංසපාවනෙ දිවාවිහාරං විතිනාමෙත්වා සායණ්හසමයෙ සිරිවඩ්ඪාය නාම නාපසෙන දින්නා අට්ඨහත්ථමුණ්ඩියා ගහෙත්වා ආමලකබොධිං පත්වා අට්ඨිංසහත්ථවිත්ථතං තිණසන්ථතං සන්ථරිත්වා අභිසම්බොධිං පත්වා උදානං

උදුනෙවං සත්තසත්තාහං විතිනාමෙත්වා අත්තනා සඬ්ං පඤ්චභික්ඛූනං භික්ඛූනං කොටියා ධම්මපටිවෙධසම්භාරං දිස්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා සඬ්ඝසන්නිපාතගරෙ ඉසිපතනෙ මිගදායෙ ඔතරිත්වා තෙසං මජ්ඣෙ ධම්මචක්කං පවත්තෙසි. තදා කොටිසතසඝස්සානං පඨමෙ අභිසමයෙ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

තත්ථෙව මණ්ඩකප්පම්හි අහූ සත්ථා අනුත්තරෙ,
අනුපමෙ අසදිසෙ ථූසෙ ලොකනායකෙ.

සොපි සඬ්ඝං තමං හන්ත්වා විජ්ජෙත්වා මහාජටං,
සදෙවකං තප්පයන්තො අභිවස්සි අමතම්බුනා.

ධම්මචක්කං පවත්තෙන්තෙත ථූසෙ නාඤ්ඤත්තමඬ්ඝලෙ,
කොටිසතසහස්සානං පඨමාභිසමයො අහූති.

තත්ථ **තත්තෙව මණ්ඩකප්පම්හී**ති යස්මිං කප්පෙ වෙ බුද්ධා උප්පජ්ජන්ති සො කප්පො (මණ්ඩකප්පො)ති ගහිතා වුත්තොව; **විජ්ජෙත්වා**ති පවිස්සජ්ජෙත්වා; **මහාජටන්ති** එවං ජටාති තණ්හායෙතං අධිවචනං, සා හි රූපාදීසු ආරම්මණෙසු හෙතුපරියවසෙන පුනප්පුනං උප්පජ්ජනතො සංසිබ්බනට්ඨෙන පුත්තගුම්බ ජාලපුබ්බ සඬ්ඛාතජ්ටා වියාති ජටාති වුත්තා, තං මහාජටං; **සදෙවකන්ති** සදෙවකං ලොකං; **අභිවස්සීති** පාවස්සි; **අමතම්බුනාති** අමතසඬ්ඛාතෙන ධම්මකථාසලිලෙන තප්පයන්තො පාවස්සීති අත්ථො. යදා පන බාරාණසී නගරෙ සිරිවඩ්ඪනාමකො මහන්තං භොගක්ඛන්ධං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජි. තෙන සහ පබ්බජිතානං තාපසානං නවුතිසතසහස්සානි අහෙසුං. තෙසං භගවා ධම්මං දෙසෙසි. තදා නවුතිසත සහස්සානං දුතියාභිසමයො අහොසි. යදා පන අත්තනො පුත්තස්ස අනුපමකුමාරස්ස ධම්මං දෙසෙසි තදා අසීතියා සතසහස්සානං තතියො ධම්මාභිසමයෙ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

නවුතිසතසහස්සානං දුතියාභිසමයො අහූ,
අසීතිසතසහස්සානං තතියාභිසමයො අහූති.

තතො අපරෙන සමයෙන කණ්ණකුජ්ජනගරෙ සුරක්ඛිතො රාජ පුත්තො ච පුරොහිතපුත්තො ධම්මසෙනකුමාරෝ ච ථූසසම්මාසම්බුද්ධෙ අත්තනො නගරං සම්පත්තෙ සඤ්ඤා පුරිසසතසහස්සෙහි සඬ්ං පවිසිත්වා වන්දිත්වා නිමන්තෙත්වා සත්තාහං මහාදානං දත්වා දසබලස්ස ධම්මකථං සුත්වා අරහත්තං පාපුණිංසු. තෙසං සඤ්ඤා භික්ඛූසතසහස්සානං මජ්ඣෙ භගවා පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. සො පඨමෙ සන්නිපාතො අහොසි. පුන කාසිනගරෙ ජයසෙනරඤ්ඤො සඤ්ඤාතානං ඤාතීනං සමාගමෙ බුද්ධවංසං දෙසෙසි. තං සුත්වා පඤ්චසුසතසහස්සානි එකාභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිංසු. තෙසං මජ්ඣගතො භගවා පාතිමොක්ඛං

උදදිසි. සෝ දුතියෝ සන්නිපාතෝ අහොසි. පුන මහාමඞ්ගලසමාගමෙ මඞ්ගලකථං සුත්වා වත්තාළීසපුරිසසතසහස්සානි පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිංසු. තෙසං මජ්ඣගතෝ සුගතෝ පාතිමොක්ඛං උදදිසි. සෝ තතියෝ සන්නිපාතෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

සන්නිපාතා තයෝ ආසුං ඵුස්සස්සපි මහෙසිනෝ,
ඛීණාසවානං විමලානං සන්තචිත්තානතාදිනං.

සත්තිසතසහස්සානං පඨමෝ ආසි සමාගමෝ.
පඤ්ඤාසසතසහස්සානං දුතියෝ ආසි සමාගමෝ,

චත්තාරිස සතසහස්සානං තතියෝ ආසි සමාගමෝ,
අනුපාදාවිමුත්තානං වොච්ඡින්නාපවිසඞ්ඛනාති.

තදා බොධිසත්තෝ අරිමද්දනගරෙ විජිතාවී නාම ඛත්තියෝ හුත්වා තස්ස ධම්මකථං සුත්වා භගවති පසීදිත්වා තස්ස මහාදානං දත්වා මහාරජ්ජං පහාය භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා තීනි පිටකානි උග්ගහෙත්වා තෙපිටකධරෝ මහාජනස්ස ධම්මකථං කථෙසි සීලපාරමිඤ්ච පූරෙසි. සොපි තං බුද්ධෝ භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි.

තෙන වුත්තං:-

අහං තෙන සමයෙන විජිතාවී නාම ඛත්තියෝ,
ඡඩ්ඩෙත්වා මහාරජ්ජං පබ්බජිං තස්ස සන්තිකෙ.

යොපි බුද්ධෝ වියාකාසි ඵුස්සෝ ලොකග්ගනායකෝ,
ඉතො වානවුත්තෙ කප්පෙ අයං බුද්ධෝ භවිස්සති.

පධානං පදහිත්වාන-පෙ-දසපාරමිපූරියා,
යුත්තනත්තං විනයඤ්චාපි නවඞ්ගං සත්ථුසාසනං

සබ්බං පරියාපුනිත්වාන ඔහාසිං ජිනසාසනං,
තත්ථප්පමත්තෝ විහරන්නෝ බ්‍රහ්මාභාවෙති භාවනං,
අභිඤ්ඤාසු පාරමිං ගන්ත්වා ත්‍රිභවලොකමගඤ්ඡහන්ති.

තස්ස පන භගවතෝ කාසි නාම නගරං අහොසි, ජයසෙනෝ නාම රාජා පිතා, සිරිමා නාම මාතා, සුරක්ඛිතෝ ච ධම්මසෙනෝ ච අග්ග සාවකා, සභියෝ නාම්පඨාකෝ, සාලා ච උපසාලා ච මෙ අග්ගසාවිකා, ආමලකරුක්ඛෝ බොධි, සරීරං අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බධං අහොසි, ආයු නවුතිවස්සසහස්සානි, කිසාගොතමී නාම අග්ගමහෙසී, අනුපමෝ නාමස්ස පුත්තෝ, හත්ථියානෙන නික්ඛමි.

තෙන වුත්තං:-

කාසිකං නාම නගරං ජයසෙනෝ නාම ඛත්තියෝ,
සිරිමා නාම ජනිකා ඵුස්සස්ස ච මහෙසිනෝ. -පෙ-

බොධි තස්ස භගවතො ආමණ්ඩානි පවුච්චති,
අඨපඤ්ඤාසරතනං සොපි අච්චුග්ගතො මුනි.

සොහනී සතරංසීව උළුරාජාව පූජිතො,
නවුතිවස්සසහස්සානි ආයු විජ්ජති තාවදෙ.

තාවතා නිඨමානො සො තාරෙසි ජනතං බහුං,
ඔවදිත්වා බහූ සත්තෙ සන්තාරෙත්වා බහූ ජනෙ,
සොපි සත්ථා අතුලයසො නිබ්බුතොව සසාවකොති.

තත්ථ **ආමණ්ඩානි** ආමුළකරුකෙඩා; **ඔවදිත්වානි** ඔවාදං දත්වා අනුසාසිත්වාති අත්ථො; **සොපි සත්ථා අතුලයසොති** සොපි සත්ථා අමිත යසොති අත්ථො; "සො ජිනිත්වා අමිතයසො"නිපි පාඨො; තස්ස සො සඛ්ඛමෙව වුත්තපපකාරං විසෙසං ඔත්වාති අත්ථා. ථුසේසා කිර භගවා කුසිනාරායං සෙතාරාමෙ පරිනිබ්බායි. ධාතුයො කිරස්ස විත්ථාරිකා අහෙසුං. සෙසගාථාසු සඛ්ඛත්ථ පාකටමෙව්හි.

ථුස්සබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සමතෙතා අඨාරසමෝ බුද්ධවංසෝ.

ථුස්සස්ස බුද්ධස්ස අපරභාගෙ සාසනන්තරකපෙප හසම්සඳ්ධ කපෙප විතිවතෙත ඉතො එකනවුතිකපෙප විදිතසබ්බධිකපෙපා පරඡිතනිරත සඞ්ඛපෙපා සබ්බත්ථවිපස්සී **විපස්සි** නාම සත්ථා ලොකෙ උදපාදි. සො පාරමියො පූරෙත්වා අනෙකරතනසජ්ජුනිවිසරසමුජ්ජොතිතභවනෙ තුසිත භවනෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චවිත්වා බන්ධුමතීනගරෙ අනෙකබන්ධුමතො බන්ධුමතො රඤ්ඤො බන්ධුමතියා නාම අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං පතිසන්ධිං අග්ගහෙසි. සො දසන්නං මාසානං අච්චයෙන ඛෙමෙ මිගදායෙ මාතු දරතො අසිතනීරදරාජිතො පුණ්ණචන්දෙ විය නික්ඛමි. නාමගහණදිවසෙ පනස්ස ලක්ඛණපාඨකා ඍතුකා ච දිවා ච රත්තිඤ්ඤව අන්තරන්තරා නිමෙසඤ්ඤානිත්ඛක්ඛාරවිරහෙන විසුඛං පස්සති විවටෙහි වා අක්ඛිහි පස්සතීති විපස්සිනි නාමමකංසු. විවෙය්‍ය විවෙය්‍ය පස්සතීති වා විපස්සිනි වදන්ති. සො අඨවස්සසහස්සානි අගාරං අජ්ඣාවසි. නන්ද සුනන්ද සිරිමා නාමකා තයො වස්ස පාසාදා අහෙසුං. සුදස්සනාදෙවී පමුඛානං ඉත්ථීනං සත්තසතසස්සං වීසති ච සහස්සානි අහෙසුං. සුතනුතිපි සුදස්සනා වුච්චති. සො අඨවස්සසහස්සානං අච්චයෙන චත්තාරි නිමිත්තානි දිස්වා සුතනුදෙවියා සමවත්තකඛන්ධෙ නාම තනයෙ ජාතෙ ආජඤ්ඤරථෙන මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. තං පුරිසානං චතුරාසීතිසහස්සානි අනුපබ්බජිංසු. සො තෙහි පරිවුතො මහාපුරිසො අඨමාසෙ පධානචරියං චරිත්වා විසාඛපුණ්ණමාය සුදස්සනසෙඛිධිතාය දින්නං මධුපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා කුසුමසමලඛ්ඛතෙ සාලවනෙ දිවාවිහාරං විතිනාමෙත්වා සුජාතෙන නාම යවපාලකෙන දින්නා අඨ තිණමුඨියො ගහෙත්වා පාටලි

බොධිං සමලඞ්කතං දිස්වා දක්ඛිණදිසාභාගෙන තං උපාගමි. තස්සා පන පාටලියා සම්වත්තනකබෙඩා තං දිවසං **පණ්ණා**සරතනෙ හුත්වා අඛුඣතො සාඛා **පණ්ණා**සරතනා උබ්බෙධෙන රතනසතං අහොසි. තං දිවසමෙව සා පාටලි **කණ්ණිකබෙඩි**හි විය පුපෙඵහි පරම සුරභිගන්ධෙහි මූලතො පඨාය සබ්බසඤ්ඡන්නා අහොසි. දිබ්බගන්ධො වායති. න කෙවලං තදු අයමෙව පුපඵිතො දසසහස්සිචක්කවාළබ්භන්තරෙ ඛජ්ජමාලාකුලං අහොසි. තස්ථ තස්ථ පරිමාලාගුළවිප්පකිණ්ණං නානා පුරක්ඛතසුමනපුජිතධරණීතලං ඛුප්පවුණ්ණඤ්ඣිකාරං අහොසි. තං උපගන්ත්වා නෙපණ්ණාසහත්ථිවත්තං තික්ඛත්තුං සත්ථරිත්වා චතුරඞ්ගසමන්නාගතං වීරියං අධිට්ඨාය යාව බ්‍රහ්මා න හොති තාව න වුට්ඨහාමීති පටිඤ්ඤං කත්වා නිසීදි. එවං නිසීදිත්වා සමාරං මාරබලං විධමිත්වා මහාභිනික්ඛමනෙන චත්තාරි මහාඤාණානි මහාභිනික්ඛමනානන්තරං චත්තාරි ඵලඤාණානි චතසෘසං පටිසම්භිදා චතුයොනිපරිවෙජ්දකඤාණං පඤ්චගතිපරිවෙජ්දකඤාණං චතුවෙසාරජ්ජඤාණානි ඡ අසාධාරණඤාණානි ච සකලෙ ච බුද්ධගුණෙ හත්ථගතෙ කත්වා පරිපුණ්ණසඞ්කප්පො බොධිපල්ලඞ්ක නිසින්නොව අනෙකජාතිසංසාරං-පෙ-තණ්හානං ඛයමජ්ඣගා.

අයොඝන හතස්සෙව ජලතො ජාතවෙදසො,
අනුපුබ්බූපසන්තස්ස යථා න ඤායතෙ ගති.
එවං සම්මාවිමුත්තානං කාමබන්ධොඝතාරිනං,
පඤ්ඤාහෙතුගතී නත්ථි පත්තානං අචලං සුඛන්ති.

එවං උදානං උදානෙත්වා බොධිසම්පෙයෙව සත්තසත්තාහං වීතිනාමෙත්වා ඛ්‍රහ්මායාචනං සම්පටිජ්ඡිත්වා අත්තනො වෙමාතුකස්ස ඛණ්ඩකුමාරස්ස ච පුරොහිත පුත්තස්ස නිස්සකුමාරස්ස ච උපනිස්සය සම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා ඛෙමෙ මිගදයෙ ඔතරිත්වා උභොපි තෙ උය්‍යානපාලෙන පඤ්චාසාපෙත්වා තෙසං පරිවාරානං මජ්ඣෙ ධම්මචක්කං පවත්තෙතුං සී. තදු අපරිමිතානං දෙවතානං* ධම්මාභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

පුස්සස්ස ච අපරෙන සම්බුඩ්ඩො දිපදුත්තමො,
විපස්සී නාම නාමෙන ලොකෙ උප්පජ්ජි චක්ඛුමා.

අවිජ්ජං සඛ්ඛං පදාලෙත්වා පත්තෙතා සම්බොධිමුත්තමං,
ධම්මචක්කං පවත්තෙතුං පක්කාමි බන්ධුමතිං පුරං.

ධම්මචක්කං පවත්තෙත්වා උභො බොධෙසි නායකො,
ගණනාය න වත්තබ්බා පඨමාභිසමයෝ අහූති.

තස්ථ **පදාලෙත්වා**ති භින්දිත්වා, අවිජ්ජන්ධකාරං භින්දිත්වාති අත්ථො; "වත්තෙත්වා චක්කමාරමෙ"ත්‍යපි පාඨො. තස්ස **ආරාමෙති** ඛෙමෙ මිග

* ඤාතානං.

දුයෙනි අසේ; **'ලෝහෝ බොධෙසී**නි; අත්තනෝ කණ්ඨභාතුකං ඛණ්ඩං රාජපුත්තං නිස්සං පුරොහිතපුත්තඤ්චාති උභෝ බොධෙසී; **ගණනාය න වත්තබ්බානි** දෙවතානං අභිසමයවසෙන ගණනපරිච්ඡෙදෙ නත්ථිති අසේ; අථාපරෙන සමයෙන ඛණ්ඩං රාජපුත්තඤ්ච නිස්සං පුරොහිත පුත්තඤ්ච අනු පබ්බජිතානි චතුරාසීතිභික්ඛුසහස්සානි ධම්මාමතං පායෙසි. සො දුතියො අභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

පුනාපරං අමිතයසො තත්ථ සච්චං පකාසයී,
චතුරාසීතිසහස්සානං දුතියාභිසමයො අහූති.

තත්ථ **තත්ථා**ති බෙමෙ මිගදයෙනි අසේ; චතුරාසීතිසහස්සානි සඞ්ඛ්‍යාපබ්බජ්ජානි එත්ථ එතෙ පන චතුරාසීතිසහස්සඛ්‍යාතා පුරිසා විපස්සිකුමාරස්ස උපඨාකායෙව, තෙ පාතොව විපස්සිස්ස කුමාරස්ස උපඨානං ගනත්වා කුමාරමදිස්වා පාතරාසත්‍ථාය ගනත්වා භුත්තපාතරාසා ආගන්ත්වා කුහිං කුමාරොති පුච්ඡිත්වා තතො උය්‍යානභූමිං ගතොති සුත්වා තත්ථෙව නං දකඩ්ඪිස්සාමාති නික්ඛන්තා නිවත්තමානං තස්ස සාරථිං දිස්වා කුමාරෙ පබ්බජිතොති ච තතො සුත්වා සුතඨානෙයෙව සබ්බාභරණානි මුඤ්චිත්වා අත්තරාපනතො කාසායානි වත්ථානි ආහරාපෙත්වා කෙසමස්සුං ඔහරාපෙත්වා පබ්බජිංසු. පබ්බජිත්වා ච තෙ ගන්ත්වා මහාපුරිසං පරිවාරයිංසු. තතො විපස්සී බොධිසත්තො පධානවරියං චරනෙනා ආකිණ්ණෙන විහරාමි න ඛො පන මෙ පතිරූපං යථෙව මං ඉමෙ ගිහිභූතා පුබ්බෙ පරිවාරෙත්වා චරන්ති ඉදානිපි තථෙව කිං ඉමිනා ගණෙනානි ගණසඞ්ඝනිකාය උක්කණ්ඨිත්වා අජ්ජෙව ගච්ඡාමිති චින්තෙත්වා පුන අජ්ජ අවෙලා සවෙ පනාහං අජ්ජ ගම්ස්සාමි සබ්බෙපිමෙ ජානිස්සන්ති සෙව ගම්ස්සාමිති විනෙතසි. තං දිවසඤ්ච උරුවෙලගාමසදිසෙ එකස්මිං ගාමෙ ගාමවාසිනො මනුස්සා සභාතනාය සඞ්ඝං පරිවාය මහාපුරිසං නිමන්තෙසිංසු. තෙ තෙසං චතුරාසීතිසහස්සානං මහාපුරිසස්ස ච පායාසමෙව පටියාදයිංසු. අථ **විපස්සී** මහාපුරිසො පුනදිවසෙ විසාඛපුණ්ණමාය තස්මිං ගාමෙ තෙහි පබ්බජිතජනෙහි සද්ධිං භත්තකිච්චං කත්වා වසනඨානමෙව අගමාසි. **තත්ථ** තෙ පබ්බජිතා මහාපුරිසස්ස වත්තං දස්සෙත්වා අත්තනො අත්තනො රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානානි පවිසිංසු බොධිසත්තොපි පණ්ණසාලං පවිසිත්වා නිසින්නො විනෙතසි අයං කාලෙ නික්ඛම්තුන්ති නික්ඛමිත්වා **පණ්ණ**සාලද්වාරං පිදහිත්වා බොධිමණ්ඩාභිමුඛො පායාසි. තෙ කිර පබ්බජිතා සයං බොධිසත්තස්ස උපඨානං ආගන්ත්වා **පණ්ණ**සාලං පරිවාරෙත්වා නිසින්නා අනිච්චාලෙ ජාතෙ උපධාරෙථාති වත්වා පණ්ණ සාලං විවරිත්වා තං අපස්සන්තාපි කුහිංනු ගතොති මහාපුරිසොති නානුබන්ධිංසු ගණවාසෙ නිබ්බින්නෙහා එකො විහරිතුකාමො මඤ්ඤෙ මහාපුරිසො බුබහුතංයෙව තං පස්සිස්සාමාති අන්තොජම්බුදීපාභිමුඛා වාරිකං පක්කමිංසු. අථ තෙ විපස්සිනා කිර බුබ්භතං පත්වා ධම්මචක්කං පවත්තිතන්ති සුත්වා අත්තකමෙන සබ්බෙ තෙ පබ්බජිතා ඔඞ්ගමනියා

රාජධානියා ඛෙමෙ මිගදයෙ සන්නිපතිංසු. තතො තෙසං භගවා ධම්මං දෙසෙසි. තදා චතුරාසීතියා භික්ඛුසහස්සානං ධම්මාභිසමයෝ අහොසි. සෝ තතියෝ අභිසමයෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

චතුරාසීතිසහස්සානි සම්බුඩං අනුපබ්බජුං,
තෙසමාරම්පතත්තානං ධම්මං දෙසෙසි චක්ඛුමා.

සබ්බාකාරෙන භාසතො සුත්වා උපනිසාදිනො,
තෙපි ධම්මවරං ගන්ත්වා තතියාභිසමයෝ අහූති.

තත්ථ **චතුරාසීතිසහස්සානි සම්බුඩං අනුපබ්බජුන්ති** එත්ථ අනුනා යොගතො "සම්බුඩ"න්ති උපයොගවචනං කත්තන්ති වෙදිතබ්බං සම්බුඩස්ස පච්ඡා පබ්බජීසූති අත්ථෝ; ලක්ඛණං සද්දසත්ථතො ගහෙතබ්බං; තත්ථ ආරම්පතත්තානන්තිපි පාඨො; **භාසතොති** වදතො; **උපනිසාදිනොති** ගන්ත්වා උපනිඛාය ධම්මදානං දදතොති අත්ථෝ; **තෙපීති** තෙපි චතුරාසීතිසහස්සසඞ්ඛ්‍යා පබ්බජිතා විපස්සිස්ස උපඨාකභූතා; **ගන්ත්වාති** තස්ස ධම්මං ඤත්වා, එවං තෙසං තතියෝ අභිසමයෝ අහොසි. ඛෙමෙ පන මිගදයෙ විපස්සිසම්මාසම්බුඩං වෙ ච අඤ්ඤාවකෙ අනුපබ්බජිතානං භික්ඛූනං අසඞ්ඛ්‍යතසහස්සානං මජ්ඣෙ නිසින්නෙහා විපස්සී භගවා:-

ඛනතී පරමං තපෝ තිතික්ඛා නිබ්බාණං පරමං වදන්ති බුඩා,
න හි පබ්බජිතෝ පරූපඝාතී සමණෝ හොති පරං විහෙඨයන්තෝ.

සබ්බපාපස්ස අකරණං කුසලස්ස උපසම්පදා,
සචිත්තපරියොදපනං එතං බුඩ්ඛාන සාසනං.

අනූපවාදෙ අනුපඝාතෝ පාතිමොක්ඛෙ ච සංවරෝ,
මත්තඤ්ඤුතා ච භත්තස්මිං පන්තඤ්ච සයනාසනං,
අධිචිත්තෙ ච ආයොගෝ එතං බුඩ්ඛාන සාසනන්ති.

ඉමං පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. ඉමා පන සබ්බබුඩ්ඛානං පාතිමොක්ඛුද්දෙස ගාථා හොන්තීති වෙදිතබ්බං. සෝ පඨමෝ සන්නිපාතෝ අහොසි. පුන යමකපාටිහාරියං දිස්වා පබ්බජිතානං භික්ඛූනං සත්තසහස්සානං දුතියෝ සන්නිපාතෝ අහොසි. යදා පන විපස්සිස්ස වෙමාතිකා තයෝ භාතරෝ පච්චන්තං වූපසමෙත්වා භගවතෝ උපඨානඋරියාය ලඛවරා හුත්වා අත්තනෝ නගරං නෙත්වා උපඨහන්තා තස්ස ධම්මං සුත්වා පබ්බජිංසු. තෙසං අසීතිසහස්සානං මජ්ඣෙ නිසීදිත්වා භගවා ඛෙමෙ මිගදයෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසි සෝ තතියෝ සන්නිපාතෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

සන්නිපාතා තයෝ ආසුං විපස්සිස්ස මහෙසිනෝ,
ඛීණාසවානං විමලානං සන්තචිත්තානං තාදිනං.

අඤ්ඤසීතසහස්සානං පඨමෝ ආසි සමාගමෝ,
භික්ඛූසතසහස්සානං දුතියෝ ආසි සමාගමෝ

අසීතිභික්ඛුසහස්සානං තතියො ආසි සමාගමො,
තත්ථ භික්ඛුගණමජ්ඣෙ සම්බුඩ්ඩො අතිරොචතීති.

තත්ථ **අසීතිභික්ඛුසහස්සානන්ති** අසීතිභික්ඛුසහස්සාධිකානං සත්ත සහස්සභික්ඛූනන්ති අත්ථො; **තත්ථාති** තත්ථ බෙමෙ මිගදායෙ; **භික්ඛුගණමජ්ඣෙති** භික්ඛුගණස්ස මජ්ඣෙ; "තස්ස භික්ඛුගණමජ්ඣෙ"ති පාඨො, තස්ස භික්ඛුගණස්ස මජ්ඣෙති අත්ථො.

තදා අම්හාකං බොධිසත්තො මහිඞ්කො මහානුභාවො අතුලො නාම නාගරාජා හුත්වා අනෙකනාගකොටිසතසහස්සස්ස පරිවාරො හුත්වා සපරිවාරස්ස දසබලස්ස අසමබලසීලස්ස කරුණාසීතලහදයස්ස සක්කාර කරණත්ථං තස්ස රතනමයවිමානසදිසං රතනමණ්ඩලසඞ්ඛාසං දණ්ඩබ්බසාරමණ්ඩං මණ්ඩපං කාරෙත්වා තත්ථ නිසීදාපෙත්වා සත්තාහං දිබ්බවිභවානුරූපං මහාදානං දත්වා සබ්බරතනමණ්ඩිතං මහාරහං සුවණ්ණමයං නානාමණිජුතිවිප්පරසම්ඵුල්ලං පීඨං භගවතො අදාසි. තදා නං පීඨදානානුමොදනාවසෙන ඉතො අයං එකනවුතිකප්පෙ බුඩ්ඩො භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි.

තෙන වුත්තං:-

අහං තෙන සමයෙන නාගරාජා මහිඞ්කො,
අතුලො නාම නාමෙන පුඤ්ඤවන්තො ජුතින්ධරො.

නෙකානං නාගකොටීනං පරිවාරෙත්වානහං තදා,
වජ්ජෙන්තො දිබ්බතූරියෙහි ලොකජෙට්ඨං උපාගමිං

උපසඞ්කමිත්වා සම්බුද්ධං විපස්සිං ලොකනායකං,
මණිම්හිතරතනඛචිතං සබ්බාභරණභූසිතං.

නිමන්තෙත්වා ධම්මරාජස්ස සොණ්ණපීඨමදාසහං,
සොපි මං බුද්ධො ව්‍යාකාසි සඞ්ඝමජ්ඣෙ නිසීදිය.

එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ අයං බුද්ධො භවිස්සති,
අනු කපිලවහයෙ රමෙම නිකතිම්හි තථාගතො.

පධානං පදහිත්වාන කත්වා දුක්කරකාරිකං,
නෙරඤ්ජරානදීතීරෙ පායාසං අසති ජිනො.

පටියත්තවරමඤ්ඤෙන බොධිමූලං උපෙහිති,
තතො පදක්ඛිණං කත්වා බොධිමණ්ඩං අනුත්තරං,
අස්සත්ථමූලෙ සම්බොධිං බුජ්ඣිස්සති මහායසො.

ඉමස්ස ජනිකා මාතා මායා නාම භවිස්සති,
පිතා සුඩ්ඩොදනො නාම අයං හෙස්සති ගොතමො.

අනාසවා විතරාගා සන්තචිත්තා සමාහිතා,
කොලිතො උපතිස්සො ච අග්ගා හෙස්සන්ති සාවකා.

ආනන්දෝ නාම නාමේන උපට්ඨිස්සති තං ජිනං,
ධම්මා උපපලවණ්ණා ච අහඤ්ච භෙස්සන්ති සාවිකා.

අනාසවා වීතරාගා සන්තචිත්තා සමාහිතා,
බොධි තස්ස භගවතෝ අස්සත්ථෝති පවුච්චති.

තස්සාහං වචනං සුත්වා භීයෝ චිත්තං පසාදයිං,
උත්තරිං වතමධිඨාසිං ඒසපාරම්පූරියාති.

තත්ථ **පුඤ්ඤවන්තානන්ති** පුඤ්ඤවා; සම්පත්තපුඤ්ඤසඤ්චයෝති අත්ථෝ; **ඡත්තිඛත්තරෝති** පහායුත්තතා; **නේකානං නාගකොටීනන්ති** අනේකෙහි නාගකොටීහි; කාරණත්ථේ සාම්වචනං දට්ඨබ්බං; **පරිවාරෙත්වානාති** භගවන්තං පරිවාරෙත්වා; **අහන්ති** අත්තානං නිද්දිසති; **වජ්ජන්තෙනාති** වාදෙන්තෙන තාළෙන්තෙන; **මණිමුත්තරතනවිචිත්තන්ති** මණිමුත්තාදීහි විවිධෙහි රතනෙහි රචිතන්ති අත්ථෝ; **සබ්බාභරණභූසිතානන්ති** පීඨාභරණේහි පවාළරූපාදීහි රතනමයෙහි මණ්ඩිතන්ති අත්ථෝ; **සුවණ්ණපීඨන්ති** සුවණ්ණමයං පීඨං; **අදාසහන්ති** අදාසිං අහං.

තස්ස පන විපස්සිස්ස භගවතෝ බන්ධුමතීනාම නගරං අහොසි, බන්ධුමා රාජා පිතා, බන්ධුමතී නාම මාතා, ඛණ්ඩෝ ච තිස්සෝ ච අග්ගසාවකා, අසෝකෝ නාමුපට්ඨාකෝ, චන්දා ච චන්දමිත්තා ච අග්ග සාවිකා, පාටලිරුක්ඛෝ බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බේධං අහොසි, සරීරප්පභා සබ්බකාලං සත්තයොජනානි ඵරිත්වා අට්ඨාසි, අසීතිවස්ස සහස්සානි ආයු, පුතන්‍ර නාමස්ස භරියා, සමවත්තක්ඛන්ධෝ නාමස්ස පුත්තෝ, ආජඤ්ඤරථෙන නික්ඛම්.

තෙන වුත්තං:-

නගරං බන්ධුමති නාම බන්ධුමා නාම ඛත්තියෝ,
මාතා බන්ධුමතී නාම විපස්සිස්ස මහෙසිනෝ.

ඛණ්ඩෝ ච තිස්සනාමෝ ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
අසෝකෝ නාමුපට්ඨාකෝ විපස්සිස්ස මහෙසිනෝ.

චන්දා ච චන්දමිත්තා ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බොධි තස්ස භගවතෝ පාටලීති පවුච්චති.

අසීතිහත්ථුබ්බේධෝ විපස්සී ලොකනායකෝ,
පභා නිබ්බාති තස්ස සමනන්තා සත්තයොජනේ.

අසීතිවස්සසහස්සානි ආයු බුද්ධස්ස තාවදෙ,
තාවතා නිට්ඨමානෝ සෝ තාරෙසි ජනතං බහුං.

බහූ දෙවෙ මනුස්සෙ ච බන්ධනා පරිමොචයි,
මහාමග්ගඤ්ච ආචික්ඛි අවසෙසපුථුජ්ජනෙ.

ආලොකං දස්සයිත්වාන දෙසෙත්වා අමතං පදං,
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධොව නිබ්බුතෝ සෝ සසාවකෝ.

ඉඞ්ගිවරං පුඤ්ඤවරං ලක්ඛණඤ්ච සුසුම්භිතං,
සබ්බං සමන්තරහිතං නත්ථි රිත්තා සබ්බඤ්ඤුරාජිනි.

තත්ථ බන්ධූනන්ති දෙවමනුස්සෙ කාමසෙඤ්ඤජනාදිබන්ධනා මොචෙසි, විකාසෙසීති අත්ථො; **මහන්තමගගඤ්ච ආවිකත්ථි**නි අමතාධිගමාය අයං මග්ගො උත්තරදිසාසතදිසිවිරහිතා මජ්ඣිමා පටිපදා මග්ගො කායකිලමථාදිකො නායං මග්ගොති සෙසපුථුජ්ජනෙ ආචික්ඛිති අත්ථො; **ආලොකං දස්සයිත්වානන්ති** මග්ගඤ්ඤණාලොකං දස්සයිත්වා; **ලක්ඛණඤ්ච සුසුම්භිත**න්ති චක්කලක්ඛණාදිහි පුප්ඵිතං මණ්ඩිතං භගවතො සරීරන්ති අත්ථො; සෙසං සබ්බත්ථ ගාථාසු උත්තානමෙවාති.

විපස්සිබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සමතෙතා එකූනවිසතිමෝ බුද්ධවංසෝ.

විපස්සිස්ස අපරභාගෙ අනන්තරභූතෙ ච තස්මිං කප්පෙ තතො පරං එකූනතිංසායං කප්පෙසු බුද්ධා ලොකෙ න උප්පජ්ජිංසු. තත්ථ **සිඛී** පන භගවා පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චවිත්වා අරුණවතීනගරෙ පරමගුණවතො අරුණවතො නාම රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කනක පරමරුචිරපභාය පභාවතියා නාම දෙවියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගහෙත්වා දසමාසෙ වීතිනාමෙත්වා නිසභුය්‍යානෙ මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමි. නෙමිත්තිකා පනස්ස නාමං කරොන්තා **උණ්හීසස්ස සිඛා විය උග්ගතත්තා සිඛිනාමමකංසු.** සො සත්තවස්සසහස්සානි අගාරං අජ්ඣාවසි. සුචන්දකසිරි ගිරියස නාරිවසභ නාමකා තයො පාසාදා අහෙසුං. සබ්බකාමාදෙවිපමුඛානි චතුවීසතිඉත්ථිසහස්සානි පවද්‍රපතිතානි අහෙසුං. සො චත්තාරි නිමිත්තානි දිස්වා සබ්බකාමාදෙවියා ගුණගණාතුලෙ අතුලෙ නාම පුත්තෙ උපපන්නෙ හත්ථියානෙන හත්ථිකක්ඛවරගතො මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. තං සත්තනිපුරිසසතසහස්සානි අනුපබ්බජිංසු. සො තෙහි පරිවුතො අඪමාසං පධානං චරිත්වා විසාඛපුණ්ණමාය ගණසඞ්ඝණ්හිකං පහාය සුදස්සනනිගමෙ පියදස්සිසෙට්ඨිනො ධිතුයා දින්නං මධුපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා තරුණබදිරවනෙ දිවාවිහාරං වීතිනාමෙත්වා අනොමදස්සිනා නාම තාපසෙන දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො ගහෙත්වා පුණ්ඩරීකබොධිං උපාගමි. තස්ස කිර පුණ්ඩරීකබොධිස්සාපි පාටලියා පමාණමෙව පමාණං අහොසි. තං දිවසමෙව සො පණ්ණාස රතනක්ඛන්ධො හුත්වා අබභුග්ගතො සාඛාපිස්ස පණ්ණාසරතනමත්තාව, සෝ දිබ්බගන්ධෙහි පුප්ඵෙහි සඤ්ඡන්නොව අහොසි. න කෙවලං පුප්ඵෙහෙව ඵලෙහිපි සහිතො අහොසි. තස්ස එකපස්සතො තරුණානි ඵලානි එකතො මජ්ඣිමානි එකතො නාතිපක්කානි එකතො පක්ඛිත්ත දිබ්බඕජානි විය පුරතො වණ්ණගන්ධරසසම්පන්නානි තතො තතො ඔලම්බන්ති. යථා සො එවං දසසහස්සචක්කවාළෙසු පුඤ්ඤඵලා රුක්ඛා පුප්ඵිතා ඵලූපගා ඵලෙහි පතිවණ්ඩිතා අහෙසුං. සො තත්ථ චතුවීසති

හත්ථං නිණ්ණාමෙත්වා සත්තරිත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා චතුරඞ්ගවීරියං අධිට්ඨාය නිසීදි. එවං නිසීදිත්වා ඡත්තිංසයොජනච්ඡත්තං සමාරං මාරබලං විධමිත්වා සමෙඛාධිං පාපුණිත්වා අනෙකජාතිසංසාරන්ති උදානං උදානෙත්වා බොධිසමීපෙයෙව සත්තසත්තාහං විතිනාමෙත්වා බ්‍රහ්මායාචනං සම්පටිච්ඡිත්වා අත්තනා සහ පබ්බජිතානං සත්තන්නං භික්ඛුසතසහස්සානං උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා සුරපථෙන ගන්ත්වා විචිධාවරණවතියා අරුණවතියා රාජධානියා සමීපෙ මිගාවිරුය්‍යානෙ ඔතරිත්වා තෙහි මුනි ගණෙහි පරිවුතො තෙසං මජ්ඣෙ ධම්මවක්කං පවත්තෙසි. තදා කොටි සතසහස්සානං පඨමො අභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

විපස්සිස්ස අපරෙන සම්බුඩ්ඪා දිපදුත්තමෝ,
සිඛිවහයෝ ආසි ජිනෝ අසමෝ අප්පටිපුග්ගලෝ.

මාරසෙනං පභින්දිත්වා පත්වා සමෙඛාධිමුත්තමං,
ධම්මවක්කං පවත්තෙසි අනුකම්පාය පාණිනං.

ධම්මවක්කං පවත්තෙන්තෙ සිඛිමහි ජිනපුඞ්ගවෙ,
ඡකොටිසතසහස්සානං පඨමාභිසමයො අහූනි.

පුනපි අරුණවතියා රාජධානියා සමීපෙ යෙව අභිභූරාජපුත්තස්ස ච සම්භවරාජපුත්තස්ස චාති ඉමෙසං සපරිවාරානං ධම්මං දෙසෙත්වා නවුති කොටිසහස්සානි ධම්මාමතං පායෙසි. සො දුතියො අභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

අපරම්පි ධම්මං දෙසෙන්තෙ ගණසෙට්ඨෙ නරුත්තමෙ,
නවුතිකොටිසහස්සානං දුතියාභිසමයො අහූනි.

යදා පන පුරියවතීනගරවාරෙ චම්පකරුක්ඛමූලෙ නිසීදමාන භඤ්ඤනත්ථං සබ්බජනබන්ධනමොක්ඛත්ථඤ්ච යමකපාටිහාරියං කරොන්තෙ භගවති ධම්මං දෙසෙන්තෙ අසීතිකොටිසහස්සානං තතියො අභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

යමකපාටිහීරඤ්ච දස්සයන්තෙ සදෙවකෙ,
අසීතිකොටිසහස්සානං තතියාභිසමයො අහූනි.

අභිභූනා ච සම්භවෙන ච රාජපුත්තෙන සඞ්ඝං පබ්බජිතානං අරහන්තානං සතසහස්සානං මජ්ඣෙ භගවා පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. ඉදං පඨමං සන්නිපාතං අහොසි. අරුණවතී නගරෙ ඤාතිසඞ්ගමෙ පබ්බජිතානං අසීතියා භික්ඛුසහස්සානං මජ්ඣෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. සො දුතියො සන්නිපාතො අහොසි. ධනඤ්ජයනගරෙ ධනපාලකගහපති චිනයනසමයෙ පබ්බජිතානං සත්තන්නං භික්ඛුසහස්සානං මජ්ඣෙ භගවා පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. සො තතියො සන්නිපාතො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

සත්තනිපාතා තයෝ ආසුං සිඛිස්සාපි මහෙසිනෝ,
ඛීණාසවානං විමලානං සන්තචිත්තානං තාදිනං.

භික්ඛූසතසහස්සානං පඨමෝ ආසි සමාගමෝ,
අසීතිභික්ඛූසහස්සානං දුතියෝ ආසි සමාගමෝ.

සත්තතිභික්ඛූසහස්සානං තතියෝ ආසි සමාගමෝ,
අනුපලිත්තෝ පදුමං ව තොයමඹි සමපවඩ්ඪිතත්තනි.

තත්ථ **අනුපලිත්තෝති** තොයෙ ජාතං තොයෙ වඩ්ඪිතං පදුමං විය තොයෙන සොපි භික්ඛූසත්තනිපාතො ලොකෙ ජාතොපි ලොකධම්මෙහි අනුපලිත්තෝ අහොසීති අත්ථො. තදා කිර බොධිසත්තො කප්පවි අසංඛ්‍යෙ පරිභුත්තනගරෙ අරින්දමෝ නාම රාජා හුත්වා සිඛිමහි සත්තරි පරිභුත්තනගරමනුප්පත්තෙ සපරිවාරෝ රාජ භවනතො පව්‍රජ්‍යාභිනික්ඛමනත්ථාය පාසාදවඩ්ඪිතහදයඤ්ඤනසොභං දසබලවරණකමලයුගලෙ සපරිවාරෝ සිරසා අභිවන්දිත්වා දසබලං නිමන්තෙත්වා සත්තාහං ඉස්සරියකුලවිභව සඛානුරූපං මහාදානං දත්වා දුස්සභණ්ඩාගාරානි විවරාපෙත්වා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛූසඞ්ඝස්ස මහග්ඝානි වත්ථානි අදාසි. අත්තනො ච බලරූපලක්ඛණඤ්ච සම්පත්තහෙමජාලමාලාසමලඞ්කතං නවකනකාරුවිරදාභකොසවාමර යුගවිරාජිතවිපුලමුදුකණ්ණං චන්දරාජිවිරාජිතවදනසොභං එරාවණ වාරණමිව අරිවාරණං වරවාරණං දත්වා වාරණප්පමාණමෙව කත්වා කපපිය භණ්ඩඤ්ච අදාසි. සොපි තං සත්ථා ඉතො එකතිංසකපෙ බුද්ධො භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි.

තෙන වුත්තං:-

අහං තෙන සමයෙන අරින්දමෝ නාම ඛත්තියෝ,
සම්බුද්ධපමුඛං සඞ්ඝං අන්නපානෙන තප්පයිං.

බහුං දුස්සවරං දත්වා දුස්සකොටිං අනප්පකං,
අලඞ්කත්වා හත්ථියානං සම්බුද්ධස්ස අදාසහං.

හත්ථියානං නිම්මිනිත්වා කප්පියං උපනාමයිං,
පූරයිං මානසං මය්හං නිච්චං දලහමුපට්ඨිතං.

සොපි මං බුද්ධො ව්‍යාකාසි සිඛි ලොකග්ගනායකො,
එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ අයං බුද්ධො භවිස්සති.

අහූ කපිලවහ්වයෙ-පෙ-

තස්සාහං වචනං සුත්වා භීයෝ චිත්තං පසාදයිං,
උත්තරිං වතමධිට්ඨාසිං දසපාරමිපූරියා.

තස්ස පන භගවතො නගරං අරුණවතී නාම අහොසි, අරුණවා නාම රාජා පිතා, පභාවතී නාම මාතා, අභිභූ ච සම්භවෝ ච වෙ අග්ග සාවකා, ඛෙමඞ්කරෝ නාම උපට්ඨාකෝ, මඛිලා ච පදුමා ච වෙ අග්ග

සාවිකා, පුණ්ඩරීකරුක්ඛෝ බෝධි, සරීරඤ්ඣාසස සන්තතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරප්පභා නිච්චකාලං යොජනසතං එරිති අහාසි, සන්තති වස්සසහස්සානි ආයු, සබ්බකාමා භාමස්ස අග්ගමහෙසි, අතුලෝ නාම්ස්ස පුත්තෝ.

තෙන වුත්තං:-

නගරං අරුණවති නාම අරුණවා නාම ඛත්තියෝ,
පභාවති නාම ජනිකා සිඛිස්ස ච මහෙසිනෝ.

අභිභූ සම්භවෝ නාම අහෙසුං අග්ගසාවකා,
ඛෙමඞ්කරෝ නාම්ුපට්ඨාකෝ සිඛිස්ස ච මහෙසිනෝ.

මඛිලා ච පදුමා චෙති අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බෝධි තස්ස භගවතෝ පුණ්ඩරීකොති වුච්චති.

සිරිවඩ්ඪෝ ච නන්දෝ ච අහෙසුං අග්ගුපට්ඨකා,
චිත්තා චෙව සුගුත්තා ච අහෙසුං අග්ගුපට්ඨිකා.

උච්චත්තනෙන සෝ බුඩ්ඪෝ සත්තනිහත්ථුග්ගතෝ,
ක්ඛන්ධනග්ගියසඞ්කාසෝ චතුසංසවරලක්ඛණෝ.

තස්ස ව්‍යාමප්පභා කායා රත්තිඤ්චමතන්දිතා,
දිසොදිසං නිච්ඡරන්ති තීනි යොජනසෝ පභා.

සත්තතිවස්සසහස්සානි ආයු තස්ස මහෙසිනෝ,
තාවතා නිඤ්මානෝ සෝ තාරෙසි ජනතං බහුං.

ධම්මමෙඤ සුවසෙත්ථා තෙමඝිත්ථා සදෙවකං,
ඛෙමන්තං පාපයිත්ථාන නිබ්බුතෝ සෝ සසාවකෝ.

අනුව්‍යඤ්ජනසම්පන්නා චතුසංසවරලක්ඛණං,
සබ්බං සමන්තරඝිතං නානු රිත්තා සබ්බසඞ්ඛාරාති.

තත්ථ **නිම්මිනිත්වාති** තස්ස හත්ථිනෝ පමාණෙන තුලයිත්වා; **කපපියන්ති** භික්ඛූනං යං භණ්ඩං කප්පති ගහෙතුං තං **කප්පියං භණ්ඩං** නාම; **පූරයිං මානසං මයන්ති** මම චිත්තං ඤානපිතියා පූරයිං **මයන්** හාසුප්පාදනසම්භන්ධෙ අකාසින්ති අත්ථෝ; **නිච්චං දළහමුපඨිතන්ති** නිච්චකාලං ඤානං දස්සාමීති ඤානවසෙන දළහං උප්ඨිතං චිත්තන්ති අත්ථෝ; **පුණ්ඩරීකරුක්ඛොති** සෙතම්බරුක්ඛෝ; **තීනි යොජනසෝ පභාති** තීනි යොජනානි පභා නිච්ඡරන්තීති අත්ථෝ; **ධම්මමෙඝන්ති** ධම්මවස්සං, ධම්මවස්සනකෝ බුඩ්ඪමෙඝෝ; **තෙමඝිත්ථාති** ධම්මකථාසලිලෙන තෙමෙත්වා සිඤ්චිත්වාති අත්ථෝ; **සදෙවකෙති** සදෙවකෙ සත්තෙ; **ඛෙමන්තන්ති** ඛෙමං නං නිබ්බාණං; **අනුව්‍යඤ්ජනසම්පන්නන්ති** තම්බනඛතුඛනඛ සිනිඛනඛවට්ටඛුලිතාදීහි අසිතියා අනුබ්‍යඤ්ජනෙහි සම්පන්නං **චතුසංස** මහාපුරිසලක්ඛණපතිමණ්ඩිතං භගවතෝ සරීරන්ති අත්ථෝ. සිඛී පන සම්මාසම්බුඩ්ඪෝ සීලවතිනගරෙ අස්සාරාමෙ පරිනිබ්බායි.

සිඛීව ලොකෙ තපසා ජලිත්වා
සිඛීව මෙඝාගමමන නදිත්වා
සිඛී මහෙසිබ්‍රහ්මචිපජනිතොා
සිඛීව සන්තිං සුගතොා ගතොා සෝ

තස්ස කිර භගවතොා ධාතුයොා එකඝනා හුත්වා අට්ඨංසු. න විප්පකිරිංසු. සකලජම්බුදීපවාසිනොා පන මනුස්සා තියොජනුබ්බෙධං සත්ත රතනමය ගිම්හගිරි සදිස සොභං ථූපමකංසු. සෙසමෙත්ථ ගාථාසු පාකටමෙවාති.

සිඛිබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සමත්තො විස්සභූ බුද්ධවංසො.

සිඛිස්ස පන බුද්ධස්ස අපරභාගෙ අනන්තරභූතෙ තස්ස සාසනෙ සත්තතිවස්සසහස්සායුකා මනුස්සා අනුක්‍රමෙන පරිහායිත්වා දසවස්සායුකා අහෙසුං. පුන වඩ්ඪිත්වා අපරිමිතායුකා හුත්වා අනුක්‍රමෙන පරිහායිත්වා අසීතිවස්සසහස්සායුකා අහෙසුං. තදා විජාතමනොභූ සබ්බලොකාභිභූ සයම්භූ **වෙස්සභූ** නාම සත්ථා ලොකෙ උදපාදි. සො පන පාරමියොා පූරෙත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තතොා චවිත්වා අනුපමනගරෙ සුපතීතස්ස සුපතීතස්ස නාමරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා සීලවතියා යසවතියා නාම කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. සො දසන්නං මාසානං අච්චයෙන අනුපමුය්‍යානෙ මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමි. ජායමානොව ජනං තොසෙත්වා වසහනාදං නදි. තස්මා වසහනාදහෙතුත්තා තස්ස නාමගහණදිවසෙ වෙස්සභූති නාමමකංසු. සො ඡබ්බස්සසහස්සානි අගාරං අජ්ඣාවසි. රුචි සුරුචි රතිවඩ්ඪන නාමකා තයොා පාසාදා තස්ස අහෙසුං. සුචිත්තාදෙවි පමුඛානි තිංසඉත්ථිසහස්සානි පච්චුපට්ඨිතානි අහෙසුං. සො චත්තාරි නිමිත්තානි දිස්වා සුචිත්තාය නාම දෙවියා සුපප්පබුඩෙ නාම කුමාරෙ උපපත්තො සුවණ්ණසිවිකාය උය්‍යානදස්සනත්ථාය ගන්ත්වා දෙවදූතානි කාසායානි ගහෙත්වා පබ්බජි. තං සත්තතිංසසහස්සානි අනුපබ්බජිංසු. අථ සො තෙහි පරිවුතොා ඉමාසෙ පධානචරියං චරිත්වා විසාඛපුණ්ණමාය සුචිත්තනිගමෙ සන්දිස්සමානසරීරාය සිරිවඩ්ඪනාය නාම දින්නං මධුපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා සාලවනෙ දිවාවිහාරං වීතිනාමෙත්වා සායණ්හසමයෙ නරින්දනාගරාජෙන දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියොා ගහෙත්වා සාලවනෙ බොධිං පදක්ඛිණතොා උපාගම්. තස්සාපි සාලස්ස තදෙව පාටලියා පමාණමෙව පමාණං අහොසි. තත්ථෙව පුප්ඵඵලසිරිවිභවොා වෙදිතබ්බා. සො සාලමූලගතස්ස චත්තාලීසහත්ථිප්පමාණං තිණසන්ථරං සන්ථරිත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා විගතනීවරණං සබ්බමනාවරණං අනාවරණඤාණං පටිලභිත්වා උදුනං උදුනෙත්වා සත්තසත්තාහං තත්ථෙව වීතිනාමෙත්වා අත්තනොා කණ්ඨඒභාතිකස්ස සොණකුමාරස්ස උත්තර කුමාරස්ස ච උපනිස්සය සම්පත්තිං දිස්වා දෙවපථෙන ගන්ත්වා අනුපමනගරසම්පෙ අරුණුය්‍යානෙ

චතරිච්චා උය්‍යානපාලෙන කුමාරෙ පඤ්ඤාසාපෙච්චා තෙසං සපරිවාරානං මජ්ඣෙ ධම්මචක්කං පවත්තෙතසි. තදා අසීතිකොටිසහස්සානං පඨමෝ අභිසමයෝ අහොසි. පුන ජනපදචාරිකං චරන්තෙනා භගවා තත්ථ තත්ථ ධම්මං දෙසෙන්තෙනා සත්තතිකොටිසහස්සානං ධම්මාභිසමයමකාසි. සෝ දුතියෝ අභිසමයෝ ාසි. අනුපමනගරෙ යෙව දිබ්බජාලං භින්දන්තෙනා තිත්ථිය මානඛජං ානනා මානමදං විඛංසෙන්තෙනා ධම්මඛජං සමුස්සයන්තෙනා නවුතියොජනසතුබ්බෙධාය මනුස්සපරිසාය අපරිමිතාය ච දෙවපරිසාය යමක පාටිහාරියං කත්වා දෙවමානුසෙ පසාදෙත්වා සඞ්ගොපියෝ ධම්මාමතෙන සන්තපෙසි. සෝ තතියෝ අභිසමයෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

තත්‍රේව මණ්ඩකප්පම්හි අසමෝ අප්පටිපුග්ගලෝ,
වෙස්සභූ නාම නාමෙන ලොකෙ උප්පජ්ජි නායකෝ.

ආදිත්තනන්ති ච රාගග්ගි තණ්හානං විජිතං තදා,
නාගොව බන්ධනං ඡෙත්වා පත්තෝ සම්බොධිමුත්තමං.

ධම්මචක්කං පවත්තෙන්තෙ වෙස්සභූලොකනායකෙ,
අසීතිකොටිසහස්සානං පඨමාභිසමයෝ අහූ.

පක්කන්තෙ චාරිකං රඤ්ඤෙ ලොකසෙට්ඨෙ නරාසභෙ,
සත්තතිකොටිසහස්සානං දුතියාභිසමයෝ අහූ.

මහාදිඞ්ං විනොදෙන්තෝ පාටිහීරං කරොති සෝ,
සමාගතා නරමරූ දසසහස්සී සදෙවකෙ.

මහාඅච්ඡරියං දිස්වා අබ්භුතං ලොමහංසනං,
දෙවා චෙව මනුස්සා ච බුජ්ඣිරෙ සඞ්ගොපියෝ.

තත්‍ථ **ආදිත්තනන්ති** සකලම්දං ලොකත්තයං සම්පදිත්තං; **රාගග්ගීති** රාගෙන, තණ්හානං විජිතං රඤ්ඤව වසවත්තිඛානන්ති එවං ඤත්වානි අත්ථෝ; **නාගොව බන්ධනං ඡෙත්වානි** හත්ථි විය පූතිලතාබන්ධනං ඡින්දිත්වා සම්බොධිං පත්තෝ අධිගතෝ; **දසසහස්සීති** දසසහස්සියං; **සදෙවකෙති** සදෙවකෙ ලොකෙ; **බුජ්ඣිරෙති** බුජ්ඣිංසු.

සොණුත්තරානං පන චින්තාහං අග්ගසාවකානං සමාගමෙ **පබ්බජිතානං** අසීතියා අරහන්තසහස්සානං මජ්ඣෙ මාඝපුණ්ණමාය **පාතිමොක්ඛං** උද්දිසි. **සෝ** පඨමෝ සන්නිපාතෝ අහොසි. යදා පන වෙස්සභූනා සබ්බලොකාභිභූනා සහ පබ්බජිතා සත්තතිංසසහස්සඛීණාසා භික්ඛූ ගණතෝ ඔගිණසමයෙ පක්ඛන්නා, තෙ වෙස්සභූස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස ධම්ම **චක්කප්පවත්තිං** සුත්වා සොරෙය්‍යං නාම නගරං ආගන්ත්වා භගවන්තං අද්දසංසු. තෙසං භගවා ධම්මං දෙසෙත්වා සබ්බෙ තෙ එහිභික්ඛූපසම්පදාය පබ්බාජෙත්වා චතුරඞ්ගසමන්නාගතාය පරිසාය පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. **සෝ** දුතියෝ සන්නිපාතෝ අහොසි. යදා පන නාරිවාහනනගරෙ

උපසෙනෝ නාම රාජපුත්තෝ රජ්ජං කාරෙසි. තස්සානුකම්පාය භගවා **තත්ථ** අගමාසි. සෝ පන භගවතෝ ආගමනං සුත්වා සපරිවාරෝ භගවතෝ පච්චුග්ගමනං කත්වා නිමන්තෙත්වා මහාදානං දත්වා තස්ස ධම්මං සුත්වා පසන්නමානසෝ පබ්බජි. තං සඞ්ඝසන්නිපාතසඞ්ඛා පරිසා අනුපබ්බජිංසු. තෙ තෙන සඞ්ඝං අරහත්තං පාපුණිංසු. සෝ තෙහි පරිවුතෝ වෙස්සභූ භගවා පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. සෝ **තතියෝ** සන්නිපාතෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

> සන්නිපාතා **තයෝ** ආසුං වෙස්සභුස්ස මහෙසිනෝ,
> ඛීණාසවානං විමලානං සන්තචිත්තානං තාදිනං.
>
> අසීතිභික්ඛුසහස්සානං පඨමෝ ආසි සමාගමෝ,
> සත්තතිංසසහස්සානං දුතියෝ ආසි සමාගමෝ.
>
> සත්තිභික්ඛුසහස්සානං තතියෝ ආසි සමාගමෝ,
> ජරාදිභයතීතානං ඔරසානං මහෙසිනොති.

තදා බොධිසත්තෝ සරභවතිනගරෙ පරමපියදස්සනෝ සුදස්සනෝ නාම රාජා හුත්වා වෙස්සභුමහි ලොකනායකෙ සරභනගරමුපගතෙ තස්ස ධම්මං සුත්වා පසන්නමානසෝ දසබලසමොධාන සමුජ්ජලං ජලජාමලා විකලකුවලයමකුලසදිසමඤ්ජලිං සිරසි කත්වා බුද්ධපමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස චීවරමහාදානං දත්වා තත්ථෙව භගවතෝ නිවාසනත්ථාය ගන්ධකුටිං කත්වා තං පරිකඛිපිත්වා විහාරසහස්සං කාරෙත්වා සබ්බඤ්ඤුං විභවජාතං භගවතෝ සාසනෙ පරිච්චජිත්වා තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා ආචාරගුණසම්පන්නෝ තෙරසධුතගුණෙ නිරතෝ බොධිසම්භාරපරියෙසනාය රතෝ බුද්ධ සාසනාභිරතෝ විහාසි. සොපි තං භගවා ව්‍යාකාසි අනාගතෙ ඉතො **එකතිංසකප්පෙ** අයං ගොතමෝ නාම බුද්ධෝ භවිස්සතීති.

තෙන වුත්තං:-

> තස්ස බුද්ධස්ස අසමස්ස චක්ඛුං වත්තිතමුත්තමං,
> සුත්වා පණීතං ධම්මං පබ්බජ්ජමභිරොචයිං.
>
> අහං තෙන සමයෙන සුදස්සනෝ නාම ඛත්තියෝ,
> නිමන්තෙත්වා මහාවීරං දුනං දත්වා මහාරහං,
> අන්නපානෙන වත්ථෙන සඞ්ඝං ජිනමපූජයිං.
>
> මහාදානං පවත්තෙත්වා රත්තින්දිවමතන්දිතෝ,
> පබ්බජිං ගුණසම්පන්නං පබ්බජිං ජිනසන්තිකෙ.
>
> ආචාරගුණසම්පන්නෝ වත්තසීලසමාහිතෝ,
> සබ්බඤ්ඤුතං ගවෙසන්තෝ රමාමි ජිනසාසනෙ.
>
> සඞ්ගීතිමුපාගන්ත්වා පාදෙ වන්දිං සත්ථරි,
> පීති උපජ්ජතී මය්හං බොධියා යෙව කාරණා.

අනිවත්තී මානසං සුත්වා සම්බුද්ධෝ එතදබ්‍රවී,
එකතිංසෙ ඉතෝ කප්පෙ අයං බුද්ධෝ භවිස්සති.

අහූ කපිලවහයෙ රමේ-පෙ-

තස්සාහං වචනං සුත්වා භීයෝ චිත්තං පසාදයිං,
උත්තරිං වතමධිට්ඨාසිං දසපාරමිපූරියාති.

තස්ස පන භගවතෝ අනුපමං නාම නගරං අහොසි, සුපතීතෝ නාමස්ස ඛත්තියෝ පිතා, යසවතී නාම මාතා, සොණෝ ච උත්තරෝ ච වෙ අග්ගසාවකා, උපසන්තෝ නාමුපට්ඨාකෝ, දුමා ච සමාලා ච අග්ග සාවිකා, සාලරුක්ඛෝ බොධි, සරීරං සසීහත්ථුබ්බේධං අහොසි. සසීවස්ස සහස්සානි ආයු, සුවත්තා නාමස්ස හරියා, සුපබ්බුද්ධෝ නාම පුත්තෝ, සුවණ්ණසිවිකාය නික්ඛමි.

තෙන වුත්තං:-

අනුපමං නාම නගරං සුපතීතෝ නාම ඛත්තියෝ,
මාතා යසවතී නාම වෙස්සභුස්ස මහෙසිනෝ.

සොණෝ ච උත්තරෝ වෙව අහෙසුං අග්ගසාවකා,
උපසන්තෝ නාමුපට්ඨාකෝ වෙස්සභුස්ස මහෙසිනෝ.

දුමා වෙව සමාලා ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බොධි තස්ස භගවතෝ සාලෝ ඉති පවුච්චති.

සොසිකෝ වෙව රමෙමා ච අහෙසුං අග්ගුපට්ඨකා,
කාලිගොතමී සිරිමා අහෙසුං අග්ගුපට්ඨිකා.

සත්තරතනසුබ්බේධෝ හෙමවණ්ණසමූපමෝ,
කායා නිච්ඡරතී රංසී රත්තිංව පබ්බතෙ සිඛී.

සසීවස්සසහස්සානි ආයු තස්ස මහෙසිනෝ,
තාවතා තිට්ඨමානෝ සෝ තාරෙසි ජනතං බහුං.

ධම්මං විත්ථාරිකං කත්වා විභජිත්වා මහාජනං,
ධම්මනාවං ඨපෙත්වාන නිබ්බුතෝ සෝ සසාවකෝ.

දස්සනෙය්‍යං සබ්බජනං විහාරසුවිරියාපථං,
සබ්බං සමනන්තරහිතං නත්‍ථි රිත්තා සබ්බසඞ්ඛාරාති.

තත්ථ **චක්කං වත්තෙන්තානන්ති** ධම්මචක්කං පවත්තෙන්තං; **පණීතං ධම්මන්ති** උත්තරිමනුස්සධම්මං; **පබ්බජ්ජං ගුණසම්පන්නන්ති** සුත්වා පබ්බජිතන්ති අත්ථෝ; **වත්තසීලසමාහිතොති** වත්තෙසු ච සීලෙසු ච සමාහිතොතා, තෙසං තෙසං පූරණෙ සමාහිතොති අත්ථෝ; **රමාමීති** අභිරමාමි; **සඛාපිහීති** සඛඤ්ච පිතිඤ්ච උපගතත්තා; **වසුමතිං** අභිවාදිං. අතීතත්ථෙ වත්තමානවචනං දට්ඨබ්බං; **සත්ථවීති** සත්ථාරං; **අනිවත්තිං මානුසන්ති** අනොසක්කියමානමානසං; **හෙමවණ්ණසමූපමොති** සුවණ්ණ

එවමාදිනොති අත්ථෝ; **නික්ඛරතීති** ඉතෝ චිතෝ ච සඤ්චරති; **රංසීති** සභාවරසමි; **රතනිං ච පඤ්ඤතෝ සිඛීති** රතනියං පඤ්ඤතමත්ථකෙ අග්ගි විය රංසි විජොතනිතා තස්ස කායෙති අත්ථෝ; **විභජිත්වාති** විභාගං කත්වා උග්ඝටිතාදිවසෙන සොතාපන්නාදිවසෙන වාති අත්ථෝ; **ධම්මනාවන්ති** අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං ධම්මනාවං චතුරොඝනිත්ථරණත්ථාය ඨපෙත්වාති අත්ථෝ; **දස්සනෙනස්සන්ති** දස්සනෙය්‍යං; **සඤ්ඤජනන්ති** සඤ්ඤා ජනෝ, සත්තා වක සඤ්ඤා සම්මාසම්බුද්ධොති අත්ථෝ; **විහාරන්ති** විහාරෙ, සබ්බත්ථ පච්චත්තෙ උපයොගවචනං දට්ඨබ්බං, වෙස්සභූ කිර භගවා උසභවතීනගරෙ ඛෙමෙ මිගදායෙ පරිනිබ්බායි. ධාතුයො පනස්ස විප්පකිරිංසු.

උසභවතිපුරෙ පුරුත්තමෙ ජිනවසභො භගවා හි වෙස්සභූ,
උපවනවිහරෙ මනොරමෙ නිරුපධිසෙසමුපගතො කිර.

සෙසං සබ්බත්ථ ගාථාසු පාකටමෙවාති.

වෙස්සභූ බුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සමතෙතා එකවීසතිමෙ බුද්ධවංසෙ.

වෙස්සභූමහි සයම්භූමහි පරිනිබ්බුතෙ තස්මිං පන කප්පෙ ච **අතික්කමෙත්ත** එකූනතිංසතික්කප්පෙසු ජිනදිවසකරා නුප්පජ්ජිංසු. ඉමස්මිං භද්දකප්පෙ චත්තාරො බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. කතමෙ චත්තාරො? **කකුසන්ධ**ො කොණාගමනො කස්සපො අම්හාකං බුද්ධොති, මෙත්තෙය්‍යො පන භගවා උප්පජ්ජිස්සති. එවමයං කප්පො පඤ්චහි බුද්ධුප්පාදෙහි පතිමණ්ඩිතත්තා **භද්දකප්පොති** භගවතා වණ්ණිතො. තත්‍ථ **කකුසන්ධ**ො නාම භගවා පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චවිත්වා ඛෙමවතී නගරෙ ඛෙමඞ්කරස්ස* නාම රඤ්ඤො අජ්ඣමාවසථසත්ථස්ස අග්ගිදත්තස්ස නාම පුරොහිතස්ස අග්ගමහෙසියා විසාඛාය නාම බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. යදා පන රාජානො බ්‍රාහ්මණෙ සක්කරොන්ති ගරුකරොන්ති මානෙන්ති පූජෙන්ති තදා බොධිසත්තා බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තන්ති. යදා පන බ්‍රාහ්මණා ඛත්තියෙ සක්කරොන්ති ගරුකරොන්ති මානෙන්ති පූජෙන්ති තදා ඛත්තියකුලෙ උපපජ්ජන්ති. තදා කිර බ්‍රාහ්මණා ඛත්තියෙහි සක්කරියන්ති තස්මා සච්චසන්ධා කකුසන්ධා බොධිසත්තා මහාසත්තා විභවසිරි සමුදයෙනාකුලෙ අනාකුලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ දසසහස්සීලොකධාතුං උන්නා දෙන්නා කම්පයන්නා උදපාදි. හෙට්ඨා වුත්තනපකාරානි පාටිහාරියානි නිබ්බත්තිංසු. තතො දසන්නං මාසානං අච්චයෙන ඛෙමිය්‍යානෙ මාතු කුච්ඡිතො සුවණ්ණලතාතො අග්ගිජ්ජාලා විය නික්ඛමි. සො චත්තාරි වස්සසහස්සානි අගාරං අජ්ඣාවසි. තස්ස කිර සුචි සුරුචි රතිවඩ්ඪන

*ඛෙමාඞ්කරස්ස.

නාමකා තයෝ පාසාදා අහෙසුං. රොචනී බ්‍රාහ්මණී පමුඛානි තිංසඉත්ථි සහස්සානී පච්චුපඨිතානි අහෙසුං. සෝ චත්තාරි නිමිත්තානි දිස්වා රොචනීබ්‍රාහ්මණියා අනුත්තරෙ උත්තරෙ කුමාරෙ උපපන්නෙ පසුත්තෙන ආජඤ්ඤරථෙන මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. තං චත්තාළිස සහස්සානි අනුපබ්බජිංසු. සෝ තෙහි පරිවුතෝ අඤ්ඤාසෙ පධානචරියං චරිත්වා විසාඛපුණ්ණමාය සුවිරික්ඛනිගමෙ වජිරික්ඛබ්‍රාහ්මණස්ස ධීතාය දින්නං මධුපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා ඛදිරවනෙ දිවාවිහාරං වීතිනාමෙත්වා සායණ්හසමයෙ සුභදෙන නාම යවපාලකෙන උපනීතා අඨ තිණමුඝියෝ ගහෙත්වා සිරිසබොධිං පාටලියා වුත්තප්පමාණෙ දිබ්බගන්ධං උපවායමානං උපගන්ත්වා චතුත්තිංසහත්ථවිත්ථතං තිණසන්ථරං සන්ථරිත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා සමෙබාධිං පත්වා උදුනං උදුනෙත්වා සත්තසත්තාහං වීතිනාමෙත්වා අත්තනා සහ පබ්බජිතානං චත්තාළිසාය භික්ඛුසහස්සානං සවචපටිවෙධසමත්ථතං දිස්වා එකාහෙනෙව මක්ඛිලනගරසම්පෙ සමූහතං ඉසිපතනං මිගදායං පවිසිත්වා තෙසං මඤ්ඤ ධම්මචක්කං පවත්තෙසි. තදා චත්තාළිසකොටිසහස්සානං පඨමෝ ධම්මාභිසමයෝ අහොසි. පුන කණ්ණකුජ්ජනගරවාරෙ මහාසාලරුක්ඛමූලෙ යමකපාටිහාරියං කත්වා තිංසකොටිසහස්සානං ධම්මචක්ඛුං උප්පාදෙසි. සෝ දුතියෝ අභිසමයෝ අහොසි. යදා පන ඛෙමවතීනගරස්ස අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං දෙවායතනෙ අභිමතනරදෙවෝ නරදෙවොනාම යකෙඛා දිස්සමානසරීරෝ හුත්වා කනකාර මඤ්ඤ එකස්ස කමලකුවලයසමලඞ්කතසුලිලසීතලස්ස පරමමධුරසිසිර වාරිනෝ සඛඛජනදුරභිසරස්ස සරස්ස සමීපෙ ඨත්වා කමල කුවලය කල්ල හාරාදීහි සත්තෙ උපලාපෙත්වා මනුස්සෙ ඛාදති. තස්මිං මඝෙ පරිවජ්ජනෙ ජනසමාපතරහිතෙ මහා අවච්ං පවිසිත්වා තත්ථ සම්පත්තෙ සත්තෙ ඛාදති. සෝ ලොකවිස්සුතෝ කනකාරමඝෙඝා අහොසි. උභතෝ කනකාරවාරෙ කිර මහාජනෝ සන්නිපතිත්වා කනකාරනිජ්ඣරණත්ථාය අඤාසි. අථ විගතභවබන්ධෝ කකුසන්ධෝ එකදිවසං පච්චූසසමයෙ මහාකරුණාසමාපත්තිතෝ වුට්ඨාය ලොකං ඔලොකෙන්තෝ ඉමෙණජාලස්ස අන්තොගතං තං මහෙසක්ඛං නරදෙවයක්ඛං තඤ්ච ජනසමූහමද්දස, දිස්වා පන ගගනතලෙන ගන්ත්වා තස්ස ජනකායස්ස පස්සන්තසෙව භගවා අනෙකච්ඡරාසතං පාටිහාරියං කරොන්තෝ තස්ස නරදෙවයක්ඛස්ස භවනෙ ඔතරිත්වා තස්ස මඞ්ගලපල්ලඞ්කෙ නිසීදි. අථ සෝ මනුස්සභක්ඛා යකෙඛා ජබ්බණ්ණරංසියෝ විස්සජ්ජන්තං ඉන්දධනුපරිවුතදිවසකරං විය මුනිදිවසකරං පවනපථෙන උපගච්ඡන්තං දිස්වා දසබලෝ මමානුකම්පාය ඉධාගච්ඡතීති පසන්නහදයෝ අත්තනෝ පරිවාරයක්ඛෙහි සඞ්ඛං අනෙක මිගගණාවන්තං ඛිමවන්තං ගන්ත්වා නානාවණ්ණගන්ධානි ජලජ ථලජානි කුසුමානි පරමමනොරමානි සුගන්ධගන්ධෙ සමාහරිත්වා අත්තනෝ පල්ලඞ්කෙ නිසින්නං විගතරජං කකුසන්ධං ලොකනායකං මාලාගන්ධවිලෙපනාදීහි පූජෙත්වා ථුතිසඞ්ඛිතානි පවත්තෙත්තනෝ සිරසි අඤ්ජලිං කත්වා නමස්සමානෝ අඤාසි. තතෝ මනුස්සා තං පාටිහාරියං දිස්වා පසන්නහදයා සමාගම්ම භගවන්තං පරිවාරෙත්වා නමස්සමානා

අහෝසු. අථ අපපටිසන්ධිං කකුසන්ධං භගවා අභිපූජිතනරදෙවයක්ඛං නරදෙවයක්ඛං කම්මඵලසම්බන්ධදස්සනෙන සමුත්තේජෙත්වා නිරයකථාය සන්තාසෙත්වා චතුසච්චකථං කථෙසි. තදා අපරිමිතානං සත්තානං ධම්මාභිසමයෝ අහොසි. අයං තතියෝ අභිසමයෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:–

වෙස්සභුස්ස අපරෙන සම්බුද්ධෝ දිපදුත්තමෝ,
කකුසන්ධෝ නාම නාමෙන අපමෙය්‍යෝ දුරාසදෝ.

උග්ඝාටෙත්වා සබ්බභවං චරියාය පාරමිං ගතෝ,
සීහොව පඤ්ජරං භෙත්වා පත්තෝ සම්බෝධිමුත්තමං.

ධම්මචක්කං පවත්තෙන්තෙ කකුසන්ධෙ ලොකනායකෙ,
චත්තාළීසකොටිසහස්සානං පඨමාභිසමයෝ අහූ.

අනත්තළික්ඛමහි ආකාසෙ යමකං කත්වා විභූබ්භණං,
තිංසකොටිසහස්සානං බොධෙසි දෙවමානුසෙ.

නරදෙවස්ස යක්ඛස්ස චතුසච්චපකාසනෙ,
ධම්මාභිසමයෝ තස්ස ගණනාතෝ අසඛ්ඛියෝති.

තත්ථ උග්ඝාටෙත්වාති සමූහනිත්වා; **සබ්බභවන්ති** සබ්බං නවවිධං භවං භවුප්පත්තිනිමිත්තං කම්මන්ති අත්ථෝ; **චරියාය පාරමිං ගතොති** සබ්බපාරමිනං පූරණවසෙන පාරමිං ගතෝ; **සීහොව පඤ්ජරං භෙත්වාති** සීහො විය **පඤ්ජරං** මුනිකූඤ්ජරෝ භවපඤ්ජරං විධංසෙත්වාති අත්ථෝ. **කකුසන්ධස්ස** විධංසනභවබන්ධනස්ස එකොව සාවකසන්නිපාතෝ අහොසි. **කණ්ණකුජ්ජනගරෙ** ඉසිපතනෙ මිගදයෙ අත්තනා සහ පබ්බජිතෙහි **චත්තාළීසාය** අරහන්තසහස්සෙහි පරිවුතෝ මාඝපුණ්ණමාය භගවා පාතිමොක්ඛං උද්දිසි.

තෙන වුත්තං:–

කකුසන්ධස්ස භගවතෝ එකෝ ආසි සමාගමෝ,
බීණාසවානං විමලානං සන්තචිත්තාන තාදිනං.

චත්තාළීසසහස්සානං තදා ආසි සමාගමෝ,
දන්තභූමිමනුප්පත්තානං ආසවාරිගණක්ඛයාති.

තදා බොධිසත්තෝ ඛෙමෝ නාම රාජා හුත්වා බුද්ධපමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස සහපත්තචීවරං මහාදානං දත්වා අඤ්ඤානිපි සබ්බභෙසජ්ජානි අදාසි අඤ්ඤඤ්ච සමණපරික්ඛාරං දත්වා තස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නහදයෝ හුත්වා භගවතෝ සන්තිකෙ පබ්බජි. සෝ පන සත්ථා අනාගතෙ ඉමස්මිංයෙව කප්පෙ බුද්ධෝ භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි.

තෙන වුත්තං:–

අහං තෙන සමයෙන ඛෙමෝ නාම ඛත්තියෝ,
තථාගතෙ ජිනපුත්තෙ ච දානං දත්වා අනාපකං,

පත්තඤ්ච චිවරං දත්වා අඤ්ඤානං මඩ්ඩලඞ්කං,
ඉමෙතං පත්ථිතං සබ්බං පටියාදෙමි වරං වරං.

සොපි මං මුනි ව්‍යාකාසි කකුසන්ධො ලොකනායකො,
ඉමමහි භද්දකපමහි අයං බුද්ධො භවිස්සති.
අහූ කපිලවහ්වයෙ රමෙම-පෙ-

නගරං ඛෙමවතී නාම ඛෙමො නාමාසහං තදා,
සබ්බඤ්ඤුතං ගවෙසන්තා පබ්බජිං තස්ස සන්තිකෙති.

තත්ථ **අඤ්ඤානං** පාකටමෙව; **මඩ්ඩලඞ්කන්ති** යඞ්මඩ්ඩකං; **ඉමෙතන්ති** ඉමං එතං; **පත්ථිතන්ති** ඉච්ඡිතං; **පටියාදෙමීති** දජ්ජාමි, අදාසිනති අත්ථො; **වරං වරන්ති** සෙට්ඨං සෙට්ඨන්ති අත්ථො; "යදි තං පත්ථිත"න්තිපි පාඨො; තස්ස යං ඉච්ඡිති තං සබ්බං අදාසිනති අත්ථො; අයං සුභදරතරෙ. තස්ස පන අදන්නිස්ස කකුසන්ධස්ස භගවතො ඛෙමං නාම නගරං අහොසි, අග්ගිදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා, විසාඛා නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා, විධුරො ච සඤ්ජීවො ච අග්ගසාවකා, බුද්ධිජො නාමුපට්ඨාකො, සාමා ච චම්පා ච අග්ගසාවිකා, මහාසිරිසරුක්ඛො බොධි, සරීරං වත්තාලීස හත්ථුබ්බෙධං, අහොසි, සමන්තා දසයොජනං සරීරප්පභා නිච්ඡරති, වත්තාලීසසහස්සානි ආයු, භරියා පනස්ස රොචනී නාම බ්‍රාහ්මණී, උත්තරො නාම පුත්තො, ආජඤ්ඤරථෙන නික්ඛම්.

තෙන වුත්තං:-

බ්‍රාහ්මණො අග්ගිදත්තො ච ආසි බුද්ධස්ස සො පිතා,
විසාඛා නාම ජනිකා කකුසන්ධස්ස මහෙසිනො.

වසති තත්ථ ඛෙමපුරෙ සම්බුද්ධස්ස මහාකුලං,
නරානං පවරං සෙට්ඨං ජාතිමන්තං මහායසං.

විධුරො සඤ්ජීවනාමො ච අහෙසුං අග්ගසාවකා,
බුද්ධිජො නාමුපට්ඨාකො කකුසන්ධස්ස සත්ථුනො.

සාමා ච චම්පා නාමා ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බොධි තස්ස භගවතො සිරීසොති පවුච්චති.

වත්තාලීසරතනං අච්චුග්ගතො මහාමුනි,
කනකපභා නිච්ඡරති සමන්තා දසයොජනං.

වත්තාලීසවස්සසහස්සානි ආයු තස්ස මහෙසිනො,
තාවතා නිඨමානො සො තාරෙසි ජනතං බහුං.

ධම්මාපණං පසාරිත්වා නරනාරිනං සදෙවකෙ,
නදිත්වා සීහනාදඤ්ච නිබ්බුතො සො සසාවකො.

අථ ඛීණවචනසමපනෙත්තා අච්ඡිදුනි නිරන්තරං,
සබ්බං සමන්තරහිතං නත්‍රුරිත්තා සබ්බසඞ්ඛාරානි.

තත්ථ **වසති තත්ථ බෙමපුරෙති** අයං ගාථා කකුසන්ධස්ස ජාතනගර සඳස්සනත්ථං වුත්තත්තා වෙදිතබ්බා; **මහාකුලන්ති** උදිතොදිතං භගවතො පිතුකුලං; **ඝරිණං පවරං සෙට්ඨන්ති** ජාතිවසෙන සබ්බ මනුස්සානං පවරං සෙට්ඨන්ති අත්ථං; **ජාතිමන්තන්ති** අභිජාතිමන්තං උත්තමාභිජාතං; **මහායසන්ති** මහාපරිවාරං; කිං තං බුද්ධස්ස මහාකුලං තත්ථ බෙමපුරෙ වසතීති පදෙන සම්බන්ධො දට්ඨබ්බෝ; **සමතිත්තා දස ඔජ්ජනන්ති** සමතිත්තතා දසඔජ්ජනානි; නිච්චකාලං සරීරතො නික්ඛ මිත්වා සුවණ්ණවණ්ණපභා නිච්ඡරතීති අත්ථෝ; **ධම්මාභිසණ්ඨන්ති** ධම්ම සඞ්ඛාතමභාපණං; **පසාරෙසුන්ති** හණ්ඩිකකිණනත්ථං නානාභණ්ඩ සම්ඩිමාපණං විය ධම්මාපණං පසාරෙත්වාති අත්ථෝ; **නරනාරීනන්ති** වෙ නෙය්‍යනරනාරීනං ඤාන සම්පත්ති මග්ග ඵල රතනවිසෙසාධිගමත්ථාය; **සීහනාදංවාති** සීහනාදං විය; අභයනාදං නදිත්වා; **අඛණ්ඩවවන සම්පන්නොති** අඛණ්ඩසම්පන්නාගතසරෝ සත්ථා; **අච්ඡිද්දානීති** ඡිද්දාදි භාවරහිතානි සීලානි අච්ඡිද්දානි අසබලානි අකම්මාසානීති, අථවා අච්ඡිද්දානි අවිවරානි සාවකයුගලාදීනි; **නිරන්තරන්ති** සන්තතං සබ්බ කාලං; **සබ්බං සම්පත්තරතිකන්ති** සත්ථා ච සාවකයුගලාදීනි ච තං සබ්බං මුනිභාවමුපගන්ත්වා අදස්සනභාවමුපගතොති අත්ථෝ.

අපෙතබන්ධෝ කකුසන්ධබුද්ධෝ අදක්ඛිපඤ්ඤෝ ගතසබ්බරන්ධෝ,
තිලොකසන්ධෝ කිර සච්චසන්ධෝ බෙමෙ වනෙ වාසමකප්පයිත්ථ.

සෙසගාථාසු සබ්බත්ථ පාකටමෙවාති.

කකුසන්ධබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සමතිත්තා බාවිසතිමෝ බුද්ධවංසෝ.

කකුසන්ධස්ස පන භගවතො අපරභාගෙ තස්ස සාසනෙ ච අන්තරහිතෙ සත්තෙසු තිංසවස්සසහස්සායුකෙසු ජාතෙසු පරහිතපොනා ගමනතො **කොණාගමනො** නාම සත්ථා ලොකෙ උදපාදි. එත්ථ පන ආයු අනුපුබ්බෙන පරිහීනසදිසං කතං න එවං පරිහීනං වඩ්ඪිත්වා පරිහීනන්ති වෙදිතබ්බං කථං? ඉමස්මිං යෙව කප්පෙ කකුසන්ධො නාම භගවා චත්තාලීසවස්සසහස්සකාලෙ නිබ්බත්තෙසි තං පන ආයු පරිහායමානං දසවස්සකාලං පත්වා පුන අසඞ්ඛ්‍යං හුත්වා තතො පරිහායමානං තිංස වස්සසහස්සායුකකාලෙ ඨිතං තදා කොණාගමනො භගවා උපපජ්ජනත්ථාය වෙදිතබ්බා. සො පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො **චවිත්වා** සොභවතී නගරෙ යඤ්ඤදත්තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස භරියාය රුචාදීහි ගුණෙහි අනුත්තරාය උත්තරාය නාම බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හිත්වා දසන්නං මාසානං අච්චයෙන සුභගවනුය්‍යානෙ මාතුකුච්ඡිතො **නික්ඛමි**. පායමානෙ පන තස්මිං සකලජම්බුදීපෙ දෙවෝ කනකවස්සං **වස්සි**. තෙනස්ස කනකාගමනකාරණභාවා කනකාගමනොති නාමමකංසු

තං පනස්ස නාමං අනුක්කමෙන පරිනම්මානං කොණාගමනොති නාමං ජාතං. සො පන තීණි වස්සසහස්සානි අගාරමජ්ඣේ වසි. තුසිත සනතුසිත සනතුස නාමකා පනස්ස තයො පාසාදූ අහෙසුං. රුචිගතතා බ්‍රාහමණී පමුඛානි සොළසඉත්ථිසහස්සානි අහෙසුං සො චතතාරි නිමිතතානි දිසවා රුචිගතතාය බ්‍රාහමණියා සත්ථවාහෙ නාම පුතතෙ උපපනතෙ හත්ථික්ඛන්ධ වරගතො හත්ථියානෙන මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමිතවා, පබ්බජි. තං තිංසපුරිසසහස්සානි අනුපබ්බජිංසු. සො තෙහි පරිවුතො ඡ මාසෙ පධානචරියං චරිතවා විසාඛපුණ්ණමාය අග්ගිසොන බ්‍රාහමණස්ස ධිතාය දින්නං මධුපායාසං පරිභුඤජිතවා ඛදිරවනෙ දිවාවිහාරං කතවා සායණහ සමයෙ නිසසකෙන නාම යවපාලකෙන දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො ගහෙතවා උදුම්බරබොධිං පුණ්ණඝටෙ වුත්තපපමාණං ඵලවිභූතිසම්පන්නං දක්ඛිණතො උපගන්තවා විසතිහත්ථනිණ්නසථානං සත්ථරිතවා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා මාරබලං විධමිතවා දසබලඤාණානි පටිලභිතවා උදානං උදානෙතවා සත්තසත්තාහං වීතිනාමෙතවා අත්තනා සහ පබ්බජිතානං තිංසභික්ඛුසහස්සානං උපනිස්සයසම්පත්තිං දිසවා පවනපථෙන ගන්තවා සුදස්සනනගරසම්පෙ ඉසිපතනෙ ඔතරිතවා තෙසං මජ්ඣිතතො ධම්ම චක්කං පවත්තෙසි. තදූ තිංසකොටිසහස්සානං පඨමාභිසමයො අහොසි. පුන සුන්දරනගරවාරෙ මහාසාලමූලෙ යමකපාටිහාරියං කත්වා විසතියා කොටිසහස්සානං ධම්මාමතං පායෙසි. සො දුතියො අභිසමයෙ අහොසි. අත්තනො මාතරං උත්තරං පමුඛං කත්වා දසසහස්සචක්කවාළෙසු දෙවතානං සමාගතානං අභිධම්මපිටකං දෙසෙන්තෙ භගවති දස්සනං කොටිසහස්සානං තතියාභිසමයො අහොසි.

තෙන වුත්තං;-

කකුසන්ධස්ස අපරෙන සම්බුඩෙ දිපදුත්තමෙ,
කොණාගමනො නාම ජිනො ලොකපජ්ජොතො නරාසභො.

දසධම්මෙ පූරයිත්වා කන්තාරං සමතික්කමි,
පවාහිය මලං සබ්බං පත්තො සම්බොධිමුත්තමං.

ධම්මචක්කං පවත්තෙන්තෙන කොණාගමනනායකෙ,
තිංසකොටිසහස්සානං පඨමාභිසමයො අහූ.

පාටිහීරං කරොන්තෙන ච පරවාදප්පමද්දනෙ,
වීසතිකොටිසහස්සානං දුතියාභිසමයො අහූ.

තතො විකුබ්බණං කත්වා ජිනො දෙවපුරං ගතො,
වසති තත්ථ සම්බුඩෙ සිලායං පණ්ඩුකම්බලෙ.

පකරණෙ සන්ත දෙසෙන්තො වස්සං වසති සො මුනි,
දසකොටිසහස්සානං තතියාහි සමයො අහූති.

තත්ථ දස ධම්ම පූරයිත්වාති දසපාරම්ඵමෙ පූරයිත්වා; **කන්තාරං සමතික්කමීති**, ජාතිකන්තාරං සමතික්කමි; **පවාහියාති** පවාහෙත්වා; **මලං සබ්බන්ති** රාගාදිමලත්තයං **පාටිහීරං කරොන්තෙන ච පරවාදප්පමද්දනෙති**

භගවති පාටිහාරියං කරොනෙතෙති අත්ථෝ; **විකුබ්බණ්ණනී** විකුබ්බණීඩිං; සුභදරනගරවාරෙ යමකපාටිහාරියං කත්වා දෙවපුරං ගතො තත්ථ **පණ්ඩුකම්බලසිලායං** වසි කථං වසීති? **පකරණේ සන්තෙ දෙසෙනෙතා** නි තත්ථ දෙවානං සන්තපපකරණේ සබ්බඤ්ඤුතං අභිධම්මපිටකං දෙසෙනෙතා වසි. එවං තත්ථ අභිධම්මං දෙසෙනෙත භගවති දසකොටිසහස්සානං අභිසමයො අහොසීති අත්ථෝ; පරිසුද්ධපාරමිපූරණාගමනස්ස කොණාගමනස්සාපි එකොව සාවකයුගනිපාතො අහොසි. සුරින්දවතීනගරෙ සුරින්දවතුය්‍යානෙ විහරන්තා භීයසස්ස රාජපුත්තස්ස උත්තරස්ස ච රාජපුත්තස්ස චිත්තාමපි තිංසසහස්සපරිවාරානං ධම්මං දෙසෙත්වා සබ්බෙ තෙ එහිභික්ඛු පබ්බජ්ජාය පබ්බාජෙත්වා තෙසං මජ්ඣෙ ගතො මාඝපුණ්ණමායං පානි මොක්ඛං උද්දිසි.

තෙන වුත්තං:-

තස්සා පි දෙවදෙවස්ස එකො ආසි සමාගමෝ,
ඛීණාසවානං විමලානං සන්තචිත්තානං තාදිනං.

තිංසභික්ඛුසහස්සානං තදා ආසි සමාගමෝ,
ඔඝනාමනික්ඛන්තානං භිජ්ජිතානඤ්ච මච්චුයා ති.

තත්ථ **ඔඝානන්ති**, කාමොඝාදීනං චතුන්නං ඔඝානමෙතං අධිවචනං, **යස්ස** පන තෙ සංවිජ්ජන්ති නං යසම්ං ඔඝනන්ති ඔසීදපෙන්ති ති ඔඝා, **තෙසං** ඔඝානං; උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං දට්ඨබ්බං, **චතුඛ්ඛිධෙ** ඔඝෙ **අනික්ඛන්තානන්ති** අත්ථෝ; **භිජ්ජිතානන්ති**, එත්ථා පි එසෙව නයෝ **මච්චුයා**ති මච්චුනො.

තදා අභිඤ්ඤාකං බොධිසත්තො මිථිලනගරෙ පබ්බතො නාම රාජා අහොසි. තදා සරණගතසබ්බපාණාගමනං කොණාගමනං මිථිලනගර මනුපපත්තං සුත්වා සපරිවාරෙ රාජා පච්චුග්ගන්ත්වා දයබ්බං නිමන්තෙත්වා මහාදානං දත්වා තස්ස භගවතෝ වස්සාවාසත්ථාය යාචිත්වා තෙමාසං සස්සවකඝඩ්ඨං සත්ථාරං උපඨහිත්වා පත්තුණ්ණ චීනපට්ට කම්බල කොසෙය්‍ය දුකූල කපාසිකාදීනි මහග්ඝානි සුබුම්ම වත්ථානි සුවණ්ණපාදු කායො ච අඤ්ඤඤ්ච බහු පරිකඛාරමදාසි. යොපි නං භගවා ව්‍යාකාසි ඉමස්මිං යෙව භද්දකප්පෙ අයං බුද්ධෝ භවිස්සති ති අථ සො මහාපුරිසෝ තස්ස භගවතෝ ව්‍යාකරණං සුත්වා මහාරජ්ජං පරිච්චජිත්වා තස්ස ව භගවතෝ සන්තිකෙ පබ්බජි.

තෙන වුත්තං:-

අහං තෙන සමයෙන පබ්බතො නාම ඛත්තියෝ,
මිත්තාමච්චෙහි සම්පන්නෝ බලවාහනවාහනපක්ඛං.

සම්බුද්ධස්ස නං ඤත්වා සුත්වා ධම්මමනුත්තරං
නිමන්තෙත්වා සජිනං සඞ්ඝං දත්වා යදිච්ඡකං.

පත්තුණ්ණං චිනපට්ටඤ්ච කොසෙය්‍යං කම්බලම්පිච,
සොවණ්ණපාදුකඤ්චව අදාසිං සත්ථුසාවකෙ.

සොපි මං මුනි ව්‍යාකාසි සඞ්ඝමජ්ඣෙ නිසිදිය,
ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ අයං බුද්ධො භවිස්සති.

අහු කපිලවහ්වයෙ රමේම-පෙ-

තස්සාහං වචනං සුත්වා භීයො චිත්තං පසාදයිං,
උත්තරිං චතමධිට්ඨාසිං දසපාරමි පූරියා.

සබ්බඤ්ඤුතං ගවෙසන්තො ඤත්වා දත්වා නරුත්තමෙ.
ඔහායාහං මහාරජ්ජං පබ්බජිං ජිනසන්තිකෙ නි,

තත්ථ **බලවාහනමනප්පකානී**ති බහුකං අනන්තං මහන්තං බලං අස්ස හත්ථි ආදිකං වාහනඤ්චාති අත්ථො; **සම්බුධදස්සනත්ථා**නී, සම්බුද්ධස්ස දස්සනත්ථාය; **යදිච්ඡකා**නී, යාවදිච්ඡකං; බුද්ධපමුඛං සඞ්ඝං චතූහිඛ්ඩෙන ආහාරෙන අලමලන්ති පවාරෙත්වා හත්ථෙන පිදහාපෙත්වාති අත්ථො; **සත්ථුසාවකෙනී**ති සත්ථුනො වෙව සාවකානඤ්ච අදාසිං; **නරුත්තමෙනී**ති නරුත්තමස්ස; **ඔහායාහ**න්ති ඔහායිත්වා; තස්ස පන කොණාගමනස්ස භගවතො සොභවතී නාම නගරං අහොසි, යඤ්ඤදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා, උත්තාරා නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා, භීය්‍යසො ච උත්තරෙ චාති වෙ අග්ගසාවකා, සොත්ථිජො නාමුපඨාකො, සමුද්ද ච උත්තරා ච අග්ග සාවිකා, උදුම්බරරුක්ඛෙ බොධි, සරීරං තිංසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, තිංස වස්සසහස්සානි ආයු, භරියා පනස්ස රුචිගත්තා නාම බ්‍රාහ්මණී, සත්ථවාහො නාම පුත්තො, හත්ථියානෙන නික්ඛමි.

තෙන වුත්තං:-

නගරං සොභවති නාම සොභො නාමාසි ඛත්තියො,
වසති තත්ථ නගරෙ සම්බුධිස්ස මහාකුලං.

බ්‍රාහ්මණො යඤ්ඤදත්තො ච ආසි බුධස්ස සො පිතා,
උත්තරා නාම ජනිකා කොණාගමනස්ස සත්ථුනො.

භීය්‍යසො උත්තරෙ නාම අහෙසුං අග්ගසාවකා,
සොත්ථිජො නාමුපඨාකො කොණාගමනස්ස සත්ථුනො.

සමුද්ද ච උත්තරා චෙති අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බොධි තස්ස භගවතො උදුම්බරොති පවුච්චති.

උච්චත්තනෙන සො බුද්ධො තිංසහත්ථසමුග්ගතො,
උක්කාමුඛෙ යථා කම්බු එවං රංසීහි මණ්ඩිතො.

තිංසවස්සසහස්සානි ආයු විජ්ජති තාවදෙ,
තාවතා නික්ඛමනො සො තාරෙසි ජනතං බහුං.

ධම්මචෙතිං සමුස්සෙත්වා ධම්මදුස්සවිභූසිතං,
ධම්මපුප්ඵගුලං කත්වා නිබ්බුතො සො සසාවකො.

මහාවිලාසො තස්ස ජනො සිරිධම්මපකාසනො,
සබ්බං සමන්තරහිතං නත්‍ථි රිත්තා සබ්බසඞ්ඛාරාති.

තත්‍ථ **උක්කාමුඛෙ** ති කම්මාරඩ්ඩනෙ **යථා කම්බූනි** සුවණ්ණ නෙක්ඛං විය; **එවං රංසිහි මණ්ඩිතොති** එවං රංසිහි පතිමණ්ඩිතො සමලඞ්කතො; **ධම්ම චෙතිං සමුස්සෙසථාති** සත්තතිංසබොධි පක්ඛියධම්මමයං චෙතියං පතිඨාපෙථ; **ධම්මදුස්සවිභූසිතානති** වත්‍ථුසච්ච ධම්මපටාකවිභූසිතං; **ධම්මපුප්ඵගුලං කත්වාති** ධම්මමය පුප්ඵ මාලාගුලං කත්වා; මහාජනස්ස විපස්සනා චෙතියඞ්ගනෙ සීතස්ස නමස්සනත්‍ථාය ධම්මචෙතියං පතිඨාපෙත්වා සසාවකසඞ්ඝා සත්‍ථා පරිනිබ්බායීති; **මහාවිලාසොති** මහාඉච්ඡාලාසපත්තො; **තස්සාති** තස්ස භගවතො; **ජනොති** සාවකජනො; **සිරිධම්මපකාසනොති** ලොකුත්තරධම්මපකාසනො සො භගවා ව සබ්බං සමන්තරහිතන්ති අත්ථො.

සුඛෙන කොණාගමනො ගතාසවො විකාමපාණාගමනො මහෙසි,
වනෙ විවෙකෙ සිරිනාමධෙය්‍යෙ විසුඛවංසාගමනො වසිත්ථ.

සෙසගාථාසු සබ්බත්‍ථ පාකටමෙව.

කොණාගමනබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

සමණෙනා තෙවිසතිමො බුද්ධවංසො.

කොණාගමනස්ස අපරභාගෙ තස්ස සාසනෙ ව අන්තරහිතෙ තිංස වස්සසහස්සායුකා සත්තා අත්‍රුපුබ්බෙන පරිහායිත්වා දසවස්සායුකා හුත්වා පුන වඩ්ඪිත්වා අපරිමිතායුකා අහෙසුං. පුන පරිහායිත්වා වීසතිවස්ස සහස්සායුකෙසු සත්තෙසු. ජාතෙසු අනෙකමනුස්සපො **සාසෙපො** නාම සත්‍ථා ලොකෙ උදපාදි. සො පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චවිත්වා බාරාණසීනගරෙ බ්‍රහ්මදත්තස්ස නාම බ්‍රාහ්මණස්ස විපුල ගුණවතියා ධනවතියා නාම බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගහෙත්වා දසන්නං මාසානං අච්චයෙන ඉසිපතනෙ මිගදායෙ මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමි.

ගොත්තවසෙන පනස්ස කස්සපකුමාරොති නාමමකංසු. සො **වෙවස්සසහස්සානි** අගාරමජ්ඣාවසි. භූංසෙවා යසවා සිරිනන්දනොති **තස්ස** තයො පාසාදා අහෙසුං. සුනන්ද නාම බ්‍රාහ්මණී පමුඛානි අට්ඨ **චත්තාළීසඉත්ථිසහස්සානි** පච්චුපඨිතානි අහෙසුං. සො චත්තාරි නිමිත්තානි දිස්වා සුනන්දාය බ්‍රාහ්මණියා විජිතසෙනෙ නාම පුත්තෙ උපසෙනෙ උපසභාසංවෙගො මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමිස්සාමීති විත්තෙසි. අථස්ස පරිචිතක්කසමනන්තරමෙව පාසාදෙ කුලාලචක්කමිව භමිත්වා ගගනතලමබ්භුග්ගන්ත්වා පරමරුවිරකරනිකරෙ විය තාරාගණපරිවුතො අනෙකනරසතපරිවුතා ගගනතලමලඞ්කරොන්තො විය පුඤ්ඤානුභාවං පකාසෙන්තො විය ජනනයනානි ආකඩ්ඪන්තො විය ච රුක්ඛග්ගානි

පලොභයමානො වියච ගන්ත්වා නිග්‍රොධබොධිං මඤ්ඣේ කත්වා භූමියං පතිට්ඨහි. අථ බොධිසත්තෝ මහාසත්තෝ පඨවියං පතිට්ඨහිත්වා දෙවදත්තං අරහඩ්ඪමාදයං පබ්බජි. තස්ස නාටකිත්ථියෝ පාසාදා ඔතරිත්වා අඩ්ඪගාවුතං මග්ගං ගන්ත්වා සපරිවාරා සෙනානිවෙසං කත්වා නිසීදිංසු. තතෝ ඉත්ථී පරිවාරෙතෝ ඨපෙත්වා සහාගතා සබ්බෙ පබ්බජිංසු. මහාපුරිසෝ කිර සත්තාහං තෙහි පරිවුතෝ පධානචරියං චරිත්වා විසාඛපුණ්ණමාය ඝුනන්ත බ්‍රාහ්මණියා දින්නං මධුපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා ඛදිරවනෙ දිවාවිහාරං වීතිනාමෙත්වා සායණ්හසමයෙ සොමෙන නාම යවපාලෙන උපනීතා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො ගහෙත්වා නිග්‍රොධබොධිං උපගන්ත්වා **පඤ්චදසහත්ථාය** වෙදිතං තිණසන්ථරං සන්ථරිත්වා තත්ථ නිසීදිත්වා අභිසමෙබොධිං පාපුණිත්වා උදානං උදානෙත්වා සත්තසත්තාහං වීතිනාමෙත්වා අත්තනා සහ පබ්බජිතානං භික්ඛූනං කොටියා උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා ගගන තලෙන ගන්ත්වා බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මිගදායෙ ඔතරිත්වා තෙහි පරිවුතෝ තත්ථ ධම්මචක්කං පවත්තෙසි. තදා වීසතියා කොටිසහස්සානං පඨමෝ ධම්මාභිසමයෝ අහොසි.

තෙන වුත්තං:–

> 'කොණාගමනායස්ස අපරෙන සම්බුද්ධෝ දිපදුත්තමෝ,
> කස්සපෝ නාම නාමෙන ධම්මරාජා පභඞ්කරෝ.
>
> සසුඤ්ඣිතං කුලවුලං බ්‍රහ්මඤ්ඤ පානභොජනං
> දත්වාන යාවකෙ දානං පුරිසිත්වාන මානසං,
> උපභොව ආලකං හෙත්වා පතෙනා සමෙබාධිමුත්තමං.
>
> ධම්මචක්කප්පවත්තොහනෙත්ත ක්සසපෙ ලොකනායකෙ,
> වීසතිකොටිසහස්සානං පඨමාභිසමයෙ අහූති.

තත්ථ **සසුඤ්ඣිත**න්ති ඡඩ්ඩිතං උජ්ඣිතං පරිච්චත්තං; **කුලවුල**න්ති ඛුලඤරං; අපරිමිතභොගඛාඛඩ්ඩං අනෙකකොටිසහස්සධනසඤ්චයං දසසත ඨායනභවනසදිසසොභං අතිදුච්චජං තිණම්ව ඡඩ්ඩිතන්ති අත්ථො; **යාවකන්ති** යාවකානං දත්වා; **ආලකන්නති** ගොඤ්;* යථා උපභොගොඤ්ං සිද්ධිත්වා යථාසුඛං ඉච්ඡිතඨානං පාපුණාති එවං මහාපුරිසොපි ගෙහ බන්ධනං භින්දිත්වා අභිසමෙබාධිං පාපුණිති අත්ථො. පුන චතුමාසං ජනපද චාරිකං චරමානෙ සත්ථරි දසකොටිසහස්සානං ඛීණාසවා අභිසමයෙ අහොසි. යදා පන සුන්දරනගරවාරෙ අසනරුක්ඛමූලෙ යමකපාටිහාරියං කරොනෙතා ධම්මං දෙසෙසි. තදා පඤ්චසහස්සානං කොටිසහස්සානං තතියෝ ධම්මාභිසමයෝ අහොසි. පුන යමකපාටිහාරියං කත්වා–සුරරිපුදුරභිභවනෙ තාවතිංසභවනෙ සුධම්මා නාම දෙවසභා අත්ථි තත්ථ නිසීදිත්වා අත්තනො මාතරං ධනවතිදෙවිං පමුඛං කත්වා දසසහස්සිලොකධාතුයා දෙවතානුග්ගහකරණත්ථං සත්තපපකරණං අභිධම්මපිටකං දෙසෙසෙතා තීහි දෙවතාකොටිසහස්සානි ධම්මාමතං පායෙසි.

---

* ගොඡ්ං.

තෙන වුත්තං:-

වතුමාසං යදා බුද්ධෝ ලොකෙ චරති චාරිකං,
දසකොටිසහස්සානං දුතියාභිසමයෝ අහූ.

යමකං විකුබ්බණං කත්වා ඝනබ්‌ධාතූං පකාසයි,
පඤ්චකොටිසහස්සානං තතියාභිසමයෝ අහූ.

සුධම්මදෙවපුරෙ රමෙ තත්‍ථ ධම්මං පකාසයි,
තීනි කොටිසහස්සානි දෙවානං බොධයී ජිනෝ.

නරදෙවස්ස යක්‌ඛස්ස අපරෙ ධම්මදෙසනෙ,
එතෙසානං අභිසමයා ගණනාතෝ අසඞ්ඛ්‌යාති.

තත්‍ථ **වතුමාසෙනා**ති වාතුමාසෙ; අයමෙව වා පාඨෝ; **චරතී**ති අවරි; **යමකං විකුබ්බණං කත්වා**ති යමකපාටිහාරියං කත්වා; **ඝනබ්‌ධාතූ**නති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණසභාවං; සබ්බඤ්ඤුබ්‌ධාතූනතිපි වදන්ති. **පකාසයී**ති මහාජනස්ස පකාසෙසි; **සුධම්මා**ති තාවතිංසභවනෙ සුධම්මා නාම සභා අත්‍ථි තත්‍ථ නිසීදිත්‍වාති අත්‍ථෝ; **ධම්මං**නති අභිධම්මං.

තදා කිර ආනුභාවවිජිතනරදේවෝ නරදෙවෝ නාම මහෙසක්‌ඛෝ හෙට්‌ඨාවුත්තනරදෙවසක්‌ඛෝ විය මඟ්‌ඛිබෝ යක්‌ඛෝ අහොසි. සෝ ජම්බුදීපෙ එකසම්මි නගරෙ රජ්‌ජෙසු යාදිසං රූපං නාදිසං රූපසණ්ඨානං සර කුත්තිං නිම්මිණිත්‍වා තං රාජානං මාරෙත්‍වා ඛාදිත්‍වා සහත්‍ථෙනපුරං රජ්‌ජං පවිලුම්පිත්‍වා අපරිමිතමංසභොජනෝ අහොසි. සෝ කිර ඉද්‌ධිවන්තෝ ච අහොසි. යදා පන තං කුසලා ජෙට්‌ඨා ඉත්‍ථියෝ නායං අම්හාකං රාජා අමනුස්සෝ එසොති ඤාණන්ති තදා සෝ ලජ්‌ජිතෝ හුත්‍වා තා සබ්බා ඛාදිත්‍වා අඤ්ඤං නගරං පවිසජ්‌ජති. එවමෙව සෝ නරදෙවසක්‌ඛෝ මනුස්සෙ භක්‌ඛයන්තෝ යදා සුනන්‍දනගරාභිමුඛෝ අගමාසි තදා තං දිස්‍වා නගරවාසිනෝ මනුස්සා මරණභයතජ්‌ජිතා සබ්බනගරතෝ නික්‌ඛමිත්‍වා තතෝ තතෝ පලායිංසු. අථ තෙ මනුස්සෙ පලායමානෙ දිස්‍වා කස්සපදසබලෝ තස්ස නරදෙවස්ස යක්‌ඛස්ස පුරතෝ අගමාසි. නරදෙවෝ දෙවදෙවං ගිතං විස්සරං ඔරාලාදං නදිත්‍වා භගවතෝ භයං උපපාදෙතුං අසක්‌කොන්තෝ සරණං ගන්ත්‍වා පඤ්චසු පුච්ඡි. පඤ්හං විස්සජ්‌ජෙත්‍වා තං දමෙත්‍වා තස්මිං ධම්මං දෙසයමානෙ සම්පත්තානං නර මරූනං ගණනපථාතීතානං අභිසමයෝ අහොසි. තෙන වුත්තං නරදෙවස්ස යක්‌ඛස්සාති ආදි.

තත්‍ථ **අපරෙ ධම්මදෙසනෙ**නති අපරස්මිං ධම්මදෙසනෙ; **එතෙසානා**නන්ති එතෙසං, අයමෙව වා පාඨෝ. තස්ස පන කස්සප භගවතෝ එකෝ ව සාවකසන්නිපාතෝ අහොසි. බාරාණසිනගරෙ පුරොහිතපුත්තතා නිසෙසා නාම අහොසි. සෝ කස්සපස්ස බොධිසත්තස්ස සරීරෙ ලක්‌ඛණසම්පත්තිං දිස්‍වා පිතුනෝ භාසතෝ සුත්‍වා නිස්සංසයං එසෝ මහාභිනික්‌ඛමණං නික්‌ඛමිත්‍වා බුද්‌ධෝ භවිස්සතී එතස්සාහං

සත්තිකෙ **පබ්බජිත්වා** සංසාරදුක්ඛතො මුච්චිස්සාමීති විත්තෙත්වා සුඛමුණ ගණ්වන්තං හිමවන්තං ගන්ත්වා තාපසපබ්බජ්ජං **පබ්බජි**. **තස්ස** පරිවාර භූතානි වීසතිතාපසසහස්සානි අහෙසුං. සො අපරභාගෙ **කස්සපකුමාරො** නික්ඛමිත්වා අභිසම්බොධිං අනුප්පත්තොති සුත්වා සපරිවාරො ආගන්ත්වා **කස්සපස්ස** භගවතො සන්තිකෙ සපරිවාරො එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණි. තස්මිං සමාගමෙ **කස්සපො** භගවා **මාඝපුණ්ණමාය** පාතිමොක්ඛං උද්දිසි.

තෙන වුත්තං:-

තස්සාපි දෙවදෙවස්ස එකො ආසි සමාගමො,
බීණාසවානං විමලානං සන්තචිත්තානං තාදිනං.

වීසතිභික්ඛුසහස්සානං තදා ආසි සමාගමො,
අභිඤ්ඤන්තරාගවන්තානං ඛිරිසීලෙන තාදිනන්ති.

තත්ථ **අභිඤ්ඤන්තරාගවන්තානන්ති** අභිඤ්ඤාපුථුජ්ජනසොතා පන්නාදීනං, සබ්බසං බීණාසවානමෙවාති අත්ථො; **ඛිරිසීලෙනාදිනන්ති** ඛිරියා ච සීලෙන ච සදිසානං. තදා බොධිසත්තො ජොතිපාලො නාම මාණවො තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ භූමියඤ්ච අන්තලික්ඛෙ ච පාකටො ඝටීකාරස්ස කුම්භකාරස්ස සඛා අහොසි. සො තෙන සද්ධිං සල්ලාපං උපසඞ්කමිත්වා තස්ස ධම්මකථං සුත්වා තස්ස සන්තිකෙ **පබ්බජි**. සො ආරඛවිරියො තීනි පිටකානි උග්ගහෙත්වා වත්තපටිපත්තියා බුද්ධසාසනං සොභෙසි. සොපි තං සත්ථා ව්‍යාකාසි.

තෙන වුත්තං:-

[1]**අහං තෙන සමයෙන ජොතිපාලොති විස්සුතො,**
අජ්ඣායකො මන්තධරො තිණ්ණං වෙදාන පාරගූ.

ලක්ඛණෙ ඉතිහාසෙ ච සඩ්ගමෙ පාරමිං ගතො,
භූමන්තලික්ඛෙ කුසලො කතවිජ්ජො අනාමයො.

කස්සපස්ස භගවතො ඝටීකාරො නාමුඤ්ඤකො,
සඛාරවො සපත්තිසෙසා නිබ්බුතො තතියෙ එලෙ.

ආදාය මං ඝටීකාරො උපගඤ්ඡි කස්සපං ජිනං,
තස්ස ධම්මං සුණිත්වාන පබ්බජිං තස්ස සන්තිකෙ.

ආරඛවිරියො හුත්වාන වත්තාවසෙතත්‍ර කොවිදෙ,
න කිඤ්චි පරිහායාමි පූරෙමි ජිනසාසනං.

යාවතා බුද්ධනිත්තං නවඞ්ගං ජිනසාසනං,
සබ්බං පරියාපුණිත්වාන සොභයිං ජිනසාසනං.

මම අච්ඡරියං දිස්වා සොපි බුද්ධො වියාකරි,
ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ අයං බුද්ධො භවිස්සති.

අනූ කපිලවහ්වයෙ රමෙම-පෙ-

---

1. අහං තදා මාණවකො.

තස්සාහං වචනං සුත්වා හට්ඨෝ සංවිග්ගමානසෝ,
උත්තරිං වතමධිට්ඨාසිං දසපාරමී පූරියා.

එවමහං සංසරිත්වා පරිවජ්ජනෙත්ථා අනාචාරං,
දුක්කටඤ්ච කතං මය්හං බොධියා එව කාරණාති

තත්ථ **භූමිභාගසලිලෙඛ කුසලොති** භූමිපරිකම්මඤ්ච ජොතිවිකකාචාරේ ජොතිවිජ්ජාය ච කුසලොති අත්ථෝ; **උපට්ඨාකොති** උපට්ඨායකෝ; **සපත්තිස්සොති** සපත්තිස්සයෝ; **නිබ්බුතොති** විනීතෝ විස්සුතෝ වා; **තනියෙ ඵලෙති** නිමිත්තභූතත්තා තනියඵලාධිගමහේතු නිබ්බුතොති අත්ථෝ; **ආදගාති** ගහෙත්වා; **චතුනාවතෙතෙසූති** බුද්ධකවත්තමහාවත්තෙසු; **කොවිදෙති** කුසලෝ; තෙසං පූරණෙ කුසලෝ; **න තවව් ඵිහාගාමීති** කිවි සීලෙපු වා සමාධිසමාපත්තිආදිසු වා කත්ථචි කුතොපි න පරිහායාමි සබ්බත්ථ මෙ පරිහානි නාම න විජ්ජතීති දීපෙති; "න කොචි පරිහායාමී"තිපි පාඨෝ. සො යෙවත්ථෝ; **ඝාවනානි** පරිවෙජ්දවචනමෙතං; යාවතකනන්ති අත්ථෝ; **බුධභනිතං** බුද්ධවචනං; **ඔහාසින්ති** ඔහෙසිං, පකාසයිං; **මම අච්ඡරියන්ති** මම සම්මාපටිපත්තිං අඤ්ඤන්හි අසාධාරණං අච්ඡරියං අබ්භුතං කස්සපො භගවා දිස්වාති අත්ථෝ; **සංසරිත්වාති** සංසාරෙ සංසරිත්වා; **අනාචාරන්ති** අනාචාරං අකත්තබ්බං අකරණීයන්ති අත්ථෝ. තස්ස පන කස්සපස්ස භගවතො ජාතනගරං බාරාණසි නාම අහොසි, බ්‍රහ්මදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණෝ පිතා, පරමගුණවතී ධනවතී නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා, තිස්සො ච භාරවාජෝ ච අග්ගසාවකා, සබ්බමිත්තො නාම උපට්ඨාකො, අනුලා ච උරුවෙලා ච අග්ගසාවිකා, නිග්‍රොධරුක්ඛො බොධි, සරීරං වීසතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, වීසතිවස්සසහස්සානි ආයු, **නන්දා** නාමස්ස භරියා අග්ගමහෙසි, විජිතසෙනො නාම පුත්තො, පාසාදයානෙන නික්ඛමි.

තෙන වුත්තං:-

නගරං බාරාණසී නාම කිකීනාමාසි ඛත්තියෝ,
වසති තත්ථ නගරෙ සම්බුද්ධස්ස මහාකුලං.

බ්‍රාහ්මණෝ බ්‍රහ්මදත්තො ච ආසි බුද්ධස්ස සො පිතා,
මාතා ධනවතී නාම කස්සපස්ස මහෙසිනො.

තිස්සො ච භාරවාජෝ ච අහෙසුං අග්ගසාවකා,
සබ්බමිත්තො උපට්ඨාකො කස්සපස්ස මහෙසිනො.

අනුලා ච උරුවෙලා ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බොධි තස්ස භගවතො නිග්‍රොධොති පවුච්චති.

උච්චත්තනෙන සො බුද්ධො වීසතිරතනමුග්ගතො,
විජ්ජුලඹිව ආකාසෙ එකෙව ගහපූරිතො.

වීසතිවස්සසහස්සානි ආයු තස්ස මහෙසිනො,
තාවතා තිට්ඨමානො සෝ තාරෙසි ජනතං බහුං.

ධම්මතලාකං මාපෙත්වා සීලං දත්වා විලෙපනං,
ධම්මදුස්සං නිවාසෙත්වා ධම්මමාලං විභජිය.

ධම්මවිමලමාදුසං ඨපයිත්වා මහාජනෙ,
කෙවි නිබ්බාණං පත්ථෙන්තා පස්සන්තු මෙ අලඞ්කරං.

සීලක්ඛන්ධකං දත්වාන ඛ්‍රානකවව්වම්මිතං,
ධම්මවම්මං පාරුපිත්වා දත්වා සත්තාහමුත්තමං.

සත්ථලකං දත්වාන තිඛිණං ඝුණකුන්තිමං,
ධම්මඛග්ගවරං දත්වා සීලංසංඝගමඳ්දනං.

නෙවිජ්ජභූසණං දත්වා ආවෙලං චතුරෝ ඵලෙ,
ඡළභිඤ්ඤාහරණං දත්වා ධම්මපූජාපිලන්ධනං.

සඩ්ඛමපණ්ඩරච්ඡත්තං දත්වා පාපනිවාරණං,
මාපයිත්වාභයං පුඵං නිබ්බුතෙ සෙ සසාවකෙ.

එසෙ හි සම්මාසම්බුද්ධෙ අප්පමෙය්‍යෙ දුරාසදෙ,
එසෙ හි ධම්මරතනෙ සවාකඛාතෙ එහිපස්සිකෙ.

එසෙ හි සඞ්ඝරතනෙ සුප්පටිපන්නෙහා අනුත්තරෙ,
සබ්බං සමන්නරහිතං නත්‍ථි රිත්තා සබ්බසඞ්ඛාරාති

තත්ථ **විජ්ජුලතාති** මෙඝභාවෙන සණ්ඨිතා විජ්ජුලතා විය; **වණ්ඩෙව ගඝපූරිතොති** පරිවෙසගඝපරිකම්මෙන පුණ්ණවණ්ඩෙ විය; **ධම්ම තලාකං මාපෙත්වාති** පරියත්තිධම්මතලාකං මාපයිත්වා; **සීලං දත්වා විලෙපනන්ති** චතුපාරිසුද්ධිසීලසඞ්ඛාතං චිත්තසන්තත්තිවිභූසනත්ථං විලෙ පනං දත්වා; **ධම්මදුස්සං නිවාසෙත්වාති** හිරොත්තප්පධම්මසඞ්ඛාතං සාටක යුගං නිවාසෙත්වා; **ධම්මමාලං විභජිත්වාති** සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්ම කුසුමමාලං විභජිත්වා විරචිත්වාති අත්ථො; **ධම්මවිමලමාදුසන්ති** විමලඤ්ච සොතාපත්තිමග්ගසඞ්ඛාතං ආදුසං සාවජ්ජානවජ්ජකුසලාකුසලධම්ම සල්ලක්ඛණත්ථං මහාජනස්ස ධම්මතලාකතීරෙ ධම්මාදුසං ඨපෙත්වාති අත්ථො; **මහාජනෙනි** මහාජනස්ස; **කෙවි නිබ්බාණං පත්ථෙන්තාති** විමලඤ්ච සොතාපත්තිමග්ගං සබ්බාකුසලමලවිලයකරං අමතමසඞ්ඛතමනි ත්තිකං පරමසන්තං අච්චුතිරසං නිබ්බාණං පත්ථෙන්තා විචරන්ති තෙ ඉමං අලඞ්කාරං වුත්තප්පකාරං මයා දස්සිතං පස්සන්තූති අත්ථො; **නිබ්බාණ මහිපත්ථෙන්තෙහා පස්සන්තුමෙ අලංකරන්තිපි** පාඨො, සෙ සෙවත්ථො; අලඞ්කරන්ති රූසං කත්වාන වුත්තං; **සීලක්ඛන්ධකංති** පඤ්චසීලදස සීල චතුපාරිසුද්ධිසීලමයකක්ඛන්ධවුකං, **ඛ්‍රානකවව්වම්මිතන්ති** චතුකකපඤ්ච කඛ්‍රානකවවං බන්ධිත්වා; **ධම්මවම්මං පාරුපිත්වාති** සතිසම්පජඤ්ඤ සඞ්ඛාතවම්මං පාරුපිත්වා; **දත්වා සත්තාහමුත්තමන්ති** උත්තමං චතුරඞ්ග සමන්නාගතං විරියඞ්ගභාහං දත්වා කත්වාති අත්ථො; **සත්ථලකං දත්වා ණාති** රාගාදිදෙසාරිපාපනිවාරණත්ථං චතුසතිපඨානඵලකනිවාරණං දත්වා; **තිඛිණං ඝුණකුන්තිමන්ති** පවිවෙධසමත්ථතා තිඛිණ විපස්සනාඤාණ

ඝුන්තවන්තං; ඵපස්සනාඝුණනිසිතඝුන්තවරඤාති අත්ථෝ; **කිලෙසබල නිඛනකරං** යොගාවචරං ඨපෙන්තීති අත්ථෝ; **ධම්මධඤවරං දදෝති** තස්ස යොගාවචරස්ස විරියුපල තල නිසිත ධාරං මඤ්ඤපඝුඝු වරඛඤං දත්වා; **සීලංසංඝඤමදදනඤාති** අරියං ලොඝුත්තරසීලං කිලෙඤසංඝඤමදදනත්ථාය කිලෙසනිඝ්ඝාතනත්ථායාති අත්ථෝ; **නෙක්ඛම්ම ගුණං දත්වාති** නිවිජ්ඣාමයං විභූසණං දත්වා; **ඤාවෙලං වත්තුරෝ ඵලෙති** වත්තාරි ඵලානි වටඤකං කත්වා; **ජලතිඝුඝුහරණඤාති** ආහර්ණත්ථාය අලඞ්කාරකරණත්ථාය ජලතිඝුඝුයෝ දත්වා; **ධම්මපුප්ඵලඤනඤාති** නවලොඝුත්තරධම්මසඞ්ඛාතඝුසුමමාලං කත්වා; **සඞ්ඝම්පණ්ඩරවඤත්තං දත්වා පාපනිවාරණඤාති** අවවඤනවිසුද්ධං විමුත්තිසෙසවඤත්තං සඞ්ඝාඝුසලාතපනිවාරණං දත්වා; **මාඝසිඤාභඤං ප්‍රුප්ඵනඤාති** අභයපුර ගාමිනං අඤ්ඤිකමඤං ප්‍රුප්ඵං කත්වාති අත්ථෝ. කස්සපෝ කිර භගවා කාසිරඤ්ඤෝ සෙඨ්ඨිනගරෙ සෙනවූයඤානෙ පරිනිබ්බායි. ධාතුයෝ කිරස්ස න විකිරිංසු. සකලජම්බුදීපවාසිනෝ මනුස්සා සන්නිපතිත්වා එකෙකං **සුවණ්ණසිඤකං** කොටිඅඤඝනකං රතනවිවිත්තං බහි රවනඤං එකෙකං **අඩ්ඪකාසඅඤඝනකං** අඛහන්තරපුරණඤං මනොසිලාමයං මත්තිකාකිච්චං **තෙලෙන** උදකකිච්චං කරොන්තෙනා යොජනුබ්බෙධං ථූපමකංසු.

කස්සපොපි භගවා කතකිච්චෝ
සබ්බඤඤුතඤාණමෙව කරොන්තෝ,
කාසිරජනගරෙ මිගදායෙ
ලොකනඤනකරෝ වසිති.

සෙසගාථාසු සබ්බඤ්ඤූ පාකටමෙවාති.

ඉති මධුරඤවිලාසිනියා බුද්ධවංසඤකථාය කස්සපබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

එත්තාවතා චතුවීසතිබුද්ධානං වංසවණ්ණනා සඞ්ඛාකාරෙන සමත්තා.

ඉදානි යස්මා අම්හාකං බුද්ධවංසස්ස වණ්ණනා අනුක්කමෙන සම්පත්තා, තස්මායං තස්ස වණ්ණනා. තත්ථ අම්හාකං බොධිසත්තෝ දීපඞ්කරාදීනං චතුවීසතියා බුද්ධානං සන්තිකෙ අධිකාරං කරොන්තෝ කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යානි ආගතෝ. කස්සපස්ස පන භගවතෝ ඔරභාගෙ ඨපෙත්වා ඉමං සම්මාසම්බුද්ධං අඤ්ඤෝ බුද්ධෝ නාම නත්ථි. ඉති දීපඞ්කරාදීනං චතුවීසතියා බුද්ධානං සන්තිකෙ ලබ්භ්‍යාකරණං පන බොධිසත්තෝ යෙ තෙ පන:-

මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති හෙතු සත්ථාරදස්සනං
පබ්බජ්ජාගුණසම්පත්ති අධිකාරෝ ච ඡදඤා,
අට්ඨධම්මසමොධානා අභිනීහාරෝ සම්ජ්ඣතීති.

ඉමෙ අඤ්ඤෙ සමොධානෙත්වා දීපඞ්කරපාදමූලෙ කතාභිනීහාතෙන

හන්ද බුඞ්කරෙ ධම්මෙ විචිනාමි ඉතොචිතො,
(උස්සාහං කත්වා) විචිනනෙතා තදුද්දකඞ්ං පඨමං දානපාරමිනති.

දානපාරමිතාදයො බුඞ්කාරකධම්මා දිඤා තෙ පුරෙනෙතා යාව වෙස්සන්තරත්තභාවා ආගම්. ආගවිජ්නෙතා ච යෙ තෙ කතාභිනීහාරානං ආනිසංසා සංවණ්ණිතා:-

එවං සබ්බඞ්ගසම්පන්නා බොධියා නියතා නරා,
සංසාරං දීඝමඞ්ානං කප්පකොටිසතෙඝිපි.

අවීචිම්හි න උපපජ්ජන්ති තථා ලොකන්තරෙසු ච,
නිජ්ඣාමතණ්හා ඛුප්පිපාසා න හොන්ති කාලකඤ්ජකා.

න හොන්ති බුද්දකා පාණා උපපජ්ජන්තාපි දුග්ගතිං,
ජායමානා මනුස්සෙසු ජච්චන්ධා න භවන්ති තෙ.

සොතවෙකල්ලතා නත්ථි න භවන්ති මූගපක්ඛිකා
ඉත්ථිභාවං න ගච්ඡන්ති උභතොබ්‍යඤ්ජනපණ්ඩකා,
න භවන්ති පරියාපන්නා බොධියා නියතා නරා.

මුත්තා ආනන්තරිකෙහි සබ්බත්ථ සුඩගොචරා,
මිච්ඡාදිඨිං න සෙවන්ති කම්මකිරියදස්සනා.

වසමානාපි සග්ගෙසු අසඤ්ඤෙ න උපපජ්ජරෙ,
සුඩාවාසෙසු දෙවෙසු හෙතු නාම න විජ්ජති.

නෙක්ඛම්මනින්නා සප්පුරිසා විසංයුත්තා භවාභවෙ,
චරන්ති ලොකත්ථචරියායො පූරෙනෙතා සබ්බපාරමීනි.

තෙ ආනිසංසෙ අධිගන්ත්වා ආගතො, එවං ආගවිජ්නෙතා වෙස්සන්තරත්තභාවෙ ඨිතො

අවෙතනායං පඨවී අවිඤ්ඤුය සුඛං දුඛං,
සාපි දානබලා මඤ්ඤෙ සත්තකඛත්තුං පකම්පථානි.

එවං මහාපඨවිකම්පනානි මහාපුඤ්ඤානි කත්වා ආයුපරියොසානෙ තතො චවිත්වා තුසිතභවනෙ නිබ්බත්තති. තුසිතභවනෙ වසමානෙ පන බොධිසත්තෙ බුඞ්කොලාහලං නාම උදපාදි. ලොකසම්ං හි තීනි කොලාහලානි උපපජ්ජන්ති. සෙය්‍යථිදං? කප්පකොලාහලං බුඞ්කොලාහලං චක්කවත්තිකොලාහලන්ති තත්ථ වස්සසතසහස්සස්ස අච්චයෙන කප්පුඨානං භවිස්සතීති ලොකබ්‍යූහා නාම කාමාවචරා දෙවා මුත්තසිරා විකිණ්ණකෙසා රුදමම්ඛා අස්සූනි හත්ථෙහි පුඤ්ඣමානා රත්තවත්ථනිවත්ථා අතිවිය විරූපවෙසධාරිනො හුත්වා මනුස්සපථෙ විචරන්තා එවං ආරොචෙන්ති: මාරිසා මාරිසා ඉතො වස්සසතසහස්සස්ස අච්චයෙන කප්පුඨානං භවිස්සති අයං ලොකො විනස්සිස්සති මහාසමුද්දෙපි උස්සුස්සති අයඤ්ච

මහාපඨවි සිනෙරු ච පබ්බතරාජා උඩ්ඩයිස්සන්ති විනාසිස්සන්ති යාව බ්‍රහ්මලොකා ලොකවිනාසො භවිස්සති. මෙත්තං මාරිසා භාවෙථ කරුණං මුදිතං උපෙක්ඛං මාරිසා භාවෙථ මාතරං පිතරං උපඨහථ කුලෙ ජේට්ඨාපචායිනො හොථාති ඉදං කපපකොලාහලං නාම.

වස්සසහස්සස්ස අච්චයෙන සබ්බඤ්ඤූ බුඩ්ඩො ලොකෙ උපපජ්ජිස්සතීති ලොකපාලදෙවතා ඉතො මාරිසා වස්සසහස්සස්ස අච්චයෙන බුඩ්ඩො ලොකෙ උපපජ්ජිස්සතීති උඝොසෙන්තියො ආහිණ්ඩන්ති. ඉදං බුඩ්ඩකොලාහලං නාම. වස්සසතස්ස අච්චයෙන චක්කවත්තිරාජා උපපජ්ජිස්සතීති දෙවතා ඉතො මාරිසා වස්සසතස්ස අච්චයෙන චක්කවත්තිකො රාජා උපපජ්ජිස්සතීති උඝොසෙන්තියො ආහිණ්ඩන්ති. ඉදං චක්කවත්තිකොලාහලං නාම. තෙසු බුඩ්ඩකොලාහලං සුත්වා සකල දසසහස්සචක්කවාළදෙවතා එකතො සන්නිපතිත්වා අසුකො නාම සත්ථා බුඩ්ඩො භවිස්සතීති ඤත්වා උපසඞ්කමිත්වා ආයාචන්ති. ආයාච මානා ච තස්ස පුබ්බනිමිත්තෙසු උපපන්නෙසු ආයාචන්ති. තදා පන සබ්බාපි තා එකොකවක්කවාළෙ චාතුමහාරාජ සක්ක සුයාම සන්තුසිත වසවත්ති මහාබ්‍රහ්මෙහි සඞ්ග එකවක්කවාළෙ සන්නිපතිත්වා තුසිතභවනෙ උපපන්නා [1]චුතිනිමිත්තස්ස බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා– මාරිසා තුම්හෙහි දසපාරමියො පූරිතා, පූරෙන්තෙහි න සක්ක බ්‍රහ්මසම්පත්ති ආදිකං සම්පත්තිං පත්ථෙන්තෙහි පූරිතා, ලොකනිත්ථරණත්ථාය පන වො සබ්බඤ්ඤුතං පත්ථෙන්තෙහි පරිපූරිතා බුඩ්ඩත්තාය:–

කාලොයං තෙ මහාවීර උප්පජ්ජ මාතුකුච්ඡියං,
සදෙවකං තාරයන්තො බුජ්ඣිස්සු අමතං පදන්ති

යාචිංසු. අථ මහාසත්තො දෙවතාහි එවං ආයාචියමානො දෙවතානං පඤ්ඤං අදත්වාව කාල දීප දෙස කුල ජනෙත්ති ආයුපරිච්ඡෙද වසෙන පඤ්ච මහාවිලොකනානි විලොකෙසි. තත්ථ කාලො නුඛො න කාලොති පඨමං කාලං විලොකෙසි. තත්ථ වස්සසතසහස්සතො උඩ්ඩං වඩ්ඩිත ආයු කාලො කාලො නාම න හොති. කස්මා? තදහි සත්තානං ජාති ජරා මරණානි න පඤ්ඤායන්ති බුඩ්ඩානඤ්ච ධම්මදෙසනා නිලක්ඛණමුත්තා නාම නත්ථි. නෙසං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති කථෙන්තානං කිං නාමෙතං කථෙන්තීති නෙව සොතබ්බං න සඩ්ඪතබ්බං මඤ්ඤන්ති තතො අනිසමයො න හොති තස්මිං අසති අනිය්‍යානිකං සාසනං හොති තස්මා සො අකාලො. වස්සසතතො ඌනආයුකාලොපි කාලො න හොති. කස්මා? තදා සත්තා උස්සන්නකිලෙසා හොන්ති උස්සන්නකිලෙසානං දින්නොවාදෙ ඔවාදක්ඛමෙ න තිඨති උදකෙ දණ්ඩරාජි* විය ඛිපං විගච්ඡති තස්මා සොපි අකාලො. වස්සසතසහස්සතො පඨාය හෙට්ඨා වස්සසතතො පඨාය උඩ්ඩං ආයුකාලො කාලො නාම. තදා පන වස්සසතකාලො අහොසි. අථ මහාසත්තො නිබ්බත්තිතබ්බකාලොති පස්සි. තතො දීපං ඔලො

1. සී. I. II. III & IV. මුනිවිත්තස්ස. *කඩ්ඩිතරාජි

කෙනෙහා සපරිවාරෙ චත්තාරෝ දීපෙ ඔලෙකෙත්වා නිසු දීපෙසු බුද්ධා න නිබ්බත්තනති ජම්බුදීපෙ යෙව නිබ්බත්තනතීති දීපං පස්සි. තතෝ ජම්බුදීපෝ නාම මහා දසයොජනසහස්සපරිමාණෝ කතරසම්ං නුඛෝ පදෙසෙ බුද්ධා නිබ්බත්තනතීති ඔකාසං ඔලොකෙනෙතා මජ්ඣිමදෙසං පස්සි කපිලවත්ථු නාම නගරං. තත්ථ මයා නිබ්බත්තිතබ්බන්ති නිට්ඨමගමාසි. තතෝ කුලං විලොකෙනෙතා බුද්ධා නාම වෙස්සකුලෙ වා සුද්දකුලෙ වා න නිබ්බත්තනතී ලොකසම්මතෙ පන ඛත්තියකුලෙ වා බ්‍රාහ්මණකුලෙ වා නිබ්බත්තනතී. එතරහි ඛත්තියකුලං ලොකසම්මතං තත්ථ නිබ්බත්තිස්සාම් සුඩ්ධොදනෝ නාම රාජා මෙ පිතා භවිස්සතීති කුලං පස්සි. තතෝ මාතරං විලොකෙනෙතා බුද්ධමාතා නාම ලොලා සුරාධුත්තා න හොති. කප්පසතසහස්සං පන පූරිතපාරමී ජාතිතෝ පට්ඨාය අඛණ්ඩපඤ්චසීලා යෙව හොති අයඤ්ච මහාමායා නාම දෙවී එදිසී අයං මෙ මාතා භවිස්සතීති කිත්තකමපනස්සා ආයුති දසනෙමාසානං උපරි සත්ත දිවසානීති පස්සි.

ඉති ඉමං පඤ්චවිධං මහාවිලොකනං විලොකෙත්වා කාලෙ මෙ මාරිසා බුද්ධභාවායාති, දෙවානං පටිඤ්ඤං දත්වා ගච්ඡථ තුම්හෙති තා දෙවතා උය්‍යොජෙත්වා තුසිතදෙවතාහි පරිවුතෝ තුසිතපුරෙ නන්දනවනං පාවිසි. සබ්බදෙවලොකෙසු නන්දනවනං අත්ථියෙව තත්‍ර නං දෙවතා ඉතෝ චුතෝ සුගතිං ගච්ඡාති පුබ්බෙකත කුසලකම්මොකාසං සාරයමානා විචරන්ති. සෝ එවං තාහි දෙවතාහි කුසලං සාරයමානාහි පරිවුතෝ තත්‍ර විචරනෙතා චවිත්වා මහාමායාකුච්ඡිස්මිං උත්තරාසාළහනක්ඛත්තෙන පටිසන්ධිං ගණ්හි. මහාපුරිසස්ස පන මාතුකුච්ඡිම්ං පටිසන්ධිගණ්හනක්ඛණෙ එකපහාරෙනෙව සකලදසසහස්සිලොකධාතු සංකම්පි වත්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහංසු. එවං ගහිතපටිසන්ධිකස්ස බොධිසත්තස්ස වෙව බොධිසත්තමාතුයා ච උපද්දවනිවාරණත්ථං ඛග්ගහත්ථා චත්තාරෝ දෙවපුත්තා ආරක්ඛං ගණ්හිංසු. මහාබොධිසත්තස්ස මාතු පුරිසෙසු රාගචිත්තං නුප්පජ්ජි ලාභග්ගපත්තා ච සා අහොසි සුඛිනී අකිලන්ත කායා, බොධිසත්තඤ්ච අත්තනො කුච්ඡිගතං විපස්සනෝ මණිරතනෙ ආවුතපණ්ඩුපුත්තං විය පස්සති. යස්මා බොධිසත්තෙන වසිතකුච්ඡි නාම වෙත්තියගබ්භසදිසා හොති න සක්කා අඤ්ඤෙන සත්තෙන ආවසිතුං වා පරිභුඤ්ජිතුං වා තස්මා බොධිසත්තමාතා සත්තාහජාතෙ බොධිසත්තෙ කාලං කත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තති. යථා පන අඤ්ඤෙ ඉත්ථියෝ දසමාසෙ අප්පත්වාපි අතික්කමිත්වාපි නිසින්නාපි නිපන්නාපි විජායන්ති. න එවං බොධිසත්තමාතා, සා පන බොධිසත්තං දසමාසෙ කුච්ඡිනා පරිහරිත්වා සිතාව විජායති අයං බොධිසත්තමාතු ධම්මතා.

මහාමායාදෙවී දසමාසෙ කුච්ඡිනා බොධිසත්තං පරිහරිත්වා පරිපුණ්ණ ගබ්භා ඤාතිඝරං ගන්තුකාමා සුඩ්ධොදනමහාරාජස්ස ආරොචෙසි ඉච්ඡාමහං මහාරාජ දෙවදහනගරං ගන්තුන්ති. රාජා සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා කපිලපුරතෝ යාව දෙවදහනගරා අන්තරා සං සමං කාරෙත්වා කදලි පුණ්ණ

සට කමුක ධජ පටාකාදිහි අලඞ්කාරපෙත්ථා දෙවිං නවකනකසිවිකාය නිසීදාපෙත්ථා මහතියා විභුතියා මහතා පරිවාරෙන පෙසෙසි. විනතා නගරතෝ අනන්තරෙ උභයනගරවාසිනං පරිභොගාරහං ලුම්බිනීවනං නාම මඞ්ගලසාලවනං අත්ථි. තං තස්මිං සමයෙ මූලතෝ යාවග්ගසාඛා සබ්බමෙකපාලිඵුල්ලං අහොසි සාඛන්තරෙහි චෙව පුප්ඵන්තරෙහි ච පරම රතිකර මධුර විරුතානි මදමූදිතානි භූතසඞ්ඝාරාහි පරභත මධුකරවධූහි උපගීයමානසුරතඤ්ඤ නන්දනවනසදිසඤ්ඤං වනං දිස්වා දෙවියා සාල වනකීලමනුභවිතුං චිත්තමුප්පජ්ජි.

විභූසිතා බාලජනාහි වාලිනී
විභූසිතඞ්ගී වනිතෙව මාලිනී
සදා ජනානං නයනාලිමාලිනී
විලුම්පිනී වාති විරොව් ලුම්බිනී.

අමච්චා රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා දෙවිං ගහෙත්වා තං ලුම්බිනීවනං පවිසිංසු. සා මඞ්ගලසාලමූලං ගන්ත්වා තස්ස උජුසමවට්ටකඛන්ධස්ස පුප්ඵඵලපල්ලව සමලඞ්කතස්ස යං සාඛං ගණ්හිතුකාමා අහොසි සා සාලසාඛා අබලා ජනහදය්ලොලා සයමෙව විලම්බමානා හුත්වා තස්සා කරතලසම්ං සම්පත්තා. අථ සා තං සාලසාඛං තම්බ තුඞ්ග නඛ්ලජ්ජලෙන කමලදලවතතී වට්ටඞ්ගුලිනා නවකනක කට වලයසොභිනා පරමරතිකරෙන කරෙන අග්ගහෙසි. සා තං සාලසාඛං ගහෙත්වා සීතා අසිතප්පලධරව්වරගතා බාල චන්දරෙඛා විය ච අව්චිරඤ්ඤිකා අච්චිපභා විය ච නන්දනවනජාතා දෙවී විය ච දෙවී විරොව්ථ්. තාවදෙවස්සා කම්මජවාතා චලිංසු. අථස්සා සාණිපාකාරං පරික්ඛිපිත්වා මාතුපුරතො ඨපෙත්වා මහාජනෙ පරික්කමි. සාලසාඛං ගහෙත්වා තිට්ඨමානාය එව තස්සා ගබ්භවුට්ඨානං අහොසි. ඛණ්ඩණං යෙව වත්තතාරෝ මහාබ්‍රහ්මානො සුවණ්ණජාලං ආදාය ගන්ත්වා තෙන සුවණ්ණජාලෙන බොධිසත්තං සම්පරිවජ්ජිත්වා මාතුපුරතො ඨපෙත්වා අත්තමනා හොත්වා දෙවි මහෙසක්ඛා තෙ පුත්තා උප්පන්නොත්ති ආහංසු. යථා පනඤ්ඤෙ සත්තා මාතුකුච්ඡිතො නික්කමන්තා පඨිකුලෙන අසුචිනා මක්ඛිතා නික්කමන්ති. න එවං බොධිසත්තෙ, සො පන වෙ හත්ථ පාදෙ පසාරෙත්වා සීතකොව මාතුකුච්ඡිසම්භවෙන කෙනචි අසුචිනා අමක්ඛිතොව සුඛො විසදෙ කාසිකවත්ථෙ නික්ඛිත්තමණිරතනං විය විරොච මානො මාතුකුච්ඡිතො නික්කම්ි. එවං සන්තෙපි ච බොධිසත්තානඤ්ඤ ච බොධිසත්තමාතුයා ච සක්කාරත්ථං ආකාසතො චෙ උදකධාරා නික්ඛමිත්ව බොධිසත්තස්ස ච මාතුයා ච සරීරෙ උතුං ගාහාපෙසුං.

අථ නං සුවණ්ණජාලෙන පටිග්ගහෙත්වා සීතානං බ්‍රහ්මානං හත්ථතො චත්තාරො මහාරාජානො මඞ්ගලසම්මතාය සුඛසම්ඵස්සාය අජිනපවෙණියං ගණ්හිංසු. තෙසං හත්ථතො මනුස්සා දුකූලචුම්බටකෙන. මනුස්සානං හත්ථතො මුඤ්චිත්වා පඨවියං පතිට්ඨාය පුරත්ථිමදිසං ඔලොකෙසි. අනෙකානි චක්කවාලසහස්සානි එකඞ්ගණානි අහෙසුං. තත්ථ දෙවමනුස්සා ගන්ධපුප්ඵමාලාදීහි පූජයමානා මහාපුරිස තුම්හෙහි සදිසො එත්ථ නත්ථි

කුතො උත්තරිතරොති ආහංසු. එවං දසදිසා ඔලොකෙත්වා අත්තනො සදිසං අදිසත්වා උත්තරදිසාභිමුඛො සත්තපදවීතිහාරෙන අගමාසි. ගච්ඡන්තො ච පඨවියා එව ගතො නාකාසෙන අවෙලකොව ගතො න සවෙලකො දහරොව ගතො න සොළසවස්සුද්දෙසිකො මහාජනස්ස පන ආකාසෙන ගච්ඡන්තො විය ව අලඞ්කාරපටියත්තො විය ව සොළස වස්සුද්දෙසිකො විය ව අහොසි. තතො සත්තමෙ පදෙ ඨත්වා අග්ගොහමස්මි ලොකස්සාති ආදිකං ආසභිං වාචං නිච්ඡාරෙන්තො සීහනාදං නදි. බොධිසත්තො හි තීසු අත්තභාවෙසු මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තමත්තොව වාචං නිච්ඡාරෙසි. මහොසධත්තභාවෙ වෙස්සන්ත රත්තභාවෙ ඉමස්මිං අත්තභාවෙති. මහොසධත්තභාවෙ කිරස්ස මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමන්තස්සෙව සක්කො දෙවරාජ ආගන්ත්වා චන්දනසාරං හත්ථේ ඨපෙත්වා ගතො. සො තං මුඞ්ගියං කත්වාව නික්ඛන්තො. අථ නං මාතා තාත කිං ගහෙත්වා ආගතොසීති පුච්ඡි ඔසධං අමොඝි ඉති ඔසධං ගහෙත්වා ආගතත්තා ඔසධකුමාරොත්වෙවස්ස නාමං කරිංසු. වෙස්සන්ත රත්තභාවෙ පන මාතුකුච්ඡිතො නික්කමන්තොව දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙත්වා අත්ථි නුඛො අම්ම කිඤ්චි ගෙහසම්බං දුනං දස්සාමීති වදන්තො නික්කමි. අථස්ස මාතා සඩනෙ කුලෙ නිබ්බත්තොසි තාතානි පුත්තස්ස හත්ථං අත්තනො හත්ථතලෙ කත්වා සහස්සත්ථවිකං ඨපෙසි. ඉමස්මිං අත්තභාවෙ ඉමං සිහනාදං නදීති. එවං බොධිසත්තො තීසු අත්තභාවෙසු මාතුකුච්ඡිතො නික්කන්තමත්තොව වාචං නිච්ඡාරෙසි. ජාතක්ඛණෙපි චතසිංස පුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහංසු. යස්මිං සමයෙ අම්හාකං බොධිසත්තො එම්බිනිවනෙ ජාතො තස්මිං යෙව සමයෙ රාහුලමාතා දෙවී ජ්ඤෙහා කාලුදායි අමච්චො ආජානීයො හත්ථිරාජා කණ්ඨකො අස්සරාජා මහාබොධි රුක්ඛෙකා චතස්සො නිධිකුම්භියො ච ජාතා. තත්ථ එකා ගාවුතප්පමාණා එකා අඩ්ඪයොජනප්පමාණා එකා තිගාවුතප්පමාණා එකා යොජනප්පමාණා අහොසි. ඉමෙ සත්ත සහජාතා නාම හොන්ති.

උභයනගරවාසිනො මහාපුරිසං ගහෙත්වා කපිලවත්ථුපුරමෙව අගමංසු. තං දිවසමෙව කපිලවත්ථුනගරෙ සුඩ්ධොදනමහාරාජස්ස පුත්තො බොධිමූලෙ නිසීදිත්වා බුඩ්ධො භවිස්සතීති තාවතිංසභවනෙ හඤ්ඤමානා දෙවසඞ්ඝා වෙලුක්ඛෙඩපාදීනි පවත්තෙන්තා කීළිංසු. තස්මිං සමයෙ සුඩ්ධොදන මහාරාජස්ස කුලූපගො අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරො නාම තාපසො භත්තකිච්චං කත්වා දිවාවිහාරත්ථාය තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා තත්ථ දිවා විහාරං නිසින්නො තා දෙවතා තුට්ඨමානසා කීළන්තියො දිස්වා කිං කාරණා තුට්ඨමානසා පමුදිතහදයා කීළථ මඤ්ඤං තං කාරණං කථෙථානි පුච්ඡි. තා දෙවතා ආහංසු මාරිස සුඩ්ධොදනරඤ්ඤො පුත්තො ජාතො සො බොධිමණ්ඩෙ නිසීදිත්වා බුඩ්ධො හුත්වා ධම්මචක්කං පවත්තෙස්සති තස්ස අනන්තරුපං බුඩ්ධලීලං පස්සිතුං ලභිස්සාමාති ඉමිනා කාරණෙන තුට්ඨමහාති. අථ තාපසො තාසං වචනං සුත්වා පරම දස්සනීයරතනාවලොකනතො දෙවලොකතො ඔරුය්හ නරපතිනිවෙසනං පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි. තතො කතපටිසන්ථාරං රාජානං

පුත්තො කිර තෙ මහාරාජ ජාතො තං පස්සිතුං ලභිස්සාමාති ආහ. රාජා අලඛ්කතපටියත්තං තනයං ආනාපෙත්වා දෙවලතාපසං වන්දාපෙතුං අඟිහරි. මහාපුරිසස්ස පාදෙ පරිවත්තිත්වා විජ්ජුලුලතා විය අසිතඤ්ජලධර තලෙසු තාපසස්ස ඤාණූසු පතිට්ඨිංසු. බොධිසත්තෙන තෙනත්තභාවෙන වඤ්චිතබ්බා නාම අඤ්ඤෙ නත්ථි. තතො තාපසො උණ්හායනතා බොධිසත්තස්ස අඤ්ජලිං පඤ්ඤපෙසි. රාජා තං අවිජරියං දිස්වා අත්තනො පුත්තතා වඤ්ඩි. තාපසො බොධිසත්තස්ස ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා භවිස්සති නුඛො බුඩ්ඩො උදාහු න භවිස්සතීති ආවජ්ජිත්වා නිස්සංසයං බුඩ්ඩො භවිස්සතීති අනාගතංසඤ්ඤණෙන ඤත්වා අවිජරියපුරිසො අයන්ති සිතං අකාසි. තතො අහං ඉමං බුබ්බුතං දට්ඨුං ලභිස්සාමි නුඛොති උපධාරෙන්තො න ලභිස්සාමි අන්තරායෙව කාලං කත්වා බුද්ධසඛ්සෙනපි ගහිතවා බොධෙතුං අසක්ඛුණෙය්‍යෙ අරූපභවෙ නිබ්බත්තිස්සාමීති දිස්වා එවරූපං නාම අවිජරියපුරියං දට්ඨුං න ලභිස්සාමි මහති වත මෙ හානි භවිස්සතීති පරොදි. මනුස්සා පන දිස්වා අම්හාකං අය්‍යො ඉදානෙව හසිත්වා පුන රොදිතුං ආරභි කිනනුඛෝ භනෙත අම්හාකං අය්‍යපුත්තස්ස කොචි අන්තරායො භවිස්සතීති පුච්ඡිංසු. තාපසො ආහ: නත්ථෙතස්ස අන්තරායො නිස්සංසයෙන බුඩ්ඩො භවිස්සති. අථ කස්මා තුම්හෙ පරොදිත්ථාති? එවරූපං අවිජරියපුරිසං බුබ්බුතං දට්ඨුං න ලභිස්සාමි මහති වත මෙ හානි භවිස්සතීති අත්තානං අනුසොචන්තො රොදාමීති ආහ. තතො බොධිසත්තං පඤ්චමෙ දිවසෙ සීසං නහාපෙත්වා සක්කාරං කත්වා නාමං ගණ්හිස්සාමාති රාජභවනං චතුජාතිකගන්ධෙන උපලිම්පිත්වා ලාජපඤ්චමානි කුසුමානි විකිරිත්වා අසම්භින්නපායාසං පවාපෙත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ අසීසතෙ බ්‍රාහ්මණෙ නිමන්තෙත්වා රාජභවනෙ නිසීදාපෙත්වා මධුපායාසං භොජෙත්වා සක්කාරං කත්වා කිනනුඛො භවිස්සතීති ලක්ඛණානි පරිගණ්හාපෙසුං. තෙසු රාමාදයො අට්ඨ බ්‍රාහ්මණා පරිගණ්හකා අහෙසුං. තෙසු සත්ත ජනා වෙ අඞ්ගුලියො උක්ඛිපිත්වා ව්‍යාකරිංසු ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො අගාරං අජ්ඣාවසන්තො රාජා හොති චක්කවත්තී පබ්බජමානො බුඩ්ඩොති, තෙසං පන සබ්බදහරො ගොතෙන කොණ්ඩඤ්ඤො නාම බ්‍රාහ්මණො බොධිසත්තස්ස ලක්ඛණවරසම්පත්තිං දිස්වා එතස්ස අගාරමජ්ඣෙ ඨානකාරණං නත්ථි එකන්තෙනෙව විවත්තවත්ථුදෙ බුඩ්ඩො භවිස්සතීති එකමෙව අඞ්ගුලිං උක්ඛිපිත්වා එවං ව්‍යාකාසි. අථස්ස නාමං ගණ්හන්තා සබ්බලොකඤ්ඤාසිද්ධිකරත්තා සිද්ධත්ථොති නාමමකංසු. අථ තෙ බ්‍රාහ්මණා අත්තනො ඝරානි ගන්ත්වා පුත්තෙ ආමන්තෙත්වා එවමාහංසු: අම්හෙහ මහල්ලකා සුඩ්ඩොදනමහාරාජස්ස පුත්තං සබ්බඤ්ඤුතං පත්තං මයං සම්භවෙය්‍යාම වා න වා තුම්හෙ පන තස්මිං පබ්බජිත්වා සබ්බඤ්ඤුතං පත්තෙ තස්ස සාසනෙ පබ්බජථාති; තතො සත්තපි ජනා යාවතායුකං ඨත්වා යථා කම්මං ගතා. කොණ්ඩඤ්ඤ මාණවො අරොගො අහොසි. තදා පන සො රාජා කිං දිස්වා මම පුත්තො පබ්බජිස්සතීති තෙ ප්‍රවජි. චත්තාරි පුබ්බනිමිත්තානි දිස්වාති, කතරඤ්ච කතරඤ්චාති? ජිණ්ණං ව්‍යාධිතං මතං පබ්බජිතඤ්ච. රාජා ඉතො පඤ්ච

එවරූපානං මම පුත්තස්ස සන්තිකං උපසඞ්කමිතුං මා අදත්ථාති වත්වා කුමාරස්ස චක්ඛුපථේ ජිණ්ණපුරිසාදීනං ආගමනනිවාරණත්ථං වතුසු දිසාසු ගාවුතේ ගාවුතේ ආරක්ඛං ඨපෙසි. තං දිවසං තස්මිං යානෙ සන්නිපතිතෙසු අසීතියා ඤාතිසාලසහස්සෙසු එකමෙකෝ එකමෙකං පුත්තං පටිජානි අයං බුඩ්ඪෝ වා හොතු රාජා වා මයං එකමෙකං පුත්තං දස්සාම සචේ බුඩ්ඪෝ භවිස්සති ඛත්තියසමණෙඝි යෙව පරිවුතෝ විචරිස්සති සචේ රාජා චක්කවත්ති භවිස්සති ඛත්තියකුමාරෙහි යෙව පරිවුතෝ විචරිස්සතීති. අථ රාජා මහාපුරිසස්ස පරමරූපසම්පත්තිං විගත සඞ්ඛෙදෝ ඛත්තියෝ අදාසි. බෝධිසත්තෝ අනන්තෙන පරිවාරෙන මහතා සිරිසම්භදෙන වඩ්ඪි.

අථෙකදිවසං රඤ්ඤෝ වප්පමඞ්ගලං නාම අහොසි. තං දිවසං රාජා මහත්තියා විහත්තියා මහතා පරිවාරෙන වප්පමඞ්ගලවප්පකරණට්ඨානමග මාසි. තත්ථ රාජා පරමමඞ්ගලං සුවණ්ණනඞ්ගලං ගණ්හාති අමච්චාදයෝ රජතනඞ්ගලාදීනි ගණ්හන්ති. තං දිවසං නඞ්ගලසහස්සං යොජීයති. බෝධිසත්තං පරිවාරෙත්වා නිසින්නඛත්තියෝ රඤ්ඤෝ සම්පත්තිං පස්සාමාති අන්තෝ සාණිතෝ බහි නික්ඛන්තා. අථ ඛෝ බෝධිසත්තෝ ඉතෝ චිතෝ ච ඔලෝකෙන්තෝ කඤ්චි අදිස්වා සහසා උට්ඨාය පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා ආනාපානෙ පරිග්ගහෙත්වා පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙසි. ඛත්තියෝ ඛජ්ජභොජ්ජන්තරෙ විවරන්තියෝ ඵොකං විරාධිංසු. සෙසරුක්ඛානං ඡායා නිවත්තා තස්ස පන ජම්බුරුක්ඛස්ස ඡායා පරිමණ්ඩලා හුත්වා තත්ථෙව අට්ඨාසි. ඛත්තියෝ පන්නස්ස අය්‍යපුත්තෝ එකකෝ වාති වෙගෙන සාණිපාකාරං උක්කිපිත්වා පරියෙසන්තියෝ සිරිසයනෙ පල්ලඞ්කෙන නිසින්නං තං ච පාටිහාරියං දිස්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤෝ ආරොචෙසුං. රාජා වෙගෙන ගන්ත්වා අයං තෙ තාත දුතියවන්දනාති පුත්තං වන්දි. අථ මහාපුරිසෝ අනුක්කමෙන සොළසවස්සුද්දෙසිකෝ අහොසි.

රාජා බෝධිසත්තස්ස තිණ්ණං උතූනං අනුච්ඡවිකෙ රමණ්ඩ සුරමණ්ඩ සුභ නාමකෙ තයෝ පාසාදෙ කාරෙසි. එකං නවභූමකං එකං සත්තභූමකං එකං පඤ්චභූමකං තයොපි පාසාදා උබ්බෙධෙන සමප්පමාණා අහෙසුං. භූමිකාසු පන නානත්තං අහොසි. අථ රාජා විනෙතසි: පුත්තෝ මෙ වයප්පත්තෝ ඉත්තමස්ස උස්සාපෙත්වා රජ්ජසිරිං පස්සිස්සාමීති; සෝ සාකියානං පණ්ණාණි පහිණි පුත්තෝ මෙ වයප්පත්තෝ රජ්ජේ නං පතිට්ඨාපෙස්සාමි සබ්බෙ අත්තනෝ ගෙහෙසු වයප්පත්තා දාරිකා ඉමං ගෙහං පෙසෙන්තූති. තෙ රඤ්ඤෝ සාසනං සුත්වා කුමාරෝ කෙවලං රූපසම්පන්නෝ න කිඤ්චි සිප්පං ජානාති දූරභරණං කාතුං න සක්ඛිස්සති න මයං ධීතරෝ දස්සාමාති ආහංසු. රාජා තං පවත්තිං සුත්වා පුත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙසි. බෝධිසත්තෝ කිං සිප්පං දස්සෙතුං වට්ටතීති ආහ. සහස්සත්ථම්භං ධනුං ආරොපෙතුං වට්ටතී තාතාති. තෙනහි ආහරාපෙථාති. රාජා ආහරාපෙත්වා අදාසි ධනුං. තං ධනුං පුරිසසහස්සං ආරොපෙති පුරිසසහස්සං

ඔරොපෙති මහාපුරිසො තං සරාසනං ආහරාපෙත්වා පල්ලඞ්කෙන නිසිජ්ජිත්වා ච ජියං පාදඞ්ගුළුකෙ වෙරාපෙත්වා කඞ්ඛාජෙත්වා පාදඞ්ගුළු කෙනෙව ඛන්ධං ආරොපෙත්වා වාමෙන හත්ථෙන දණ්ඩෙ ගහෙත්වා දක්ඛිණ හත්ථෙන කඞ්ඛාජෙත්වා ජියං රොපෙසි. සකලනගරං උපපත්තාකාරපපත්තං අහොසි. කිං සද්දෙ එසොති ච වුත්තෙ දෙවො ගජ්ජතීති ආහංසු. අඤ්ඤං සද්දමෙව න ජානාථ න දෙවො ගජ්ජති අඛ්ගීරසස්ස කුමාරස්ස සහස්සථාමං ඛන්ධං ආරොපෙත්වා ජියමෙපායෙන්තස්ස ජියපහාරසද්දෙ එසොති ආහංසු. සාකියා තං සුත්වා තාවතකෙනෙව ආඛ්විත්තා තුළමානසා අහෙසුං. අථ මහාපුරිසො කිං කාතුං වට්ටතීති ආහ. අඤ්ඛගුළුබහලං අයොපට්ටං කණ්ණෙන විජ්ඣිතුං වට්ටතීති; තං විජ්ඣිත්වා අඤ්ඤං කිං කාතුං වට්ටතීති ආහ, චතුරඞ්ගුළුබහලං අසනඵලකං විජ්ඣිතුං වට්ටතීති; තං විජ්ඣිත්වා අඤ්ඤං කිං කාතුං වට්ටතීති ආහ. විදත්ථිබහලං උදුඹරඵලකං විජ්ඣිතුං වට්ටතීති. තං විනිවිජ්ඣිත්වා අඤ්ඤං කිං කාතුං වට්ටතීති තතො චාලිකසකටානීති ආහංසු. මහාසත්තො චාලික සකටම්පි පලාලසකටම්පි විනිවිජ්ඣිත්වා උදකෙ එකුසභපපමාණං කණ්ඩං පෙසෙසි. ඵලෙ අඤ්ඣසභපපමාණං. අථ නං වාතිඞ්ගණසඤ්ඤාය චාලං විජ්ඣිතුං වට්ටතීති ආහංසු. තෙන හි යොජනමත්තෙන වාතිංගණං බන්ධා පෙථානි වත්වා යොජනමත්තකෙ වාතිංගණසඤ්ඤාය චාලං බන්ධාපෙත්වා රත්තන්ධකාරමෙඝපටලඡන්නායාසු දිසාසු කණ්ඩං ඛිපි. තං ගන්ත්වා යොජන මත්තකෙ චාලං ඵාලෙත්වා පඨවියං පාවිසි. න කෙවලං එත්තකමෙව තං දිවසං මහාපුරිසො ලොකෙ වත්තමානං සබ්බං සිප්පමෙව දස්සෙසි. අථ සාකියා අත්තනො ධීතරො අලඞ්කරිත්වා පෙසිංසු. චත්තාළීස සහස්සානි නාටකිත්ථියො අහෙසුං. රාහුලමාතා පන දෙවී අග්ගමහෙසී අහොසි. මහාපුරිසො දෙවකුමාරො විය සුරඞ්ගනපරිවුතො නිපුපුරිසෙහි තුරියෙහි පරිචරියමානො මහාසම්පත්තිං අනුභවමානො උතුවාරෙන උතුවාරෙන තෙසු තීසු පාසාදෙසු විහරති. අථෙකදිවසං බොධිසත්තො උය්‍යානභූමිං ගන්තුකාමො සාරථිං ආමන්තෙත්වා රථං යොජෙහි උය්‍යාන භූමිං පස්සිස්සාමීති ආහ. සො සාධූති පටිස්සුණිත්වා මහාරහං වරරුචිර පීරකුඛ්ඛරවරුථං පීරතරනෙමිනාභිං වරකනකරජතමණිරතනවිර චිතෙසාඹුඛං නවකනකරජතතාරකරචිතනෙමිපස්සං සමොසරිතවිචිධ පුරභිඤ්ඤුමදමසස්සිරිකං රවිරථසදිසදස්සනීයං වරරථං සමලඞ්කරිත්වා සසිඤ්ඤුමුදසදිසවණ්ණ අනිලගරුළජ්ජවෙ ආජානියෙ චතුරො මඞ්ගල සින්ධවෙ යොජෙත්වා බොධිසත්තස්ස පටිවෙදෙසි. බොධිසත්තො දෙව විමානසදිසං තං රථවරමාරුය්හ උය්‍යානාභිමුඛො අගමාසි.

අථ දෙවකා සිද්ධත්ථකුමාරස්ස අභිසම්බුජ්ඣනකාලො ආසන්නොති පුබ්බනිමිත්තමස්ස දස්සෙස්සාමාති එකං දෙවපුත්තං ජරාජජරසරීරං ඛණ්ඩදන්තං පලිතකෙසං වඞ්කගත්තං දණ්ඩහත්ථං පවෙධමානං කත්වා දස්සෙසුං. තං බොධිසත්තො වෙව සාරථි ච පස්සන්ති. තතො බොධි සත්තො; සාරථි කො නාමෙස පුරිසො කෙසාපිස්ස න යථා අඤ්ඤසන්ති

මහාපනාදසුත්තෙ ආගතනයෙනෙව පුච්ඡිත්වා තස්ස වචනං සුත්වා ධිරත්ථු වත භො ජාතිං යත්‍ර හි නාම ජාතස්ස ජරා පඤ්ඤායිස්සතිති සංවිග්ග හදයො තතො පටිනිවත්තිත්වා පාසාදමෙවාගමි.

රාජා කිං කාරණා මම පුත්තො පටිනිවත්තීති පුච්ඡි. ජිණ්ණපුරිසං දිස්වා දෙවාති. තතො කම්පමානමානසො රාජා අඩ්ඩයොජනෙ ආරක්ඛං ඨපෙසි. පුනෙකදිවසං බොධිසත්තො උය්‍යානං ගච්ඡන්තො තාහි එව දෙවතාහි නිම්මිතං ව්‍යාධිතං ච පුරිසං දිස්වා පුරිමනයෙනෙව පුච්ඡිත්වා සංවිග්ගහදයො නිවත්තිත්වා පාසාදමෙවාභිරුහි

රාජා සුත්වා නාටකානි විස්සජ්ජෙසි පබ්බජ්ජං අස්ස භින්නා කරිස්සංති, රක්ඛං වඩ්ඪෙත්වා සමන්නතො තිගාවුතපමාණෙ පදෙසෙ ආරක්ඛං ඨපෙසි. පුන බොධිසත්තො එකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡන්තො පුනිවත්ථං සුපාරුතං පබ්බජිතං දිස්වා කො නාමෙස සම්ම සාරථිති සාරථිං පුච්ඡි. සාරථි කිඤ්චාපි බුද්ධුපාදස්ස අභාවා පබ්බජිතං වා පබ්බජිත ගුණෙ වා න ජානාති දෙවතානුභාවෙන පන පබ්බජිතො නාම අයං දෙවාති වත්වා පබ්බජ්ජාය ගුණං තස්ස වණ්ණෙසි.

තතො බොධිසත්තො පබ්බජ්ජාය රුචිං උප්පාදෙත්වා තං දිවසං උය්‍යානමගමාසි. දීඝායුකා බොධිසත්තා වස්සසතෙ වස්සසතෙ අතික්කන්තෙ ජිණ්ණාදිදු එකොකං අද්දසංසු. අඪ්ඪාකං පන බොධිසත්තො අප්පායුකකාලෙ උපපන්නත්තා චතුන්නං මාසානං අච්චයෙන උය්‍යානං ගච්ඡන්තො අනුක්කමෙන එකෙකං අද්දස. දීඝභාණකා ආහු චත්තාරි නිමිත්තානි එකදිවසෙ දිස්වා අගමාසීති. තඤ්ච දිවසභාගං කීළිත්වා උය්‍යානරමනුභවිත්වා මඞ්ගලපොක්ඛරණියා නහායිත්වා අච්ඡංගතෙ පුරියෙ මඞ්ගලසිලාතලෙ නිසිදි අත්තානං අලඞ්කාරෙතුකාමො. අථස්ස චිත්තාචාරමඤ්ඤාය සක්කෙන දෙවානමින්දෙන ආණත්තො විස්සකම්මො නාම දෙවපුත්තො ආගන්ත්වා තස්සෙව කප්පකසදිසො හුත්වා දිබ්බෙන අලඞ්කාරෙන අලඞ්කරි. අථස්ස සබ්බාලඞ්කාරසමලඞ්කතස්ස සබ්බත්ථා වරෙසු සකානි සකානි පටිභානානි දස්සයන්නෙසු බ්‍රාහ්මණෙසු ජය නන්දෙති ආදීහි වචනෙහි සුතමඞ්ගලිකාදිසු නානප්පකාරෙහි මඞ්ගල වචනථුතිඝොසෙ සාවයන්නෙසු සබ්බාලඞ්කාරසමලඞ්කතං රථවරං අභි රුහි. තස්මිං සමයෙ රාහුලමාතා පුත්තං විජාතාති සුත්වා සුඛොදන මහාරාජා පුත්තස්ස තුෂ්ඨිං පවෙදෙතානි සාසනං පෙසෙසි. බොධිසත්තො තං සුත්වා රාහුලො ජාතො බන්ධනං ජාතන්ති ආහ. රාජා කිං මෙ පුත්තො අවොති පුච්ඡිත්වා තං වචනං සුත්වා ඉතො පඨාය මෙ නත්තා රාහුල කුමාරොත්වෙව හොතීති ආහ. බොධිසත්තොපි තං රථවරමාරුය්හ මහතා පරිවාරෙන අතිමනොරමෙන සිරිසොභග්ගෙන නගරං පාවිසි. තස්මිං සමයෙ රූපසිරියා ගුණසම්පත්තියා ච අකිසා කිසාගොතමී නාම ඛත්තිය කඤ්ඤා උපරිපාසාදවරතලගතා නගරං පවිසන්තස්ස බොධිසත්තස්ස රූපසිරිං දිස්වා සඤ්ජාතපීතිසොමනස්සා හුත්වා

නිබ්බුතා නූන සා මාතා නිබ්බුතෝ නූන සෝ පිතා,
නිබ්බුතා නූන සා නාරී යස්සායං ඒදිසෝ පතී'ති

ඉදං උදානං උදනෙසි. බොධිසත්තොපි තං සුත්වාව විත්තෙසි: අයං මෙ සුස්සවණං වචනං සාවෙසි අහං නිබ්බාණං ගවෙසනත්ථා විවරාමි අජ්ජෙව මයා ඝරාවාසං ඡඩ්ඩෙත්වා නික්ඛම්ම පබ්බජිත්වා නිබ්බාණං ගවෙසිතුං වට්ටතීති. අයං ඉමිස්සා ආචරියභාගෙ හොතූති කණ්ඨතො ඔමුඤ්චිත්වා කිසාගොතමියා සත්තසහස්සගඝනිකං පරමරතිකරං මුත්තාහාරං පෙසෙසි. සා- සිඩ්ඨත්ථකුමාරෙ මයි පරිබඩ්හදයෝ හුත්වා පඤ්ඤාකාරං පෙසෙසීති සොමනස්සජාතා අහොසි. බොධිසත්තොපි මහතා සිරිසම්පදයෙන පරම රමණීයං පාසාදමභිරුහිත්වා සිරිසයනෙ නිපජ්ජි, තාවදෙව නං පරිපුණ්ණ රජනිකර සදිස රුචිර වරවදනා බිම්බඵල සදිස දසනවසනා සිත විමල සම සංඝාතාච්චරවරදසනා අසිතනයනකෙසපාසා සුජාතජ්නාභිලකුවිල භමුකා සුජාතභංසසමසංඝිතපයොධරා රතිකරනවඛනකරජතවිරචිතවර මණිමෙඛලාපරිගතවිසාලඝනජඝනතටා කරිකරසනභොරුයුගලා නාච්ච ගීතවාදිතෙසු කුසලා සුරසුවනි සදිස රූපසොභා වරයුවතියෝ මධුරවාණි තූරියානි ගහෙත්වා මහාපුරිසං සම්පරිවාරෙත්වා රමයන්තියෝ නාච්ච ගීතවාදිතානි පයොජිංසු. බොධිසත්තොපි පන කිලෙසෙසු විරත්තචිත්ත තාය නාච්චගීතාදිසු අනභිරතෝ මුහුත්තං නිද්දං ඔක්කමි.

තා තං දිස්වා යස්සත්ථාය නාච්චාදීනි මයං පයොජෙම සෝ නිද්දං උපගතෝ ඉදානි කිමත්ථං කිලමාමාති ගහිතතූරියානි අජ්ඣොකිරිත්වා නිපජ්ජිංසු. ගන්ධතෙලපදීපා ඣායන්ති. බොධිසත්තොපි පබුජ්ඣිත්වා සයන පිඨෙ පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා අද්දස තා ඉත්ථියෝ තූරිසහණ්ඩානි අවත්ථරිත්වා නිද්දායන්තියෝ පඤ්චරිතලාලා කිලින්නාකපොලගත්තා, එකච්චා දන්තෙ ඛාදන්තියෝ එකච්චා. විසඵලපඤ්ඤත්තියෝ එකච්චා විවට මුඛා එකච්චා අපගතවසනරසනා පාකටහීභවජ්ඣමාඛඣනා එකච්චා විමුත්තකුලසිරෝරුහා සුසානරූපරූපං ධාරයමානා[1] සයිංසු මහා සත්තො තාසං විප්පකාරං දිස්වා භීයොසොමත්තාය කාමෙසු අනභිරත වත්තෙතා අහොසි. තස්ස පන අලඞ්කතපටියත්තං දසසතනායනභවන සදිසං රුචිරසොභමපි පාසාදවරතලං අපවිඛමතසරීරකුණපභරිතං ආමක සුසානමිව පරමපටිකකූලං උපඨාසි. තයෝ භවා ආදිත්තභවනසදිසා හුත්වා උපට්ඨිංසු. උපද්දුතං වත භො උපස්සට්ඨං වත භො නි ච වාඨං පවත්තෙතසි. අනිච්ච පබ්බජ්ජාය විත්තං නම්. අජ්ජෙව මයා මහාභිනික්ඛ මණං නික්ඛමිතුං වට්ටතීති සිරිසයනතො උට්ඨාය වාරසමීපං ගන්ත්වා කො එත්ථානි ආහ. උම්මාරෙ සීසං කත්වා නිපන්නෙතා ජන්නෙතා අහං අය්‍යපුත්තා ජන්නෙතානි ආහ. අජ්ජ අහං මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමිතු කාමොත කිඤ්චි පටිවෙදෙත්වා සීඝමෙකං අතිජවං සිඛවං කපෙහීති සෝ සාධූ දෙවාති අස්සභණ්ඩකං ගහෙත්වා අස්සසාලං ගන්ත්වා ගඤ්ඣ

1. II. III & V. සොභයමානා.

තෙලපපදීපෙසු ජලනෙතසු සුමනපටවිතානසස හෙඨා පරමරමනීයෙ භූමිභාගෙ සිතං අරිමඤඡකං කඤඡකං තුරගවරං දිසවා අජජ මයා අයයපුතතසස නිකඛමණත්ථාය ඉමමෙව මඞගලඅසසං කපෙතුං වටටනීති කඤඡකං කපෙසි සො කපපියමානොව අඤඤසි. අයං කපපනා අති ගාලහා අඤඤසදසු දිවසෙසු උයයානකීලං ගමනකාලෙ කපපනා විය න හොති. නිසසංසයං අජජ අයයපුතතො මහාභිනිකඛමණං නිකඛමනීති තතො තුඨමානසො මහාහසිතං හසි. තසස නාදෙ සකලකපිලපුරං ඵනනාදං කරෙයය දෙවතා පන සනනිරුමභිතවා න කසසචි සොතුං අදංසු. බොධිසතතො පුතතං තාව පසසිසසාමීති විනෙතවා සිතඤානතො රාහුලමාතුයා වසනඨානං ගනතවා ගබභවාරං විවරි. තසමිං ඛණෙ අනොතගබෙහ ගනධතෙලපපදීපො ඣායති. රාහුලමාතා සුමනමලලිකාදිනං අමමණමතෙතන අභිපකිණණවරසයනෙ පුතතකසස මඤචකෙ හසථං ඨපෙතවා නිදදායති. බොධිසතතො උමමාරෙ පාදං ඨපෙතවා සිතකොව ඔලොකෙතවා සචාහං දෙවියා හසථං අපනෙතවා මම පුතතං ගණහිසසාමි දෙවි පබුජඣිසසති එවං මෙ අභිනිකඛමණසස අනතරායො භවිසසති බුඩඪො හුතවාව ආගනතවා පුතතං පසසිසසාමීති විනෙතවා පාසාදතලතො ඔතරිතවා අසසසමීප ගනතවා එවමාහ. තාත කණඨක ඉමං අජජ එකරතතිං මං කාරය අහං තං නිසසාය බුඩඪො හුතවා සදෙවකං ලොකං තාරෙසසාමීති තතො උලලඞඝිතවා කණඨකසස පිඨිං ආරුහි. කණඨකො ඔවතතො පඨාය ආයාමතො අඨාරසහතථො හොති. තදනුරූපෙන උබෙබධෙන සමනනාගතතා රූපසමපතතිජවබලසමපතතිසමපනනතා ධොතසඛඛසදිසවණණතා. තතො බොධිසතතො වරතුරඛඛපිඨිගතතා ඡනනං අසසසස වාලධිං ගාහාපෙතවා අඞඝරත්තසමයෙ නගරසස මහාවාරං සමපතතො. තදා පන රාජා පුබබෙව බොධිසතතසස ගමනපටිසෙධනත්ථාය ඒසු වාරකවාටෙසු එකෙක පුරිසසහසසෙඝි විවරිතබබං කාරෙතවා තතථ බහුපුරිසෙ ආරකඛං ඨපෙසි. බොධිසතතො කිර පුරිසගණනාය කොටිසතසහසසසස බලං ධාරෙසි. හතථිගණනාය කොටිසහසසසස. තසමා සො විනෙතසි යදි මෙරං න අවාපුරියති අජජ කණඨකසස පිඨෙ නිසිනනොව ඡනනං වාලධිං ගාහාපෙතවා තෙන සඬිං යෙව කණඨකං උෙරුහි නිපපලෙතවා අඨාරසහත්ථං පාකාරං උපපතිතවා අතික්කමෙය්යනති. ඡනනා කණඨකො ව එවමෙව විනෙතසුං. වාරෙ අධිවත්ථා දෙවතා වාරං විවරිංසු. තසමිං ඛණෙ මාරො පාපිමා මහාසතතං නිවතතෙනසසාමීති ආගනතවා ගගණතලෙ ඨතවා ආහ:-

මා නික්ඛම මහාවීර ඉතො තෙ සත්තමෙ දිනෙ,
දිබ්බනතු චක්කරතනං අඛා පාතුභවිසසති.

විසහසසපරිතතදීපපරිවාරානං මහාදීපානං රජජං කරිසසසි නිවතත මාරිසාති. මහාපුරිසො ආහ කොසි තවනති. අහං වගවතතීති.

[1]ජානාමහං මහාරාජ මඤඤං චක්කසස සම්භවං,
අනතිකොහං රජජෙන ගච්ඡ ත්වං මාර මා ඉධ.

---

1. මාර ජානාම්හං මඤඤං දිබ්බචක්කසස සම්භවං.-ඉති අඤඤසු පොත්ථකෙසු.

සකලං දසසහස්සමපි ලොකධාතුමහං පන,
උහතාදෙවා භවිස්සාම බුද්ධා ලොකෙ විනායකොති

ආහ. සෝ තස්මෙවන්තරධායි. මහාපුරිසෝ එකූනතිංසවස්සකාලෙ හත්ථිගතං චක්කවත්තිරජ්ජං ඛෙලපිණ්ඩං විය අනපෙක්ඛො ඡඩ්ඩෙත්වා චක්කවත්තිසිරිනිවාසභූතා රාජභවනා නික්ඛමිත්වා ආසාළ්හිපුණ්ණමාය උත්තරාසාළහනක්ඛත්තෙන වත්තමානෙ නගරතො නික්ඛමිත්වා නගරං අපලොකෙතුකාමෝ අහොසි. විත්තකසමනන්තරමෙව කුලාලචක්කං විය සෝ භූමිප්පදෙසෝ පරිවත්ති. යථා කිර තොව මහාසත්තො කපිලපුරං දිස්වා තස්මිං භූමිප්පදෙසෙ කඤ්ඨකානිවත්තනවෙත්තියඣානං දස්සෙත්වා ගන්තබ්බමග්ගාභිමුඛං යෙව කඤ්ඨකං කත්වා පායාසි. මහතා සක්කාරෙන උළාරෙන සිරිසමුදයෙන තදූ බොධිසත්තෙ ගච්ඡන්තෙ තස්ස පුරතො දෙවතා සඞ්ඛ උක්කාසතසහස්සානි ධාරයිංසු තථා පච්ඡතො දක්ඛිණ පස්සතො සඞ්ඛ උක්කාසතසහස්සානි තථා වාමපස්සතො. අපරා දෙවතා සුරභිකුසුමමාලාදමවාදනවුණ්ණවාමරධජපතාකාහි සකලරොහනිගෙ පරිවාරෙත්වා අගමංසු. දිබ්බානි සංගීතානි අනෙකානි ච තූරියානි වජ්ජිංසු.

ඉමිනා සිරිසමුදයෙන ගච්ඡන්තොා බොධිසත්තොා එකරත්තෙනෙව තීණි රජ්ජානි අතික්කම්ම තිංසයොජනිකං මග්ගං ගන්ත්වා අනොමානදීතීරං සම්පාපුණි. අථ බොධිසත්තොා නදීතීරෙ ඨත්වා ඡන්නං පුච්ඡි කා නාම අයං නදීති. අනොමා නාම දෙවාති, අම්හාකම්පි පබ්බජ්ජා අනොමා භවිස්සතීති පණ්ඩියා අස්සං ඝටෙන්තා අස්සස්ස සඤ්ඤමදාසි. අස්සො උල්ලඞ්ඝිත්වා අඤ්ඣොගාහිත්වාරාය නදියා පාරිමතීරෙ අට්ඨාසි. බොධිසත්තොා අස්සපිට්ඨිතො ඔරුය්හ මුත්තාරාසිසදිසෙ වාලුකාපුලිනෙ ඨත්වා ඡන්නං ආමන්තෙසි. ඡම්ම ඡන්නා ත්වං මය්හං ආභරණානි චෙව කණ්ඨකඤ්ච ආදාය ගච්ඡ අහං පබ්බජිස්සාමීති. ඡන්නොා අහම්පි දෙව පබ්බජිස්සාමීති ආහ. න ලබ්භා ත්වයා පබ්බජිතුං ගච්ඡෙව ත්වන්ති තික්ඛත්තුං නිවාරෙත්වා ආභරණානි චෙව කණ්ඨකඤ්ච පටිච්ඡාපෙත්වා විනෙතසි. ඉමෙ මග්ගං කෙසා සමණසාරුප්පා න හොන්ති තෙ ඛග්ගෙන ඡින්දිස්සාමීති දක්ඛිණ හත්ථෙන පරමනිසිතාසිවරං ගහෙත්වා වාමහත්ථෙන මොලියා සඞ්ඛ වූළං ගහෙත්වා ඡින්දි. කෙසා වඩ්ඪුලමත්තා හුත්වා දක්ඛිණතො ආවත්තමානා සීසෙ අලීලිංසු. තෙසං පන කෙසානං යාවජ්ජිවං තදෙව පමාණං අහොසි. මස්සු තදනුරූපං පුන කෙසමස්සුහරණකිච්චං නාහොසි. බොධිසත්තොා මොලියා සඞ්ඛ වූළං ගහෙත්වා සචාහං බුද්ධො භවිස්සාමි ආකාසෙ තිට්ඨතු නො වෙ භූමියං පතතූති ආකාසෙ ඛිපි. චූළාමණිබන්ධනං යොජනප්පමාණ ඨානං ගන්ත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසි. අථ සක්කො දෙවරාජා දිබ්බන චක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො යොජනකෙන රත්නවඩ්ඩාටකෙන තං පටිග්ගහෙත්වා තාවතිංසභවනෙ චූළාමණිචෙතියං නාම පතිට්ඨාපෙසි. යථාහ:-

ජෙත්වාන මොලිං වරගන්ධවාසිතං
වෙහාසයං උක්ඛිපි අග්ගපුග්ගලෝ
සහස්සනෙත්තෝ සිරසා පටිග්ගහි
සුවණ්ණචඞ්ඛාටවරෙන වාසවෝති.

පුන බොධිසත්තොපි විනෙත්වා. ඉමානි කාසිකවත්ථානි න මය්හං සමණසාරුප්පානීති. අථස්ස කස්සපබුද්ධකාලෙ පොරාණසහායකො සුචිකාර මහාබ්‍රහ්මා එකං බුද්ධන්තරං විනාසහාවූපපත්තියා මිත්තභාවෙන විඤ්ඤාසි. අජ්ජ මෙ සහායකො මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛන්තො සමණ පරික්ඛාරමස්ස ගහෙත්වා ගච්ඡාමීති.

තිවිවරංඤ්ච පත්තොං ච වාසි සූචි ච බන්ධනං,
පරිස්සාවනෙන අට්ඨෙතෙ යුත්තයොගස්ස භික්ඛුනොති.

ඉමෙ අට්ඨ සමණපරික්ඛාරෙ ආහරිත්වා අදාසි. මහාපුරිසොං අරහද්ධජං නිවාසෙත්වා උත්තමං පබ්බජ්ජාවෙසං ගණ්හිත්වාව ඡන්නා මම වචනෙන මාතාපිතූන්නං ආරොග්‍යං වදෙහීති වත්වා උය්‍යොජෙසි. තතො ඡන්නොං මහාපුරිසං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. කණ්ඨකොං පන ඡන්නොන සඤ්ඤං මන්තයමානස්ස බොධිසත්තස්ස වචනං සුණන්නොං නත්ථිදානි මය්හං පුන සාමිනොං දස්සනන්ති චක්ඛුපථමස්ස විජහනෙන, වියොගදුක්ඛමධි වාසෙතුමසක්කොන්නෙන හදයෙන ඵලිතෙන කාලං කත්වා සුරරිපු දුරභි භවනෙ තාවතිංසභවනෙ කණ්ඨකොං නාම දෙවපුත්තොං හුත්වා නිබ්බත්තී. තස්ස උපපත්තිං විමලත්ථවිලාසිනියා විමානවත්ථුඅට්ඨකථාය ගහෙතබ්බා. ඡන්නස්ස පඨමං එකොව සොකො අහොසි. සො කණ්ඨකස්ස කාලකිරියාය දුතියෙන සොකෙන පිළියමානො රොදන්නොං පරිදෙවන්නොං දුකෙඛන අගමාසි. බොධිසත්තොපි පබ්බජිත්වා තස්මිං යෙව පදෙසෙ අනුපියං නාම අම්බවනං අත්ථි තත්ථ සත්තාහං පබ්බජ්ජාසුඛෙන විතිනාමෙත්වා තතො සඤ්ඣාපභානුරඤ්ජිතසලිලධරසංවුතො සරදසමයපරිපුණ්ණා රජනි කරො විය කාසාවවරසංවුතො එකකොපි අනෙකජනපරිවුතො විය විරොචමානො තං වනවාසීමිගපක්ඛිනං නයනාමතපානම්ම කරොන්නොං එකචරො සීහො විය නරසීහො මත්තමාතඞ්ගවිලාසගාමී සමස්සාසෙන්නොං විය වසුන්ධරං පාදතලෙන එකදිවසෙනෙව තිංසයොජනමග්ගං ගන්ත්වා උත්තුඞ්ගතරඞ්ගභඞ්ගං අසඞ්ගං ගඞ්ගං නදිං ඔතරිත්වා රතනජ්ජුතිවිසර විරාජිතවරරුචිරරාජගහං රාජගහං නාම නගරං පාවිසි.

පවිසිත්වා සපදානං පිණ්ඩාය චරි. සකලං පන තං නගරං බොධි සත්තස්ස රූපදස්සනෙන ධනපාලකෙ පවිඨෙ තං නගරං විය අසුරින්ද පවිඨෙ දෙවනගරං විය සඞ්ඛොභමගමාසි පිණ්ඩාය චරන්නෙ මහාපුරිසෙ නගරවාසිනොං මනුස්සා මහාසත්තස්ස රූපදස්සනෙන සඤ්ඤාතපිති සොමනස්සා ජාතවිම්හිතා බොධිසත්තස්ස දස්සනාවජ්ජිතහදයා අහෙසුං. තෙසං මනුස්සානං අක්ඛිඤ්ඣතරෙ අක්ඛිඤ්ඣතරං එවමාහ. කිඤ්චාපි හො රාහු භයෙන නිගුළහ කිරණජාලොං පුණ්ණචන්දෙ මනුස්සලොකමාගතොති. තමඤ්ඤෙ එවමාහ කිං කථෙසි සම්ම කද්‍ර නාම තයා පුණ්ණචන්දෙ මනුස්සලොකමාගතො දිට්ඨපුබ්බා නනු එස කුසුමකෙතු කාමදෙවො වෙසන්තරමාදාය අම්හාකං මහාරාජස්ස ච නාගරානඤ්ච පරමලීලාවිභූතිං දිස්වා කීළිතුමාගතොති. තමඤ්ඤෙ සිතං කත්වා එවමාහ ඣං හො ඣං උම්මත්තොසි නනු කාමෙ ඉස්සරකොධහුතාසනපරිදඩ්ඪසරීරා සුරපති

දසසහනයනෝ එසෝ අමරපුරසඤ්ඤය ඉධාගතොති. තමඤ්ඤදූ ඊසකං හසිත්වා කිං වදෙසි හො පුබ්බාපරවිරොධං කුතො පනස්ස දසසහනයනානි කුතො වජිරං කුතො එරාවණො අඬා බ්‍රහ්මා එසෝ බ්‍රාහ්මණ ජනං පමත්තං ඤත්වා වෙදවෙඛ්‍යාදිසු නියොජනත්ථාය ආගතොති. තෙ සබ්බෙපි අපසාදෙත්වා අථඤ්ඤදූ එවමාහ නෙවායං පුණ්ණවණ්ණෙ න ච කාමෙ නාපි දසසහනයනෝ න චාපි බ්‍රහ්මා ලොකනායකො සත්ථා එස අච්ඡරියමනුස්සොති, එවං සල්ලපන්තෙසු එව නාගරෙසු රාජපුරිසා ගන්ත්වා තං පවත්තිං රඤ්ඤදූ බිම්බිසාරස්ස ආරොචෙසුං දෙව දෙවොනු වා ගන්ධබ්බා වා උදාහු නාගරාජා වා යක්ඛො නු වා අම්හාකං නගරෙ පිණ්ඩාය වරතීති. තං සුත්වා රාජා පාසාදතලෙ ඨත්වා මහාපුරිසං දිස්වා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතො රාජපුරිසෙ ආණාපෙසි ගච්ඡථ භණෙ වීමංසෙථ සචෙ අමනුස්සො භවිස්සති නගරා නික්ඛමිත්වා අන්තර ධායිස්සති සචෙ දෙවතා භවිස්සති ආකාසෙන ගච්ඡිස්සති සචෙ හි නාගරාජා භවිස්සති පඨවියං නිමුජ්ජිත්වා ගමිස්සති සචෙ මනුස්සො භවිස්සති යථා ලද්ධං භික්ඛං පරිභුඤ්ජිස්සතීති. මහාපුරිසොපි සන්නිඳ්‍රියො සන්තමානසො රූපයොභාය මහාජනඅයනානි ආකඞ්ඛන්තො විය යුගමත්තං පෙක්ඛමානො මිස්සකමහත්තං යාපනමත්තං සංහරිත්වා පවිඨචාරෙන නගරා නික්කමිත්වා පණ්ඩවපබ්බතච්ඡායාය පුරත්ථාභිමුඛො නිසීදිත්වා ආහාරං පච්චවෙක්ඛිත්වා නිබ්බිකාරෙ පරිභුඤ්ජි. තතො රාජ පුරිසා ගන්ත්වා තං පවත්තිං රඤ්ඤදූ ආරොචෙසුං. තතො දූතවචනං සුත්වා මගධාධිපති රාජා බාලජනෙහි දුරනුසාරෙ මෙරුමන්දරසාරෙ සත්ත සාරෙ බිම්බිසාරෙ බොධිසත්තස්ස ගුණසවණෙනෙව සඤ්ජාතදස්සන කුතූහලෝ වෙගෙන නගරතො නික්කමිත්වා පණ්ඩවපබ්බතාභිමුඛො ගන්ත්වා යානා ඔරුය්හ බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තෙන කතානුඤ්ඤදූ බද්ධඵ්ජනසිනෙහසිතලෙ සිලාතලෙ නිසීදිත්වා බොධිසත්තස්ස ඉරියාපථෙ පසීදිත්වා බොධිසත්තස්ස සබ්බං ඉස්සරියං නිය්‍යාදෙසි. බොධිසත්තොපි තං රාජානං මහාරාජ වත්‍රුකාමෙහි වා කිලෙසකාමෙහි වා අත්ථො නත්ථි. අහං පන පරමාභිසම්බොධිං පත්ථයන්තො නික්ඛන්තොති ආහ. රාජා අනෙකපකාරෙන යාචන්තොපි තස්ස චිත්තං අලභිත්වා අඬා බුද්ධො භවිස්සතීති බුද්ධභූතෙන පන තයා පඨමං මම විජිතං ආගන්තබ්බන්ති වත්වා නගරං පවිසි.

අථ රාජගහං වරරාජගහං නරරාජවරෙ නගරත්තු ගතෙ,
ගිරිරාජවරෝ මුනිරාජවරෝ මිගරාජගතෝ සුගතොපි ගතෝ.

අථ බොධිසත්තොපි අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානෝ ආළාරඤ්ච කාලාමං උද්දකඤ්ච රාමපුත්තං උපසඞ්කමිත්වා සමාපත්තියෝ නිබ්බත්තෙත්වා නායං මග්ගෝ බොධියාති තං සමාපත්තිභාවනං අනලං කරිත්වා පධානං පදහිතුකාමෝ උරුවෙලං ගන්ත්වා රමණීයෝ වතායං භූමිභාගොති තත්ථෙව වාසං උපගන්ත්වා මහාපධානං පදහි. ලක්ඛණපටිමණ්ඩිතබ්‍රාහ්මණානං චත්තාරෝ පුත්තා කොණ්ඩඤ්ඤබ්‍රාහ්මණෝ ච පඤ්ච පබ්බජිතා ගාම

නිගමරාජධානිසු භික්ඛාය චරන්තා තත්ථ බොධිසත්තං සම්පාපුණිංසු. අථ නං ඡබ්බස්සානි පධානං පදහන්තං ඉදානි බුද්ධො භවිස්සති ඉදානි බුද්ධො භවිස්සතීති පරිවෙණසම්මජ්ජනාදිකාය චත්තපරිපත්තියා උපඨහමානා සන්තිකාවචරා වස්ස අහෙසුං. බොධිසත්තොපි කොටිපත්තං දුක්කරං කරිස්සාමීති එකතිලතණ්ඩුලාදීහිපි වීතිනාමෙති සබ්බසොපි ආහාරූපච්ඡේදං අකාසි. දෙවතා ලොමකූපෙහි ඔජං උපහාරයමානා පවිසිංසුපි. අථස්ස තාය නිරාහාරතාය පරමකිසභාවප්පත්තකායස්ස සුවණ්ණවණ්ණා කායෝ කාලවණ්ණා අහොසි. චත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණානි පවිජ්ඣන්තානි අහෙසුං. අථ බොධිසත්තොතා දුක්කරකාරිකාය අත්තනං ගණ්හිතා න පනායං මග්ගෝ බොධියාති ඔළාරිකං ආහාරං ආහාරෙතුං ගාමනිගමෙසු පිණ්ඩාය චරිත්වා ආහාරං ආහරි. අථස්ස චත්තිංසවරලක්ඛණානි පාකතිකානි අහෙසුං කායෝ සුවණ්ණවණ්ණා අහොසි. අථ පඤ්චවග්ගියා භික්ඛූ අයං ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං කරොන්තොතා සබ්බඤ්ඤුතං පටිවිජ්ඣිතුං නාසක්ඛි. ඉදානි ගාමනිගමරාජධානිසු පිණ්ඩාය චරිත්වා ඔළාරිකං ආහාරං ආහරයමානොතා කිං සක්ඛිස්සති බාහුලිකොතා එස පධානවිබ්භන්තොතා කිං නොතා ඉම්නාතා මහාපුරිසං පහාය බාරාණසියං ඉසිපතනං අගමංසු. අථ බොධිසත්තොතා විසාඛපුණ්ණමාය උරුවෙලායං සෙනානීනිගමෙ සෙනානීකුටුම්බිකස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්තා සුජාතා නාම දාරිකා අහොසි. තාය සම්පාසාදනජාතාය දින්නං පායාසං දිබ්බඝජං මධුපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා සුවණ්ණපාතිං ගහෙත්වා නෙරඤ්ජරාය තීරෙ පවිසොතං බිපිත්වා කාලනාගරාජං සුපන්තං බොධෙසි. අථ බොධිසත්තොතා නෙරඤ්ජරාය තීරෙ සුරභිකුසුමසම්මලඛ්කතෙ නීලොභාසෙ මනොරමෙ සාලවනෙ දිවාවිහාරං කත්වා සායණ්හසමයෙ දෙවතාහි අලඛ්කතෙන මග්ගෙන බොධිරුක්ඛාභිමුඛෝ අගමාසි. දෙවනාගයක්ඛසිඛ්ඛාදයෝ දිබ්බහි මාලාගන්ධවිලෙපනෙහි පූජයිංසු. තස්මිං සමයෙ සොත්ථියෝ නාම බ්‍රාහ්මණෝ තිණහාරකෝ තිණං ආදාය පටිපථෙ ආගච්ඡන්තොතා මහාපුරිසස්ස ආකාරං ඤත්වා අට්ඨ තිණමුට්ඨියෝ අදාසි. බොධිසත්තොතා තිණං ගහෙත්වා අසිතඤ්ජනගිරිසඛ්කාසං ආචරන්තම්ව දිනකරජාලං නිජ්හදයම්ව කරුණාසීතලං සීතලච්ඡායං විවිධවිහගගණසමාතවිරුතම්පි මාරුතෙරිතායමානසාඛාසම්මලඛ්කතං නවචන්තම්ව පිතියා රඤ්ජමානම්ව වතරුගණානං විරාජමානං විය අස්සත්ථබොධිරුක්ඛමුපගන්ත්වා අස්සත්ථදුමරාජං නික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා පුබ්බුත්තරභාගෙ සීතො තානි තිණානි අග්ගෙ ගහෙත්වා වාලෙසි. තාවදෙව චුද්දසහත්ථා පල්ලඛ්කා අහොසි. තානි ච තිණානි විත්තකාරෙන ලෙඛාගණ්හිතානි විය අහොසි. බොධිසත්තොතා තත්ථ චුද්දසහත්ථවිත්ථතෙ තිණසන්ථරෙ නිසින්නාමත්තොතා බොධිඅඛ්කුරා පතමානා සුවණ්ණපටෙ පවාලා විය නික්ඛන්තා විරොචිංසු. බොධිසත්තොතා පන තථා නිසිනොතා යෙව වසවත්තිමාරෝ දෙවපුත්තොතා සිඛ්ඛත්තුමාරෝ මම විසයමතික්කමිතුකාමොතා න දානාහමතික්කමිතුමස්ස දස්සාමීති මාරබලස්ස තමත්ථමාරොචෙත්වා මාරබලමාදාය නික්ඛමි. සා කිර මාරසෙනා මාරස්ස පුරතොතා වාදසයොජනා අහොසි තථා දක්ඛිණතොතා ච

වාමපස්සතො පවජ්තො පන චක්කවාලපරියන්තං සිතා උඩං නවයොජනුබ්බෙධා අහොසි. යස්සා පන උන්නදනත්තියා සඳ්දෙ යොජන සහස්සතො පභාය පථවි උද්‍රියනයඳ්දෙ විය සූයති. තස්මිං සමයෙ සක්කො දෙවරාජා විජයුත්තරං නාම සඞ්ඛං ධමමානො අහාසි. සො කිර සඞ්ඛා විසංහරිත්වාසිකො අහොසි. පඤ්චසිඛො ගන්ධබ්බදෙවපුත්තො නිගාවුතායතං බෙල්ලුවපණ්ඩුවීණං ආදාය වාදයමානො මඞ්ගලයුත්තානි ගීතානි ගායමානො අහාසි. සුයාමදෙවරාජා තිගාවුතායතං සරදසමයරජනිකර සස්සිරීකං දිබ්බවාමරං ගහෙත්වා මන්දමන්දං විජයමානො අහාසි. බ්‍රහ්මා ච සහම්පති තියොජනවිත්ථතං දුතියම්ව පුණ්ණචන්දං සෙතවජිත්තං භගවතො උඩං ධාරෙත්වා අහාසි. මහාකාලොපි නාගරාජා අසිතියා නාටක සහස්සෙහි පරිවුතො ථුතියතානි පවත්තෙන්තො මහාසත්තං නමස්ස මානො අහාසි. දසසු චක්කවාලසහස්සෙසු දෙවතායො නානාවිරඞ්ගි සුරභිපුප්ඵගන්ධවිලෙපනාදීහි පූජයමානා සාධුකාරං පවත්තයමානා අහංසු අථ මාරො දෙවපුත්තො දියඩ්ඩයොජනසතිකං ගිරිසිඛරසදිසං පරමරුචිරදස්සනං ගිරිමෙඛලං නාම රතනඛචිතවරවාරණං අරිවාරණ වාරණං අභිරුහිත්වා බාහුසහස්සං මාපෙත්වා අගණිතගහණෙන නානාවුධානි අග්ගහාපෙසි. මාරපරිසාපි අසි ඵරසු සර සත්ති සබලා සම්‍රුස්සිත ධනු මුසල හලි සඞ්ඛ කුන්ත තොමර උපල ලගුල වලය කණය කපපණ චක්ක කටකඩාරා රුරු සීහ ඛග සරභ ව්‍යග්ඝ වානරොරග මජ්ජාරොළුකවදනා මහිස පසද තුරඞ්ග දිරදදිවදනා ච නානාකිමවිරූප බීභච්ඡකායා මනුස්ස යක්ඛ පිසාච සමකායා ච මහාසත්තං බොධිසත්තං බොධිමූලෙ නිසින්නං අජෙඣාඣවිරමානා ගන්ත්වා පරිවාරෙත්වා මාරස්ස සඤ්ඤං දෙසං සමුදික්ඛමානා අහාසි. තතො මාරබලෙ බොධිමණ්ඩූපසංකමනෙන යෙව තෙසං සක්කාදීනං එකොපි ඨාතුං නාසක්ඛි. සම්මුඛසම්මුඛඨානෙ නෙව පලායිංසු. සක්කා පන දෙවරාජා තං විජයුත්තරසඞ්ඛං පිඞ්ඨියං කත්වා පලායිත්වා චක්කවාලමුඛවට්ටියං අට්ඨාසි. මහාබ්‍රහ්මා සෙතවජිත්තං චක්කවාලකොටියං ඨපෙත්වා බ්‍රහ්මලොකමෙව අගමාසි කාලො නාගරාජා සබ්බභාවකානි ඡඩ්ඩෙත්වා පථවියං නිමුජ්ජිත්වා පඤ්චයොජනසතිකං මඤ්ජෙරිකභාගභවනං ගන්ත්වා හත්ථෙන මුඛං පිදහිත්වා නිපජ්ජි. එකඤ්ඤෙව තාපි තත්ථ ඨාතුං සමත්ථා නාම නාහොසි. මහාපුරිසා පන සුසඤ්ඤ විමානෙ මහාබ්‍රහ්මා විය එකකොව තිසිදි. ඉදානි මාරො ආගමිස්සතීති පඨමමෙව අනෙකරූපානි අනිඤ්ඤානි දුනිමිත්තානි පාතුරහංසු.

පමත්තබන්ධිස්ස ච යුද්ධකාලෙ නිලොකබන්ධිස්ස ච වත්තමානෙ,
උක්කා සමාහන්තා නිපතිංසු ඝොරා ධූපඞ්කාරා ච දිසා අදහංසු.

අවෙතභායම්පි සචෙතනා ච යා තා වියොගං පතිනෙව කාමිනී,
ලභාව වාතාභිහතා සසාගරා පකම්පි නානා සඩරා ධරාධරා.

අහෙපුළිඞ්ගත්ථලා සමුද්‍ර වඞ්ගිසු නරෙසා පතිලොමමෙව,
කුධාති නානාතරූයඞ්ගතානි හෙත්වා තිරීතං පථවිං හසිංසු.

පවායි වාතො එරුසො සමනන්තා නිඝාටසඳ්දෙ, තුමුලො අහොසි,
භජ්ජථ ඝොරං රථිරඛකාරං කවඛරූපං ගගනෙ වරිත්ථ.

එවමපකාරං අසිවං අනිඨං ආකාසගං භූමිගතඤ්ච ඝොරං,
අතෙකරූපං කිර දුනනිමිත්තං අහොසි මාරාගමනෙ සමනන්තා.

තං දෙවදෙවං අභිහනතුකාමං කාමනතු දිසවා පන දෙවසඛෙඝා,
භාහාති සද්දං අනුකම්පමානො අකංසු සඛිං අමරඛහනාහි.

විහඛ්ඛමානං ගරුලොව මජ්ඣෙ මජ්ඣෙ මිගානං පරමොව සීහො,
මහායසො මාරබලස්ස මජ්ඣෙ විසාරදෙ, විතභයො නිසීදි.

අථ මාරො සිඛත්ථං භිංසාපෙතුං පලාපෙස්සාමීති වාතවස්සං පහරණවස්සං පාසාණවස්සං පුන අඛ්ගාර කුකකුල වාලිකා කලලඛකාරවුඨිහි නවහි බොධිසත්තං පලාපෙතුං අසකොනෙතා කුඛ්මානසො කිං භණෙ නිඵථ ඉමං සිඛත්ථමසිඛත්ථං කරොථ ගණ්හථ ඡින්දථ බන්ධථ පලාපෙථාති මාරපරිසං ආණාපෙත්වා සයං ගිරිමෙඛලස්ස ඛන්ධෙ නිසීදිත්වා එකෙන කරෙන සරං භමයනෙතා බොධිසත්තමුපසංකම්මිත්වා හො සිඛත්ථ උඨහ පලලඛකාති ආහ. මාරපරිසාපි මහාසත්තස්ස අතිඝොරං පිලමකාසි. අථ මහාසත්තොපි තං සමාරං මාරබලං ඛනති මෙත්තා විරිය පඤ්ඤාදීනං අත්තනො පාරමීනං ආනුභාවෙන විඛංසෙත්වා පඨමයාමෙ පුඛ්බෙනිවාසං අනුස්සරිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බචක්ඛුං විසොධෙත්වා පච්චූසසමයෙ සබ්බ බුඛ්ධානං ආවිණ්ණං පච්චයාකාරෙ ඤාණං ඔතාරෙත්වා ආනාපාන චතුජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා තදෙව පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා මඟඵපරිපාටියා අධිගතෙන චතුත්ථමඣෙන සබ්බකිලෙසෙ ඛෙපෙත්වා සබ්බබුඛ්ධගුණෙ පටිවිජ්ඣිත්වා යබ්බබුඛ්ධාවිණ්ණං 'අනෙකජාතිසංසාර-පෙ-තණ්හානං ඛයමජ්ඣගා'ති උදානං උදානෙසි, උදානෙත්වා නිසින්නාසන භගවතො එතදහොසි: අහං කපපසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි ඉමස්ස පලලඛකස්ස කාරණා සන්ධාවිං අයං මෙ පලලඛකා වීරපලලඛකා එත්ථ මෙ නිසින්නාසන යාව සඛකපපා න පරිපුණණා නත්‍වෙව ඉතො වුඨහිස්සාමීති අනෙකකොටි සතසහස්සඛ්ධා සමාපත්තියො සමාපජ්ජෙතා සත්තාහං තත්ථෙව නිසීදි.

යං සන්ධාය වුත්තං:- "අථ ඛො භගවා සත්තාහං එකපලලඛකෙන නිසීදි විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදී"ති. අඵෙකචෙච්චානං දෙවතානං අජ්ජාපි තාව නූන සිඛත්ථස්ස කත්තබ්බකිච්චමපජ්ජි පලලඛකස්මිං ආලයං න විජහතීති පරිවිතක්කෙකා උදපාදි අථ සත්ථා දෙවතානං විතක්කං ඤත්වා තාසං විතක්කූපසමනත්ථං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා යමකපාටිහාරියං දස්සෙසි. එවං ඉමිනා පාටිහාරියෙන දෙවතානං විතක්කං වූපසමෙත්වා පලලඛකතො ඊසකං පාචිනනිසිතං උත්තරදිසාභාගෙ ඨත්වා ඉමස්මිං වත මෙ පලලඛෙක සබ්බඤ්ඤුතඤාණං පටිවිජ්ඣිතන්ති චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි කපපසතසහස්සඤ්ච පූරිතානං පාරමීනං ඵලාධිගමනඨානන්ති පලලඛකං අනිමිසෙහි අක්ඛීහි ඔලොකයමානො සත්තාහං වීතිනාමෙසි. තං ඨානං

අනිමිසවෙතියං නාම ජාතං. අථ පල්ලඞ්කස්ස ච සිතඤානස්ස ච අන්තරා වඞ්කමං මාපෙත්වා පුරත්ථිමපච්ඡිමතෝ ආයතෙ රතනවඞ්කමෙ වඞ්ක මනෙතා සත්තාහං චිතිනාමෙසි. තං ඨානං රතනවෙතියං නාම ජාතං. චතුත්ථෙ සත්තාහෙ බොධිතෝ පච්ඡිමුත්තරදිසාභාගෙ දෙවතා රතනඝරං මාපයිංසු. තත්ථ පල්ලඞ්කෙන නිසිදිත්වා අභිධම්මපිටකං විචිනනෙතා සත්තාහං චිතිනාමෙසි. තං ඨානං රතනඝරවෙතියං නාම ජාතං. එවං බොධිසම්පයෙව චත්තාරි සත්තාහානි චිතිනාමෙත්වා පඤ්චමෙ සත්තාහෙ බොධිරුක්ඛමූලා යෙන අජපාලනිග්‍රොධො තෙනුපසංකමි. තත්‍රාපි ධම්මං විචිනනෙතා විමුත්තිසුඛඤ්ච පටිසංවෙදෙනෙතා නිසිදි. තත්ථ සත්තාහං චිතිනාමෙත්වා මුචලින්දමූලමගමාසි. තත්ථ සත්තාහවද්දලිකාය උපපන්නාය සීතාදීනං පටිබාහනත්ථං මුචලින්දෙන නාගරාජෙන සත්තක්ඛත්තුං හොගෙහි පරික්ඛිත්තෙතා අසම්බාධෙ ගන්ධකුටියා විහරන්තා විය විමුත්ති සුඛං පටිසංවෙදියමානෙ තත්‍ර සත්තාහං චිතිනාමෙත්වා රාජායතනමූලපස කමි. තත්ථපි විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදියෙව සත්තාහං නිසිදි. එත්තාවතා සත්තසත්තාහානි පරිපුණ්ණානි එත්ථන්තරෙ භගවතො නෙව මුඛධොවනං න සරීරපටිජග්ගනං න භොජනකිච්චං අහොසි. ඵලූපඛෙනෙව වීතිවත්තෙසි. අථ සත්ථා සත්තසත්තාහමත්ථකෙ එකූනපඤ්ඤාසතිමෙ දිවසෙ සක්කෙන දෙවානම්ඉන්දෙන උපනීතෙන නාගලතාදන්තකඨෙන ච අනොතත්තදහොදකෙන ච මුඛං ධොවිත්වා තත්ථෙව රාජායතනමූලෙ නිසිදි. තස්මිං සමයෙ තපස්සුභල්ලුකා නාම ෙව වාණිජා ඤාතිසාලොහිතාය දෙවතාය සද්ධිං ආහාරදානෙ උස්සාහිතා මත්ථඤ්ච මධුපිණ්ඩිකඤ්ච ආදාය පතිගණ්හාතු භගවා ඉමං ආහාරං අනුකම්පං උපාදායාති සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා අඤ්ජිං. භගවා පායාසපටිග්ගහණදිවසෙයෙව දෙවදත්තියස්ස පත්තස්ස අන්තරධිතත්තා ‘න ඛො තථාගතා හත්ථෙසු පතිගණ්හන්ති කිමහි නුඛො අහං ඉමං පතිගණ්හෙය්‍ය’න්ති චින්තෙසි. අථස්ස භගවතො අජ්ඣාසයං විදිත්වා චතූහි දිසාහි චත්තාරො මහාරාජානො ඉන්දනීල මණිමයෙ චත්තාරෝ පත්තෙ උපනාමෙසුං. භගවා තෙ පටික්ඛිපි. පුන මුග්ගවණ්ණසිලාමයෙ චත්තාරෝ පත්තෙ උපනාමෙසුං. භගවා තෙසං චතුන්නම්පි දෙවපුත්තානං අනුකම්පාය පටිග්ගහෙත්වා එකභාවෙ උප නෙත්වා තස්මිං පච්චග්ඝෙ සෙලමයෙ පත්තෙ ආහාරං පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා අනුමොදනමකාසි. තෙ ෙව භාතරෙ වාණිජ බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච සරණං ගන්ත්වා ෙවවාචිකා උපාසකා අහෙසුං. සත්ථා අජපාල නිග්‍රොධමෙව ගන්ත්වා නිග්‍රොධමූලෙ නිසීදි. අථස්ස තත්ථ නිසින්නස්ස මත්තඤ්ඤෙව අධිගතස්ස ධම්මස්ස ගම්භීරතං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස සබ්බ බුද්ධානං ආචිණ්ණං “අධිගතො ඛො ම්‍යායං ධම්මො”ති ආදිනා පරෙසං ධම්මං අදෙසෙතුකාමතාකාරපරිවිතක්කා උදපාදි. අථ බ්‍රහ්මා සහම්පති නස්සති වත හො ලොකොති දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු සක්ක සුයාම සන්තුසිත නිම්මානරති පරනිම්මිතවසවත්ති මහාබ්‍රහ්මානො ගහෙත්වා සද්ධිං සන්නිසං ආගන්ත්වා දෙසෙතු භන්තෙ භගවා ධම්මන්ති ආදිනා නයෙන ධම්මදෙසනං යාචිංසු. අථ සත්ථා තස්ස පටිඤ්ඤං දත්වා

කස්ස නුඛො අහං පඨමං ධම්මං දෙසෙය්‍යන්ති විනෙතනෙතා ආළාරඋද්ද කානං කාලකතභාවං ඤත්වා බහුපකාරා ඛො මේ පඤ්චවග්ගියා භික්ඛූති **පඤ්චවග්ගියෙ** ආරබ්භ මනසිකාරං කත්වා කහන්නුඛො එතරහි විහරන්නීති ආවජ්ජෙතෙතා බාරාණසියං මිගදායෙති ඤත්වා **තත්ථ** ගන්ත්වා ධම්මවක්කං පවත්තෙස්සාමීති කතිපාහං බොධිමණ්ඩසාමන්තෙයෙව **පිණ්ඩාය** චරන්තෙතා විහරිත්වා ආසාළහිපුණ්ණමාය බාරාණසිං ගම්ස්සාමීති පත්තචීවරමාදාය අඨාරසයොජනමග්ගං පරිපජ්ජි. අන්තරාමග්ගෙ හඤ්ඤතපගං උපකං නාම ආජීවකං දිස්වා තස්ස අත්තනෙතා බුද්ධභාවං අවිකත්ථිත්වා තං දිවසං යෙව සායණ්හසමයෙ ඉසිපතනං අගමාසි. **පඤ්චවග්ගියා** පන තථාගතං දූරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා අයං ආවුසො සමණෙ ගොතමො පච්චය බාහුල්ලාය ආවත්තෙතා පරිපූණ්ණකායො පිණ්ඩිතින්ද්‍රියෙ සුවණ්ණවණ්ණ හුත්වා ආගච්ඡති ඉමස්ස අභිවාදනාදීනි න කරිස්සාම ආසනමත්තං පන **පඤ්ඤපෙස්සාමා**නි කතිකං අකංසු. භගවා තෙසං **චිත්තාචාරං** ඤත්වා ඝණ්ඨිතෙතාපු අනොදිස්සකවසෙන ඵරණසමාධිං මෙත්තාවිහාරං සංඛිපිත්වා ඔදිස්සකවසෙන මෙත්තාවිහෙතාන ඵරි, තෙ භගවතා **මෙත්තාවිහෙතාන** ඵුඨා තථාගතෙ උපසඞ්කමන්තෙතා උපසඞ්කමන්තෙතා සකාය කතිකාය සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තා අභිවාදනාදීනි සබ්බකිච්චානි අකංසු. අථ භගවා අත්තනෙතා බුද්ධභාවං තෙසං **ඤ්ඤපෙත්වා පඤ්ඤත්තවර** බුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා උත්තරසාළහනකථෙතන වත්තමානෙ. අඨාරසහි **බ්‍රහ්මකොටිහි** පරිවුතෙතා **පඤ්චවග්ගියෙ** ඵෙරෙ ආමන්තෙත්වා **ධම්මවක්කපවත්තනසුත්තන්ත**ං දෙසෙසි. තෙසු **අඤ්ඤකොණ්ඩඤ්ඤ**දෙසනානුසාරෙන **ඤ්ඤං** පෙසෙනෙතා සුත්තපරියොසානෙ අඨාරසහි බ්‍රහ්මකොටිහි සද්ධිං සොතා පත්තිඵලෙ පතිඨාසි.

තෙන වුත්තං:-

> අහමෙතරහි සම්බුඬ්ඩො ගොතමො සක්‍යවඩ්ඩනො,
> පධානං පදහිත්වාන පත්තො සම්බොධිමුත්තමං.
>
> බ්‍රහ්මුනා යාචිතො සන්තො ධම්මවක්කං පවත්තයිං,
> අඨාරසන්නං කොටීනං පඨමාභිසමයො අහූති.

තත්ථ **අහ**න්ති අත්තානං නිද්දිසති; **එතරහී**ති අසම්මිං කාලෙ; **සක්‍ය වඩ්ඩනො**ති සාකියකුලවඩ්ඩනො; "සක්‍යපුඞ්ගවො"තිපි පාඨො; **පධාන**න්ති චිරියං වුච්චති; **පදහිත්වා**ති සථෙත්වා වායමෙත්වා දුක්කරකාරිකං කත්වාති අත්ථො; **අඨාරසන්නං කොටීන**න්ති බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මිගදායෙ ධම්මවක්කපවත්තනසුත්තන්තකථාය අඤ්ඤකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරපමු ඛානං අඨාරසන්නං බ්‍රහ්මකොටීනං පඨමාභිසමයො අහොසීති අත්ථො. ඉදානි භගවා අතීතං කථෙත්වා අනාගතං අභිසමයං කථෙන්තො:-

> තතො පරඤ්ච දෙසෙන්තෙ නරමරූනං සමාගමෙ,
> ගණ්හාය න වත්තබ්බා දුතියාභිසමයා අහූති- ආදිමාහ.

තත්‍ථ **නරමරුනං සමාගමෙති** තතො අපරෙන සමයෙන මහා මණ්ඩලසමාගමෙ දසසු චක්කවාලසහස්සෙසු දෙවමනුස්සානං මජ්ඣෙ මණ්ඩලසුත්තපරියොසානෙ ගණනපථං වීතිවත්තානං නරදෙවානං, **දුතියාභිසමයො අහූති** හෙස්සතීති අත්‍ථො; අනාගතවචනෙ වත්තබ්බෙ සොතාපත්තිත්තා අහූති අතීතවචනං වුත්තං කාලවිපරියාසවසෙන වා, එස නයො ඉතො පරෙසු ඊදිසෙසු වචනෙසු ච. පුන රාහුලොවාදසුත්තන්ත දෙසනාය ගණනපථවීතිවත්තෙ සත්තෙ අභිසමයාමතපානං පායෙසි. අයං තතියාභිසමයො.

තෙන වුත්තං:-

ඉඬෙවාහං එතරහි ඔවදිස්සාමි අත්‍රජං,
ගණනාය න වත්තබ්බා තතියාභිසමයො අහූති.

භගවතො කිර එකොව සාවකසන්නිපාතො අහොසි. උරුවෙල කස්සපානං ජටිලානං සහස්සං චිත්තං අග්ගසාවකානං අසීතියත්‍තානීනි ඉමෙසං අසීතෙළසසතානං සන්නිපාතො අහොසි.

තෙන වුත්තං:-

එකොසි සන්නිපාතො මෙ සාවකානං මහෙසිනං,
අසීතෙළසසතානං භික්ඛූනාසි සමාගමොති.

තත්‍ථ **එකොසිති** එකොව ආසි; **අසීතෙළසසතානන්ති** පඤ්ඤ සාධිකානං චාදසසතානං; **භික්ඛූනාසිති** භික්ඛූනං ආසි; තෙසං පන මජ්ඣගතො භගවා චතුරඞ්ගසන්නිපාතෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසි. අථ භගවා අත්තනො පවත්තිං දස්සෙන්තො:-

විරොචමානො විමලෝ භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මජ්ඣගො,
දදුම් පත්තිං සබ්බං මණ්ඩිව සබ්බකාමදෙති.

ආදිමාහ.

තත්‍ථ **විරොචමානොති** බුද්ධසිරියා විරොචමානො; **විමලොති** විගත රාගාදිකිලෙසමලො; **මණ්ඩිව සබ්බකාමදෙති** විනතාමණ්ඩිය සබ්බකාම දදෙ අහම්පි ඉමස්ස පත්තිං පත්තිං සබ්බං ලොකියලොකුත්තරසුඛවිසෙසං දෙමීති අත්‍ථො; ඉදානි පත්තිපත්ථනං දස්සෙන්තො:-

ඵලමාකඞ්ඛමානානං භවවිජ්ජදජ්ඣෙසිනං,
චතුසච්චං පකාසෙමි අනුකම්පාය පාණිනන්ති.

ආදිමාහ.

තත්‍ථ **ඵලන්ති** සොතාපත්තිඵලාදිකං චතුබ්බිධං ඵලං; **භවවිජ්ජදජ්ඣෙසිනන්ති** භවතණ්හාපහායිනං; **භවතණ්හං** පජහිතුකාමානං; **අනුකම්පායාති** අනුදයාය; ඉදානි චතුසච්චපකාසනෙ අභිසමයං දස්සෙන්තො දසවිධසහස්සානන්ති ආදිමාහ:-

තත්ථ **දසවිසසහස්සානී**ති දසසහස්සානඤ්ච වීසතිසහස්සානඤ්ච; **එකමිනා**නන්ති ආදිනා නයෙනාති අත්ථෝ; නවම දසම ගාථා උත්තානත්ථාව එකාදසම වාදසම ගාථාසු **ඉදඤ්චනඤ්චරහිති** උභොපි එකත්ථා වෙනෙය්‍ය වසෙන 'පුරිසපුග්ගලා' විය වුත්තා; අථවා **ඉදඤ්චී**ති මයි උපපන්නෙ; **එතරහී**ති ධම්මං දෙසෙන්තෙ; **අපපත්තමානසා**ති අපපත්තඅරහත්තඵලා; **අදිසඤ්චසා**නන්ති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං; **පොමසන්තා**ති පසංසන්තා; **බුජ්ඣිස්සන්තී**ති අනාගතෙ චතුසච්චධම්මං පටිවිජ්ඣිස්සන්තීති වරිස්සන්තීති අත්ථෝ; **සංසාරසරිතා**නන්ති සංසාරසාගරං; ඉදානි අත්තනො ජාතනගරාදිං දස්සෙන්තො:-

නගරං කපිලවත්ථු මෙ රාජා සුඩ්ඪොදනො පිතා,
මයඤ්ච ජනෙත්තිකා මාතා මායා දෙවීති වුච්චති.

ඌනතිංසානි වස්සානි අගාරමජ්ඣ සො වසිං,
රමෙමා පුරමෙමා සුභකෙ[1] තයො පාසාදමුත්තමා.

චත්තාළීසසහස්සානි නාරියො සමලඞ්කතා,
යසොධරා[2] නාම නාරී රාහුලො නාම අත්‍රජෙ.

නිමිත්තෙන චතුරෙ දිස්වා අස්සයානෙන නික්ඛමිං,
ඡබ්බස්සං පධානචාරං අචරිං දුක්කරං අහං.

බාරාණසියං[3] ඉසිපතනෙ ජිනචක්කං පවත්තිතං,
අහං ගොතමසම්බුද්ධො සරණෙ සබ්බපාණිනං.

කොලිතො උපතිස්සො ච මෙ භික්ඛූ අග්ගසාවකා,
ආනන්දෙ නාමුපඨාකො සත්තිකාවචරෙ මම.

ඛෙමා උපලවණ්ණා ච භික්ඛුනී අග්ගසාවිකා,
චිත්තො ච හත්ථාලවකො අග්ගුපට්ඨාකුපාසකා.

නන්දමාතා ච උත්තරා අග්ගුපට්ඨිකුපාසිකා,
අහං අස්සත්ථමූලම්හි පත්තො සම්බොධිමුත්තමං.

ව්‍යාමප්පභා සදා මය්හං සොළසහත්ථමුග්ගතා,
අප්පං වස්සසතං ආයු ඉදඤ්චතරහි විජ්ජති.

තාවතා නික්ඛමනොහං තාරෙමි ජනතං බහුං,
ඨපයිත්වාන ධම්මඤ්චකං පවත්තිමං ජනබොධනං.

අහම්පි න චිරස්සෙව සඞ්ඝං සාවකසංයුතං,
ඉධෙව පරිනිබ්බිස්සං අග්ගිවාහාරසඞ්ඛයාති.

ආදිමාහ.

---

1. සුභඤ්ච කොඤ්ඤං කොඤ්චයොනි-සබ්බත්ථ.

2. සී. II. III & IV. සුභද්දකා. 3. සී. I. II & IV. බ්‍රහ්මදත්තා.

මම පන රම්ම සුරම්ම සුභ නාමකා තයො පාසාදා නවභූමක සත්ත භූමික පඤ්චභූමකා, චත්තාලීසසහස්සානි නාටකිත්ථියො, යසොධරා නාම මම අග්ගමහෙසි, සොහං චත්තාරො නිමිත්තෙ දිස්වා අස්සයානෙන මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමිං. තතො ඡබ්බස්සානි පධානං පදහිත්වා විසාඛපුණ්ණමාය උරුවෙලායං සෙනානීනිගමෙ සෙනානීකුටුම්බිකස්ස ධීතාය සුජාතාය නාම දින්නං මධුපායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා සාලවනෙ දිවාවිහාරං කත්වා සායණ්හසමයෙ සොත්ථියෙන නාම තිණහාරකෙන දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො ගහෙත්වා අස්සත්ථබොධිරුක්ඛමූලං උපගන්ත්වා තත්ථ මාරබලං විධංසෙත්වා සම්බොධිං පත්තොස්මීති සබ්බං ව්‍යාකාසි.

තත්ථ **සඞ්ඝං සාවකසඞ්ඝතොති** සඞ්ඝං සාවකසඞ්ඝන; **පරිනිබ්බිස්සතීති** පරිනිබ්බායිස්සාමි; **අගාරිවාගාරසඞ්ඛතොති** අගාරි විය ඉඤ්ජනක්ඛයෙන යථා අග්ගි නිරුපාදානො නිබ්බායති එවං අහම්පි නිරුපාදානො පරිනිබ්බායිස්සාමීති අත්ථො; **ගුණධරවරදෙහොති** ඡ අසාධාරණ ඤාණාදි ගුණධරොති අයං දෙහො; **තානි ව අතුලතෙජාති** අඤ්ඤාසාවක යුගාදීන් තානි අසදිසතෙජානි, **ඉමානි ච දසබලානීති** එතානි ච සාරීර දසබලානි, **සමතනරභෙසජ්ජතීති** සබ්බානි වුත්තානි වුත්තප්පකාරානි අනන්තරධායිස්සතීති නාසිස්සතීති; **නනු රිත්තා සඞ්ඛතසඞ්ඛාරාති** එත්ථ **නනු** ඉති අනුමතිඅත්ථෙ නිපාතො, **රිත්තාති** නිච්චසාරධුවසාරරහිතත්තා රිත්තා තුච්ඡා, සබ්බමෙව පන මෙ සඞ්ඛතං ඛයධම්මං වයධම්මං විරාගනිරොධ ධම්මං හුත්වා අභාවතො අනිච්චං උපපාදදීපනිදීපිතත්තා දුක්ඛං අවසවත්තනතො අනත්තාති තස්මා සඞ්ඛාරෙ ලක්ඛණත්තයං ආරොපෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අමතමසඞ්ඛතං අවවුත්තිරසං නිබ්බාණං අධිගච්ඡථ; අයං අම්හාකං අනුසාසනී ඉදානි අම්හාකං සාසනං අපපමාදෙන සම්පාදෙථාති; දෙසනා පරියොසානෙ කිර දෙවතානං කොටිසහස්සස්ස අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චිංසු, සෙසමග්ගඵලෙසු පතිට්ඨිතා පන ගණනපථං වීතිවත්තා අහෙසුං. එවං භගවා කපප නාම ජාති ආදි වචත්තං සකලම්පි බුද්ධවංසං. ආකාසෙ රතනවඞ්කමෙ වඞ්කමනෙනාව කථෙත්වා ඤාතිජනං වන්දාපෙත්වා ආකාසතො ඔතරිත්වා පඤ්චඤ්ඤාතවරබුද්ධාසනෙ නිසීදි. නිසින්නෙ පන භගවති ලොකනාථෙ සිඛාප්පත්තෙහා ඤාතිසමාගමො අහොසි. සබ්බෙ එකග්ගචිත්තා නිසීදිංසු. තතො මහාමෙඝො පොක්ඛරවස්සං වස්සි. තඞ්ඛණෙ උදකං හෙට්ඨා විරවිත්වා ගච්ඡති. තෙමෙතුකාමොව තෙමෙති. අතෙමෙතුකාමස්ස සරීරෙ බින්දුමත්තම්පි න පතති. යං දිස්වා සබ්බෙ අච්ඡරියඅබ්භුතචිත්තජාතා හුත්වා අහො අච්ඡරියං අබ්භුතන්ති කථං සමුට්ඨාපෙසුං. තං සුත්වා සත්ථා න ඉදානිමෙව මයා ඤාතිසමාගමෙ පොක්ඛරවස්සං වස්සි, අතීතෙපි වස්සිති ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා වෙස්සන්තරජාතකං කථෙසි. සා ධම්මදෙසනා සාත්ථිකා ජාතා. තතො භගවා උට්ඨායාසනා විහාරං පාවිසි.

අපරිමෙයෝ ඉතෝ කප්පෙ වතුරෝ ආසුං විනායකාති ආදිකා අඨාරසගාථා සංගීතිකාරකෙහි ඨපිතා නිගමනගාථා වෙදිතබ්බා. සෙස ගාථාසු සම්බන්ධ පාකටමෙවාති.

ඉති මධුරත්ථවිලාසිනියා බුද්ධවංසට්ඨකථාය ගොතමබුද්ධවංසවණ්ණනා සමත්තා.

පඤ්චවීසතිමෝ බුද්ධවංසෝ සමත්තෝ.

ඉමස්මිං පන සකලෙපි බුද්ධවංසෙ නිදස්සනානං පඤ්චවීසතියා බුද්ධානං අඨ වෙමත්තානි වෙදිතබ්බානි. කතමානි අඨ? **ආයුවෙමත්තං, පමාණ වෙමත්තං, කුලවෙමත්තං, පධානවෙමත්තං, රංසිවෙමත්තං, යාන වෙමත්තං, බොධිරුක්ඛවෙමත්තං, පල්ලඞ්කවෙමත්තන්ති**. තත්ථ ආයු වෙමත්තං නාම:- කෙචි දීඝායුකා හොන්ති කෙචි අපායුකා තථාහි දීපඞ්කරෝ කොණ්ඩඤ්ඤෝ අනොමදස්සී පදුමෝ පදුමුත්තරෝ අත්ථදස්සී ධම්මදස්සී සිද්ධත්ථෝ තිස්සොති ඉමෙ නව බුද්ධා වස්සසතසහස්සායුකා අහෙසුං; මඞ්ගලෝ සුමනෝ රේවතෝ සොභිතෝ නාරදෝ සුමෙධෝ සුජාතෝ පියදස්සී ඵුස්සොති ඉමේ අඨ බුද්ධා නවුතිවස්සසහස්සායුකා අහෙසුං; රෙවතෝ වෙස්සභූ වාති ඉමෙ වෙ බුද්ධා සත්තිවස්සසතසහස්සායුකා අහෙසුං; ඵුස්සී භගවා අසීතිවස්සසහස්සායුකෝ අහොසි, සිඛී කකුසන්ධෝ කොණාගමනෝ කස්සපෝ ඉති ඉමෙ චත්තාරෝ බුද්ධා යථාක්කමෙන සත්තති චත්තාළිස තිංස වීසං වස්සසහස්සායුකා අහෙසුං; අම්හාකං භග වතෝ වස්සසතං ආයුපපමාණං අහොසි; උපචිතපුඤ්ඤසම්භාරානං දීඝායුක සංවත්තනියකම්මසමුපෙතානං පි බුද්ධානං යුගවසෙන ආයුපපමාණං අප පමාණං අහොසි; අයං ආයුවෙමත්තතා නාම. **පමාණවෙමත්තං** නාම:- කෙචි දීඝා හොන්ති කෙචි රස්සා තථාහි දීපඞ්කර රෙවත පියදස්සී අත්ථදස්සී ධම්මදස්සී විපස්සී බුද්ධානං අසීතීහත්ථුබ්බෙධං සරීරප්පමාණං අහොසි, කොණ්ඩඤ්ඤ මඞ්ගල නාරද සුමෙධානං අඨාසීතීහත්ථුබ්බෙධෝ කායෝ අහොසි; සුමනස්ස නවුතිහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි; සොභිත අනොම දස්සී පදුම පදුමුත්තර ඵුස්ස බුද්ධානං අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි; සුජාතෝ පණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධඩ්ඪරෝ අහොසි; සිඛිස්ස විස්සභූනෝ සත්තහත්ථුබ්බෙධා අහෙසුං; සිඛී සත්තතිහත්ථුබ්බෙධෝ අහොසි; කකුසන්ධ කොණාගමන කස්සපා යථාක්කමෙන චත්තාළිස තිංස විංසති හත්ථුබ්බෙධා අහෙසුං; අම්හාකං භගවා අට්ඨාරසහත්ථුබ්බෙධෝ අහොසි; අයං පමාණවෙමත්තතා නාම. **කුලවෙමත්තං** නාම:- කෙචි ඛත්තියකුලෙ නිබ්බත්තිංසු කෙචි බ්‍රාහ්මණකුලෙ; කකුසන්ධ කොණාගමන **කස්සප** සම්මාසම්බුද්ධා බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිංසු; සෙසා බාවීසති සම්මාසම්බුද්ධා ඛත්තියකුලෙ; අයං කුලවෙමත්තතා නාම. **පධානවෙමත්තං** නාම:-දීපඞ්කර කොණ්ඩඤ්ඤ සුමන අනොමදස්සී සුජාත සිඛිස්ස කකුසන්ධානං දසමාසිකා පධානවරියා; මඞ්ගල සුමෙධ තිස්ස සිඛීනං අට්ඨමාසිකා; රෙවතස්ස සත්ත මාසිකා; සොභිතස්ස චත්තාරෝ මාසා; පදුම අත්ථදස්සී විපස්සීනං

අඩ්ඩමාසිකා; නාරද පදුමුත්තර ධම්මදස්සි කස්සපානං සත්තාහානි; පියදස්සි ත්‍රුස්ස වෙස්සභූ කොණාගමනානං ඡ මාසිකා; අමිහාකං බුද්ධස්ස ඡබ්බස්සානි පධානචරියා අහොසි; අයං පධානවෙමත්තතා නාම. රස්මි වෙමත්තතා නාම:- මඞ්ගලස්ස කිර සම්මාසම්බුද්ධස්ස සරීරරස්මි දසසහස්සී ලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි; පදුමුත්තරබුද්ධස්ස වාදසයොජනිකා අහොසි; විපස්සිස්ස භගවතො සත්තයොජනිකා අහොසි; සිඛිස්ස තියොජනපමාණා; කකුසන්ධස්ස භගවතො දසයොජනිකා; අමිහාකං භගවතො සමන්තා ව්‍යාමමත්තා; සෙසානං අනියතා අහොසි; අයං රස්මිවෙමත්තතා නාම අජ්ඣාසයපටිබද්ධා; යො යත්තකං ඉච්ඡති තස්ස සරීරප්පභා තත්තකං ඵරති; පටිබුද්ධගුණෙ පන කස්සචි වෙමත්තතා නාම නත්ථි; අයං රස්මි වෙමත්තතා නාම. යානවෙමත්තතා නාම:-කෙචි හත්ථියානෙන නික්ඛමන්ති; කෙචි අස්සරථපදපාසාදසිවිකාදීසු අඤ්ඤතරෙන නික්ඛමන්ති තථාහි දීපඞ්කර සුමන සුමෙධ ත්‍රුස්ස සිඛි කොණාගමනා හත්ථියානෙන නික්ඛමිංසු; කොණ්ඩඤ්ඤ රෙවත පදුම පියදස්සි කකුසන්ධා පන රථියානෙන; මඞ්ගල සුජාත අත්ථදස්සි තිස්ස ගොතම අස්සයානෙන; අනොමදස්සි සිඛිත්ථි වෙස්සභූනො සිවිකායානෙන; නාරදෙ පාදෙන; සොභිත පදුමුත්තර ධම්මදස්සි කස්සපා පාසාදෙන නික්ඛම්ංසු; අයං යානවෙමත්තතා නාම. බොධිරුක්ඛවෙමත්තතං නාම:- දීපඞ්කරස්ස භගවතෙ කපිච්ඡරුක්ඛා බොධි; කොණ්ඩඤ්ඤස්ස සාලකල්‍යාණරුක්ඛා බොධි; මඞ්ගල සුමන රෙවත සොභිතානං නාගරුක්ඛා බොධි; අනොමදස්සිනො අජ්ජුන රුක්ඛා බොධි; පදුම නාරදානං මහාසොණරුක්ඛා බොධි; පදුමුත්තරස්ස සරලරුක්ඛා බොධි; සුමෙධස්ස නිපො; සුජාතස්ස වෙළු; පියදස්සිනො කකුධා; අත්ථදස්සිස්ස චම්පකරුක්ඛා; ධම්මදස්සිස්ස කුරවකරුක්ඛා; සිඛිස්ස කනිකාරො; තිස්සස්ස අසනෝ; ත්‍රුස්සස්ස ආමලරුක්ඛා; විපස්සිස්ස පාටලිරුක්ඛා; සිඛිස්ස පුණ්ඩරීකරුක්ඛා; වෙස්සභුස්ස සාලරුක්ඛා; කකුසන්ධස්ස සිරීසරුක්ඛා; කොණාගමනස්ස උදුම්බරරුක්ඛා; කස්සපස්ස නිග්‍රොධා; ගොතමස්ස අස්සත්ථෝති; අයං බොධිරුක්ඛවෙමත්තතා නාම. පල්ලඞ්කවෙමත්තතං නාම:- දීපඞ්කර රෙවත පියදස්සි අත්ථදස්සි ධම්මදස්සි විපස්සීනං තෙපණ්ණාසහත්ථපල්ලඞ්කා අහෙසුං; කොණ්ඩඤ්ඤ මඞ්ගල නාරද සුමෙධානං සත්තපණ්ණාසහත්ථා; සුමනස්ස සඝිහත්ථෝ පල්ලඞ්කා අහොසි; සොභිත අනොමදස්සි පදුම පදුමුත්තර ත්‍රුස්සානං අඤ්ඨතිංසහත්ථා; සුජාතස්ස වත්තිංසහත්ථෝ; සිඛිත්ථි තිස්ස වෙස්සභූනං වත්තාළිසහත්ථා; සිඛිස්ස වත්තිංසහත්ථෝ; කකුසන්ධස්ස ඡබ්බත්තිහත්ථෝ; කොණාගමනස්ස ඵත්තිහත්ථෝ; කස්සපස්ස පඤ්චදසහත්ථෝ; ගොතමස්ස චුද්දස හත්ථා පල්ලඞ්කා අහොසි; අයං පල්ලඞ්කවෙමත්තතා නාම. සබ්බබුද්ධානං පන චත්තාරි අවිජහිතඨානානි නාම හොන්ති, සබ්බබුද්ධානං බොධිපල්ලඞ්කා අවිජහිතා එකසම්ං යෙව ඨානෙ හොන්ති; ධම්මචක්කප්පවත්තනං ඉසිපතනෙ මිගදයෙ අවිජහිතමෙව හොති; දෙවොරොහන කාලෙ සඞ්කස්සනගරවාරෙ පඨමකපාදඨානං අවිජහිතමෙව හොති; ජෙතවනෙ ගන්ධකුටියා චත්තාරි මඤ්චපාදඨානානි අවිජහිතානි හොන්ති; විහාරෙ පන බුද්දකොපි මහණෙනාපි හොති; න විජහති එව නගරං;

අමහාකං. යෙව භගවතො සහජාතපරිවෙජඤ්ච නකඛත්ත පරිවෙජඤ්ච දීපෙසුං. අමහාකං සබ්බඤ්ඤුබොධිසත්තෙන කිර සඬ්ඛ රාහුලමාතා ජනෙහා කණ්ඩකො නිධිකුමෙහා මහාබොධි කාලුදයිනි ඉමානි සත්ත සහජාතානි; අයං සහජාතපරිවෙජෙදෙ. මහාපුරිසො පන උත්තරාසාළහනකඛත්තෙන මාතුකුච්ඡිං ඔක්කමි, මහාභිනික්කමණං නික්කමි, ධම්මචක්කං පවත්තෙසි, යමකපාටිහාරියං අකාසි; විසාඛ නක්ඛත්තෙන ජාතො ච අභිසම්බුඩො ච පරිනිබ්බුතො ච; මාඝ නක්ඛත්තෙන තස්ස සාවකසන්නිපාතො ච ආයුසඞ්ඛාරොස්සජ්ජනඤ්ච අහොසි; අස්සයුජනක්ඛත්තෙන දෙවොරොහනඤ්ච; අයං නක්ඛත්තපරි වෙජදෙති. ඉදානි සබ්බසං පන බුඩානං අසාධාරණධම්මතං පකාසයිස්සාම, සම්බුඩානං සමතිංසවිධා ධම්මතා. සෙය්යථිදං? පච්ඡිමභවිකබොධිසත්තස්ස සමපඤ්ඤස්ස මාතුකුච්ඡිඔක්කමනං, මාතුකුච්ඡියං පල්ලඞ්කෙන බහි මුඛාවලොකනං, සිතාය බොධිසත්තස්ස මාතුයා විජායනං, අරඤ්ඤෙ යෙව මාතුකුච්ඡිතො නික්කමණං, කඤ්චනපට්ටෙසු පතිඝීත පාදුනං උත්තරාභිමුඛානං සත්තපදවීතිහාරානං ගන්ත්වා චතුද්දිසං ඔලොකෙත්වා සීහනාදනදනං, චත්තාරි නිමිත්තානි දිස්වා ජාතපුත්තානං මහාසත්තානං මහාභිනික්කමණං, අරහඩ්ජං සමාදාය පබ්බජිත්වා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං පරිවෙජෙන සත්තාහං පධානචරියා, සම්බොධිං පාපුනනදිවසෙ පාසාස හොජනං, තිණ්ණසන්තාරෙ නිසිදිත්වා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණාධිගමො, ආනා පානකම්මට්ඨානපරිකම්මං, මාරබලවිඛ්ඩනං, බොධිපල්ලඞ්කෙ යෙව තිසෙසා විජ්ජා ආදිං කත්වා අසාධාරණඤ්ඤාණාදි ගුණපරිලාභො, සත්ත සත්තාහං බොධිසමීපෙ යෙව වීතිනාමනං, මහාබ්‍රහ්මුනො ධම්මදෙස නාය ආයාචනං, ඉසිපතනෙ මිගදායෙ ධම්මචක්කප්පවත්තනං, මාඝ පුණ්ණමාය චතුරඞ්ගිකසන්නිපාතෙ පාතිමොක්ඛුද්දෙසො, ජෙතවනඤාණෙ නිබ්බිචාසො, සාවත්ථිනගරචාරෙ යමකපාටිහාරියකරණං, තාවතිංසභවනෙ අභිධම්මදෙසනා, සංකස්සනගරවාරෙ දෙවොලොකතො ඔතරණං, සත්තං ඵලසමාපත්තිසමාපජ්ජනං, වීසු ඛිණෙනෙසු වෙනෙය්‍යජනාවලොකනං, උපපලවණ්ණාය වත්ථුස්මිං සිකඛාපදපඤ්ඤපනං, උපපන්නාය අඤ්ඤපත්තියා ජාතකකථනං, ඤාතිසමාගමෙ බුඩවංසකථනං, ආගන්තුකෙහි භික්ඛූහි පටිසන්ථාරකරණං, නිමන්නිතානං වුච්චවස්සානං අනාපුච්ඡා අගමනං, දිවසෙ දිවසෙ පුරෙභත්ත පච්ඡාභත්ත පඨම මජ්ඣිම පච්ඡිම යාම කිච්ච කරණං, පරිනිබ්බාණදිවසෙ මංසරසභොජනං, චතුවීසතිකොටිසතසහස්ස සමාපත්තියො සමාපජ්ජිත්වා පරිනිබ්බාණන්ති ඉමා සමතිංස සබ්බබුඩානං ධම්මතාති. සබ්බබුඩානං උද්දිස්ස අභිහටානං චතුන්නං පච්චයානං න සක්කා කෙනචි අන්තරායං කාතුං ආයුනො න සක්කා කෙනචි අන්තරායං කාතුං. තෙන වුත්තං:- "අඤ්ඤමෙතං අනවක්කාසො යං පරූ පක්කමෙන තථාගතං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යා"ති. බුඩානං චත්තිංසමහා පුරිසලක්ඛණානං අසීතියා අනුබ්‍යඤ්ජනානං න සක්කා කෙනචි අන්තරායං කාතුං බුඩරංසීනං න සක්කා කෙනචි අන්තරායං කාතුන්ති ඉමෙ චත්තාරො න අන්තරාධිකා ධම්මා නාම.

එත්තාවතා ගතා සිඞ්ගං බුද්ධවංසස්ස වණ්ණනා,
සුවණ්ණපදවිඤ්ඤූස විචිත්තනය සොභිතා.

පොරාණට්ඨකථාමග්ගං පාලිඅත්ථපකාසකං,
ආදයෙව කතා බුද්ධවංසස්සට්ඨකථා මයා.

පඤ්චත්ථං විවජෙත්වා මධුරත්ථස්ස සබ්බසෝ,
සමපකාසනතෝ තස්මා මධුරත්ථපකාසිනී.

කාවීරජලසම්පාත පරිපූතමහීතලෙ,
කාවීරපට්ටනෙ රම්මෙ නානා නාරිනරාකුලෙ.

කාරිතෙ කණ්හදාසෙන සණ්හවාචෙන සාධුනා,
විහාරෙ විවිධාකාරවාරුපාකාරගොපුරෙ.

ගොධාසලිලසම්පාතෙ දස්සනීයෙ මනොරමෙ,
ඝාතදුජ්ජනසම්බාධෙ පච්චෙක සුඛෙ සිවෙ.

තත්ථ පාවිනපාසාදතලෙ පරමසීතලෙ,
වසතා බුද්ධවංසස්ස මයා සංවණ්ණනා කතා.

යථා වණ්ණනා'යං ගතා සාධු සිඞ්ගං
විනා අන්තරායං තථා ධම්මයුත්තා,
ජනානං විතක්කා විනා වන්තරාව
නන්තරායෙන සිඞ්ගං ගමිස්සන්තු සාධු.

ඉමං බුද්ධවංසස්ස සංවණ්ණනම්පෙම
කරොන්තෙන යං පත්තිතං පුඤ්ඤජාතං,
සද්ධ වස්ස වෙවාහුභාවෙන ලොකෙ
ධුවං සන්තම්චන්තමත්ථං පයාතං.

ඉති මධුරත්ථවිලාසිනී නාම බුද්ධවංසට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

ගරුහි ගීත නාමෙන බුද්ධදත්තෙනති විස්සුතෙ,
ථෙරෙ කත්වා අට්ඨකථං මධුරත්ථවිලාසිනිං.

පොත්ථකං ඨපයිත්වෙමං පරම්පරෙ ඝිනාවහං,
අවිරඝිතභාවෙන අහො මච්චුවසං ගතො,

ඉති භාණවාරවසෙන ඡබ්බීසති භාණවාරා, ගන්ථවසෙන පඤ්චසතා ඒකූනසහස්සගන්ථා, අක්ඛරවසෙන තිසතසහස්සාධිකා චෙසතසහස්සක්ඛරානි

මධුරත්ථවිලාසිනී

නාම

බුද්ධවංසට්ඨකථාය

සංවණ්ණිතපදානං අනුක්කමණිකා.

INDEX.

	පිටුඅංකය.
අකණිට්ඨා ච දෙවා	33
අකාසඝං	140
අකුපිලං	127
අඛිල	127
අඤ්ඤනිකඛිත්තෙනා	42, 43
අඤ්ඤවාහාරසඞ්ඛයා	245
අවලෝ	90
අවවුත්ථතං	41
අවසිදූනි	213
අවසිදූ	171
අවෙජ්ජරං	34
අවෙජ්ජරකං	26
අවෙජ්ජරලොමහංසනං	48
අජ්ජපෙතං	83
අජ්ඣපි	58
අජ්ඣයථ	27
අජ්ඣායකෝ	56
අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වා	41
අඤ්ඤනං	212
අඤ්ඤලිංපග්ගහෙත්වා-පෙ-	41
අඤ්ඤසස්ස	59
අඤ්ඤමඤ්ඤංපඤ්ඨිතා	94
අඤ්ඤතවෙසෙන	74
අට්ඨඞ්ගවචනසමපන්නෝ	213
අට්ඨ ගුණසමුපෙතං	62
අට්ඨදෝස සමාකිණ්ණං	63

	පිටුඅංකය.
අට්ඨපඤ්ඤාසසහස්සානං	199
අට්ඨාරසන්නං කොටීනං	242
අට්ඨාරසෙ කපපසතෙ	178
අඩ්ඩතෙලසතානං	243
අතපපියෝ	141
අතික්කන්තනාරාගවන්නානං	220
අතීතබුද්ධානං	52
අතුලං	131
අතුලතෙජස්ස	147
අතුලාසි	118
අතුලියා	114
අතුලියා	172
අන්තරානනිවත්තෙති-පෙ-	48
අන්තරිකඛචරෝ	170
අන්තිමදෙහධාරිනෝ	13
අඳ්ඨංසමෙකඛිත්වා	30
අඳ්ඨිමං	131
අත්ථි	57
අදං	113
අදාසඝං	135, 200
අවෙජ්ඛමානසෝ	89
අවෙජ්ඛවචනා	84, 90
අධිකාරෙන	74
අධිකාරෝ	75
අධිවත්ථිං වතා උඤ්ඤං	156
අඩෙකතෝ	85
අඩෝපි	27

	පිටුඅංකානි.
අනුසරෙ	87
අනඔහනානං	144
අනධිවරං	11
අනන්තං	152
අනන්තතෙජෝ	109
අන්‍යාපානසමායුතං	55
අනපෙක්ඛා	57
අනාගතමහිඅද්ධානෙ	81
අනාචාරං	221
අනිට්ඨගන්ධා	83
අනිට්ඨිතෙ	73
අනිලඤ්ජසෙ	35
අනිවත්තනිමානසං	208
අනුකම්ප	12
අනුකම්පකො	162
අනුකම්පාය	243
අනුචරා	120
අනුවිඤ්ඤං	85
අනුත්තරං	135
අනුත්තරෙ	192
අනුධාංසති	83
අනුපලිත්තෙහා	203
අනුබ්‍යඤ්ජන සම්පන්නං	204
අනුබ්‍රූහයිං	135
අනුබ්‍රූහෙත්තෙහා	123
අනුයන්තිතථාගතං	73
අනුවග්ගා	32
අනුසිට්ඨිං	141
අනුපමා	147 172
අනෙකසතසහස්සියො	124
අනෙකකොටිසන්නිවයෙ	56
අනොමදස්සී	142
අනොවට්ටෙන	82
අපරාජිතා	149
අපරිමෙය්‍යෙ ඉතො කප්පෙ	113
අපරෙ ධම්මදෙසනෙ	219
අපපිපුඝඤලස්ස	16
අපමත්තෙහා	113, 127
අපත්තමානසා	103
අපත්තමානසා	244
අපමාණෙ	172

	පිටුඅංකානි
අපමෙය්‍යෙ	109
අපරරජ්ජකජාතිකා	11
අපවත්තනං භවාභවෙ	133
අපෙථාඑනති	81
අභික්කම	83
අභිඤ්ඤාවෙසි පවාරණෙ	129
අභිඤ්ඤාබලප්පත්තානං	144
අභිඤ්ඤාබලමාහරිං	62
අභිනාදිනිං	149
අභිනික්ඛමෙ	47
අභිනීහාරෙ	50
අභිරවන්ති	82
අභිරොවයිං	166
අභිවස්සි	193
අභිවස්සන්ති	82
අභිවාදනං	38
අභිවාහයි	153
අභිසම්බුද්ධා නිණ්හි	164
අභූතං	34
අමතං	148
අමතන්තලෙ	59
අමතම්බුනා	193
අමතහෙරිං	126
අමතහෙරිමහි	160
අමතෙන	179
අමරංනාමනගරං	55
අම්බයසො	109, 142, 167
අමොඝවචනා	84
අම්බරෙ	35
අමෙහනිපි	40
අයංකායො	61
අයාචථ	11
අරති	83
අරියඤ්ඤං	244
අරීහි	59
අලඤ්ං	81
අලීනවිරියෙ	88
අවකුජෙජා	73
අවිදූරෙව	43
අසංඛ්‍යෙය්‍යා	142

	පිටඅඞ්කානි.
අසංවුතා	26
අසඞ්ඛය්‍යා	44
අසමංසීලං	147
අසමසමං	155
අසමසමෝ	36
අසමෝ හොහි	91
අසාදිසෝ	36, 131
අසෝ සමෝ සුකතෝ මයහං	62
අසීතිසතසහස්සියෝ	155
අසීතිහත්ථුබ්බෙධෝ	105
අස්සුවිමපි	89
අහෙසං	153
අහං 45, 70, 112, 120, 160, 200	
අහං තෙන සමයෙන	242
අහනි	126
අහිකඛිතෙ	91
අහු	77, 138
අහෝ අච්ඡරියං	34
අහෝ ජිනෝ-පෙ-	33
ආකාසවච්ඡා-පෙ-	34, 82
ආකාසනභගතා	73
ආකාසභූතා	83
ආකාසෝව අනෙජෝ	142
ආචරියං	59
ආදය	221
ආදිත්තං	206
ආදිසිං	64
ආනන්දං උපසඞ්කම්	160
ආනන්දිතා	25
ආපත්තිඅනා-පෙ-	43
ආපන්නසත්තානං	84
ආභස්සරා	33
ආභා	27
ආභුජති	82
ආමණ්ඩා	195
ආමුත්තමාලා හරණෝ	152
ආයු	192
ආරාමෙ	196

	පිටඅඞ්කානි.
ආලකං	218
ආලොකං දස්සයිත්වාන	201
ආවරණං	163
ආවාසං පුණ්ණකම්මිනං	55
ආවෙලං චතුරෝ ඵලෙ	223
ආසි	93
ආසුං	120
ආසෙවිතනිසෙවිතං	86
ආහතෙ	160
ආහරිස්සාමි	135
ආහුනීනං පටිග්ගහෝ	77
ඉච්ඡමානෝ	74
ඉතිහාසෙ	57
ඉතෝ විතෝ	85
ඉදං	77
ඉදානි	244
ඉදානෙතරහි	244
ඉධ 11, 73	
ඉද්ධිබලං	23
ඉද්ධී	31
ඉද්ධිබලෙන අසමෝ-පෙ-	37
ඉන්ද්‍රිය බල බොජ්ඣඞ්ග-පෙ-	110
ඉමං	12
ඉමස්මිං ලොකෙ පරස්මිංච	27
ඉමානි ච දසබලානි	245
ඉමෙ තං	212
ඉමෙ ධම්මෙ	92
ඉසී	43
ඊදිසං සුඛං	81
උක්කා	157
උක්කාමුඛෙ	217
උක්කාසිතං ච	41
උක්කුජ්ජමවකුජ්ජකං	152
උක්කුටිසී	35
උග්ගතං	140
උග්ගතාපනං	77
උග්ගතෙපෝ	164
උග්ගතෝ 32, 136	

	පිටුඅංකය.
උග්ගංදළ්හං	161
උග්ඝාටෙත්වා	211
උචිතත්තනෙ	192
උච්චාරට්ඨානමහි	60
උච්ඡුයන්තංව පිළිතං	92
උජ්ඣාලෙනති	157
උජුං	127
උජූ	164, 171
උට්ඨානං	170
උත්තත්ත කණික සන්නිභො	42
උත්තමං	96
උත්තමා	50
උත්තමෙ	170
උත්තමෙදමෙ	41
උත්තරිං ව් ත මඩිට්ඨාසිං	123. 145
උත්තරියං	135
උතුවෙව	90
උතුවසෙස	90
උදකගාහිණිං	60
උදග්ගවිත්තා	32
උද්ධං	27, 85
උද්ධරන්තා	128
උපජ්ජ	45
උපජ්ජි	16, 35
උපත්තති	83
උපපජ්ජථ	191
උපපජ්ජන්ත	69
උපගඤ්ඡුං බුද්ධසන්තිකෙ	162
උපගඤ්ඡිං	166
උපට්ඨහං	149
උපඳුතො	94
උපනිසාදිතො	198
උපසොභති	104
උපාගමි	149
උපාගමුං	41
උපාදානඛන්ධයා	136,181
උපාලි	43
උපසොභථ	185
උබ්බිග්ගා	94
උභයං	84

	පිටුඅංකය.
උභොපි	73
උභො බොධෙසි	197
උභො හත්ථෙහි	191
උය්‍යානං	152
උලාරා	27
උළාරජ්ඣං	131
උළාරජ්ඣාසුජීතො	181
උළූහි	114, 157
උල්ලොකෙති	39
උසභක්ඛන්ධො	169
උස්සන්නාකුසලා	159
උස්සාවෙ	192
උස්සීසකෙමංඨානං	77
ඌම්	124
එකක්ඛන්ධො	171
එකච්චානං	102; 244
එකොසි	243
එතං	44
එතත්තකායෙව	92
එතරහි	242, 244
එතෙ	44
එතෙ ආසුං තයො ඣානා	187
එතෙසානං	219
එථ	40
එදිසං	25
එවං	37, 57, 69, 84
එවං විනෙතුසහං	93
එවං රංසීහි මණ්ඩිතො	217
එවමෙව	58, 61
එවාහං	62
එෂිති	77
ඔක්කන්නති	47
ඔක්කම්	46
ඔකිරන්නි	78
ඔඝානං	215
ඔත්ථරා	157
ඔපම්මකුසලෙ	44
ඔපම්මෙහි	172
ඔභාසිතා	26
ඔභාසෙති	136

	පිටුඅංකානි.
ඔහාසෙසි දිසා සබ්බා	32
ඔහාසොච මහාආසි	48
ඔරොහිත්වාන	70
ඔවදති	100
ඔවදිත්වා	195
ඔවාදං	141
ඔවාදකො	160
ඔසධී නාම	90
ඔසරන්ති	96
ඔසරන්තු	96
ඔහාය	216
කඞ්ඛංවිනොදයිස්සාම	40
කඞ්ඛවෙජ්ජෙ	44
කඤ්චනගුහිය සඞ්කාසො	131, 157, 188
කඤ්චන පබ්බතෙ	129
කඤ්චිපඤ්චසු සීලෙසු	99
කතිනත්ථාරසමයෙ	149
කතකිච්චානං	39
කතඤ්ඣලී	11
කපිකානං පවරො	43
කන්තාරංසමතික්කමි	214
කපපියං	204
කපිලවත්‍ථුයා	77
කපෙප ච සතසහස්සෙ	54
කම්පිතා	94
කම්මිකාලෙ	50
කරවීකමධුරභිණිරෙ	52
කලලෙ	73
කල්‍යාණම්පි	58
කස්සපි අසමෙ ධම්මෙ	99
කස්සපි දෙති සාමඤ්ඤං	99
කස්සපිවරසමාපත්තියො	99
කාරුඤ්ඤතා	16
කාරුණිකං	38
කාරුණිකො	162
කාලමෙඝොව	42
කාලොතෙ	45

	පිටුඅංකානි.
කායෙතුය්‍යංපාකතිකං බලං	37
කිං	44
කිලෙසමලඩොවං	59
කිසම්පි	86
කිදිසකො	23
කිදිසො	49
කුවජ්ජං	46
කුඞ්ඛා	83
කුමෙහා විය අධොකතො	85
කුලමූලං	218
කුසලවෙජ්දනා භයා	61
කෙචි නිබ්බාණං පත්තෙනතා.	222
කෙතු	33
කෙවලං	166
කෙසෙමුඤ්චිත්වහං	73
කොපි	44
කොටිසතසහස්සාහං	113
කොටිසතසහස්සිශයා	128
කොටිසතානි	143
කොණ්ඩඤ්ඤ නාම	109
කොපානුනයවජ්ජිතා	92
කොරණ්ඩසමසාදිසො	41
කොවිදෙ	221
ඛණෙන	39
ඛණෙ	35, 73
ඛන්ධධාතුවවත්ථානං	132
ඛමනෙන	109
ඛිපිතඤ්ච	41
ඛීණාසවානං	39
ඛීණාසවෙහි	73
ඛෙමන්තං	204
ගගනමණ්ඩලෙ	82
ගගනෙ යථා	40
ගජජිතා	42
ගණනායනවත්තබ්බා	138
ගණ්හි	43
ගණෙතුයෙ	124
ගන්ත්වා	198
ගමනං පථෙ	59

	පිටුඅංකය.
ගවපානං	122
ගවපානෙන	123
ගාමනිගමරට්ඨතො	161
ගායන්ති	35
ගිජ්ඣකූටෙ	39
ගුණධරවරදෙහො	245
ගුණසම්පත්ති	75
ගුණානි ච තානි	172
ගුණෙදසහුපාගතං	64
ගුථගතො	59
ඝටා	93
චක්කංවත්තයිතං	208
චක්කලක්ඛණෙ	41
චක්කානුවත්තකො	134
චක්කවත්තිමණ්ඩි නාම	167
චක්කවත්තිසස '	152
චක්ඛුම	94
චක්ඛුමා	29
චඞ්කමං	25
චඞ්කමනෙනා ච	48
චඞ්කමා	32
චත්තාරිසතසහස්සානි	103
චත්තාරෝ	44
චතුදීපමහි	170
චතුමාසං	219
චතුරාසීතිසහස්සානි සම්බුද්ධ මනු පබ්බජුං	198
චතුරෝ ච අසඞ්ඛ්‍යෙ	54
චතුරෝ නිම්මිතෙත	69
චතුරෝ ඵලමුත්තමෙ	99
චතුරෝ සච්චවරුත්තමෙ	118
චතුසුභූමිසු සීලං	86
චන්දංව ගගනෙ යථා	39
චන්දනවුණ්ණමිස්සිතං	33
චන්දසුරියපභංහනෙවා	118
චෙතෙතාරගණෙ යථා	167
චෙතුව	185
චෙතුව ගහපූරිතො	222
චම්මකං	73
චම්මාවනද්ධානි	35
චමරී	86

	පිටුඅංකය.
චමරි විය	86
චරණං	13
චරති	219
චරියාසපාරමිංගතො	211
චලති	92
චලිත්වාන	113
චවි	185
චාතුවණ්ණපරිවුතං	191
චිතති කත්වා	53
චිරවුත්ථා	87
චුති	83
චෙතසො	74
ඡින්දතා	75
ඡලභිඤ්ඤඋ පවෙචඡනි	99
ඡලභිඤ්ඤඋහරණං	223
ඡලභිඤ්ඤඋ මහිද්ධිකා	103
ඡද්ධා	83
ජජ්ජරං	60
ජට්ලං	77
ජනතං	105
ජනතා	159
ජනකායං	100
ජනිකා	105
ජනො	217
ජලන්තං	39
ජලන්තා දෙවොගගණෙව	41
ජාතිධම්මො	57
ජාතිමන්තං	213
ජාතිවිජ්ජනෙත	58
ජානිතො	47
ජායන්ත	69
ඣානපහුත්තතමං	150
ඣානපුත්තා	81
ඣානබොධියං	96
ඣානසෙවිතං	94
ඣානානං	52
ඣානෙ	113
ඣානෙභඤ්ඤඤ	118
ඣානො	32, 69
ඤත්තිඤ්ඤරස්ස	13
ඤත්තිඤ්ඤරො	200

පිටුඅංකයෝ.

ජේට්ඨා 152
ජෝතන්ති 82
ඤානකවවමමිතං 222
ඤානරතිසමපපිතො 69
ඤානෙ 81
ඤුණධාතුං 219
ඤුණපරිභාවිතො 114
ඤුණවරං 147
ඤුණෙනගගනූපමො 110
ඤුණවරුපපජ්ජී 152
තං 162
තං ධම්මං 135
තං විනොදෙහි 94
තඤ්චඤුණං 131
තතියෙ ඵලෙ 221
තතො 124
තතොපරං 129
තතොපරම්පි 110
තතොසාඛාපභිජ්ජති 172
තත්ථ 40, 62, 63, 65, 73, 86
87, 90, 92, 93, 113, 123,
152, 199
තත්ථ ඨතා 73
තත්ථාසි රුක්ඛො 152
තත්ථෙවමණ්ඩකපමඛි 169
තත්ථෙව 179
තථාගතස්ස 13
තදා 57, 70, 83
තදනනු 83
තදුපහං 155
තපපයිං 123
තපපයනෙත 143
තපසසිනං 144
තමපජ්ජු බ්භිජ්ජතෙ 82
තමං 117
තමජ්ඣිපපතා 152
තමඛ්කාරං 183
තමෙවත්ථං සාධෙනෙතා 118
තමෙවත්ථමනුපපතතියා 140

පිටුඅංකයෝ.

තමො ච 26
තයා 89
තයොහවෙ 75
තරමානං 41
තරිංසු 154
තරුණසුරියංච උග්ගතං 39
තවනතිකෙ 96
තස්මිං වඛ්කමනෙ-පෙ- 32
තස්ස 99, 217
තස්ස පුට්ඨා වියාකාසි 52
තස්සාගමනමග්ගං 70
තස්සාපී ච මහෙසිනො 144
තසිතා 94
තාදිනො 13
තාදිහි 167
තානි 82
තානි අජ්ජ පදිස්සරෙ 82
තානි ච අතුලතෙජා 245
තානි පජ්ජ 83
තාපෙන 96
තාය පරිසාය 138
තාරකා 82
තාරකො 160
තාරයනෙතා 45
තාරණ්ණෙ 131
තාරාගණා 83
තාරෙසි 141
තාවතාතිවිත්ථමානො 105
තාවදෙ 35, 70
තිකිච්ඡකෙ 59
තිවිණංඤුණකුනතිමං 222
තිණණං වෙදනං 56
තිණපත්තනිවාසිනො 34
තිත්තියා 162
තිත්තියෙ ගණෙ 128
තිපාවිහිරෙ භගවා වසී අහූ 31
තිබෙකා 26
තිරියඤ්ච 27
තිවිධඟි විජ්ජනෙත 58

පිටුඅංකානි.

තිංසකපපසහස්සමහි 170
තිස්සො කඤ්ඤව විජ්ජායො 99
තිණ්ණියොජනසොපභා 204
තෙ 50, 73, 95, 99, 127, 162
තෙන විචිනි සඞ්ඛාරෙ 152
තෙන යොගෙන 99
තෙන ලිඛෙන ජානාම 83
තෙන විත්ථාරිකං ආසි 100
තෙන සමයෙන 103
තෙපජ්ජ 83
තෙපජ්ජපුපජිතානි 82
තෙපජ්ජුභො 82
තෙජසසි 142
තෙපි 82, 198
තෙවිජ්ජ ඡළභිඤ්ඤඛි 167
තෙමයිත්වා 204
තෙලයන්ත 93
තෙසං තදා 94
තෙඛි 96
තෙඛි භික්ඛූහි 41
තුට්ඨහට්ඨා 32
තුරියා 82
තුලාභූතා 90
තුලාභූතො 91
තුලාසඞ්ඛාට 32
තුවං ධජො 33
තුසිතෙ කායෙ 45
තොසිතා 143
ථලජා 82
ථාමදස්සිනා 74
ථූතපපසන්නො 96
ථොමනං 38
ථොමයන්තා 244
ථොමසිත්වා 135
ථොමිතො 42
දකඛිණංපදමුද්ධරි 81
දකජා 82
දණ්ඩාසනනාගමුත්තමං 222
දදුථ 73
දනෙතඛි 41
දයිතඔරසො 152
දරීසයා 83
දසදිසා 85
දසධම්මෙ 96
දසධම්මෙ පූරයිත්වා 214
දසනාගබලං 36
දසපාරම්පූරියා 123
දසවීසසහස්සානං 102, 244
දස්සනං වෙ අතික්කන්තෙන 81
දස්සනෙනපිතං බුද්ධං 142
දස්සනෙය්‍යං 55, 209
දස්සයිස්සාමි 25
දසසහස්සාධිවාසිනො 82
දසසහස්සිමහි ඉස්සරො 170
දසසහස්සිමහි 189
දසසහස්සිමහි ධාතුයා 185
දසසහස්සී 32, 81, 179, 206
දසසහස්සීඅතික්කමම 31
දසසහස්සීලොක ධාතුයා 31, 34
දසසහස්සීලොකධාතුකම්පිත්ථ 46
දසසහස්සීලොකධාතු-පෙ- 48
දසසහස්සී විරොචති 118, 131, 157, 188
දසසහස්සීසමාගමම 45
දසහිසදෙඛිඅච්චිතතං 55
දානපාරම්තංගච්ඡ 85
දිපදුත්තමො 34
දිබ්බං 95
දිස්වා 100
දිසොදිසං 73
දීපඞ්කරස්ස අපරෙන 109
දීපඞ්කරසනාමකො 100
දීපඞ්කරො නාම ජිනො තස්ස සොධියති පථො 73
දීපරුක්ඛංව 105
දීපොව 34
දුක්ඛිතො 59
දුබ්දදිතො 87
දුග්ගතිං 100
දුතියං සීලපාරමිං 86

	පිටුඅංකානි.
දුතියානවුතිකොටීනං	190
දුතියාභිසමයො අහු	243
දුපපසහො	187
දුභතොපසෙසුනිමන්තිතා	32
දුම්මනා	162
දුරතික්කමො	142
දුරාසදෙ	109
දෙණ්ඩිමා	35
දෙවචාරිකං	179
දෙවතා	34, 73
දෙවනගරංව	55
දෙවමනුස්සපූජිතො	29
දෙවමනුස්සානං	154
දෙවමානුසෙ	142
දෙවවරෙන	29
දෙවා	27
දෙවා මනුස්සා අසුරාව-පෙ-	81
දෙවා මනුසෙස පස්සන්ති	73
දෙසිතං	52
දෙසෙන්ත	110
දෙසෙහි	11
ච්තසිංසවරලක්ඛණො	32
ච්දසගුණමුපාගතං	63
ච්දසයොජනෙ	163
ච්නතාංසතසහස්සිනං	149
ධජ්වජ්රපටාකාංච්සමාන-පෙ-	36
ධජ්යූපොච	34
ධම්මං	94, 120, 219
ධම්මකො නාම පබ්බතො	62
ධම්මඛග්ගවරං දත්වා	223
ධම්මචක්කප්පවත්තනෙ	37, 47
ධම්මචම්මංපාරුපිත්වා	222
ධම්මවෙතිංසමුස්සෙසිං	217
ධම්මතලාකංමාපෙත්වා	222
ධම්මතෙජෙන	92
ධම්මදුස්සවිභූසිතං	217
ධම්මදෙසනෙ	69
ධම්මනාවං	75, 209
ධම්මපුප්ඵගුලං කත්වා	217
ධම්මපුප්ඵපිලන්ධනං	223
ධම්මභෙරිං	120
ධම්මමාලංච්භජ්ජිය	222
ධම්මමෙඝං	204
ධම්මමෙසෙන	186
ධම්මවිමලමාදසං	222
ධම්මවුට්ඨියො	143
ධම්මසඛ්ඛමායුත්තං	126
ධම්මසෙතුං	157
ධම්මසෙනාපතිත්ථාය	149
ධම්මාපනං	213
ධම්මාභිසමයො	102
ධම්මොක්කං	117, 125
ධරණී	47
ධරණුපමො	109
ධිතිං	140, 161
ධීරං පස්සති නායකං	39
ධීරො	32
ධුතගුණෙ	42
ධුනෙතා	70
ධුනමානො	191
ධුවං	35
ධුවංබුද්ධාභවංමහං	84
ධුවසස්සතං	84
ධුවස්සවං	61
ධුපිතං	141
ධූමකෙතු	125
න උජ්ඣාලෙන්ති	157
නක්ඛත්තා	83
නඤ්ඤවිපරිහායාමි	221
න කෙවි	157
නගරං	127
නගරෙ අමරවතියා	56
නගසිලුච්චයා	163
නච්චයන්ති	35
න ජනෙති	87
න ඤයති	44
න තප්පරිරක්ඛති	85
නපි අඤඤත්ර	92

පිටුඅංකානි.	
නතසසකණ්ටකාහොන්ති	172
නත්ථිකිච්ඡාපෙති	59
නතෙසං කෙචි පරිවරන්ති	162
නදිංතරන්තා	81
නනුරිත්තාසබබසඞ්ඛාරා	105, 245
නපලායති	59
නභවති	83
නහෙ	25, 34
නහෙව අච්චුග්ගතවන්දමණ්ඩලං	33
නමස්සනං	38
නමෙදිසංභූතපුබ්බං	34
නරනාරීනං	213
නරමරූ	81, 190
නරමරූනං	110
නරමරූනං සමාගමෙ	243
නරානංපවරං සෙට්ඨං	213
නරාසභං	39, 34
නරුත්තමෙ	23, 216
නවඞ්ගං	113
නවචක්ඛිද්දං	60
නවදෙසම්පාගතං	63
නවිකොපෙති	86
නවිජ්ජති	83
නවිවජ්ජෙනෙතා	87
නවුතීනංඅසීතියාපිච කොටීනං	187
නසක්කා එතෙවිජානිතුං	44
නසන්දහති	82
නසොදෙසොත්ථික්ඛිජ්ජකෙ	59
නසොසක්කානහෙතුයෙ	57
නහෙතෙජානන්ති	22
නහෙතෙ	86
නහොන්තාවරණා	83
නාගපුත්තානාගකෙතකං	73
නාගොවබන්ධනංඡෙත්වා	206
නාථානාථානං	62
නාදදසං	59
නානාකුණපපූරිතං	57
නානාකුණපසඤ්චයං	60
නානාජනසමාකුලං	55
නායකො	109

පිටුඅංකානි.	
නික්ඛන්තසයනස්ස	84
නික්කමන්ති	83
නිකෙඛපං	89
නිකීළිතං	52
නිච්චංදළහමුපට්ඨිතං	204
නිච්ඡරති	209
නිවත්තන්ති	162
නිජ්ජිත්වා	126
නිද්ධාවති	124
නිදස්සයි	40
නිපකා	41
නිපජ්ජහං	73
නිපතන්ති	32, 41
නිබ්බන්ති	89
නිබ්බාණං	58
නිබ්බාපයන්තොහදයං	52
නිබ්බුතිං	57
නිබ්බුතො	188, 221
නිම්මිණිත්වා	204
නිමිත්තානිපදිස්සන්ති	82
නිරන්තරං	127, 213
නිරයෙසුදසසහස්සා	82
නිරාකුලං	82, 162
නිරූපධි	167
නිසජ්ජට්ඨානවඞ්කමෙ	65
නිස්සඤ්ඤ	82
නිසීදිත්වාන	34
නිහන්ත්වා	117, 179
නීපං	73
නීයාදයිත්වාන	170
නෙකඛම්මාභිමුඛො	87
නෙකානංනාගකොටීනං	200
නෙවොක්කමති	90
නෙවොක්කමති විත්තෙ	90
නො	35
පක්කමති	83
පක්කමථ	92
පක්කමිත්ථ	47
පකරණෙසත්තදෙසෙනෙතා	215
පකාසයි	52

පිටුඅංකානි.	
පකිත්තයි	219
පඝඨඤ	191
පවවන්නදෙසවිසයෙ	70
පවවයං	170
පජං	12
පජහිං	63
පජා	35
පඤ්චනහාංඝික්ඛුසතානං	39
පඤ්චදෙසවිවජ්ජිතං	62
පඤ්චවණ්ණිකං	33
පඤ්චසීලෙපනිට්ඨහි	162
පඤ්ඣලිකා	33, 73
පඤ්ඤගුණං	135
පඤ්ඤබලං	24
පඤ්ඤය	36
පඤ්ඤය පාරමී	88
පඤ්ඤයපාරමිඤපත්තො	49
පඤ්ඤසරතනො ආසි	172
පටිඤං	89
පටිඤ්ඤං	81
පටිපජ්ජථ	53
පටිපාදිතො	35
පටියාදෙමි	212
පඨමාභිසමයො	138
පඨවි	26
පඨවියං නිපනකස්ස	74
පණ්ණසාලා	62
පණව	35
පණ්හිතංඛම්මං	208
පත්ථිතා	50
පත්ථිතං	212
පත්තකො	171
පත්ථා	127
පත්ථාන	118
පතාපවා	164
පතිපිණ්ඩිය	170
පතිට්ඨහ	92
පතිට්ඨා	34

පිටුඅංකානි.	
පතිවිලඝිතං	86
පත්තෙතාජීවිතසංසයං	134
පදක්ඛිණං	149
පදක්ඛිත්වාන	242
පදලෙත්වා	196
පදිස්සන්ති	83
පධානං	65, 77, 113, 242
පබ්බජ්ජංගුණසම්පන්නං	208
පබ්බජ්ජා	75
පභානිද්ධාවති	146
පභාමාලා	136
පමොදිතා	32
පරමනෙහන	113
පරායණෙ	34
පරිනිබ්බිස්සන්ති	245
පරිපක්කමානසෙ	150
පරිපුච්ඡනෙතා	88
පරිපූරය	86
පරිමුත්තියා	87
පරිමොචෙති	100
පරිරුදෙධා	59
පරිවාරෙත්වා	34
පරිවාරෙත්වාන	200
පලලඞ්කවරමාහුජෙ	82
පලලඞ්කංආභුජිත්වා	81
පලලඞ්කාභුජනෙමඤං	82
පවඩ්ඪිත්වා	172
පවත්තඵලං	64
පවත්තෙන්ති	47
පවනං	141, 96
පවරංසෙට්ඨං	192
පවායති	83
පවාහිය	214
පවාහෙති	91
පවිවෙකගනෙ	102
පවිවෙකමනුබ්‍රූහනං	149
පවෙධමානා	93
පසංසනං	38

පිටුඅංකය.	
පඤ්ඤානෙතෙතා	164
පඤ්ඤා	34
පඤ්ඤෙව්ා	213
පහූතධනධඤ්ඤවා	56
පාකතිකා	181
පාපිඝීරං	26
පාපිඝීරංකරොහෙතවපර වාදපපමදදනෙ	214
පාපිහෙරංතදකාසි	154
පාදපොව	150
පාදෙසුවක්කලක්ඛණං	35
පාපකෙ	58
පාපුණන්ති	143
පාරගූ	57
පාරමිංගතොා	57
පාරිවජ්ජතකං	32
පාවචනං	104
පිව	42
පිපඵලි	105
පීතිං	123
පීතිපාමොජ්ජජනනං	52
පුවජති	49
පුඤ්ඤවන්තා	34
පුඤ්ඤවන්තොා	200
පුණ්ඩරීකරුක්ඛො	204
පුණ්ණමනොා	96
පුණ්ණමායෙ	96
පුථූ	26
පුපඵන්ති	82
පුපඵංපන	33
පුපඵාපෙත්වා	188
පුපඵිනොා	96
පුබ්බකෙහි	85
පුබ්බනිවාසානුඤාතායබුද්ධියා	52
පූජනං	38
පූතිකායං	57
පූරය	96
පූරයිං මානසං මයහං	204
පූරයුං	96
එරති	91

පිටුඅංකය.	
ඵලං	243
ඵලහාරී	82
ඵලිතා	82
ඵීතො	143
ඵුස	96
බන්ධනා	201
බන්ධනාතො	190
බලපපත්තෙහි	167
බලවාහනමනපපකං	216
බිම්බිජාලො	185
බිලාසයා	83
බීජානි	73
බුජ්ඣිත්ථ	69
බුජ්ඣිරෙ	96, 206
බුජ්ඣිස්සන්ති	244
බුද්ධකරෙධමෙම	85
බුද්ධගුණං	94
බුද්ධඤ්ඤණං	44
බුද්ධඤ්ඤණෙ ච වුද්දස	153
බුද්ධදස්සනුපාගම්	129
බුද්ධඤ්ඤණෙහි	96
බුද්ධධම්මං	135
බුද්ධබලං	25
බුද්ධබීජංකුරො අයං	81
බුද්ධභණිතං	221
බුද්ධභූමිං	94
බුද්ධරංසෙන	157
බුද්ධස්සවචනං සුත්වා-පෙ-	84
බුද්ධානංගුණමහන්තතා	48
බුද්ධෙදන්වාන	123
බුද්ධොති තෙසං සුත්වාන	35
බුධංජනං	88
බොධනෙයය්‍යංජනං	100
බොධි	50, 153
බොධිං	96
බොධිපාවනා	86
බොධිමුත්තමං	169
බ්‍යපගතං	82
බ්‍යාකරිංසු	73
බ්‍යාමපපභා	157

	පිටුඅංකය.
බ්‍යාමප්පභානුරඤ්ඤිතං	39
බ්‍රහා	152, 164 171
බ්‍රහ්මං	123
බ්‍රහ්මලෝකමගඤ්ඡහං	113
බ්‍රහ්මාවලෝකාධිපති	10
බ්‍රාහ්මණෝ	56
භගවා	31
භණ්ඩමාදිය	61
භනතා	94
භයං දිස්වා	61
භවඝාහා	138
භවච්ඡන්දජහෙසිනං	243
භවතෝ	87
භවතෝපරිමුත්තියා	58
භවෙ	58
භාරමොරොපනං	84
භාසතෝ	198
භික්ඛනෙතා	87
භික්ඛුගණමජෙඣ	199
භික්ඛූනාසි	243
භිජ්ජිතානං	215
භීතා	94
භීයෝභාවෙන්ව මානසං	156
භුජානිපොඤ්ඡනති	35
භූමනතළිකෙඛ කුසලෝ	221
භූමිං	25
භූසවාතෙහි	90
භූමිතලගතා	73
භෙරිසංඛරථානි ච	55
මංගහං	123
මඤ්ඤං	53
මඤ්ඤාමගඤ්ඤඅාවිකකි	201
මඩ්ඩලඝසඅපරෙන	126
මවවුයා	215
මජ්ඣනතිකංවසූරියං	39
මණ්ඩකපොවසො ආසි	158
මණිමුත්තතරතනඛචිතං	200
මණිමුත්තාවාලිකාකිණණා	32
මණිවසඛඛකාමදෙ	243

	පිටුඅංකය.
මදනිමමදනං	53
මධුලට්ඨිකං	212
මනතානියාපුතෙතා	43
මඳුරවං	73
මනසාවිනතයිත්වාන	149
මනුසසතතං	75
මනොරමං	55
මමඅච්ඡරියං	221
මමකමමං පකිතෙතවා	81
මයිපබබජිතෙ	191
මරූ	73
මලං	91
මලංසඛඛං	214
මහනතංපත්ථිතංතුය්හං	95
මහාකුලං	213
මහාගණී	41
මහාචොරසමො විය	61
මහාජටං	193
මහාජනෙ	222
මහාතමපවාහනා	147
මහානුභාවො	29
මහාපඤ්ඤ	38
මහාමුනිං	38
මහායසං	213
මහායසො	125, 131
මහාරජ්ජං	113
මහාරාජිකා	25
මහාවිලාසො	217
මහාවීථිං	127
මහාහනු	100
මහිද්ධිකා	34
මහියා	83
මහෙසිනො	81
මාලුපවවගා	73
මානං	73
මානසං විනිවවටයි	138
මානිවනති	83
මානුසංභවං	103
මානුසකා	82

	පිටුඅංකය.
මානුසෙ පුවජී	70
මාපයි	30
මාපයිත්වා භයං පුපඵං	223
මාපයිස්සාමි	25
මාභවත්වනන්තරායො	95
මාභාථ	94
මුඤ්චනති	33
මුඤ්චනති පුපඵං-පෙ-	33
මුත්තිං යෙව ගවෙසති	87
මෙ	47, 53, 69
මෙත්තායභාවය	91
මෙසමො	81
මොඝඵලානො	42
මොරභපෝ	172
යං	44
යථගති'	136
යථා	58
යථාකම්මු	217
යථාචක්කං	93
යථාපිකුණපංපුරිසො	60
යථාසිඛි	150
යථාහි	114
යදා	45
යදිවජ්ජකං	216
යදිබොධිංපත්තුමිවජ්ජසි	85
යදිමස්ස	81
යදිමුඤ්චාම	81
යන්තුන	57
යමකංවිකුබ්බණංකත්වා	219
යංමයා අභිපත්ථිතං	135
යමහං	94
යසසකස්සවි	85
යසවිපුලො	152
යසො	105
යාචනාපඤ්ජලී මමං	45
යාවිතො	29
යාපනං	87
යාවකෙ	218
යාව	125

	පිටුඅංකය.
යාවතා	83, 93, 221
යාවතාධම්මධාතුයා	85
යුගානිතානි	146
යුගානිපිතානි	178
යෙ	127
යෙකෙවිලොකෙවන්දනෙය්‍යා	38
යෙසං	44
රංසි	124, 209
රජො	91
රට්ඨතො	162
රතනිංවපඛඛතෙසිඛී	209
රතනගඝිමණ්ඩිපභා	150
රතනවඩ්ඪමනෙඔකිරනති	32
රතනාමයා	32
රතනාමයෙ	31
රතනෙසත්ත	170
රම්මා	77
රම්මී	208
රවති	92
රහදම්වවිපසන්නං	41
රහොගතො	57
රාගං	87
රාගග්ගි	206
රාගො	83
රාහුමුත්තෙනා	96
රිත්තා	245
රූපෙ	36
රොපිතං	64
රොපෙසසං	73
ලකඛණඤ්චකුසුම්භං	201
ලකඛණෙ	57
ලභාම	35
ලොකජෙට්ඨො	48
ලොකන්තරිකා	26
ලොකනාථං	38
ලොකනායකො	30, 48
ලොකපසාදනං නාම	40
ලොකමහි	81
ලොකවිදූ	77

	පිටුඅංකය.
ලොකහිතානුකම්පකං	32
ලොකාධිපති	10
ලොකාවුඤ්ඡිච්චා	96
ලොමහංසනං	34
ලොමහංසනො	35
වංසො	171
වචවංකච්චායථාකුථිං	60
වජ්ජනති	82
වජ්ජයනති	35
වජ්ජයනතා	73
වජ්ජනෙතා	200
වජිරූපමං	152
වතතාවතෙතසු	221
වතතසීලසමාහිතො	208
වදඛං පතතං	150
වන්දති	42
වන්දනං	38
වන්දාමි	208
වන්දිසසාම	40
වරංවරං	212
වරසමාපතතියා	149
වමතෙව	85
වසතිතත්ථෙමපුරෙ	213
වසසනෙතධම්මවුධිසියා	160
වසසනෙත	143
වසී	31
වසීභූතසස	69
වසීභූතෙහි	62
වසීභූතො	81
වසුධා	92
වරුත්තමං	120
වාකවීරං	63
වාපිතං	64
වාදයනති	35
වාදෙනති	35
වාලධිං	86
වාසං	149
විකුබ්බණං	215

	පිටුඅංකය.
විචිතතං	62
විචිතතාපූපථා	82
විචිනනෙතා	85
විචිනාමි	85
විජ්ජුංව	41
විජ්ජුපාතංවදසෙසතා	114
විජ්ජුලතාසිව	222
විජ්ජුව	185
විජ්ජෙතා	193
විජිතාවි නාම	112
විඤඤුපකො	160
විතථං	84
විත්ථතං	27
විධාංසෙනාතයොභවෙ	142
විනයෙ	43
විනයං	113
විනාසසනති	83
විනායකෙ	59
විනායකො	29
විනොදෙනතිමහාතමං	118
විපුලවිත්ථතං	127
විපුලා	27
විභජ්ජා	209
විභවෙ	58
විමනා	162
විමලා	154
විමලෙ	243
විමලානං	113
විමලෙහි	73
විමුතතීපි	147
විමුතතියා	36,144
විරජඤ්ච	81
විරජඤ්චසසාම	81
විරජානං	144
විරොව	96
විරොචමානො	243
විලාසෙනා	188
විවජ්ජනතු	95
විසසජ්ජා	94

පිටුඅංකය.

විසුතෝ 43
විහතා 83
විහතෝ 26
විහාරං 209
වීථිතෝ 90
වුට්ඨහනත්‍ථස්ස 95
වෙදජාතං 70
වෙදයන්ති 95
වෙදිකාසඛ්ඛසොවණ්ණා 32
වෙහපඵලා 33
ව්‍යාහතා 162
ව්‍යාහරන්තං 143
සංවිග්ගමානසෝ 73
සංවුතින්ද්‍රියා 41
සංසරිත්‍වා 221
සංසාරපරිමොචනං 53
සංසාරසරිතං 244
සංසාරසොතං 74
සංසාරසොතන්තරණාය 157
සඤ්ඤාචිවං 53
සකගෙහමහි 138
සකට්ඨානෙයෙව 90
සක්‍යවද්ධනෝ 242
සකස්සමා 70
සකාසයා 83
සඞ්කිලෙසමරණංතදා 125
සඞ්ඛාරානං 125
සඞ්ගීතියොපවත්තයන්තී 34
සච්චරසං 118
සඤ්ඤවණ්ණමපිතා 93
සඤ්ඤඞ්කිතං 218
සඤ්ඤදෙපසි 94
සට්ඨිරතනං 188
සත්තකායෝ 44
සත්තරතනසම්පන්නං 55
සත්තරි 208
සත්තා 29, 33
සත්තාරදස්සනං 75
සත්තුනෝ 99
සත්තුනාමෝ 28
සත්ථවණ්ණිතෝ 42
සත්ථුසාවකෙ 216
සතපුඤ්ඤලක්ඛණෝ 29
සතරංසීව 32, 141, 169
සතසහස්සෙපියොජනෙ 100
සතිපට්ඨානවරුත්තමං 127
සතිඵලකංදත්‍වාන 222
සතෙකිච්ඡාය 43
සදෙවකං 45, 48, 186, 193
සදෙවකා 26, 81
සදෙවකෙ 52, 74, 90, 94, 204, 206
සදෙවමානුසා 22
සද්ධම්මපණ්ඩරං-පෙ- 223
සද්ධම්මපුරවරුත්තමං 127
සද්ධාපිතිං 208
සද්ධිංසාවකසඞ්ඝතෝ 245
සධම්මෙ 57
සන්තාරෙස්සං 74, 75
සන්තිං 11
සන්තුට්ඨා 83
සන්තෙනා 179
සන්‍ථවං 38
සන්තාරෙත්‍වා මහාජනං 135
සන්නිචිතං 166
සපහිස්සා 41, 221
සපරිජ්ජනං 156
සබ්බං 166
සබ්බංසමන්නාරහිතං 105, 146, 213
සබ්බකම්මමුපාගතං 55
සබ්බකිලෙසානි 153
සබ්බගුණමුපාගතෝ 172
සබ්බගුණෙහිපෙතං 37
සබ්බඝාසම්පන්නං 55
සබ්බඝාසමුපාගතං 37
සබ්බජනං 209
සබ්බට්ඨ 189
සබ්බදා 86, 103, 104
සබ්බදුක්ඛක්ඛයං 53
සබ්බධම්මෙහි අසමෝ 126

	පිටුඅංකය.
සඛිභවං	211
සඛිභවෙ	88
සඛිරතනනිම්මිතං	30
සඛිරතනමණ්ඩිතං	25
සඛිසඞ්ඛාරෙ	150
සඛිසතෙන	16
සඛිසම්පත්තිපවිලාභං	53
සඛිසෙට්ඨා	38
සඛිසොවණ්ණමයාපසෙස	32
සඛිකාරවරූපෙතො	172
සඛිභරණභූසිතො	200
සඛිතියො	95
සඛිදෙවා	32
සහතනංදුස්සමදූසභං	161
සභාවතං	125
සභාවසරසලක්ඛණො	92
සමං	91
සමකං	185
සමනන්තරහෙසෙනති	245
සමන්තාදසයොජනං	213
සමපජානොවනික්ඛම්	47
සමපන්නවිජ්ජාචරණස්ස	12
සමපත්තෙන	162
සම්බුද්ධදස්සනං	216
සම්බුද්ධපමුඛං සඞ්ඝං	161
සම්බොධි-පෙ-	23
සම්බොධියා	48
සම්මසතො	92
සම්මානනාවමානනක්ඛමො	89
සම්මුඛා ඉමං	81
සමයෙ	90, 96
සමාකුලං	167
සමාගමම	94
සමාදිය	85
සමාධිජ්ඣානකුසලො	41
සමාධිජ්ඣානකොවිදෙ	38
සමාධිනාමෙරූසමො	110
සමාධිමහි	36

	පිටුඅංකය.
සමාධියින්ත්‍රියා	94
සමාධිපිඅනන්තකො	147
සමානයි	149
සමාපත්තියා	188
සමාරුය්හ	75
සම්සු	102
සම්දධං	55
සමුද්දංඅක්කමනෙතන	112
සමො	47
සමොකිරනති	95
සයනාවුට්ඨහිත්වාන	81
සයම්භු	41
සරණං	99
සරණං තස්ස ගඤ්ඡතිං	135
සරණෙපඤ්චසීලෙව	178
සරණෙෂාකම්	99
සරිත්වා	135
සලලං	73
සලිලං සුප්පුල්ලපදුමංයථා	41
සවන්තියො	82
සසඞ්ඛ	81
සහති	89
සහමපති	11
සහලොකඛණතාථෙන	113
සා	93
සාඛි	60
සාගරූපමො	158
සාවත්ථිඛි	105
සාටකං	63
සාඛ්කාරං	47
සාඛ්කාරා	35
සාඛ්ඛි	40
සාරිපුත්තෙතා	38
සාලකල්‍යාණිකො	114
සාලරාජාව	178
සාලරාජාවපුල්ලිතො	105, 142
සාසනෙ	69
සිද්ධිසපත්තස්ස	69

පිටුඅඞ්කානි.

සිනෙරුපබ්බතුත්තමෙ 31
සිරිධම්මපකාසනො 217
සිරියා 96, 169
සිවමඤ්ඤසෙ 59
සිවෙ 59
සීතං 82
සීලංදන්ධාවිලෙපනං 222
සීලංසංසග්ගමදනං 223
සීලකඤ්චුකං 222
සීලෙ 36
සීලෙදසවිධෙපරං 99
සීලෙනසාගරූපමො 110
සීහනාදංච 213
සීහහනු 169
සීහොවිපඤ්ඤරංහෙත්වා 211
සුඛං 58
සුඛායමෙ හවිස්සති 74
සුඛී 60
සුබුමනිපුණත්ථපටිවිද්ධා 43
සුවිමපි 89
සුසඳ්දං 162
සුණොථ 53
සුත්තනන්තං 113
සුදෙවො නාම ඛත්තියො 105
සුධම්මා 219
සුනිට්ඨිතං 30
සුපනිට්ඨිතො 90
සුප්පපිතං 104
සුපුල්ලසාලරාජංව 39
සුබ්බතා 41
සුබුද්ධා 172
සුභකිණ්හා 33
සුමනා 32
සුමුඛා 164
සුමෙධො නාම 56
සුරින්දදෙවභවනෙ 120
සුරියසස්සගමනං 87
සුරියො අත්ථං ගතො යථා 125
සුවණ්ණපිඨං 200
සුවිසොධිතං 103
සුසුද්ධසුඛකවත්ථවසනා 33
සෙඛා 103

පිටුඅඞ්කානි.

සෙති 93
සෙරි 60
සෙලෙනති 35
සෙසකෙජ්ජනෙ 141
සෙසකෙපවිපණ්ණකො 157
සො 29, 126, 142, 149
සොකනුදං 53
සොකසල්ලවිනොදනං 52
සොකොරොගො විනස්සතු 95
සොවකායොරතනානිහො 136
සොහෙතාබන්ධනං සබ්බං 142
සොභිං 95
සොභියති 70
සොපජ්ජ 83
සොපි සත්ථා අතුලයසො 195
සොපුරිසො 59
සොහති 105
සොහති 221
සොහයිං ජිනසාසනං 113
සොවණ්ණථලකත්ථතා 32
හටත්තො 152
හටත්තුටත්ථංපමොදිතං 70
හත්ථිසද්දං 55
හතා 150
හන්ද 25, 85
හසනත්තිතා 34
හාසයන්තො 52
හිඞ්කාරං 35
හිතාය 110
හිතාය මෙ හවිස්සති 74
හිතෙසි 164
හිමවනන්තස්ස අවිදූරෙ 62
හිමවා විය දිස්සති 192
හිරිසිලෙනාතාදිනං 220
හිරිවිරියෙහුපාගතා 127
හීනමුක්කටත්ථමජ්ඣිමෙ 86, 87
හුතාසනොවතාපෙත්වා 141
හෙට්ඨා 138
හෙතිනි 57
හෙතු 75
හෙතුයෙ 57
හෙමයුපසමූපමො 208
හෙස්සාම 81

නිට්ඨිතා'යං බුද්ධවංසට්ඨකථාය සංවණ්ණනාපදනං

අනුසන්ධිකමණ්ඩිකා.